

Центрально-
український
національний
технічний
університет
Central
Ukrainian
National
Technical
University

факультет
обліку та
фінансів
Accounting
and Finance
Faculty

кафедра
аудиту, обліку та
оподаткування
Audit, Accounting
and Taxation
Department

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський національний технічний університет (ЦНТУ)
Факультет обліку та фінансів

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Central Ukrainian National Technical University (CNTU)
Faculty of Accounting and Finance

**РОЗВИТОК ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ
В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ**

**DEVELOPMENT OF ACCOUNTING, AUDIT, AND TAXATION
IN THE CONDITIONS OF INNOVATIVE TRANSFORMATION
OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS**

Матеріали

VIII Міжнародної науково-практичної конференції
25 листопада 2020 року

Thesis

VIIIth International Scientific and Practical Conference
November 25, 2020

Кропивницький – 2020
Kropyvnytskyi – 2020

Представлено матеріали досліджень вітчизняних й зарубіжних науковців та практиків з проблем інноваційної трансформації соціально-економічних систем; політики в сфері обліку, оподаткування та аудиту як інструменту регулювання соціально-економічного розвитку; оподаткування підприємницької діяльності та сучасних систем корпоративного податкового менеджменту; імперативів розвитку теорії, методології та організації обліку в умовах функціонування інформаційної економіки; трансформації ролі та завдань державного, незалежного та внутрішнього аудиту в умовах поглиблення глобалізаційних процесів та інноваційних трансформацій; інформаційно-аналітичне забезпечення та сучасних інформаційних технологій в управлінні соціально-економічними системами.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів, практиків.

Редакційна колегія:

О.М. Левченко, д.е.н., проф.; **Н.С. Шалімова**, д.е.н., проф. (відп. редактор); **Г.І. Кузьменко**, к.е.н., доц.; **О.А. Магопєць**, к.е.н., доц.; **О.Б. Пугаченко**, к.е.н., доц. (відп. секретар), **О.М. Гай**, к.е.н., доц.; **О.В. Пальчук**, к.е.н., доц.; **В.М. Савченко**, к.е.н., проф.; **В.В. Шалімов**, к.е.н., доц.

Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем: Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 25 листопада 2020 р. – Кропивницький: Ексклюзив-Систем, 2020. – 404 с.

ISBN 978-617-7942-03-9

Рекомендовано до друку Науково-технічною радою Центральноукраїнського національного технічного університету, протокол № 10 від 24 листопада 2020 року.

ЗМІСТ

Yulia Abraham	MANAGEMENT INNOVATIONS IN THE MANAGEMENT SYSTEM.....	13
Андрос Світлана	МІКРОФІНАНСУВАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКИХ ПІДПРИЄМЦІВ...	15
Андрошук Ірина	ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРЕДМЕТУ ЗАВДАНЬ З НАДАННЯ ВПЕВНЕНOSTІ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНОЇ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ОСНОВИ: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПРИЙНЯТТЯ ЗАВДАНЬ, ІНШИХ НІЖ АУДИТ ЧИ ОГЛЯД ІСТОРИЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	18
Андрушків Соломія Плиса Володимир	СТРАТЕГІЯ ПОСТКРИЗОВОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	21
Teimuraz Babunashvili Zurab Mushkudiani Armaz Bakhtadze	ORGANIZATIONAL CULTURE IN MODERN MANAGEMENT.....	25
Багрій Конон	ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИРОБНИЧОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ.....	28
Барановский Анатолий Громыко Оксана	ВЗАИМОСВЯЗИ И ВЗАИМОЗАВИСИМОСТИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ИНТЕРЕСОВ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	31
Бенько Ірина	ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ.....	34
Березіна Олена	ФАКТОРИ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ.....	37
Березовська Вікторія Плиса Володимир	ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ.....	39
Биковець Вячеслав	БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІДТРИМКИ І РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	42
Біла Світлана	ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ: СВІТОВИЙ ДОСВІД.....	43
Білінська Наталія Плиса Володимир	ВЕКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ БАНКІВ І СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	46
Бобик Артем Тарашенко Володимир	ПРІОРИТЕТИ ЕКОНОМІКИ НА ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ.....	49

Alona Boboshko Veronika Komandrovskya	FACTORS OF INFLUENCE ON THE STATE OF INTERNATIONAL TRADE IN UKRAINE.....	52
Богущька Ольга	СОЦІОКУЛЬТУРНІ ФАКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ.....	54
Бондар Юлія Легінькова Ніна	ЗНАЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ЕКОНОМІКИ.....	57
Бондаренко Ольга Кирик Наталія	СТВОРЕННЯ СЛУЖБИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ.....	59
Бриль Ірина	СУЧАСНІ ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	61
Брінцева Олена	АСИМЕТРІЇ В СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІЙ СФЕРІ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	64
Васильєв Михайло Назарова Галина	АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ ВНАСЛІДОК ВПРОВАДЖЕННЯ ПРАВИЛ КОНТРОЛЬОВАНИХ ІНОЗЕМНИХ КОМПАНІЙ.....	67
Ватульов Валентин Назарова Галина	КОНЦЕПЦІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	70
Вдовиченко Артем Гладка Діана	ПОБУДОВА СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНА.....	73
Волот Олена Шелест Анастасія	ЩОДО ПРОБЛЕМ У СФЕРІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ.....	75
Волот Олена Пономаренко Владислава	ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОДАТКУ НА ВИВЕДЕНИЙ КАПІТАЛ В УКРАЇНІ.....	77
Гагара Анастасія Командровська Вероніка	ОСОБЛИВОСТІ КОРПОРАТИВНОГО ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	81
Oleksandr Gai Viktoriia Shykita	FORMATION OF SEPARATE ELEMENTS OF ACCOUNTING POLICY OF MUNICIPAL HEALTHCARE INSTITUTIONS.....	83
Гвритишвили Марине	РОЛЬ ПРОФЕСІОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РАЗВИТІИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА.....	85
Георгієвська Ольга Плиса Володимир	ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СПІВПРАЦІ БАНКІВ І СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	87
Vasyl Gerasymchuk	COMPARATIVE STATISTICAL ANALYSIS OF THE COUNTRY'S COMPETITIVENESS BASED ON WORLD RATINGS.....	89

Герасимчук Василь Зінчук Сергій	ПІДХІД ДО ВІДБОРУ КОМПАНІЙ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОРТФЕЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ.....	93
Геселева Наталія Варфоломєєва Анастасія Гладка Діана Таращенко Володимир	СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	96
Гладка Діана Таращенко Володимир	НЕВІЇЗНІ ПОДАТКОВІ ПЕРЕВІРКИ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	99
Глутковський Микола Плиса Володимир	ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	102
Гнатюк Сергій	«УМНАЯ» СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ КАК МОДЕЛЬ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА.....	104
Головченко Наталія Головченко Євген	СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ЯК ОБ'ЄКТ АУДИТОРСЬКОГО КОНТРОЛЮ.....	107
Гончар Вікторія Богачев Олексій	ЕЛЕКТРОННИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ.....	109
Грабовська Анна Командровська Вероніка	ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ.....	112
Даниленко Олена	СОЦІАЛЬНИЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІЯВЛЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ ОБЛАСТЕЙ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	114
Данилишин Ірина Плиса Зоряна	ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	117
Джабнидзе Нато Месхидзе Ия	ВЛИЯНИЕ ПАНДЕМИИ НА БИЗНЕС И НАЛОГОВЫЕ ЛЬГОТЫ.....	120
Довгаль Ірина Таращенко Володимир	ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В ЕКОНОМІЧНОМУ І СОЦІАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ.....	122
Дрозд Анастасія Куруленко Татяна	СУДЕБНО-БУХГАЛТЕРСКАЯ ЭКСПЕРТИЗА РАСЧЕТОВ С ПЕРСОНАЛОМ ПО ОПЛАТЕ ТРУДА.....	125
Ефименко Антонина Какора Марина	ИННОВАЦИИ КАК ФАКТОР СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ МОГИЛЕВСКОЙ ОБЛАСТИ.....	127
Євдошак Володимир Маначинська Юлія	СУЧАСНІ ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ АКТУАРНОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	130
Єнакієва Катерина Григоренко Тетяна	СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ.....	132
Зарудна Наталія Кундеус Олександр	УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	135

Зомчак Лариса Галочкіна Аліса- Тетяна	ПРОГНОЗУВАННЯ ІНФЛЯЦІЇ УКРАЇНИ ЗА ДОПОМОГОЮ ARIMA-МОДЕЛІ.....	138
Зомчак Лариса Папроцький Ростислав	ІМІТАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПОДАТКОВОЇ РЕФОРМИ УКРАЇНИ.....	140
Зубков Александр	ОСОБЕННОСТИ УЧЁТА ПРОДУКЦИИ (РАБОТ, УСЛУГ) В ОРГАНИЗАЦИЯХ, РАБОТАЮЩИХ ЧЕРЕЗ СЕТЬ ИНТЕРНЕТ.....	142
Іванченко Віталій	ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ.....	145
Іщенко Ніна	ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	148
Калгіна Лариса	РЕФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ВЗИМАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО НАЛОГА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА	151
Калінін Олександр Горбань Дар'я	НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ.....	152
Yuriy Kernasyuk	CLUSTERS AS A BASIS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REGION.....	155
Ковальова Марія Петровський Олександр	ПРИНЦИПИ ТА ЗАВДАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ В ЄС.....	157
კოზმანაშვილი ლია Козманашвілі Лія	საქართველოს საგადასახადო სისტემის პრობლემები კორონავირუსის (COVID-19) პანდემიის პირობებში ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ГРУЗІЇ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ (COVID-19).....	159
Кононенко Леся Новіков Микита	ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ ЗА ПОДАТКАМИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	162
Коритько Тетяна	СУТНІСТЬ ТА МЕТОДИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	164
Королевич Наталья Оганезов Игорь	ПРОИЗВОДСТВО БИОТОПЛИВА НА СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЯХ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ.....	168
Коростова Ірина	ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ ПІДПРИЄМСТВА.....	171
Костенко Олена	СВІТОВИЙ ДОСВІД СТАНДАРТИЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ.....	174
Крук Олена	РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	176

Крутень Христина Таращенко Володимир	ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	179
Кузьменко Галина	ОЦІНЮВАННЯ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА МІКРО-, МЕЗО- ТА МАКРОРІВНЯХ У СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	181
Кураташвили Альфред	ИСКОРЕНЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ФАШИЗМА – ГЛАВНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ ОБЩЕСТВЕННО-ГОСУДАРСТВЕННОЙ СИСТЕМЫ В ИНТЕРЕСАХ НАРОДА.....	184
Кураташвили Анзор	ЦИВИЛИЗОВАННАЯ НАЛОГОВАЯ ПОЛИТИКА ГОСУДАРСТВА И НЕОБХОДИМОСТЬ ЕЁ НАЦЕЛЕННОСТИ НА ЭФФЕКТИВНОЕ РЕШЕНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ.....	187
Куруленко Татьяна	СПИСАНИЕ И ЛИКВИДАЦИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ.....	190
Ihor Laryga Evgeniya Derevyanko	PERSPECTIVES USING CRYPTOGRAPHY TOOLS PYTHON FOR BLOCKCHAIN TECHNOLOGIES IN FINANCE TRANSACTION.....	192
Лахтіонова Людмила Лесько Марія Іщенко Наталія	ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ.....	195
Лисенко Алла	ГЕНЕЗИС НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІТИЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	197
Литвинчук Анна	СОВЕРШЕСТВОВАНИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ПРИВЛЕЧЕНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ В ПРИРОДООХРАННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ.....	200
Лісовий Андрій Сікач Анастасія	ТУРИЗМ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ.....	203
Лучик Світлана Рилєєв Сергій	МАЛИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ: ФІСКАЛЬНІ АСПЕКТИ.....	206
Ляшенко Вячеслав Трушкіна Наталія Шевченко Андрій	СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ВИРОБНИЧА ІНФРАСТРУКТУРА ТРАНСПОРТУ».....	209
Ляшенко Вячеслав Толмачова Ганна	ВПЛИВ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ НА ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	212

Магопець Олена Магопець Михайло	ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІНИ ФІСКАЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ.....	215
Махсма Марія	ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ.....	218
Мельник Тетяна	ПРУДЕНЦІЙНИЙ НАГЛЯД ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	221
Мехришвили Теона	НАЛОГОВАЯ ПОЛИТИКА ГОСУДАРСТВА В ОТНОШЕНИИ СФЕРЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ С УЧЁТОМ СПЕЦИФИКИ ДАННОЙ СФЕРЫ И ПАНДЕМИИ КОРОНАВИРУСА COVID-19.....	223
Минц Алексей Зусин Владимир	ЭТИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ, КАК ФАКТОР ЕЁ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ.....	226
Мустеца Ірина	ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ РОЗРАХУНКІВ ЗА ПОДАТКАМИ І ПЛАТЕЖАМИ СУБ'ЄКТАМИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	229
Мустеца Ірина Дячук Валерія	ВПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАЛОГО БІЗНЕСУ.....	232
Мустеца Ірина Гаврилук Катерина	ОСНОВИ ПОБУДОВИ ТА ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЗВІТНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ.....	234
М'ялик Мирослава Таращенко Володимир	ЕЛЕКТРОННИЙ КАБІНЕТ ПЛАТНИКА ПОДАТКІВ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА АВТОМАТИЗОВАНИХ ЕЛЕКТРОННИХ СЕРВІСІВ В ОПОДАТКУВАННІ.....	237
Надрага Василь Баланда Анатолій	МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ ПРИВАТНОГО СЕКТОРА У ФІНАНСУВАННІ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ.....	239
Назарова Галина Калашнікова Анастасія	СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ..	242
Немічева Юлія	ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПРОЦЕДУР ПРИ ПРОВЕДЕННІ АУДИТУ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ.....	244
Ніколаєва Світлана	ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОНЯТТЯ «ЛІЗИНГ»....	247
Овсак Оксана Ярковий Павло	КЛЮЧОВІ ПИТАННЯ ВИБОРУ МОДЕЛІ ВОЛОДІННЯ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ АЕРОПОРТУ.....	250
Оганесиани Ана	РАЗВИТИЕ УЧЕТА, АУДИТА И НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ В ГРУЗИИ В УСЛОВИЯХ ИННОВАЦИОННОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ.....	253

Орехова Альвіна	ЦИФРОВІЗАЦІЯ СФЕРИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	255
Остапенко Олена	ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.....	257
Павлусів Христина Плиса Зоряна	ВНУТРІШНІЙ АУДИТ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПРЯМИМИ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	260
Пальчук Оксана	ПРОБЛЕМИ ПОБУДОВИ ОБЛІКУ НЕВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ.....	263
Плиса Володимир Плиса Зоряна	ДЕКОНСТРУКЦІЯ ПІДСИСТЕМИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛОГІСТИКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	266
Погуда Наталія	ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ.....	269
Попівняк Юлія	ДОКУМЕНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ В ОБЛІКОВУ ПРАКТИКУ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	271
Попкова Анна	ПОЛІТИКА В СФЕРЕ УЧЕТА И НАЛОГООБЛОЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРІДПРИЯТІЙ.....	272
Прокопишин Оксана	ОСОБЛИВОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ....	275
Пронюк Ганна Пронюк Олена	ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	278
Прус Людмила	ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ КРІ ПРИ ОЦІНЮВАННІ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ, ЩО ПЕРЕЙШЛО У ВЛАСНІСТЬ ДЕРЖАВИ.....	281
Пугаченко Ольга	ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ, ФОРМ І ВИДІВ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ АУДИТОРІВ.....	284
Рилєєв Сергій Лучик Світлана	ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗМІСТУ КАТЕГОРІЇ «ПОДАТКОВИЙ АУДИТ».....	288
Росва Ольга	ВИКОРИСТАННЯ ЗОВНІШНІХ ПІДТВЕРДЖЕНЬ ПРИ ВИКОНАННІ АУДИТУ ЗАПАСІВ ЯК ОКРЕМОГО ЗАВДАННЯ ТА В РАМКАХ ЗАВДАНЬ З АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ.....	291
Савченко Віра Юрченко Оксана	ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ТОРГОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	294
Селіщева Єлизавета	ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ.....	296
Смірнова Ірина Спиридонов Денис	СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ ЗАКУПІВЕЛЬ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ.....	299
Смірнова Надія	ЕКОЛОГІЧНА ЕКОНОМІКА ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	301

Смолева Тетяна	ЯКІСНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ПРОДУКТ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	303
Соболевська Катерина Таращенко Володимир	ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	306
Соловійова Олена Енес Ольга	ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ АВІАКОМПАНІЇ.....	308
Столярчук Наталія Коваленко Надія	ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ІННОВАЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ.....	311
Сторожук Оксана Лубяна Анастасія	ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ АПК.....	314
Сторожук Оксана Пастух Петро	АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ.....	317
Струк Наталія Кріп Марія	ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧОЇ СОБІВАРТОСТІ ВИДОБУТКУ ВУГІЛЛЯ.....	319
Тарасюк Антон	АВТОМАТИЗОВАНІ РОБОЧІ МІСЦЯ В КОНЦЕПЦІЇ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ CSRP ДЛЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	322
Таращенко Володимир Буличов Олександр	ОСОБЛИВОСТІ НЕЗАЛЕЖНОГО ПОДАТКОВОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ.....	324
Твердун Сергій Таращенко Володимир	ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК.....	326
Терещенко Елеонора Миронович Єлизавета	НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ РЕІНЖІНІРИНГУ БІЗНЕС- ПРОЦЕСІВ.....	329
Тетеринец Татьяна	ПРОГРЕССИВНАЯ КОНЦЕПЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМ КАПИТАЛОМ.....	331
Каруна Tymoshenko	VIRTUAL TOURISM AS A NEW KIND OF TOURISM.....	333
Ткаченко Віталіна Таращенко Володимир	СТАНОВЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК ПОВНОЦІННОЇ ЛАНКИ СИСТЕМИ ПОДАТКОВИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	336
Трушкіна Наталія Шкригун Юлія	СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ ЛОГІСТИКА 4.0.....	338
Турманидзе Темур	МАТЕМАТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ ЗАВИСИМОСТИ МЕЖДУ НАПРЯЖЕНИЕМ И ДЕФОРМАЦИЕЙ БЕТОНА С УЧЕТОМ ФАКТОРОВ ДЕЙСТВУЮЩИХ ЭКСПЛУАТАЦИОННЫХ УСЛОВИЙ.....	341
Унінець Ірина	ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОСИСТЕМІ.....	345

Усатенко Віра	ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПРОЦЕДУР ПРИ АУДИТІ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ ТА ВІДІВ ДІЯЛЬНОСТІ.....	348
Ускова Марина	ПРОБЛЕМИ РОЗШИРЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ АУДИТУ В СЕРЕДОВИЩІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ.....	350
Утенкова Каріна Іващенко Ірина	ОБЛІК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19: АМОРТИЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ.....	354
Natalya Ushenko Eleonora Tereshchenko	REGULARITIES OF THE FUNCTIONING OF ENTREPRENEURIAL STRUCTURES IN THE CONTEXT OF ACHIEVING SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS.....	356
Фінько Карина Калінін Олександр	ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ СИСТЕМ ОБЛІКУ КОМПЛЕКСІВ ЗАХОДІВ З ПРОСУВАННЯ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ – SOCIAL MEDIA MARKETING (SMM).....	360
Фоміна Тетяна	ВИДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОДАТКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	362
Хандій Олена Кобцева Дарина	ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ТА ДОСТУПНІСТЬ ЦИФРОВИХ ПОСЛУГ НА ШЛЯХУ ДО ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ.....	365
Цецхладзе Лейла Джабнидзе Нато	СОВРЕМЕННЫЕ ВЫЗОВЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКЕ МАЛОГО БИЗНЕСА.....	367
Цимбал Людмила	КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ СТАНОВЛЕННЯ ЛІДЕРСТВА В ПРОЦЕСІ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ.....	370
Чан Сі Цо	АНАЛІЗ МЕТОДІВ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ОТРИМАННЯ КОМПАНІЄЮ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ.....	373
Черновол Олена	ОСНОВНІ ПЕРЕДУМОВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА В ОЛІЙНО-ЖИРОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	377
Чуб Оксана	ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ НЕРІВНОСТІ НА ЗАЙНЯТІСТЬ МОЛОДІ.....	380
Шалімов Володимир Чорноглазов Віктор	ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ.....	382
Шалімова Наталія	ВПЛИВ ІНСТИТУТУ АУДИТУ НА МІЖНАРОДНІ РЕЙТИНГИ КРАЇНИ.....	385
Шалімова Наталія Решетов Валерій	СВІТОВИЙ ПОДАТКОВИЙ КОДЕКС (THE BASIC WORLD TAX CODE (BWTC): ІСТОРІЯ РОЗРОБКИ ТА ВИКОРИСТАННЯ.....	387
Шехурдіна Ольга	ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....	389

Шинкаренко Алла	ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ В ОБЛІКУ.....	392
Школенко Оксана Кузьменко Валерія	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	395
Якіменко Ірина Зозуля Фаїна	СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ.....	398
Яцишин Світлана	ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ, ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ ПОНЯТТЯ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ.....	401

Yulia Abraham
PhD in Economics, Associate Professor
Associate Professor of the Department of Public Administration
Sumy National Agrarian University
Sumy, Ukraine

MANAGEMENT INNOVATIONS IN THE MANAGEMENT SYSTEM

The development and introduction of new products are important for companies as a means of increasing the competitiveness and liquidity of the company depending on the mismatch between product life cycles. In today's world, product upgrades are fast. The system of innovation management is necessary for the successful implementation of professional innovations in the enterprise. Innovation management is one of the areas of strategic management carried out by the top management of the company.

Therefore, the company must constantly adapt to them and respond quickly in scientific, technical, and innovation plans. Scientific and technical innovations should:

- be new and progressive;
- meet market demand;
- make a profit for the manufacturer [1].

The decision-making process for innovation consists of five stages: knowledge, persuasion (belief), decision, testing (implementation), and confirmation. Potential recipients of innovations should inform everyone about the innovation to make sure it is ready for the perception of the innovation and try to confirm (confirm or reject) the decision [3].

The complex and contradictory nature of innovation in market conditions determines the so-called synergetic effect, which summarizes the effect of the interaction of two or more factors, and which is characterized by a significant excess of the effect of each individual component. The volume of production, accelerating the process of designing new and upgrading existing products not only increased the needs and requirements of consumers but also transformed the very structure of social needs. It is believed that in modern conditions, social needs are usually met through two sources:

- broad or intensive expansion of production of already developed products and technologies;
- creation and implementation of productive innovations through the use of marketing tools [1].

Studies have shown that it is necessary to manage the innovative marketing development of the enterprise in today's global economy and this may be the case in the following cases:

- enterprise development management decisions: revision of guidelines for development, detailed diagnostics in order to identify resources for the

- diffusion of the enterprise into a new market space;
- deviations from the benchmarks (planned set of indicators) of the enterprise, development within the existing development attractor;
  - the decision on management of development of the enterprise: adjustment of development, the purposes, tasks of functioning, is followed by diagnostics, the analysis and adjustment of resources (potential) of the company from the point of view of the environment;
  - the ability to change the downward vector of enterprise development on the basis of the initiation of an artificial crisis, which is a bifurcation point in the cycle of enterprise development.

The decision on the management of enterprise development: a comprehensive assessment of the potential and actual capabilities of the enterprise to overcome the bifurcation point, the development of the mechanism of crisis management [2].

Analyzing the above, it should be noted that the problem of using innovations in the enterprise is one of the most pressing. The main types of management innovations considered in the article can be used in different subsystems of the enterprise depending on the need to solve problems and the direction of the innovative development of the enterprise.

Thus, based on research methodologies for managing the development of innovation orientation, which is one of the theoretical and practical tools for improving strategic competitiveness by understanding and modeling the features of nonlinear economic processes in the economic space.

References:

1. Kuzmin, O. Ye. (2015). *Osnovy menedzhmentu [Fundamentals of management]*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Hryshchuk, A. M., Danylevych, N. M., Yurynets, Z. V. & Makara, O. V. et al. (2012) *Competitiveness of the national economy: trends, prospects, social guidelines*. Lutsk: Vezha-Druk [in Ukrainian].
3. Adner, R. (2015). Corporate effects and dynamic managerial capabilities. *Strategic Management Journal*, 2, 34.

Андрос Світлана
доктор економічних наук, доцент
провідний науковий співробітник
відділу фінансово-кредитної та податкової політики
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна

МІКРОФІНАНСУВАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКИХ ПІДПРИЄМЦІВ

Мікрофінансування є зручним інструментом дійової реалізації проведених інституціональних реформ у сільському господарстві. Трансформація колективних підприємств у фермерські господарства викликає значний попит на мікрокредити для розвитку своїх господарств, придбання техніки, насіння, добрив. Мікрофінансування є інноваційним інструментом реалізації поточних процесів децентралізації. Децентралізація є важливим фактором розвитку мікрофірм, яким для розвитку і диверсифікації виробництва потрібні невеликі кредити, попит на які банки не зможуть задовольнити. Точного визначення мікрофінансування не існує, але для цілей нашого аналізу визначимо мікрофінансування як оперативне надання мікропозик на короткий період часу сільським підприємцям.

Мікрофінансові організації (МФО) є головними агентами, які надають мікропозики, основними рисами яких є: скорочення операційних витрат по наданим послугам; зменшення часу обслуговування клієнтів; використання гнучких вимог щодо забезпечення кредиту; збільшення суми кредиту, що видається на підставі наданого позичальником балансу чи наявності забезпечення, а також з плином часу за наявності позитивної кредитної історії.

Перераховані характеристики відрізняють технологію мікрофінансування від класичного банківського кредитування. Попит на специфічні фінансові продукти (мікропозики) з боку сільських підприємців, послужив поштовхом до розвитку нетрадиційного підходу до обслуговування клієнтів МФО. Ухвалення рішення про видачу мікрокредиту здійснюється значно меншою кількістю персоналу і займає менше часу в порівнянні зі звичною технологією видачі кредитів через банки. МФО ставлять перед собою одну з двох цілей: допомогу бідним верствам сільського населення в доступі до кредитних ресурсів, або надання фінансових послуг тим, хто не розглядається банками як надійні клієнти (сільські підприємці).

Мікрофінансування почало активно розвиватися в Україні недавно і сконцентровано в великих і середніх містах. Основними споживачами мікрофінансових послуг є самозайняте населення і підприємці, які проживають у малих містах і сільській місцевості. Вони відчувають значні труднощі з доступом до фінансових ресурсів банків внаслідок: а) відсутності можливості підтвердити офіційний дохід для отримання банківського кредиту; б) дефіциту

заставного забезпечення для отримання кредиту; в) недостатньої суми необхідних позикових коштів і, як наслідок, небажання банків надавати їм цю послугу; г) географічної віддаленості від банківських мереж, що надають мікрокредити; д) відсутності апробованих банківських мікрокредитних продуктів і кваліфікованого персоналу для мікрокредитування даної групи населення.

Дослідженням встановлено, що мікрофінансування є назрілою і важливою ініціативою в країні. Необхідність розвитку мікрофінансування визначається його особливою роллю в якості складового компонента стратегії державних реформ, що проводяться в Україні.

Мікрофінансування може служити інноваційним інструментом забезпечення громадської зайнятості і зниження бідності, особливо в сільських районах, що є основним лейтмотивом соціальної політики держави. Мікрофінансовий сегмент у змозі задовольнити значний попит на дрібні кредити, який виникає в ході реформи в сільському господарстві. Нові дрібні фермери потребують таких кредитів для розвитку своїх господарств. У той час як звичні фінансові інститути не можуть надавати невеликі кредити через високі витрати, пов'язані з дрібними операціями, відсутністю застави і високими ризиками сільськогосподарського виробництва, мікрофінансування може зайняти цю нішу і задовольнити наявний попит.

Мікрофінансування є інноваційним інструментом вирішення специфічних проблем зайнятості. Мікрофінансування є інструментом для створення можливостей самостійної зайнятості. Незважаючи на слабкість правової бази і «напівлегального» існування, мікрокредитування тільки з боку міжнародних організацій і донорів вже залучило в себе значну кількість клієнтів. Серед одержувачів мікрокредитів помітно виділяються дві групи – представники дрібної торгівлі і сільськогосподарські виробники. З огляду на низьку мобільність аграрної праці, вважаємо, що саме тут мікрофінансування може стати довгостроковим і дієвим інструментом вирішення проблем зайнятості в Україні.

Мікрофінансування, що спрямоване на обслуговування ініціативи дрібних сільських підприємств, може служити інструментом зниження міграційного потоку в короткі терміни. Відмінною особливістю поточного соціально-економічного розвитку є значний і зростаючий потік трудових мігрантів з України переважно в країни ЄС. Основу трудового міграційного контингенту в Україні становлять малозабезпечені верстви населення, велика частина яких за умови більш сприятливого доступу до фінансових ресурсів залишилася б в Україні, щоб організувати власний невеликий агробізнес.

Заходи, що вживаються урядом з розвитку підприємництва, приведуть до значного підвищення попиту на фінансові ресурси, а також до нових інструментів фінансування аграрного виробництва. Ряд прийнятих в Україні указів і постанов Президента України свідчить про новий етап довгострокової стратегії держави щодо стимулювання розвитку сільського підприємництва, яке є основним споживачем мікрофінансових послуг. Особливість розвитку мікробізнесу в Україні полягає в низькому рівні власного капіталу, що обмежує його можливості з пошуку зовнішніх джерел фінансування й отримання кредитів банків. Мікрофінансування є новим інструментом підвищення

капіталізації мікробізнесу, що насичує локальні ринки товарами і послугами.

Кредити МФО ефективніше підвищують стійкість і прибутковість мікробізнесу завдяки спрощеній схемі отримання мікрокредиту. З їх допомогою у клієнтів МФО збільшується оборот і прибуток, що створює можливості для переростання малого сільського підприємництва в середній. При цьому організація і мотивація процесу мікрофінансування не вимагає великих фінансових витрат з боку держави, бо в якості статутного капіталу, створюваного МФО, можуть виступати заощадження приватних осіб, а одержуваний прибуток є джерелом розширення фінансової активності МФО.

Мікрофінансування сприяє підвищенню рівня заощаджень в Україні. Більше 90% фінансового посередництва в Україні надають комерційні банки, кредитні можливості яких обмежені в силу їх низької капіталізації. Це обумовлює необхідність пошуку додаткових інвестиційних джерел з обслуговування нових сфер діяльності, що з'являються в результаті економічного зростання. Принципове рішення даних питань полягає в лібералізації фінансового сектора і створенні нових типів фінансових посередників. Дані пріоритети відображені в Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року [1].

Принцип формування обов'язкових заощаджень у рамках програм групового мікрокредитування є альтернативним і додатковим джерелом заощаджень. При організації мікрофінансового руху в національному масштабі, дана схема формування заощаджень може стати новим і стабільним ресурсом для реалізації інвестиційних програм.

Розвиток мікрофінансування відіграє важливу роль у досягненні соціальної стабільності. Прояви екстремізму і деструктивних сил є, мабуть, найбільш негативними і небезпечними ефектами, що демонструють провали ринку в економіках перехідного періоду країн Центральної Азії. Причиною цього явища стало складне переплетення соціальних, економічних і політичних чинників, які демонструють, що для вирішення цих питань недостатньо тільки розробки законодавчих актів та забезпечення їх правозастосування. Основна проблема соціальної нестабільності полягає в обмежених можливостях зайнятості для соціально вразливих груп населення. Нині частина сільських підприємців задовольняють попит на дрібні сезонні кредити на нелегальних ринках, де відсоткова ставка сягає 20-30% на місяць. Організоване і підтримуване державою мікрофінансування витісняє дані схеми, неправомірні як з позиції закону, так і з економічної доцільності.

Мікрофінансування є інноваційним інструментом підвищення значущості жінок у бізнесі. Багато мікрофінансових програм в Україні працюють виключно з клієнтами-жінками. Розвиток мікрофінансування в країні сприятиме підвищенню квінтесенції ролі сільських жінок-підприємців, які схильні забезпечувати зайнятостю жінок з числа членів своєї сім'ї, що розширює сферу жіночої зайнятості в аграрному секторі економіки.

Література:

1. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sektoru_ua.pdf (дата звернення: 07.10.2020)

Андрощук Ірина

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

**ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРЕДМЕТУ ЗАВДАНЬ З НАДАННЯ
ВПЕВНЕНOSTІ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНОЇ
КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ОСНОВИ: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ
В КОНТЕКСТІ ПРИЙНЯТТЯ ЗАВДАНЬ, ІНШИХ НІЖ АУДИТ
ЧИ ОГЛЯД ІСТОРИЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

Завдання з надання впевненості – завдання, в якому практикуючий фахівець ставить собі за мету отримання прийнятних доказів у достатньому обсязі для висловлення висновку, розрахованого на підвищення ступеня довіри визначених користувачів, які не є відповідальною стороною, про результати вимірювання чи оцінювання предмета завдання відносно критеріїв. (п. 10 Міжнародної концептуальної основи [2, с. 89]), завдання, в якому метою практикуючого фахівця є отримання достатніх і прийнятних доказів для того, щоб надати висновок, призначений підвищити ступінь довіри визначених користувачів, інших ніж відповідальна сторона, щодо інформації з предмета перевірки (тобто результату оцінки або визначення основного предмета перевірки за відповідними критеріями) (Глосарій термінів Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг [3, с. 31]).

Якщо використовувати вимоги Міжнародної концептуальної основи завдань з надання впевненості (п. 39), то предмет завдання та інформація з предмету завдання і можуть мати різну форму. Термін «інформація з предмету завдання» означає результат оцінки або вимірів предмету завдання. Саме з інформації з предмету завдання практик збирає докази, що стануть достатньою базою для висловлювання думки у висновку з надання впевненості. Підкреслено, що предмети мають різні характеристики, які впливають на точність оцінки або вимірювання предмету щодо критеріїв та переконливість наявних доказів.

Разом з тим, необхідно підкреслити важливість конкретизації предмета завдання та інформації з предмета завдання в контексті умов визнання завдання, які охоплюють таке: предмет завдання може бути ідентифікований, тобто повинен піддаватися визначенню; предмет завдання повинен піддаватися послідовній оцінці або вимірюванню; предмет завдання стосується завдання з надання впевненості; існують критерії для оцінки та вимірювання предмету

У концептуальній основі виділено характеристики предмету, які повинні належати йому в обов'язковому порядку для того, щоб його можна було б визнати як предмет завдання (п. 33), а саме:

1) предмет повинен піддаватися визначенню та послідовній оцінці або вимірюванню за відповідними критеріями;

2) інформацію з предмета можна дослідити певними процедурами для отримання достатніх відповідних доказів на підтримку висновку про обґрунтовану впевненість або обмежену впевненість в залежності від завдання.

Фактично в Міжнародній концептуальній основі завдань з надання впевненості пропонують класифікацію предмета завдання лише за формою, наприклад, фінансові результати або умови, нефінансові результати або умови, фізичні характеристики, системи та процеси, поведінка, яку можна використати в якості основи, але, разом з тим, вона є надто загальною і в більшості випадків не пропонує конкретних прикладів. Порівнюючи вимоги Міжнародної концептуальної основи завдань з надання впевненості (чинної з 2005 року [1] по 2015 рік та з 2015 року [2]), можна зробити такі висновки:

- у переглянутій Міжнародній концептуальній основі розширено опис предмету завдання та інформації з предмету завдання та додано окремий додаток, і цей додатковий опис стосується в основному інших завдань з надання впевненості (які не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації);
- у переглянутій Міжнародній концептуальній основі такий предмет завдання як фінансові показники або умови розподілені на дві групи: історичні фінансові показники або умови та прогнозні фінансові показники або умови;
- у додатку до переглянутої Міжнародної концептуальної основи окремо розглянуто приклади історичної інформації та прогнозної («future oriented») інформації;
- у переглянутій Міжнародній концептуальній основі при розкритті форм історичної та прогнозної фінансової інформації використовуються терміни: діяльність («performance») та умови («condition»), а в додатку розглядаються: діяльність («performance») та стан («position»);
- у додатку наведено приклади для таких груп предметів, як фінансова, нефінансова інформація, системи (процеси), аспекти поведінки, а в переглянутій Концептуальній основі окремо виділено таку форму як фізичні характеристики;
- у додатку окремо виділено такі види інформації з предмету завдання, як фінансова, нефінансова (діяльність, використання ресурсів, умови), системи і процеси, аспекти діяльності, що не є логічним, оскільки системи, процеси, аспекти діяльності є прикладом нефінансової інформації;
- для багатьох форм та ситуацій відсутні чіткі рекомендації щодо визначення предметів завдання та інформації з предметів завдання.

Для подання предмета завдання та його форми доцільно виділити загальний предмет завдання та предмет завдання другого порядку, який пояснює вибір інформації з предмета завдання, що є важливим саме для інших завдань з надання впевненості, предметом в яких не виступає історична

фінансова інформація. Наприклад, для предмета завдання «трудові відносини», який може бути віднесений до такої форми, як «операції та процеси», форма інформації з предмету завдання та її зміст може бути різною, тому важливо виокремити чітко предмет завдання другого порядку, який буде включати цільову спрямованість завдання, наприклад: ефективність або відповідність. В такому випадку інформацією з предмета завдання першого порядку може бути звіт про функціонування трудових процесів, а інформацією з предмета завдання другого порядку – елементи даного звіту, тобто характеристики, опис елементом системи трудових відносин на підприємстві, показники їх ефективності, опис їх відповідності трудовому законодавству.

Через поєднання запропонованих класифікацій предметів завдання, інформації з предмета завдання можна визначити характеристики двох груп завдань з надання впевненості, інших ніж аудит чи огляд історичної фінансової інформації: завдання, які, ймовірно, виключатимуть двозначність думки при їх прийнятті та виконанні (завдання є вузькоспрямованим, предмет завдання охоплює фінансові показники, має однооб'єктний характер, фіксується в інформаційній системі; інформація з предмету завдання має кількісне вираження, характеризується об'єктивністю); завдання, ймовірність настання певних ускладнень при прийнятті та виконанні якого значно підвищується (завдання є комплексним, предметом завдання є нефінансові показники та умови, дії та події, які не фіксуються систематично та цілеспрямовано в інформаційній системі; інформація з предмету завдання має якісне вираження, значною мірою суб'єктивного характеру).

Література:

1. Додаток до Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, частина 3, видання 2014 року URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/290/Audit_2015_3_all.pdf (дата звернення: 01.10.2020).
2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016-2017 років. Частина III. URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/1151/2017_%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C3.pdf (дата звернення: 01.10.2020).
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016-2017 років. Частина I. URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/1151/2017_%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C1.pdf (дата звернення: 01.10.2020).

Андрушків Соломія
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Плиса Володимир
кандидат економічних наук, професор
професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

СТРАТЕГІЯ ПОСТКРИЗОВОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Як відомо, якість страхового ринку визначається його роллю, місцем та функціями в соціально-економічній системі [1, с. 214]. Проблеми формування інфраструктури страхового ринку, її елементного складу та пошуків джерел нарощування її потенціалу є надзвичайно актуальними сьогодні. З огляду на це виникла потреба у поглибленні вивчення можливостей розвитку національного страхового ринку на основі модернізації його інфраструктури в умовах фінансової глобалізації, оскільки глобалізація світової економіки, об'єктивна реальність кінця ХХ – початку ХХІ ст., не оминула і системи страхових відносин [2, с. 95].

Сьогодні мусимо констатувати той факт, що перешкодою на шляху реалізації стратегії посткризової модернізації інфраструктури страхового ринку України в умовах фінансової глобалізації є «низка принципів розбіжностей щодо можливих термінів і раціональних методів рішення цих задач» [3, с. 94]. Точиться дискусія «чи повинна стратегія модернізації спиратися спочатку на методи й інструменти стимулювання економічного зростання, чи спочатку треба зосередити зусилля на вдосконаленні інститутів» [4, с. 140].

Дослідивши сутність інфраструктури страхового ринку нами з'ясовано, що її варто розкривати через функції, які вона виконує. Такими функціями є: забезпечувальна (забезпечення необхідними видами ресурсів і послуг для ефективної взаємодії страховиків (генераторів страхових послуг) і страхувальників (споживачів страхових послуг)); маркетингова (наближення страхової послуги до споживача); індикативна (моніторинг стану страхового ринку, що залежить від належного функціонування його інфраструктури); оптимізаційна (удосконалення взаємодії страховиків та страхувальників з метою забезпечити пріоритетність основної діяльності страховиків); інституційна (формування і розвиток формальних і неформальних правил взаємодії страховиків та страхувальників, установлення зв'язків між ними, контроль за дотриманням ними встановлених правил).

З впевненістю можна констатувати той факт, що завданнями інфраструктури страхового ринку є такі: мінімізація витрат споживачів страхових послуг і страховиків, як виробників таких послуг; забезпечення безперервності надання страхових послуг і формування джерела інвестиційних

ресурсів для економіки країни; спрощення укладення страхових договорів і гарантування виконання страховиками взятих зобов'язань перед страхувальниками

З огляду на вид страхового ринку його інфраструктуру можна класифікувати таким чином: за територіальним критерієм виокремлюють інфраструктуру регіонального, національного, міжнародного страхового ринків; за ознакою розвиненості страхових ринків виокремлюють інфраструктуру розвиненого страхового ринку та інфраструктура страхового ринку, що розвивається; за об'єктами (предметом) страхування на страховому ринку вирізняють: інфраструктуру ринку особового страхування; інфраструктуру ринку майнового страхування; інфраструктуру ринку страхування відповідальності; за видами ризиків, що передають на страховий ринок, виокремлюють інфраструктуру ринку пенсійного страхування; інфраструктуру ринку страхування життя; інфраструктуру ринку транспортного страхування тощо; за спеціалізацією страховиків на страховому ринку розрізняють інфраструктуру ринку страхування життя; інфраструктуру ринку загального (ризикового) страхування; інфраструктуру ринку перестрахування; інфраструктуру ринку співстрахування; за формою проведення страхування на страховому ринку виокремлюють інфраструктуру ринку добровільного страхування й інфраструктуру ринку обов'язкового страхування.

Відповідно до положень інституційного підходу інфраструктуру страхового ринку розділяють на інституційно-організаційну (сукупність інфраструктурних суб'єктів) та інституційно-правову (сукупність законів, правил, стандартів, норм, традицій). У зарубіжній практиці вважають, що інституційно-правова інфраструктура в поєднанні з відповідною інституційно-організаційною інфраструктурою утворюють публічну інфраструктуру. Інституційно-організаційна та інституційно-правова інфраструктури страхового ринку є взаємозалежними підсистемами.

Щодо класифікації всіх інфраструктурних суб'єктів страхового ринку, зазначимо, що її можна узагальнити за різними ознаками: за способом функціонування, сферою функціонування, організаційно-правовою формою, сферою діяльності, свободою доступу до інформації, наявністю законодавчого врегулювання діяльності, обов'язковістю державної реєстрації, можливістю участі інфраструктурних суб'єктів у бізнес-процесах страховика; за сферою охоплення інфраструктури (зокрема за суб'єктами страхової та універсальної інфраструктури); за групами інфраструктурних суб'єктів (зокрема посередників, суб'єктами супроводу страхової послуги, страхових об'єднань, залучених суб'єктів, суб'єктів нагляду, регулювання, контролю, примусу); за урегульованістю надання послуг (зокрема наявне чи відсутнє законодавче врегулювання).

Сьогодні реальністю є фінансова глобалізація, яка має вагомий вплив на процес модернізації інфраструктури національного страхового ринку. Спираючись на результати дослідження ключових ознак впливу фінансової глобалізації на страхових ринках світу можемо зробити такі проміжні висновки: впровадження та широке застосування у практиці страхової

діяльності іноваційних фінансових і страхових технологій зумовлює генерацію кіберризиків; страхові ринки поступово втрачають статус «національний» через розширення меж глобального страхового ринку у зв'язку зі зростанням ринкової частки іноземних страхових компаній на національних ринках; переливання значних обсягів інвестиційного ресурсу за межі економічної системи країни, що викликано переважанням обсягів іноземних інвестицій страховиків над внутрішніми.

Фінансова глобалізація відчутно тисне й на трансформації в інституційно-організаційній інфраструктурі національного страхового ринку. На міжнародному рівні формується інфраструктура, яка покликана стати на заваді розширенню світових криз, у тому числі й страховому секторі світової економіки. Першою групою інфраструктурних суб'єктів є об'єднання організацій, що тісно пов'язані зі страхуванням, але не є генераторами страхових послуг: міжнародні страхові асоціації (Міжнародна асоціація органів страхового нагляду (International Association of Insurance Supervisors (IAIS)), Міжнародна асоціація агентств із боротьби зі страховим шахрайством (International Association of Insurance Fraud Agencies (IAIFA)), Всесвітня федерація страхових асоціацій (Global Federation of Insurance Associations (GFIA)), Міжнародна страхова фундація (International Insurance Foundation (IIF)), Світова федерація страхових посередників (World Federation of Insurance Intermediaries (WFI)); міжнародні асоціації страховиків (Міжнародна група клубів взаємного страхування (International Group of P&I Clubs (IG P&I)), Міжнародний союз з морського страхування (International Union of Marine Insurance (IUMI)), Міжнародна асоціація страховиків депозитів (International Association of Deposit Insurers (IADI)), Міжнародний союз страховиків кредитів та інвестицій (International Union of Credit and Investment Insurers (IUCI)), Міжнародна асоціація страховиків у сфері сільськогосподарського виробництва (International Association of Agriculture Production Insurers (AIAG)), Міжнародний союз авіакосмічних страховиків (International Union of Aerospace Insurers (IUAI)), Міжнародна асоціація страховиків технічних ризиків (International Association of Engineering Insurers (IMIA)); міжнародні асоціації страхових експертів (Міжнародна асоціація професіоналів зі страхування (International Association of Insurance Professionals (IAIP)), Міжнародна актуарна асоціація (International Actuarial Association (IAA)), Міжнародна асоціація диспашерів (International Association of Average Adjusters (IAAA)), Міжнародний інститут страхових аджастерів (International Institute of Loss Adjusters (IILA)) [5].

Головними суб'єктами інституційно-організаційної інфраструктури страхового ринку є страховики, страхувальники та страхові посередники. Кожний з них виконує свою функцію, має свою специфіку та механізм реалізації економічних інтересів.

Законодавчий супровід страхування в Україні набув певної історичної специфіки, який вплинув на сучасну структуру та форму інституційно-правової інфраструктури національного страхового ринку.

Інституційно-правова інфраструктура страхового ринку України

формується шляхом прийняття законодавчих актів та актів нормативного впливу, які виконують регулятивне підґрунтя страхової діяльності.

Вивчивши інституційно-організаційну інфраструктуру національного страхового ринку можна з впевненістю констатувати той факт, що інфраструктура страхового ринку України має суттєві диспропорції, що виражається у переважній активності діяльності страхових агентів над страховими брокерами, відсутність і нерозвиненість інших інфраструктурних суб'єктів.

Трансформація інституційно-організаційної інфраструктури національного страхового ринку багато в чому викликана й впровадженням технологічних інновацій у діяльність страхових організацій. У першу чергу, великий попит в українських страховиків мають технології, які б автоматизували окремі процеси щодо дотримання нормативних вимог і відповідно зменшили б витрати часу, людського та фінансового ресурсу. Задовольнити цей попит можуть технологічні новації створені у результаті інвестицій страхових компаній у бізнес-платформи, що оптимізують їхні бізнес-процеси.

Узагальнюючи все зазначене вище, виділимо ключові на нашу думку напрями модернізації інфраструктури страхового ринку України: збалансування інфраструктури страхового ринку, усунення диспропорцій в інфраструктурі, збереження кадрового потенціалу страхової галузі, створення, створення професійного об'єднання страхових компаній, що здійснюють ризикове страхування та створення професійного об'єднання страхових компаній, що спеціалізуються на страхуванні життя, широке застосування RegTech-рішення в страховій справі.

Література:

1. Плиса В. Стратегії розвитку та модернізації страхового ринку України. *Формування ринкової економіки в Україні. Науковий збірник*. Вип. 23. Львів, 2011. С. 214-224.
2. Плиса В.Й. Інтеграція страхового ринку України у світовий страховий простір. *Фінанси України*. 2002. № 7. С. 94-103.
3. Плиса В.Й. Стратегія посткризового розвитку страхового ринку України. *Фінансовий простір*. 2011. № 3. С. 90-96.
4. Плиса В.Й. Стратегія посткризової модернізації страхового ринку України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка*. 2014. № 2. Мукачево: МДУ, 2014. С. 134-143.
5. Шолойко А.С. Інфраструктура страхового ринку України: монографія. К. : Логос, 2019. 408 с.

Teimuraz Babunashvili

Doctor of Economics, Professor
President of the Georgian Academy of Business Sciences
Tbilisi, Georgia

Zurab Mushkudiani

Doctor of Business Administration
Associate Professor of Batumi Navigation Teaching University
Batumi, Georgia

Armaz Bakhtadze

Doctor of Business Administration
Senior Teacher at Shota Rustaveli State University
Batumi, Georgia

ORGANIZATIONAL CULTURE IN MODERN MANAGEMENT

In modern reality, the concept of organizational culture is becoming more and more important in parallel with globalization. Organizational culture is one of the most important factors for the success of an organization. As much as the success of people is determined by the values, principles, and lifestyle that make it predictable, respectively credible, and stable, it is also the case with organizations. The more easily predictable the behavior, decisions, and attitudes of each member of the organization towards customers in daily life, the more desirable this organization is for many others who value this reliability and stability in them.

The COVID 19 pandemic has posed new challenges to the world. Along with healthcare, global economic and social protection structures have found themselves in crisis. Quarantine measures have affected most of the industries, transport, services, and tourism, leaving millions of people jobless. In the early stages of the pandemic, it was often emphasized that the crisis threatened both developing and highly developed countries, both poor and rich. However, today it is clear that the pandemic and the crises caused by it have deepened inequality between different countries of the world, exacerbated the social background at the domestic level, and increased poverty-unemployment among the lower strata of the people [1].

As a result of research, it is clear that today the concept of organizational culture in Georgia is gradually developing and is in the process of refinement. The formation of a strong organizational culture, which is the prerogative of top managers, becomes more and more important during the successful functioning of the organization. But here we face the main problem that hinders the development of this direction in Georgia. Inadequate study of theoretical-methodological mechanisms of organizational culture can be considered as a problem.

Each organization differs from other organizations in its unique characteristics just as one person differs from another just as one labor subject differs from another labor subject. This identity of the organization is expressed in the integrated notion of organizational culture. Organizational culture is created by a combination of such characteristics as organizational values, norms of relations between employees, work

attitudes, established traditions, and others [2].

It is a well-known fact that organizational culture is one of the most important factors in the success of an organization and that is why it deserves special attention. In order to get a quality culture, it is necessary to form a structure that combines the mission, goals, and strategy of the organization. Organizational culture regulates members' behaviors, more specifically, determines the achievements of employees, their stability, and satisfaction.

The strength of corporate culture stems from how strongly company employees maintain and maintain the values and beliefs of the dominant culture of the organization. In a strong organizational culture, most employees share the values and beliefs of the dominant culture and share it with other employees as well. In addition, strong [3] organizational cultures are usually long-lived. In contrast, companies have a weak organizational culture when only a few people at higher levels of the hierarchy share the values and beliefs of the dominant culture.

One of the most popular and influential classifications distinguishes the core essence and features of the corporate culture. These are:

- Innovation and risk-taking: the degree of support for employees to be innovators and risk-takers.
- Attention to detail: the degree of accuracy, mobilization, and attention to detail by the employee [4].
- Outcome orientation: the degree of focus on the outcome, not the means and processes used by management to achieve those outcomes.
- Focus on people: the quality of management decisions, take into account, in organizations, what impact the results have on people.
- Team orientation: the degree of organization of work activities around a team and not individuals.
- Aggression: the degree of aggression and competitiveness of people and not indifference.
- Stability: the degree to which organizational activities focus on the status quo rather than on growth [2].

Each of these traits can be both strong and weak. Evaluating an organization based on these seven characteristics can give us a complex picture of organizational culture.

Other models offer a culture classification within 8-12, and so on. These models as a whole show that one culture can be the opposite of another culture. An example of this is two cultures, one of which relies on the principles of individual expression and activity, and the other on group principles.

Organizational culture consists of the values and opinions that people in that culture share with one another. It identifies what is important and insignificant to the organization and dictates to employees what the “right way” in the process is. Everyone thinks that organizational culture is the DNA of an organization that is impossible to see with the naked eye. It can be said that it is an invisible template that frames the behaviors and actions of the firm’s employees in a certain way.

We do not value culture. We are not saying it is good or bad, we are just saying it

exists. Culture strengthens loyalty to the organization and increases the logic of employee behavior. This brings obvious benefits to the organization. From the employee's point of view, culture is valuable because it makes everything relatively certain. It informs employees how the work is done and what is important to the organization. However, at the same time, we should not deny the potentially dysfunctional aspects of culture, especially strong culture, which affects the effectiveness of the organization.

Hiring a new employee is different from most members of the organization because of race, age, gender, disability, or other characteristics. Management wants the new employee to embrace the core cultural values of the organization. Otherwise, the employee will not contribute to the organization, or the organization will not accept it. Management at the same time wants to be openly aware of and support the changes that employees are bringing to the workplace. Obviously, all of this creates problems. Organizations hire [5] different individuals because of the different aspects that bring these people into the workplace, but when people try to promote a strong culture, these different behaviors are relatively diminished.

Studies have shown that the regulation process is quite fast. For most people, it takes several months. Distinguished are workers who have a wide range of work experience, the latter are more easily adapted to the new environment than inexperienced workers.

References:

1. *Labor Market Segmentation and Informal Labor in Crisis*. (2020). Tbilisi: Center for Human Rights Education and Monitoring EMC.
2. Stephen P. Robbins, & Timothy Alan Judge. (2009). *Fundamentals of Organizational Behavior, 11th Edition*.
3. Bedianashvili, G. (2018). Culture as a Factor in the Formation of a Knowledge Economy in the Systematic Institutional Context of Paradigm Changes. *Journal of Globalization and Business*, 6.
4. McShane, & Von Glinov. (2012). *Organizational Behavior, 5th edition*.
5. Edwin Locke. (2009). *Handbook of Principles of an Organizational Behavior, 2nd edition*.
6. Mushkudiani, Z., & Dzotsenidze, T. (2019). Modern human resource management trends. *Vth (Anniversary) International Scientific Conference Dedicated to the International Day of the Seafarers "Modern Maritime Technologies, Problems of Social-Economic Development and Ways for Solving Them"*, 160-165.
7. Mushkudiani, Z., Gechbaia, B., Gigauri, I. & Gulua, E. (2020). Global, economic and technological trends in human resource management development. *Access Journal, Access Press Publishing House, vol. 1(1)*, 53-60. DOI: 10.46656/access.2020.1.1(4)
8. Gigauri, I., Gulua, E., & Mushkudiani, Z. (2020). Current advances in digital recruitment of human resources and its potential for companies. *SEU & Science*.
9. Gechbaia, B., Tchilaia, N., Goletiani, K., & Muskudiani, Z. (2020). *Ways and characteristics of employee motivation in modern conditions*.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИРОБНИЧОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

На сьогоднішній день ринок ресторанного бізнесу представлений безліччю закладів різного класу і напрямків, великими мережевими гравцями і одиночними підприємцями. Галузь задовольняє дуже складний комплекс потреб – від простого вгамування голоду до статусних забаганок, тому внутрішньо дуже неоднорідна. Галузеві особливості та індивідуальні характеристики підприємств різних типів, породжують ціле безліч проблемних питань, що загострюють необхідність підвищення інформаційної насиченості управлінського процесу з метою забезпечення контрольованості бізнес-процесів [1].

Тенденцією останніх років стало наростання конкуренції між суб'єктами індустрії харчування, що вимагає від них оптимізації витрат при збереженні високого рівня послуг та якості приготування їжі. Усе це вимагає пошуку, розробки, впровадження оптимальних систем і методів виробничого обліку, їх адаптації до особливостей діяльності підприємств ресторанного бізнесу, розвитку нових форматів (їжа на винос, кайтеринг) та інших явищ господарського життя.

Максимально збільшити корисність облікової інформації можна шляхом збалансованості або гармонійного поєднання її якісних характеристик. Для того щоб інформація була корисною, необхідно зберігати рівновагу або компроміс між якісними характеристиками незалежно від ієрархії цих якостей, тобто необхідно досягти відповідного співвідношення між характеристиками «надійність – релевантність – своєчасність»; «витрати – вигоди» і т.п. [2].

Аналіз існуючої практики показав, що на малих підприємствах ресторанного бізнесу найчастіше практикується оформлення господарських операцій методом «від зворотнього», при якому первинні документи складаються на фактично реалізований обсяг продукції. За даними касового терміналу визначається асортимент реалізованої продукції, на який в програмі «1С Бухгалтерія» складаються акти про реалізацію і відпуску виробів кухні, вимоги до комори і накладні на відпуск товару тощо.

Це значно спрощує облікову схему і позбавляє від необхідності виявляти залишки невитрачених продуктів на складі, організувати облік бракованої продукції та інших бухгалтерських процедур. Разом з тим, такий підхід допустимий лише при невеликому асортименті і обороті підприємства ресторанного бізнесу. Якщо ж підприємство, незалежно від його розміру, має

складну організаційну і технологічну структуру, то така схема обліку несе в собі ризики втрати контролю над раціональним використанням ресурсів, зловживань і розкрадань.

Підприємствам ресторанного бізнесу зі значними обсягами діяльності, складною організаційною структурою і технологічним процесом варто організувати документообіг. Графік документообігу в кожному структурному підрозділі підприємства (комора, кухня, зал ресторану, бар) повинен містити: обов'язкові до застосування форми первинних документів, відповідальних осіб за складання документів та терміни оформлення первинних документів.

Не менш важливим питанням є групування однорідних витрат за відповідними ознаками. Об'єктами обліку витрат в системі виробничого обліку можуть виступати економічні елементи і статті витрат, структурні підрозділи (місця виникнення витрат; центри витрат), носії витрат (види продукції, що випускається, послуги).

Малі підприємства ресторанного бізнесу, як правило, ведуть облік витрат за статтями, в яких змішуються такі ознаки аналітичного обліку, як: види діяльності та елементи витрат. За такої практики, статті представляють собою однорівневий список витрат. У той час, як такі важливі для підприємств ресторанного бізнесу статті, як медогляди, послуги пральні, білизна, посуд і прилади, музичний супровід враховуються за статтею «інші витрати», і виділити їх можна тільки в журналі господарських операцій.

Побудова економічно обґрунтованої класифікації виробничих витрат, що дозволяє виявити об'єктивно існуючі групи витрат, процеси формування витрат і взаємовідносини між їх окремими частинами, цілеспрямовано здійснювати ефективне управління виробничим процесом, має базуватися, на наш погляд, на наступній ієрархії об'єктів бухгалтерського спостереження витрат: за видами діяльності, за структурним підрозділом, за елементами і статтями витрат, за видами продукції.

Частина витрат підприємства не можна безпосередньо віднести до конкретного виду діяльності. Адміністративно-управлінські і загально-господарські витрати, пов'язані з організацією виробництва і управлінням, є непрямими і підлягають розподілу між видами здійснюваної діяльності.

Підприємства, незалежно від форм власності, організаційно-правових форм та галузевої належності, повинні забезпечити в обліку групування витрат за економічними елементами: матеріальні витрати; витрати на оплату праці; відрахування на соціальні потреби; амортизація; інші витрати [3].

Якщо групування витрат за економічними елементами передбачена законодавством, то номенклатура статей витрат обігу та обліку встановлюється підприємством самостійно. Малим підприємствам ресторанного бізнесу доцільно, на наш погляд, застосовувати наступну номенклатуру статей витрат: матеріальні витрати (основна сировина та матеріали, інші матеріали, втрати товарів і технологічні відходи, ресторанна білизна, посуд, прилади); витрати на оплату праці; відрахування на соціальні потреби; амортизація (амортизація основних засобів, знос санітарного та спеціального одягу); інші витрати (витрати на технічне обслуговування та ремонт основних засобів і інвентарю,

витрати на паливо, газ, електроенергію, воду для виробничих потреб, комунальні послуги, витрати на зберігання, підробіток, підсортування і упаковку товарів, оренда землі, приміщень, обладнання та інвентарю, послуги пожежної та сторожової охорони, санітарна обробка, медогляд, витрати на рекламу, витрати на музичний супровід і шоу-програми, інші витрати).

Групування витрат за місцями виникнення здійснюється для організації контролю за витратами по об'єктах обліку витрат в розрізі відповідальних за них підрозділів. Пропоную елементи і статті витрат групувати по підрозділам підприємств ресторанного бізнесу, які виконують певні функції:

- кухня – виконує виробничу функцію. Для даного підрозділу прямими виробничими витратами виступають основна сировина і матеріали, оплата праці кухарів і посудомийника, витрати на воду (паливо, електроенергію) для виробничих потреб;
- зал обслуговування – функція організації споживання і дозвілля. Прямі витрати – ресторанна білизна, посуд, прилади, оплата праці офіціантів і адміністраторів залу, музичні та інші аналогічні послуги сторонніх організацій;
- бар – функція реалізації. Прямі витрати – вартість товарів, зарплата бармена;
- адміністрація – адміністративно-управлінська функція. Прямі витрати – послуги зв'язку, консультаційні послуги, оплата праці загальногосподарського персоналу.

На етапі групування витрат по місцях виникнення (центрам) витрат більшість витрат характеризуються як прямі по відношенню до того чи іншого підрозділу і можуть безпосередньо включатися в собівартість надаваних ними послуг. Непрямі витрати обумовлені виробництвом не одного, а декількох видів продукції, не можуть бути включені безпосередньо в собівартість і тому підлягають розподілу. Надалі обирається метод обліку витрат і калькулювання собівартості продукції (послуг), визначаються об'єкт калькулювання і калькуляційна одиниця. Здійснюється вибір бази розподілу непрямих витрат.

Отже, запропонований підхід до організації раціональної системи виробничого обліку на підприємствах ресторанного бізнесу, визначення його елементів та методичне забезпечення виступає необхідною умовою вирішення задач калькулювання об'єктивної собівартості продукції, оцінки її рентабельності, прийняття ефективних управлінських рішень щодо оптимізації витрат господарюючих суб'єктів та розробки заходів щодо усунення непродуктивних витрат на основі їх ретельного обліку.

Література:

1. Смирнов І.Г. Логістика та управління ланцюжками поставок у ресторанному бізнесі: світові тенденції посткризового періоду. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 4. С. 19-24.
2. Веренич О.Г. Облік доходів і витрат основної операційної діяльності у ресторанному бізнесі. *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси*. 2010. Вип. 7 (1). С. 254-260
3. Новак Н.Г. Особливості обліку у готельно-ресторанному бізнесі. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 6. С. 17-19.

Барановский Анатолий

кандидат экономических наук, доцент
доцент кафедры экономики и управления
Белорусско-Российский университет
г. Могилев, Беларусь

Громыко Оксана

старший преподаватель кафедры экономики и организации производства
Могилевский государственный университет продовольствия
г. Могилев, Беларусь

ВЗАИМОСВЯЗИ И ВЗАИМОЗАВИСИМОСТИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ИНТЕРЕСОВ ПРЕДПРИЯТИЙ

Интересы определяют поведение предприятия и его работников и во многом влияют на результаты его производственно-хозяйственной деятельности. Отношения во многом проистекают из совпадения интересов, их направленности и согласованности. Отношения развивают интересы, приводят к их согласованию, а также к эффективной и результативной деятельности. В этой связи актуальным представляется исследование роли интересов и отношений в обеспечении устойчивого развития предприятия.

На рисунке 1 представлено влияние интересов и производственных отношений на обеспечение устойчивого развития предприятия. Интересы предприятия трансформируются в цели развития, цели служат стимулами для персонала. Для ориентации деятельности предприятия и его сотрудников на цели устойчивого развития разрабатывается система мотивации.

Применительно к устойчивому развитию следует рассматривать интересы предприятия в целом и интересы его работников по направлениям развития: экономическому, социальному и экологическому [1, 2]. В таблице 1 представлены интересы развития предприятия, которые могут быть согласованы с целями его деятельности в конкурентной среде, повышения устойчивости и стабильности функционирования.

В таблице 2 рассмотрены соответствующие интересы персонала предприятия, связанные с благосостоянием, общением, стабильностью и безопасностью.

Устойчивость предприятия – это сбалансированное состояние материальных, экономических и трудовых ресурсов, которое достигается при их эффективном использовании, обеспечивающее условия для расширенного воспроизводства и адаптации к изменениям факторов внутренней и внешней среды [3]. Устойчивое развитие способствует развитию отношений с поставщиками, посредниками, продавцами и потребителями.

Рисунок 1 – Интересы и отношения для обеспечения устойчивого развития предприятия

Таблица 1 – Интересы предприятия

Интересы	Содержание интересов	Мотив
Экономические	Побудительные мотивы хозяйственной деятельности, обусловленные рыночной позицией предприятия, его основной клиентурой и специализацией	Получение приемлемой прибыли, рост капитализации имущества, расширение клиентуры
Социальные	Наличие условий расширенного воспроизводства рабочей силы, возможность найма квалифицированных работников	Подбор и найм работников, способных качественно и своевременно выполнять возлагаемые на них обязанности
Экологические	Соответствие деятельности предприятия установленным экологическим нормам и нормативам	Отсутствие к претензий со стороны контролирующих органов

Таблица 2 – Интересы персонала предприятия

Интересы	Содержание интересов	Мотив
Экономические	Стремление к обмену труд определенной квалификации на приемлемый уровень заработной платы	Получение средств для удовлетворения потребностей
Социальные	Социальное взаимодействие в коллективе	Стабильность отношений, соблюдение социальных норм
Экологические	Жизнь и работа в благоприятной и безопасной природной среде	Озеленение территории, чистый воздух

Производственные отношения – совокупность материальных, не зависящих от сознания людей, экономических отношений, в которые люди вступают между собой в процессе общественного производства и движения общественного продукта от производства до потребления.

Можно предположить, что устойчивость функционирования и устойчивое развитие предприятия приводят к улучшению финансовых результатов предприятия и наоборот высокие финансовые результаты способствуют повышению устойчивости. В таблице 3 показан вклад основных видов отношений в устойчивое развитие предприятия.

Таблица 3 – Результаты и значение отношений в производстве

Вид отношений	Результат	Вклад в устойчивое развитие
Технологические	Обеспечение требуемого качества продукции	Качество как основное конкурентное преимущество
Кооперационные	Взаимовыгодное взаимодействие и сотрудничество	Снижение издержек выпуска и реализации продукции
Социальные	Реализация потребности и общению и принадлежности к определенной социальной группе	Формирование уверенности сотрудников в устойчивости предприятия в будущем и гордости за работу в нем
Экономические	Ориентация на выгодность и эффективность осуществляемой деятельности	Поиск и реализация наиболее эффективных и выгодных проектов
Организационные	Создание условий согласованной, слаженной, своевременной и синхронной деятельности	Реализация прогрессивных организационных проектов, в частности бережливого производства
Экологические	Обеспечение экологической безопасности производства	Минимизация экологических издержек: затрат и потерь

По результатам выполненных исследований можно сделать вывод что накопленные теоретические разработки и опыт реализации стратегии устойчивого развития на уровнях страны, региона и отдельных предприятий создают возможность выработки правил и процедур обоснования соответствующей стратегии, ориентации интересов предприятия и его персонала на устойчивое развитие и регламентации требуемых для этого отношений.

Литература:

1. Божченко Ж.А. Механизм реализации экономических интересов в сельскохозяйственных организациях : монография. М. : Проспект, 2017.
2. Воробьев С.П., Гриценко Г.М., Воробьева В.В. Особенности формирования и реализации экономических интересов в сельском хозяйстве. *Аграрная наука Евро-Северо-Востока*. 2017. № 6 (61). С. 78-83.
3. Мацова А.С. Теоретические аспекты формирования устойчивого развития предприятия. *Ученые записки Крымского федерального ун-та им. В.И. Вернадского. Экономика и управление*. 2012. № 4. том 25 (64). С. 150-158.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасне бачення проблем і перспектив діяльності малого та середнього бізнесу дає можливість раціонально організувати їх діяльність. Своєчасне впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності гарантує правильний вибір розвитку їх діяльності.

Досвід багатьох країн світу показує, що основною рушійною силою економіки є мале підприємництво, тому що воно відіграє важливу роль у становленні ринкових відносин і швидко реагує на кон'юнктуру ринку. Однак, в умовах фінансової кризи, нестійкої економічної та політичної ситуації, діяльність малих підприємств гальмується наявністю суттєвих проблем і перешкод у даній сфері.

У країнах з ринковою економікою малі підприємства є наймасовішою формою господарювання, де мале підприємництво розглядається як суб'єкт, що забезпечує вирішення соціальної політики зайнятості. Визначення малого підприємництва як суб'єкта, що забезпечує вирішення соціальної політики зайнятості дає можливість використовувати спеціальні інструменти та механізми державного регулювання.

Різносторонній розгляд проблематики організації обліку малого бізнесу свідчить про наявність специфічних аспектів та значний інтерес до цих питань. Разом з тим комплексне дослідження господарської діяльності підприємств малого бізнесу як об'єкта обліку і звітності, його методології та організації майже не проводилось. Не вирішено низку проблем у дослідженні теоретико-методологічних засад бухгалтерського обліку малого бізнесу.

У бухгалтерському обліку малих підприємств існує багато проблем, які пов'язані з неузгодженістю критеріїв визначення малих підприємств у чинних нормативних документах з бухгалтерського обліку та оподаткування; надмірною складністю обліку витрат для малих підприємств; складністю застосування окремих МСФЗ та формування облікової політики малого підприємства. Незважаючи на це, малий бізнес повинен стати одним з стратегічних напрямів економічного зростання та розвитку країни. Це обумовлено тим, що відносини підприємництва найбільшою мірою реалізуються саме в малому бізнесі: забезпечення додаткових робочих місць та подолання прихованого безробіття; вивільнення великих підприємств від виробництва нерентабельної для них продукції, яка задовольняє лише індивідуальний попит; здатність до швидкого реагування на зміни кон'юнктури ринку та технологічна гнучкість виробничих процесів; оперативне

використання досягнень науково-технічного прогресу та інше.

У розвинених країнах світу державна політика щодо малого бізнесу практично взаємопоєднана з політикою щодо середнього бізнесу.

При встановленні стандартів щодо форми і змісту фінансової звітності загального призначення першочергове значення мають потреби користувачів фінансової звітності. Основні групи зовнішніх користувачів фінансової звітності МСП включають: банки, що надають позики підприємствам МСП; продавців, які здійснюють торгівлю з підприємствами МСП і користуються фінансовою звітністю МСП для прийняття рішень про надання кредиту та встановлення цін; кредитно-рейтингові агентства та інші установи, які користуються фінансовою звітністю МСП; клієнти МСП, що користуються фінансовою звітністю МСП для прийняття рішення про те, чи слід підтримувати з ними ділові відносини; акціонери МСП, які одночасно не є менеджерами цих МСП [1, с. 237].

При прийнятті рішення про те, які підприємства зобов'язані, або яким дозволяється використовувати МСФЗ для МСП, уповноважені органи можуть встановлювати кількісні критерії для визначення розміру підприємства.

МСП часто складають фінансову звітність тільки для певної мети – для подання податкової звітності, використання власниками чи керівниками або для цілей, які не підпадають під вимоги законодавства про ринок цінних паперів. Фінансова звітність, яка складається для зазначених цілей, не обов'язково є фінансовою звітністю загального призначення.

Власники та керівники користуються фінансовою звітністю МСП з різноманітною метою. Однак, призначення МСФЗ для МСП полягає не в тому, щоб надавати власникам-керуючим інформацію, а щоб допомогти їм приймати управлінські рішення. Керівники можуть отримати будь-яку інформацію, яка їм необхідна для управління своїм бізнесом. Проте, фінансова звітність загального призначення найчастіше також задовольняє потреби керівників, забезпечуючи можливість зрозуміти фінансове становище, результати діяльності і руху грошових коштів підприємства.

Фінансова звітність підприємства є фінансовою звітністю загального призначення – фінансова звітність підготовлена на основі МСФЗ для МСП, розроблена з метою надання інформації користувачам, що не мають можливості вимагати подання звітності, підготовленої з урахуванням їх специфічних інформаційних потреб.

Підприємство, яке не зобов'язане подавати фінансову звітність широкому колу користувачів, складає фінансову звітність відповідно до податкових вимог для розрахунку оподаткованого прибутку в юрисдикції, в якій воно здійснює свою діяльність. Податкові вимоги юрисдикції відрізняються від вимог МСФЗ для МСП. Підприємство направляє фінансову звітність тільки в податкові органи. Підприємство робить чітку та беззастережну заяву про відповідність фінансової звітності з місцевими податковими вимогами в примітках.

В юрисдикції, в якій вважається, що МСФЗ для МСП є прийнятним для малих підприємств, цінні папери яких обертаються на відкритому ринку, даної юрисдикції, можливе об'єднання вимог МСФЗ для МСП з національними

стандартами для малих підприємств даної юрисдикції, цінні папери яких обертаються на відкритому ринку. У цьому випадку, однак, фінансова звітність буде описуватися як відповідна вимогам національних стандартів. МСФЗ для МСП забороняє описувати таку фінансову звітність як відповідну вимогами МСФЗ для МСП.

У багатьох випадках фінансові інститути регулюються законодавством і державними органами. Основним видом діяльності банків, страхових компаній, брокерів (дилерів) цінних паперів, пенсійних фондів, пайових фондів і інвестиційних банків є зберігання та управління фінансовими ресурсами, довіреними їм широким колом клієнтів, замовників або учасників, які не залучені до управління підприємствами. Оскільки таке підприємство діє як довірена особа для широкого кола клієнтів, воно зобов'язане подавати фінансову звітність широкому колу користувачів. МСФЗ для МСП забороняє описувати таке підприємство як відповідне вимогам МСФЗ для МСП.

Для того, щоб малий та середній бізнес успішно функціонував і розвивався далі в Україні необхідно:

- удосконалювати нормативно-правову базу, що дасть можливість повністю врегулювати питання узгодженості інтересів уряду та представників бізнесу;
- зменшити кількість ліцензійних процедур, що знаходяться у компетенції центральних органів виконавчої влади;
- створити умови для збільшення кількості працівників, які зайняті в сфері малаго бізнесу, що сприятиме підвищенню рівня зайнятості та скороченню безробіття;
- змінити режим оподаткування суб'єктів малого підприємництва, що дасть можливість забезпечити дотримання конкурентних умов у підприємницькому середовищі та зменшить масштаби ухилення від сплати податків, а це в свою чергу сприятиме наповненню бюджету;
- послуги малого та середнього бізнесу повинні задовольняти найрізноманітніші сегменти ринку: населення, комерційні структури, державний сектор економіки;
- активна цінова політика повинна бути спрямована на доступність послуг для різних категорій споживачів;
- активізувати процес залучення коштів юридичних і фізичних осіб до інвестування проектів розвитку малого та середнього бізнесу.

Література:

1. Лучко М.Р., Бенько І.Д. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами: навч. посіб. Тернопіль: Економічна думка, 2016. 360 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/16819> (дата звернення: 03.11.2020)
2. Лучко М.Р., Бенько І.Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навч. посіб. Тернопіль: Економічна думка, 2016. 370 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/16824> (дата звернення: 02.11.2020)
3. Сисюк С.В. Організаційні проблеми реформування обліку в умовах євроінтеграції. Облік, аналіз і аудит в контексті Європейської інтеграції України: монографія / за заг. ред. М.С. Пашкевич; М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. Дніпропетровськ: НГУ, 2015. С.195-209.

Березіна Олена
кандидат економічних наук, професор
професор кафедри фінансів
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна

ФАКТОРИ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ

Як і держави, регіони конкурують за залучення інвестицій, за те, щоб інвестор (як іноземний, так і вітчизняний) реалізував запланований проект саме на їх території. Реалізація проектів призводить до зростання грошових надходжень, зайнятості, розвитку виробничої і соціальної інфраструктури, зростання доходів населення, створення нових та розвитку існуючих виробництв.

У процесі вибору того чи іншого регіону як об'єкта інвестування потенційні інвестори враховують низку факторів, зокрема:

1. Ефективність діяльності регіональних органів управління та місцевого самоврядування:

- незаангажованість і компетентність, відкритість у відносинах з бізнесом; реальні успіхи у вирішенні адміністративних проблем, що виникають в процесі реалізації проекту; відсутність прагнення покладання на бізнес відповідальності за реалізацію додаткових соціальних функцій; висока персональна репутація вищих посадових осіб; відсутність корупційної практики; сприятлива історія реалізації аналогічних інвестиційних проектів на території регіону; прийнятний рівень незаангажованості в діяльності правоохоронної та судової систем на території регіону;
- зрозумілість і прозорість адміністративних процедур, пов'язаних з початком реалізації проекту і з подальшим його впровадженням: сталість соціально-економічного розвитку регіону, високий кредитний рейтинг; справедливі умови конкуренції на регіональних ринках (відсутність «привілейованих» фірм, дотримання регіональними органами управління та місцевого самоврядування конкурентного законодавства); наявність і виконання довгострокової стратегії розвитку регіону, що передбачає послідовне підвищення якості інвестиційного клімату території; наявність спеціалізованої інституції залучення інвестицій, що виконує функції консультування, інформування інвестора на початкових стадіях реалізації проекту, підтримки у вирішенні адміністративних проблем; прийнятний податковий режим (конкурентоспроможні порівняно з іншими регіонами ставки місцевих податків і зборів), наявність прозорої регіональної системи пільг і преференцій для інвестора.

2. Забезпеченість необхідною інфраструктурою:

- наявність земельної ділянки, що відповідає потребам інвестора, юридична документація на яку оформлена у повній відповідності з чинним

законодавством, а також виробничої інфраструктури (у т.ч. автодорожнього та залізничного сполучення, електромережі, сучасних засобів зв'язку, розвинених логістичних послуг);

- розвиненість соціальної інфраструктури (житловий сектор, мережа громадського харчування, освітні та медичні установи);
- розвиненість регіонального ринку, у т.ч. широкий спектр підприємств сфери забезпечення діяльності нового інвестиційного об'єкта (постачальників, субконтракторів, різного роду ринкових посередників тощо) та / або потенціалу їх швидкого розвитку;
- доступна для забезпечення діяльності інвестора фінансова інфраструктура (банківська і страхова системи, фондовий ринок, інститути колективного інвестування);
- наявність на території регіону технопарків, індустріальних парків, розвиненість інструментів і механізмів приватно-державного партнерства, досвід їх використання.

3. Розвиненість ринку праці в регіоні: наявність кадрового потенціалу (необхідної для реалізації проекту чисельності працівників відповідного профілю та кваліфікації; вартість регіональних трудових ресурсів).

4. Специфічні конкурентні переваги регіону: рівень розвитку внутрішнього ринку; географічні (забезпеченість корисними копалинами, водними та лісовими ресурсами, зручність розташування регіону поблизу великих ринків збуту); історично сформовані особливості (розвинена індустріальна база, високоякісні освітні центри тощо).

Залежно від специфіки проекту, той чи інший фактор може більш чи менш суттєвим для інвестора, тому розташовувати їх за ступенем значущості неможливо. Водночас, досвід спілкування з інвесторами показує, що, як правило, фактори, пов'язані з «адекватністю» регіональних органів управління та місцевого самоврядування, а також наявністю виробничої інфраструктури та кадрового потенціалу є більш значущими, ніж податковий режим, інші пільги і преференції.

За оцінками інвесторів, адміністративні бар'єри є значною перешкодою залучення інвестицій, адже вони створюють високі транзакційні витрати для економічних агентів. Подолання таких бар'єрів і тиску з боку владних структур, обходиться бізнесу, за оцінками експертів, більш ніж в 10% ВВП. Крім того, заклики та публічно оголошена готовність до залучення інвесторів на територію часто є декларативними, оскільки бюрократичний формат процесу інвестування не дозволяє реально на регіональному рівні врахувати потреби інвесторів. Часто на інвестора очікують непередбачувані витрати, пов'язані із отриманням дозволів, тривалий період погоджень, не прогнозовані зміни ситуації, непрофесіоналізм кадрів, корупційні схеми тощо, що призводить до прийняття рішення про закриття проекту.

Покращення інвестиційного клімату та інформаційної прозорості для інвестора можливе за умови ефективного функціонування регіональних агенцій залучення інвестицій і створення інформаційних інвестиційних порталів з інформацією про регіональний потенціал, інтерактивними картами,

продуктами та консультаціями он-лайн для інвесторів. Крім того необхідним є регулярний моніторинг та оцінка ефективності інвестиційної політики регіонів на Інтернет-порталах органів державної влади, сприяння участі регіонів у національних і міжнародних інвестиційних (промислових, галузевих, торговельних) форумах та виставках.

Література:

1. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом. К. : Лібра, 2002. 472 с.
2. Berezina O.Y. The investment attractiveness of Ukraine: opportunities and risks for foreign investment. *EuroMed Journal of Business : The Future of Entrepreneurship*. Kristiansand : EuroMed Press, 2014. P. 749-758.
3. Sazonets I.L., Berezina O.Y. The usage of social responsible investment in the process of modern corporate governance. *Dnipropetrovsk University Journal. Series: World Economy and International Economic Relations. Special issue*. Dnipropetrovsk: University Press, 2012. Special issue 4 (2). P. 96-106.

УДК 368

Березовська Вікторія

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Плиса Володимир

кандидат економічних наук, професор

професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

Створення ефективної системи захисту майнових прав та інтересів окремих громадян, підприємців і підприємств, підтримання соціальної стабільності у суспільстві й економічної безпеки держави неможливе без функціонування потужного ринку страхових послуг. Крім того, страхування є важливим джерелом акумулювання коштів для подальшого інвестування в реструктуризацію економіки [3, с. 378].

Проблемам управління фінансовою стійкістю страхових організацій присвятили свої праці А. Гаманкова [1], Н. Добош [2], В. Плиса [3-5], Н. Ткаченко [7] та ін. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених проблемам оцінки та управління фінансовою стійкістю страхових компаній, практично відсутні розробки щодо формування цілісного механізму забезпечення фінансової стійкості страхових компаній у довгостроковій перспективі в сучасних умовах, що визначає актуалізацію дослідження в цьому напрямі.

Страхові організації працюють в економічних умовах, в яких запорукою виживання і стабільного становища служить їх стійкість. Головним компонентом загальної стійкості страховика є фінансова стійкість – дзеркало

стану фінансових ресурсів страхової організації [4, с. 137]. Згідно зі Законом України «Про страхування» фінансова стійкість страхових компаній визначається з огляду на умови забезпечення їх платоспроможності [6, с. 146]. Превенція ризиків дозволить знизити ймовірність настання страхових випадків і величину збитків від реалізації страхових ризиків, і, як наслідок, скоротити витрати страховика на виплати. Таким чином, можуть бути гармонізовані основні цілі учасників страхових економічних відносин. У свою чергу зниження розміру страхових виплат тягне за собою зміцнення фінансової стійкості страхової організації. Зниження виплат також дозволить страховику знижувати розмір страхових тарифів, що буде сприяти підвищенню платоспроможного попиту на страхові послуги і підвищення ефективності функціонування страхового ринку в цілому. Отже, управління фінансовою стійкістю страхових організацій нерозривно пов'язане з управлінням ризиками страховика.

Проблема забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності страхових організацій має особливе значення для ефективного функціонування сучасної економіки, оскільки від її вирішення залежить можливість реалізації страхового захисту суспільства, покликаної забезпечити економічну безпеку, безперервність і стабільність суспільного відтворення в умовах динамізму господарського середовища.

У силу того, що страхова діяльність забезпечує захист майнових інтересів членів суспільства, вимоги до фінансової стійкості та платоспроможності страхових організацій значно вищі за аналогічні вимоги до фінансової стійкості та платоспроможності споживачів страхових послуг. Якщо для самих страхових організацій забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності є умовою їхнього існування на страховому ринку, то для споживачів страхових послуг фінансова стійкість і платоспроможність страхових організацій виступає гарантією стабільності їх господарської діяльності. Причому сприяти стабілізації господарської системи страхові компанії можуть, лише володіючи фінансовою стійкістю і платоспроможністю в умовах мінливого ринкового середовища.

Одним із ефективних способів підтримки фінансової стійкості страховика є таргетування його цілей. Діяльність страхових компаній направлена на ефективне використання власних коштів (капіталу) в залежності від величини і характеру прийнятих ризиків, збільшення обсягу зібраних страхових премій за рахунок підвищення довіри населення до страхових компаній; зміцнення фінансового становища.

Забезпечення та підтримку належного рівня фінансової стійкості страховика потрібно розглядати в контексті сукупності цілей організації залежно від періоду їхнього досягнення. Таких періодів можна виділити два: довгострокові та середньострокові. В межах довгострокових цілей можуть бути розглянуті наступні ефективні кроки: формування альтернатив забезпечення фінансової стійкості; збільшення частки ринку страхових послуг; інвестування фінансових ресурсів з метою отримання додаткового прибутку; забезпечення зберігання грошових коштів у ліквідних активах; вчасне покриття збитків

страхування та перестраховування; підвищення якості страхових послуг. Оскільки для реалізації середньострокових цілей необхідно значно менше часу, аніж для довгострокових, до них можна віднести: формування стратегічного бюджету страхової організації; бюджетування відокремлених структурних підрозділів; контроль, аналіз та оцінювання страхової діяльності.

Сьогодні важливо адаптувати у практику страхового підприємництва таку модель управління фінансовою стійкістю страховими організаціями, яка б дозволила: «чітко сформульовану стратегію управління фінансовою стійкістю перевести у площину конкретних стратегічних завдань; встановити відповідність між стратегічними цілями та показниками їх досягнення; планувати, визначати цілі та стратегічні ініціативи; узгоджувати стратегічні завдання з довгостроковими цілями» [5, с. 151].

Забезпечення фінансової стійкості страхової компанії є можливим лише за умови постійного й детального контролю діяльності страховика та своєчасного реагування керівництва компанії на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Використання системного підходу у фінансовій теорії, а також методів стратегічного менеджменту (сценарний підхід, управління за відхиленнями, виділення ключових чинників) дозволяє сформулювати принципи управління фінансовою стійкістю страхової організації (гнучкість, ієрархічність, збалансованість, безперервність) і обґрунтувати системний підхід, що передбачає встановлення з урахуванням аналізу зовнішнього і внутрішнього середовища цілей і підцілей, що мають кількісну визначеність, ідентифікацію системи значущих чинників, що визначають досягнення цих цілей, і релевантних фінансових показників зі заданими значеннями.

Література:

1. Гаманкова О. Фінансова стійкість та платоспроможність страхової організації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2007. № 94-95. С. 18-23.
2. Добош Н.М. Державне регулювання фінансової стійкості страховиків в Україні. *Науковий вісник Національного Лісотехнічного університету України : зб. науково-технічних праць*. 2010. Вип. 20.2. С. 160-165.
3. Плиса В.Й. Страховий менеджмент : навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 378 с.
4. Плиса В.Й. Управління фінансовою стійкістю страховика. *Фінанси України*. 2001. № 9. С. 136-142.
5. Плиса В.Й. Цільова орієнтація управління фінансовою стійкістю страховика. *Вісник соціально-економічних досліджень: Збірник наукових праць*. 2007. Вип. 29. С. 146-151.
6. Приказюк Н.В. Теоретичне упорядкування методів та інструментів фінансового ризик-менеджменту страхових компаній. *Економічний аналіз: Збірник наукових праць*. 2017. Том 27. № 1. С. 139-149.
7. Ткаченко Н.В. Фінансова стійкість страхових компаній: теоретичні підходи. *Фінанси України*. 2009. № 6. С. 104-121.

БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІДТРИМКИ І РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Мале та середнє підприємництво (МСП) є основою економіки будь-якої держави. В Україні МСП стикається з низкою проблем, які не дають йому нормально розвиватися. Ключову роль у вирішенні цих проблем мали б відігравати бізнес-асоціації, які в більшості країн світу є важливим і дуже дієвим елементом інфраструктури підтримки МСП, невід'ємною частиною громадянського суспільства, показником його спроможності до самоорганізації, захисту своїх прав і представлення своїх інтересів.

Метою дослідження є аналіз ролі бізнес-асоціацій в системі підтримки і розвитку МСП в Україні. Аналіз літератури з проблеми та власний практичний досвід дозволили нам визначити основні засади функціонування бізнес-асоціацій в системі підтримки і розвитку МСП в Україні.

Бізнес-асоціації – це:

- спільне вирішення багатьох проблем, з якими підприємець знаходиться один на один;
- реальна можливість взаємовигідної корпоративної співпраці однодумців та колег на чисто прагматичних засадах;
- можливість власними руками формувати сприятливі умови для успішного вирішення проблем МСП.

На жаль, діяльність бізнес-асоціацій в Україні ще не набула таких масштабів, які ми спостерігаємо в багатьох країнах світу. Саме тому підприємці в Україні досить скептично ставляться до своєї участі в роботі бізнес-асоціацій.

Численні дослідження, проведені міжнародними організаціями і національними соціологічними центрами свідчать про те, що основними причинами, які стоять на заваді вступу підприємців до бізнес-асоціацій, є наступні: підприємці не володіють інформацією про відповідні бізнес-асоціації; підприємці не завжди отримують від таких бізнес-асоціацій належну практичну підтримку; бізнес-асоціації не відстоюють чи неефективно відстоюють інтереси своїх членів; підприємці не мають достатнього часу, щоб брати участь в роботі бізнес-асоціацій; підприємців «відштовхують» вимоги щодо сплати членських внесків.

Разом з тим, не зважаючи на перелічені причини, в Україні існують бізнес-асоціації, які: дійсно активно працюють і лобіюють інтереси підприємництва; орієнтовані на своїх членів; надають їм істотну допомогу і суттєву підтримку.

Бізнес-асоціації в Україні, так само, як і в інших країнах, намагаються

сприяти розвитку МСП, підвищенню його іміджу.

Послуги, що найчастіше надаються бізнес-асоціаціями своїм членам, включають: надання інформації; проведення різноманітних заходів (тренінгів, семінарів, конференцій, круглих столів, ділових зустрічей, бізнес-форумів); пошук партнерів, налагодження ділових контактів; доступ до новітніх технологій; пошук фахівців для підприємств – членів об'єднання; сприяння просуванню товарів та послуг своїх членів на зовнішніх ринках.

Шляхом активної участі представників бізнес-асоціацій у роботі консультативно-дорадчих органів (громадських рад), комітетів, комісій, робочих груп, створених при органах виконавчої влади різного рівня, бізнес-асоціації намагаються впливати на рішення, які стосуються МСП, беруть участь у підготовці проектів законодавчо-нормативних актів, їх обговоренні, надають свої зауваження і пропозиції до таких проектів.

Тим самим бізнес-асоціації демонструють розуміння того, що набагато краще запропонувати зміни на стадії підготовки окремого проекту законодавчо-нормативного акту, ніж потім намагатися скасувати вже прийняті рішення.

Якщо уважно проаналізувати завдання, види діяльності бізнес-асоціацій, то можна виділити декілька основних функцій, які вони виконують:

- захисна (захист позицій МСП, їх прав та інтересів, в тому числі і перед громадськістю);
- представницька (вплив бізнес-асоціацій на державні механізми щодо створення правових основ розвитку МСП, визнання МСП як рушійної сили економічного прогресу);
- консультаційно-освітня, методична (надання інформаційних, консультаційних послуг, організація навчання тощо).

Бізнес-асоціації відіграють важливу роль у підтримці і розвитку МСП в Україні. Залучення підприємців до діяльності бізнес-асоціацій вимагає проведення навчальних, просвітницьких, популяризаційних та інших заходів, а також проведення спеціальних емпіричних економіко-психологічних досліджень.

УДК 339.9

Біла Світлана

доктор наук з державного управління, професор
професор кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу
Національний авіаційний університет (НАУ)
м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Процеси технологічної та інноваційної модернізації у ХХІ ст. мають багато проявів: сталий розвиток, «розумні міста», «зелена економіка», «синя

економіка», «Індустрія 4.0», циркулярна економіка та ін. Важливе місце в процесах інноваційного розвитку належить циркулярній економіці, про необхідність розвитку якої заявляють країни ЄС та всі країни світу, які відчувають хронічний дефіцит природних, водних та енергетичних ресурсів. Сутність концепції «циркулярної економіки» полягає у нелінійному використанні в процесі виробництва, споживання, функціонування сфери ЖКГ всіх наявних в країні (а також на місцевому, регіональному рівні) природних та матеріальних ресурсів без втрати якості та доступності вироблених товарів та послуг на засадах інновацій, із застосуванням ІТ-технологій та «Індустрії 4.0». Циркулярна економіка тісно пов'язана з «цифровою революцією», що розпочалась у світі ще на початку XXI ст. Циркулярна економіка ґрунтується на застосуванні технологій роботизації, Інтернету речей та штучного інтелекту, тісно пов'язана з переходом до нового етапу інноваційного, структурно-технологічного оновлення промислового виробництва – «Індустрії 4.0», основою якої є Інтернет речей. Натомість, головними ознаками циркулярної економіки слід визнати організацію виробничого процесу на засадах зниження енерго- і матеріалоємності, зростання продуктивності праці, застосування заощаджувальних технологій та масове запровадження технологій щодо повторного використання раніше використаних ресурсів (і у першу чергу – води), задіяння нових (штучних) конструкційних матеріалів із попередньо заданими фізичними та хімічними властивостями. Масовий перехід до циркулярної економіки та суміжної з нею «Індустрії 4.0» дозволить суттєво знизити техногенний вплив людини (та виробництва) на природне середовище, що припинить негативні кліматичні зміни, уповільнить процеси глобального потепління та зменшить його негативні наслідки для людства [1].

Серед пріоритетів використання технологій циркулярної економіки слід назвати: сферу ЖКГ, переробку ТПВ, перехід до «розумних будинків», розвиток «розумних міст»; циркулярне аграрне виробництво, циркулярну енергетику та ін. Найбільші успіхи у сфері переходу до циркулярної економіки демонструють країни ЄС. Так, ще у 2008 р. у країнах ЄС була прийнята рамкова Директива 2008/98/ЄС, відповідно до положень якої держави-члени ЄС запровадили внутрішньодержавні законодавчі акти про управління відходами (ТПВ), адаптовані до вимог розвитку циркулярної економіки. З метою досягнення економічних, соціальних та екологічних переваг, одержаних внаслідок більш ефективного управління ТПВ, комісія ЄС внесла пропозиції: збільшити повторне використання та забезпечити переробку комунальних ТПВ до 70% у термін до 2030 р.; збільшити переробку відходів пакування до 80% у період до 2030 р. (з проміжними цільовими показниками 60% до 2020 р., 70% – до 2025 р.); заборонити захоронення та розміщення на відкритих полігонах ТПВ та використаних пластмас, відходів та залишків різних металів, скла, паперу та картону, відходів сфери ЖКГ (які здатні біологічно розкладатися) у період до 2025 р. В усіх країнах ЄС на місцевому рівні слід проводити цільову господарську політику для утилізації та переробки ТПВ; існуючих біля населених пунктів сміттєзвалищ ТПВ таким чином, щоб завершити цю роботу до 2030 р. Для країн ЄС нормою має стати розвиток диверсифікованих ринків

високоякісної вторинної сировини та переробка ТПВ [2].

Застосування інновацій в процесі розвитку циркулярної економіки позитивно позначиться на вирішенні проблеми голоду у всіх регіонах світу. Так, тільки у сфері аграрного виробництва країн ЄС, за експертними оцінками, щороку понад 20% їжі псується та йде у відходи. Перехід до принципів циркулярної економіки у сфері продовольчого забезпечення країн ЄС передбачає пріоритетне фінансування інфраструктури аграрного виробництва, зберігання врожаїв та продуктів харчування, налагодження їх вторинної переробки. Складовою циркулярної економіки є ефективна логістика. Набуває популярності налагодження в країнах ЄС раціональних логістичних схем: «від фермера – до кінцевого споживача», що мінімізує втрати продуктів харчування, а за рахунок цього – дозволить до 2030 р. скоротити викиди CO₂ – на 20%; рівень викидів нітратів в річках знизити, щонайменше – на 17,7% (порівняно з показниками 1990 р.). Скорочення витрат на виробництво аграрної продукції пов'язано із вирощуванням та споживанням сільськогосподарської продукції раціонально та безвідходно. Інноваційна інфраструктура, логістика та екологізація позитивно позначаться як на розвитку природного середовища, так і на вирішенні проблеми раціонального продовольчого забезпечення. Перехід до циркулярної економіки тільки у аграрній сфері дозволить країнам ЄС до 2030 р. досягти позитивного економічного ефекту, що сумарно оцінюють у 1,8 трлн євро, а також – створити нові робочі місця, у т.ч у сфері інновацій та ІТ-технологій [2]. Серед лідерів переходу до циркулярної економіки слід назвати Німеччину. До початку світової пандемії «COVID-19», у 2018 р. Німеччина посідала перше місце за кількістю патентів, пов'язаних з розвитком технологій циркулярної економіки (1260 патентів). На другому місці була Франція (542 патенти). Великобританія, Нідерланди, Данія та Швеція, а також такі країни Східної Європи як Словенія, Румунія, Чехія – максимальну увагу приділяють повторному використанню ТПВ міст та урбанізованих територій, мінімізації скупчення комунальних та харчових відходів та їх переробці за технологіями циркулярної економіки [2].

Для реалізації проектів циркулярної економіки в країнах ЄС діє Європейський фонд стратегічних інвестицій (ЕФСІ), а також – цільові програми фінансування інноваційних проектів. Так, Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) за період 2012-2018 рр. на цілі реалізації проектів циркулярної економіки надав кредитів бізнес-структурам, муніципалітетам, органам місцевого самоврядування на суму понад 2,4 млрд. євро [1]. Поряд з цим, для реалізації проектів у сфері циркулярної економіки ЄІБ забезпечує технічну та консультаційну допомогу, здійснює оцінки кредитних ризиків щодо фінансування проектів циркулярної економіки комерційними банками та надає консультаційні послуги щодо підбору найкращих умов кредитування та використання посередницьких послуг для суб'єктів господарювання.

Одним з базових пріоритетів розвитку цифрової економіки як в країнах світу, так і в країнах ЄС визнано розвиток енергетики за принципом: «безпечна енергетика, енергетична мобільність», що гарантує забезпечення доступної, безпечної енергетики для всіх споживачів, у т.ч. відновлюваної енергетики.

Загальновідомо, що наявність доступної та дешевої енергії визнана ООН як одна з цілей сталого розвитку світової економіки. Поряд з цим, енергетика тісно пов'язана з розвитком сфери ЖКГ. На обслуговування житлових будинків та офісних будівель в країнах ЄС припадає біля 40 % від загального обсягу щорічного енергоспоживання. Отже, відбувається масовий перехід країн ЄС до «розумних будинків», які мають «розумну» систему контролю за використанням енергії, контролюють процес енергоефективності та «розумного» енергозощадження. «Розумні будинки» застосовують циркулярну систему використання ТПВ, споживання води та водовідведення, інших ресурсів. Для «розумних будинків» притаманна і генерація енергії на основі вторинної переробки ТПВ, розвитку біоенергетики, що є напрямком сталого розвитку. Перехід до «чистої енергії» та реалізація проектів циркулярної економіки в країнах ЄС до 2030 р. дозволить створити біля 900 тис. нових робочих місць, у т.ч. у сфері використання «чистих» відновлюваних джерел енергії. Синергія циркулярної та «зеленої» економіки забезпечить масовий перехід «розумних міст» до використання «зеленого» громадського транспорту, що зменшить викиди CO₂. Застосування технологій цифрової економіки у енергетичній сфері зменшує залежність країн ЄС від імпорту нафти та газу, і до 2030 р. дозволить щороку заощаджувати до 300 млрд євро. Отже, системний розвиток проектів циркулярної економіки забезпечує заощадження коштів, активізує процеси екологізації та соціального згуртування. Розвиток циркулярної економіки набуває актуальності для України, національна економіка якої потребує кардинальної структурної перебудови.

Література:

1. The Circularity Gap Report 2019. URL: https://bfc732f7-80e9-4ba1-b4297f76cf51627b.filesusr.com/ugd/ad6e59_e8e34.pdf (дата звернення: 17.11.2020)
2. Communication from the Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of The Regions towards a circular economy: A zero waste programme for Europe. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/> (дата звернення: 17.11.2020)

УДК 368

Білінська Наталія
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Плиса Володимир
кандидат економічних наук, професор
професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ВЕКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ БАНКІВ І СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

У науковій літературі [1, 3, 4] виділяють такі три форми взаємодії

банківських установ і страхових організацій: конкуренція, взаємодія між собою у якості контрагентів, інтеграція.

Основними напрямками конкуренції банківських установ і страхових організацій є: конкуренція на ринку залучення грошових ресурсів; конкуренція на ринку розміщення грошових ресурсів; конкуренція на ринку фінансових послуг з пропозиції подібних послуг.

На практиці ідентифікують формальну взаємодію банків і страхових компаній та неформальну взаємодію банків і страхових компаній у якості контрагентів. Формальна взаємодія банків і страхових компаній, на основі укладання відповідних угод, передбачає таке: обслуговування банком страхової компанії як звичайного суб'єкта господарювання (розрахунково-касове обслуговування; консалтингові та інформаційні послуги тощо); розміщення банківською установою коштів страховика на депозити; обслуговування страховою компанією банківської установи як звичайного страхувальника. Неформальна взаємодія банків та страхових компаній проявляється у наданні невеликих за обсягом консультативних й інформаційних послуг. Таку взаємодію характеризує: швидкість контактів; бажання зекономити ресурси; надання консультацій та інформації, що не є комерційною таємницею та вартість яких є малою.

Цікавим прикладом банківсько-страхової інтеграції є так званий «фінансовий супермаркет», тобто добровільна форма об'єднання фінансових посередників з метою підвищення якості обслуговування власних клієнтів, шляхом формування і надання інтегрованих продуктів. Ключовими позитивними перевагами фінансових супермаркетів є: високий рівень обслуговування клієнтів; високий рівень підготовки персоналу; впровадження інноваційних продуктів і технологій. Серед числа негативних рис відзначимо такі: ускладненість вибору клієнтом необхідної послуги; особливості у програмах підготовки та перепідготовки персоналу; проблеми з реалізацією комплексних банківсько-страхових продуктів.

Розвиток банківського сектора національної економіки в умовах глобалізаційних зрушень та інтеграційних процесів, що зумовлені інформаційною економікою генерує появу специфічних видів ризиків, ідентифікованих як кіберзагрози й кібератаки, руйнівний вплив яких має транснаціональний характер та поширюється на усі країни світу одночасно. Усе це у підсумку потребує вирішення проблеми, пов'язаної з удосконаленням механізму кіберзахисту та розвитку новітніх інструментів ризик-менеджменту, одним з яких є кіберстрахування. Український ринок кіберстрахування знаходиться на етапі становлення. Така ситуація вимагає генерування та впровадження інноваційних підходів до подальшого розвитку, беручи до уваги досвід передових країн Європи, Північної Америки, Австралії та Південно-Східної Азії, де національні ринки кіберстрахування швидко розвиваються. Адже, у цьому відношенні наздоганяючі страхові ринки (яким є й український) володіють перевагою: їм відомі напрями розвитку страхових технологій та інститутів [2, с. 115].

Попит на кіберстрахування формується у процесі виникнення кіберзагроз

або після кібератак. Зазвичай пропозиція залежить від індивідуальних особливостей настання кіберінцидентів у страхувальників, вартості страхових послуг, розміру прибутку страховиків та відшкодування збитків від настання страхових випадків, можливістю останніх укласти страхові договори через систему Інтернет (онлайн-поліси).

Укладаючи договір страхування кіберризиків страховик проводить комплексну оцінку страхувальника (банківську установу) та його систем. Оцінюють економічне становище банку, канали продажів його послуг, рівень безпеки комп'ютерних мереж, рівень захисту персональних даних клієнтів. Чим більший доступу в страхувальника до масиву конфіденційної інформації користувачів, тим дорожчою стає ціна страхової програми.

Формуючи страховий тариф, страховик бере до уваги оцінку величини можливих збитків від кіберризиків, які умовно розділяють на три групи: безпосередньо збитки викликані страховою подією, зумовленою кіберризом; збитки перед третіми особами (покривають відповідальність в обсягах матеріальної шкоди, морального збитку, порушення прав інтелектуальної власності тощо); витрати на кризовий менеджмент (залучення експертів з IT-безпеки, консультантів, юристів для оцінки силу впливу, усунення та мінімізації втрат від кібернетичної атаки).

Найчастіше договори страхування кіберризиків покривають перші дві групи збитків. Тобто втрати страхувальника та шкоду, завдану третім особам. У додатковому покритті деяких страхових програм страхових компаній є послуга, яка покриває витрати на кризовий менеджмент і на відновлення репутації компанії після кібератаки.

Оскільки інтенсивна глобалізація світового страхового простору настійливо вимагає від національних страхових ринків адаптації до нового режиму міжнародної торгівлі страховими послугами, який визначається процесами лібералізації системи страхового нагляду й дерегулювання страхових ринків [6, с. 152], то впроваджуючи кіберстрахування в банківську сферу України треба використовувати досвід світових лідерів кіберстрахування, використовуючи розроблені ними підходи та методики. Одночасно для швидкого розвитку кіберстрахування в Україні необхідно впроваджувати заходи державної підтримки: Кабінет міністрів України на основі акумульованих даних повинен допомогти страховикам розробити моделі реагування на кіберризик; Національний банк України повинен допомогти страховим компаніям – операторам кіберстрахування, структурувати премії для стимулювання поведінки банків-страхувальників, що допоже знизити ризики, і впровадити кращі світові практики у свою діяльність; Кабінет міністрів України має стимулювати або впроваджувати обов'язкове кіберстрахування для банківських установ (купівлю полісів кіберстрахування), які відповідають мінімальним стандартам страхового захисту.

Потреба активізації взаємодії банківських установ і страхових компаній у частині банківсько-страхової інтеграції викликана передусім потребою створення інтегрованих фінансових продуктів банків і страхових компаній. В Україні, на сьогодні, переважає «bancassurance», використання якої зумовлено

низкою чинників: мережа банківських філій (відділень) переважає число філій (відділень) страхових організацій; число клієнтів банківських установ переважає число страхувальників; технічний та кадровий потенціал банківських установ потужніший за аналогічний потенціал страховиків. Разом з тим, на сьогодні, використання моделі «bancassurance» в Україні у контексті збільшення обсягів продаж послуг банківських установ і страхових організацій зумовило низку проблем у системі маркетингового забезпечення таких продажів і системі забезпеченні ефективності взаємодії банківських установ і страхових організацій.

Таким чином, ефективною взаємодія банків і страхових організацій в економічній системі України стане тоді, коли буде створено та набуде розвитку інституціональне й інфраструктурне середовище, сприятливе для взаємодії банківського та страхової бізнесу і виконання ними своїх функцій [5, с. 141].

Література:

1. Jay P. Kesan & Carol M. Hayes (2017) Strengthening Cybersecurity with Cyber Insurance. *Markets and Better Risk Assessment* 102 Minn. L. Rev. 191, University of Illinois College of Law Legal Studies Research Paper No. 17-18.
2. Plysa V.Yo. Post-crisis modernization of insurance market of Ukraine. *Economics and management: problems of science and practice : Collection of scientific articles*. Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland, 2014. Vol. 1. P. 111-115.
3. The Cost of Cybercrime: Ninth Annual Cost of Cybercrime Research, 2019. Accenture. URL: https://www.accenture.com/_acnmedia/pdf-96/accenture-2019-cost-of-cybercrime-study-final.pdf. (Last accessed: 15.11.2020)
4. Yogesh Malhotra (2015). Stress Testing for Cyber Risks: Cyber Risk Insurance Modeling beyond Value-at-Risk (VaR): Risk, Uncertainty, and, Profit for the Cyber Era, Post-Doctoral Research Thesis on Finance, Risk, and, Quant Modeling Beyond the Global Financial Crisis, Suni Polytechnic Institute, New York. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2553547. (Last accessed: 15.11.2020)
5. Плиса В.Й. Стратегія посткризової модернізації страхового ринку України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка*. 2014. № 2. Мукачево: МДУ, 2014. С. 134-143.
6. Плиса В.Й. Страхування : підручник, 2-ге вид., виправлене й доповнене. К. : Каравела, 2019. 512 с.

УДК 336.221

Бобик Артем

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Таращенко Володимир

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри аудиту та економічного аналізу

Університет державної фіскальної служби України

м. Ірпінь, Україна

ПРІОРИТЕТИ ЕКОНОМІКИ НА ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ

Економічний прогрес країн ґрунтується на постійному підвищенні рівня конкурентоспроможності шляхом провадження в економіку нових наукових відкриттів. Сучасна економічна система України є морально застарілою і

ресурсоемною, що спричинено недостатнім використанням інтенсивних факторів розвитку, зокрема слабкою інноваційною активністю.

Здійснення інноваційних перетворень, а також перехід економіки на новий технологічний устрій визначає результативність здійснюваних реформ у нашій країні.

Інноваційна діяльність – це діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення і відновлення номенклатури, а також поліпшення якості продукції, що випускається (товарів, послуг), удосконалення технології їхнього виготовлення з подальшим впровадженням і ефективною реалізацією на внутрішньому та зарубіжному ринках [1].

Важливість інноваційних зрушень практично доведена на прикладах Сінгапуру, Тайваню, Малайзії, Південної Кореї. Здатність країни здійснювати результативні інноваційні видозміни визначає перехід національного господарства до нового технологічного устрою, а отже, формує конкурентоспроможну виробничу базу та систему державного управління економікою. Тому цілком логічно, що інновації є головними рушіями, здатними підвищити ефективність функціонування національного господарства, упорядкувати регулювання державних систем та механізмів управління економікою [2].

В Україні актуальним завданням є фінансове забезпечення наукової діяльності, яка б змогла подолати існуючі економічні труднощі функціонування державних систем та механізмів управління економікою.

З метою оптимізації механізмів розподілу коштів державного бюджету та прискорення переходу України до інноваційної моделі розвитку, необхідним є провадження практики управлінської діяльності існуючих досліджень, заснованих на використанні сучасних методів бібліометричного, вебметричного та наукометричного аналізу інформаційних потоків [3, с. 29-30].

Побудова інноваційної моделі розвитку економіки потребує значного фінансового забезпечення, що під силу не кожній країні. Зважаючи на граничні можливості інвестиційних ресурсів, актуальним є їх зосередження на проривних галузях інноваційного розвитку економіки. Тільки за таких умов можливий поступовий перехід держави на новий щабель технологічного устрою, що сприятливо вплине на науково-технічну та інвестиційну сфери та спонукатиме до оновлення виробничих потужностей національного господарства. Інноваційний шлях розвитку держави стимулює створення додаткових робочих місць та економічне зростання як фактори антикризової державної політики [4].

Верховна Рада України визначила сім стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності 2011-2021 рр. [5], а саме:

- освоєння нових технологій транспортування енергії, упровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії;
- освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної

системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки;

- освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій;
- технологічне оновлення і розвиток агропромислового комплексу;
- упровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики;
- широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища;
- розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки.

В Україні, як і в більшості держав світу, для визначення пріоритетів інноваційного розвитку застосовуються прогнозно-аналітичні дослідження із залученням широкого кола експертів (такі фахівці мають відповідний науковий профіль). Зазвичай, ініціатором таких досліджень є держава, та необхідність прогнозувань інноваційного розвитку обумовлюється законами України.

Отже, важливість складання науково-технологічного та інноваційного прогнозів обумовлюється потребою виявлення перспективних напрямів науки з метою досягнення і реалізації конкурентних переваг вітчизняних розробок на світових ринках, що є запорукою стрімкого економічного зростання національної економіки. Процес виявлення та реалізації пріоритетів науково-технічного та інноваційного розвитку потребує узгоджених дій органів виконавчої і законодавчої влади та наукових установ України. Складання прогнозів та пріоритетів допомагає представникам уряду і управлінцям отримувати інформацію вірогідного характеру щодо майбутніх тенденцій і явищ у різних сферах науково-технічної діяльності, пов'язаних з ринковою кон'юнктурою, виробничими можливостями тощо.

Література:

1. Джура Г.М., Дубас А.О. Вплив інноваційних процесів на економіку України. *Молодь: освіта, наука, духовність*. 2018. С. 36-38
2. Шкворець Ю.Ф. Програмно-цільове управління формуванням і реалізацією державних пріоритетів науково-технічного та інноваційного розвитку. К. : ПП «Сердюк В.Л.», 2016.
3. Костенко Л.Й., Солов'яненко Д.В. Бібліотека та наукометрія: світовий досвід, українська перспектива. *Бібліотечний вісник*. 2009. № 6. С. 29-32.
4. Мех О.А. Засади та проблеми соціалізації науки, техніки і технологій. *Наука та наукознавство*. 2014. № 1. С. 21-31.
5. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України від 8 вер. 2011 р. № 3715-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17/ed20111002>. (дата звернення: 20.11.2020)

Boboshko Alona

Applicant of the First (Bachelor) Level of Higher Education

Komandrovska Veronika

PhD in Economics, Associate Professor

Associate Professor of Economics and Business Technologies Department

National Aviation University

Kyiv, Ukraine

FACTORS OF INFLUENCE ON THE STATE OF INTERNATIONAL TRADE IN UKRAINE

The Ukrainian economy is deeply integrated into the global system of international division of labor both as a seller and as a buyer of goods and services. In such circumstances, the state of foreign trade is extremely important for the economic development of our country.

In the analysis of foreign trade, it is important to identify economic factors that affect the country's foreign trade performance.

Economic factors influencing the country's foreign trade include subsidies, dumping and anti-dumping investigations, technical barriers and product quality standards, quotas, duties, quantitative restrictions and licensing of both imports and exports and public procurement policy. Economic factors also include trade liberalization, exchange rates, open economy, and macroeconomic policy.

The development of external economic relations is closely connected with the problem of competitiveness of Ukrainian products on the world market, as well as with the reconstruction and technical re-equipment of the main sectors of Ukraine's economy.

The situation with capital investments and what is connected with the investment climate in the country are important here. The structure of possible investments is such that in the current period they can be relied on from the outside rather than for self-investment processes. The volume of foreign direct investment (FDI) in Ukraine in the form of share capital on October 1, 2019 amounted to \$ 34.73 billion, which is \$ 1.82 billion, or 5.5%, higher than at the beginning of the year.

The economic development of countries and international trade are also influenced by natural and geographical factors. Ukraine has good natural conditions and a large number of minerals, which allows the export of raw materials and agricultural products.

At the present stage, it is considered an important growth factor improving the quality of human resources. Education, health care, training are investments in human capital. Ukraine is traditionally considered a country with significant scientific potential, world-renowned scientific schools, and a well-developed training system. It was found that after Ukraine's independence there was a constant reduction in the number of employees of scientific organizations. Against the background of the general trend of reducing the number of performers of research and development (researchers, technicians and support staff), the share of doctors and candidates of

science increased.

Today, one of the main factors that, unfortunately, contribute to the deterioration of the economy in the country: the coronavirus pandemic. With the advent of statistics, we can accurately assess what changes are taking place in Ukraine's economy in general and foreign trade in particular during the pandemic. A thorough analysis of these changes and an assessment of the contribution of COVID-19 is still ahead, but we can already draw some conclusions about economic trends based on statistics for the first quarter of 2020.

Exports of goods and services in the first quarter of 2020 decreased by 0.8% (by 118.8 million dollars) compared to the first quarter of 2019 and amounted to 14.7 billion dollars. Imports of goods and services in the first quarter of 2020 decreased by 3.7% (by 0.6 billion dollars) compared to the first quarter of 2019 and amounted to 14.7 billion dollars.

In general, it can be stated that during the quarantine period Ukraine and its trading partners faced a significant reduction in trade in goods and services. It is clear that international trade has been negatively affected by both the introduction of quarantine, which has made it difficult to sell many goods to final consumers, and uncertainty about the future income of households and entrepreneurs. These factors, combined with the expectation of a second wave of coronavirus, negatively affect demand for all goods except basic necessities. It is also worth noting that the pandemic is not the only cause of the economic downturn in Ukraine. Political instability (personal changes in the Cabinet of Ministers of Ukraine, in customs and in the tax, the resignation of the Chairman of the NBU, etc.) makes it difficult to forecast Ukrainian economic policy for Ukrainian partners.

Thus, the main factors of international economic relations of Ukraine in the fields of material production are the establishment of direct contacts between related enterprises, the establishment of joint ventures, international business associations, commercial banks, training centers, the development of technical assistance in the construction of facilities. These areas will ensure Ukraine's participation in the international division of labor, in particular in deepening the processes of subject, detailed, aggregate, technological, interstate specialization and cooperation of production.

References:

1. Campbell R. McConnell, & Stanley L. Brew. (2006). *Analytical economy. Principles, problems and policies. Part 1. Macroeconomics. 13th edition.*
2. Mankiv Gregory N. (2000). *Macroeconomics: Fundamentals.*
3. Website of the Ministry of Economic Development, trade and agriculture of Ukraine URL:www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=d294f7fc-4e7f-41a3ua50a9e190e32c0b7&title=DovidkazovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiUIKvartali2020-Roku. (Last accessed: 20.11.2020).
4. Information resource: URL:[://uk.wikipedia.org/wiki/%...%B8](http://uk.wikipedia.org/wiki/%...%B8). (Last accessed: 20.11.2020)
5. Kulitsky S. (2015). The issue of transformation of Ukrainian foreign trade at the present stage. *Ukraine: events, facts, comments*, 23, 49-59. [in Ukrainian].
6. Website of State Statistic Service of Ukraine. Retrieved from URL:www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (Last accessed: 20.11.2020).

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ФАКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Соціально-економічна система охоплює весь суспільний устрій. Економічна активність формується шляхом взаємодії соціальних груп. Даний процес об'єднує економічну та соціальну сфери суспільства через основні елементи кожної. Тобто соціально-економічна система складається з соціальних та економічних інститутів, які визначають взаємовідносини між суб'єктами в усіх суспільних сферах.

Поняття соціально-економічної системи тісно пов'язано із поняттями «трансформація» та «модернізація». Результатом комплексних перетворень суспільних відносин, структур, підсистем, що утворюють об'єкт модернізації, є перехід відповідного об'єкта до більш високого рівня системної організації. Тому модернізацію розглядають не тільки як процес трансформації [5], а й як інструмент, використання якого дозволяє перейти суспільству або його підсистемі до більш високого рівня організації, що відповідає сучасності [3].

Традиційно модернізацію поділяють на два типи – інноваційну (органічну) та наздоганяльну (неорганічну) [3-5; 7]. Перша модель модернізації характерна для країн з розвиненими демократичними традиціями. Оновлення економічних і соціальних сфер суспільного життя здійснюється за активною участю всього суспільства. Органічна модернізація визначена внутрішньою еволюцією суспільства, вона відбувається завдяки ресурсам власного розвитку і починається не з економіки, а зі змін культури, ментальності. Властивістю органічної модернізації є безперервний процес інноваційного саморозвитку.

Інша модель модернізації (неорганічна, наздоганяльна) обумовлена не внутрішніми, а зовнішніми чинниками і є відповіддю на виклик з боку більш розвинених країн. Вона здійснюється переважно шляхом «запозичення» технологій та форм організації виробництва і суспільства, запрошення іноземних фахівців, навчання кадрів за кордоном. Результатом такої модернізації є засвоєння технологічних досягнень більш розвинутих країн, а не якісні зміни суспільства, як за першою моделлю. Метою наздоганяльної модернізації є подолання історичного відставання, що породжує нерівномірність змін в економіці, політиці, культурі та соціальних відносинах.

Будь-які модернізаційні перетворення відбуваються в умовах, які визначаються соціокультурними особливостями суспільства, що трансформується. Соціокультурні фактори мають вплив на соціально-економічні процеси в країні. Цей вплив може як підтримувати трансформацію соціально-економічної системи (як інноваційну так і наздоганяльну), так і

перешкоджати їй.

Під соціокультурними факторами розуміють різноманіття неформальних інститутів, пов'язаних з цінностями і поведінковими установками, що розділяються певним суспільством та повільно змінюються у часі [6]. На сьогодні вже виявлено взаємозв'язок між соціокультурною специфікою суспільства та успіхом проведення модернізацій [1; 6]. Найбільшою популярністю користується модель соціального психолога G. Hofstede [2], яким виділено універсальні характеристики культури, за якими розрізняються спільноти. На основі дослідження 70 країн вченим було узагальнено шість ознак національних особливостей культури: дистанція влади (PDI); індивідуалізм проти колективізму (IDV); маскуліність проти жіночності (MAS); уникнення невизначеності (UAI); довгострокова орієнтація проти короткострокової нормативної орієнтації (LTO); поблагливість проти стриманості (IVR).

Перший вимір (PDI) стосується того, що усі люди в суспільствах не є рівними та відображає ставлення культури до такої нерівності. В країнах, які мають високі показники за цим виміром, стиль управління характеризується високим рівнем ієрархії, централізацією влади та наявністю привілеїв у начальства. До країн, де виявлено високий рівень дистанції влади відносяться більшість країн колишнього Радянського Союзу та деякі країни Центральної та Східної Європи: Чорногорія – 88 балів; Казахстан – 88 балів; Румунія – 90 балів; Україна – 92 бали; Росія – 93 бали; Білорусь – 95 балів.

В країнах з низькими показниками за виміром PDI стиль управління характеризується незалежністю, рівними правами, неприйняттям контролю, децентралізацію влади. За таким стилем управління менеджери розраховують на досвід членів своєї команди, а співробітники – на консультації. До країн з низьким рівнем дистанції влади відносяться більшість країн Західної Європи, а з колишнього СРСР – тільки Балтійські країни: Австрія – 11 балів, Швейцарія – 34 бали; Німеччина – 35 балів; Нідерланди – 38 балів; Люксембург – 40 балів; Естонія – 40 балів; Литва – 42 бали; Латвія – 44 бали.

Показник IDV відображає ступінь взаємозалежності суспільства між його членами. В індивідуалістичних суспільствах люди повинні дбати лише про себе та про свою пряму родину. Високий ступінь індивідуалізму (в Угорщині – 80; Бельгії – 75; Франції – 71; Латвії – 70; Польщі – 60) характеризується робочими відносинами як контрактом, заснованим на взаємній вигоді. У колективістичних суспільствах (Болгарії, Румунії – 30; Словенії – 27; Сербії, Білорусі, Україні – 25) відносини роботодавця та працівника сприймаються як сімейні зв'язки.

Наступний показник (MAS) відображає ступінь домінування чоловічої або жіночої природи при формуванні системи цінностей у суспільстві. Високий бал (чоловічий) у цьому вимірі вказує на те, що суспільством керує конкуренція та успіх (Угорщина – 88, Австрія – 79, Німеччина – 66). Низький бал (жіночий) означає, що домінуючими цінностями в суспільстві є турбота про інших та якість життя (Україна – 27, Білорусь – 20, Литва, Словенія – 19, Латвія – 9).

Вимірювання UAI пов'язане з тим, як суспільство справляється з тим, що

майбутнє ніколи не може бути пізнане. Ступінь, в якій представники культури відчують загрозу з приводу невідомих ситуацій і створюють інститути їх уникнення, відображається в оцінці уникнення невизначеності. За цим показником мають високі бали усі країни Західної Європи (Бельгія – 94, Франція – 86, Австрія – 70), практично усі країни Східної та Центральної Європи (Польща – 93, Чорногорія – 90, Словенія – 88) та усі колишні Радянські республіки (Росія, Білорусь та Україна – 95, Вірменія, Азербайджан, Казахстан – 88, Грузія – 85).

Вимір LTO визначає здатність суспільства до адаптування своїх традицій до змін, що відбуваються у навколишньому середовищі. У суспільствах з прагматичною спрямованістю (високий бал: Україна – 86, Німеччина – 83, Бельгія – 82) суспільство демонструє здатність легко адаптувати свої традиції до змінних умов. У суспільствах з нормативною спрямованістю (низький бал: Польща, Грузія – 38) люди віддають перевагу традиціям перед інноваціями.

Останній показник за моделлю G. Hofstede, IVR, визначає ступінь, до якого люди намагаються контролювати свої бажання з огляду на те, як вони були виховані. Відносно слабкий контроль називається «поблажливість», а відносно сильний – «стриманість». За цими показниками, наприклад, Австрія (63) і Бельгія (57) є «поблажливими» країнами, а німецька культура носить стриманий характер (40 балів). Суспільства в країнах із «поблажливою» культурою характеризуються готовністю реалізувати свої імпульси та схильністю до оптимізму. Суспільства з низьким балом, навпаки, мають тенденцію до цинізму та песимізму, їх дії стримуються соціальними нормами. Цікавим є той факт, що за показником IVR усі без виключення країни Східної та Центральної Європи, а також колишнього СРСР можна охарактеризувати як країни, культура яких носить стриманий характер (менш ніж 30 балів).

Таким чином, трансформація соціально-економічних систем повинна враховувати існуючі соціокультурні особливості суспільства та його соціокультурне різноманіття. Особливого значення це набуває у суспільствах, які мають соціокультурні відмінності в середині країни.

Література:

1. Berger P.L., Hsiao, H.H.M. In Search Of An East Asian Development Model. 1998. 256 с.
2. Hofstede insights. Retrieved from. URL: <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/> (дата звернення: 22.11.2020).
3. Белякова Г.Я., Батукова Л.Р. Инновационная модернизация экономики: сущность понятия, его взаимосвязь с понятиями модернизация и модернизация экономики. *Фундаментальные исследования*. 2013. № 10-11. С. 2495-2498.
4. Козловец М.А. Модернизация украинского общества как императив социальной эволюции. *Humanities and Social Sciences*. 2014. № 12 (2). С. 123-134.
5. Сайбель Н.Ю., Косарев А.С. Факторы трансформации социально-экономической системы. *Международный научно-исследовательский журнал*. 2018. № 12 (66). Ч. 3. С. 58-63.
6. Социокультурные факторы инновационного развития и успешной имплементации реформ. Центр стратегических разработок. 2017. URL: <https://www.csr.ru/ru/publications/sotsiokulturnye-factory-innovatsionnogo-razvitiya-i-uspeshnogo-vnedreniya-institutsionalnyh-preobrazovaniy/> (дата звернення: 16.11.2020)
7. Федотова В. Модернизация: переосмысливая теорию и практику. Интелпрос. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/24078/> (дата звернення: 19.11.2020)

Бондар Юліякандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри менеджменту та економіки,**Легінькова Ніна**кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри менеджменту та економіки
Льотна академія Національного авіаційного університету
м. Кропивницький, Україна

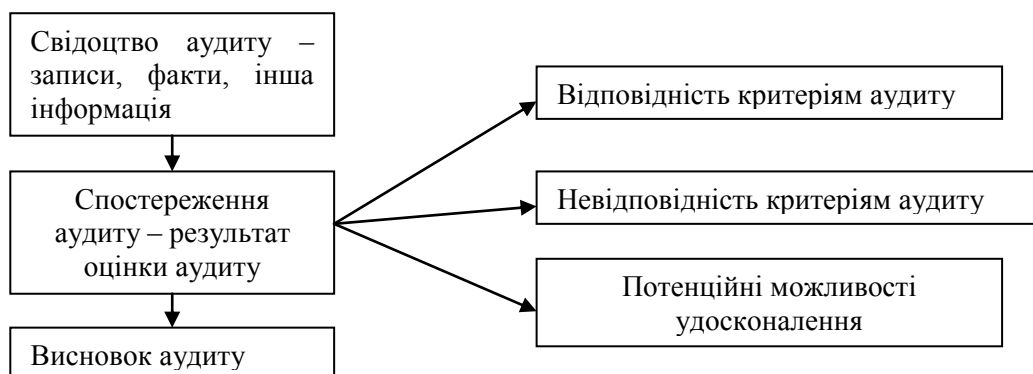
ЗНАЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ЕКОНОМІКИ

Світові процеси глобалізації в просторі та часі відбуваються постійно та охоплюють практично всі сфери суспільного життя, тому досліджуються багатьма вченими, економістами, соціологами, юристами та іншими діячами.

Саме глобалізація поставила нові задачі перед управлінням процесами економічного відтворення і обумовила потребу повнішого використання можливостей всіх галузей економічної науки. Особлива місія в цьому зв'язку покладається на трансформацію ролі внутрішнього аудиту в умовах інноваційних трансформацій, підвищує його значення. Глобалізація спонукає до покращення якості та більш повного використання аудиторської інформації в механізмах регулювання економічних відносин, що постійно ускладнюються. Практичне вирішення цих проблем відбувається шляхом удосконалення внутрішнього аудиту в напрямку задоволення інформаційних потреб користувачів, а також уніфікації методології аудиту на міжнародному рівні.

Останнім часом значенню внутрішнього аудиту на підприємствах, в установах та організаціях приділяється все більше уваги як у світі, так і, зокрема, в Україні. Це зв'язано з тим, що українські підприємства, установи, організації стають все більш залученими в загальносвітові інтеграційні й економічні процеси та світові економічні інститути, а їх діяльність повинна відповідати світовим вимогам і стандартам, що на даному етапі дослідження цього питання є досить актуально.

Розглянемо, в першу чергу, основні методичні аспекти, що впливають на ефективність практичної реалізації задач і функцій внутрішнього аудиту (рис. 1).

Рисунок 1 – Реалізація задач і функцій внутрішнього аудиту

Незважаючи на те, що в багатьох установах та організаціях ці служби вже давно створені і функціонують, їхня діяльність, задачі, функції, методичне забезпечення переглядаються, оскільки змінюється сама концепція внутрішнього аудиту: він виходить за рамки функції контролю та стає орієнтованим на ризики, створення та збільшення вартості організації, гарантування прийнятного рівня ризиків.

Для виконання функцій співробітники служби внутрішнього аудиту повинні мати глибокі знання про діяльність установи чи організації, здібності до аналізу управлінських рішень та їхніх наслідків.

Робота внутрішнього аудитора повинна бути спрямована на постійне удосконалювання організації, установи. Проведення такої діяльності передбачає будь-які зміни, наслідком яких є підвищення результативності й ефективності діяльності організації.

Таким чином, головним для внутрішнього аудитора є не тільки оцінка та перевірка адекватності та результативності функціонування системи в цілому та її окремих елементів, але і їхньої ефективності та результативності.

Внутрішній аудит охоплює не тільки оцінку та перевірку фінансової складової діяльності організації, він також ставить питання забезпечення служби внутрішнього аудиту висококваліфікованими співробітниками. Для того, щоб внутрішні аудитори стали більш ефективними та перетворилися в невід'ємну частину діяльності підприємства чи установи, вони повинні бути спеціально підготовленими фахівцями, компетентними в області діяльності, що перевіряється. Саме тоді внутрішній аудит буде вирішувати практичні задачі для підприємства чи установи. Керівництво будь-якої організації повинно бути зацікавлене в досягненні основної мети внутрішнього аудиту – виявлення можливостей удосконалення діяльності підприємств чи установ – і тому повинно сприяти становленню нової концепції внутрішнього аудиту.

Таким чином, в умовах поглиблення процесів глобалізації зростає значення внутрішнього аудиту як необхідного економічного інструменту для функціонування будь-якого підприємства, установи чи організації, а діяльність внутрішніх аудиторів підвищує їхню ефективність.

Література:

1. Бондар Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в системі пенсійного забезпечення. *Управління розвитком*. 2007. № 3. С. 131-132.
2. Чуенков А. Необхідність створення внутрішнього аудиту як суб'єкта внутрішньогосподарського контролю. *Економічний часопис – XXI*. 2010. № 9-10. С. 58-62.

СТВОРЕННЯ СЛУЖБИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ

Внутрішній аудит є діяльністю, яка спрямована на те, щоб оцінити надійність та ефективність внутрішнього контролю та існуючої на підприємстві системи бухгалтерського обліку. Внутрішні аудитори – це фахівці, які здатні професійно і неупереджено провести таку оцінку. Незалежна оцінка діяльності господарюючого суб'єкта здійснюється всередині самого підприємства. Тобто, вона спрямована на створення у власників і менеджерів компанії впевненості в тому, що існуюча система обліку і контролю надійна і ефективна. Важливо зазначити, що керівництво підприємства, а не внутрішні аудитори несуть відповідальність за створення і підтримку ефективної та надійної системи внутрішнього контролю.

Слід зазначити, що до компетенції служби внутрішнього аудиту відносяться повноваження з контролю за організацією і функціонуванням систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю. Г. Станкевич вважає, що така служба зобов'язана відповідати за своєчасне виявлення і запобігання відхилень, що перешкоджають законному та ефективному використанню майна і коштів підприємства [1].

Створення служби внутрішнього аудиту є доцільним, проте не для усіх підприємств. Це пов'язано з тим, що найбільш недоцільним створення даної служби є для суб'єктів малого господарювання, де власник може сам безпосередньо здійснювати контроль за діяльністю підприємства. Саме на таких підприємствах створення служби внутрішнього аудиту є неефективним, оскільки це призведе до значних витрат. Таким чином, найважливішу роль дана служба відіграє в холдингових, акціонерних компаніях, транснаціональних корпораціях та інших великих підприємствах і їх об'єднаннях.

Вважаємо, що створення ефективної служби внутрішнього аудиту дозволить:

- забезпечити розвиток та ефективне функціонування підприємства в умовах конкуренції;
- своєчасно виявити і мінімізувати комерційні, фінансові та інші ризики в управлінні підприємством;
- зберегти і ефективно використовувати ресурси підприємства;
- виявити невикористані резерви при управлінні ресурсами підприємства;
- створити адекватну систему інформаційного забезпечення всіх рівнів

управління, яка дозволить своєчасно адаптувати функціонування підприємства до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі;

- знизити витрати на проведення аудиту зовнішніми аудиторами.

Слід зазначити, що служба внутрішнього аудиту має свої переваги і недоліки. До основних переваг даної служби можна віднести [2]:

- гарантія збереження конфіденційності інформації;
- працівники господарюючого суб'єкта краще знайомі з специфікою діяльності, організаційної структурою підприємства;
- досвід, напрацьований внутрішніми аудиторами залишається на підприємстві;
- внутрішні аудитори – резерв управління на майбутнє.

До основних недоліків можна віднести [2]:

- проблема забезпечення незалежності внутрішніх аудиторів;
- постійне підвищення кваліфікації та навчання внутрішніх аудиторів;
- проблеми пов'язані з мотивацією персоналу, відпустками, хворобами, питаннями охорони праці;
- імовірність фінансових втрат внаслідок помилок або некомпетентності аудиторів («людський фактор»).

Таким чином, можна дійти висновку, що створення та утримання служби внутрішнього аудиту має ряд переваг і недоліків. Всі недоліки даної служби мають переважно витратний характер, що ще раз свідчить про доцільність створення даної служби на великих підприємствах, оскільки її ефективність може принести суб'єкту господарювання додаткові доходи, які зможуть покрити витрати на утримання даної служби.

Під час проведеного дослідження, нами було з'ясовано, що до основних завдань новоствореної служби внутрішнього аудиту можна віднести:

- моніторинг господарсько-фінансової діяльності економічного суб'єкта і його філій;
- дотримання законодавчих та інших нормативно-правових актів;
- виправлення та виявлення недоліків в обліковій інформації внаслідок ненавмисних помилок і зловживань;
- правильність організації та методології техніки ведення бухгалтерського обліку;
- консультування власників, керівництва, фахівців з питань організації та управління, права, аналізу господарської діяльності;
- організація підготовки до перевірок зовнішнього аудиту, податкової інспекції та інших органів зовнішнього контролю.

На підставі вище зазначеного, вважаємо, що належна організація внутрішнього аудиту сприяє кращій ефективності діяльності підприємства, запобігаючи виникненню негативних явищ, пов'язаних з діяльністю підприємства. Службу внутрішнього аудиту доцільно створювати на великих підприємствах: в корпораціях, асоціаціях тощо. Створення та утримання служби внутрішнього аудиту на малих підприємствах може привести до значних витрат у порівнянні з вигодами, які можна отримати в результаті

функціонування даного підрозділу.

Література:

1. Особливості системи внутрішнього контролю підприємства та роботи внутрішнього аудитора. URL: <https://www.pspaudit.com.ua/files/stankevic.pdf>. (дата звернення: 20.11.2020)
2. Сутність та призначення служби внутрішнього аудиту на підприємстві. URL: <file:///C:/Users/Hom/Desktop/Downloads/95327-202999-1-PB%20.pdf>. (дата звернення: 20.11.2020)

УДК 330.3:004

Бриль Ірина

кандидат економічних наук

старший науковий співробітник відділу проблем економіки підприємств

Інститут економіки промисловості НАН України

м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Сучасні тенденції розвитку світової економіки підтверджують переважну роль активної фази становлення цифрової економіки. В провідних країнах світу почали масово розвивати в державних програмах і стратегіях розвитку бізнесу на державному та на корпоративному рівні концепцію «Індустрія 4.0» та розробки цифрових технологій. В Україні також відбувається подальше зменшення матеріальних, трудових та інтелектуальних ресурсів, йде процес згортання промислового сектору виробництва внаслідок кризового становища в економіці та суспільстві. Особливої актуальності в наш час набувають освоєння цифровізаційних процесів на підприємствах, підтримка та розвиток виробничого онлайн-спілкування, розробка внутрішніх цифровізаційних платформ та масовий перехід до користування в ході виробничого процесу найбільш зручними цифровими контентами відомих світових брендів.

Цифрова економіка – це система економічних, соціальних, культурних відносин, заснованих на використанні цифрових інформаційно-комунікаційних технологій. Діяльність, в якій основними засобами виробництва виступають цифрові (інформаційні віртуальні, електронні) текстові та числові дані. Всесвітній банк акцентує увагу на тому, що цифрова економіка, головним чином функціонує за рахунок цифрових технологій, електронних транзакцій, що здійснюються за допомогою використання мереж Інтернету. Оксфордський словник наголошує, що цифрова економіка, це ведення бізнесу, торгівля товарами та послугами на ринках що спираються на Інтернет, або Всесвітню павутину. За недавніми оцінками Всесвітнього економічного форуму, цифровізація несе величезний потенціал для бізнесу та суспільства протягом наступного десятиліття (з 2016 до 2025 рр.) і може принести додатково понад 30 трлн. дол. США доходів для світової економіки [1].

На рівні підприємств цифрова економіка – це різновид комерційної діяльності з виробництва та продажу електронних товарів чи послуг (електронна торгівля, банкінг, гроші; сервіси з онлайн послуг, рекламні інформаційні сайти; інтермедіа: видавнича діяльність, кіно, преса, звукозапис; створення ділового чи розважального програмного забезпечення тощо), а також виробництво обладнання, що мають забезпечити ефективність інших видів діяльності підприємств.

Цифровізація на сучасному етапі розвитку суспільства є інструментом його економічного зростання, що відбувається шляхом підвищення ефективності, продуктивності та конкурентоздатності. Ефективне використання інструментів цифрової економіки є засобом забезпечення інформаційної безпеки та стабільності життя.

Достатньо перспективним напрямом цифровізації є також дослідження функціонування та сучасного розвитку діяльності цифрових платформ, адже цифровізація відбувається не лише у промисловості, а й у сфері послуг та управлінні [2]. Практично це підтверджує також рейтинг найбільш успішних компаній за вартістю бізнесу у світі, за даними, наприклад, Brand Finance звіт Global 500 самих коштовних брендів світу, опублікованого 22.01.2020 р., вказує про переваги бізнесу високотехнологічних компаній, трійку в якому очолили: Amazon з оцінкою бренду 220,7 млрд. доларів; Google з оцінкою в 159,7 млрд. доларів; Apple – 140,5 млрд. доларів [3].

В Україні необхідність формування цифрової економіки та суспільства визнається на державному рівні. Дослідження цифрових технологій, їх активне використання та розвиток розглядаються як один з ключових напрямів сталого розвитку економіки.

Розробки в напрямах дослідження розвитку цифровізації регулюються державними нормативними документами, такими як Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», що схвалено Указом Президента України від 12 січня 2015 року №5/2015, Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, постанова КМ від 6 серпня 2014 року № 385, а також розпорядженням про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації [4].

Концепція передбачає здійснення заходів щодо впровадження відповідних стимулів для цифровізації економіки, суспільної та соціальної сфер, усвідомлення наявних викликів та інструментів розвитку цифрових інфраструктур, набуття громадянами цифрових компетенцій, стимулювання внутрішнього ринку виробництва, використання та споживання цифрових технологій.

За даною Концепцією цифровізація – насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір.

Основними цілями цифрового розвитку та суспільства виступають:

- прискорення економічного зростання та залучення інвестицій;
- трансформація секторів економіки в конкурентоспроможні та ефективні;
- технологічна та цифрова модернізація промисловості та створення високотехнологічних виробництв;
- доступність для громадян переваг та можливостей цифрового світу;
- реалізація людського ресурсу, розвиток цифрових індустрій та цифрового підприємництва [4].

Переваги цифрової економіки полягають:

- у зниженні вартості платежів та відкритті нових джерел доходу, адже у онлайн вартість послуг нижче, ніж в традиційній економіці (за рахунок зниження витрат на просування), а самі послуги, як державні, так і комерційні – доступніші;
- товари та послуги в цифровому світі можуть швидко вийти на глобальний ринок, стати доступними людям в будь-якій точці світу;
- масове використання послуг цифрових платформ підприємствами та загальна перевага цифрової економіки в сучасних реаліях надає набагато більш різноманітний інформаційний, освітній, науковий, розважальний контент – швидше, доступніше, якісніше і зручніше.

До проблем, що перешкоджають розвитку в Україні цифрових трендів та трансформації української економіки в цифрову можна віднести:

- інституційні – невідповідність національних, регіональних, галузевих стратегій та програм розвитку цифровим можливостям;
- інфраструктурні – недостатньо розвинутий рівень доступу громадян до цифрових технологій та нових можливостей (цифрові розриви);
- екосистемні – слабка державна політика щодо стимулів та заохочень розвитку інноваційної економіки, недосконалі моделі трансферу технологій і закріплення знань та умінь, дефіцит висококваліфікованих кадрів для забезпечення розвитку цифрової економіки;
- у сфері електронного уряду – низький рівень автоматизації та цифровізації державних послуг через слабку мотивацію урядових установ.

Прискорення цифровізації економіки України, яке стимулюється на вищому рівні управління державою, має найближчого часу позитивно вплинути на її економічний розвиток та ефективність, але для цього потрібні не лише законодавчі ініціативи, але й наукове обґрунтування.

Література:

1. Доклад о мировом развитии 2016. Цифровые дивиденды: Обзор / Всемирный банк – Вашингтон, 2016. 58 с. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23347/210671RuSum.pdf> (дата звернення: 19.11.2020)
2. Бриль І.В. Сучасні тенденції стимулювання підприємств на основі використання цифровізації. *Підприємництво та логістика в умовах сучасних викликів* : Матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., 24-25 черв. 2020 р. Тернопіль, 2020. С. 28-32.
3. Щорічний рейтинг 500 найдорожчих брендів у світі Brand Finance Global (станом на

22.01.2020 р.). URL: <https://www.seonews.ru/events/brand-finance-nazvala-samyedorogie-brendy-mira-v-2020-godu/> (дата звернення: 19.11.2020)

4. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 19.11.2020)

УДК 330.101.8

Брінцева Олена

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри управління персоналом та економіки праці
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна
стипендіатка програми імені Лейна Кірккланда
Економічний університет в Познані
м. Познань, Польща

АСИМЕТРІЙ В СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІЙ СФЕРІ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Сучасний етап посилення кризових явищ у багатьох сферах життя, зумовлений негативним впливом пандемії COVID-19, знаходить відображення також і у процесах, які відбуваються в соціально-трудої сфері. Передусім, мова йде про стрімке зростання безробіття, зниження доходів працюючого населення, зниження можливостей для продуктивної зайнятості і ефективного використання людського капіталу. Нині ми є свідками небачених раніше викликів як для сфери праці, так і для суспільства в цілому. Частково це пов'язано з тим, що з багатьох об'єктивних причин, не всі види робіт можна здійснювати в дистанційному форматі – для одних це неможливо за своїм змістом (наприклад, у сфері послуг, де необхідна безпосередня присутність споживача для надання послуги; в процесі виробництва продукції на підприємстві, коли працівник безпосередньо задіяний у виробничому процесі), для інших є менш ефективним (із цим викликом стикається, наприклад, сфера освіти; питання ефективності освіти в дистанційному форматі є досить дискусійним; також є багато видів офісної роботи, для якої більш продуктивною є робота в команді, коли безпосередня присутність пришвидшує процеси прийняття рішень та координацію). Звичайно, для працівників, які мають навички ефективної організації праці й планування робочого дня, дистанційна зайнятість вивільнила значні резерви підвищення ефективності, сприяла кращому використанню робочого часу. Дискусійним питанням щодо умов праці при дистанційній занятості є певне погіршення балансу між працею та вільним часом, робота в офісному режимі вдома, проведення робочих нарад онлайн, часткове зникнення відчуття домашнього затишку та власного простору для відпочинку.

Грунтовна характеристика асиметрій в соціально-трудої сфері в умовах

пандемії COVID-19 здійснена Колотом А.М. [2], а також представлена в публікаціях консалтингових компаній [3; 5]. Ці питання нині актуальні як для України, так і для Польщі, досвід якої може бути корисним з огляду на суттєво кращу динаміку соціально-економічних показників, вищий рівень життя і можливостей людського розвитку, а також об'єктивну необхідність міждержавної співпраці в різних сферах суспільного життя.

Сучасний етап функціонування ринку праці як у Польщі, так і в Україні, без жодних сумнівів можна охарактеризувати як кризовий. Так, наприклад, квітень 2020 р. був одним з найгірших місяців для польської економіки з початку 1990-х років, адже до цього часу ніколи не було майже повного «заморожування економіки». Воно змусило багато підприємств зупинити виробництво або суттєво обмежити його на відносно тривалий час, що, на жаль, негативно вплинуло на показники зайнятості та середній рівень заробітної плати. З березня 2020 р. в Україні також спостерігається значне поглиблення соціально-економічної кризи, а також спад основних макроекономічних показників.

Кризові явища на ринку праці в режимі реального часу досить яскраво відображають суттєве зниження кількості оголошень на онлайн-ресурсах із працевлаштування, зменшення розмірів пропонованих винагороджень за працю та пропозицій в межах компенсаційного пакету. І в Польщі, і в Україні пропозиції праці стають менш привабливими, так, наприклад, знижується кількість оголошень про вакансії, в яких пропонується додаткове медичне страхування чи спортивні абонементи.

Після початку пандемії COVID-19 на польському ринку праці знизилась чисельність працівників з інших країн, яким суттєво важче стало отримати документи, необхідні для роботи; ускладнилась також процедура перетину державного кордону. Ринки праці в цілому стали менш глобальними; ця тенденція не охопила хіба тільки ті проекти, які й раніше здійснювались тільки онлайн. Індикатори ринку праці в Україні на початку пандемії COVID-19 характеризувала така динаміка (табл. 1).

Таблиця 1 – Індикатори ринку праці в Україні у I півріччі 2020 року

Найменування показника	I півріччя 2020 р.						В середньому за I півріччя 2020 р.	Зміна порівняно з I півріччям 2019 р.	
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень		+/-	%
Середня номінальна заробітна плата, грн/міс	10727	10847	11446	10430	10542	11579	10928,5	898,5	8,2

Найменування показника	I півріччя 2020 р.						В середньому за I півріччя 2020 р.	Зміна порівняно з I півріччям 2019 р.	
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень		+/-	%

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України [1].

Аналіз індикаторів ринку праці в Україні свідчить, що пандемія COVID-19 передусім зумовила суттєве зростання заборгованості із виплати заробітної плати (+ 25,3% у середньому за I півріччя 2020 р. порівняно з I півріччям 2019 р.); сповільнення темпів зростання середньомісячної номінальної заробітної плати та зниження реальної заробітної плати порівняно з відповідним періодом минулого року; зниження середньооблікової чисельності штатних працівників (– 1,6% в середньому за I півріччя 2020 р. порівняно з I півріччям 2019 р.; найбільш постраждали такі галузі як: транспорт, сфера харчування, промисловість та окремі напрями сфери послуг; у неформальному секторі тенденції були ще більш негативними).

Дані Центрального статистичного управління Польщі свідчать про зростання рівня безробіття у II кварталі 2020 р. порівняно з I кварталом 2020 р. (табл. 2).

Таблиця 2 – Зайнятість та безробіття в Польщі у I півріччі 2020 року

Найменування показника	I квартал 2020 р	II квартал 2020 р	Зміна	
			+/-	%
Рівень зайнятості	56,0	55,5	-0,5	-0,9
Рівень безробіття	5,5	6,0	0,5	8,3

Джерело: розраховано автором за даними Центрального статистичного управління Польщі [4].

Таким чином, поглиблення асиметрій в соціально-трудої сфері, зумовлене пандемією COVID-19 має сильний негативний вплив на процеси використання людського капіталу як в Україні, так і в Польщі. Саме тому, зараз як ніколи, необхідна зважена державна політика, спрямована на підтримку малого і середнього бізнесу, скерування додаткових коштів у сферу охорони здоров'я та підвищення соціальної відповідальності на всіх рівнях.

Література:

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2020)
2. Колот А., Герасименко О., Ярмолюк-Крбок К. Сфера праці в умовах глобальної соціоекономічної реальності 2020: виклики для України. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/16344.pdf?fbclid=IwAR2ApUjGIInh2noD9mXbChNBCZB5aX1519YP9vU7BhStjmnZtwNJ2hsx4h3I> (дата звернення: 20.11.2020)
3. Deloitte. COVID-19: Jak zadbać o pracowników i ich odporność na kryzys. Strategie

zatrudnienia koncentrujące się na aspekcie ludzkim. URL: <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/human-capital/articles/employee-experience/COVID-19-Jak-zadbac-o-pracownikow-i-ich-odpornosc-na-kryzys.html> (дата звернення: 20.11.2020)

4. Główny Urząd Statystyczny. URL: <https://stat.gov.pl/> (дата звернення: 20.11.2020)
5. WTC Consulting (2020). Це один закон стосовно коронавірусної хвороби (COVID-19). Що нового у трудовому аспекті? URL: <http://kmp.ua/uk/analytics/infoletters/another-law-concerning-coronavirus-disease-covid-19-what-s-new-in-the-labor-aspect/> (дата звернення: 20.11.2020)

УДК 657.6

Васильєв Михайло

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Назарова Галина

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ ВНАСЛІДОК ВПРОВАДЖЕННЯ ПРАВИЛ КОНТРОЛЬОВАНИХ ІНОЗЕМНИХ КОМПАНІЙ

Контрольовані іноземні компанії (КІК) є новим для вітчизняного податкового законодавства поняттям, впровадженням Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» [1]. В загальному розумінні вказаним Законом передбачається, що резиденти України – як фізичні, так і юридичні особи, які володіють або контролюють іноземні компанії, за певних умов будуть зобов'язані починаючи з 01.01.2021 р. сплачувати в Україні податки з нерозподіленого прибутку таких компаній.

Враховуючи, що чинна законодавча норма виникла в Україні лише в поточному році, і на даний момент в вітчизняному правовому полі відсутні як роз'яснювальні нормативні акти, так і досвід її практичного застосування, аналіз впливу впровадження КІК на оподаткування є вкрай актуальним для значної кількості вітчизняних компаній та громадян – власників часток в іноземних компаніях.

Для більш глибокого розуміння проблематики варто зазначити, що впровадження КІК в Україні викликано тим фактом, що на початку 2017 р. Україна приєдналася до плану Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо протидії розмиванню податкової бази й виведенню прибутку з-під оподаткування (план BEPS). Вказаний план є обов'язковим для країн «великої двадцятки», інші країни можуть приєднуватися до плану поступово. Щоб увійти до так званої інклюзивної групи, вони повинні

імплементувати мінімальний стандарт – кроки № 5, № 6, № 13 і № 14 цього Плану.

Як зазначають окремі джерела, план BEPS фактично є світовою податковою революцією [3]. У передмові до кроку 3 плану BEPS «Розробка ефективних правил оподаткування контрольованих іноземних компаній (CFC/КІК)» наводиться така його оцінка: «Пакет заходів BEPS є першим значним відновленням міжнародних податкових правил майже за сторіччя». Норми, пов'язані з оподаткуванням КІК, досить незвичні для вітчизняного законодавства й насамперед для розуміння їх платниками податків. Об'єктом оподаткування в КІК є прибуток підприємства, а платником податку – фізична або юридична особа, яка контролює підприємство.

При цьому впровадження КІК в вітчизняній практиці можна вважати позитивним кроком в частині наближення України до загальносвітових вимог з огляду на те, що сучасні правила оподаткування КІК (Controlled foreign companies – CFC) як складова плану BEPS є дієвим способом протидії міжнародному ухиленню від оподаткування, що супроводжується офшоризацією бізнесу.

Крім фіскального та контрольного й інформаційного призначення, правила КІК, поряд із правилами трансферного ціноутворення та правилами недостатньої капіталізації, спрямовані протидіяти ухилянню від оподаткування, оскільки не дозволяють платникам маніпулювати частинами своїх доходів.

При цьому історично правила оподаткування КІК існують в міжнародному законодавстві з 1962 року – саме тоді вони були введені в дію в Сполучених Штатах Америки. Після цього аналогічні правила були запроваджені в більшості розвинених країн. Однак варто звернути увагу на те, що податкові наслідки в них виникають лише для юридичних осіб, в той час як вітчизняні законодавці розширили їх вплив і на фізичних осіб-резидентів України.

Серед усіх країн, що застосовують правила оподаткування КІК, доходи фізичних осіб оподатковуються також у Німеччині, Естонії, Австралії, Японії та Російській Федерації, де вказані правила застосовуються з 2015 року. Відповідно до публікації Федеральної податкової служби РФ, вже в 2017 році було подано 10 тисяч звітів про КІК, а податок з КІК поповнив бюджет РФ приблизно на 100 млн доларів США. Водночас деякі аналітики стверджують, що нові правила призвели до зміни податкової резидентності дуже багатьох бенефіціарних власників російського бізнесу – майже третина російського списку Forbes змінила резидентність.

Таким чином, введенню правил оподаткування КІК в Україні передували багаторічний міжнародний досвід.

Узагальнюючи положення Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» в частині оподаткування КІК можна дійти висновку, що резиденти України (юридичні та фізичні особи) будуть зобов'язані готувати та подавати спеціальну звітність у податкові органи та сплачувати податок з прибутку своїх

компаній, які зареєстровані за кордоном.

До КІК можуть належати будь-які іноземні компанії, а в деяких випадках і утворення без статусу юридичної особи (трасти, фонди, партнерства тощо). При цьому визначені особливі правила визначення того, чи має таке утворення статус КІК, а також, хто в цьому випадку буде визнаватися контролюючою особою. Це дозволяє не застосовувати правила КІК до осіб, які не мають повноважень розпоряджатися переданим майном, або вимагати нарахування та виплати доходу, наприклад до засновників та бенефіціарів безвідкличних дискреційних трастів.

Іноземна компанія вважатиметься КІК в Україні, якщо:

- частка, якою податковий резидент України (юридична або фізична особа) володіє в такій компанії, становить більше ніж 50% або більше ніж 10% (за умови, що сумарно резиденти України володіють у такій КІК часткою у розмірі 50% і більше); або
- податковий резидент України (юридична або фізична особа) здійснює «фактичний контроль» над такою іноземною компанією (самостійно або разом з іншими податковими резидентами України).

Фактичний контроль має місце за наявності хоча б однієї з обставин, що визначена в Законі. Такими обставинами є наприклад, надання особою зобов'язуючих вказівок органам управління іноземної компанії, можливість здійснювати або блокувати операції за банківським рахунком такої іноземної компанії та інші.

Закон передбачає і перелік випадків, коли контролююча особа звільняється від сплати податків щодо прибутку КІК. До таких випадків, наприклад, належатимуть КІК, які є публічними компаніями, акції яких перебувають в обігу на визнаній фондовій біржі, або КІК, що здійснюють благодійну діяльність.

У разі недотримання правил КІК суми штрафів для контролюючої особи будуть досить суттєвими та можуть обчислюватися мільйонами гривень. Так, наприклад, неподання звіту про КІК потягне за собою штраф у розмірі 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленого законом на 1 січня звітного (податкового) року, за кожен такий факт. Невідображення у звіті про КІК відомостей стосовно наявних КІК може тягнути за собою накладення штрафу вже до 1000 розмірів прожиткового мінімуму за кожен такий факт [2].

Підсумовуючи вказане вище та враховуючи, що правила КІК є доволі істотним нововведенням для України, українським власникам іноземних компаній варто провести наступний комплекс заходів:

- виявити, які саме іноземні компанії відповідають законодавчому визначенню КІК, встановити, чи застосовується щодо них звільнення від оподаткування в Україні;
- проаналізувати, чи виникне необхідність в додаткових заходах, пов'язаних з обчисленням фінансового результату та суми податку на доходи компаній, які відповідатимуть визначенню КІК;

- у випадку, якщо податкові наслідки у вигляді оподаткування доходів КІК в Україні перевищують користь від використання такої компанії, вирішити питання щодо її продажу або зміни її місцезнаходження, структури володіння, видів діяльності тощо.

Література:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві : Закон України від 16 січ. 2020 р. № 466-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-20#Text> (дата звернення: 20.11.2020)
2. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 20.11.2020)
3. Жукова О. Контрольовані іноземні компанії: проблеми можливої ідентифікації та майбутнього оподаткування. *Вісник податкової служби*. 2019. № 5 (1005). URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100010915-kontrolovani-inozemni-kompaniyi-problemi-mozhливoyi-identifikatsiyi-ta-maybutnogo-opodatkuvannya> (дата звернення: 20.11.2020)
4. Все будет BEPS: Как Украина собирается перекрывать налоговые лазейки. URL: <https://www.capital.ua/ru/publication/120516-vse-budet-beps-kak-ukraina-sobiraetsya-perekryvat-nalogovye-laze> (дата звернення: 20.11.2020)
5. 21 «взрослый» пример использования оффшорных схем в Украине. URL: <https://offshorewealth.info/tax-planning/21-grown-up-sample-of-using-offshore-schemes-in-ukraine> (дата звернення: 20.11.2020)
6. Country-by-Country Exchange Relationships. URL: <http://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/country-by-country-exchange-relationships.htm> (дата звернення: 20.11.2020)
7. Van Weeghel S. General report. Tax Treaties and Tax Avoidance: Application of Anti-avoidance Provisions. *Cahiers de Droit Fiscal International*. 2010. Vol. 95a, P. 17-55.
8. ICC. Statement on Controlled Foreign Corporations (CFC) Rules. URL: [http://www.iccwbo.org/Advocacy-Codes-and-Rules/Document-centre/2003/ICC-Statement-on-Controlled-Foreign-Corporations-\(CFC\)-Rules/](http://www.iccwbo.org/Advocacy-Codes-and-Rules/Document-centre/2003/ICC-Statement-on-Controlled-Foreign-Corporations-(CFC)-Rules/) (дата звернення: 20.11.2020)
9. Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention. URL: <http://www.oecd.org/berlin/publikationen/43324465.pdf> (дата звернення: 20.11.2020)

УДК 657.6

Ватulyов Валентин

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Назарова Галина

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

КОНЦЕПЦІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У вітчизняній економічній літературі концепціям формування і відображення прибутку в бухгалтерському обліку приділяється незначна увага. В основному, роботи носять механічний характер, який обумовлюється діючими правилами нормативного регулювання бухгалтерського обліку і

податкового законодавства [1]. Фінансовий результат (прибуток або збиток) – це основний показник діяльності організації. Отримання позитивного результату – мета діяльності будь-якого підприємства, записана в його Статуті. Прибуток часто використовується як міра ефективності діяльності або як основа для інших вимірів, таких як прибуток на інвестиції або прибуток на акцію [2, с. 48].

Величина прибутку безпосередньо залежить від застосовуваних компаніями при складанні фінансової звітності концепцій підтримки капіталу. Вплив концепцій прибутку і капіталу на обчислення фінансового результату викладено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Вплив концепцій прибутку і капіталу на обчислення фінансового результату

Концепції	Визначення прибутку (збитку)	Вплив на розрахунок результату
Концепція повного (загального) прибутку	Зміни власного капіталу (чистих активів) суб'єкта господарювання за період як результат господарських операцій та подій, що не пов'язані з вкладами власників та виплат власникам	Зміни капіталу безвідносно його власників та сукупні коригування даних попередніх періодів відносять на результат звітного періоду
Концепція чистого прибутку	Сума прибутку (збитку) від звичайної діяльності (основної та неосновної) та результату надзвичайних обставин	Зміни капіталу безвідносно його власників та загальні коригування даних попередніх періодів відносять на рахунки капіталу
Концепція підтримки фінансового капіталу	Перевищення фінансової (грошової) суми активів за період за вирахуванням усіх розподілів та внесків власників	Зміни цін на активи та кредиторську заборгованість відносять на результат періоду
Концепція підтримки фізичного капіталу	Перевищення фізичного виробництва (операційної здатності) компанії за період за мінусом усіх розподілів та внесків власників	Зміни цін на активи та кредиторську заборгованість відносять на рахунки капіталу

Вибір концепції залежить від потреб користувачів звітності. У МСФЗ [2, с. 48] наведено, що якщо користувачі стурбовані забезпеченням номінального інвестованого капіталу або купівельної спроможності інвестованого капіталу, приймається фінансова концепція. Якщо користувачів турбує операційна здатність компанії, використовується фізична концепція.

Концепція підтримки фінансового капіталу. Відповідно до цієї концепції, капітал – це синонім чистих активів або інвестованої купівельної спроможності. Прибуток вважається отриманим, якщо фінансова (грошова) сума чистих активів в кінці періоду перевищує фінансову (грошову) суму чистих активів на початку періоду за мінусом всіх розподілів і внесків власників протягом періоду [2].

Концепція підтримки фізичного капіталу. Капітал – це виробнича потужність компанії. Прибуток вважається отриманим, якщо фізична продуктивність (або операційний здатність) компанії в кінці періоду перевищує фізичну продуктивність на початку періоду після вирахування всіх розподілів

або вкладів власників протягом періоду [2].

Принципова різниця між двома концепціями полягає у відображенні в обліку результатів зміни цін на активи і кредиторську заборгованість компанії. При підтримці фінансового капіталу, зміни цін відносяться до результатів періоду, а при підтримці фізичного капіталу, зміни цін впливають на величину капіталу.

У вітчизняних нормативних документах з бухгалтерського обліку не розглядаються положення про різні підходи до обчислення результату. Сума переоцінки основних засобів відноситься на рахунок додаткового капіталу, що відповідає концепції підтримки фізичного капіталу. Зміна цін на оборотні активи, наприклад, цінні папери, відображається у складі результатів діяльності за період. Отже, застосовується концепція підтримки фінансового капіталу.

На нашу думку, чистий прибуток досить суб'єктивна категорія, так як його показник визначається не сумою грошей на розрахунковому рахунку, не величиною торгової націнки, а моментом ідентифікації в обліку елементів, що її формують, прийнятої на підприємстві методикою обліку. У сучасному бухгалтерському обліку обчислення фінансового результату регулюється не тільки концепціями прибутку, правилами, запропонованими діючими нормативними документами з обліку та оподаткування, але й теоретичними принципами.

Література:

1. Дрозд І.К., Назарова Г.Б. Концепції обліку та контролю фінансових результатів (на підприємствах залізничного транспорту) : монографія. 2009. 229 с.
2. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / пер. з англ. за ред. С.Ф. Голова. К. : Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України. 1998. 736 с.
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ М-ва фінансів України від 30 лист. 1999 р. № 291 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-14> (дата звернення 14.11.2020).
4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ М-ва фінансів України 07 лют. 2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 14.11.2020).

Вдовиченко Артем

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри податкової політики

Гладка Діана

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна

ПОБУДОВА СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНА

Україна, не дивлячись на заходи, що реалізуються, по зниженню сукупного податкового тягаря як для українських, так і для іноземних компаній, в теперішній час програє іноземним країнам у боротьбі за іноземних інвесторів. Їхня податкова політика, якщо порівнювати з Україною, представляється більш орієнтованою на бізнес і оновлення основних виробничих фондів [1].

В Україні діє повне звільнення від сплати ПДВ і податку на прибуток підприємств не тільки передавальної сторони при внеску в статутний капітал (фонд), даруванні активів, але і одержуючої сторони (емітента), а також вертикально інтегрованих компаній (при безвідплатній передачі майна від материнської компанії до дочірньої або від однієї дочірньої компанії до іншої). Тому вважаємо за можливе ввести таку практику і в Україні (звичайно, податок не повинен бути обтяжливим для інвесторів і служити перешкодою для розвитку економіки і інтенсифікації інвестиційної діяльності).

Що стосується амортизаційних відрахувань, то австрійська податкова практика містить тільки лінійний метод списання вартості активів на витрати. Проте платник податків має право самостійно встановлювати норму амортизації (виняток становлять промислові і виробничі будівлі, для яких річна норма амортизації визначена 2-3%, і автомобілі – 12,5%). Крім того, допускається нарахування амортизації по такому нематеріальному активу, як ділова репутація фірми (протягом 15 років); встановлені правила для зниження ціни вартості природних ресурсів унаслідок їх виснаження, що відсутній у українській податковій практиці [2].

Амортизаційна політика Бельгії передбачає два методи нарахування амортизації – лінійний і метод зменшеного залишку. Останній метод непридатний відносно нематеріальних активів, автомобілів, а також у випадку операційного лізингу, коли активи фактично використовуються лізингоотримувачем. Так само, як і в Австрії, вирішується амортизація в цілях оподаткування виключно лінійним методом протягом 10-12 років – так званої ділової репутації фірми.

Цікавий також бельгійський механізм перенесення збитків на майбутнє. У Бельгії не встановлений граничний термін заліку збитків проти майбутньої прибули, так само як і обмеження щорічного максимального списання збитків. Стимулювання малих і середніх підприємств Бельгії відбувається за допомогою

створення неоподаткованого інвестиційного резерву в розмірі не більше 50% загальної суми нерозподіленого прибутку, або не більше 37500 євро за податковий період.

Оподаткування доходів організацій в Канаді здійснюється на двох рівнях – федеральному і провінційному, що свідчить про високе розвитку бюджетного федералізму і суверенітету провінцій. Федеральна ставка корпоративного податку складає 21%. Показово, що відношення до суб'єктів малого бізнесу визначається виключно об'ємом доходу (виручки), а не видом діяльності або чисельністю працівників.

Канадський досвід податкового стимулювання залучення прямих приватних інвестицій заснований на звільненні від оподаткування доходів у вигляді дивідендів по звичайних акціях у розмірі не більше 500 тис. канадських доларів якщо частка володіння акціями не перевищує так званого блокуючого пакету – 25%. Будь-які інші дивіденди, включаючи дивіденди по привілейованих акціях, можуть обкладатися за вибором платника податків: або у джерела виплати по ставці 25%, або в одержувача доходу за ставкою 10%. Це правило, на нашу думку, може бути з успіхом застосовано в українській податковій системі для залучення тимчасово вільних грошових коштів приватних міноритарних інвесторів на класичний ринок акцій. Природно, неоподатковуваний дохід може бути обмежений фіксованою сумою, а частка участі не повинна перевищувати 25%.

Можна зробити висновок, що розвинені країни світу будують систему оподаткування прибутку таким чином, що вона має цілий комплекс різноманітних пільг, а ефективний контроль податкових органів унеможливує ухилення підприємств від оподаткування прибутків, використовуючи такі пільги. Можливо стверджувати, що різноманітні системи пільгового оподаткування прибутків зберуться в майбутньому. Державне регулювання не ставитиме за мету ослаблення даної систему через те, що вона надає значні можливості ціленаправлено впливати на визначені напрямки господарської діяльності.

Література:

1. Нікітішин А.О. Основні напрями вдосконалення механізму податкового регулювання. *Ефективна економіка*. 2016. № 2. URL: <https://goo.gl/nkBOEQ> (дата звернення: 20.11.2020)
2. Шумський Р.В. Зарубіжний досвід побудови системи прибуткового оподаткування юридичних осіб. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=33570> (дата звернення: 20.11.2020)

ЩОДО ПРОБЛЕМ У СФЕРІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Податкова система в кожній країні відіграє важливу роль не тільки на рівні держави, але й для кожного громадянина. Вона забезпечує фінансову базу країни та виступає головним знаряддям реалізації її економічної доктрини.

Проте не можна стверджувати, що в Україні податкова служба є зразковою та виконує всі покладені на неї обов'язки. Відносини між платниками податків та контролюючими органами є доволі напруженими, викликають недовіру через недосконалість та суперечність податкового законодавства, зловживання службовим становищем останніми, високим рівнем корупції та частими проявами бюрократії.

Значний внесок у висвітлення податкової системи та її удосконалення зробили такі науковці, як: М.Я. Азаров, О.В. Бондаренко, В.В. Буряковский, М.В. Карасева, Д.Ю. Мельник, В.М. Опарін, І.В. Розпутенко, Г.О. П'ятаченко, В.И. Чиж, Т.М. Чернякова, Д.М. Щекин та інші. Попри значний доробок вищезазначених вчених питання податкового контролю та вирішення проблем з питань оподаткування залишаються актуальними через існуючі суперечності в Податковому Кодексі (далі – ПКУ) та недосконалість системи функціонування контролюючих органів.

Згідно із ст.61.1 ПКУ податковим контролем є система заходів, що вживається контролюючими органами та координується центральним органом виконавчої влади з метою правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [1].

Формами податкового контролю є перевірки, отримання пояснень платників податків, податкових агентів і платників зборів; перевірки даних обліку і звітності; огляд приміщень і територій, використовуваних для отримання прибутку. Найефективнішою формою такого контролю є перевірка, за допомогою якої швидко виявляються та стягуються недоїмки та забезпечується податків, зборів та обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів [2]. Сучасний стан податкового контролю та взаємовідносин між платником податків і контролюючими органами має декілька проблем, наведених в таблиці 1.

Таблиця 1 – Проблеми податкового контролю та шляхи їх вирішення

Проблеми у сфері податкового контролю	Шляхи вирішення
Відсутність належного рівня захисту прав платника податку в чинному законодавстві	Удосконалення законодавства в частині захисту прав платників податків та неухильне врахування їх прав у взаємовідносинах з контролюючими органами
Невиконання принципу рівності – відповідальність за податкові правопорушення несуть не всі учасники податкових взаємовідносин	Дотримання принципу рівності всіх перед законом; внесення змін в чинні нормативно-правові акти, які регулюють відносини у сфері податкового контролю в частині втілення принципу рівності учасників правовідносин на рівні гарантій держави
Недостатня реалізація принципу гласності у здійсненні податкової політики, відсутність практикування форм і методів участі громадян у прийнятті рішень, що стосуються їхніх інтересів	Обов'язковий вільний доступ платників податків до інформації щодо діяльності контролюючих органів стосовно таких платників податків. У разі порушення принципу повинно відбуватися притягнення таких посадових осіб та органів до відповідальності
Недосконалість законодавства	Редагування та виправлення помилок, подвійного тлумачення статей в ПКУ; відповідність статей ПКУ та інших законів, постанов та положень, які взаємопов'язані та стосуються одного і того ж питання
Високий рівень корупції та прояви бюрократії	Виявлення корупційних схем, неухильне настання відповідальності за корупційні правопорушення; розробка та удосконалення законодавства щодо реалізації заходів з подолання та попередження проявів корупції, розробка методичних рекомендацій щодо дій у разі виявлення корупції
Відсутність загальнодержавної комплексної програми, яка була б покликана формувати податкову культуру населення	Запровадження обов'язкової програми щодо ознайомлення населення з податковим законодавством та відповідальністю за його порушення, ознайомлення зі своїми правами та обов'язками у сфері оподаткування
Низький рівень взаємодії органів, які захищають права платників податків із законодавчою та виконавчою владою	Тісна співпраця контролюючих органів із організаціями, які захищають права платників податків, врахування їх пропозицій, скарг та інтересів в сфері оподаткування

Джерело: складено авторами на основі [3]

Актуальним є питання ефективного проведення податкових перевірок, зниження кількості помилок під час їх проведення та формування правдивих висновків на їх основі [3].

На нашу думку, для усунення вищезазначених проблем податкового контролю потрібно модернізувати податкову систему України до європейських стандартів. І в першу чергу це можливо зробити шляхом усунення корупційних схем в системі оподаткування та викорінення всіх проявів бюрократії.

Наступним має бути удосконалення чинного законодавства, шляхом редагування статей, які мають подвійний підтекст. Також потрібно підвищити ефективність проведення виїзних та невиїзних перевірок, на основі яких

формуються висновки щодо функціонування суб'єкта господарювання та сплати ним податків і зборів. Необхідним є застосування нових підходів до здійснення податкового контролю, виділення основних напрямів його вдосконалення та наукової організації, зокрема в частині нормативно-правового, інституційного, інформаційного забезпечення.

Отже, податковий контроль покликаний регулювати взаємовідносини між платниками податків та контролюючими органами. Наповнення державного бюджету напряму залежить від такого контролю. Тому, із визначених вище проблем слід зробити висновок про негайну необхідність усунення корупції, дотримання всіх принципів податкової системи та врахування інтересів платників податків, за рахунок яких і відбувається наповнення бюджету країни. Зволікання у вирішенні цих проблем призведе до погіршення взаємовідносин між суб'єктами податкової системи, до підвищення рівня ухилення від оподаткування та від податкової відповідальності.

Література:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 20.10.2020)
2. Насипайко Д.С., Самсонова К.В.. Податковий контроль в Україні: особливості та шляхи вдосконалення. *Наукові записки*. 2012. № 12 (ч. 1). С. 80-83.
3. Князькова В.Я. Фіскальна ефективність податкового контролю та напрями його покращення. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2014. № 3 (74). С. 116-123.

УДК 347.73

Волот Олена

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Пономаренко Владислава

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОДАТКУ НА ВИВЕДЕНИЙ КАПІТАЛ В УКРАЇНІ

Україна молода держава, яка прагне забезпечити своїм громадянам світле майбутнє, де зможе цілком і повністю не лише виконувати покладені на неї обов'язки – функції держави, але із чистою совістю наповнювати державну казну відповідно до встановлених міжнародних вимог, шляхом заповнення прогалин в законодавчій базі й недопущення агресивного податкового планування. Пролити світло на «тіньову» економіку дозволяє законопроект Верховної Ради України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження податку на виведений капітал та імплементації стандартів протидії розмиванню податкової бази та виведення прибутку за кордон» від

29.08.2019 року № 1185 (далі – Законопроект № 1185) [1]. Даний законопроект забезпечує практичну реалізацію десяти із п'ятнадцяти кроків Плану дій BEPS і спрямований на підвищення ефективності податкового регулювання, протидію агресивному податковому плануванню, повернення довіри до української системи оподаткування та забезпечення фінансової стабільності в Україні [2]. Отже, звернемося до положень Законопроекту № 1185, щоб здійснити поверхневий огляд основних нововведень.

По-перше, визначимо найважливіший крок, описаний аналізованим законопроектом. Так, Законопроект № 1185 передбачає заміну з 1 січня 2021 року податку на прибуток підприємств податком на виведений капітал [2]. Також передбачається, що сума дивідендів, які виплачуються за 2020 рік, не оподатковуватиметься податком на виведений капітал у межах обсягу оподаткованого прибутку, з якого раніше був сплачений податок на прибуток підприємств [2]. Таким чином, до загальнодержавних податків, визначених статтею дев'ятою Податкового кодексу України ввійде новий податок на виведений капітал, замінюючи при цьому діючий наразі податок на прибуток.

По-друге, розглянемо перспективи впровадження податку на виведений капітал. Об'єктом оподаткування визначаються операції з виведення капіталу та операції, прирівняні до операцій з виведення капіталу [2]. Більш детально ознайомимося із зазначеними операціями за допомогою таблиці 1.

Тож, операції, які звичайно використовуються для розмивання податкової бази в Україні (виплата процентів за кредитами компаніям в «низько податкових» юрисдикціях, виплата дивідендів нерезидентам, інвестиції закордон) стають прямим об'єктом податку на виведений капітал [2].

Платниками податку на виведений капітал передбачено визначити резидентів (суб'єктів господарювання – юридичних осіб, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами) та нерезидентів (юридичних осіб, які провадять на території України визначену Податковим кодексом діяльність, та постійні представництва нерезидентів, які провадять діяльність на території України) [2].

Отже, оподатковуватимуться новим податком операції з виведення капіталу та операції, прирівняні до операцій з виведення капіталу, платниками виступатимуть як резиденти, так і нерезиденти, але тільки юридичні особи, включаючи постійні представництва нерезидентів.

По-третє, визначимо, які ставки податку на виведений капітал застосовуватимуться до відповідних баз оподаткування. Так, згідно з положеннями Законопроекту № 1185 пропонується застосовувати наступні ставки податку на виведений капітал, а саме:

- 15% – до операцій з виведення капіталу;
- 20% – до операцій, прирівняних до операцій з виведення капіталу (крім зазначених нижче операцій, що оподатковуються за ставкою 5%);
- 5% – до коштів, сплачених на виконання боргових зобов'язань пов'язаним особам – нерезидентам (у випадках перевищення сукупної суми боргових зобов'язань перед всіма пов'язаними особами – нерезидентами над сумою власного капіталу платника більш ніж у

3,5 рази (для фінансових установ та компаній, що провадять виключно лізингову діяльність, – більш ніж у 10 разів) або реєстрації нерезидента у державі, що є «низькоподатковою» юрисдикцією, застосовуватиметься ставка 20%) [2].

Таблиця 1 – Операції з виведення капіталу та операції, прирівняні до операцій з виведення капіталу*

Вид операцій	Характеристика
Операції з виведення капіталу	<ul style="list-style-type: none"> - виплата дивідендів на користь неплатника податку; - виплата частини прибутку державними некоорпоративними, казенними чи комунальними підприємствами; - повернення внесків власнику корпоративних прав – неплатнику податку (у сумі, що перевищує вартість внеску, здійсненого засновником та/або власником до статутного капіталу такої юридичної особи) та ін.
Операції, прирівняні до операцій з виведення капіталу	<ul style="list-style-type: none"> - проценти, сплачені нерезидентам – пов'язаним особам і нерезидентам, зареєстрованим у державах, що є «низько податковими» юрисдикціями; - виплати в межах договорів страхування або перестрахування на користь страховиків-нерезидентів (в окремих випадках); - фінансова допомога, надана платником податку неплатнику податку, яка не підлягає поверненню або надана пов'язаній особі, або надана непов'язаній особі та залишається неповернутою протягом 12 місяців (крім окремих випадків); - виплата (переказ), що здійснюється у зв'язку з: переказом коштів з рахунків в українських банках на рахунки платника податку, відкриті за кордоном; погашенням зобов'язань, що виникли за договорами, виконання яких не призводить до зарахування коштів на рахунки платників податку в українських банках або до отримання платником податку майна, робіт, послуг; - господарські операції, визнані контрольованими за правилами трансфертного ціноутворення, якщо їх умови не відповідають принципу «втягнутої руки», в частині донарахованих сум; - операції з безоплатного надання майна неплатнику податку (крім окремих випадків); - виплати, що здійснюються у зв'язку із вкладенням в об'єкти інвестицій (в тому числі придбанням майна), які перебувають за межами території України, придбанням робіт, послуг у неплатника податку – нерезидента, та/або передача майна, надання робіт, послуг неплатнику податку – нерезиденту (якщо розрахунки чи постачання майна, робіт, послуг за відповідними операціями не здійснено у 360-денний чи інший строк відповідно до законодавства); - кошти та/або вартість майна, передані до статутного капіталу неплатника податку; - кошти та/або вартість майна, виплачені у зв'язку із придбанням товарів, робіт та послуг у пов'язаних фізичних осіб, що застосовують спрощену систему оподаткування; - виплата роялті в сумах перевищення ліміту та в інших окремих випадках

Джерело: побудовано авторами на основі [2]

Як бачимо, передбачається застосування трьох основних ставок 15%, 20% та 5% у відповідності до здійснюваних операцій платником податку на виведений капітал. Слід також зазначити, що буде створено Реєстр платників

податку на виведений капітал, дані якого оприлюднюватимуться на веб-сайті Державної податкової служби України [2]. На початковому етапі (до 31 грудня 2020 року) Реєстр буде сформовано Державною податковою службою України шляхом включення до нього платників податку на прибуток підприємств, зареєстрованих у контролюючих органах станом на 1 грудня 2020 року [2]. Суми переоплат з податку на прибуток підприємств, сформовані до 1 січня 2021 року, платники податків зможуть використати в рахунок зменшення грошових зобов'язань з податку на виведений капітал або ці суми будуть повернені платникам в установленому порядку [2].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що затвердження Проекту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження податку на виведений капітал та імплементації стандартів протидії розмиванню податкової бази та виведення прибутку за кордон» від 29.08.2019 року № 1185 введе Україну на шлях детінізації економіки, стимулюючи при цьому розвиток усіх її секторів за рахунок належного забезпечення функціонування принципу рівності всіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації, як наслідок, це дасть можливість не тільки стати частиною європейської спільноти, піднятися на вищий рівень економічного розвитку, але й окреслити бажані горизонти майбутнього як для нашої країни, так і для всього світу.

Література:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження податку на виведений капітал та імплементації стандартів протидії розмиванню податкової бази та виведення прибутку за кордон : Проект Закону України від 29 серп. 2019 р. № 1185. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66488. (дата звернення 20.11.2020).
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження податку на виведений капітал та імплементації стандартів протидії розмиванню податкової бази та виведення прибутку за кордон : Пояснювальна записка до проекту Закону України від 29 серп. 2019 р. № 1185. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66488. (дата звернення 20.11.2020).

Гагара Анастасія
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Командровська Вероніка
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки та бізнес-технологій
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ КОРПОРАТИВНОГО ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Важливість корпоративного податкового менеджменту полягає в тому, що він безпосередньо впливає на формування фінансових ресурсів, вартість організацій, тому потрібно узагальнення накопичених теоретичних знань і практичного досвіду з питань корпоративного податкового менеджменту на рівні господарюючих суб'єктів. Практика останніх років виявила об'єктивну потребу розробки нових процесних підходів до податкового менеджменту в рамках управління фінансовими ресурсами і грошовими потоками сучасного підприємства. У сучасній економічній теорії корпоративний податковий менеджмент визначається як процес управління системою податкового обліку підприємства. І, як складова системи управління підприємством, він виконує ряд функцій, які є складовими діяльності корпоративного податкового менеджменту з управління системою податкового обліку.

Корпоративний податковий менеджмент передбачає формування податкової політики підприємницької структури, що має враховувати його загальну економічну стратегію та напрями діяльності, а також визначення такої системи податкових платежів, яка дасть змогу максимізувати прибуток та оптимізувати податки і збори.

Його основна мета полягає у можливості через певні методи та прийоми у сфері оподаткування сприяти збільшенню чистого прибутку в умовах визначеного податкового середовища і ринкової кон'юнктури. Проте, управління податками на підприємстві означає не тільки їх мінімізацію, податкове управління зводиться не лише до простого скорочення своїх податкових зобов'язань. Корпоративний податковий менеджмент як вид управлінської діяльності ширше, різноманітніше звичайного прагнення платника податків мінімізувати податкові платежі. Податковий менеджмент пов'язаний, перш за все, з оптимізацією податкових потоків і податковим плануванням.

Фірму, яка працює в цивілізованому податковому полі, реалізуючи методи корпоративного податкового менеджменту, цікавить не стільки величина сплачуваних податків, а ефективність прийнятих рішень щодо вкладення вивільнених у результаті оптимізації податкових потоків коштів, тобто результативність управлінських рішень не тільки в пошуку додаткових джерел доходів, а й в області податкових витрат і вкладення податкового прибутку (отриманої різниці між оптимізованими сумами податкових доходів

організації та її податкових витрат).

Якщо порівнювати корпоративний податковий менеджмент з індивідуальним, то можна визначити таку основну відмінність як суб'єктний склад: у першого це юридичні особи, а у другого – фізичні. А оскільки за нормами Господарського й Цивільного кодексів України до юридичних осіб відносять підприємства й установи, суб'єктами корпоративного податкового менеджменту є підприємства й установи.

Щодо функцій корпоративного податкового менеджменту взагалі, більшість фахівців відносять податкове планування та регулювання, організацію, мотивацію, координацію й податковий контроль. Але специфіка податкових відносин потребує деяких коригувань, а точніше уточнень. Зокрема, мотивація персоналу є однією з головних функцій менеджменту персоналу на рівні з координацією, тому відокремлення серед інших функцій не є доцільним (табл. 1).

Таблиця 1 – Функції корпоративного податкового менеджменту

Функція	Сутність
Планування	Повний перелік засобів та заходів, який має стратегічний (довгостроковий) характер для планування системі податкового обліку. При цьому податковий менеджер виконує збір та аналіз інформації, на основі якої приймає найважливіше рішення: вибір форми реалізації податкової політики підприємства
Організування	Втілення отриманих результатів, тобто організації системи податкового обліку
Контроль	Мета цієї функції полягає в знаходженні недоліків системи та подальшому їх вдосконаленню. Процес здійснюється шляхом порівняння фактичних параметрів системи з установленими стандартами. Перевагою такого контролю є забезпечення зв'язку між теоретичними розробками в галузі стандартів системи та її практичними відомостями.
Систематизація	Остаточний збір інформації та розподіл на напрямки розвитку системи податкового обліку. В ці напрямки входять: стратегія оптимізації роботи податкової системи, та подальша реалізація; винаходження та застосування ефективних засобів щодо розподілу непрямих затрат; поглиблена розробка системи контролю; планування раціонального розміщення цінних паперів, враховуючи розмір податків; аналіз та збирання інформації щодо пільг, якими може користуватися підприємство.

Підсумовуючи проведене вище дослідження, можна зазначити, що корпоративний податковий менеджмент забезпечує науковий розвиток і визначає наступні шляхи здійснення розширеного податкового відтворення, будучи органічною частиною фінансового менеджменту. При цьому його ефективність значно підвищується в умовах правильної та обґрунтованої організації процесу управління.

Література:

1. Ісаншина Г.Ю. Податковий менеджмент : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2003. 260 с.
2. Дема Д.І., Шевчук І.В., Мартинюк Г.П. Податковий менеджмент : навч. посіб. / за заг. ред. Д.І. Деми. К.: Алерта, 2017. 256 с.
3. Бечко П.К., Лиса Н.В. Податковий менеджмент. К., 2009. 276 с.

Oleksandr Gai

PhD in Economics, Associate Professor
Associate Professor of the Audit, Accounting and Taxation Department

Viktoriia Shykita

Applicant of the Second (Master) Level of Higher Education
Central Ukrainian National Technical University
Kropyvnytskyi, Ukraine

FORMATION OF SEPARATE ELEMENTS OF ACCOUNTING POLICY OF MUNICIPAL HEALTHCARE INSTITUTIONS

Currently, the changes defined by the «Concept of reform of the financing of the health care system of Ukraine» [1] and the Law of Ukraine «On state financial guarantees of medical care» are underway [2]. One of the main strategic objectives of this reform is to move to the payment of health care providers based on the specific results of their activities. To solve this problem, it is necessary to change the nature of the relationship between the provider of medical services and their customer – the relevant administrator of budget funds.

The introduction of a contractual model of relationships requires the provision of administrative and financial autonomy to state and municipal health care institutions. Taking into account the best world practices, this autonomy is expected to be ensured through reorganization. In particular, the transformation of such health care facilities into full-fledged economic entities – state and municipal non-profit enterprises.

Organizational issues of transformation of communal (budget) medical institutions into communal non-profit enterprises were covered in many articles and consultations. The working group of the Ministry of Health has developed Guidelines [3] and now the issue of accounting by medical enterprises with a new status is relevant.

The study of professional periodicals allows us to state that the issue of changing the accounting model of health care institutions, in the context of modern reforms, has not been sufficiently reflected in the works of domestic scientists. There are also no methodological recommendations of the Ministry of Finance to build an accounting system. Difficulties arise due to the transition to another regulatory framework.

It is necessary to build a system at the enterprise that will ensure compliance with a single accounting methodology. To do this, it is necessary to form an accounting policy and organize accounting.

According to the Law «On Accounting and Financial Reporting» [4] accounting policy – a set of principles, methods, and procedures used by the company for accounting, preparation, and submission of financial statements.

According to the specified law the enterprise independently:

– chooses the form of accounting as a certain system of accounting registers, the procedure, and method of registration and generalization of information in them,

taking into account the peculiarities of its activities and technology of accounting data processing;

- develops a system and forms of management accounting, reporting, and control of business transactions;

- approves the rules of document circulation and technology of accounting information processing, an additional system of accounts, and registers of analytical accounting.

The health care provider should select accounting policies, methods, and procedures to accurately reflecting the financial position, results of operations, and cash flows, and to ensure the comparability of the financial statements.

As practice shows, many questions arise with the comparability of financial statements when changing the accounting model. First, this applies to the transfer of balances on the accounts. As for non-current assets, almost every budget sub-account has its own «commercial» counterpart. However, the transfer of inventory balances, other current assets, liabilities, and capital of medical institutions require much more attention.

During the transfer of stock balances, you need to be especially careful, because in medical institutions this group of assets has its own specific «range».

For example, the usual budget sub-account "Medicines and dressings" in the Commercial Chart of Accounts has no direct analog. Therefore, the accountant in each case will have to choose the sub-account that fits best. Some drugs and medicines may be accounted for in the sub-account «Raw materials» and «Purchased semi-finished products and components», and in some cases in the sub-account «Other materials».

For proper detailing of accounting information, we recommend introducing separate analytical accounts to these sub-accounts to identify such types of inventories.

Changes have occurred in the methods of estimating inventory disposal. If earlier the health care institution could choose only one of the 3 methods of assessment, now, as an enterprise, it is one of 5 methods.

Another important step in reforming the accounting of medical institutions is the issue of accounting for fixed assets. Unlike the current rules of depreciation, provided for budgetary institutions, now the company must choose one of the following options:

- straight-line depreciation method;
- declining balance depreciation method;
- double declining balance depreciation method;
- sum-of-the-years-digits depreciation method;
- units of production depreciation method.

In accordance with UAS 7 [5], the company independently chooses the method of depreciation of fixed assets, taking into account the expected way of obtaining economic benefits from its use. If the conditions for obtaining future economic benefits from the use of fixed assets can not be identified, use a straight-line method of depreciation. The depreciation method of an item of property, plant, and

equipment may be revised if the expected manner of obtaining economic benefits from its use changes.

Previously, the health care facility used the Standard Terms of Use of Fixed Assets of Public Sector Entities to determine such terms. Such terms are not defined for enterprises. Therefore, the non-profit utility needs to review the «old» deadlines and decide whether they continue to be guided by them.

Of course, these elements of accounting policy are only part of it. However, as practice shows, the accounting of medicines, medical devices, and medical equipment causes many difficulties when changing the accounting model.

Thus, the formation of accounting policies for the accounting of medicines, medical devices, and medical equipment plays an extremely important role in creating prompt and reliable accounting and analytical information. Because the main purpose of accounting policy is to select the most profitable for each company accounting methods that allow them to prepare high quality, reliable, and user-friendly financial statements.

References:

1. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine about the approval of the Concept of health care financing reform № 1013-r (2016, November 30). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
2. Law of Ukraine on state financial guarantees of medical care № 2168-VIII (2020, July 03). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text> [in Ukrainian].
3. Methodological recommendations of the Ministry of Health of Ukraine on the transformation of health care facilities from budgetary institutions into municipal non-profit enterprises (2017, April 14). Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/view/moz27226?an=1> [in Ukrainian].
4. Law of Ukraine on accounting and financial reporting in Ukraine № 996-XIV (1999, July 16). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> [in Ukrainian].
5. Polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku № 7 “Osnovni zasoby”, zatverdzhene nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 27.04.2000 r. № 92 [National Accounting Standard 7 “Fixed Assets” from 27.04.2000 № 92]. Minfin.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> [in Ukrainian].

УДК 657

Гвритишвили Марине

МВА-Магистр Бизнес администрирования
преподаватель профессионального образования
Академия Бизнеса Грузии –SBA
г. Тбилиси, Грузия

РОЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РАЗВИТИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА

Согласно Соглашению ассоциации между ЕС и Грузией с 2016 года в Грузии активно проводятся реформы бухгалтерского учета, отчетности и аудита, такие как введение Стандарта МСФО для МСП (IFRS for SME) и

местного стандарта (для предприятий 4-той Категории), содействие профессиональному развитию.

Регулирование бухгалтерского учета и отчетности предприятий в соответствии со стандартами является фактором, способствующим созданию здоровой деловой среды и, следовательно, социально-экономическому развитию страны. В рамках реформы были определены категории предприятий и, соответственно, обязанность публиковать финансовую отчетность в соответствии с категорией на официальном портале – <https://reportal.ge/>.

В 2017 г. Службой надзора за бухгалтерским учетом, отчетностью и аудитом МСФО для МСП (IFRS for SME) был введен в действие. С введением Стандарта МСФО для МСП (IFRS for SME) малые и средние предприятия получили возможность вести бухгалтерский учет и отчетность по упрощенному стандарту, который служит для повышения качества бухгалтерского учета и отчетности малого бизнеса.

Несмотря на интенсивность реформ, ведение бухгалтерского учета в соответствии с международными стандартами сталкивается с проблемами на малых и средних предприятиях. Одной из причин этой проблемы может быть нехватка квалифицированного персонала в сфере бухгалтерского учета.

В 2020 году Служба бухгалтерского учета, отчетности и аудиторского надзора создала Реестр сертифицированных бухгалтеров. Создание Реестра – это своего рода мотивация для занятых сотрудников бухгалтерского учета, толчок, к постоянному повышению квалификации.

Профессия бухгалтера – одна из самых востребованных в Грузии. В рамках реформы критически важно иметь должным образом обученный персонал, который будет отвечать требованиям рынка труда в этой области.

Профессиональное образование дает лучшую возможность в короткие сроки изучить основные вопросы отрасли на начальном этапе освоения профессии. Профессиональное образование в Грузии входит в число приоритетов правительства. Соответственно, качество профессиональных программ постоянно улучшается.

В области бухгалтерского учета учебное заведение «Академия Бизнеса Грузии – SBA» реализует профессиональную образовательную программу «Бухгалтерский учет», по окончании которой присваивается высшая профессиональная квалификация в области бухгалтерского учета. Программа профессионального образования реализуется по системе Дуального подхода – с привлечением одного из бизнес-партнеров Академии. 50% программы проходит в реальной рабочей среде. Работа непосредственно в аудиторской компании обеспечивает не только теоретическое, но и практическое изучение профессии и следовательно, максимальное соответствие профессиональных кадров потребностям рынка труда. В исследованиях, проведенных академией об удовлетворенности работодателей подчеркивается возрастающая эффективность профессиональной программы.

Программы профессионального обучения и профессиональной подготовки важны для продолжения профессионального образования, профессионального роста, развития компетенций. Эти программы могут быть

реализованы как учебным заведением, так и бизнесом, или и тем, и другим. Программа профессиональной подготовки по бухгалтерскому учету, реализуемая учебным заведением «Академия Бизнеса Грузии –SBA» помогает повысить квалификацию занятых по профессии сотрудников, поскольку специфика отрасли предполагает постоянные изменения с точки зрения бухгалтерского или налогового законодательства.

Как уже упоминалось, подготовка квалифицированных бухгалтеров имеет решающее значение для повышения качества бухгалтерского учета и отчетности. Служба бухгалтерского учета, отчетности и аудиторского надзора предъявляет определенные требования к профессиональным организациям, которые предоставляют статус сертифицированного бухгалтера. Однако с точки зрения подготовки квалифицированных кадров также важно увеличить вовлеченность службы бухгалтерского учета, отчетности и аудиторского надзора в профессиональное образование путем обучения учителей, проведения мастер-классов для студентов.

Литература:

1. Официальный информационный ресурс. URL: <https://saras.gov.ge> (дата обращения: 20.11.2020)
2. О бухгалтерском учете, отчетности и аудите : Закон Грузии. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3311504?publication=11> (дата обращения: 20.11.2020)
3. Программы профессионального образования. URL: <https://sba.edu.ge> (дата обращения: 20.11.2020)
4. Самые востребованные специальности в профессиональных училищах. URL: <https://forbes.ge/news/6280/popularuli-profesiebi> (дата обращения: 20.11.2020)
5. Стандарты профессионального образования 2019. URL: http://vet.ge/jump_profession/%...%9a-2/ (дата обращения: 20.11.2020)
6. Годовые отчеты. URL: <https://saras.gov.ge/ka/Home/YearlyReports> (дата обращения: 20.11.2020)

УДК 368

Георгієвська Ольга
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Плиса Володимир
кандидат економічних наук, професор
професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СПІВПРАЦІ БАНКІВ І СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Останніми роками у сучасному фінансовому секторі, спостерігається активна співпраця між банками та страховими компаніями. Це є наслідком глобалізаційних та інтеграційних процесів, що відбуваються в світовій

економіці, визначальні фактори яких, впливають на всебічну трансформацію господарських та фінансових відносин. Адже, «сьогодні світ перетворився у глобальну економічну систему й глобалізація не оминула і системи страхових відносин» [3, с. 95].

Альянси банківських та страхових компаній вважають однією із найперспективніших форм інтеграції. Це зумовлено наявністю у них великих обсягів довгострокових капіталів, потребою ефективного їх використання та об'єктивною необхідністю диверсифікації діяльності й підвищення рентабельності операцій. Причому, саме страхові компанії є основними учасниками стратегічних альянсів у світі. Це обумовлено, перш за все, наявністю у них великих обсягів довгострокових капіталів, потребою ефективного їх використання та об'єктивною необхідністю диверсифікації діяльності та підвищення рентабельності операцій [7].

В Україні процес формування банківсько-страхових груп тільки набуває обертів. На сьогоднішній день, в Україні банки і страхові компанії стикаються на обмежених сегментах фінансових послуг, що пропонуються клієнтам. Проте, яскравим прикладом може слугувати співпраця АТ «Укрсиббанк» з цілою групою страхових компаній, які є лідерами українського ринку: АТ «Страхова компанія «АРКС», ПРАТ «СК «Універсальна», ПАТ «Страхова компанія «ПЗУ Україна», ПРАТ «Страхова компанія «Українська страхова група», ПРАТ «Українська страхова компанія «Княжа Вієнна Іншуранс Груп», ПРАТ «СК «Кардіф» тощо [1].

Співпраця страхових компаній і банків є взаємовигідною. Для страхових компаній: можливість отримання доступу до загальної бази клієнтів; використання бренду або репутації банку; зменшення витрат фінансових ресурсів на реалізацію страхових послуг; підвищення ефективності роботи мереж страховиків. Для банків: отримання додаткової комісійної винагороди; розширення клієнтської бази; мінімізація власних ризиків та зменшення витрат на ведення бізнесу; покращення конкурентної позиції на ринку; підвищення лояльності з боку клієнтів [6].

В Україні не достатньо розвинене банкострахування, це власне зумовлено низькою платоспроможністю населення країни, їх не довіра до даних ринків; світовою фінансово-економічною кризою, що суттєво впливає на загальну економічну ситуацію в Україні; надмірні вимоги до акредитації страховиків з боку вітчизняних банківських установ; надмірні кредитні ризики банку; наявність значної проблемної кредитної заборгованості у банків [2, с. 59].

З огляду на вище наведені проблеми, для розвитку взаємодії банків та страхових компаній насамперед необхідно підвищити довіру населення до банків та страхових компаній, удосконалити законодавчу базу, підвищити конкурентоспроможність банківських установ і страхових компаній, а також покращити інформованості потенційних клієнтів.

На сьогодні, можемо спостерігати на достатньо велику кількість страхових компаній (215) та банківських установ (74). Проте лише одиниці з них можуть конкурувати на ринку. Тому важливим є створення бізнес установ, які б допомагали одні одним зміцнювати свої позиції на ринку. Отже, можна

очікувати, що в наступних роках взаємодія банків та страхових компаній розвиватиметься, а купівля страхового захисту за посередництва банку стане звичним явищем для клієнта.

Оскільки сьогодні «світова страхова система вийшла за рамки наявно-доступного контролю і перебуває у стані трансформації, хаотично-плаваючої структуризації та оновлення»[4, с. 329], то важливо адаптувати в Україні світовий досвід регулювання форм інтеграції вітчизняних банків і страхових компаній з міжнародними страховиками та банківськими установами, взявши до уваги «досвід функціонування моделі наддержавного регулювання страхування в ЄС» [5, с. 215].

Література:

1. Акредитовані страхові компанії. АТ «Укрсиббанк». Офіційний сайт. URL: https://my.ukrsibbank.com/ua/personal/insurance/accredited_insurance_company/ (дата звернення: 15.11.2020)
2. Волкова В.В., Волкова Н.І. Банкострахування як сучасний метод мінімізації кредитного ризику банку. *Фінанси, учет, банки*. 2016. № 1. С. 54-59.
3. Плиса В.Й. Інтеграція страхового ринку України у світовий страховий простір. *Фінанси України*. 2002. № 7. С. 94-103.
4. Плиса В.Й. Державне регулювання страхового ринку в економічній системі України. *Вісник соціально-економічних досліджень: Збірник наукових праць*. Вип. 30. Одеса: ОДЕУ, 2007. С. 324-331.
5. Плиса В.Й. Модель державного регулювання страхового ринку в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. – Вип. 20.10. Львів: РВВ НЛТУ України, 2010. С. 209-215.
6. Садуро О.Б., Агрес О.Г. Особливості взаємовідносин між банками та страховими компаніями. *Управління інноваційним процесом в Україні: розвиток співпраці: тези доповідей VIII Міжнар. наук.-практ. конф.* Львів : Видавництво Львівської політехніки. 2020. С. 181-183. URL: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/53694/2/2020_Sadura_O_B-Osoblyvosti_vzaiemovidnosyn_181-183.pdf (дата звернення: 15.11.2020)
7. Соловей Н.В. Взаємодія страхових компаній та комерційних банків. URL: [http://jrnл.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/296](http://jrnل.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/296) (дата звернення: 15.11.2020)

UDC 339.924

Gerasymchuk Vasyl
Doctor of Economics, Professor
Professor of the Department of International Economics
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
Kyiv, Ukraine

COMPARATIVE STATISTICAL ANALYSIS OF THE COUNTRY'S COMPETITIVENESS BASED ON WORLD RATINGS

1. **We live as we work.** "*Assem habeas, assem valeas (Lat.). – You have a penny, a penny and you stand*". Solutions to the problems of innovative transformation of socio-economic systems are directly related to the need to achieve

the main task of the functioning of the state – increasing the well-being of citizens and protecting their interests. In this case, the main criteria can be, in our opinion, the level of GDP (nominal and / or PPP) per capita and the average wage in the country. The first indicator testifies to the effectiveness of the economic system of the state, the second, as a result, to what extent the quality of life of a citizen of the country is commensurate with his previous state (1, 5, 10, 30, etc. years ago), as well as in comparison with the state in neighboring countries, EU, CIS, world average. We are categorically against evaluating data and all other indicators in a short period to please one or another ruler, leaders of different levels. The scientific approach provides for the study of socio-economic phenomena in dynamics to identify trends, patterns over a long period of time (5-10-20-50-100 years, etc.). In other cases, we are not dealing with scientists, but with journalists - "newspapermen" in the negative sense of these concepts.

If we analyze the place of Ukraine in the world rankings, then as a result we will get far from positive emotions [1], [2]. In many cases, these positions are in the second hundred states of the world. A weighty argument for these statements can be ... the shameful, last, 158th place of Ukraine in the list of countries in terms of GDP growth (PPP) in the period 1990-2018 in percentage according to the World Bank [3]. During the specified period of time (29 years), the average annual growth rate of GDP (PPP), according to our calculations, amounted to 1.41%. For comparison: Georgia – 3.35%, Germany – 6.52%, Finland – 6.62%, Czech Republic – 7.69%, Belarus – 8.34%, Russia – 8.72%, Poland – 14.0 %, China – 74.55%, Equatorial Guinea – 379.24%. The data of a large-scale nature are as follows: the world – 12.72%, the EU – 7.35%, the Eurozone – 6.90%. It turns out that in comparison with 157 countries, Ukraine creates the smallest GDP (PPP).

Based on social positions, let us take an interest in the indicator of the level of average wages in Ukraine in comparison with a number of European countries. So, as of 10/31/2020, the average salary was: Switzerland – € 5237, Germany – € 2350, Estonia – € 1133, Poland – € 712, Czech Republic – € 944, Lithuania – € 848, Hungary – € 670, Russia – € 357, Belarus – € 345. The most popular professions for Ukrainians in the EU are builders, laborers, nannies, drivers, maintenance personnel, agricultural workers. Thus, we are talking mainly about the unskilled and low-skilled nature of work. The earnings of the above categories of workers range from € 500-800 to € 2000. According to APnews, the average salary in Ukraine was € 297. This is one of the lowest rates among European countries. Only citizens of Azerbaijan (€ 283), Moldova (€ 272), and Georgia (€ 247) receive less. Among 49 countries of the European continent, Ukraine takes the "honorable" 46th place [4]. Data on GDP (PPP) and average wages show the interdependence of these two socio-economic indicators. Therefore, it turns out: we live as we work.

2. Ukraine's contribution to the development of mankind according to the "Good Countries Index" methodology. *"Sufficit ad id natura, quod poscit (Lat.). – Nature provides enough for what she requires".* We chose "the Good Countries Index" (GCI) for consideration because its initiators S. Anholt and R. Govers intend to study the degree of responsibility of each country to its citizens and to the whole world. In other words, we are talking about the effectiveness of state governance both

in relation to the quality of life of each of its citizens and the role of a particular country in civilization development.

The methodology for determining the GCI is based on a wide range of statistical data from the UN, the World Bank and other international institutions. This makes it possible to obtain a balance for determining the status of a country, namely: the country is a creditor for humanity, acts as a recipient or balances between donor and user. The rating of each of the 153 countries is determined by the average value of indicators for the following 7 categories: 1) science and technology; 2) culture; 3) international peace and security; 4) world order; 5) planet and climate; 6) prosperity and equality; 7) health and wellness. The positions of Ukraine in the GCI in comparison with the successful countries (Finland, Germany) and neighboring countries (Russia, Poland, Czech Republic, Lithuania, Belarus, and Russia) are presented in the table. 1. Ukraine ranks 75th among 153 countries in terms of contribution to the common good of humanity.

Table 1 – Ukraine compared to some other countries in the Good Country Index

Place in GCI	Country / Categories	1	2	3	4	5	6	7
1	Finland	10	20	51	8	6	2	13
5	Germany	23	14	47	1	8	26	1
31	Poland	12	24	100	32	21	45	72
32	Czech	2	10	95	53	44	66	46
37	Lithuania	19	21	138	55	20	62	31
39	Hungary	3	23	76	68	42	111	42
41	Russia	29	87	26	91	87	55	27
54	Belarus	28	78	47	85	131	36	45
75	Ukraine	1	55	131	41	133	87	103

Compiled by the author based on: The Good Country Index. URL: <https://www.goodcountryindex.org/results>.

Attention is drawn to position No.1 of Ukraine in the category of "science and technology", we emphasize, among 153 countries (?). The top 5 also includes the Czech Republic, Hungary, Denmark, and Great Britain. This category covers the following indicators: international students, export of journals, international publications, Nobel prizes (until 2014), patents. The objectivity of the authors' assessment is questionable since the position No.1 in the field of "science and technology" is rather difficult to correlate with the country's 75th place in the overall rating. Moreover, no Nobel laureates have yet appeared in the country, patent activity is decreasing from year to year, the influx of foreign students has not been noticed, the number of patent applications filed, the number of R&D engineers, the percentage of high-tech goods in export volumes, etc. is decreasing. To a certain extent, this paradox can be explained by the fact that the assessment in this direction is carried out by the ratio of the quantitative value (rather low) of the corresponding indicator to the size of the economy (low level of GDP). Ukraine's 103rd place in terms of its contribution to world health and well-being, as well as 133rd place in terms of its contribution to the well-being of the planet and the climate does not cause optimism.

3. Science and technology. “*Ignoratis terminis artis ignoratur et arts (Lat.)*. – *If the terms of science are unknown, science itself is unknown*”. To a certain extent, the trends in the country's scientific and technological development can be judged by the data of the rating of innovative economies (Bloomberg Innovation Index). The following countries are included in the TOP-10 of the 2020 rating: Germany, South Korea, Singapore, Switzerland, Sweden, Israel, Finland, Denmark, USA, and France. After six years of South Korea's leadership, Germany topped the ranking, thanks to its competitive advantage in three dimensions: value-added production, the concentration of high-tech companies, and patent activity.

Ukraine, compared to the previous year, lost 3 positions and took 56th place (48.24 points) among 60 countries of the world. Compared to 2016 the country dropped by 15 positions, occupying the following places: 2016 – 41, 2017 – 42, 2018 – 46, 2019 – 53, 2020 – 56 place. Ukraine on seven criteria of the index took the following places: R&D expenditures – 57; added value production – 57; patent activity – 57; productivity – 35; density of high technologies – 48; the effectiveness of higher education – 49; concentration of researchers – 36 [5]. The best position of Ukraine in the rating is “concentration of researchers”, i.e. number of scientists per million populations. Note that the effectiveness of their activities, as well as the entire innovation sphere, wants to be much higher.

References:

1. Rusnak, A., & Prokhorchuk, S. (2018). Innovative capacity of Ukraine's economy in the international context. *Baltic Journal of Economic Studies*, 4(3), 264-270. doi: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-264-270>.
2. Gerasymchuk, V.H (2020). Program approach to solving problems of innovative economic development. *Univertsitets'ki naukoví zapiski*, 19- 2(74), 6-18. doi 10.37491 / UNZ.74.1.
3. GDP per capita, PPP (current international \$) (2020). World Bank. International Comparison Program database. Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?end=2017&locations=CZ-RU-PL-SK-HU&namedesc=false&start=chart>.
4. Krechetova, D. (2020). Average salary of Ukrainians is almost the smallest in Europe. Retrieved from: <https://apnews.com.ua/ua/news/serednya-zarplata-ukraintciv-chi-nenaimensha-v-evropi-4-mistce -z-kintcya/>.
5. Jamrisko, M., & Lu, W. (2020). Bloomberg Innovation Index: Germany Breaks Korea's Six-Year Streak as Most Innovative Nation. Retrieved from: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-01-18/germany-breaks-korea-s-six-year-streak-as-most-innovative-nation>.

Герасимчук Василь

доктор економічних наук, професор
професор кафедри міжнародної економіки

Зінчук Сергій

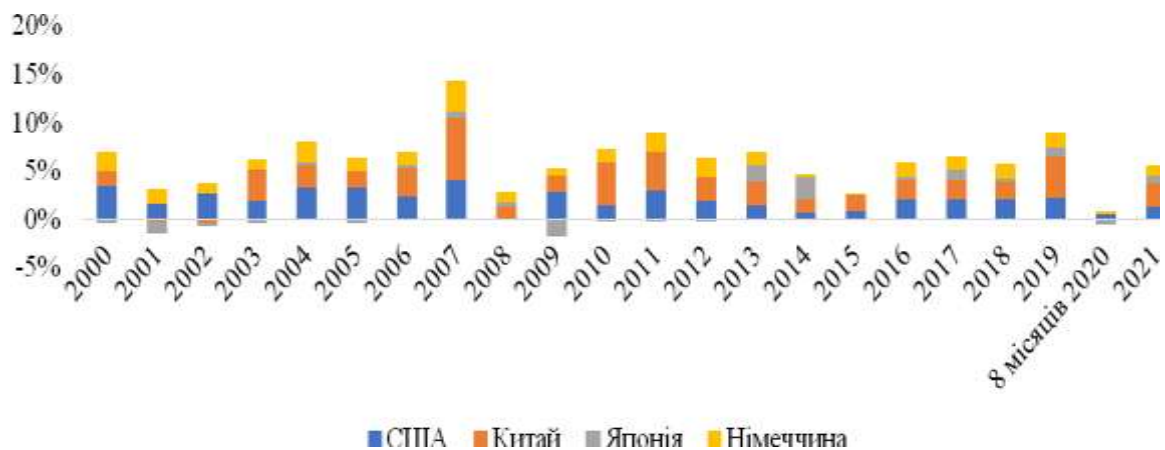
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

ПІДХІД ДО ВІДБОРУ КОМПАНІЙ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОРТФЕЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

У зв'язку з ситуацією, з котрою стикнулося сьогодні людство, а саме: високі виплати населенню по безробіттю та тимчасовій втраті працездатності у зв'язку з COVID-19, а також низьким відсотковим ставкам по банківським вкладам, з метою збереження та примноження коштів дана ліквідність потрапила на фондові ринки. Для інституційних інвесторів та керівників приватних інвестиційних фондів надзвичайно важливо володіти механізмом формування інвестиційних портфельів, виходячи із сьогоднішньої складної для усього світу ситуації.

Насамперед, необхідно визначити поточний стан економічної ситуації в світі та вибудувати очікування щодо подальшого розвитку. Найбільшими економіками світу є США, Китай, Японія та Німеччина. Саме тому аналіз економічної ситуації в світі будемо проводити на прикладі вищевказаних країн. Аналіз проводитиметься на основі наступних показників: рівень інфляції, ВВП, золотовалютні резерви, крива різниці дохідностей 10-річних та 3-місячних облігацій казначейства США та індекс Бафета. На рис. 1 відображено рівень інфляції провідних економік світу та прогнозне значення на 2021 рік.

З рис. 1. можемо дійти висновку, що зростання інфляції супроводжується економічним зростанням і навпаки, при зниженні рівня інфляції, як одного з факторів стимулювання економіки, відбувається падіння економіки. Можемо спостерігати, що за 8 місяців 2020 р. рівень інфляції різко впав у порівнянні до попередніх 4 років. Це падіння частково компенсовано першими 2 місяцями 2020 р. до початку карантинних обмежень. Прогнозується зростання рівня інфляції в 2021 р. і часткове повернення показників до рівня передкризового стану.

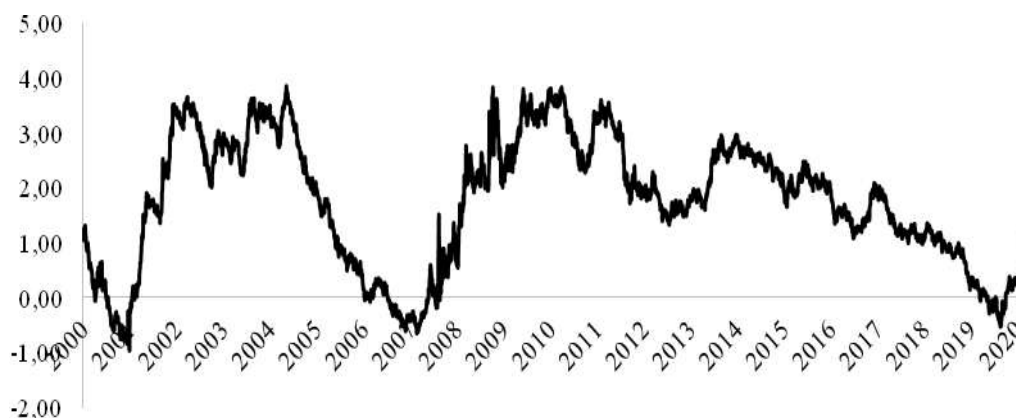

Рисунок 1 – Інфляція провідних економік світу [1]

Проаналізувавши темпи зростання ВВП [1] можемо помітити, що в період 2011-2019 рр. економіка зростала в середньому 4% на рік, тоді коли в 2020 р., внаслідок масштабного жорсткого карантину очікується падіння ВВП на 10%. Дана ситуація негативно відображається на економіці. Проте це гарна можливість купити активи базуючись на фундаментальних показниках.

Аналізуючи дані золотовалютних резервів, представлені статистичним агентством Tradingeconomics [1], можемо спостерігати різке їх зростання в 2020 р., що свідчить про готовність провідних економік держави фінансувати втрати внаслідок кризи. Сформувалась світова тенденція в тому, що центральні банки більшості країн нарощують золотовалютні-резерви для майбутньої підтримки економіки внаслідок погіршення ситуації, котра спостерігається у світі. Коли ці кошти потраплять в економіку, це спричинить зростання інвестиційної інфляції, що, у свою чергу, веде до зростання цін на активи.

Не менш важливим показником є різниця дохідностей облігацій 10-річних та 3-місячних. Коли різниця стає негативною протягом місяців, що мало місце в середині 2019 р., це прогнозує спад економіки через 12 місяців. Восанне дохідність була негативною наприкінці 2006 р. за рік до початку Великої рецесії. Криві різниць дохідностей облігацій 10 річних та 3 місячних зображені на рис. 2.

Рисунок 2 – Різниця дохідностей 10-річних та 3-ох місячних казначейських облігацій США [2]

У вересні 2020 р. спред дохідності повернувся на позитивну територію, але все ще залишається низьким, у середньому +0,57. Як бачимо, існує тренд до зростання різниці, що свідчить про появи ознак відновлення економіки та початку нового циклу економічного зростання. Звернемося до індексу Баффета, котрий відображає співвідношення капіталізації фондового ринку США до ВВП США. Даний індекс перебуває на історичних максимумах і становить 171.4, коли значення вище 135.0 вже означає про переоцінку фондового ринку.

Оскільки ми спостерігаємо підтвердження переоцінки фондового ринку, перші ознаки початку нового економічного циклу, спричиненого успішними тестами вакцини від COVID-19 та прогнози, щодо повернення економічних показників до передкризових значень, слід формувати інвестиційні портфелі, базуючись на фундаментальному аналізі з урахуванням поточної ситуації. При цьому слід переглянути межі фундаментальних показників, за якими повинен здійснюватися відбір. Рекомендаційна база для показників бралася з проведеного аналізу А. Дамодараном у 2011 р. [3, с. 652-757]. Для оновлення меж показників побудовано таблиці розподілу компаній за їх показниками станом на 30.09.2020 р. Наступним кроком було порівняння медіанного показника проведеного аналізу в 2011 р. та станом на 30.09.2020 р. й формування відсоткової зміни меж показників для відбору. Результати проведеного дослідження відображено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Зміна меж показників оцінки ефективності компаній

Показник	Згідно дослідження 2011 року	Згідно дослідження 2020 року	Зміна меж показника, %
P/E	19.5	22.5	15.3%
PEG	2.13	3	40.8%
EV/EBITDA	10.04	6.5	(37.5%)
P/BV	1.13	1.5	15.4%
ROE	14	5	-
Операційна прибутковість	7.5	5	-

Джерело: побудовано авторами на основі джерел [3-4]

Зазначимо, що за 10 років компанії в середньому стали дорожчими для покупки. У зв'язку з кризою, їх рентабельність знизилась. Виходячи з існуючих умов на глобальному фондовому ринку, для формування інвестиційного портфелю слід використовувати наступні межі показників: P/E (<25), PEG (<3), P/BV (<2), EV/EBITDA (<7), ROE (>5%), операційна маржа (>5%).

Література:

1. Сайт економічної статистики. Веб-сайт. URL: <https://tradingeconomics.com/> (дата звернення: 16.11.2020).
2. Щоденна дохідність казначейських облігацій США. Офіційний сайт Казначейства США. Веб-сайт. URL: <https://www.treasury.gov/resource-center/data-chart-center/interest-rates/Pages/TextView.aspx?data=yieldYear&year=2020> (дата звернення: 16.11.2020).
3. Інвестиційна оцінка: Інструменти і методи оцінки будь-яких активів / Асват Дамодаран; Пер. з англ. 11-те вид. М. : Альпіна Паблішер, 2020. 1316 с.
4. Пошук та відбір акцій. Сайт інвестиційної статистики. URL: <https://finviz.com/screener.ashx> (дата звернення 30.09.2020).

Геселева Наталія

кандидат технічних наук, доцент

доцент кафедри цифрової економіки та системного аналізу

Варфоломєєва Анастасія

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Київський національний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Новітні підприємства впроваджують у свою діяльність інформаційні технології, які допомагають їм у вирішенні різних проблем, а саме: від ефективного контролю компанії до допомоги у вирішенні управлінських питань. У сучасних умовах ефективне управління є цінним ресурсом організації в поєднанні з фінансовими, матеріальними, людськими та іншими ресурсами. Найбільш дієвий метод удосконалення ефективності робочого процесу – це його автоматизація. Постійний приріст світового ринку інформаційних технологій має важливий вплив на розквіт світової економіки, розробка та запуск нових інформаційних технологій покращують виробничі процеси, дають змогу більш раціонально використовувати ресурси, сприяють прискоренню в обміні інформації.

Нова інформаційна технологія (ІТ) характеризується персоналізацією використання засобів обчислювальної техніки, створенням локальних мереж комп'ютерів та багаторівневими системами розподілу обробки даних, організацією автоматизованих робочих місць фахівців з бухгалтерського обліку. У той же час нові ІТ мають деякі нетехнічні особливості, такі як: врахування людського фактора в процесах управління, колективне використання інформаційних ресурсів; вдосконалення методів розрахунків та прийняття управлінських рішень на основі цілісного уявлення про об'єкт. Окрім широкого використання комп'ютерних технологій, вона ґрунтується на трьох основних принципах: інтеграції, гнучкості та інформативності [1].

Аналізуючи дану схему для того, щоб правильно обрати інформаційно-технологічне управління, яке стосується середніх підприємств, мають бути створені критерії, які дають нам право, зважаючи на спеціалізацію підприємства, поєднати запити підприємства, що пред'являються до інформаційних технологій, з зазначеними їх варіантами. За виробленими критеріями створюється дослідження даних варіантів інформаційних технологій управління, після якого, методом найбільших співпадінь можна обрати певну інформаційну технологію (рис.1).

Рисунок 1 – Проблеми вибору інформаційних технологій управління на підприємстві

Застосування на підприємстві інтегрованих програм та пакетів значно полегшує роботу працівників, дозволяє зменшити кількість працівників і отримати більше доходу, оскільки інформаційні програми часто замінюють людей. Один працівник із встановленим комп'ютером та інформаційним пакетом може одночасно виконувати обов'язки за 10 співробітників. Але необхідно розуміти, що не завжди ця інформатизація полегшує життя. Впровадження програм управління є дорогим. Крім того, знайти хорошого програміста або людину, яка встановлює програму, перекваліфікувати персонал дуже складно, у маленьких містах це майже нереально. Також запровадження таких програм передбачає знецінення людської праці. Раніше співробітникам доводилося все розраховувати вручну, що забирало багато часу. На даний момент це можна зробити натисканням кнопки, проте, зазвичай, за таку роботу платять менше, тому впровадження інтегрованих програм має багато переваг та недоліків.

Інформаційні системи призначені для своєчасного забезпечення та надання належної інформації користувачеві. Припустимо, в компанії створюється та функціонує єдина корпоративна інформаційна система, що забезпечує інформаційні потреби усіх співробітників, служб та підрозділів підприємства. Але, оскільки створити всебічну інформаційну систему складно, через це на підприємстві здебільшого використовують декілька різних систем, які вирішують спеціальні групи завдань: електронний документообіг, фінансово-господарська діяльність, управління виробництвом та інші. Деякі з цих завдань використовується одночасно кількома інформаційними системами, деякі завдання – зовсім не автоматизовані. Така ситуація має назву «клаптикова автоматизація» і використовується доволі багатьма підприємствами.

Діяльність виробничих підприємств являються дуже складною та індивідуальною. Для дієвого проведення господарської діяльності необхідний постійний нагляд та інспекція головних показників діяльності, які не можуть бути здійснені без впровадження і володіння сучасними інформаційними

технологіями. Можливість підприємства швидко обробити та проаналізувати великі об'єми інформації залежить від їх рівня автоматизації діяльності. Можна поділити призначення програмних продуктів на такі 5 пунктів:

- комп'ютерні інформаційні системи – цей тип систем використовується для сумісності економічної інформаційної системи з автоматизованими системами управління технічними процесами. Гарантує повну безпеку даних (ERP – продукти (Enterprise Resource Planning– планування ресурсів підприємства); MRP (Manufacturing Resource Planning – планування виробничих ресурсів підприємства); корпоративні інформаційні системи (KIC); автоматизовані робочі місця (APM));
- програми класу СУБД – є найбільш вживаними, оскільки вважаються надійними та універсальними;
- для бізнес-процесів (business process management (BPM)) – дозволяє розробити ефективне планування, облік та контроль. Здатний забезпечити стабільний прибуток та конкурентні переваги;
- DocFlow (системи маршрутизації документів) і WorkFlow (системи управління потоками робіт) – ці програмні продукти створені для опису та моделювання бізнес процесів, їх перевагами є короткі строки впровадження;
- моделювання і аналіз поведінки бізнес-процесів організації – імітаційна модель може представити повну картину функціонування підприємства в часі, визначити сховані тенденції, надати можливість швидко аналізувати результат схвалюваних рішень, оцінити вплив чинників і ціну ризику, дає змогу показати складні нелінійні взаємодії в бізнесі [2].

Потреба в застосуванні інформаційної системи може бути при вирішенні будь якої проблеми. Перед тим, як починати використання інформаційної системи необхідно зробити часткову реорганізацію структури підприємства та технологій ведення бізнесу.

Через необхідність паралельної обробки великого об'єму оперативних і аналітичних даних, та прискорення прийняття рішення на кожному підприємстві формується потреба в використанні інформаційних систем та технологій. Використовуючи інформаційні технології, підприємства мають можливість оптимально використовувати ресурси, зменшувати витрати та збільшувати прибуток; стають більш інноваційними та конкурентоспроможними на ринку.

Література:

1. Нові інформаційні технології. URL: <http://ubooks.com.ua/books/00092/inx5.php> (дата звернення 20.11.2020)
2. Сучасні інформаційні технології і системи. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2018/paper/download/4125/3460> (дата звернення 20.11.2020)

Гладка Діана
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Таращенко Володимир
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри аудиту та економічного аналізу
Університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна

НЕВИЇЗНІ ПОДАТКОВІ ПЕРЕВІРКИ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Сьогодні податкова перевірка є найбільш ефективною організаційно-правовою формою реалізації податкового контролю щодо виконання своїх обов'язків платниками податків і зборів, яка виражається у сукупності дій суб'єктів владних повноважень.

Чинний Податковий кодекс України (далі – ПК України) не містить визначення поняття «податкова перевірка». Дослідивши зміст зазначеного поняття, погоджуємося з визначенням, запропонованим у дисертації «Податкова перевірка як організаційно-правова форма реалізації податкового контролю» Маринів Н.А., а саме: «Податкова перевірка – це урегульована нормами матеріального і процесуального права діяльність спеціально уповноважених контролюючих державних органів з контролю за дотриманням платниками порядку і строків нарахування, утримання, сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) і надання податкової звітності, яка проводиться на підставі аналізу і дослідження первинної облікової та звітної документації, пов'язаної зі сплатою податків і зборів (обов'язкових платежів)» [1].

Проблема оптимальної організації податкового контролю та податкових перевірок є актуальною з огляду на недосконалість вітчизняного податкового законодавства та відсутність стабільності у процесі розвитку економіки. В цих умовах особливого значення набувають питання не лише удосконалення проведення податкових перевірок, але й дотримання умов при їх завершенні та оформленні результатів останніх.

Однією з форм податкового контролю є податкові перевірки, суть яких полягає у проведенні податковим органом комплексу заходів, що регламентовані нормативно-правовими актами про податки і збори та мають за мету перевірку правильності й повноти сплати податків, зборів і обов'язкових платежів у відповідні бюджети, а також дотримання інших норм податкового законодавства. Водночас визначення форм податкового контролю як законодавчо регламентованих способів організації контрольних заходів не охоплює всю складність і повноту цього питання [4, с. 13].

Виходячи з положення статей 75-78 ПКУ до невіїзних перевірок можна віднести камеральну перевірку, невіїзну документальну та позапланову невіїзну електронну перевірку. Як і процес податкового контролю, податкова перевірка також складається зі стадій. Уткін В.К. виділяє ще один складник

процесу проведення податкових перевірок – процесуальну дію. Вчений зазначає, що під цим поняттям розуміються дії суб'єктів процесу проведення перевірок, регламентовані нормативними актами про податки та збори, сукупність яких складає стадію процесу проведення податкових перевірок [2, с. 55]. Невізні перевірки, на відміну від виїзної форми податкового контролю, проводяться безперервно та у значно стисліші строки, саме тому вони є особливим видом у системі податкових перевірок контролюючих органів. У процесі їх здійснення важливе значення має методика проведення з описом конкретних дій та етапів. При цьому нормативно-правове регулювання процедурних та організаційно-правових аспектів проведення цього виду перевірки знаходиться на стадії постійного розвитку та вдосконалення. Завершальний етап такого виду перевірок об'єднує певні завдання, виконання яких забезпечить ефективність проведення всієї перевірки. Специфіка невізних перевірок з огляду на місце проведення та строки і необхідність дотримання прав платників податків зумовлює необхідність дослідження місця завершального етапу невізної перевірки серед інших стадій зазначеного виду перевірки.

При проведенні невізних документальних перевірок працівники податкових органів керуються положеннями Наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку оформлення результатів документальних перевірок дотримання законодавства України з питань державної митної справи, податкового, валютного та іншого законодавства платниками податків-юридичними особами та їх відокремленими підрозділами» [5].

При призначенні та проведенні невізних електронних перевірок мають враховуватися положення Порядку подання документів в електронній формі для проведення електронної перевірки [6] та Порядку подання платником податків заяви про проведення документальної невізної позапланової електронної перевірки та прийняття рішення контролюючим органом про проведення такої перевірки [7].

Завершальний етап проведення будь-якої із невізних перевірок передбачає складення акта або довідки про результати відповідної перевірки, який підписується посадовими особами контролюючого органу – перевіряючим та посадовою особою платника податку, щодо якого здійснюється перевірка. Виняток становить акт про неможливість проведення невізної документальної перевірки, який складається в разі неможливості здійснення останньої (пункт 9 розділу II [5]).

Згідно пунктів 86.1, 86.2, 86.4 та 86.11 статті 86 ПКУ результати перевірок (крім камеральних та електронних перевірок) оформлюються у формі акта або довідки, які підписуються посадовими особами контролюючого органу та платниками податків або їх законними представниками (за наявності). В разі встановлення під час перевірки порушень складається акт. Якщо такі порушення відсутні, то складається довідка.

За результатами невізної документальної перевірки може бути складено акт або довідку, а за результатами електронної податкової перевірки – лише довідку. В свою чергу положення ПКУ не передбачають складення довідки за

результатами проведення камеральної перевірки.

В Україні чисельність фіскальних контролюючих і кількість податкових перевірок занадто перевищує аналогічні показники в інших країнах (у відношенні до чисельності населення чи кількості платників податків), а ефективність цих перевірок – набагато нижча. Причиною цього є пріоритетна традиція проведення планових перевірок, ймовірність виявлення податкових порушень в яких набагато нижча, ніж у податкових розслідувань. Проведення податкових розслідувань в усіх країнах відбувається тоді, якщо ймовірність виявлення цих порушень є переконливою. Тому Україні треба рішуче переходити від планових перевірок до податкових розслідувань, що забезпечить підвищення ефективності податкового контролю.

Можна зробити висновок, що незалежно від виду невіізної перевірки, що проводиться податковим органом, якісне здійснення роботи з аналізу встановлених порушень і матеріалів, які були використані під час її проведення, подальше відображення в акті або довідці за результатами проведення перевірки порушень податкового або валютного законодавства дасть змогу підвищити ефективність податкового контролю, а отримана інформація може бути використана при проведенні перевірок інших платників податків.

Література:

1. Маринів Н.А. Податкова перевірка як організаційно-правова форма реалізації податкового контролю : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.2007 / Харків, 204 с.
2. Уткін В.К. До питання про процес проведення податкових перевірок. *Господарство і право*. 2005. № 12. С. 54-59.
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 17.11.2020)
4. Фоміна Т.В., Пугаченко О.Б. Організація і методика податкових перевірок : навчальний посібник. Дніпро : Середняк Т.К., 2020. 292 с
5. Про затвердження Порядку оформлення результатів документальних перевірок дотримання законодавства України з питань державної митної справи, податкового, валютного та іншого законодавства платниками податків-юридичними особами та їх відокремленими підрозділами : Наказ М-ва фінансів України від 20 серп. 2015 р. № 727. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1300-15#Text> (дата звернення: 17.11.2020)
6. Про затвердження форматів та Порядку подання документів в електронній формі для проведення електронної перевірки : Наказ М-ва доходів і зборів України від 31 груд. 2013 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0305-14#Text> (дата звернення: 17.11.2020)
7. Про затвердження Порядку подання платником податків заяви про проведення документальної невіізної позапланової електронної перевірки та прийняття рішення контролюючим органом про проведення такої перевірки : Наказ М-ва фінансів України від 20 лист. 2015 р. № 1040. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-15#Text> (дата звернення: 17.11.2020)

Глутковський Микола
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Плиса Володимир
кандидат економічних наук, професор
професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Як відомо, створення ефективної системи захисту майнових прав та інтересів окремих громадян, підприємців і підприємств, підтримання соціальної стабільності у суспільстві й економічної безпеки держави неможливе без функціонування потужного страхового ринку [1, с. 100-101]. Окрім того, страхування є важливим джерелом акумулювання коштів для подальшого інвестування в реструктуризацію економіки [1, с. 100-101]. Адже саме на страховому ринку відбувається процес формування і використання страхового фонду, формуються одні та проявляються інші економічні відносини, переплітаються особисті, групові, колективні інтереси [2, с. 14].

Світовий страховий ринок нестійкий і піддається значним потрясінням [3, с. 95], оскільки розвивається під відчутним впливом процесів глобалізації, якими охоплено світове господарство. Основою глобалізації є рух капіталу, і передусім вона поширюється на фінансову сферу. Не оминають ці процеси і страховий ринок України, який є складовою частиною світового страхового ринку.

Страховий сектор вітчизняної економіки, який суттєво впливає на всебічну стабільність суспільства входить до кола питань, безпосередньо пов'язаних з питаннями фінансової безпеки країни. Тому, можна стверджувати, що складові економіки і життєдіяльності людини пов'язані із страхуванням.

Стан страхового ринку України за останні роки характеризується динамічним розвитком діяльності страхових компаній, що супроводжується зростанням кількості страхових компаній, розширенням напрямків страхової діяльності, збільшенням обсягів страхових операцій [4, с. 74].

Для подальшого розвитку вітчизняного страхового ринку та для покращення надаваних послуг, і для збільшення довіри потрібний серйозний інвестиційний поштовх.

Недостатній рівень капіталізації ринку, несприятливі умови для інвестування, відсутність надійних інвестиційних інструментів і державних гарантій під інвестиційні проекти, недосконалість податкового законодавства негативно впливають на інвестиційну привабливість страхового ринку України, а відтак уповільнюють його розвиток. Загальний рівень інвестиційної привабливості вітчизняного страхового ринку 52% експертів визначили як середній.

Першочергово, політична та економічна нестабільність негативно впливає на інвестиційну діяльність. Підтвердженням цьому є загальна невизначеність місця та ролі страхування в українському суспільстві та неузгодженість регуляторної політики у сфері страхування, корупція у державних органах влади.

Низька інвестиційна привабливість для страховиків українських інвестиційних інструментів та обмеженість їх вибору впливають не тільки на стан страхового сектору економіки, а й економіки загалом. Страховий сектор за рахунок своєї стабільної інвестиційної політики дозволяє підтримувати в національній економіці здатність до стійкого економічного зростання незалежно від циклічних коливань. Тому, в високорозвинутих країнах від рівня розвитку страхування, особливо накопичувального страхування, багато в чому залежить стан грошово-кредитної системи, рівень інфляції, а отже – рівень і якість інвестиційної активності.

Таким чином, залучені страховими компаніями різні інвестиційні ресурси необхідно спрямовувати на підвищення якості послуг, розвиток інформаційних технологій, на удосконалення збутової та продуктової політики та у підвищення кваліфікації персоналу. Також, слід зауважити, що перешкодою для здійснення планів може бути лише ризики, які притаманні вітчизняним страховикам.

Отже, сьогодні важливо створити належні умови для формування операційного потенціалу страхового ринку в Україні, тобто «запустити процес ідентифікації та створення спектра можливостей, його структуризації та побудови певних організаційних форм» [2, с. 44] задля забезпечення інвестиційної привабливості національного страхового ринку.

Література:

1. Плиса В.Й. Страхування : підручник, 2-ге вид., виправлене й доповнене. К. : Каравела, 2019. 512 с.
2. Плиса В.Й. Страховий менеджмент : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 378 с.
3. Плиса В.Й. Інтеграція страхового ринку України у світовий страховий простір. *Фінанси України*. 2002. № 7. С. 94-103.
4. Страховий ринок: сучасні виклики в умовах глобалізації : II Міжнар. наук.-практ. семінар, 14-15 трав. 2015 р., Львів : ЛДФА, 2015. 108 с.

«УМНАЯ» СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ КАК МОДЕЛЬ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА

«Умная» специализация – это стратегический подход к инновационному развитию регионов, который входит в базовые приоритеты ведущих стран мира. Под «умной» специализацией понимается выбор для инвестиций перспективных направлений, чтобы на них сосредоточить инвестиции, добившись максимального экономического эффекта. Необходимость реализации данной стратегии связана с глобализацией и обострением конкуренции на мировом рынке. Внутренние рынки становятся все более открытыми для иностранной конкуренции, что имеет несколько эффектов. Во-первых, открытость может поощрять концентрацию производства на внутреннем рынке, но она одновременно ограничивает превращение концентрации в рыночную власть. Во-вторых, национальные хозяйствующие субъекты становятся более чувствительными к потребности в едином мировом экономическом пространстве.

Кластеры оказывают серьезное влияние на развитие «умной» специализации, они фактически являются инструментом развития региона, позволяющим укреплять те сферы, в которых у региона уже есть определенное преимущество.

«Умная» специализация может помочь кластеру достичь более высокой эффективности путем укрепления связей или содействия коллективным действиям по улучшению бизнес-среды, специфичной для групп. Кластерные инициативы являются одним из основных каналов, через которые кластерная политика может взаимодействовать с кластером. Все более широкое признание роли умной специализации в повышении эффективности кластера и важность поддержки промышленных преобразований с помощью межотраслевых связей ставит перед собой новую задачу усилить роль кластеров в выявлении и реализации новых возможностей в межотраслевых цепочках создания стоимости.

Кластеры не являются синонимами «умной» специализации. Хотя кластеры отражают специализацию мест в конкретной экономической деятельности, они отражают два важных аспекта.

Во-первых, кластеры отражают специализацию в группах смежных отраслей, а не только одну узкую деятельность. Динамизм развития кластеров проистекает в основном из «экономики сферы охвата», а не из статических «экономик масштаба». Кластеры, таким образом, гораздо больше являются отражением межотраслевых связей и связанной диверсификации, чем умной

специализации.

Во-вторых, кластеры отражают динамичное взаимодействие между большим числом фирм. Кластеры и кластерные инициативы – это не просто сети. Кластеры – это географическая концентрация фирм, действующих в смежных областях. Некоторые из связей, существующих между этими фирмами и способствующих динамизму кластера, являются результатом того, что фирмы в сети; другие, такие, как доступ к общему рынку труда, этого не делают. Сети, особенно если они формализованы через организацию, больше похожи на кластерные инициативы. Но умная специализация не только соединяет фирмы, входящие в кластер, но и организует совместные действия между ними.

«Умная» специализация не связана с каким-либо конкретным географическим положением как групповая инициатива. Кластеры и кластерные инициативы являются важной частью инновационных экосистем. Инновационные экосистемы аналогичны кластерам, но у них одинаковое внимание уделяется конкретным отраслям. Они, как правило, охватывают все виды деятельности в данном месте, которые связаны с инновациями. На практике такая перспектива может легко привести к сосредоточению внимания на инновациях и связях между научными кругами и деловыми кругами. В нем отсутствует специфика отдельного кластера, и зачастую он, как правило, имеет скорее перспективу, обусловленную предложением, чем рыночную перспективу.

«Умная» специализация позволяет направлять экономическую политику и концентрировать её в конкретной области и избежать таких ошибок, как использование методов, ограничивающих конкуренцию (и, соответственно, снижающих конкурентоспособность). Кластерная политика направлена, в конечном счете, на то, чтобы объединить конечных производителей в создание экономических ценностей.

Реализация идей «умной» специализации в то же время сопряжена с некоторыми рисками:

- если окончательное решение о распределении бюджета принимает государство, то оно может быть политизированным и не отражать реальной ситуации на рынке и последствия для общественного благосостояния могут оказаться негативными;
- возможно углубление неравенства между регионами из-за перемещения капитала и рабочей силы в целевые сферы. Так, если инвестиции будут направляться в развитие технологий в сельском хозяйстве в конкретном регионе страны, это впоследствии приведет к более низкому уровню конкуренции в данной отрасли, что негативно скажется на функционировании рыночных механизмов;
- в случае высокой концентрации инвестиций в одном виде экономической деятельности будет проявляться закон убывающей отдачи.

Инновационное развитие Республики Беларусь имеет свою специфику, заключающуюся в том, что около 2/3 всех ресурсов страны используется в организациях государственной формы собственности. Соответственно

основным инновационным предпринимателем является само государство. Государственная инновационная политика в Республике Беларусь реализуется в основном в рамках государственных программ инновационного развития и научно-технических программах, формируемых на пятилетний период.

Целевые инвестиции в рамках «умной» специализации облегчают извлечение возможностей из процесса глобализации, стимулируют инновационную активность и приток частных инвестиций. Как следствие, укрепляются позиции страны в цепочках создания стоимости, преодолеваются институциональные ограничения, накладываемые централизованной системой управления сферой науки, технологий и инноваций (НТИ), вводится децентрализация.

Возможность реализации «умной» специализации в Беларуси уже реализуется. Например появилась Интернет-платформа для развития smart-проектов и воплощения в жизнь концепции «умного города», демонстрации решений на базе таких инновационных технологий, как Интернет вещей, машинное обучение, большие данные, облачные вычисления, искусственный интеллект, 5G и других, предназначенных для эффективного и экологичного использования городских систем жизнедеятельности. Пользователям ИТ-платформы имеют возможность представления собственных проектов «умного города». Портал на принципах краудсорсинга позволяет устанавливать партнерские отношения между разработчиками smart-решений, изучать общественное мнение о качестве внедренных и предлагаемых решений, собирать предложения по доработке «умных проектов». Государственный орган, возглавивший проект – оперативно-аналитический центр при Президенте Республики Беларусь. Разработчик и облачный оператор SMART платформы — ООО «Белорусские облачные технологии», один из ведущих поставщиков облачных решений и ИКТ-инфраструктуры в Беларуси. Соработчик SMART платформы – Центральный научно-исследовательский и проектно-технологический институт организации и техники управления. В сотрудничестве с проектом «Smart City» особо заинтересованы университеты, которые переходят на практико- и проектно-ориентированные методики обучения [1].

«Умная» специализация регионов является предпосылкой создания кластеров. Как показывает опыт, кластерная модель способна эффективно стимулировать развитие регионов, поскольку согласовывает интересы различных субъектов бизнеса и государства, способствует установлению деловых контактов. В Республике Беларусь принята Концепция формирования и развития инновационно-промышленных кластеров, в ряде государственных программ поставлены задачи по кластеризации, однако на сегодняшний день они не выполнены. В целях ускорения формирования реальных кластеров в Беларуси целесообразно разработать на государственном уровне программу кластеризации на основе принципов «умной специализации», как это делают в странах ЕС.

Подход «умной» специализации сочетает в себе промышленную, образовательную и инновационную политику, предлагая регионам выявлять и

выбирать ограниченное число приоритетных областей для инвестиций, основанных на знаниях, с упором на их сильные стороны и сравнительные преимущества.

Литература:

1. Перспективный уникальный проект СООО «Белорусские облачные технологии»: национальная ИТ-платформа Smart City. URL: <https://land-reform.com/wp/2020/06/18> (дата обращения: 04.11.2020)

УДК 657.6

Головченко Наталія

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри аудиту та оподаткування

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

Головченко Євген

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

м. Київ, Україна

СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ЯК ОБ'ЄКТ АУДИТОРСЬКОГО КОНТРОЛЮ

Фундація та розвиток будь-якого бізнесу неможливі без формулювання його головної мети (візії, ідеї, місії). Характер цієї мети, як правило, носить глобальний характер та є прив'язаним до досить тривалого проміжку часу.

Існування головної мети в кожному бізнесі призводить до постійного формування та трансформації цілого ряду пов'язаних цілей, які спрямовані на вирішення певної частини (етапу) головної мети. Зазначені цілі носять більш конкретний (прикладний) та короткотерміновий характер. Сукупність таких цілей формує так зване дерево цілей конкретного бізнесу.

Процес управління, пов'язаний з формуванням головної мети (візії, ідеї, місії) компанії та сукупності її цілей (дерева цілей) у сучасній науковій літературі прийнято називати цілепокладанням.

Як правильно зазначає Панов М.М., цілепокладання – первинна фаза управління, що передбачає постановку генеральної мети та сукупності цілей (дерева цілей) у відповідності з призначенням (місією) системи, стратегічними установками та характером вирішуваних завдань [1, с. 25].

Для побудови дерева цілей конкретного бізнесу найбільш визначними, на наш погляд, є два наступні принципи: каскадування цілей та декомпозиції цілей.

Каскадування цілей – це процес покладання (розкладання) цілей одного більш високого рівня на інший (підпорядкований, нижчий) рівень. Наприклад, з корпоративних цілей – в індивідуальні цілі функціональних керівників, а з

цілей функціональних керівників – в цілі підлеглих за функціональними напрямками. Тим самим каскадування забезпечує внесок кожного члена команди в досягнення корпоративних цілей.

Декомпозиція цілей – це деталізація «старших» цілей, тобто поділ цілі верхнього рівня на багаторівневу ієрархію взаємопов'язаних завдань (цілей нижчих рівнів) – від складного до простого. Результатом декомпозиції цілі верхнього рівня є простий та зрозумілий алгоритм подальших дій всіма учасниками бізнес-процесів, формування їх індивідуальних цілей.

На сьогодні широкої популярності набувають системи управління компаніями, засновані на управлінні ефективністю.

Управління ефективністю у загальному сенсі – це процес встановлення, моніторингу та вимірювання досягнень індивідуальних цілей працівників, спрямованих на виконання цілей компанії, розвитку можливостей окремих працівників і команд та забезпечення стійкого успіху конкретного бізнесу.

Для вимірювання ефективності персоналу наразі використовується досить широкий спектр метрик. Найбільш популярними та розповсюдженими сьогодні є: KPI (key performance indicators, ключові показники ефективності) та OKR (Objectives and Key Results, цілі та ключові результати) [3, 4].

У рамках системи управління ефективністю зазначені метрики інтегруються з системами мотивації персоналу, забезпечуючи замкнену систему: а) встановлення індивідуальних та командних цілей; б) моніторингу, вимірювання та оцінки ефективності роботи виконавців (функцій, команд); в) управління наслідками (в т.ч. заохочення виконавців).

Встановлення цілей, як правило, здійснюється у вигляді карти цілей, яка підписується працівником (виконавцем) та його безпосереднім керівником, який такі цілі встановлює (погоджує). Під час оцінки досягнення індивідуальних (командних) цілей та ключових результатів працівник, має надати документальне підтвердження виконання таких цілей. Оцінка виконання індивідуальних (командних) цілей зазвичай здійснюється у відсотковому відношенні до цільового показника.

У зв'язку з цим система цілепокладання повинна базуватись на SMART підході, згідно якого цілі повинні бути: Specific (Конкретні), Measurable (Вимірювані), Achievable (Досяжні), Relevant (Доречні), Time-bound (Обмежені у часі).

Забезпечення ефективного управління ефективністю, на нашу думку, неможливе сьогодні без такої функції управління, як контроль (аудит). Зазначена функція управління дозволяє отримати за каналом зворотного зв'язку об'єктивну інформацію (незалежне судження) про:

- додержання стандартів (норм, нормативів) управління ефективністю на кожній стадії управлінського процесу;
- взаємопов'язаність цілей на різних рівнях управління (корпоративні, командні, індивідуальні);
- забезпечення SMART-підходу при плануванні (погодженні) цілей;
- правильність застосування різних інструментів вимірювання прогресу досягнення цілей;

- достовірність узагальнення та підтвердження інформації про отримані результати (досягнення цілей);
- об'єктивність оцінки досягнення поставлених цілей з урахуванням реального прогресу в їх досягненні;
- адекватність управління наслідками, в тому числі мотивації та професійного розвитку персоналу.

Література:

1. Панов М.М. Оценка деятельности и система управления компанией на основе КРІ. М. : Инфра-М, 2013. 255 с.
2. Яценко А.И. Целеполагание и идеалы. К. : Наукова думка, 1977. 210 с.
3. Доер Дж. OKR: Проста ідея зростання вдсятеро. К. : Yakaboo Publishing, 2018. 296 с.
4. Вишнякова М.В. КРІ. Внедрение и применение. СПб. : Питер, 2019. 360 с.

УДК 659.441.3

Гончар Вікторія

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування

Богачев Олексій

аспірант кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
м. Маріуполь, Україна

ЕЛЕКТРОННИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Зниження витрат, поліпшення якості та збільшення утримання клієнтів – це цілі майже всіх компаній. Діджиталізація надає компаніям різних сфер широкий спектр можливостей для реалізації своїх цілей. Компанії потребують власної стратегії оцифрування для просування своєї цифрової трансформації. Ця стратегія є основою і показує компанії бізнес-моделі, які можуть означати успіх у майбутньому.

Від промисловості до логістики та енергетики цифрова трансформація є реальністю в кожному секторі. Нові технології означають нові виклики для кожної компанії. Відносини з клієнтами та постачальниками також все більше змінюються. Це включає погляд на такі речі, як нові технології та схеми цифрового розвитку, щоб дослідити їх потенціал для компанії. Цифрові моделі розвитку вказують на шляхи просування бізнес-моделей за допомогою цифровізації. Вони можуть варіюватися від використання цифрових даних для створення прогнозів у реальному часі до введення абсолютно нових сфер бізнесу.

Оскільки цифрові платформи все частіше включаються в маркетингові плани і повсякденне життя, а люди використовують цифрові пристрої замість фізичних магазинів, кампанії цифрового маркетингу стають все більш поширеними і ефективними.

В інтернет виданні про маркетинг і технології для бізнесу, стартапів і підприємців наголошується, що «методи інтернет маркетингу, такі як пошукова оптимізація (SEO), маркетинг в пошукових системах (SEM), контент-маркетинг, маркетинг впливу, автоматизація контенту, маркетинг на основі даних, маркетинг в електронній комерції, маркетинг в соціальних мережах (SMM), соціальні мережі оптимізація (SMO), прямий маркетинг по електронній пошті, медійна реклама, електронні книги, оптичні диски та ігри стають все більш поширеними в нашій прогресивній технології» [1]. Отже, є необхідність щодо їх дослідження з метою впровадження в практичну діяльність.

Електронний маркетинг – це онлайн-версія прямої пошти. Замість того, щоб розсилати листівки та купони додому до клієнта, програма маркетингу електронною поштою надсилає маркетингові повідомлення в цифровому вигляді в поштову скриньку клієнта [2]. Тоді як вплив прямої пошти може бути важко відстежити, маркетинг електронною поштою дозволяє компаніям точно бачити, хто відкриває їхню пошту та які повідомлення ведуть до продажів. Підприємства можуть використовувати маркетинг електронною поштою різними способами, наприклад, для формування лояльності до бренду, пошуку нових клієнтів та заохочення повторного ведення бізнесу.

Для того, щоб зробити роботу з системою електронного маркетингу ефективною необхідно дослідити його переваги та недоліки. До основних переваг слід віднести наступні чинники:

Висока рентабельність інвестицій: маркетинг електронною поштою дешевший за інші типи маркетингових стратегій. На відміну від прямої пошти, маркетинг електронною поштою не має зборів за друк або поштову оплату. Ці невеликі заощадження мають великі фінансові вигоди: згідно з звітом Campaign Monitor, маркетинг електронною поштою має рентабельність інвестицій 4400% [3].

Дієвий аналіз. Завдяки маркетингу електронною поштою власники бізнесу можуть бачити, які електронні листи були отримані, які надходили до відключених електронних адрес, які були відкриті, які були видалені відразу і які спонукали клієнтів перейти на веб-сайт. Потім ви можете використовувати цю інформацію для коригування своїх кампаній та стратегій.

Висока видимість та переваги електронної комерції полягають у тому, що маркетинг електронною поштою має перевагу над соціальними мережами, оскільки це, швидше за все, буде помічено. Електронні листи надходять безпосередньо до вхідних повідомлень когось, тоді як користувачі повинні прокручувати часові шкали, щоб переглянути соціальні повідомлення, тому немає гарантії, що вони побачать будь-яку дану публікацію. Електронний маркетинг – це також чудовий спосіб охопити клієнтів, незалежно від того, чи маєте ви цегельну установу чи бізнес, що працює лише в Інтернеті. Веб-сайти електронної комерції отримують велику користь від електронних кампаній, які можуть спонукати користувачів повернутися до своїх кошиків для покупок, рекомендувати товари та пропонувати знижки. До 2023 року по всій земній кулі буде надіслано та отримано 347 мільярдів електронних листів. Електронний маркетинг також призводить до окупності інвестицій у порівнянні з медійною

рекламою, відео та мобільними додатками.

До недоліків електронного маркетингу слід віднести наступне.

Потенціал для відключення клієнтів – основним недоліком електронного маркетингу є те, що деякі люди вважають електронні листи спамом і можуть скласти негативну думку про бренд. Якщо клієнти відчують, що їх засипають небажаними електронними листами від бізнесу, вони з меншою ймовірністю стануть новими або постійними клієнтами.

Ризик, що його не помітять – люди отримують стільки електронних листів, що можуть навіть не помітити повідомлень.

Технологічні перешкоди – на вивчення тонкощів технологій електронного маркетингу може знадобитися багато часу.

Маркетинг електронною поштою – це спосіб охопити споживачів через поштові скриньки, і він має як плюси, так і мінуси. Послуги з електронного маркетингу – це онлайн-платформи на базі хмарних технологій, що підтримуються сторонніми компаніями, тоді як програмне забезпечення для маркетингу електронною поштою – це інструмент, за який ви платите як одноразову плату та хост на власному пристрої.

Діджиталізація вимагає набагато ширшого впровадження цифрових технологій та культурних змін. Цифрова трансформація більше стосується людей, ніж цифрових технологій. Це вимагає організаційних змін, орієнтованих на споживача, підкріплених керівництвом, зумовлених радикальними викликами корпоративній культурі та залученням технологій, які розширюють можливості та дають можливість працівникам.

Література:

1. Інтернет видання про маркетинг і технології для бізнесу, стартапів і підприємців. URL: <https://marketer.ua/ua/10-naibolee-populyarnyh-instrumentov-internet-marketinga/> (дата звернення: 18.10.2020)
2. Нова парадигма маркетингу підприємств в умовах глобалізації : монографія / М.Я. Матвіїв, О.М. Сохацька, С.В. Даниленко та ін.; за наук. ред. д.е.н., проф. М.Я. Матвіїва, д.е.н., проф. О.М. Сохацької. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 416 с.
3. Campaign Monitor. URL: <https://www.campaignmonitor.com/> (дата звернення: 01.10.2020)

Грабовська Анна
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Командровська Вероніка
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки та бізнес-технологій
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

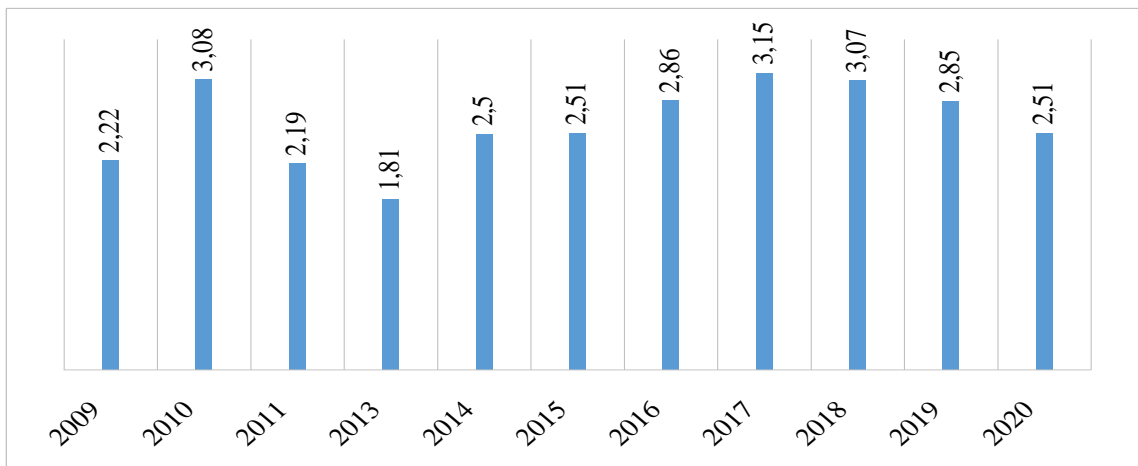
Економіка України знаходиться на перехідному етапі розвитку ринкової економіки. Період трансформації в різних постсоціалістичних країнах почався в 90-х роках ХХ століття від курсу реформ, спрямованих на перехід від централізованої планової економіки до ринкових відносин через розвиток малих і середніх підприємств і приватизацію. Здебільшого в Центральній і Східній Європі перехідний період був успішним і завершився вступом в НАТО і ЄС на початку 2000-х років. На жаль, Україна не змогла досягти таких позитивних результатів [2]. Серйозні фінансово-економічні, внутрішні і зовнішньополітичні кризи і збройний конфлікт на сході країни привели до значного скорочення виробництва, падіння експорту, знецінення валюти, зниження доходів і погіршення соціально-демографічних показників.

Для реалізації існуючих завдань інтеграційних змін української економіки необхідно спиратися на власний потенціал і вибудувувати ефективну систему державного регулювання соціально-економічних процесів. Основні заходи, які необхідно реалізувати [1]:

- фінансування та розвиток освітньої та дослідницької діяльності;
- стимулювання розвитку національних компаній і використання ними інноваційних технологій;
- стандартизація і контроль якості вітчизняної продукції, забезпечення її відповідності до міжнародних стандартів;

Дослідження Європейської Бізнес Асоціації показує, що компанії, що працюють в нашій країні, погіршили свою оцінку інвестиційного клімату в Україні з 2011 року. Ця оцінка була особливо низькою в 2013 році. У 2017 році індекс інвестиційної привабливості нашої країни значно зріс і склав до 3,15 бала і в 2018 р. – 3,07. Індекс інвестиційної привабливості за підсумками першого півріччя 2020 року склав 2,51 бала з 5 можливих і продовжує перебувати в негативній площині. Європейська Бізнес Асоціація проводить дослідження «Індекс інвестиційної привабливості України» з 2008 року. За всю історію вимірювання Індексу, жодного разу оцінка не досягла вище 4 балів (рис.1) [5].

Рисунок 1 – Оцінка інвестиційного клімату в Україні за версією Європейської Бізнес Асоціації з 2009 по 2020 рр. (перше півріччя) [5]

До традиційних проблем, що негативно впливає на бізнес клімат, додалися нові чинники, такі як слабка судова система, відсутність прогресу в боротьбі з корупцією і значний вплив тіньової економіки. Зокрема, введення обмежувальних заходів через COVID-19, постійні ротації в уряді, як наслідок – політична і економічна нестабільність, посилення податкового тиску і зміни податкового законодавства, припинення реформ.

На формування сучасної соціально-економічної системи України впливає безліч факторів [3]. Інституційні, мабуть, найвпливовіші. Навіть незначні порушення в інституційній структурі призводять до значних ускладнень в економічному середовищі. Все це стримує зростання економіки країни. Тому проблема інституційних перетворень в умовах трансформації соціально-економічних систем набуває особливого значення. На державному рівні повинна бути сформована політика по створенню інститутів, необхідних для успішного формування сучасних економічних відносин.

Ще одним важливим ключовим процесом в початкових умовах економічної трансформації має стати розвиток інформаційних систем як складних полісистемних соціально-економічних утворень, які стануть рушійною силою позитивних змін у всіх секторах економіки і у всіх сферах життя людини. Інформаційні технології та системи, за умови їх правильного і організованого використання, здатні забезпечити економічне зростання, стимулюючи конкуренцію, сприяючи розширенню виробництва та підвищенню продуктивності праці.

В останні роки наша країна входить до п'ятірки світових лідерів з експорту програмного забезпечення. Тільки Індія, Китай, Росія і Бразилія випереджають Україну. Вітчизняна ІТ-галузь охоплює більше 200000 підприємств із загальною валовою виручкою 12 млрд грн. протягом року. Експорт послуг в області інформаційних і комп'ютерних технологій становить 9,5 млрд грн, або 80% від загальних доходів держави [4]. Таким чином, Україна має потужний інтелектуальний потенціал і може стати одним з найбільших виробників програмного забезпечення в світі, що, перш за все, принесе державі значні доходи.

Для забезпечення подальшого розвитку України необхідно ввести такі заходи: визначення вимог до власників приватизованих підприємств з перспективою інвестиційно-залежного характеру їх майбутньої діяльності і збільшення кількості робочих місць; створення в Україні інститутів, які сприяли б виникненню та координації функціонування кластерних асоціацій і їх зовнішньоекономічних зв'язків для пошуку точок економічного зростання регіонів і забезпечення стійкості до негативних наслідків високого рівня конкуренції на світовому ринку; повернення вивезених за кордон коштів, що належать державі; розробка механізму збільшення обсягу інвестицій в дослідження і розробки, в розвиток ІТ-технологій, в інфраструктурні проекти, екологічні та інші інновації; забезпечення формування державної соціальної підтримки в напрямку посилення впливу на зниження нерівності і подолання бідності, підвищення її добробуту; формування ефективної державної політики в духовній і культурній сферах, що має ключове значення для успішної трансформації вітчизняної економіки.

Література:

1. Геєць В.М., Гриценко А.А. Вихід з кризи (роздуми над актуальним у зв'язку з прочитаним. *Економіка України*. 2013. № 6. С. 4–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2013_6_2 (дата звернення 22.11.2020).
2. Зверяков М.И. Об изменении модели экономического развития. *Экономика Украины*. 2015. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ekukr_2015_6_5 (дата звернення 22.11.2020).
3. Полінкевич О.М. Чинники формування випереджального розвитку підприємств в умовах глобальної світової кризи. *Економічний часопис-XXI*. 2016. № 156 (1-2). С. 59–63.
4. Finance. URL: <http://news.finance.ua/ua/news/-/361677/biznes-pogirshyv-otsinku-investklimatu-ukrayiny-cherez-koruptsiyu-doslidzhennya> (дата звернення 22.11.2020).
5. The World Bank, Україна. URL: www.worldbank.org/ua/news/money/vsemirnyy-bank-prognoziruuet-rost-vv-pukrainy-v-2018-2020-godu-226349.html (дата звернення 22.11.2020).

УДК 316.354:351

Даниленко Олена

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри управління персоналом та економіки праці

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

м. Київ, Україна

СОЦІАЛЬНИЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИЯВЛЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ ОБЛАСТЕЙ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

У боротьбі з пандемією COVID-19 компанії усього світу роблять заходи, аби оперативно пристосовуватися до мінливих потреб своїх працівників, споживачів, постачальників і суспільства, вирішуючи при цьому свої фінансові, економічні та соціальні проблеми. З кожною ураженою вірусом функцією, процесом, філією чи підрозділом кількість потенційних змін, які слід

враховувати, може досягати значних розмірів. Саме соціальний аудит може стати реальним інструментом швидкого виявлення проблемних областей у соціально-трудовій сфері будь-якої організації в умовах пандемії COVID-19, а його результати дозволять організаціям швидко долати виявлені недоліки та пристосовуватися до мінливих потреб своїх стейкхолдерів у цих кризових умовах.

Соціальний аудит – нове добровільне явище в соціальній практиці світового господарства й дозволяє виявляти ступінь соціальної відповідальності організацій. За охопленням об'єктів свого обстеження соціальний аудит є більш комплексним і ширшим порівняно з іншими видами аудиту: фінансовим, управлінським, державним та ін. Одночасно соціальний аудит, який ми вбачаємо інструментом виявлення проблемних областей в умовах пандемії COVID-19, представляє собою досить складну процедуру. Він може дати оцінку соціального клімату, проаналізувавши не тільки фінансові, економічні, матеріальні та нематеріальні чинники, а й відповідність існуючого стану справ у соціально-трудовій сфері нематеріальним стандартам відтворення людських ресурсів (правовим і етичним нормам, критеріям ділових відносин, соціальної відповідальності перед суспільством і ін. заінтересованими сторонами (стейкхолдерами)).

Виходячи з цього, основними завданнями соціального аудиту, на нашу думку, є: перевірка ефективності політики у сфері соціальної відповідальності (зокрема, політики добросовісної взаємодії з партнерами – стейкхолдерами, політики у сфері якості продукції (товарів, робіт, послуг), екологічної політики, кадрової політики, податкової політики, соціальної політики, дивідендної політики); аналіз взаємозв'язку соціальних інвестицій та підсумкових результатів ефективності діяльності організації; встановлення ступеня відповідності вживаних організацією методів соціально-економічного стимулювання персоналу вимогам подальшого розвитку доходів, збільшення прибутку, підвищення ефективності господарської діяльності та поліпшення якості праці персоналу; оцінка ризиків у сфері соціальної відповідальності, основу яких становить непередбачувана поведінка заінтересованих сторін (стейкхолдерів).

Основними критеріями, які у комплексі дозволяють оцінювати ефективність соціальної відповідальності організації за результатами соціального аудиту, є:

- критерії, що характеризують економічні аспекти збалансованого розвитку: поліпшення якості продукції (товарів, робіт, послуг) та безпеки її споживання, підвищення економічної безпеки та протидія корупції, використання правил професійної етики у конкурентній боротьбі, корпоративний розвиток, розвиток прозорості організації для громадськості;
- критерії, що характеризують екологічні аспекти збалансованого розвитку: екологічний розвиток на рівні вимог чинного законодавства та міжнародних стандартів у цій сфері, підвищення енергоефективності;
- критерії, що характеризують соціальні аспекти збалансованого розвитку:

гідна оплата праці, охорона праці на рівні вимог чинного законодавства, інших нормативно-правових актів та міжнародних стандартів у цій сфері, соціальний розвиток, у т.ч. соціальний розвиток за рахунок коштів фонду соціального розвитку, який формується з чистого прибутку організації.

У контексті оцінювання організацій за наведеними критеріями соціальної відповідальності в умовах пандемії COVID-19 ми використали один із методів соціального аудиту – експрес-опитування, яке провели у листопаді 2020 року серед 33-х працівників українських організацій, які при відповіді на питання: «Якщо Ви працюєте віддалено чи гібридно в умовах пандемії COVID-19, які проблеми найчастіше у вас виникають?», 36,4% опитаних відповіли, що це – технічні неполадки, недостатній рівень комунікації, необхідність перемикатися між робочими та побутовими задачами, оточення, яке відволікає (сім'я, домашні тварини, сусіди), 33,3% – ненормований робочий день, неоснащене робоче місце, повільне ухвалення рішень та 24,2% – велике навантаження, надурочна робота.

Реакції та дії українських роботодавців щодо зменшення впливу пандемії COVID-19 на працівників їхніх організацій, з нашої точки зору, були недостатніми, адже в основному торкалися у 54,5% випадків санітарних заходів та переведення працівників на віддалену роботу, 45,5% – поліпшеного графіку роботи, 30,3% – медичного страхування, вакцинації, тестування на COVID-19, поліпшених умов праці, 21,2% – психологічної підтримки.

Вважаємо, що має місце певна невідповідність виявлених нами у результаті експрес-опитування соціально-економічних проблем, які турбують працівників в умовах впливу пандемії COVID-19, та тих заходів, які фактично здійснюють їхні роботодавці. Тому використання соціального аудиту та його методів може слугувати вагомим інструментом не тільки для виявлення проблемних областей в умовах пандемії COVID-19, а й подальшого розроблення заходів та їхнього впровадження для зменшення негативного впливу пандемії на соціально-економічні умови праці працівників українських організацій.

Данилишин Ірина
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Плиса Зоряна
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри обліку і аудиту
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективність господарювання підприємства багато в чому залежить від ефективної організації бухгалтерського обліку, економічного аналізу й системи оподаткування фінансових результатів його діяльності.

Модель деконструкції фінансових результатів діяльності підприємства містить блоки таких аналітичних задач: горизонтальний аналіз фінансових результатів за звітний період – дослідження змін кожного показника за аналізований період; вертикальний аналіз – дослідження структури відповідних показників і їх змін; трендовий аналіз – дослідження у загальному вигляді динаміки зміни показників фінансових результатів за кілька звітних періодів; аналіз показників рентабельності.

Зазвичай, у бухгалтерському обліку («процесі виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, зберігання та передачі інформації про діяльність» [1]) поняття фінансових результатів ототожнюють з прибутком і збитками. При цьому фінансовий результат вважають універсальною ознакою, що враховує основні чинники головної мети будь-якого підприємства – доходи та витрати. У сучасній міжнародній практиці бухгалтерського обліку виокремлюють три ключових підходи до трактування змісту фінансових результатів діяльності підприємства: як різниця між вартістю чистих активів підприємства протягом звітного періоду. При цьому чисті активи підприємства дорівнюють різниці між загальною вартістю майна підприємства і загальною сумою його заборгованості та додаткових внесків власників; як різниця між величиною доходів і витрат діяльності протягом звітного періоду; як порівняння величини власного капіталу на початок і на кінець звітного періоду.

Найпоширенішим у міжнародній практиці є інший підхід, відповідно до якого фінансовий результат трактують як різницю між доходами та витратами діяльності підприємства, з урахуванням коригувань на суму зміни залишків запасів та незавершеного виробництва за звітний період. Цю тенденцію спостерігаємо й у вітчизняній системі бухгалтерського обліку.

Відповідно до бухгалтерського підходу, фінансовий результат можна тлумачити як узагальнене визначення, котре характеризує двоєдиний одночасовий процес, згідно якого один різновид фінансового результату послідовно трансформується в інший [2, с. 9]. Одні вчені наголошують на тому, що у зарубіжних системах обліку вихідним моментом і метою є визначення

фінансового результату, який відображає ефективність використання вкладеного власником капіталу. На думку інших під фінансовими результатами діяльності підприємства слід розуміти суму отриманого прибутку та рівень рентабельності. В зарубіжній теорії бухгалтерського обліку виокремлюють три підходи до тлумачення показника прибутку: синтаксичний підхід (концепція визначення бухгалтерського прибутку включає склад і структуру витрат та доходів, критерії їх визначення). Сфера його застосування – методика розрахунку прибутку від звичайної і надзвичайної діяльності. Семантичний (прибуток трактують як показник ефективності функціонування підприємства у звітному періоді) застосовують у методиці фінансового аналізу; прагматичний (прибуток звітного періоду трактують як базу оцінки ефективності у майбутньому періоді) – використовують для прогнозного моделювання фінансового стану.

Деконструкція фінансових результатів підприємства, як і будь-який інший напрям аудиту, повинен відповідати встановленим стандартам й ґрунтуватися на загальноприйнятих засадах [3, с. 506]. Такими загальноприйнятими засадами є: науковість, адже повинен спиратися на ключові положення діалектичної теорії пізнання, брати до уваги економічні закони розвитку виробництва й досягнення науково-технічного прогресу та передового досвіду, не нехтувати досягненнями новітніх методик досліджень економічних явищ, подій тощо; оцінюючи результати господарювання та інші економічні явища застосовувати державницький підхід; комплексність аналізу, тобто охопити усі ланки і всесторонньо вивчити причинно-наслідкові залежності в економічній системі підприємства; проводячи аудиторський внутрішньогосподарський контроль, кожний об'єкт мають розглядати як складну динамічну систему, яка формується з низки елементів, що певним чином пов'язані між собою та зовнішнім середовищем, тобто спиратися на системний підхід; аудиторське дослідження має бути точним, конкретним та максимально об'єктивним, тобто воно має використовувати виключно достовірний інформаційний потік, елементи якого реально відображають об'єктивну дійсність, а висновки цих досліджень мають бути обґрунтованими низкою аналітичних розрахунків; результати аналітичної роботи слід використовувати оперативно в управлінні підприємством, таким чином своєчасно й аргументовано здійснювати впливи на усі процеси господарської діяльності і її результативність; систематично проводити аналітичні дослідження, налагодивши цей процес на плановій основі, обов'язково розподіливши зобов'язання між виконавцями аналітичних процедур з одночасним формуванням системи контролю за її проведенням; оперативно проводити аналітичні дослідження та приймати оперативні управлінські рішення на їхній основі; забезпечити демократичний характер внутрішнього аудиту, шляхом активного й широкого залучення до проведення контрольних маніпуляцій висококваліфікованих фахівців підприємства; створити таку систему внутрішнього аудиту в якій витрати на їхнє проведення мали б забезпечити багатократний ефект.

З огляду на місце та значення фінансових результатів в оцінці

ефективності роботи підприємства як оперативного індикатора діяльності так і стратегічного цільового показника, ключовими завданнями внутрішнього аудиту фінансових результатів діяльності підприємства є: дослідження фінансових результатів діяльності підприємства за ознаками їх обсягів, структури і динаміки поведінки; ідентифікація, оцінка динаміки та сили впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на формування прибутку; розрахунок показника відхилення фактичного прибутку від прогнозованого, з'ясування за кілька звітних періодів поспіль динаміки зміни прибутку; з'ясування ключових напрямів і виявлення тенденцій розподілу прибутку; виявлення резервів збільшення прибутку; розробка комплексу ефективних заходів, що спрямовані на використання виявлених резервів.

Підсистему інформаційного забезпечення внутрішнього аудиту фінансових результатів діяльності підприємства зазвичай формують використовуючи елементи інформаційного потоку, що генерується з бізнес-плану, фінансового плану, балансу (звіту про фінансовий стан) (форма 1), звіту про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) (форма 2), звіту про рух грошових коштів (форма 3), звіту про власний капітал (форма 4), даних бухгалтерського обліку – рахунків класу 7. Рахунок 79 «Фінансові результати» та його субрахунків (791 «Результат основної діяльності»; 792 «Результат фінансових операцій»; 793 «Результат іншої звичайної діяльності»; 794 «Результат надзвичайних подій») [4, с. 89].

Результати внутрішнього аудиту фінансових результатів діяльності підприємства є структурними складовими підсистеми обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовим результатом діяльності підприємства.

Література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-14-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. (дата звернення: 15.11.2020)
2. Плиса В.Й., Плиса З.П. Бухгалтерський облік : навчальний посібник. 3-тє вид., випр. і доп. К. : Каравела, 2019. 560 с.
3. Плиса В.Й., Плиса З.П. Облік і аудит : навчальний посібник, 3-тє вид., випр. і доп. Львів : Видавництво ННВК „АТБ”, 2020. 688 с.
4. Плиса В.Й., Ріль З.П. Бухгалтерський облік : Довідник. Львів : Видавництво ННВК „АТБ”, 2009. 200 с.

Джабнидзе Нато

кандидат экономических наук, ассистент-профессор
департамент администрации, менеджмента и маркетинга

Месхидзе Ия

ассоциированный профессор
Батумский государственный университет имени Шота Руставели
г. Грузия, Батуми

ВЛИЯНИЕ ПАНДЕМИИ НА БИЗНЕС И НАЛОГОВЫЕ ЛЬГОТЫ

COVID-19 представляет собой угрозу не только здоровью мира, но и мировой экономике. Международные организации и их исследования по разному оценивают влияние пандемии на мировую экономику. На фоне введенных ограничений существенно сократились доходы в сферах ритейла, транспорта и туризма. Туризм обеспечивает 35% притока иностранной валюты в страну. Следует отметить, что экономика Грузии сократилась на 7,7% в июне и на 5,8% в сравнении с предыдущими полугодием. Конечно, для такой страны, как Грузия, эти показатели важны и влияют на экономическое развитие страны. В связи с этим сократились рабочие места, что существенно повлияло на уровень жизни населения.

COVID-19 представляет собой угрозу не только здоровью мира, но и мировой экономике. Международные организации и их исследования по разному оценивают влияние пандемии на состояние экономики в мире. По оценкам ООН, дальнейший результат будет зависеть от того, сколько времени потребуется миру, чтобы победить этот вирус. По данным Азиатского банка развития, от 77 до 347 миллиардов долларов нанесут ущерб мировой экономике. Согласно анализу ООН, рост мировой экономики сократится как минимум на 2,5%. Ущерб составит около триллиона долларов. При этом экономический рост стран-экспортеров нефти и других товаров сократится на 1%.

Для развития страны важно развивать бизнес, поддерживать темпы экономического развития, сохранять рабочие места, что непросто в условиях пандемии. Правительство Грузии своевременно приняло соответствующие меры и оказало помощь как предприятиям, так и части населения, потерявшим работу. Реализовано несколько этапов государственной помощи.

Правительство разработало меры по борьбе с пандемией, что с одной стороны препятствует ведению экономических процессов, а с другой – бюджетные расходы на управление этими процессами ложатся дополнительным бременем на бизнес. Поэтому был разработан антикризисный план, который реализовывался поэтапно. В этом случае мы имеем следующую картину:

На первом этапе правительство рассматривает шаги, предпринятые с 13 марта по 1 апреля, и предоставляет информацию о своих бюджетах:

- частичное финансирование оплаты коммунальных услуг – 150 млн;

- страхование цен на 9 основных продуктов питания – 15 миллионов;
- отсрочка налогов на прибыль и имущество субъектов хозяйствования в сфере туризма – 90 млн;
- программа государственного субсидирования малых гостиниц – 10 миллионов;
- отсрочка растаможки автомобилей – 50 миллионов;
- отсрочка выдачи кредитов гражданам на 3 месяца;
- реструктуризация кредитов для юридических лиц;
- подорожание стройматериалов для инфраструктурных проектов и страхование – 200 млн.

Второй и самый важный этап:

- налоговые льготы при сохранении рабочих мест – компаниям предоставлены льготы в виде подоходного налога для сотрудников, зарплата которых не превышает 1500 лари, вычет по подоходному налогу составляет 150 лари;
- режим автоматического возврата НДС – компании возвращают денежные средства и они имеют право их реинвестировать;
- приостановка процессов налогового администрирования – компании могут временно использовать свободные денежные средства для реинвестирования.

При этом, нельзя говорить только о положительной стороне любого мероприятия, особенно когда неизбежны отрицательные последствия, а именно:

- несмотря на льготы по подоходному налогу, продажи упали, а компаниям больше не требовалось такое количество работников, которые у них были до пандемии;
- защита безопасности сотрудников связана с дополнительными расходами;
- передвижение общественного транспорта ограничено, а потому компании обязаны нести дополнительные расходы для транспортировки. Это является отдельным объектом налогообложения (эта скидка ограничивается 6 месяцами, а 6 месяцев (по прогнозам) – это пик второй волны, когда будет необходимым объявить изоляцию);
- страна зависит от импорта, и таможенные платежи и уплата НДС имеют самую большую нагрузку для компаний;
- при желании оплатить штраф, информация на карте плательщика будет отражена несвоевременно, а право на участие в тендерах будет ограничено.

Из 250 миллионов лари, выделенных на реализацию этих льгот, информация о том, какие ресурсы фактически были потрачены, пока недоступна, и мы, вероятно, будем иметь это в годовых отчетах.

В заключение следует отметить, что проводимые реформы, несомненно, оказали положительное влияние на бизнес и население, а долгосрочные результаты будут оценены после публикации годовой отчетности и завершения

конкретных мероприятий.

Литература:

1. Информационный ресурс. URL: <https://stopcov.ge/ka/Gegma> (дата обращения: 20.11.2020)
2. Информационный ресурс. URL: https://eprc.ge/uploads/brosh/COVID__fin-geo.pdf (дата обращения: 20.11.2020)

УДК 336.22

Довгаль Ірина

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Таращенко Володимир

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри аудиту та економічного аналізу

Університет державної фіскальної служби України

м. Ірпінь, Україна

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В ЕКОНОМІЧНОМУ І СОЦІАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

У сучасних умовах своєчасне і в належному обсязі надходження платежів до бюджетів є вкрай важливим питанням, адже це дозволяє забезпечити фінансування державою її функцій і підтримати її належне функціонування. Основну частину обов'язкових платежів складають податкові надходження, які справляються з платників в вигляді тих чи інших податків. Значна кількість платників бажає уникнути сплати податків, або прагне занизити свої податкові зобов'язання. В даному випадку вкрай важливим є податковий контроль, який дозволяє не лише забезпечити сплату, але й виявити порушення та запобігти йому. Загалом податковий контроль забезпечує можливість облікувати платників, отримати про них необхідну інформацію і проконтролювати виконання ними податкового обов'язку.

Дослідженням податкового контролю займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Ю.В. Боднарук, С.С. Васильчук, Т.О. Єфремова, М.В. Карасьова, І.І. Кучеров, О.А. Лукашев, Д.М. Рева, О.А. Шевчук та інші. Проте комплексне дослідження податкового контролю із врахуванням сучасних тенденцій його розвитку не проводилось.

Ефективний податковий контроль – вагома складова контрольної функції управління державними фінансами, яка займає самостійне місце у системі державного фінансового контролю. Вона має включати комплекс заходів для перевірки та моніторингу фінансово-господарської діяльності платників податків задля забезпечення належного виконання ними податкового законодавства, ефективності адміністрування податків, підвищення податкової дисципліни [4, с. 18].

Обмеженості фінансових можливостей країни і необхідності інституалізації нових економічних взаємовідносин держави в особі податкових органів і господарюючих суб'єктів сприяють зростанню ролі податкового контролю, як важливого елемента процесу реформування системи адміністрування податків в Україні. Ефективний податковий контроль – важлива складова функціонування податкової системи в економічному і соціальному контексті – з огляду на необхідність забезпечення фінансових потреб держави має базуватись на засадах формування максимально зручних і необтяжливих умов оподаткування бізнесу, в тому числі за рахунок подолання нерівномірного розподілу податкового навантаження в економіці, впорядкування системи планування, організації і здійснення податкових перевірок, використання сучасних аналітичних інструментів їх проведення, що дозволяють визначити приховану податкову базу і запобігти ухилянню від оподаткування, сприяти підвищенню податкової культури, дисципліни в суспільстві і ефективності податкового адміністрування загалом [1, с. 59].

Вітчизняна економічна література останнім часом зміст податкового контролю зводить виключно до проведення податкових перевірок, дотримання платниками законодавства про оподаткування і підприємницьку діяльність. В зарубіжній практиці прийнято трактувати податковий контроль не лише, як проведення податкових перевірок та ревізій, а й як систему спостереження за платниками податків. Метою даного спостереження є оцінка дотримання встановлених правил реєстрації, взяття на облік, повноти обліку здійснених операцій, вивчення податкової перевірки, тощо [2, с. 39-40]. Правовий підхід щодо питання податкового контролю переважно зосереджений на виявленні порушників податкового законодавства, в той час, як інші аспекти податкового контролю залишаються без належної уваги.

Згідно зі статтею 61 Податкового кодексу України податковий контроль – це система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обліку готівки, проведення розрахункових і касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [3].

У свою чергу, в статті 62 ПКУ визначаються шляхи здійснення податкового контролю, а саме: ведення обліку платників податків; інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів; перевірки та звірки відповідно до вимог, а також перевірки щодо дотримання законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, в порядку, встановленому законами України, що регулюють відповідну сферу правовідносин [3].

Облік платників податків, інформація про них і проведення перевірок у комплексі мають давати відповідний позитивний ефект у вигляді належної сплати податкових платежів. А контроль за суміжними сферами надає можливість виявити порушення і запобігти несплаті податків. Аналіз вітчизняних і зарубіжних дослідницьких праць крізь призму сучасних

трансформацій в Україні дозволяє стверджувати, що комплексний метод оцінювання і системного моніторингу контрольно-перевірочної роботи податкових органів, конкретних механізмів гармонізації взаємовідносин між платниками податків і податковими органами в процесі здійснення податкового контролю – відсутній.

Поглиблення співпраці податкових органів із платниками податків, реформування організації роботи податкових органів і підходів до проведення ними податкових перевірок, підвищення якості і стабілізація податкового законодавства є пріоритетними напрямками підвищення ефективності податкового контролю.

Відповідно до вищевказаного податковий контроль має застосовуватись на всіх етапах податкових правовідносин і включати в себе в якості обов'язкового елемента також взаємодію з платниками податків в вигляді роз'яснень і консультування платників. Окрім цього, контроль за рахунками і майном платників має базуватись на тісній співпраці із органами нагляду за фінансовим сектором, та в першу чергу – банківського нагляду та контролю.

У теперішніх реаліях варто виділити такі основні шляхи вдосконалення податкового контролю, як: усунення суперечностей в законодавчо-нормативній базі та введення нових прогресивних податкових технологій і процедур [5, с. 40].

Отже, податковий контроль слід розглядати в широкому значенні, адже він є видом державного фінансового контролю, який в свою чергу спрямований на встановлення правопорядку в податковій сфері. Проте, податковий контроль не має обмежуватись веденням обліку, інформаційно-аналітичним забезпеченням і перевірками, а має в себе включати роз'яснення податкових норм і надання необхідної допомоги задля запобігання правопорушень. А сам контроль має базуватись на електронних технологіях обробки даних про платників з залученням органів контролю в банківській і фінансовій сфері.

Література:

1. Лещух І.В. Методичні засади оцінювання і пріоритети підвищення ефективності податкового контролю в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 3 (113). С. 59-66.
2. Корецька-Гармаш В.О. Податковий контроль: проблемні аспекти і напрями удосконалення. *Часопис економічних реформ*. 2011. № 1. С. 39-44.
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 22.11.2020)
4. Фоміна Т.В., Пугаченко О.Б. Організація і методика податкових перевірок : навчальний посібник. Дніпро : Середняк Т.К., 2020. 292 с.
5. Шевчук О.Д., Лоїк І.І. Сучасні тенденції та напрями удосконалення податкового контролю в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2013. № 5. С. 38-40

Дрозд Анастасия
студентка факультета бухгалтерского учета
Куруленко Татьяна
старший преподаватель кафедры бухгалтерского учета
УО «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»
г. Горки, Республика Беларусь

СУДЕБНО-БУХГАЛТЕРСКАЯ ЭКСПЕРТИЗА РАСЧЕТОВ С ПЕРСОНАЛОМ ПО ОПЛАТЕ ТРУДА

В современных условиях использование судебно-бухгалтерской экспертизы выступает одним из источников доказательств наличия деструктивных факторов в хозяйственной деятельности организации, выявления экономических правонарушений. Совершаемые правонарушения в области расчетов и сроков выплаты заработной платы являются наиболее важным вопросом, поскольку сопряжены с риском неплатежеспособности населения.

Экспертиза – исследование какого-либо вопроса, требующего специальных знаний опытным высокоспециализированным специалистом с представлением обоснованного заключения. Судебная экспертиза – это тоже исследование с использованием специальных знаний, однако, заключение данного исследования является источником доказательств по уголовным, а также гражданским делам. То есть, судебно-бухгалтерская экспертиза, как одна из разновидностей судебных экспертиз, представляет собой экономическое исследование экспертных ситуаций в хозяйственной деятельности, которые стали объектами расследования правоохранительными органами, с целью их устранения и предупреждения повторений в дальнейшем. Судебно-бухгалтерская экспертиза назначается следователем, дознавателем, судом, лицом или органом, рассматривающим дело об административном правонарушении [1].

Для проведения судебно-бухгалтерской экспертизы расчетов по оплате труда назначается эксперт-бухгалтер – лицо, обладающее специальными знаниями в области бухгалтерского учета, анализа, аудита.

Расчеты с работниками являются по сегодняшний день самым сложным участком работы. Из этого следует что, и проведение судебно-бухгалтерской экспертизы данного участка является наиболее трудоемким процессом.

В процессе проведения судебно-экспертного исследования расчетов по оплате труда необходимо определить следующие важные элементы:

- цель экспертного исследования;
- объекты экспертизы;
- источники информации экспертного исследования оплаты труда;
- методы и процедуры экспертного исследования оплаты труда;
- обобщение результатов исследования.

Цель экспертного исследования операций по оплате труда заключается в исследовании законности операций по начислению и выплате заработной платы и исчислению страховых взносов в фонд социальной защиты населения, а также подоходного налога.

Объектами судебно-бухгалтерской экспертизы операций по труду и заработной плате являются:

- системы оплаты труда, компенсационные и стимулирующие выплаты;
- состояние трудовой дисциплины и соблюдение трудового законодательства;
- правильность расчета отчислений в фонд социальной защиты населения;
- порядок расчета заработной платы;
- первичные документы по оплате труда;
- причиненный ущерб и ответственные за него лица [2].

Правоохранительный орган предоставляет эксперту-бухгалтеру различные источники информации: локальные нормативно-правовые документы экономического субъекта, первичные документы, регистры синтетического и аналитического учета, бухгалтерскую финансовую отчетность. Эксперт-бухгалтер, исследуя операции по оплате труда, проверяет правильность начисления и выплаты заработной платы, соответствие сумм в расчетных и платежных ведомостях показателям первичных документов по учету рабочего времени, объему выполненных работ, услуг. По выявленным фактам правонарушений составляют специальные рабочие ведомости эксперта с указанием документов и обнаруженных приписок, на основании которых готовят заключение судебной экономической экспертизы [3].

Процедуры методики экспертного исследования учета расчетов с персоналом по оплате труда включают в себя:

- арифметический пересчет показателей с одновременным анализом степени исполнения трудовых обязанностей;
- опрос осведомленных лиц внутри экономического субъекта и за его пределами с оценкой достоверности получаемой информации;
- запрос встречных документов в органы социального страхования, налоговые органы, контрагентам экономического субъекта;
- метод взаимной сверки документов по начислению и выплате заработной платы.

Наиболее часто в операциях по оплате труда встречаются следующие злоупотребления: неправильное определение объемов выполненных работ; нереальные работы, указанные в документах по учету труда; повторное включение работ в документы по учету труда; неправильное применение норм выработки, тарифных ставок, должностных окладов и расценок; неправильная таксировка отдельных документов по учету труда; неправильный подсчет итоговых сумм по первичным документам, начисление заработной платы подставным лицам.

Таким образом, экспертное исследование операций по оплате труда является одним из самых трудоемких. Обязательными приемами,

отличающими судебно-бухгалтерскую экспертизу этих операций от других форм финансового контроля, должны быть анализ учетных данных, исследование систем бухгалтерского учета, выявление взаимосвязи хозяйственных операций, моделирование учетной системы и иные специфические экспертные приемы. Кроме того, в Республике Беларусь часто вносятся изменения в нормативную базу по вопросам оплаты труда, следовательно эксперт-бухгалтер должен постоянно следить за этими изменениями, чтобы впоследствии составить объективное заключение.

Литература:

1. Пупко Г.М. Судебно-бухгалтерская экспертиза : курс лекций. URL: <http://edoc.bseu.by:8080/handle/edoc/6111>. (дата обращения: 20.11.2020)
2. Российская Е.Р., Эриашвили Н.Д. Судебно-бухгалтерская экспертиза : учеб.пособие. URL: <http://www.booksite.ru/fulltext/bu/text.pdf> (дата обращения: 20.11.2020)
3. Шокарова Л.Х., Шогенцукова З.Х., Казиева Б.В. Особенности проведения судебно-бухгалтерской экспертизы расчетов по оплате труда. *Современные проблемы науки и образования*. 2015. № 1. URL: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=18375> (дата обращения: 20.11.2020)

УДК 330.001

Ефименко Антонина

доктор экономических наук, профессор
заведующая кафедрой экономики и организации производства

Какора Марина

кандидат экономических наук, доцент
доцент кафедры экономики и организации производства
Могилевский государственный университет продовольствия
г. Могилев, Республика Беларусь

ИННОВАЦИИ КАК ФАКТОР СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ МОГИЛЕВСКОЙ ОБЛАСТИ

Социально-экономическое развитие Республики Беларусь характеризуется глобальными трансформационными процессами: происходит поэтапный переход от постиндустриального общества к обществу знаний. В такой период общественного развития повышается функциональная роль двух факторов – устойчивого развития и инноваций.

В Республике Беларусь разработана национальная стратегия устойчивого развития (НСУР) до 2030 года определяющая цели, этапы и сценарии перехода Республики Беларусь к зрелому гражданскому обществу и инновационному развитию экономики. Она призвана устранить имеющиеся дисбалансы и создать прочный фундамент для дальнейшего устойчивого развития на основе модернизации системы экономических отношений и эффективного государственного управления с целью равновесия между социальным, экономическим и экологобезопасным развитием страны [1].

Основываясь на принципах преемственности и интегрированности с документами местного, национального и глобального уровней, разработана стратегия устойчивого развития Могилевской области до 2035 года, согласно которой одним из основных акселераторов являются цифровые трансформации и социальные инновации [3].

Могилевская область находится на востоке Беларуси и граничит с Российской Федерацией. На территории области проживает около 1,053 млн. жителей, или 11,1% от общей численности населения Беларуси. По численности населения Могилевская область близка к Эстонии, но превышает такие государства, как Кипр и Черногорию. В состав области входит 21 район и 2 города областного подчинения – Могилев и Бобруйск [3].

В хозяйственном отношении Могилевская область – важный производитель продукции химической и нефтехимической промышленности, машиностроения, деревообработки, текстиля, кровельных материалов, бумаги, молока, мяса, картофеля, овощей. Экономика региона имеет производственную специализацию: наибольший удельный вес в валовом региональном продукте (ВРП) занимает сфера производства – 54,1%, на сферу услуг приходится 45,9% стоимостного объема ВРП. В структуре промышленности почти 90% занимает обрабатывающая промышленность, которая формирует более 25% ВРП. Предприятия области поддерживают торговые связи с более чем 100 странами мира, основными из которых являются Россия, страны ЕС, Украина [3].

Вклад Могилевской области в формирование национальных социально-экономических показателей представлен в таблице 1.

Таблица 1 – Показатели вклада Могилевской области в формирование национальных социально-экономических показателей за 2019 год

Показатель	Значение, %
Удельный вес валового регионального продукта (ВРП) в ВВП Республики Беларусь	7
Доля области в общем объеме промышленного производства	8,7
Доля области в общем объеме производства продукции сельского хозяйства	11,7
Доля области в общем объеме товарооборота	8,8
Удельный вес области в общем объеме экспорта	6

Источник: По данным Национального статистического комитета Республики Беларусь [2]

Важным направлением для экономики Могилевской области является создание механизма коммерциализации и передачи передовых технологий в действующее производство через содействие развитию малого и среднего предпринимательства (МСП), более устойчивого к кризисам и их последствиям, что требует, как минимум, увеличения численности субъектов МСП на 50-60%. Это может обеспечить их вклад в валовую добавленную стоимость области до уровня 40-50%, что приближается к стандартам экономически развитых стран. ЗАО «Технологический парк Могилев» является первым научно-технологическим парком и одним из первых инкубаторов малого предпринимательства в Беларуси. ЗАО «ТПМ» стимулирует

продвижение в экономику региона передовых отечественных и зарубежных идей, знаний, опыта, НИОКР, технологий, оборудования и инвестиций [3].

Результаты эффективности реализации целевых показателей инновационной трансформации региональной социально-экономической системы Могилевской области представлены в таблице 2.

Таблица 2 – Индикаторы результативности и эффективности реализации инновационной трансформации региональной социально-экономической системы Могилевской области за 2019 год

Показатели (индикаторы)	Значение
<i>Экономический и технологический аспект трансформации</i>	
Удельный вес инновационно-активных хозяйствующих субъектов в общей численности предприятий и организаций области, %	18,1
Уровень вес затрат на технологические инновации хозяйствующих субъектов, зарегистрированных на территории области, в % к объему затрат в целом по Республике Беларусь	7,7
Удельный вес отгруженной инновационной продукции области в общем объеме отгруженной продукции, %	8,7
Удельный вес экспорта в общем объеме отгруженной инновационной продукции организаций обрабатывающей промышленности, %	31,6
Удельный вес внутренних текущих затрат на научные исследования и разработки области, %	2,1
<i>Социальный аспект трансформации</i>	
Число вновь созданных рабочих мест в области в сфере инноваций	170
Удельный вес персонала области, занятого научными исследованиями и разработками, в % к общему количеству по Республике Беларусь	3,2

Источник: По данным Национального статистического комитета Республики Беларусь [2]

Необходимо отметить, что в рейтинге регионов Республики Беларусь, имеющих наибольший инновационный потенциал, Могилевская область занимает четвертое место. Кроме того, инновационная трансформация региональной социально-экономической системы имеет инвестиционную поддержку: за последние три года совокупные затраты на технологические инновации увеличились на 9,3%, а удельный вес инновационно-активных хозяйствующих субъектов в общей численности предприятий и организаций области на 1,5%.

Таким образом, проведенные исследования позволяют сделать вывод о том, что современный этап развития Республики Беларусь (в том числе Могилевской области) характеризуется значительными трансформациями, затрагивающими все сферы жизни общества, и мощным двигателем научно-технического, экономического и социально-политического прогресса являются инновации. Инновации, как драйвер устойчивого социально-экономического развития, является неотъемлемым звеном механизма перевода национальной экономической системы на инновационный путь развития, в том числе обеспечивающим достижение целей модернизации. Решение задач трансформации траектории развития национальной экономики с традиционной на инновационную, а также ее модернизации невозможно без достаточного

финансирования, то есть без инвестиций в наукоемкие решения, воплощаемые в дальнейшем в производстве конкурентоспособной продукции на мировых рынках.

Литература:

1. Национальная стратегия устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь на период до 2030 г. *Экономический бюллетень НИЭИ Министерства экономики Республики Беларусь*. 2015. № 4. С. 6-99.
2. Национальный статистический комитет Республики Беларусь / Официальный сайт. URL: <http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/realny-sector-ekonomiki/> (дата обращения: 05.11.2020).
3. Стратегия устойчивого развития Могилевской области на период до 2035 года. URL: <https://cdo.mogileviro.by>. (дата обращения: 05.11.2020).

УДК 657

Євдошак Володимир

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри обліку і оподаткування

Маначинська Юлія

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри обліку і оподаткування

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Чернівці, Україна

СУЧАСНІ ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ АКТУАРНОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Термін «імператив» (від лат. «іmpеrо» – наказую) характеризує обов'язковість, відповідно, застосування даного терміну в системі сучасного облікового вчення, відображає всезростаючу потребу в переході на нову інноваційну актуарну шаблину розвитку бухгалтерського обліку. Щодо сучасних імперативів розвитку актуарного бухгалтерського обліку, то в умовах інформаційної економіки обов'язковими умовами його побудови виступає багатовимірний підхід до інтерпретації облікової інформації.

Інформаційна економіка (від англ. «information economy» – мережна економіка) в епоху комплексної та всебічної цифровізації та діджиталізації суспільства потребує n-вимірного підходу до побудови системи бухгалтерського обліку. Адже, саме облік є мовою сучасного бізнесу, на його інформаційному підґрунті будується ефективна система управління ним.

Саме інформаційна економіка відображає стан сучасної економіки з позиції розповсюдження інформаційних технологій у сфері фінансово-господарських відносин та трансформацію інформації на один із вагомих чинників економічного прогресу та соціально-економічних перетворень в суспільстві. Ключовим інтегруючим показником інформаційної економіки є рівень діджиталізації.

Побудова інформаційної економіки в Україні в стратегічній перспективі дозволить посилити міжнародні позиції України та її конкурентоспроможність на світових ринках, зміцнити внутрішні аспекти соціально-економічного розвитку, підвищити рівень добробуту населення [1, с. 34].

В умовах електронної економіки, бізнес-процеси, які відбуваються на підприємстві потребують багатовимірної інтерпретації з метою ефективного управління вартістю суб'єкта господарювання. У наших попередніх дослідженнях ми приділяли особливу увагу 6D-вимірній інтерпретації управління вартістю бізнесу за даними сучасного імперативу розвитку обліку – актуарного в 5D-форматі. 3D, 4D, 5D, 6D...nD (від англ. Dimension (D) – кількість незалежних вимірів) – формати вже стали доволі звичним явищем для переважної більшості соціально-економічних явищ та процесів. Адже за рахунок багатовимірності простору, можна комплексно побачити нові тенденції управління економічними системами в умовах реалізації інтеграційних стратегій.

Тобто сучасним імперативом розвитку актуарного обліку в умовах інформаційної економіки є практичне впровадження 6D-модель управління вартістю бізнесу – як важливого інструменту ефективної стратегічної оцінки його економічного потенціалу на довготривалу перспективу. Вона включає цілісну багатовимірну модель, що відображає трансформацію економічного потенціалу підприємства з фінансової звітності в 3D в 5D-актуарну звітність з метою підвищення його інвестиційної привабливості на фінансовому ринку.

Перший блок моделі у 3D-форматі містить традиційну фінансову звітність трансформовану в 3D на базі зарубіжного підходу із залученням інтелектуального кадрового потенціалу для проведення означеної процедури. Цей блок при наочній інтерпретації має форму звичайного тетраєдра (від грец. τετρά-εδρον – чотиригранник) – простого багатогранника, гранями якого є чотири трикутника, іншими словами – це трикутна піраміда. В багатовимірній системі бухгалтерського обліку відповідна форма фінансової звітності в 3D розміщується у окремій грані тетраєдра. Таким чином забезпечується наочне відображення взаємозв'язку звітних форм. Другий – 4D-формат (3D+час) включає з актуарної звітності на відповідну перспективу (часовий лаг (t)). Остання складається на основі фінансової звітності в 3D, та містить обліково-інформаційне наповнення про перспективи зміни фінансових та операційних активів і зобов'язань, а також власного капіталу підприємства. Тобто актуарна звітність містить важливу інформацію для реальних та потенційних інвесторів, які планують вкласти тимчасово-вільні фінансові ресурси у подальший розвиток підприємства. Для третього блоку запропоновано 5D-формат параметризації облікової інформації, що включає розробку системи оцінки вартості підприємства на основі 4D-моделі та забезпечує підвищення рівня його інвестиційної привабливості на фінансовому ринку. Четвертий блок – 6D – доповнює 5D-формат вже залученою сумою інвестицій та ефективною системою управління фінансовими ресурсами силами кваліфікованого якісного складу менеджерів вищих ланок управління (top-менеджмента) в рамках реалізації визначеної інтеграційної стратегії підприємства [2].

Отже, сучасні імперативи розвитку актуарного обліку в епоху інформаційної економіки передбачають *n*-вимірну інтерпретацію облікової інформації крізь призму актуарного бухгалтерського обліку та акутарної управлінської звітності. Розраховані результати обліково-інформаційного наповнення описаної 6D-моделі управління вартості бізнесу можуть бути використані в системі прийняття рішень як повноцінний фундамент для розробки інтеграційних стратегій підприємств, а також дієвий важіль для залучення необхідного обсягу інвестицій у їх соціально-економічний розвиток.

Література:

1. Малик І.П. Тенденції розвитку інформаційної економіки. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту*. 2013. Випуск 1 (14). С. 25-34
2. Luchyk S., Luchyk M., Manachynska Yu., Yevdoshchak V. Models and Technologies of Economic Systems Management (SMTESM 2019). *Published by Atlantis Press. Advances in Economics, Business and Management Research : 6th International Conference on Strategies*, October 4-6, 2019, volume 95. Khmelnytskyi, Ukraine. P. 181-185. URL: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/smtesm-19> (Last accessed: 28.10.2020)

УДК 338.3:338.45

Єнакієва Катерина

аспірант кафедри маркетингу

ДВНЗ «Приазовський Державний технічний університет»

Григоренко Тетяна

викладач економічних дисциплін

ВСП «Маріупольський політехнічний фаховий коледж»

ДВНЗ «Приазовський Державний технічний університет»

м. Маріуполь, Україна

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Для України практична реалізація курсу на широке використання інновацій, як і в попередні десятиліття, залишається одним з найважливіших викликів. Під впливом структурно-технологічних зрушень, які відбувалися в роки незалежності, причому в основному стихійно, головні механізми зростання продовжували концентруватися в групі галузей, чия конкурентоспроможність переважно залежить від використання екстенсивних факторів виробництва, вимагає відносно невисокого рівня інноваційної активності та ґрунтується на експорті сировинних товарів і продукції нижчих виробничих переділів [1].

Трансформація соціально-економічної системи охоплює три основних етапи (рис. 1). За умови загальносистемної трансформації відбуваються якісні перетворення, що охоплюють усі рівні, впливають на структуру,

супроводжуються зміною технологічного укладу, соціальної, політичної організації держави. [2].

На шляху розвитку будь-якої з інноваційно привабливих сфер економіки, поряд із загальними, характерними для всієї економіки питаннями, виникають і специфічні труднощі [3]. Тому практично неможливо розробити набір якихось універсальних рішень, які одночасно вирішили б проблеми в різних секторах економіки, і для досягнення інноваційності повинна проводитися постійна кропітка робота по кожному з напрямків. Наприклад, у 2019 році частка сектора інформаційно-комунікаційних технологій в ВВП України склала 3,4%, а обсяги експорту – близько 4,5 млрд.дол. Україна займає 4-е місце в світі за кількістю сертифікованих ІТ-фахівців (після США, Індії та Росії) [4], входить в Топ-30 локацій замовлень на розробку програмного забезпечення. При цьому основними проблемами в сфері інформаційно-комунікаційних технологій є: тінізація ІТ-бізнесу, «сірі» схеми аутсорсингу (аутстафінгу); орієнтація не на кінцевий, «інтегрований» продукт, а на виконання окремих завдань іноземних замовників; виїзд за кордон фахівців, на підготовку яких держава витратила значні кошти.

Рисунок 1 – Етапи трансформації соціально-економічної системи

Якщо проаналізувати розвиток в Україні ще однієї галузі з великим інноваційним потенціалом – біотехнологій, то там можна ідентифікувати інші проблеми. За період 1995-2020 рр. кількість вчених, які працювали в цій сфері, постійно зростала, але до сих пір їх частка в загальній кількості дослідників залишається відносно незначною – 6,2%. Головні проблеми розвитку біотехнологій в Україні пов'язані з великим розривом між досить високим рівнем науково-дослідних розробок і їх імплементацією в практичні сфери діяльності суспільства; з відсутністю державної політики щодо розвитку біотехнологій і біоекономіки; з фактичною відсутністю потужної бази для виробництва вітчизняних медичних препаратів: антибіотиків нового покоління, сучасних вакцин, генних діагностикумів, моноклональних антитіл і т.д.

У сфері нанотехнологій і наноматеріалів в Україні в останні роки прийнято ряд державних програм. Крім того, українські вчені досить активно беруть участь у міжнародному співробітництві в цій галузі: в 2008-2019 рр. тільки академічні установи отримали понад 200 міжнародних грантів, більшість проектів виконувалися спільно з країнами-членами ЄС. Однак однією з основних проблем цього виду діяльності є недостатній рівень фінансування. Участь приватного сектора в розвитку наоіндустрії вельми обмежена. Можна констатувати істотне відставання України від провідних країн світу як за обсягами фінансування, так і за кількістю підприємств, що функціонують в цій сфері діяльності [5]. Слід підкреслити також наявність кадрової проблеми: підготовка вітчизняних фахівців у сфері нанотехнологій проводиться практично по тих же напрямках, що і в провідних навчальних закладах світу, але де-факто підготовка магістрів здійснюється тільки по одній спеціальності «Мікро- та наноелектронні прилади і пристрої».

Інші особливості впровадження інновацій характерні для агросектору. Наукові дослідження в галузі сільського господарства в Україні фінансувалися по декількох каналах (через відповідне міністерство, Національну академію аграрних наук тощо). Це дало результати з високим потенціалом комерціалізації, але проблема полягає в тому, що значна частина українських аграріїв, особливо великі агрофірми, майже повністю орієнтована на застосування зарубіжних інновацій. Це формує серйозну зовнішню залежність країни в цій стратегічній сфері, яка при цьому має великий експортний потенціал.

У цілому можна констатувати, що, незважаючи на наявність істотного наукового потенціалу і досвід створення технологічно складної продукції, країна з року в рік втрачала свої позиції на ринках високотехнологічних товарів і послуг, які в сучасному світі розвиваються найбільш динамічно. Ідея економіки, заснованої на знаннях, рушійною силою якої є інновації, була в значній мірі дискредитована в українському суспільстві через неефективні і непослідовних дій влади і аносування заходів, які так і не були втілені в життя [6].

Складна ситуація в традиційних галузях промисловості України, які повинні визначати конкурентоспроможність національної економіки, вимагає радикальних заходів, які будуть реалізовуватися відповідно до стратегічного бачення розвитку України на інноваційній основі. Незважаючи на обмеженість наявних ресурсів, за умови їх оптимального використання існують всі можливості для відродження промислового потенціалу, навіть з урахуванням руйнування промислових об'єктів і інфраструктури на Сході України.

Література:

1. Акерман Е.Н. Особенности трансформации социально-экономических отношений в условиях развития «новой экономики». *Вестник Томского государственного университета*. 2011. № 2 (14). С. 11-17.
2. Bell D. *The cultural contradictions of capitalism*. N. Y., 1976.
3. Большая экономическая энциклопедия. М. : Эксмо, 2007. 816 с.
4. Васин С.М. Трансформация социально-экономической системы региона : автореф.

- дис. ...д-ра экон. наук. СПб., 2007. 37 с.
5. Гражевська Н.І. Відображення трансформаційних процесів у системі категорій соціально-економічної динаміки. *Економічна теорія*. 2007. № 4. С. 19-29.
6. Стеблякова Л.П. Трансформация экономических систем: теория и практика : автореф. дис. ... д-ра экон. наук. М., 2010. 54 с.

УДК 657

Зарудна Наталія

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри обліку і оподаткування

Кундеус Олександр

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри обліку і оподаткування
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У ринкових умовах господарювання для усіх підприємств важливим аспектом є зацікавленість в прибуткових кінцевих результатах діяльності. Для цього підприємствам необхідна побудова такої системи управління витратами, виконання таких функцій, які були би спрямовані на підвищення ефективності використання ресурсів. Вирішення завдання організації системи управління витратами передбачає реорганізацію всієї системи управління підприємством. Вважаємо, що до неї мають входити такі дві підсистеми:

- зовнішня – фінансова, що забезпечує облік майна, виявлення результатів діяльності підприємства та складання звітів;
- внутрішня – управлінська, що забезпечує вирішення управлінських завдань на основі одержання оперативної, своєчасної, достовірної інформації про витрати і результати в цілому по підприємству та його окремих ділянках.

Удосконалення управління витратами підприємств слід розглядати як один із головних чинників підвищення ефективності будь-якої виробничо-господарської діяльності, що забезпечить поліпшення позицій підприємства в конкурентній боротьбі, його стабільне функціонування та динамічний розвиток.

Головна спрямованість управління витратами підприємств, полягає в оптимізації використання ресурсів підприємства. Система управління витратами підприємства, на думку Партин Г.О., може вважатися досить ефективною лише у тому разі, коли вона дає змогу не лише раціонально використовувати наявні ресурси, а й забезпечувати активний системний пошук можливостей подальшого зниження витрат і, відповідно, забезпечувати розвиток підприємства [1].

Вживання та ефективне функціонування кожного підприємства дуже жорстко залежить від своєчасності надходження сировини та ритмічності

завантаження його виробничих потужностей.

За умов кардинальних змін структури економіки, розширення самостійності підприємств щодо форм господарювання й напрямів економічної діяльності, у виборі як постачальників, так і закупівельних організацій фактично відбулося формування змістовно нової системи забезпечення. Окреслюються і надалі посилюватимуться процеси конкуренції між підприємствами промисловості за залучення виробників сировини у сферу власних економічних інтересів. Це впливатиме на подальше розширення напрямів діяльності і розвиток економічних та організаційно-правових інструментів гармонізації економічних відносин [2].

Побудова обліку виробничих витрат і вибір методів калькулювання собівартості продукції значною мірою залежать від особливостей галузі, типу й виду виробництва, характеру організації технологічного процесу, широти асортименту продукції, що виготовляється, спектру виконуваних робіт і наданих послуг, масовості випуску, об'єктів калькулювання, структури організації та інших умов. Організація управління підприємством, повинна враховувати створення ефективної управлінської системи та її постійне удосконалення [3].

Критичний аналіз наукових підходів дозволив визначити критерії управління ефективністю та основні елементи комплексної системи управління витратами (рис. 1).

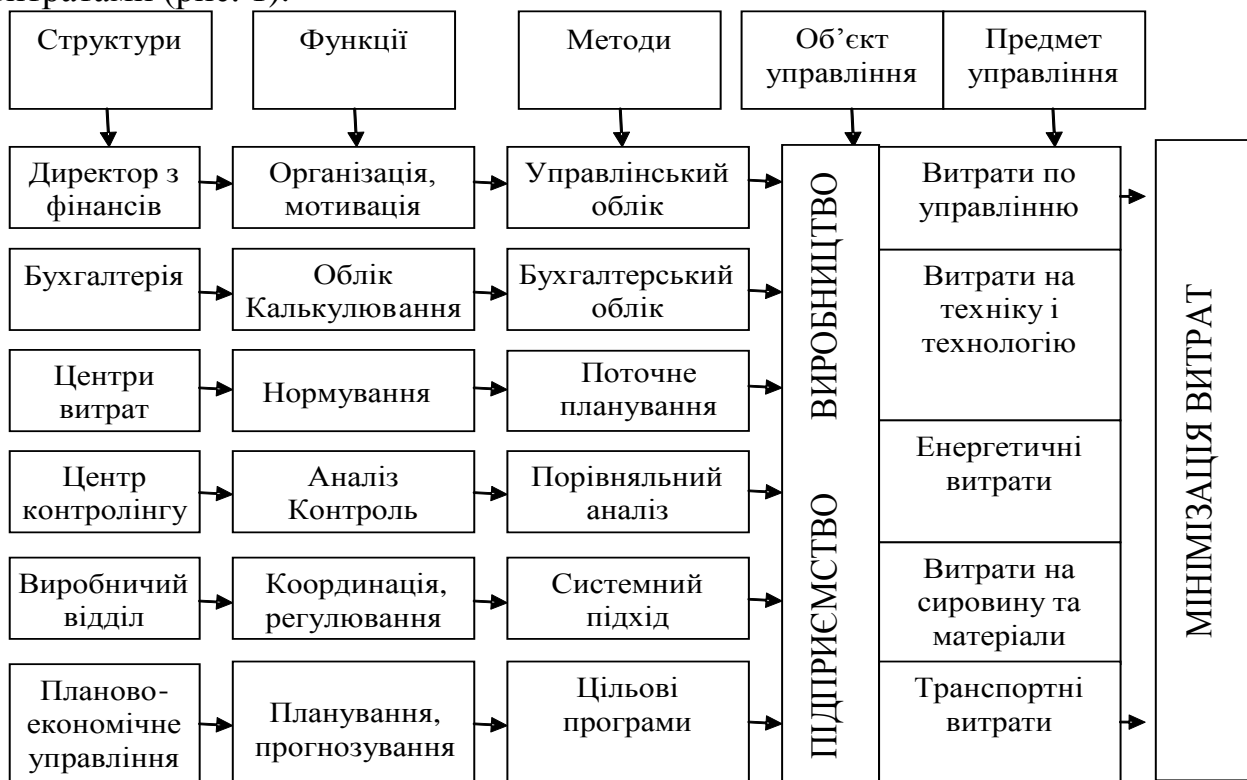

Рисунок 1 – Основні елементи комплексної системи управління витратами

Управління витратами – це система цілеспрямованого впливу на склад, структуру й поведінку витрат та їх чинники на всіх етапах формування й розподілу витрат, що ґрунтується на використанні економічних законів, для підвищення ефективності діяльності підприємства на базі оптимізації рівня

витрат, забезпечення його конкурентоспроможності на ринку та досягнення стратегічної мети й поточних завдань його розвитку.

Основним завданням управління витратами є пошук найефективнішого способу використання наявних ресурсів, а саме – оптимізація витрат. Процес оптимізації діяльності підприємства в частині витрат – це шляхи пошуку найефективніших методів господарювання, за яких підприємство отримувало б максимальний ефект з мінімальними витратами.

Оптимізація витрат – це безперервний процес планування, обліку, аналізу й контролю витрат, а також прийняття рішень щодо подальшої економічної стратегії й політики підприємства з використанням інструментів мотивації працівників на всіх рівнях сформованої організаційної структури, у якій планування здійснюється з метою визначення необхідного рівня витрат для забезпечення ефективної роботи підприємства, а також обчислення прибутку, який буде отримано за певного рівня та структури витрат. При цьому:

- облік передбачає спостереження, ідентифікацію вимірювання та реєстрацію фактів витрачання ресурсів у процесі господарської діяльності підприємства;
- всебічний аналіз виконується з метою визначення ступеня раціональності витрат та оцінки впливу відповідних факторів на їх рівень;
- організація та контроль полягають у визначенні місць формування витрат і центрів відповідальності з метою відслідковування причин відхилень та виявлення відповідальних за це осіб, а прийняття рішень у сфері витрат здійснюється з метою обґрунтування доцільності виробництва окремих видів продукції, вибору техніки та технології виробництва, формування оптимального товарного асортименту підприємства тощо.

Отже, сучасні методи оптимізації виробничих витрат мають бути простими у використанні, доступними, гнучкими, надавати необхідну для прийняття управлінських рішень інформацію в оперативному порядку. А головна спрямованість управління витратами підприємств, полягає в оптимізації використання ресурсів підприємства. Система управління витратами підприємства може вважатися досить ефективною лише у тому разі, коли вона дає змогу не лише раціонально використовувати наявні ресурси, а й забезпечувати активний системний пошук можливостей подальшого зниження витрат і, відповідно, забезпечувати розвиток підприємства.

Література:

1. Партин Г.О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій : Монографія. К. : УСБ НБУ, 2018. 219 с.
2. Данилюк М.О., Лещій В.Р. Управління витратами на промислових підприємствах. Науково-практичний посібник: Наукове видання. Івано-Франківськ : ПП Супрун. 2006. 172 с.
3. Сопко В.В. Роль управлінського обліку в системі управління витратами. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. № 10. С. 39.

*Зомчак Лариса*кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економічної кібернетики*Галочкіна Аліса-Тетяна*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ПРОГНОЗУВАННЯ ІНФЛЯЦІЇ УКРАЇНИ ЗА ДОПОМОГОЮ ARIMA-МОДЕЛІ

Інфляція є актуальною проблемою сьогодення в Україні. Аналіз рівня та темпів інфляції є важливою складовою монетарної політики не тільки держави, але і підприємств. На основі досліджень, систематичного аналізу та прогнозування рівня інфляції, аналітики можуть обґрунтувати та зробити висновки про стан економіки у певний період часу, просто зростання витрат майбутніх періодів та цінності отриманих прибутків чи понесених збитків.

На державному рівні метою Національного Банку України є забезпечення стабільного та низького рівня інфляції. Це забезпечує відсутність знецінення заощаджень та доходів населення країни. За таких умов бізнес може сміливо вкладати свої кошти, тобто інвестувати у довгострокові проекти і бути впевненим, що вони не зазнають збитків.

Для аналізу динаміки рівня інфляції використовуємо алгоритм побудови авторегресійної моделі ARIMA. Прогнозування рівня інфляції на основі авторегресійної моделі ковзного середнього ARIMA є актуальним у світі. Наприклад, цей підхід був використаний для прогнозування інфляції у Гані [1, 2], Фінляндії [3], у Кенії [4] та Нігерії [5, 6]. Чорногорії [7], України [8], Боснії та Герцоговини [9] тощо.

Для аналізу динаміки рівня інфляції використовуємо алгоритм побудови авторегресійної моделі ARIMA. Рівень інфляції розраховано як відношення цін до попереднього місяця. Щомісячні дані взято з офіційного сайту Державної служби статистики України за період з січня 2015 року до жовтня 2020 року [10] та відображено на рис. 1.

Рисунок 1 – Рівень інфляції в Україні (до попереднього місяця) за 2015-2020 роки

За допомогою корелограми, критерію Акайка та інших критеріїв модель специфіковано у вигляді:

$$y_t = c + a_1 y_{t-1} + a_2 y_{t-2} + a_{12} y_{t-12}, \text{ де:}$$

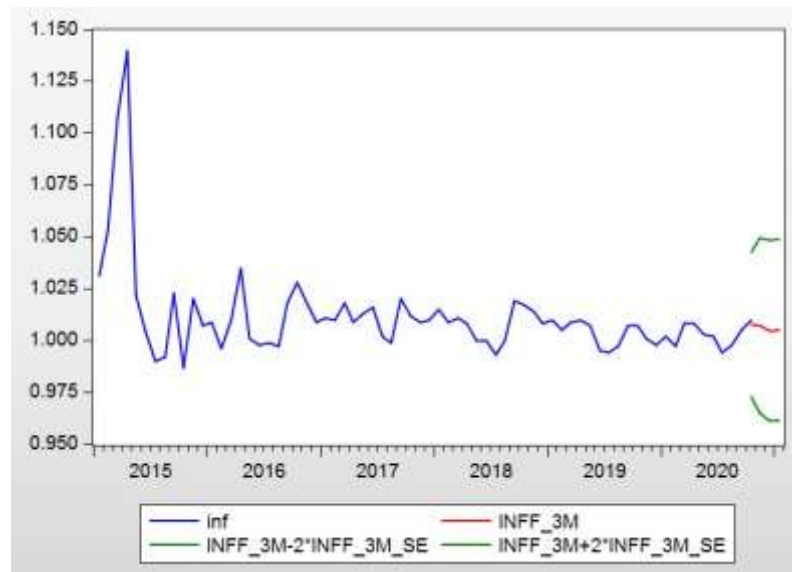
y_t – значення інфляції у періоді t

c – вільний член моделі

a_1 , a_2 та a_{12} – коефіцієнти моделі

Для оцінювання прогнозної якості моделі використаємо розраховані на попередньому етапі критерії прогнозної якості. Одним із найбільш популярних – критерій середньої абсолютної процентної похибки (MAPE – Mean Absolute Percent Error). Він показує середню абсолютну похибку прогнозу у відсотках. У випадку побудованої моделі критерій MAPE дорівнює 0,32%, що вказує на високу прогнозну якість побудованої моделі.

Після розрахунків критеріїв точності та адекватності моделі здійснимо прогноз рівня інфляції на наступні 3 місяці – листопад 2020-січень 2021 рр. Графічне представлення результату прогнозування рівня інфляції на основі побудованої моделі ARIMA зображено на рис. 2 та представлено таблично (табл. 1).

Рисунок 2 – Графік прогнозних значень та інтервали довіри для прогнозу на три наступні періоди (листопад 2020-січень 2021 рр.)

Таблиця 1 – Прогнозні значення рівня інфляції на період листопад 2020 р. – січень 2021 р

Період	Прогнозовані дані
листопад 2020	1,007098
грудень 2020	1,004774
січень 2021	1,004960

Отже, здійснено аналіз рівня інфляції України і прогнозування цього показника на майбутні три періоди (листопад 2020 р. – січень 2021 р.). Побудована авторегресійна модель ARIMA дала адекватні та високої якості результати прогнозування рівня інфляції України. Критерій середньої

абсолютної процентної похибки моделі ARIMA складає 0,32%, що вказує на високу прогностну якість цієї моделі.

Література:

1. Alnaa S., Ahiakpor F. ARIMA (autoregressive integrated moving average) approach to predicting inflation in Ghana. *Journal of economics and international finance*. 2011. № 3.5. P. 328-336.
2. Omane-Adjepong M., Oduro F., Oduro S. Determining the better approach for short-term forecasting of Ghana's inflation: Seasonal ARIMA Vs holt-winters. *International Journal of Business, Humanities and Technology*. 2013. № 3.1. P.69-79.
3. Junttila J. Structural breaks, ARIMA model and Finnish inflation forecasts. *International Journal of Forecasting*. 2001. № 17.2. P.203-230.
4. Nyoni T. Modeling and forecasting inflation in Kenya: Recent insights from ARIMA and GARCH analysis. *Dimorian Review*. 2018. № 5.6. P.16-40.
5. Okafor C., Shaibu I. Application of ARIMA models to Nigerian inflation dynamics. *Research Journal of Finance and Accounting*. 2013. № 4.3. P.138-150.
6. Uko A., Nkoro E. Inflation forecasts with ARIMA, vector autoregressive and error correction models in Nigeria. *European Journal of Economics, Finance & Administrative Science*. 2012. № 50. P.71-87.
7. Lipovina-Božović M., Cerović Ju., Vujošević S. Forecasting inflation in Montenegro using univariate time series models. *Business and Economic Horizons (BEH)*. 2015. № 11.1232-2016-101225. P.51-63.
8. Zomchak L., Stelmakh A. ARIMA-model of Ukrainian Macroeconomic Indicators Forecasting. *Emergence of public development: financial and legal aspects* : Collective monograph. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom. 2019. P. 213-221.
9. Hasanovic E. Forecasting inflation in Bosnia and Herzegovina. *The Graduate Institute of International Studies. Economics Section*. 2020. № 07-2020.
10. Державна служба статистики: веб сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 11.11.2020)

УДК 330.46:519:7

Зомчак Лариса

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економічної кібернетики

Папроцький Ростислав

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ІМІТАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПОДАТКОВОЇ РЕФОРМИ УКРАЇНИ

Агентно-орієнтоване моделювання як один із розділів імітаційного моделювання застосовують у ситуаціях, коли формалізація системи чи підбір аналітичної моделі дуже ускладнений або й взагалі неможливий. Ідея агентно-орієнтованого моделювання полягає у побудові правил, які описують процеси в системі, з метою проведення симуляції поведінки системи і відслідковування

коливань агентів на різних рівнях системи.

Агентно-орієнтоване моделювання застосовують у найрізноманітніших сферах. С. Хекбут [1] зі співавторами дослідили можливості застосування агентно-орієнтованого моделювання в екологічній економіці, а саме в аспектах управління природними ресурсами та зміни землекористування, моделювання міських систем, динаміки ринку, змін у споживчих настроях, інновацій та розповсюдження технологій та практики управління, загальних дилем і самоврядування, психологічних аспекти прийняття рішень людиною та зміни поведінки. Д. Хелбінг та С. Баліетті [2] досліджують перспективи застосування агентно-орієнтованих симуляцій від моделювання соціальних механізмів до нових явищ та інтерактивних систем. А. Руссо, М. Гателітті та співавтори досліджують функціонування фінансового акселератора за допомогою агентного підходу [3], прогнозують складне середовище і досліджують, як впливають характеристики агентів на індивідуальні та макроекономічні показники [4], досліджують монетарну політику та формування економічних бульбашок та економічних криз [5] тощо.

Запропонована агентно-орієнтована модель економіки України включає агентів:

- зовнішнє середовище, куди входять показники соціально-економічного розвитку країни, такі як обсяг ВВП, кількість населення, рівень безробіття тощо;
- галузь економіки, який реалізований на основі КВЕД, і включає галузі: сільське господарство, промисловість, будівництво, торгівля, транспорт, харчування, телекомунікації, фінансова діяльність, нерухомість, наукова діяльність, адміністрування, оборона, освіта, охорона здоров'я, мистецтво та інші види послуг. Кожна галузь характеризується виробництвом та створенням доданої вартості, рівнем зайнятості, капіталом і амортизацією. Функціонування галузі описано виробничою функцією Кобба-Дугласа;
- домогосподарство – цей агент описано через доходи від діяльності та прибутки від власності, оподаткуванням, інвестиціями та споживанням;
- держава – функціонування держави описане в моделі через видатки та надходження до державного бюджету;
- банки – перерозподіляють кошти інших агентів через надання кредитів та залучення депозитів.

Модель реалізована як ітераційна процедура, де на кожній ітерації агенти виконують свої функції. Частина параметрів сталі величини, отримані на основі офіційної статистичної інформації із Державної служби статистики України [6]. Частина параметрів моделі змінні величини, змінюючи які можна дослідити, як ці зміни впливають на інших агентів та на функціонування економіки країни загалом.

Зімітуємо ситуацію скасування ЄСВ та переходу до приватного пенсійного забезпечення. У такій ситуації виробнича функція не зміниться, адже її аргументами є праця і капітал, але зміниться дохід, при чому дохід

зросте на 2,69%. Через зростання доходів зміниться також розподіл доходів на споживання та заощадження, споживання зросте на 4,8%. Через зміни у структурі оподаткування надходження ПДВ зростуть на 3,36%, а загальні податкові надходження зменшаться на 2,58%. На основі імітаційного експерименту вважаємо таку податкову реформу доцільною.

Література:

1. Heckbert S., Baynes T., Reeson A. Agent-based modeling in ecological economics. *Annals of the New York Academy of Sciences*. 2010. № 1185.1. P. 39-53.
2. Helbing D., Balielt S. How to Do Agent-Based Simulations in the Future: From Modeling Social Mechanisms to Emergent Phenomena and Interactive Systems Design *Social self-organization*. Springer : Berlin. 2012. P. 25-70.
3. Bargigli L. et al. Network calibration and metamodeling of a financial accelerator agent based model. *Journal of Economic Interaction and Coordination* 2020. № 15.2. P.413-440.
4. Catullo E., Gallegati M., Russo A. *Forecasting in a complex environment: Machine learning sales expectations in a Stock Flow Consistent Agent-Based simulation model*. 2020. № 2020/17.
5. Giri F. et al. Monetary policy and large crises in a financial accelerator agent-based model. *Journal of Economic Behavior & Organization* 2019. № 157 (2019). P. 42-58.
6. Державна служба статистики: веб сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 11.11.2020)

УДК 657.22

Зубков Александр

кандидат экономических наук, доцент
доцент кафедры финансов и бухгалтерского учёта
Белорусско-Российский университет
г. Могилёв, Беларусь

ОСОБЕННОСТИ УЧЁТА ПРОДУКЦИИ (РАБОТ, УСЛУГ) В ОРГАНИЗАЦИЯХ, РАБОТАЮЩИХ ЧЕРЕЗ СЕТЬ ИНТЕРНЕТ

С развитием цифровой экономики производственная и торговая деятельность ряда организаций осуществляется при непосредственном использовании глобальной компьютерной сети «Интернет» (далее – «Интернет»). Данная сеть является частью необходимой производственной инфраструктуры этих организации, без которой не может быть создан конечный продукт, выполнена работа или оказана услуга. В число таких организаций входят компании, производящие различное программное обеспечение (IT-компании), в том числе базы данных, интернет-сайты, информационно-аналитические продукты, оказывающие телекоммуникационные услуги и услуги связи, ведущие интернет-торговлю, выполняющие производственные функции для крупных компаний на условиях аутсорсинга и др. (далее – интернет-компании).

Главной особенностью деятельности данных организаций является то, что изготовление и поставка продукта, выполнение работ и услуг производится

полностью или частично в электронном виде. Продукт может передаваться потребителям или на материальных носителях (дисках, флеш-картах и т.п.), или через сеть Интернет. Услуги выполняются, передаются и потребляются в реальном режиме времени через сеть Интернет. Данные особенности вносят существенные изменения в порядок бухгалтерского учёта этих объектов.

Для сферы материального производства различия между продукцией (товарами) и работами (услугами) достаточно очевидны. Однако с развитием информационно-коммуникационных технологий и расширением производственно-торговой деятельности через сеть Интернет, различия между данными экономическими понятиями становятся не очевидны. Так, ранее покупка-продажа книг, журналов, музыкальных произведений, кинофильмов, баз данных и т.п. производилась в форме обязательной передачи покупателю определённого товара в материальной форме. В настоящее время возможна реализация электронных вариантов указанных товаров. При этом покупателю после предварительной оплаты установленной суммы предоставляется право доступа к определённому продукту (товару) через сеть Интернет и его получения в электронном виде на свой компьютер. При таком варианте в значительной степени стираются различия между процессами реализации указанных товаров и оказанием услуг (в частности, услугами связи, телекоммуникаций).

Однако в бухгалтерском учёте существуют различия как в критериях признания выручки от реализации продукции (товаров) и работ (услуг)), так и в методике отражения на счетах доходов и расходов [2].

В этих условиях представляется целесообразным конкретизация понятий продукции (товаров) и работ (услуг) для организаций, осуществляющих деятельность через сеть Интернет. Для продукции (товаров) характерно: наличие законченной и неизменной формы, размещённой на материальном носителе; возможность тиражирования этой формы в нужном количестве экземпляров; хранения в неизменном виде неограниченное время; реализация идентичных экземпляров различным потребителям. При этом момент реализации является передача покупателю (перевозчику) продукции, товара, а также товаросопроводительных и расчётных документов. Данная передача может производиться как на материальном носителе, так и через сеть Интернет.

Для работ и услуг отсутствует возможность их фиксирования в неизменном виде на материальном носителе, так как они потребляются в момент выполнения. Их нельзя так же тиражировать и реализовывать в идентичном виде разным потребителям. При этом момент реализации зависит от длительности выполнения и характера работы (услуги) и устанавливается в договоре между заказчиком и исполнителем. Это может быть или расчёт за работу (услугу) в целом, за законченный их этап, или по степени готовности работы на отчётную дату. На основании принятого варианта сторонами определяется выручка от реализации и соответствующая оплата.

Прежде всего следует определиться, на каких счетах следует учитывать готовую продукцию в электронном виде и её реализацию.

Вполне обоснованным представляется учёт продуктов в электронном

виде на счёте 43. Согласно пункта 34 Типового плана счетов бухгалтерского учёта [1] «Счет 43 «Готовая продукция» предназначен для обобщения информации о наличии и движении готовой продукции в организациях, осуществляющих промышленную и иную производственную деятельность». Как следует из данной формулировки, счёт 43 отражает объём хранимой на складах продукции в натуральном и стоимостном измерениях.

Данный порядок может использоваться и в компаниях, производящих продукцию в электронном виде. Однако, информативное наполнение данного счёта для интернет-компаний будет другим. Если продукция будет реализовываться только в электронном виде через сеть Интернет, то на счёте 43 её возможно учитывать в одном единственном экземпляре и только в стоимостном выражении. Количество необходимых экземпляров может быть тиражировано по мере необходимости в зависимости от наличия заявок и контрактов с покупателями. Если товар в электронном виде изначально рассчитан на широкий круг потребителей, то он сразу размещается на определённом количестве материальных носителей (дисках, флеш-картах). В этом случае на счёте 43 учитывается в стоимостном выражении по фактической себестоимости весь тираж электронных продуктов.

Порядок списания электронной продукции со счёта 43 при её реализации зависит от вида договора с покупателем. В случае заключения индивидуального договора, при котором покупателю (заказчику) передаются исключительные права владения, пользования и распоряжения продуктом, при его передаче покупателю его себестоимость подлежит списанию со счёта 43 в дебет счёта 90 «Доходы и расходы по текущей деятельности». Передача продукта покупателю производится, как правило, на материальном носителе с оформлением товаросопроводительных документов.

Если же реализация экземпляра продукта производится без передачи исключительных прав, и он передаётся в электронном виде через сеть Интернет, то «оригинал» продукта продолжает учитываться у производителя на счёте 43. При этом в расходы по текущей деятельности списываются все затраты, учитываемые на счетах затрат в соответствии с учётной политикой.

В отношении работ и услуг, выполняемых через сеть Интернет, приемлемым, на наш взгляд, является порядок, предусмотренный Типовым планом счетов. Согласно пункта 34 данного документа «Стоимость выполненных работ и оказанных услуг на счете 43 «Готовая продукция» не отражается, а фактические затраты на их выполнение при отражении в бухгалтерском учете выручки от их реализации списываются с кредита счетов учета затрат на производство в дебет счета 90 «Доходы и расходы по текущей деятельности».

Литература:

1. Об установлении Типового плана счетов бухгалтерского учета, утверждении Инструкции о порядке применения типового плана счетов бухгалтерского учета : Постановление М-ва финансов Респ. Беларусь от 29 июня. 2011 г. № 50. URL: <http://www.pravo.by> (дата обращения: 19.10.2020)

2. Об утверждении Инструкции по бухгалтерскому учету доходов и расходов : Постановление М-ва финансов Респ. Беларусь от 30 сент. 2011 г. № 102 (с изм. и доп.). URL: [http //www.pravo.by](http://www.pravo.by). (дата обращения 19.10.2020)

УДК 338.1:631.1

Іванченко Віталій

кандидат економічних наук, доцент
провідний науковий співробітник відділу
стратегічного розвитку доріг та інтелектуальних транспортних систем
Державне підприємство «Державний дорожній науково-дослідний
інститут імені М.П. Шульгіна»
м. Київ, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Ключові напрямки розвитку країн та сільського господарства зокрема були ухвалені на Саміті ООН зі сталого розвитку. Вони замінили Цілі розвитку тисячоліття [1], термін яких закінчився наприкінці 2015 року. Цілі сталого розвитку України ухвалені на період від 2015 до 2030 року і нараховують 17 Глобальних цілей, яким відповідають 169 завдань [2].

Забезпечення реалізації цілей сталого розвитку спонукає до нарощення інноваційній інфраструктурі підприємництво в сільському господарстві та до реалізації загальної мети розвитку сільського господарства в частині забезпечення продовольчої безпеки країни, підвищення рівня конкурентоспроможності і сприяння сталому розвитку сільських територій відповідно до міжнародних і європейських стандартів.

Досягнення цієї мети можливе за допомогою впровадження відповідних моделей розвитку сільського господарства. Процес реалізації поставленої мети можливо реалізувати використавши схему цілей сталого розвитку підприємництва в сільському господарстві. Воно будується за ієрархічним принципом з розподілом важливості сукупності економічних, екологічних та соціальних завдань (рис. 1).

Вершина цієї схеми – це генеральна мета. Для її реалізації потрібно досягти підпорядковані підцілі першого, другого, третього і наступних рівнів.

Генеральна мета підприємництва в сільському господарстві – це забезпечення продовольчої незалежності країни шляхом сталого розвитку, із застосуванням основ інноваційного розвитку в результаті виконання підцілей.

Підцілі першого рівня – фундаментальні дослідження. Вони висвітлюють основні процеси сталого розвитку та окреслюють основні напрями забезпечення продукцією сільського господарства для реалізації політики продовольчої незалежності країни.

Підцілі другого рівня – прикладні дослідження, що за допомогою наукових і науково-технічних досліджень, формують систему знань для

реалізації практичних цілей – розробки нових виробів, нових матеріалів, технологій та технологічного обладнання, нових методів та технологій вирощення продукції сільського господарства, нових сільгоспкультур, нових порід свійських тварин та промислових риб, для забезпечення сталого розвитку та продовольчої незалежності країни.

Підцілі третього рівня – техніко-технологічні розробки. Це розробки що спрямовуються на формування та вдосконалення техніко-технологічного рівня підприємництва, що мають бути постійно зорієнтованими на підвищення ефективності виробництва та прогресивність розвитку.

Підцілі четвертого рівня – оновлення виробничого капіталу, та п'ятого – застосування нової техніки й технологій.

Побудова дерева цілей завершується схемою реалізації запропонованих підцілей.

Рисунок 1 – Схема цілей сталого розвитку підприємництва в сільському господарстві

Реалізацію підцілей можливо розділити на три блоки, що у свою чергу забезпечить максимальну ефективність в їх реалізації.

Реалізація економічних підцілей передбачає збільшення інвестицій та впровадження інновацій у виробництво. Поряд із інвестиційною підтримкою неможливо реалізувати усе заплановане без здійснення державної підтримки. Збільшення фінансування та його ефективна реалізація вимагає проведення комплексного аналізу діяльності із визначенням можливості розширення ринків збуту продукції, підвищення її якості та підвищення ефективності самого виробництва. Реалізація цих завдань неможлива без формування потрібної інфраструктури та розвитку інститутів і інституцій.

Реалізація екологічних підцілей передбачає відновлення родючості ґрунтів та її підвищення. Для цього, у своїй більшості, потрібно використовувати ресурсозберігаючі технології та забезпечити збереження біорізноманіття. Також потрібно забезпечити зменшення екологічних ризиків у сільськогосподарському виробництві.

Реалізація соціальних підцілей в процесі сталого розвитку передбачає створення нових робочих місць та підвищення рівня охорони праці, а також покращення соціальної інфраструктури в сільській місцевості із створенням різних консультаційних центрів шляхом розвитку дорадництва. Всі ці заходи у свою чергу сприятимуть зниженню соціальної напруги в суспільстві.

Запропонована модель сталого розвитку підприємництва в сільському господарстві направлена на реалізацію всього потенціалу сільського господарства та ефективного забезпечення процесу продовольчої безпеки країни. Також це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємництва в сільському господарстві та включає економічні важелі, методи державного регулювання, нормативний метод фінансової підтримки, чинники розвитку ринкової інфраструктури, інформаційного забезпечення й досягнення соціальної стабілізації та екологічної рівноваги.

Формування на світовому ринку конкурентного підприємництва в сільському господарстві та його розвиток за сценарієм сталого розвитку, вимагає відтворення ресурсовиробничого потенціалу на основі ресурсозберігаючих та ресурсовідтворювальних технологій. Збільшення рівня інвестицій у підприємництво в сільському господарстві їх використання для нарощення матеріальних та нематеріальних ресурсів у ньому та підвищення рівня виробничої ефективності шляхом вдосконалення структури та взаємодії засобів виробництва та підвищення рівня їх використання при виробництві продукції.

Література:

1. Цілі розвитку тисячоліття 2000-2015. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/mdgs>. (дата звернення: 03.02.2020).
2. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вер. 2019 р. № 722/2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 03.02.2020).

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Трансформаційні зміни в економіці України вимагають прискореного забезпечення економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності підприємств. Однією з найважливіших умов забезпечення конкурентоспроможності підприємств є інноваційний розвиток, що сприяє зміцненню позицій на світовому ринку та структурним змінам в економіці. Послідовна активізація інноваційної діяльності підприємств дозволяє одержувати нові технологічні процеси, продукцію або форми організації та управління виробництвом, що забезпечує зміцнення конкурентних позицій на ринку та вплив на ринкову ситуацію завдяки реалізації інновацій.

Метою дослідження є виявлення проблем інноваційного розвитку промислових підприємств. Інноваційна активність промислових підприємств вважається дієвим способом підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників, створення продукції, яка буде експортно-орієнтована. У таблиці 1 проаналізовано тенденції інноваційного розвитку промислових підприємств в Україні.

Таблиця 1 – Основні показники інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Кількість інноваційно-активних промислових підприємств, одиниць	824	834	759	777	782
Частка кількості інноваційно-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %	17,3	18,9	16,2	16,4	15,8
Витрати на інновації, млн. грн.	13813,7	23229,5	9117,5	12180,1	14220,9
у тому числі за рахунок:					
• власних коштів підприємств, млн. грн.	13427,0	22036,0	7704,1	10742,0	12474,9
• коштів державного бюджету, млн. грн.	55,1	179,0	227,3	639,1	556,5
• коштів інвесторів-нерезидентів, млн. грн.	58,6	23,4	107,8	107,0	42,5
• коштів інших джерел, млн. грн.	273,0	991,1	1078,3	692,0	1147,0

Джерело: складено автором на основі [1, 4].

Як видно із даних табл. 1 кількість інноваційно-активних промислових підприємств скоротилась протягом 2015-2019 років на 42 одиниці, а їх питома

вага зменшилася на 1,5%, це свідчить, що за останні роки впровадження інновацій на промислових підприємствах відбувається дуже повільно. Головною причиною гальмування впровадження інновацій на підприємствах України є дефіцит фінансових ресурсів. Аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств показав, що роль держави у фінансуванні інновацій не значна, а саме в 2015 році лише 55,1 млн. грн., а в 2019 році 556,5 млн. грн. тому майже увесь фінансовий тягар лягає на суб'єктів підприємницької діяльності, що є природним гальмом в підвищенні інноваційної активності підприємств. Тенденції інноваційної діяльності промислових підприємств протягом 2015-2019 років засвідчують про наявність значних проблем та низький рівень розвитку інноваційної діяльності в Україні, що, в свою чергу, негативно відображається на конкурентоздатності продукції та розвитку економіки в цілому.

Головними проблемами інноваційного розвитку підприємств в Україні є:

- повільне впровадження нових технологій у виробництво, що зумовлює уповільнення процесу окупності інвестицій, що є непривабливим та ризикованим в сучасному стані економіки країни;
- відсутність ефективного механізму трансформації знань в практичне їх використання;
- орієнтація державної економіки розвитку перш за все на реформи серед базових галузей економіки, відповідно, нестача державних коштів на інвестування в інноваційну діяльність;
- відсутність злагодженого механізму банківської системи щодо надання довгострокових кредитів;
- збройний конфлікт на Сході країни, що спричиняє негативний приріст іноземних інвестицій через нестабільність економіки;
- нестабільність валютного курсу;
- низький рівень захищеності права власності;
- нерозвиненість логістичної системи [3].

Таким чином, для стимулювання промислового розвитку та Індустрії 4.0 в Україні потрібна активна державна політика з виділенням пріоритетів розвитку промислового виробництва за рахунок впровадження нових інноваційних технологій і підвищення якості продукції. Тому, виходячи з цього необхідно звернути увагу на п'ять важливих, ідентифікованих у русі 4.0 викликів [2, 5]:

1. Вплив цифровізації на конкурентоздатність підприємств. Розвиток найбільших консалтингових компаній світу говорить про революційні зміни в економіках світу завдяки цифровізації. Досить відомими в Україні є звіти McKinsey. Українська програма Digital Agenda Ukraine дає усереднені показники вкладу в зростання на рівні 20-25%. Європейська асоціація Orgalime особливо підкреслює та акцентує на ролі Industrial Engineering в машинобудуванні – «Першочерговий фокус цифровізації має бути на тих, хто її запускає – це інжинірингові галузі». Industrial engineering – це машино-прилади та інші-будування, комплексний інжиніринг та системна інтеграція,

проектування технологій, центри R&D, орієнтовані на промисловість.

2. Розуміння окремих технологій 4.0 та різниці з 3.0

3. Бенчмаркінгові та конкурентні аналізи: розуміння тенденцій. Без знання виробничих KPI (показники ефективності), їх регулярного вимірювання дуже важко оцінити вплив нових технологій. Ми також знаємо, що в Україні є дуже мало бізнес-кейсів (ТЕО), use-case та case-study – тобто, кейсів, що пояснюють переваги нових технологій. Разом, це становить значний бар'єр для замовників в їх сприйнятті.

4. Боротьба за таланти. ІТ виконує три головні свої ролі – явний конкурент за кадри, технологічний драйвер та бенчмаркінг в розвитку. Українська ІТ-галузь вже залучила інвесторів та міжнародні компанії, що відкрили роботу для молоді в 100+ R&D центрах. ІТ-галузь цілеспрямовано й системно нарощувала освітній потенціал.

5. Інвестиції в розвиток. Підприємства промисловості розвиваються завдяки інвестиційно-інноваційній політиці у співпраці з різними партнерами. Рухаючись в цьому напрямку, ми бачимо перспективними реалізацію наступних проектів: створення мережі Центрів 4.0 на базі провідних, регіональних ЗВО; продовження серії Хакатонів та конкурсів, одна з цілей яких стосується розвитку персоналу; створення на базі цих центрів шкіл стартапів (не ІТ – а саме для потреб промислових хайтек); прискорений перехід на сучасні технічні стандарти; залучення грантового фінансування.

Література:

1. Інноваційна діяльність промислових підприємств. *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.11.2020)
2. Індустрія 4.0 в машинобудуванні. *Стан України та перспективи розвитку: аналітичний звіт*. 2018. випуск № 1. АППАУ. URL: <http://www.appau.org.ua>. (дата звернення: 20.11.2020)
3. Манаєнко І.М., Кравець А.І. Фінансування інноваційної діяльності підприємств: українські реалії та досвід ЄС. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 15. С. 109-115. URL: <http://www.market-infr.od.ua>. (дата звернення: 20.11.2020)
4. Наукова та інноваційна діяльність України, 2019 рік. *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.11.2020)
5. Стратегія розвитку «Індустрія 4.0». URL: <http://www.appau.org.ua>. (дата звернення: 20.11.2020)

РЕФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ВЗИМАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО НАЛОГА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА

Агропромышленный комплекс является одним из секторов экономики, который оказывает непосредственное воздействие на окружающую среду. Используемые в современных условиях технологии в сельском хозяйстве зачастую приводят к необратимым экологическим последствиям. В стремлении к устойчивому развитию необходимо уделять особое внимание экологической составляющей сельскохозяйственного производства.

Одной из мер по улучшению экологической обстановки на предприятиях агропромышленного комплекса является изыскание дополнительных источников финансирования природоохранных мероприятий. Для решения такой задачи налоговая система является идеальным инструментом. Усиление экологической составляющей в налоговых системах большинства стран является мировой тенденцией. Механизмы взимания экологических платежей подвергаются реформированию в современном мире в первую очередь. Рациональное использование природных ресурсов и сохранение окружающей среды для будущих поколений является основным приоритетом развития любого современного государства.

Анализ научной литературы показал, что при рассмотрении проблем экологизации предприятий агропромышленного комплекса, в основном акценты делаются на оценку экономического ущерба от несоблюдения экологических требований [1]. Нерешенными остаются теоретические и методические вопросы совершенствования механизма взимания и уплаты экологического налога.

Вместе с тем экологический налог является основным источником финансирования мероприятий по решению природоохранных проблем, предполагает организацию системы рационального воздействия на окружающую среду с целью ее минимального загрязнения [2].

В процессе совершенствования системы взимания экологического налога на предприятиях агропромышленного комплекса целесообразно разработать эффективный, по возможности наименее затратный способ взимания налога. Для этого целесообразно провести градацию налогоплательщиков в зависимости от размера предприятия, вида деятельности, объекта вредного воздействия на окружающую среду, его химического состава. При этом важно учитывать общую экологическую обстановку в каждом отдельном регионе страны, а также плотность размещения объектов агропромышленного комплекса с вредным воздействием на окружающую среду.

Литература:

1. Гончаров В.Н., Гальченко К.А., Потапкин А.В. Экологизация предприятий АПК как основа повышения эффективности его деятельности. 2020. URL: https://www.elibrary.ru/download/elibrary_42804856_49270303.pdf (дата обращения: 16.10.2020).
2. Чернорук С.В., Нелюба А.И. Финансовое обеспечение охраны окружающей среды. 2020. URL: https://www.elibrary.ru/download/elibrary_37624060_31374947.pdf (дата обращения: 16.10.2020)

УДК 657

Калінін Олександр

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування

Горбань Дар'я

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

м. Маріуполь, Україна

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Історичний перехід України від адміністративно-командної моделі економічної системи до ліберальної, соціально-орієнтованої організації економічного життя суспільства охоплює об'єктивну необхідність трансформації економіки. Сучасні тенденції розвитку економічної системи передбачають необхідність обрання інноваційного шляху їх здійснення, що неможливе без модернізації національного господарства, якісних перетворень структури економіки в цілому і галузей зокрема.

В останні роки в Україні зосереджено особливу увагу на вдосконалення обліку на підприємстві. Недостатня теоретична розробка питань визначення зобов'язань, розбіжність їх визначення у правовому та обліковому полі недосконалість методики відображення заборгованостей у регістрах бухгалтерського обліку і фінансової звітності – це одна з найбільш складних ділянок облікового процесу, тому що удосконалюється різноманітність видів зобов'язань, методів їхнього погашення, велика кількість суб'єктів та об'єктів.

Сучасний етап досліджень соціально-економічних систем передбачає новий концептуальний підхід з позицій сучасної еволюційної економіки (засновники Т. Веблен, Й. Шумпетер, Р. Нельсон і С. Уінтер), яка розглядає економічні процеси з позиції відкритості та незворотності, постійного впливу і втручання факторів зовнішнього середовища. Згідно з Й. Шумпетером, трансформацію необхідно розглядати як безперервні економічні зміни, що супроводжуються економічним зростанням, якому властиві перерви у вигляді

економічних криз [1].

Зобов'язання – це джерела залучених коштів підприємства, які, крім власного капіталу, формують пасив балансу. Згідно П(С)БО 11 «Зобов'язання» зобов'язання – це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди [2].

Наразі в Україні виділено безліч проблем, які ускладнюють саме облікові роботи короткотермінових зобов'язань суб'єктів підприємництва, а також підтримання фінансової стабільності та підвищення ефективності функціонування підприємств. Тому ці проблеми вимагають пошуку шляхів удосконалення аналітичного обліку кредиторської заборгованості.

Важливою складовою управління підприємством є організація детального обліку необхідної інформації про стан розрахунків, що формується в системі бухгалтерського обліку та її надання зацікавленим сторонам з метою прийняття рішень. Тому особливе значення надається складанню бюджетів із заборгованості та формуванню на цій основі фінансових планів її погашення.

За останні роки на підприємствах України простежується тенденція до зростання простроченої заборгованості, а саме поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги. Це виникає через різницю у часі між моментами постачання та сплати за рахунками у підприємства. Даний вид зобов'язань є тимчасово вільними обіговими коштами та здійснює суттєвий вплив на фінансову стійкість та платоспроможність суб'єкта господарювання. Тому їх розмір потрібно ретельно контролювати.

Причиною виникнення значної кредиторської заборгованості часто стає недосконалість розрахунків з постачальниками та підрядниками, недбалість працівників, шахрайство і зловживання службовими повноваженнями. Як наслідок – порушення фінансової та розрахункової дисциплін. Тому правильне, ефективне та своєчасне ведення розрахунків з постачальниками та підрядниками, достовірне відображення облікової та аналітичної інформації набуває великого значення, що свідчить про необхідність їх вдосконалення.

Для здійснення повного контролю за кредиторською заборгованістю підприємства необхідно вдосконалити аналітичний облік заборгованості.

Здійснення комплексної класифікації заборгованості підприємства дає можливість розкрити сутність зобов'язань як об'єкта бухгалтерського обліку та фінансової звітності, а також спростити сам обліковий процес. Крім того, виокремлення різних видів зобов'язань важливо і з аналітичною метою, зокрема при складанні бюджетів із заборгованості та формуванні на їх основі фінансових планів її погашення. Тому, пропонується уточнення окремих класифікаційних ознак і видів зобов'язань, а також їх доповнення.

Також в обліку існує необхідність ввести аналітичні рахунки до субрахунку 631 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» [3], а саме: 631/11 «Заборгованість за товари з майбутньою оплатою», 631/12 «Заборгованість за роботи та послуги з майбутньою оплатою», 631/21 «Заборгованість за товари, відстрочена», 631/22 «Заборгованість за роботи і послуги, відстрочена», 631/31 «Прострочена заборгованість за товари»,

631/32 «Прострочена заборгованість за роботи та послуги», 632/11 «Заборгованість за товари, роботи, послуги з іноземними постачальниками з майбутньою оплатою», 632/21 «Заборгованість за товари, роботи, послуги з іноземними постачальниками, відстрочена», 632/31 «Заборгованість за товари, роботи, послуги з іноземними постачальниками, прострочена».

Саме за допомогою вищевказаних рахунків відстежується кредиторська заборгованість, терміни її погашення. Одним із шляхів покращення обліку розрахунків з кредиторами пропонується розробити «Відомість заборгованості до оплати», яка включатиме такі статті: назва постачальника, договір – номер і дата, сума заборгованості, терміни погашення, кінцеве сальдо за кожним постачальником, номер аналітичного рахунку. Дана відомість показує суми боргу за кожним кредитором, інформація накопичується протягом місяця. «Відомість заборгованості до оплати» дасть змогу проконтролювати будь-яку заборгованість за аналітичним рахунком.

Отже, правильне відображення в бухгалтерському обліку зобов'язань дозволить уникнути проблем при складанні фінансової звітності, а також підвищить якість проведеного аналізу та аудиту на підприємстві, однак, існує цілий ряд проблемних моментів, які ускладнюють практичну організацію і здійснення обліку поточних зобов'язань. Розв'язати ці проблеми допоможе використання узагальненої та удосконаленої класифікації зобов'язань, введення нових аналітичних рахунків та відомостей. Ці дії сприятимуть спрощенню та покращенню обліку, аналізу та аудиту зобов'язань і прийняттю ефективних управлінських рішень на підприємствах.

Література:

1. Шумпетер Й.А. Научное дело жизни Ойгена фон Бём-Баверкса. 1914. с. 454-528.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : Наказ М-ва фінансів України від 31 січ. 2000 р. № 20. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>. (дата звернення: 18.11.2020)
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ М-ва фінансів України від 30 лист. 1999 р. № 291. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>. (дата звернення: 18.11.2020)
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ М-ва фінансів України від 07 лют. 2013 р. № 73. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. (дата звернення: 18.11.2020)
5. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 18.10.2020)
6. Фостолович В.А. Екологічний облік як елемент інноваційного підходу еколого-економічної системи управління сільськогосподарських підприємств. *Інноваційна економіка*. 2013. № 1(39) С. 141-144.

Yuriy Kernasyuk

PhD in Economics

Senior Researcher of Laboratory for Bioadaptive Technologies
in Agricultural Production Institute of Steppe Agriculture of the

National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine

Kropyvnytskyi, Ukraine

CLUSTERS AS A BASIS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REGION

Today's regional innovation clusters represent concentrations of companies that develop innovative products and services, along with specialized suppliers, service providers, universities, and other associated institutions. In the modern world clusters are the most common places where one can find education, research, innovation, environmental solutions, and sustainable technologies. In the scientific sense, «clusters» are local associations of certain enterprises (industrial, agricultural, service), authorities, research institutions, universities, public organizations, which are the centers of development of the modern economy, accumulate investments, and intellectual capital. Clusters help create the organizational foundations of unification around certain ideas necessary for their development, as well as introduce innovations in various spheres of the economy and create institutional conditions for this.

Clusters are considered as engines of growth and have become a popular policy tool for boosting economic growth and innovation [3]. Advanced economies are characterized by the presence of competitiveness and innovative clusters in many areas of the economy. Clusters in these countries are recognized in the domestic and foreign markets, have a critical mass of participants, high export activity, and significantly contribute to increasing the productivity and competitiveness of the participating members and regions in which they operate [7].

The research presented in this paper has as objective the determination strategy of management of sustainable development of a regional economy based on an innovative cluster smart model for the Kirovohrad region. One of the most important supporting factors in the formation of a sustainable economy of any country is to build-operate an effective educational and scientific system [4].

In the current economy, innovation clusters have an important impact on regional growth through flexibility and adaptability to regions' needs and to changes in the modern economy. The development of innovation clusters provides access to knowledge, increases interest in introducing modern innovations and technologies, and leads to cost reductions and the implementation of tailored smart specialization strategies [5].

Regional (economic) cluster – set of enterprises, concentrated and localized in one area, and interrelated economic and production processes. Sustainable development of the regions is the functioning of the regional system in which the positive dynamics of the welfare of the population, carried out by a balanced

reproduction of social, industrial, economic, resource, and environmental potentials of the region [6]. One of the main challenges that regions face in sustainable development is achieving sustainable economic growth while minimizing environmental impacts. In a globalized world, an important development strategy of regions lies in embedding themselves in the global production network through developing or attracting industries, especially higher-value-added and less-polluting industries [2].

Implementing the Sustainable Development Goals at the regional level is a challenge given the amplitude and multiplicity of goalspecific skill sets required. The importance of clusters for the economic competitiveness of regions is largely uncontested.

In line with current EU policy strategies, the creation of regional clusters promotes innovation in order to increase the competitiveness of companies [1]. In 2018 the nine European Strategic Cluster Partnerships for Smart Specialization Investments was launched and they enabled cluster cooperation in thematic areas related to regional smart specialization strategies and increased the participation of the industry [3].

Kirovograd region has an agro-industrial area of specialization. The region occupies an important place in Ukraine's agribusiness industry; it also has unique minerals, and a number of machine-building enterprises, whose products are in demand in many countries of the world. The total number of organizations carrying out research and development activities – 15. The number of higher education institutions of III-IV accreditation level – 3. For innovative cluster smart model of sustainable development, it is advisable to create smart clusters: Science and Education, IT and Big Data, Food processing Industry, Extension service, Medicine and Health, Agricultural Engineering, Research and Development for nuclear and thermal power facilities, Cluster Energy.

Clusters are fundamental to regional economic growth. Competitive clusters help regions to meet the socio-economic challenges of globalization. Therefore, they are an ingredient of territorial competitiveness. The results of the research may contribute to the development of policies at the regional level oriented towards achieving a sustainable balance between economic growth, innovations, and environmental protection.

References:

1. Bentivoglio, D., Giampietri, E. & Finco, A. (2016). The new EU innovation policy for farms and SMEs' competitiveness and sustainability: The case of cluster agrifood marche in Italy. *Quality – Access to Success*, 17(S1), 57-63.
2. Chen, X., Wang, E., Miao, C., Ji, L., & Pan, S. (2020). Industrial Clusters as Drivers of Sustainable Regional Economic Development? An Analysis of an Automotive Cluster from the Perspective of Firms' Role. *Sustainability*, 12(7), 1-22. <https://doi:10.3390/su12072848>.
3. Derlukiewicz, N., Mempel-'Snie'zyk, A., Mankowska, D., Dyjakon, A., Minta, S. & Pilawka, T. (2020). How do Clusters Foster Sustainable Development? An Analysis of EU Policies. *Sustainability*, 12(4), 1-15. <https://doi.org/10.3390/su12041297>
4. Gagnidze, I. (2018). The role of international educational and science programs for sustainable development (systemic approach). *Kybernetes*, 47(2), 409–424. doi:10.1108/k-03-2017-0114.

5. Gănescu, C., Șerbănică, C., Ene, S. & Talmaciu, L. (2019). Innovation clusters, tools to promote and support regional smart specialization. *Management & Marketing*, volume XVII, 7-18.
6. Glinskiy, V., Serga, L., Chemezova, E., & Zaykov, K. (2016). Clusterization Economy as a Way to Build Sustainable Development of the Region. *Procedia CIRP*, 40, 324–328. doi: 10.1016/j.procir.2016.01.050.
7. Paraušić, V., Domazet, I. & Simeunović, I. (2017). Analysis of the relationship between the stage of economic development and the state of cluster development. *Argumenta Oeconomica*, 2(39), 279-305.

УДК 006.011

Ковальова Марія

кандидат економічних наук

доцент кафедри економіки та бізнес-технологій

Петровський Олександр

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Національний авіаційний університет

м. Київ, Україна

ПРИНЦИПИ ТА ЗАВДАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ В ЄС

Основними рисами та реаліями сучасної ринкової економіки є конкуренція, іноді доволі жорстка і безкомпромісна, та розвиток інновацій. Одну з провідних ролей при цьому відіграють стандарти. Саме такі важливі моменти сьогодення, як безпека життя та здоров'я, захист довкілля, попередження шахрайських дій тощо, регламентуються міжнародними організаціями та державою окремо через прийняття відповідних рішень у вигляді нормативно-правових актів та технічних регламентів. Регламенти можуть відтворювати стандарти або містити на них посилання, які роблять конкретні стандарти обов'язковими для застосування, проте необхідно наголосити, що міжнародною практикою чітко визначено, що стандарт є документом добровільним, а регламент – обов'язковим.

Безсумнівно, стандарти відіграють значну, а іноді навіть вирішальну, роль у міжнародній торгівлі. Поряд із міжнародною стандартизацією активно розвивається й стандартизація на регіональному рівні. Регіональна стандартизація є доступною для відповідних органів лише одного географічного, політичного чи економічного регіону. Тобто, регіональна організація зі стандартизації – орган зі стандартизації, визнаний на регіональному рівні і членство в якому є доступним для відповідного національного органу кожної країни у межах визначеного географічного, політичного чи економічного регіону. До регіональних відносяться організації, що представляють в глобальному процесі стандартизації інтереси крупних регіонів або континентів. Найбільш розвинена система регіональних організацій, що займаються питаннями стандартизації, в Європі. Наразі

найвідомішими та найвпливовішими європейськими регіональними організаціями зі стандартизації є наступні:

- CEN – European Committee for Standardization;
- CENELEC – European Committee for Electrotechnical Standardization;
- ETSI – European Telecommunications Standards Institute;
- Європейська Комісія;
- EFTA – European Free Trade Association.

Метою утворення та функціонування зазначених організацій є передусім сприяння розвитку процесу стандартизації в певному регіоні. Зокрема, співпраця європейських організацій у сфері стандартизації з міжнародними організаціями полягає у проведенні технічної політики в міжнародній стандартизації з врахуванням європейських інтересів, забезпеченні нормативної бази для створення та подальшого ефективного функціонування загальноєвропейського ринку [1].

Основною метою загальноєвропейської системи стандартизації є передусім максимальне усунення технічних бар'єрів у торгівлі шляхом створення механізму саморегулювання єдиного європейського ринку на основі забезпечення конкурентоспроможності європейської промисловості на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Загальноєвропейська система стандартизації будується на основі наступних принципів:

- прозорість – уся важлива інформація щодо планування робіт, незавершених робіт й остаточних результатів має бути легкодоступною для усіх зацікавлених сторін і на усіх стадіях розробки стандартів;
- відкритість – будь-якому зацікавленому національному члену мають надаватися розумні можливості участі у розробці стандартів та існувати обернений зв'язок для врахування інтересів всіх сторін;
- неупередженість й дотримання консенсусу – процес розробки стандартів повинен здійснюватися у недискримінаційний спосіб і не повинен надавати перевагу будь-якому конкретному виробникові або країні або сприяти їх інтересам;
- ефективність й доцільність – міжнародні стандарти повинні зважувати враховувати реалії ринку та сучасні технології;
- узгодженість – міжнародні та регіональні органи зі стандартизації повинні узгоджувати свої дії;
- націленість на розвиток – міжнародна стандартизація повинна зважувати на обмежені можливості країн, що розвиваються, та не орієнтуватися виключно на країни з високим рівнем життя [2].

Зазначимо, що саме процеси глобалізації фактично примушують компанії віддавати все більшу перевагу загально прийнятим технічним специфікаціям. Одними з основних завдань європейської регіональної стандартизації є передусім сприяння вільному переміщенню товарів і послуг та забезпечення сталого розвитку європейської економіки та ефективного захисту довкілля. Таким чином, створення ефективного механізму для залучення в процес

стандартизації економічних і соціальних європейських партнерів є одним з нагальних питань, що має безпосереднє відношення до України, для якої ЄС є стратегічним партнером

Література:

1. Величко О.М., Кучерук В.Ю., Гордієнко Т.Б., Севастьянов В.М. Основи стандартизації та сертифікації : Підручник. Херсон: Олді-плюс, 2013. 364 с.
2. Кунц О. Європейська стандартизація. URL: http://ukrinterstandard.com/shared/files/file/EUROPEAN%20STANDARDISATION_ukr.d ос. (дата звернення: 20.11.2020)

უკ 33+34

კოზმანაშვილი ლია
ეკონომიკის დოქტორი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი
აუდიტორული ფირმა «აუდიტ-ლოჯიკ»-ის დირექტორი
თბილისი, საქართველო
Козманашвили Лия
доктор економіки, професор
Тбіліський державний університет імені Іване Джавахішвілі
Директор аудиторської фірми «Аудит-Лоджик»
м. Тбілісі, Грузія

**საქართველოს საგადასახადო სისტემის პრობლემები
კორონავირუსის (COVID-19) პანდემიის პირობებში
ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ГРУЗІЇ
В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ (COVID-19)**

საგადასახადო სისტემის პრობლემების კვლევას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ეფექტიანი ფუნქციონირების საქმეში.

ამასთანავე, საგადასახადო სისტემის პრობლემების გადაჭრის აუცილებლობა კიდევ უფრო აქტუალური და მნიშვნელოვანი ხდება კორონავირუსის (COVID-19) პანდემიის პირობებში.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციამ ჩინეთში დაფიქსირებული ახალი ტიპის კორონავირუსის (COVID-19) ეპიდემიის გამო, 2020 წლის 30 იანვარს „საერთაშორისო საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის საგანგებო მდგომარეობა“ გამოაცხადა, ხოლო 2020 წლის 11 მარტს მიიღო გადაწყვეტილება მისი პანდემიად გამოცხადების შესახებ. ცნობილია, აგრეთვე, რომ აღნიშნული ორგანიზაციის მიერ ბოლოს 2009 წელს იყო გამოცხადებული პანდემია H1N1 ვირუსის გამო, თუმცა, მაშინ

მსოფლიოს მასშტაბით ისეთი მკაცრი ზომები არ ყოფილა მიღებული, როგორც ეს ახალი ტიპის კორონავირუსთან (COVID-19) დაკავშირებით მოხდა [1].

პანდემიით გამოწვეული პრობლემების გადაწყვეტის აუცილებლობიდან გამომდინარე, კომპანიების და ფიზიკური პირების მხარდასაჭერად საქართველოს მთავრობამ მთელი რიგი ღონისძიებები გაატარა, მათ შორის, საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელებით სხვადასხვა სფეროში.

კერძოდ, 2020 წლის 4 მაისს მთავრობამ მიიღო დადგენილება „ახალი კორონავირუსით (SARS-COV-2) გამოწვეული ინფექციის (COVID-19) შედეგად მიყენებული ზიანის შემსუბუქების მიზნობრივი სახელმწიფო პროგრამის დამტკიცების შესახებ“, რომლითაც განისაზღვრა დაქირავებით დასაქმებულ პირებსა და სხვადასხვა კატეგორიის მოქალაქეებზე გასაცემი კომპენსაციის ოდენობა და გაცემის წესი [2], რომელშიც ამ დოკუმენტის მიღებიდან 2020 წლის 26 ივნისამდე პერიოდში ხუთჯერ იქნა შეტანილი ცვლილება შეღავათით მოსარგებლე პირთა ნუსხის გაფართოებისა და დაზუსტების მიზნით.

ზემოთ აღნიშნული დადგენილების პარალელურად 2020 წლის 22 მაისის საქართველოს კანონით, საქართველოს საგადასახადო კოდექსში შეტანილი იქნა ცვლილება, რომლითაც საწარმოებს/გადასახადის გადამხდელებს დაუწესდათ გარკვეული შეღავათები, ძირითადად შემდეგი შინაარსის:

– დამქირავებლებს, – საბიუჯეტო ორგანიზაციების, საქართველოს ეროვნული ბანკის, ეროვნული მარეგულირებელი ორგანოსა და სახელმწიფოს ან მუნიციპალიტეტის 50%-ზე მეტი წილობრივი მონაწილეობით შექმნილი საწარმოებისა და ამ საწარმოთა მიერ დაფუძნებული/შვილობილი საწარმოების (თუ დამფუძნებელი საწარმოს მიერ დაფუძნებული/შვილობილი საწარმოს აქციების/წილის 50%-ზე მეტს ფლობს) გარდა – უფლება მიეცათ 2020 წლის 1 მაისიდან 6 კალენდარული თვის განმავლობაში შეიმცირონ (ბიუჯეტში არ შეიტანონ) დაქირავებულისთვის გაცემული 750 ლარამდე ხელფასიდან დაკავებული და გადასახდელი საშემოსავლო გადასახადი, თუ ამ დაქირავებულის მიერ ამავე დამქირავებლისგან 1 კალენდარული თვის განმავლობაში მიღებული ხელფასი 1500 ლარს არ აღემატება;

– პირი უფლებამოსილია 2020 წლის 1 მარტიდან 6 კალენდარული თვის განმავლობაში გაწეული იჯარის/ლიზინგის მომსახურება დღ-ით დაბეგროს ამ მომსახურების საკომპენსაციო თანხის/თანხის ნაწილის ფაქტობრივად გადახდის საანგარიშო პერიოდში;

– 2020 წელს გადასახდელი ქონების გადასახადისგან (მათ შორის

მიმდინარე გადასახდელისგან) გათავისუფლდნენ “ეკონომიკური საქმიანობის სახეების საქართველოს ეროვნული კლასიფიკატორის” (სეკ 006-2016) ოთხი სხვადასხვა კოდით საქმიანობის განმახორციელებელი პირები, რომელთა საქმიანობაც უშუალოდ უკავშირდება ტურისტების მომსახურებას (სასტუმროები და განთავსების მსგავსი საშუალებები, რესტორნები და საკვებით მობილური მომსახურების საქმიანობები, ტურისტული სააგენტოები, ტურ-ოპერატორები და სხვა დაჯავშნის მომსახურება და მათთან დაკავშირებული საქმიანობები) აღნიშნული კოდებით გათვალისწინებულ საქმიანობაში გამოყენებული ქონების ნაწილში;

– საქართველოს ფინანსთა მინისტრს/შემოსავლების სამსახურის უფროსს უფლება აქვს ცალკეულ გადასახადის გადამხდელებს 2020 წელს (მათ შორის 2020 წლის თებერვალში, მარტში, აპრილსა და მაისში) გადასახდელი საშემოსავლო გადასახადის ან/და ქონების გადასახადის გადახდისთვის საგადასახადო კოდექსით განსაზღვრული ვადა გაუგრძელოს არაუგვიანეს 2021 წლის 1 იანვრისა. ასეთ შემთხვევაში გადასახადის გადამხდელს კოდექსით გათვალისწინებული საურავი არ დაერიცხება [3].

გადასახადის გადამხდელისთვის ნებისმიერი სახის მცირე შეღავათსაც კი დიდი მნიშვნელობა აქვს, მით უმეტეს, მსოფლიო მასშტაბის პანდემიის პირობებში. აღნიშნულიდან გამომდინარე, უდავოდ მნიშვნელოვანი იყო საქართველოს მთავრობის მიერ განხორციელებული საკანონმდებლო ცვლილებები და სხვადასხვა პროექტები, თუმცა, გასათვალისწინებელია, რომ ქვეყანაში დღეს გაცილებით უფრო რთული ვითარებაა, ვიდრე ეს იყო ახალი ტიპის კორონავირუსის (COVID-19) პირველად დაფიქსირებისას – 2020 წლის 26 თებერვალს.

ამასთან, პანდემიის პირველ თვეებში კორონავირუსით ინფიცირების დღეში მხოლოდ რამდენიმე შემთხვევა ფიქსირდებოდა. საქართველოს მთავრობის ანგარიშის მიხედვით 2020 წლის 01-03 ივნისის მონაცემებით სულ 800 დადასტურებული შემთხვევა და 13 გარდაცვლილი იყო ქვეყანაში [4].

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, აუცილებელი იქნება სახელმწიფოს მიერ დამატებითი კომპლექსური ღონისძიებების შემუშავება და განხორციელება, რომელშიც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საგადასახადო სისტემის სრულყოფის გზების შემუშავებას, რომელიც თავის მხრივ უზრუნველყოფს, ერთი მხრივ, ეკონომიკური ეფექტიანობის პრობლემის, და, მეორე მხრივ, ეკონომიკის სოციალური ეფექტიანობის პრობლემის გადაჭრას, რაც სახელმწიფოს ერთ-ერთ უმთავრეს ამოცანას წარმოადგენს.

ლიტერატურა:

1. “ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციამ ახალი ტიპის კორონავირუსი პანდემიად გამოაცხადა”. URL: <https://www.trt.net.tr/georgian/mec-niereba-da-tek-nologia/2020/03/12/jandac-vis-msop-lio-organizac-iam-axali-tipis-koronavirusi-pandemiad-gamoac-xada-1376804> (Last accessed: 20.11.2020)
2. საქართველოს მთავრობის დადგენილება №286, 04.05.20. “ახალი კორონავირუსით (SARS-COV-2) გამოწვეული ინფექციის (COVID-19) შედეგად მიყენებული ზიანის შემსუბუქების მიზნობრივი სახელმწიფო პროგრამის დამტკიცების შესახებ”. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4864421?publication=4> (Last accessed: 20.11.2020)
3. საქართველოს კანონი №5971-სს 22.05.20. “საქართველოს საგადასახადო კოდექსში ცვლილებების შეტანის შესახებ”. URL: <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/4876074?publication=0> (Last accessed: 20.11.2020)
4. COVID-19-ის წინააღმდეგ საქართველოს მთავრობის მიერ გატარებული ღონისძიებების ანგარიში. URL: <https://stopcov.ge/Content/files/Government--report.pdf> (Last accessed: 20.11.2020)

УДК 657:658:004

Кононенко Леся

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

Новіков Микита

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ ЗА ПОДАТКАМИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Податки мають першочергове значення для функціонування держави, вони є визначальною складовою економічної системи країни. Саме за їх допомогою держава реалізує свої функції. Крім того, вони виконують регулятивну функцію, оскільки «вільна рука ринку» не забезпечує саморегулювання економіки [7]. Ще видатний філософ та економіст ХІХ століття К. Маркс підкреслював виняткове значення податків для держави зазначаючи, що «податок – це материнські груди, які годують уряд, ... це п'ятий бог поруч із власністю, родиною, порядком і релігією» [2]. Принцип загальності оподаткування достатньо красномовно визначив відомий політичний діяч Північної Америки Б. Франклін. Він проголосив, що «сплачувати податки та помирати повинен кожен» [8]. Сьогодні на законодавчому рівні принцип загальності оподаткування закріплено як у Конституції України [1], так і у

Податковому кодексі [3].

Спостерігаються перманентні зміни податкового законодавства [5]. Вони ускладнюють роботу бухгалтерських підрозділів суб'єктів господарювання в частині розрахунків з бюджетом за податками. Забезпечення своєчасної і повної сплати податків можливе лише на підставі раціональної організації цієї ділянки обліку. Раціональна організація обліку розрахунків за податками дозволяє оптимізувати податкове навантаження суб'єкта господарювання та уникати штрафних санкцій. У сучасних умовах оптимізація організації обліку (у тому числі і обліку розрахунків з бюджетом за податками) насамперед пов'язана із розвитком digital-технологій.

Організація обліку розрахунків з бюджетом за податками на підприємстві починається з розробки Наказу з облікової політики. Формалізація організації обліку розрахунків з бюджетом за податками може бути оформлена як частина загального Наказу з облікової політики або виокремлена у вигляді самостійного внутрішнього регламенту. У цьому документі насамперед зазначаються елементи обліку для потреб оподаткування. При цьому враховуються норми Податкового кодексу України, так як при розробці Робочого плану рахунків необхідно передбачити рахунки, які дозволять накопичувати інформацію для складання податкової звітності. Також зазначається перелік та форми первинних документів, облікових реєстрів, які використовуються суб'єктом господарювання для узагальнення інформації в частині розрахунків з бюджетом за податками.

Заключним етапом організації обліку розрахунків з бюджетом за податками є формування податкової звітності та її подання. Алгоритм виконання цього етапу регламентується Податковим кодексом та забезпечується спеціально розробленими програмними продуктами, використання яких є обов'язковим. Так, для складання та подання звітності Форми № Д 4 до територіального органу Державної фіскальної служби України використовується програмний продукт М.Е. DOC IS. При формуванні і поданні податкової звітності використовуються також програмні продукти «Арм – звіт плюс», АРМ «Єдиний внесок», «Парус» тощо.

Організація обліку (у тому числі і обліку розрахунків з бюджетом за податками) передбачає вибір форми обліку, що сьогодні пов'язано з вибором комп'ютерного і програмного забезпечення. В умовах застосування digital-технологій при формуванні і поданні звітності відбувається трансформація системи бухгалтерського обліку та облікових процедур, що призводить до підвищення якості та рівня ефективності процесу управління. Застосування digital-технологій в обліку дає можливість суттєво підвищити якість обробки облікової інформації. Крім того, використання digital-технологій змінює зміст та організацію праці облікового персоналу. Праця обліковців стає більш творчою.

Перспективним напрямом оптимізації організації обліку розрахунків за податками на підставі використання digital-технологій є використання «блокчейна». Блокчейн – це розподілена база даних, яка складається з окремих блоків, з'єднаних у вигляді безперервного ланцюжка, в якій зберігаються всі

транзакції які коли-небудь відбувались [6]. Особливістю є те, що блоки, що становлять ланцюжок, обов'язково містять в собі тимчасову мітку і посилання на попередній блок. Блокчейн часто порівнюють з вічним цифровим журналом, в якому фіксується практично все, що має цінність [4, 6]. Використання технології блокчейна забезпечує високу якість даних, їх прозорість, довговічність, надійність.

Використання технології блокчейна призводить до суттєвих змін у процедурі обліку (зникає необхідність у веденні первинної документації тощо). Проте, незважаючи на суттєві переваги використання технології блокчейна в обліку, його використання призводить до виникнення певних проблем, які пов'язані із необхідністю забезпечення захисту інформації.

Література

1. Конституція України : Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення 15.11.2020).
2. Налоги и налогообложение: Учебник для вузов. Издательский дом «Питер». URL: <https://www.kph.npu.edu.ua> (дата звернення 15.11.2020)
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 15.10.2020).
4. Попівняк Ю.М. Технологія блокчейн у бухгалтерському обліку й аудиті: сучасний стан, можливості та перспективи застосування. *Економіка, управління та адміністрування*. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2019-3\(89\)-137-144](https://doi.org/10.26642/ema-2019-3(89)-137-144) (дата звернення: 11.11.2020).
5. Савченко В.М. Інформаційне забезпечення податкового менеджменту. *Центральноукраїнський науковий вісник . Економічні науки*. 2018. Вип. 1. С. 214-220. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2018_1_25 (дата звернення: 11.11.2020).
6. Хандрамай А.А., Васильева М.К., Люкина А.Ю. Блокчейн в аудиторской деятельности. *Научное обозрение. Педагогические науки*. 2019. № 2-2. С. 132-136. URL: <https://science-pedagogy.ru/ru/article/view?id=1879> (дата звернення: 11.11.2020).
7. Шалімова Н.С. Розвиток підприємництва в Україні та вплив системи оподаткування на позицію України в міжнародних рейтингах. *Стратегія розвитку України*. 2017. № 1. С. 145-151.
8. Ядрихинский С.А. Принцип всеобщности налогообложения. *Вестник университета О.Е. Кутафина*. 2018. Вып. 9. С. 97-109

УДК 331.101.3

Коритько Тетяна

кандидат економічних наук, доцент
старший науковий співробітник відділу проблем економіки підприємств
Інституту економіки промисловості НАН України
м. Київ, Україна

СУТНІСТЬ ТА МЕТОДИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВОМ

В умовах формування нових механізмів господарювання орієнтованих на ринкову економіку перед підприємствами постає необхідність працювати по-новому, зважаючи на вимогами ринку, опановуючи новим типом економічної поведінки, адаптуючи всі сторони діяльності підприємств до мінливої ситуації.

Система мотивації інтелектуальної діяльності на підприємстві являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів (системи оплати праці, заохочення за вислугу років, кар'єрний ріст, визнання успіхів) і складається з зовнішньої і внутрішньої мотивації.

Вивчення методичної літератури з питань розробки та впровадження систем мотивації праці на підприємствах дозволило виявити наявність трьох взаємопов'язаних компонентів (груп методів) мотивації праці. Серед них адміністративні, економічні та соціальні елементи.

Економічні методи включають в себе, в першу чергу, заходи, які передбачають отримання співробітниками або позбавлення співробітників певних матеріальних благ.

Організаційно-адміністративні методи припускають, перш за все, залучення працівників до участі в справах організації, роботі колегіальних органів: наприклад, їм надається право голосу при вирішенні низки питань. Важливу роль відіграє також мотивація перспективою придбати нові знання та навички. Вона робить працівників більш незалежними, самостійними, надає їм упевненість у завтрашньому дні [1].

До цієї групи також відноситься мотивація збагаченням змісту праці. Вона полягає в наданні працівникам більш змістовною, важливою, цікавою, соціально значимої роботи, що відповідає їх особистісним інтересам, з широкими перспективами посадової і професійного зростання, а також дозволяє виявляти їх творчі здібності, здійснювати контроль над ресурсами і умовами власної праці.

Соціально-психологічні методи мотивації містять такі основні елементи:

- створення умов, при яких люди могли б відчувати професійну гордість за те, що краще за інших можуть впоратися з дорученою роботою, причетність до неї, відповідальність за її результати, відчували б цінність результатів, конкретну їх важливість;
- присутність виклику, забезпечення можливостей кожному на своєму робочому місці показати свої здібності, реалізувати себе в праці, довести, що він може щось зробити;
- визнання, яке може бути особистим і публічним;
- постановка високих цілей, які надихають людей на ефективну працю;
- атмосфера взаємної поваги, довіри, заохочення розумного ризику і терпимості до помилок і невдач; уважне ставлення з боку керівництва та колег;
- просування на посаді, що об'єднує всі розглянуті методи стимулювання, тому що воно дає більш високу заробітну плату (економічний мотив), цікаву і змістовну роботу (організаційний мотив), а також відображає визнання заслуг і авторитету особистості шляхом переведення в більш високу статусну групу (соціальний мотив). У той же час цей метод стимулювання є внутрішньо обмеженим: в організації не так багато посад високого рівня, тим паче вільних; не всі люди здатні керувати і не всі до цього прагнуть; просування по службі вимагає підвищених витрат на

перепідготовку;

- похвала при завершенні роботи великого обсягу, освоєнні нових методів праці або нової продукції, впровадження раціоналізаторської пропозиції;
- схвалення в ході процесу, якщо робота виконується якісно;
- підтримка, коли працівник сумнівається, не впевнена, не може визначитися з вибором цілей, завдань, способів поведінки і дії;
- осуд, тобто використання при спілкуванні з людиною прийому звернення до совісті [2].

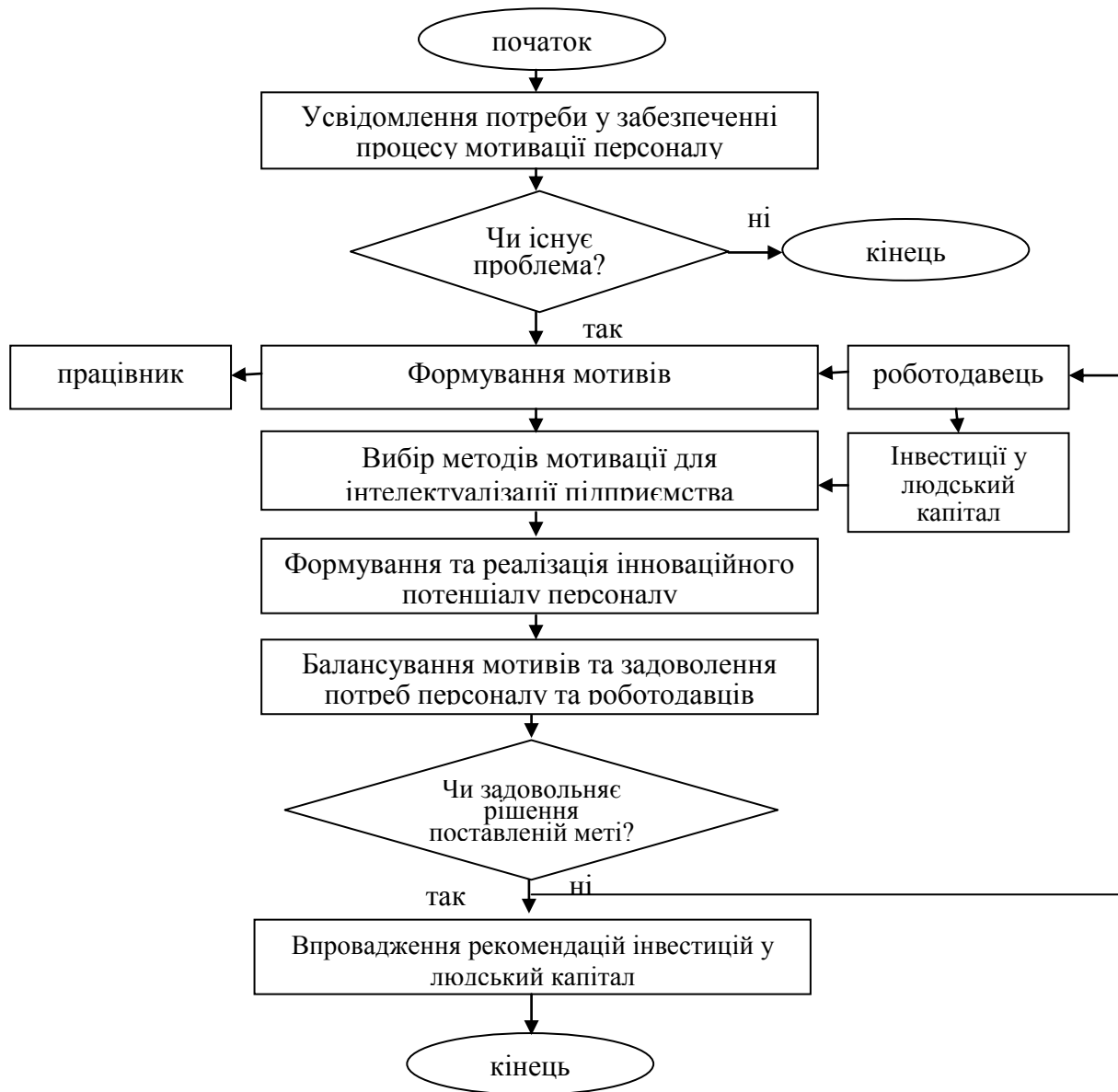
Одним із шляхів вирішення практичного завдання створення і вдосконалення системи мотивації праці є розробка ієрархії мотивів колективу, окремих професійних груп і конкретних працівників.

Мотивація і стимулювання як методи управління працею, протилежні за спрямованістю: перше направлено на зміну існуючого стану; друге - на його закріплення, але при цьому вони взаємно доповнюють один одного. Функція стимулювання полягає в тому, що вона впливає на трудовий колектив у формі спонукальних мотивів до ефективної праці, громадського впливу, колективних та індивідуальних заохочувальних заходів [3].

Метою створення та реалізації процесу мотивації персоналу на підприємстві є не лише забезпечення досягнення цілей підприємства шляхом залучення та утримання висококваліфікованих кадрів, а й, насамперед, ефективне використання творчого та професійного потенціалу працівника шляхом ефективної мотивації в умовах інтелектуалізації діяльності підприємства [4]. Умовні передумови формування мотивів інтелектуалізації діяльності підприємства дозволяють розробити алгоритм забезпечення цього процесу (рис. 1).

На основі розробленого алгоритму стає очевидним, що існує необхідність збалансувати мотиви та задовольнити потреби персоналу та роботодавця в основі інтелектуалізації підприємства. У той же час, щоб задовольнити вимоги роботодавця щодо постійного розвитку підприємства, вони повинні задовольняти мотиви персоналу для свого розвитку, інвестуючи в людський капітал, що дозволить останнім підвищити кваліфікаційний та освітній рівень, і таким чином забезпечити розвиток для формування та реалізації інноваційного потенціалу. Тільки за таких умов можна досягти мети інноваційного розвитку підприємства в умовах інтелектуалізації діяльності.

Таким чином, можемо зробити основний висновок, що в основі мотивації персоналу до інноваційного розвитку підприємства лежить задоволення потреб, формування та збалансування мотивів до розвитку власного персоналу та постійний розвиток підприємства в особа її керівника (власника).

Рисунок 1 – Алгоритм забезпечення процесу мотивації персоналу в умовах інтелектуалізації підприємницької діяльності

Література:

1. Коритько Т.Ю. Мотиви та методи мотивації інвестиційної активності підприємств. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 2 (52). С. 201-206
2. Бріль І.В., Коритько Т.Ю. Мотивація та стимулювання інноваційно-інвестиційної активності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2018. № 5. С. 234-240.
3. Киселева Е.А. Гендерный подход к мотивации персонала. *Управление персоналом*. 2008. № 6. С. 14-15.
4. Bocheliuk V.I., Nechyporenko V.V., Dergach M.A., Pozdniakova-Kyrbiatieva E.G., Panov N.S. Management of professional readaptation in terms of the modern Ukrainian society. *Astra Salvensis*. 2019. № 1. С. 539-552.

Королевич Наталья

кандидат экономических наук, доцент
заведующая кафедрой экономики и организации предприятий АПК

Оганезов Игорь

кандидат технических наук, доцент
доцент кафедры экономики и организации предприятий АПК
Белорусский государственный аграрный технический университет
г. Минск, Республика Беларусь

ПРОИЗВОДСТВО БИОТОПЛИВА НА СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЯХ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Республика Беларусь не обладает достаточными для полного обеспечения экономики и социальной сферы собственными топливно-энергетическими ресурсами (ТЭР), значительную их часть стране приходится импортировать. В этих условиях использование возобновляемых источников энергии (ВИЭ) является одним из актуальных направлений развития энергетической сферы республики и важным аспектом диверсификации ТЭР. К 2020 году в области возобновляемой энергетики Беларуси поставлена задача увеличить долю ВИЭ в валовом потреблении топливно-энергетических ресурсов с 5,5% до 6%, долю местных видов топлива – с 14,2% до 16%, что позволит снизить объем вредных выбросов в атмосферу и, соответственно, повысить экологическую безопасность страны.

Твердые виды топлива согласно европейским нормам Pre-Norm prCEN/TS 14961 подразделены на группы. Для генерации тепловой и электроэнергии применяется древесная щепа, которая относится к важной группе древесной биомассы (в эту группу входят дрова, пеллеты, брикеты).

В Кобринском районе Брестской области Республики Беларусь реализуется пилотный проект по выращиванию энергетической вербы, которую следует использовать в качестве биотоплива на местных котельных ЖКХ района. Основными целями проекта являются:

- снизить себестоимость производимой тепловой энергии на котельных ЖКХ до 25% и более (в Брестской области при тарифах централизованной энергосистемы РБ для потребителей Брестской области – с 58,15 долл. США/Гкал до 40,6 долл. США/Гкал и ниже);
- полностью обеспечить районные котельные и мини-ТЭЦ сырьем – топливной щепой (местными твердыми видами топлива), позволяющими полностью заменить импортируемый природный газ;
- создать дополнительные рабочие места на сельских территориях.

Всего под энергетические плантации в Кобринском районе Брестской области отведено около 1500 га. На 1 га высаживается примерно 15 тыс. растений. Площадь первой плантации – 500 га. Через год планируется увеличить площадь посадок еще на 1 тыс. га. Средний прирост растения – 1,5-2 метра в год, что в 14 раз быстрее роста обычного леса. Урожайность

достигает до 25 т сухой массы с 1 га. Теплотворная способность абсолютно сухой вербы составляет приблизительно 17-18 Мдж/кг. 1 т вербы с влажностью 40% обеспечивает 1 Гкал тепла. Энергетическую вербу убирают раз в три года. При наличии трех участков по 500 га, можно непрерывно обеспечивать местными видами топлива (МВТ) котельные Кобринского района Брестской области.

По действующим организационно-технологическим нормативам по планированию работ в сельскохозяйственном производстве для выращивания энергетической вербы следует использовать технологические карты возделывания, которые были разработаны белорусскими исследователями [1-3] на основании полевых экспериментов на заложенных плантациях, в основе которых лежит базовая технологическая карта.

Базовая технологическая карта возделывания энергетической вербы состоит из V основных технологических этапов [1-3]:

I. Основная обработка почвы, внесение гербицидов сплошного действия, внесение минеральных удобрений.

II. Предпосадочная обработка, посадка, внесение минеральных удобрений.

III. Уход за посадкой.

IV. Уборка древесины.

V. Ликвидация плантации, включающая ряд технологических операций.

В течение плановой эксплуатации плантации в пределах 22 лет предусмотрено циклическое повторение ряда технологических этапов:

- технологические этапы I (Основная обработка почвы, внесение гербицидов сплошного действия, внесение минеральных удобрений), II (Предпосадочная обработка, посадка, внесение минеральных удобрений), V (Ликвидация плантации) выполняются 1 раз;
- технологический этап III (Уход за посадкой) – 7 раз;
- технологический этап IV (Уборка древесины) – 6 раз.

Необходимо отметить, что время эксплуатации не лимитируется 21 годом, а может варьировать от 19 до 25 лет при 6-8 трехлетних циклах, оканчивающихся уборкой древесины.

Первый технологический этап, связан с основной обработкой почвы, внесением гербицидов сплошного действия, внесением минеральных удобрений. Это – лущение стерни (2522ДВ+БДТ-10); механизированная вспашка почвы (Беларус-2522ДВ+ППО-8-40); ранневесеннее боронование (2522ДВ+БДТ-10); культивация (Беларус1221+АКШ-7,2); смешивание минеральных удобрений с погрузкой в разбрасыватель; транспортировка и внесение фосфорных и калийных удобрений (Беларус-1212+РУ-7000); подвоз воды для приготовления раствора гербицида сплошного действия (Беларус-80.1+МЖТ-Ф-6); приготовление раствора и внесение гербицидов сплошного действия (Беларус-82.1+Мекосан-2500-18).

Второй технологический этап, связан с предпосадочной обработкой почвы, внесением минеральных удобрений. Это – предпосадочная обработка почвы (Беларус1221+АКШ-7,2); погрузка азотных удобрений (Беларус-

80.1+ПКУ-0,8А); транспортировка и внесение азотных удобрений (Беларус-1523 + РУ-7000); заготовка черенков на маточных плантациях (вручную); погрузка, подвоз и выгрузка посадочного материала (Беларус-80.1+2ПТС-4,5), посадка посадочного материала.

Третий технологический этап связан с уходом за посадкой, внесением минеральных удобрений. Это – смешивание минеральных удобрений с погрузкой в разбрасыватель (Беларус-80.1+ИСУ-4А); транспортировка и внесение фосфорных и калийных удобрений (Беларус-1221.1+РУ-7000); погрузка азотных удобрений (Беларус-80.1+ПКУ-0,8А); транспортировка и внесение азотных удобрений (Беларус-1523+РУ-7000); рыхление междурядий (Беларус-82.1+ОКГ-4); подвоз воды для приготовления раствора гербицида (Беларус-82.1+РЖТ-5) приготовление раствора и внесение гербицида (Беларус-82.1+Мекосан-2500-24).

Четвертый технологический этап связан с уборкой биомассы кормоуборочным комбайном КВК-800 «ПАЛЕССЕ FS80» со специальной жаткой HS2.

Уборку урожая энергетической вербы осуществляют зимой. Для этого используют обычный кормоуборочный комбайн со специальной жаткой. Механизм сразу же перерабатывает растения в щепу. Это является одним из основных факторов экономии стоимости тепловой энергии, так как переработанная комбайном щепка, после просушивания на открытом воздухе на специальной площадке до требуемой влажности – не более 40%, является готовым топливом для мини-ТЭЦ, оснащенной экономайзером. В Кобринском районе планируется внедрение современных теплоисточников общей мощностью 29 МВт, которые будут работать на МВТ.

В результате использования МВТ при выходе проектируемой мини-ТЭЦ на полную мощность здесь планируется экономить 42600 тонн условного топлива в год. Расчетная себестоимость 1 Гкал получаемого тепла Кобринской мини-ТЭЦ на местных видах топлива – 40,74 долл. США/Гкал при тарифах для потребителей Брестской области – 58,15 долл. США/Гкал. Основные показатели плана производства топливной щепки могут быть обеспечены при урожайности ее сухого вещества на уровне не менее 200 ц/га.

Литература:

1. Бутько А.А., Пашинский В.А., Родькин О.И. Техничко-экономические аспекты производства щепки при возделывании ивы белой (*Salix alba*). *Журнал Белорусского государственного университета. Экология*. 2017. № 1. С.100-110.
2. Бутько А.А., Пашинский В.А., Родькин О.И. Оценка энергоемкости производства щепки при возделывании древесно-кустарниковой породы с коротким периодом роста ивы белой вида *Salix alba*. *Энергоэффеkтивность*. 2016. № 6. С. 24-27.
3. Бутько А.А., Пашинский В.А., Родькин О.И. Оценка жизненного цикла производства щепки при возделывании древесно-кустарниковой породы с коротким периодом роста ивы белой (*Salix alba*). *Экологический вестник*. 2016. № 4 (38). С. 89-97.

Коростова Ірина
асистент кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
м. Маріуполь, Україна

ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасна екологічна ситуація в Україні характеризується переважно негативними показниками стану навколишнього середовища та її компонентів, посиленням антропогенного впливу на природу, інтенсифікацією використання природних ресурсів, збільшенням кількості промислових та інших об'єктів і виробництв, функціонування яких являє собою реальну загрозу життю і здоров'ю населення та екологічної безпеки територій. Існуючі інститути управління природокористуванням, покликані забезпечити право кожного на сприятливе навколишнє середовище, не завжди справляються з покладеним на них завданням.

Важливою ланкою у формуванні природоохоронної стратегії державної політики в галузі охорони навколишнього середовища є адекватна оцінка існуючого екологічного стану на всіх рівнях – від окремого підприємства до країни в цілому. Дати таку оцінку можна за допомогою екологічного аудиту. В Україні це поняття відносно нове, але у світовій практиці екологічний аудит дуже поширений і довгий час успішно застосовується.

На нашу думку, екологічний аудит – це діяльність екологічних аудиторів для здійснення зовнішньої оцінки функціонування підприємства, що впливає на навколишнє середовище, і розробка рекомендацій та програм по зниженню негативного впливу на здоров'я людини та природу [1, с. 274-276].

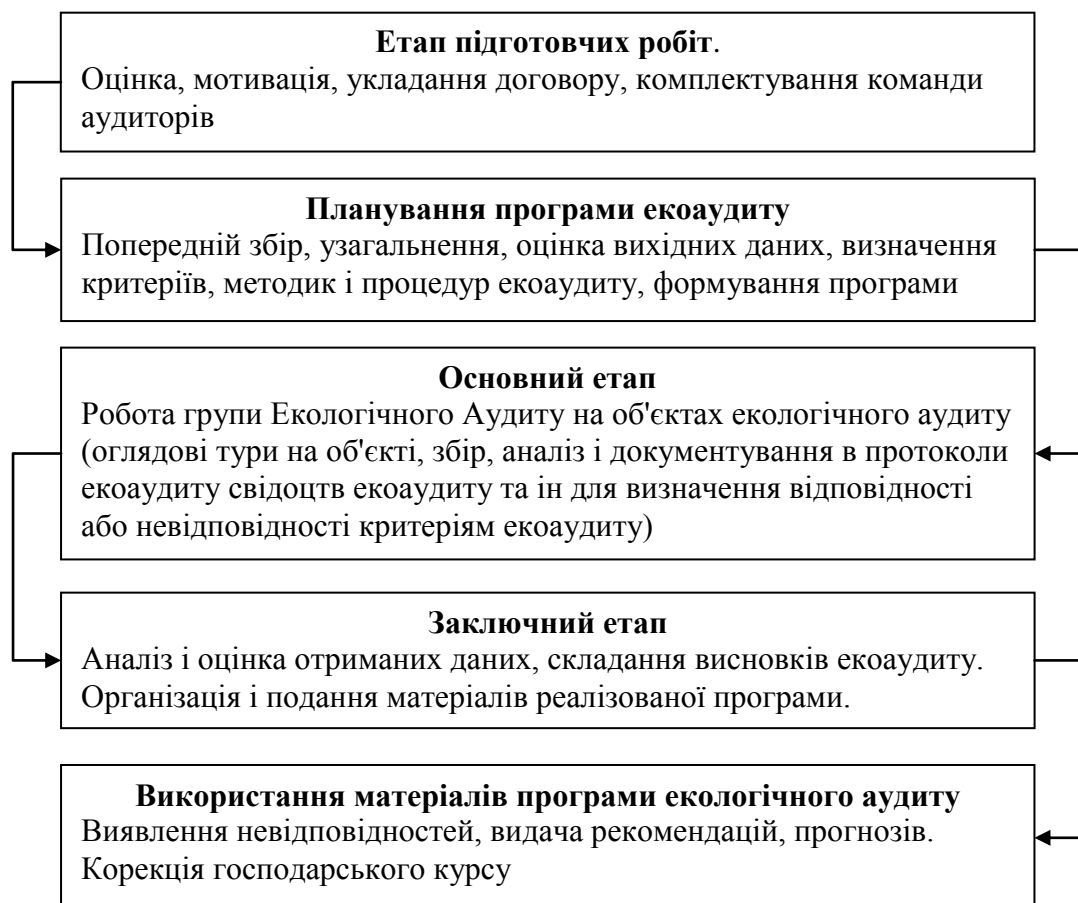
Екологічні аудити використовуються як інструмент та допомога для перевірки ефективності екологічних зусиль на місцевому рівні. Якщо бути більш точним, робота екологічного аудиту – це вивчення документів та звітів, щоб визначити, чи є якісь відхилення між цілями та результатами. Це робиться шляхом опитування ключових людей в організації. Екологічний аудит підтвердить, чи були досягнуті екологічні цілі чи ні.

Поняття екологічного аудиту тісно пов'язане з моніторингом, нормами та стандартами. Міжнародні стандарти ISO з екологічного аудиту включають методичні матеріали за принципами екологічного аудиту, процедури аудиту систем екологічного управління та кваліфікаційні вимоги до фахівців з екологічного аудиту [2 с. 116-122; 3 с. 180-185].

Використання результатів аудиту може істотним чином вплинути на зміну екологічної ситуації на промисловому об'єкті, сприяючи: розробки основи для послідовного підвищення ефективності використання природних ресурсів і зменшення негативного впливу промислового об'єкту на навколишнє середовище, головним чином за рахунок уже наявних методів і засобів, а також методів і засобів, що не вимагають значних додаткових витрат; обґрунтування необхідності і можливості концентрації зусиль і засобів на найбільш

пріоритетних напрямках діяльності, що завдають найбільшої шкоди довкіллю; запобігання розвитку гострих локальних екологічних проблем і надзвичайних ситуацій, розробці рекомендацій по своєчасному їх вирішенню; створення інформаційної основи для підвищення ефективності інших видів екологічної діяльності на об'єкті: екологічного контролю та моніторингу, екологічного страхування, екологічної сертифікації і т.д.; підвищення достовірності екологічної інформації; оцінці ефективності існуючих локальних, територіальних, федеральних систем і механізмів екологічного контролю і управління, обґрунтування пропозицій щодо їх подальшого розвитку; формування необхідних вихідних даних для розробки і реалізації багатоцільових довгострокових виробничих, територіальних і федеральних екологічних програм. Зрозуміло, екологічний аудит більшою мірою визначає і оцінює проблеми, ніж їх вирішує. Але, спираючись на незалежні кваліфіковані оцінки, нетрадиційні підходи, комплексний розгляд проблем, з'ясування пріоритетів і напрямків зосередження зусиль, екологічний аудит дозволяє швидше і легше отримувати реальні результати.

Основні етапи процедури екологічного аудиту представлені на рисунку 1.

Рисунок 1 – Основні етапи процедури екологічного аудита

Перед проведенням аудита необхідно: ідентифікувати процеси, використовувані в комерційній діяльності або виробничому процесі об'єкта

аудитування; чітко установити цільову спрямованість політики і планів підприємства; визначити компетенцію аудита, включаючи його структуру і масштаб; розробити процедури, що встановлюють порядок виконання аудита [4, с. 9-12; 5, с. 305-317].

Розглядаючи підприємство як учасника системи національної безпеки країни в екологічній сфері, відзначимо, що метою екологічного аудиту є комплексна оцінка і засвідчення відповідності діяльності підприємства як суб'єкта забезпечення техногенної безпеки довкілля і як об'єкту захисту від дії забрудненого довкілля вимогам законодавства і «системним» обмеженням.

Таким чином можна сказати, що екологічний аудит, будучи гнучким механізмом в умовах ринкової економіки, покликаний стати важливим інструментом реалізації конституційних прав громадян на безпечне довкілля та екологічну безпеку на рівні окремих підприємств, територій і держави в цілому. Для покращення екологічної ситуації нашої держави необхідним є проведення комплексу законодавчих, соціально-економічних, технологічних та системно-контрольних заходів, основним серед яких є екологічний аудит. У зв'язку з цим, на нашу думку, доцільно активізувати роботу законодавчої та виконавчої гілок влади, залучивши до відповідних розробок вітчизняних екологічних аудиторів, які вже мають певний практичний досвід роботи у цій сфері, а також напрацювання передового світового досвіду.

Література:

1. Коростова І.О. Основи екологічного аудиту промислових підприємств. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property: збірник наукових праць ДВНЗ «ПДТУ»*. 2017. Вип. 15. С. 273-277
2. Трифонова Т.А., Селиванова Н.В., Ильина М.Е. Экологический менеджмент: учебное пособие. Москва : Академический Проект, 2005. 320 с.
3. Лищук А.А. Внутренний маркетинг как стратегический фактор обеспечения инновационной активности компаний. *Известия Санкт-Петербургского университета экономики и финансов*. 2013. № 6. С. 19-23.
4. Драган А.В. Этапы и процедуры экологического аудита: учебно-практическое пособие. М.: ГОУ ДПО ГАСИС, 2007. 97 с.
5. Семенов В.Ф., Михайлюк О.Л., Галушкіна Т.П. Екологічний менеджмент. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 516 с

СВІТОВИЙ ДОСВІД СТАНДАРТИЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ

Зважаючи на сучасний розвиток економічних систем та їх вплив на економіко-екологічну безпеку й соціальний консенсус у суспільстві, звітність сталого розвитку є пріоритетним інформаційним інструментом управління господарською діяльністю промислових підприємств і задоволення запитів зовнішніх користувачів.

Одним із напрямів вирішення проблеми регулювання процесу складання та оприлюднення звітності сталого розвитку є обґрунтування механізму формування та його інформаційного забезпечення даної звітності відповідно до діючих міжнародних систем, до яких належать: AA 1000, GRI, Принципи Екватора, Стандарти Саншайн, Глобальний договір та ISAE 3000.

Стандарт AA 1000 передбачає впровадження в організаційний процес бізнесу екологічних та соціальних показників з метою підвищення екологічної та соціальної відповідальності перед суспільством за рахунок максимальної кількості зацікавлених сторін і врахування їхньої думки під час аналізу діяльності підприємства. Стандарти AA 1000 розроблені для того, щоб забезпечити впевненість стейкхолдерів та інвесторів шляхом відображення актуальної, надійної і своєчасної інформації, яка має бути їм адресована. Серія даних стандартів фактично регулює всі процеси взаємодії із зацікавленими особами, складання і подання необхідної інформації та її підтвердження шляхом верифікації. Стандарти AA 1000 мають вплив на відношення користувачів до звітності сталого розвитку підприємства. Радою проводиться сертифікація аудиторів, які можуть перевіряти нефінансову звітність на достовірність згідно стандартам AA 1000. Дану звітність може підтвердити сама Рада на замовлення організації. В свою чергу, звітність може бути перевірена не тільки зовнішньою особою (організацією), а й внутрішнім аудитором (за наявності сертифіката).

Стандарти Саншайн. Згідно до вимог стандартів, звітність має складатися в основному з тексту, який може бути доповнений графіками і діаграмами. Розкриття перспективи поточного місяця відбувається за участю порівняльних даних, які охоплюють п'ятирічний період. Рекламний матеріал не враховується, тому що це може призвести до сумнівів щодо точності фактичної інформації та її розкриття. Використання зазначених стандартів промисловими підприємствами для формування звітності сталого розвитку як засобу відображення стану та інформаційного забезпечення управління економіко-екологічною безпекою промислового підприємства є недоцільним. Інформація, отримана з такого звіту, повинна мати суб'єктивний характер та значною мірою

залежатиме від політики підприємства [1, с. 323].

Глобальний договір. Глобальний договір визначає 10 основних принципів, що відображають діяльність суб'єктів господарювання відповідно до концепції сталого розвитку. Взагалі даний договір характеризує тільки ту інформацію, яка представлена в звітності сталого розвитку та відповідно напрями діяльності підприємства, що забезпечують сталий розвиток і відповідний рівень економічної та екологічної безпеки. У вітчизняних підприємств при складанні звітності сталого розвитку положення глобального договору користується великою популярністю. Проте така звітність носить більш рекламний характер, а ніж інформаційного джерела прийняття управлінських рішень внутрішніми та зовнішніми користувачами щодо економіко-екологічної безпеки зокрема й сталого розвитку промислового підприємства в цілому.

Тільки деякі підприємства удосконалили інформативність своєї звітності завдяки застосуванню положень Глобального договору та Глобальної ініціативи зі звітності, що має комплексний характер, а протоколи результативності дозволяють сформувати ефективний інформаційний простір для внутрішніх і зовнішніх користувачів щодо економіко-екологічної безпеки промислового підприємства.

Глобальна ініціатива зі звітності (далі – GRI). Система регулювання звітності сталого розвитку GRI – керівництво, що містить положення, які передбачають включення в звітність інформації про господарську діяльність промислових підприємств, яка важлива та істотна для більшості підприємств і становить інтерес для більшості зацікавлених сторін [1, с. 325]

ISAE 3000 є міжнародним атестаційним стандартом, який дозволяє організаціям, що здійснюють міжнародну діяльність, отримувати звіт відповідно до визнаного міжнародного стандарту впевненості, для точності та достовірності нефінансової інформації. Зазначений міжнародний стандарт з надання впевненості випускається Міжнародною федерацією бухгалтерів та складається з настанов щодо етичної поведінки, управління якістю та виконання завдань ISAE 3000. Як правило, ISAE 3000 застосовується для аудиту внутрішньої діяльності компанії, тобто аналізується питання дотримання законодавства в економічній, екологічній і соціальній сферах, а також сталість розвитку організації та подальші перспективи [2, с. 82]. Даний стандарт використовується аудиторськими компаніями та наголошує на якості даних та процедурах збору доказів. Призначення цього Міжнародного стандарту про запевнення (ISAE) полягає у встановленні основних принципів та основних процедур та забезпеченні керівництво професійним бухгалтером у публічній практиці (для цілей цього ISAE, іменовані «практиками») для забезпечення впевненості інші заходи, крім аудитів або оглядів фінансової інформації за минулі періоди охоплюються Міжнародними стандартами аудиту (МСА) або Міжнародними Стандарти за участю в огляді (ISRE).

Таким чином, звітність сталого розвитку, яка застосовується у світі, надає інформацію, що задовольняє багато категорій зацікавлених осіб, відповідно до міжнародних систем: AA 1000, GRI, Принципи Екватора, Стандарти Саншайн,

Глобальний договір, ISAE 3000 і є досить ефективною в своєму використанні.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що кожна модель регулювання звітності про соціальну відповідальність бізнесу націлена на забезпечення користувачів інформацією соціального та екологічного характеру. Кожній моделі притаманні встановлені цілі. Керівні органи розробляють відповідне методичне та організаційне забезпечення формування та оприлюднення інформації про соціальної та екологічної відповідальності. Проведене вище дослідження стосується інституційного розвитку системи регулювання звітності про соціальну відповідальність бізнесу, що має велике значення в розробці вітчизняної концепції формування та подання звітності про соціальної та екологічної відповідальності.

Література:

1. Сергієнко-Бердюкова Л.В., Баришнікова О.М. Формування звітності сталого розвитку: міжнародні системи регулювання. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2015. Вип. 2 (32) С. 319-327
2. Makarenko I., Kravchenko O., Ovcharova N., Zemliak N., Makarenko S. Standardization of companies' sustainability reporting audit. *Agricultural and Resource Economics-International Scientific E-Journal*. 2020. Vol. 6. № 2. С. 82

УДК 339.13

Крук Олена

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва
Донбаська державна машинобудівна академія
м. Краматорськ, Україна

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Міжнародні економічні відносини є системою господарських зв'язків між окремими державами на базі міжнародного розподілу праці, продуктивних сил, обміну та використання у міжнародних масштабах, виробництва. Вони забезпечують техніко-технологічні праці, встановлюють нові соціально-економічні та екологічні стандарти, а також є ефективним засобом прискорення науково-технічного прогресу, посилення світової економіки.

На сучасному етапі розвитку провідними у сфері інтеграційних процесів та досягненні суспільством загальної гармонії у всіх сферах життя є міжнародні економічні відносини, які основані на економіці кожної окремої держави і економіці взагалі. Розвиток кожної окремої країни у загальній економіці, відповідальність перед майбутніми поколіннями щодо визначення шляху розвитку, або уточнення потреби дезінтеграційних тенденцій займають актуальне місце на сьогоднішній день.

Проблема економічної інтеграції, розквіту взаємовигідних відносин з

окремою країною світу, приєднання в міжнародні економічні відносини, визначення своєї участі у вирішенні важливих для світового розвитку проблем – це важливі аспекти, які слід мати на увазі будь-якій країні, впроваджуючи, здійснюючи та вдосконалюючи особисту зовнішньоекономічну політику.

Проблеми міжнародних економічних відносин щодо України, напрями їх вирішення, а також рекомендації для їх розвитку розглядали І.М. Посохов, П.Г. Перерва, О.Д. Матросов, В.Г. Дюжев, В.О. Матросова, О.М. Крук, О.В. Балашова [1-2].

Сутність міжнародної економічної інтеграції розглянуто в дослідженнях іноземних вчених-економістів, а саме: Б. Баласса, Ю. Борко, М. Згуровського, К. Кругмана, Г. Мюрдаля, Ю. Шишкова та інші [3-9].

З огляду публікацій останнього часу здійснено значний вклад у розвиток теоретичних основ економічної інтеграції, але попри що, вчені і сьогодні зацікавлені у проблемах міжнародних інтеграційних процесів.

Створення світової інфраструктури міжнародних економічних взаємин, що включає всесвітні мережі транспорту, комунікацій, глобальні інформаційні мережі, що значно прискорює в часі практичну реалізацію світогосподарських зв'язків, є основою для нових способів їх здійснення (укладення міжнародних товарних угод і трудових контрактів в мережі Інтернет, купівля-продаж товарів і послуг на міжнародних товарних біржах, аукціонах, торгах, практично негайне здійснення міжнародних розрахунків і т.п.).

Оцінивши нинішню економіку України, слід зазначити характерні їй напрямки та тенденції. Серед них є спад виробництва, який відбувається в наслідок соціальної нестабільності, зміни її соціальної структури, зростання інфляції. Науково-технічний потенціал падає, тобто підприємства не мають можливості та не здатні опанувати досягнення НТП. У країні процвітає неплатоспроможність підприємств, фінансова нестабільність, високий рівень заборгованості підприємств, практика неплатежів і передоплат, низька база для розквіту приватного сектору, висока норма оподаткування.

Формування цілей та пріоритетів, визначення особливостей та проблем української економіки є вкрай важливими етапами на шляху до інтеграції країни у світове господарство як самостійного суб'єкту. Визначення та створення вектору міжнародної політики є актуальними насамперед тому, що економіка України є залежною як від імпорту, так і від експорту. Через це фактор відносин та зовнішніх зв'язків впливає на її загальний та економічний розвиток.

При формуванні національних пріоритетів країни основними завданнями повинні бути такі, як: забезпечення стабільності економіки України за допомогою диверсифікації ринків, збереження її територіальної цілісності та недоторканості кордонів, покращення добробуту її населення, створення привабливого іміджу країни як надійного партнера, захист прав та інтересів її громадян на міжнародній арені.

Світ інтернаціоналізується та стирає кордони у повному сенсі, поглиблюються процеси інтеграції та глобалізації у всіх сферах життя, що характеризує сучасне становище світового розвитку. За рахунок єдиного

світового ринку, взаємопроникнення технологічних, культурних, політичних та інших сфер життя, усвідомлення єдності суспільства відбувається зближення окремих країн і народів.

У такому випадку роль визначення основних передумов і аспектів інтеграції та глобалізації, соціально-економічних та політичних наслідків цих процесів зростає. В процесі створення єдиного могутнього соціально-економічного організму, на шляху труднощів зближення та взаєморозуміння основою для визначення інтеграційних можливостей країни мають стати дослідження факторів відповідності рівня національної економіки світовому та її здатності до адаптації.

Питання розвитку економічного співробітництва та інтернаціоналізації виробництва є актуальними в період розвитку інтеграційних процесів як пошук засобів подолання суперечностей між розвитком окремих країн, інтеграційних об'єднань та міжнародного соціально-економічного розвитку в цілому.

Державна незалежність України обумовила вихід країни на міжнародну арену як самостійного суб'єкту, молодого суверенної держави, яка не має достатнього досвіду самореалізації у сфері міжнародних економічних відносин. Бракує насамперед досвіду самостійної роботи на зовнішніх ринках, координації діяльності національних та міжнародних регуляторних органів, достатньої кваліфікації кадрового складу менеджерів середньої та вищої ланок, відсутності цивілізованої нормативно-правової бази на основі міжнародних стандартів та інших визначальних чинників успішного налагодження світових економічних зв'язків.

Отже, послідовність вирішення проблем розвинення міжнародних економічних відносин буде розповсюджувати міжнародний бізнес на національному і інтернаціональному рівнях і саме в такому напрямі має активно розвиватись підприємництво. До цього нашу країну спонукає можливість використання переваг міжнародного поділу праці, інвестиційного потенціалу країн, світової спільноти, запозичення досвіду ринкових перетворень та господарської діяльності економічно розвинутих держав, співпраці з міжнародними економічними та валютно-фінансовими організаціями. Необхідно визначити шлях розвитку у відповідності до стратегічних інтересів держави та її громадян. За допомогою вищесказаного економічна ситуація в Україні та міжнародні відносини покращаться.

Література:

1. Посохов І.М., Перерва П.Г., Матросов О.Д., Дюжев В.Г., Матросова В.О. Сучасні тенденції міжнародних економічних відносин. Економічна інтеграція України у світове господарство : кол. монографія. Харків: НТУ «ХПІ», 2016. 450 с.
2. Крук О.М., Балашова О.В., Гамора О.І. Удосконалення розвитку міжнародних економічних відносин і спільного підприємництва в сучасних умовах. *Бізнес Інформ*. 2018. № 11. С. 78-82.
3. Balassa V. The theory of Economic Integration. *Homewood*, 1961. 304 с.
4. Борко Ю.А. Экономическая интеграция и социальное развитие в условиях капитализма. М.: Наука, 1984. 254 с.
5. Згуровський М.З., Гавриш О.А., Войтко С.В.. Розробка методики визначення рівня загроз сталому економічному розвитку України. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»: збірник наукових праць*. 2011. № 8. С. 26-33.

6. Krugman P.R., Obstfeld M. International Economics: Theory and Policy. *Prentice Hall*, 2008. 712 с.
7. Мюрдаль Г. Мировая экономика. Проблемы и перспективы. М.: Иностранная литература, 1958.
8. Шишков Ю.В. Регионализация и глобализация мировой экономики: альтернатива или взаимодополнение? *Мировая экономика и международные отношения*. 2008. № 8. С. 3-20.
9. Шишков Ю.В. Интеграционные процессы на пороге XXI века: почему не интегрируются страны СНГ. М.: III тысячелетие, 2001. 478 с.

УДК 658.15

Крутень Христина

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Таращенко Володимир

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри аудиту та економічного аналізу

Університет державної фіскальної служби України

м. Ірпінь, Україна

ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В умовах дії Податкового кодексу України актуальним є питання податкового менеджменту підприємства. Податковий менеджмент є основною частиною податкової політики як підприємства, так і держави в цілому. Він являє собою систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з вибором податкової системи, розрахунком податкових платежів, постійним контролем за їх здійсненням. Створення системи податкового менеджменту включає в себе розробку податкової політики підприємства, яке базується на його економічній стратегії та напрямках діяльності, а також визначення такої системи податків, яка б дала змогу отримувати найбільші прибутки, оптимізуючи податкові платежі до державного бюджету.

Актуальність питань з податкового менеджменту висвітлено в працях українських та зарубіжних вчених, серед яких: М. Бейгельзімер, І. Бланк, А. Горбунов, А. Єлисеєв, А. Кізима, О. Кірш, К. Ковальчук, А. Крисоватий, М. Підлужний, Т. Рева. Тим часом, питання податкового менеджменту на мікрорівні ученими-економістами в сучасних умовах господарювання висвітлено недостатньо [4].

Наразі спостерігається суттєве нерівнозначне податкове навантаження на суб'єктів господарювання, що, в свою чергу, є чинником диспропорційних умов конкуренції. Особливо це стосується впровадження в діяльність суб'єктів господарювання заходів щодо оптимізації податкових платежів, теоретичні та практичні засади яких визначає податкове планування. Тому, виходячи з цього, можна сказати, що податковий менеджмент є найважливішою складовою фінансового планування на підприємстві. Фінансову стабільність кожного

підприємства забезпечує досконало організований податковий менеджмент, який ґрунтується на узгодженості фінансово-господарської діяльності з оподаткуванням. Податковий менеджмент в частині управлінського процесу суб'єкта господарювання можна зобразити наступним чином. (рис.1)

Рисунок 1 – Процес податкового менеджменту суб'єкта господарювання [1]

Одним із найважливіших показників ефективності податкового менеджменту підприємства є мінімізація податкових зобов'язань шляхом законного використання існуючих протиріч Податкового кодексу України [2].

Основою належно організованого податкового менеджменту на підприємстві є максимізація доходу за рахунок мінімізації податків. Доцільність ведення податкового менеджменту на підприємстві залежить від ваги податкового навантаження суб'єкта господарювання. Зокрема, якщо питома вага податків не перевищує 5% загального доходу підприємства, то потреба в податковому менеджменті мінімальна. Важливо зазначити, що в організації корпоративного податкового менеджменту виникають певні труднощі. Це пояснюється тим, що більшість податків та порядок їх адміністрування автоматично перенесені із зарубіжної практики оподаткування; при цьому порядок адміністрування цих податків не відпрацьовано на належному рівні, що призводить до протиріч при веденні бухгалтерського та податкового обліку. Зміни, які вносяться до Податкового кодексу України не сприяють стабільності підприємницької діяльності та ускладнюють процес організації податкового менеджменту на підприємстві [3].

Корпоративний податковий менеджмент, будучи органічною частиною менеджменту фінансів країни, забезпечує наукове передбачення розвитку і визначення шляхів здійснення розширеного податкового відтворення. При цьому ефективність його значно підвищується за умови правильної і цілеспрямованої організації. Це в свою чергу, потребує визначення цілей і завдань податкового планування.

Отже, сучасний податковий менеджмент потребує покращення шляхом удосконалення законодавчої бази; впровадження ефективної системи управління; залучення кваліфікованих кадрів та фінансових ресурсів для економічного розвитку підприємства. Викладені вище пропозиції щодо оптимізації податкових зобов'язань сприятимуть формуванню ефективної податкової політики підприємства та прийняттю зважених управлінських рішень.

Література:

1. Вахновська Н.А. Корпоративний податковий менеджмент у системі управління підприємством. URL: <http://www.nbuuv.gov.ua/portal....38.pdf> (дата звернення: 15.11.2020)
2. Ромашова Я.В. Корпоративний податковий менеджмент як важіль економічного розвитку. URL: <http://www.nbuuv.gov.ua/portal/SocGum/Bi/2009112/77-78.pdf> (дата звернення: 15.11.2020)
3. Чмир Ю.В. Напрями організації корпоративного податкового менеджменту. URL: <http://www.rusnauka.com/4SND2009/Economics/40476.doc.htm> (дата звернення: 15.11.2020)
4. Валеева Д.Р. Корпоративний податковий менеджмент у системі управління підприємством. URL: <http://intkonf.org/valeeva...emstvom>. (дата звернення: 15.11.2020)

УДК 336.2

Кузьменко Галина

кандидат економічних наук, доцент

заслужений економіст України

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ОЦІНЮВАННЯ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА МІКРО-, МЕЗО- ТА МАКРОРІВНЯХ У СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальним є питання визначення природи податкового потенціалу суб'єкта господарювання, можливостей формування інтересу підприємства, в особі власників капіталу і менеджерів, до визначення величини і оцінки податкового потенціалу, не тільки з позиції отримання вигоди у взаємовідносинах з державою, але і з позиції факторів, які забезпечують сприятливі умови для створення і приросту вартості підприємства.

Податкові відносини є двосторонніми, у яких однією зі сторін є платник податків – суб'єкт господарювання (підприємство, установа, організація), а іншою стороною – держава. Основу податкових відносин складають податкові зобов'язання. Виходячи з теорії зобов'язань, вони також повинні бути двосторонніми. Це означає, що якщо платник податків (підприємство) формує податкові зобов'язання і виступає перед державою як боржник, то і держава, у силу двосторонності зобов'язань, також повинна приймати на себе податкові зобов'язання та бути зобов'язаною перед платником податків, щонайменше, за однозначність трактування податкового законодавства і нести відповідальність за ефективне використання мобілізованих податкових доходів. У цих умовах інтерес до формування податкового потенціалу суб'єкта господарювання буде реалізований не тільки з боку держави, але і з боку самого економічного суб'єкта (підприємства) – платника податків з позиції оптимізації величини податкового потенціалу та використання його як фактора створення і

максимізації доданої вартості.

Таким чином, на підставі аналізу сучасних концепцій визначення сутності податкового потенціалу на макро- та мікрорівні, можна запропонувати авторське визначення поняття «податковий потенціал суб'єкта господарювання». Податковий потенціал суб'єкта господарювання – це цільова ідентифікативна величина ресурсів суб'єкта господарювання, які можуть бути трансформовані у податкові надходження до бюджетів різних рівнів, за певних умов формування і використання таких ресурсів, у процесі провадження звичайної діяльності суб'єкта господарювання, створення ним доданої вартості і забезпечення її максимізації. Місце і роль категорії «податковий потенціал» в системі податкових відносин можна розкрити таким чином: це інтегральний показник, який характеризує можливість і спроможність суб'єкта господарювання забезпечити формування дохідної частини бюджетів різних рівнів та водночас раціональне використання власних ресурсів з метою збереження стабільного стану і стійкого розвитку економічної системи

Виходячи з місця і ролі податкового потенціалу суб'єкта господарювання в системі податкових відносин, доцільно класифікувати його на оптимальний та фактичний. Оптимальний податковий потенціал суб'єкта господарювання – це максимально можлива величина ресурсів суб'єкта господарювання, яка може бути трансформована в системі оподаткування даного суб'єкта господарювання у податкові платежі, в процесі провадження ним звичайної діяльності, за стандартних податкових умов і зусиль, при оптимальному використанні ресурсів та створення доданої вартості. Фактичний податковий потенціал суб'єкта господарювання – це реальна величина ресурсів суб'єкта господарювання, яка підлягає вилученню в системі оподаткування даного суб'єкта господарювання, у вигляді податкових платежів в процесі провадження ним звичайної діяльності, за певних умов формування і фактичного використання ресурсів (відмінних від стандартних), обумовлених впливом факторів внутрішнього або зовнішнього середовища функціонування суб'єкта господарювання, в процесі створення доданої вартості.

Структуру податкового потенціалу можна представити за допомогою двох підходів. Відповідно до ресурсного підходу – це сума можливих у даних умовах податкових вилучень, диференційованих за видами оподатковуваних ресурсів (податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб, плата за землю тощо). Відповідно до структурного підходу – це сума можливих у даних умовах податкових вилучень, диференційованих залежно від організаційної структури бізнесу (галузь, вид діяльності тощо). Можна виділити три функції податкового потенціалу:

- ресурсозабезпечувальна – передбачає акумулювання фінансових ресурсів для забезпечення державних потреб;
- регулююча – виступає індикатором регулювання структури бізнесу (виробничої, організаційної тощо);

- інформаційно-аналітична – дає можливість здійснювати оцінку, аналіз, планування і прогнозування податкових надходжень до бюджетів різних рівнів.

Врахування всіх означених вище складових дозволить забезпечити комплексну та всебічну оцінку податкового потенціалу підприємства.

На формування і величину податкового потенціалу підприємства впливає ряд факторів, які можуть бути внутрішніми і зовнішніми.

Наприклад, зовнішні фактори, впливаючи на формування і величину податкового потенціалу підприємства, визначають загальні умови ведення його бізнесу, організацію підприємницької діяльності, обумовлюють ринковий успіх або невдачу підприємства, темпи його розвитку, результативні показники діяльності. Вирішення таких проблем, як зміна податкового і бюджетного законодавства, рівень податкового навантаження і методики обчислення та сплати податків лежить в області удосконалення законодавства та від підприємства безпосередньо не залежить.

Вплив внутрішніх факторів підприємство має змогу корегувати, в залежності від обставин діяльності, тому їх аналіз та дослідження представляються найбільш важливими. До внутрішніх факторів, які формують та впливають на податковий потенціал відносяться: стан і структура техніко-технологічних ресурсів, стан і структура трудових ресурсів, наявність фінансових ресурсів, рівень організаційно-управлінської та інноваційної діяльності.

Кожній із зазначених груп факторів відповідають певні кількісні та якісні параметри, які дають змогу комплексно оцінити податковий потенціал підприємства. Весь комплекс факторів, які визначають податковий потенціал підприємства, дозволяє оцінити системний аналіз, однак для цього слід орієнтуватися на ряд принципів: системності, комплексності, функціональної спрямованості, специфіки діяльності, ранжування показників, інформаційного забезпечення, співставності, безперервності.

Принцип системності передбачає, що поведінка кожного елемента системи впливає на поведінку системи в цілому. Отже, для оцінки факторів підвищення податкового потенціалу підприємства всі показники, які характеризують різні сторони цього процесу, повинні бути зведені в систему. Принцип комплексності передбачає комплексну оцінку факторів. Кожен показник системи характеризує вплив на досліджуваний процес якого-небудь фактора або групи факторів. Відповідно, показники повинні будуватися з врахуванням комплексу факторів, які обумовлюють і впливають на податковий потенціал підприємства. Принцип функціональної спрямованості управління податковим потенціалом підприємства, передбачає використання показників, які характеризують рівень планування діяльності, організації діяльності, системи обліку і контролю, координації і регулювання. Принцип ранжування передбачає групування показників, залежно від їх ієрархічності на загальні та індивідуальні. До загальних відносяться узагальнюючі показники, які забезпечують інтегральну оцінку податкового потенціалу підприємства. Індивідуальні показники повинні їх доповнювати з врахуванням впливу на

досліджуваний процес особливостей діяльності підприємства. Принцип інформаційного забезпечення передбачає, що система повинна містити такі показники, розрахунок яких представляється можливим шляхом використання достовірної інформації в рамках діючої форми обліку і звітності на підприємстві. Принцип співставності реалізується шляхом забезпечення співставності показників за їх характеристикою, методами отримання інформації, одиницями виміру, способами розрахунку. Принцип безперервності передбачає корегування тих чи інших показників системи або включення до них додаткових показників по мірі надходження нових даних про об'єкт дослідження та зміни внутрішнього або зовнішнього середовища. Реалізація наведених принципів забезпечить комплексну та всебічну оцінку податкового потенціалу підприємства.

УДК 1+32+33+34+35

Кураташвили Альфред

доктор экономических, философских и юридических наук
профессор в области общественных наук

Президент Международной Академии социально-экономических наук

Президент Международной Академии Политического менеджмента

Президент Международной Академии Юридических наук

Действительный член Нью-Йоркской Академии наук

Академик Академии политических наук США

г. Тбилиси, Грузия

ИСКОРЕНЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ФАШИЗМА – ГЛАВНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ ОБЩЕСТВЕННО- ГОСУДАРСТВЕННОЙ СИСТЕМЫ В ИНТЕРЕСАХ НАРОДА

Главным направлением трансформации общественно-государственной системы, вообще, и, в частности, в условиях господства в обществе и в государстве денег, рынка, прибыли, капитала над человеком, а значит, в условиях господства экономического фашизма, должно быть, прежде всего, искоренение экономического фашизма и подчинение функционирования общественно-государственной системы интересам реализации социальной цели – интересам народа, что может быть обеспечено лишь на основе созданных мной революционно новых научных направлений и революционно новых научных теорий – на основе Философии социальной цели [1; и др.], на основе Теории верховенства интересов народа [2; и др.] и на основе Теории сбалансированности прав и ответственности должностных лиц [3; и др.].

Считаю необходимым отметить, что исследование проблем экономического фашизма и его проявлений, например, в виде допущения функционирования в государстве азартных «игр», в виде мошеннических деяний финансово-кредитных организаций, а также в виде других преступных

деяний, направленных на обогащение отдельных лиц за счёт ограбления народа, имеет особое значение, прежде всего, с точки зрения защиты интересов каждого человека – интересов народа, ибо господство «чисто» экономической цели, господство денег, рынка, прибыли капитала над человеком в обществе и в государстве – это проявление сущностной природы истинного капитализма, и это преступление против человечности.

Притом, принципиально важно обратить здесь внимание на то, что глубинные «научные» корни, связанные с экономическим фашизмом, следует искать еще во взглядах одного из основателей классической политэкономии – Адама Смита, и, в частности, в его «главной идее», названной самим Адамом Смитом – «Невидимой рукой» рынка [4, с. 332].

В связи с проблемой экономического фашизма, заслуживает особого внимания тот факт, что исследование данной проблемы имеет принципиальное значение не только с учетом особенностей функционирования современного развитого капитализма, который в определённой степени преодолел экономический фашизм, но, прежде всего, с точки зрения «специфических» проявлений капитализма в современных условиях, характерных для некоторых постсоветских «независимых» государств, которые «сформировались» в результате контрреволюционного переворота, осуществленного от псевдосоциализма – в дикий капитализм, путем искусственного оплодотворения дикого капитализма на почве псевдосоциализма (?!).

В связи с данной проблемой, здесь может возникнуть вопрос: «В чём же заключается особый интерес к исследованию и решению проблемы современных проявлений капитализма – в основном применительно к государствам в постсоветском пространстве, имеющих место после развала, точнее же, после разрушения – Советского Союза, осуществленного путем искусственного оплодотворения дикого капитализма на почве псевдосоциализма?!»

В ответ, считаю необходимым отметить следующее: «Важно, прежде всего, обратить внимание на то, что получив государственную независимость, что вообще-то, безусловно, очень важно, отмеченные государства – лидеры этих государств – будто бы (или как бы) подражая странам развитого капитализма, называемым цивилизованным миром, в действительности – либо из-за некомпетентности, либо из-за своих корыстных интересов, либо же одновременно – из-за некомпетентности и из-за своих корыстных интересов, фактически способствовали созданию экономического фашизма в обществе и в государстве для огромного количества людей, что является преступлением против человечности (?!)».

Исходя из вышеотмеченного, заслуживает особого внимания то, что несмотря опять-таки на безусловную важность и значимость независимости государства, во-первых, как я неоднократно и вполне обоснованно подчеркивал: «Реально независимым является лишь покойник в гробу».

И, во-вторых, если о независимости государства рассуждать более научно и углубленно, то независимость государства оправдана и ценна лишь тогда, когда она служит независимости и интересам каждого человека в этом

государстве.

Именно в связи с проблемой независимости государства, и в связи с необходимостью отражения этой независимости на независимость и интересы каждого человека, а не лишь отражения на независимость государственных должностных лиц, еще в 2000 году я писал: «Независимость лишь тогда имеет смысл и ценность, когда она распространяется на каждого члена общества и служит интересам народа, ибо независимость должностных лиц не есть независимость нации» [5, с. 160].

В создавшейся обстановке необходимо учесть, что без радикального – без эволюционного по форме, но революционного по своему содержанию – переворота в целевой направленности функционирования общества и государства от «чисто» экономической цели – к социальной целевой направленности, на основе созданных мной вышеотмеченных принципиально новых научных направлений и принципиально новых научных теорий [1; 2; 3; и др.], никакая «говорильня» со стороны политиков в стиле «Горбачёвской Перестройки» в поддержку несуществующей и неосуществимой так называемой «Демократии», и никакая «традиционная» и «шаблонная» «писанина» представителей сферы науки, порой переписывающих и повторяющих «модные» термины – наподобие того, как «инновации», «глобализация» и т.д., не приведёт к коренному изменению уродливого общественно-государственного строя, служащего «чисто» экономической цели – служащего господству денег, рынка, прибыли капитала над человеком, служащего экономическому фашизму.

А значит, без революционного переворота в целевой направленности функционирования общества и государства от «чисто» экономической цели, т.е. от господства в обществе и в государстве денег, рынка, прибыли капитала над человеком – к социальной (к гуманносоциальной) целевой направленности [1; и др.], не будет решена проблема искоренения экономического фашизма, не будет решена проблема достижения и утверждения верховенства интересов народа [2; и др.], не будет решена проблема утверждения справедливости [3; и др.], не будет решена проблема реализации интересов каждого человека – не будет решена проблема реализации интересов всех членов общества.

Следовательно, представителям сферы политики, если они действительно служат интересам человека, если они служат интересам своего народа, а не интересам других государств, и если они «не больны» идеей своего обогащения за счет ограбления народа, то им необходимо осознать и претворить в жизнь революционно новые идеи, нацеленные на реализацию интересов каждого человека, вместо их подчинения господству в обществе и в государстве «чисто» экономической цели – вместо подчинения господству денег, рынка, прибыли, капитала над человеком, свойственному сущностной природе истинного капитализма.

Литература:

1. Кураташвили Альфред А. Философия социальной цели. Принципиально новое научное направление – исходная теоретическая основа формирования и

- функционирования истинно человеческого общества и государства : монография. Тбилиси : Международное издательство «Прогресс», 2003. 352 с.
2. Кураташвили Альфред А. Теория верховенства интересов народа. Принципиально новое научное направление и системообразующая теория управленческого права, правовой системы истинно человеческого общества и социально-экономических наук в целом : монография. Тбилиси : Международное издательство «Прогресс», 2003. 336 с.
  3. Кураташвили Альфред А. Теория сбалансированности прав и ответственности должностных лиц. Принципиально новое научное направление – необходимая научная основа защиты интересов человека и социально-экономического прогресса : монография. Тбилиси : Международное издательство «Прогресс», 2003. 256 с.
  4. Смит Адам. Исследование о природе и причинах богатства народов. М. : «Соцэкгиз», 1962. 684 с.
  5. Кураташвили Альфред А. Конституционные права человека и необходимость радикальной перестройки системы аттестации научных кадров. *Периодический научный журнал «Интеллект»*. 2000. № 1 (7). С. 158-161.

УДК 1+32+33+34+35

Кураташвили Анзор

доктор экономических наук

профессор факультета Бизнестехнологий

Грузинский технический университет

Вице-Президент Международной Академии социально-экономических наук

Вице-Президент Международной Академии Политического менеджмента

Академик Международной Академии Юридических наук

Действительный член Нью-Йоркской Академии наук

г. Тбилиси, Грузия

ЦИВИЛИЗОВАННАЯ НАЛОГОВАЯ ПОЛИТИКА ГОСУДАРСТВА И НЕОБХОДИМОСТЬ ЕЁ НАЦЕЛЕННОСТИ НА ЭФФЕКТИВНОЕ РЕШЕНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ

Исследование проблем цивилизованной налоговой политики и проблем формирования цивилизованной налоговой системы государства имеет принципиальное значение, ибо от эффективности данной системы во многом зависит решение, как экономических, так и социальных проблем в обществе и в государстве, а значит, во многом зависит и реализация интересов народа.

Вместе с тем, в налоговой политике государств нередко главное внимание обращается и уделяется в основном лишь на необходимость достижения экономической эффективности налоговой системы – на увеличение доходности государственного бюджета, что, безусловно, чрезмерно важно не только с экономической, но и с социальной точек зрения.

Однако считаю принципиально важным обратить внимание на необходимость подчинения политики государства и, в частности, налоговой политики, прежде всего, на непосредственное решение социальных проблем.

Таким образом, налоговая политика государства, так же, как и политика

государства вообще, должна быть нацелена, прежде всего, на реализацию интересов народа, ибо главное назначение государства и государственной политики – это служение интересам народа, а экономическая сторона проблемы, и, следовательно, необходимость решения экономических проблем, в соответствии с Философией социальной цели, созданной профессором Альфредом Кураташвили, должна рассматриваться лишь как необходимое средство реализации интересов народа [1; и др.].

Исходя из вышеотмеченного, налоговая политика государства должна быть подчинена решению двуединой социально-экономической задачи:

Должна быть подчинена повышению доходности государственного бюджета – как необходимому условию реализации социальных проблем, и, вместе с тем, должна быть подчинена непосредственной (а не только опосредованной) реализации интересов народа – как главной задачи налоговой политики государства.

Принципиально важно обратить внимание на то, что сущность социально-экономической эффективности вообще и, в частности, сущность социально-экономической эффективности рыночных отношений, общества и государства, в моем понимании, заключается не просто в экономической эффективности, которую нередко ошибочно называют социально-экономической эффективностью, а заключается она одновременно – как в социальной эффективности, подразумевающей реализацию (степень реализации) интересов народа, т.е. подразумевающей степень реализации социальной цели, так и в экономической эффективности, подразумевающей доходность – прибыльность экономики, общества и государства.

Следовательно, налоговая политика должна быть такой, чтобы она реально могла способствовать социально-экономической эффективности рыночных отношений, общества и государства.

В частности, налоговая политика государства должна быть цивилизованной, ибо, по моему глубокому убеждению, именно цивилизованная налоговая политика может способствовать социально-экономической эффективности рыночных отношений, общества и государства.

Вместе с тем, считаю необходимым обратить внимание на то, что следует понимать под цивилизованностью, под цивилизованными рыночными отношениями, а соответственно, и под цивилизованной налоговой политикой?

Наличие цивилизованных рыночных отношений и, соответственно, наличие цивилизованной налоговой политики непосредственно связаны с социальной ориентацией рыночной экономики, общества и государства, так как «индустриальная развитость стран не всегда означает их цивилизованность, ибо цивилизованность – как отмечает профессор Альфред Кураташвили, – это, прежде всего, человечность – возвышенная духовность, проявляющаяся в высоком интеллектуальном и нравственном потенциале членов общества и, вместе с тем, в социальной целевой направленности общества и государства – направленности на реализацию интересов народа» [1, с. 286-287].

Следовательно, по моему убеждению, цивилизованные рыночные отношения – это такие рыночные отношения, которые одновременно служат –

как экономической, так и социальной эффективности.

Исходя из вышеотмеченного, цивилизованная налоговая политика – это такая политика, которая направлена одновременно на решение двуединой задачи – направлена на повышение экономической эффективности рыночных отношений, общества и государства, и, вместе с тем, что самое главное, направлена на решение социальных проблем – на удовлетворение потребностей каждого члена общества, ибо без цивилизованности – без социальной ориентации, налоговая политика в условиях рыночной экономики может привести к антисоциальным результатам.

Поэтому, при создании правовых механизмов практической реализации двуединой задачи налоговой политики государства необходимо руководствоваться тем, чтобы правовые нормы были направлены одновременно – как на обеспечение прибыльности и на наиболее полное пополнение государственного бюджета, так и на реализацию непосредственных социальных интересов и потребностей каждого человека.

Таким образом, решение двуединой задачи налоговой политики возможно лишь путем эффективного использования правового фактора со стороны государства в условиях формирования и функционирования цивилизованных рыночных отношений, подразумевающих социальную ориентацию рыночной экономики, без чего цивилизованность останется лишь пустым лозунгом.

Вместе с тем, для практической реализации цивилизованной налоговой политики принципиальное значение имеет внедрение соответствующих правовых путей и механизмов, разработанных мной в связи с необходимостью преодоления противоречий социально ориентированной рыночной экономики [2, с. 190-195; 3, с. 4; 4].

В связи с проблемой цивилизованных рыночных отношений и их взаимосвязи с социально ориентированной рыночной экономикой, необходимо обратить внимание на то, что, как я отмечал ранее, исходя из самой сущности социально ориентированной рыночной экономики, реальная социальная ориентация рыночно-экономической системы невозможна без цивилизованных рыночных отношений, так же как и цивилизованные рыночные отношения не могут реально существовать без социальной ориентации рыночной экономики [5].

Таким образом, в результате научного анализа рассматриваемой проблемы приходим к логическому выводу о том, что цивилизованная налоговая политика является необходимой основой социально-экономической эффективности рыночных отношений, общества и государства.

Притом, несмотря на то, что экономическая результативность рыночной экономики действительно имеет положительное влияние и на решение социальных проблем, она – экономическая результативность – автоматически не может решить проблемы реализации интересов народа.

Именно поэтому считаю необходимым особенно подчеркнуть, что налоговая политика государства должна быть цивилизованной, и она должна быть подчинена решению двуединой социально-экономической задачи.

Литература:

1. Кураташвили Альфред А. Философия социальной цели. Принципиально новое научное направление – исходная теоретическая основа формирования и функционирования истинно человеческого общества и государства : монография. Тбилиси: Международное издательство "Прогресс", 2003. 352 с.
2. Кураташвили Анзор А. Социально ориентированная рыночная экономика и влияние правового фактора на ее эффективное функционирование : монография. Тбилиси: Международное издательство "Прогресс", 2008. 240 с.
3. Кураташвили Анзор А. Рыночная экономика и правовой фактор. BULLETIN "Medicine, Science, Innovation and Business New". *Новости медицины, науки, инновации и бизнеса – голос профессионалов и бизнесменов США, СНГ и других стран мира*. 1999. July. Volume 6, Number 7 (57).
4. Кураташвили Анзор А. Основное противоречие социально ориентированной рыночной экономики и правовой фактор. *Международный научный журнал "Интеллект"*. 1999. № 3 (6). С. 108-109.
5. Кураташвили Анзор А. Социальная ориентация экономики – критерий цивилизованности рыночных отношений. *Ученые записки Гянджинского государственного университета*. 2008. № 1. С. 87-90.

УДК 657.42

Куруленко Татьяна
аспирант

УО «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»
г. Горки, Республика Беларусь

СПИСАНИЕ И ЛИКВИДАЦИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ

Основные средства являются одним из важнейших факторов любого производства. Их состояние и эффективное использование прямо влияет на конечные результаты хозяйственной деятельности предприятий. Основные средства являются тем инструментом, который дает возможность предприятию вести бизнес, совершая многократные обороты краткосрочных активов. Учет этих долгосрочных активов представляет собой довольно трудоемкий процесс и для повышения эффективности выбора и осуществления управленческого решения необходима четкая организация бухгалтерского учета основных средств на предприятии.

Основные средства в процессе эксплуатации постепенно изнашиваются, приходят в такое состояние, когда их дальнейшее использование становится невозможным или экономически нецелесообразным. Для определения непригодности основных средств, находящихся в собственности организации, а также оформления необходимой документации приказом руководителя организации создается постоянно действующая комиссия, которая производит непосредственный осмотр объектов, подлежащих списанию, и устанавливает их непригодность к дальнейшему использованию, причины списания, а в необходимых случаях – и виновных в преждевременном списании объектов,

возможность использования деталей, узлов, материалов; дает оценку и составляет акты на списание основных средств. Заседание комиссии оформляется протоколом. На основании протокола рекомендуется оформлять приказ руководителя на списание основного средства и акт о списании основных средств. Акт утверждается руководителем организации, и на его основании с учета списываются основные средства [1].

Выбытие основных средств в результате списания (в случае физического износа, утраты (гибели) в связи с чрезвычайными обстоятельствами и т.п.) оформляется актом о списании имущества [2]. Списанное основное средство должно быть демонтировано, разобрано, а от его списания оприходованы материалы, возможные для использования. Однако на практике может возникнуть ситуация, когда акт о списании основного средства оформлен и подписан, в бухгалтерском учете отражено списание основного средства и оприходование материалов от его списания (то есть по документам основное средство уже не числится в бухгалтерском учете), а фактически основное средство еще не демонтировали и оно находится в организации. То есть возникает временной промежуток между оформлением документов на списание, отражением этой операции в учете и фактическим выбытием актива. Тогда появляется вопрос, когда должен быть оформлен акт о списании имущества (основных средств): сразу после принятия комиссией решения о списании объекта, в начале демонтажа (ликвидации) основного средства или после того, как основное средство полностью разобрано [3].

По нашему мнению после того, как комиссия приняла решение о списании основного средства, руководителем организации подписан соответствующий приказ о списании, целесообразно оформить Акт о ликвидации основного средства. В этом документе следует указать:

- наименование объекта основных средств, в отношении которого принято решение о списании;
- его краткую характеристику и оценку состояния на дату принятия решения о списании;
- основание для его ликвидации (номер и дату протокола заседания комиссии по списанию основных средств, номер и дату приказа руководителя о списании объекта);
- даты начала и окончания демонтажа;
- материалы, подлежащие оприходованию после ликвидации основного средства;
- привести сведения о драгоценных металлах (в случае их наличия).

После завершения демонтажа объекта основного средства необходимо оформить Акт о списании имущества, а также требование-накладную на оприходование на склад материалов, образовавшихся при ликвидации основных средств.

В бухгалтерском учете основное средство, в отношении которого принято решение о списании, следует учитывать на отдельном субсчете к счету 01 «Основные средства», например, 01-10 «Выбытие основных средств».

Таким образом, операции по списанию основных средств имеют место в каждой организации и затрагивают вопросы и документального отражения, и составления бухгалтерских записей. Но учет этих операций имеет свои «подводные камни», и для правильного решения этих проблемных вопросов иногда нужно не только досконально знать соответствующие нормативные правовые и законодательные акты, но и применить такой инструмент как профессиональное суждение бухгалтера. Одним из таких проблемных вопросов является момент оформления документов на списание основного средства. Предложенный нами промежуточный документ, по нашему мнению, позволяет решить в определенной степени эту проблему.

Литература:

1. Инструкция по бухгалтерскому учету основных средств : Постановление М-ва финансов Республики Беларусь от 30 апр. 2012 г. № 26. URL: <https://pravo.by/document/?guid=12551&p0=W2122635> (дата обращения: 20.11.2020)
2. Об утверждении примерной формы акта о списании имущества : Постановление М-ва финансов Республики Беларусь от 12 мар. 2012 г. № 15. URL: <http://www.minfin.gov.by/upload/accounting/acts> (дата обращения: 20.11.2020)
3. Учет основных средств: все по одной теме. URL: <http://bii.by/tx.dll?d=346433> (дата обращения: 20.11.2020)

UDC 330.4/336:004

Ihor Lapyga

PhD in Pedagogics, Associate Professor
Associate Professor of the Department
of the Digital Economy and Systems Analysis

Evgeniya Derevyanko

Applicant of the First (Bachelor) Level of Higher Education
Kiev National University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine

PERSPECTIVES USING CRYPTOGRAPHY TOOLS PYTHON FOR BLOCKCHAIN TECHNOLOGIES IN FINANCE TRANSACTION

The impetuous development of modern computer equipment and information technology opens up new prospects for their application in all economic sectors, to improve the efficiency of the economic management processes and financial transactions. Wherein, along with the information technology advantages, the possible emergence of risks in economical various sectors, in particular in finance, also deserves attention. In this area of economics noticeable, the transformation prevalence trend of the role and form money, the latest digital technologies spread. The intensification of the digital high-tech innovative technologies introduced in the financial sector has also led to the many risks' emergence, among which transaction security is actuality. In transactions, traditional electronic databases are mainly used which provide the ability and means to create, edit, and delete data at any time. From

a security viewpoint, access to such databases carried out mainly using two or three user identification levels. However, even such measures do not always guarantee the complete financial transactions' security, due to the possible unauthorized access of unauthorized persons to confidential information stored in an electronic database. In the event of unauthorized access to confidential financial information in the database, an attacker can gain opportunities to correct and delete information, that is, to conduct financial transactions in real-time and even in the past. Tracking such unauthorized intrusions into the database is not always possible for the security service, especially in cases when highly qualified hackers carry out such actions.

A scientific publications' analysis has shown that researchers are not enough attention devoted to the perspective disclosure for using Python cryptography in blockchain finance technologies. The overwhelming publications' majority is devoted to disclosing the benefits and general problems of using blockchain technologies in economics. In particular, A. Zhmurkevych and R. Vakulin [1] showed the general functioning principles and application of blockchain technologies. M. Raikwar, D. Gligoroski and K. Kravlevska [2] identified a cryptographic concepts list that is not yet been applied but has great potential for improving current blockchain solutions. Researchers J. Varma [3] showed the advantages and prospects of using blockchain technology in micro-credit and insurance to increase the financial availability of the population. A. Guerrero-Sanchez with co-authors [4] proposed a methodology for protecting the integrity and availability of blockchain technology data with the cryptographic tools' introduction DES, DES-X, AES. P. Khandelwal, S. Patil, and D. Reddy [5] disclosed the advantages of using the hashing mechanism in blockchain technology to ensure transaction security. L. Er-Rajy with co-authors [6] showed the danger of possible attacks ways using powerful computers for unauthorized access to databases that operate based on blockchain technologies.

In the article, we set our task to show the prospects and advantages of using ways Python cryptography tools to ensure the security of the use of blockchain technologies in financial transactions. Blockchain technologies for creating databases, which also called distributed ledger technology (DLT), are safer compared to conventional database technologies since they provide for the use of information chain blocks consisting. Each block (records in the distributed ledger) can store information about several transactions. Each subsequent block has a link to the previous one on this principle created an unbroken chain. The blocks store records of subjects, time, and transaction date. Registries with data are stored not in one server (in comparison with conventional databases), but on several network computers participants, where they are constantly updated through an Internet connection. In this case, blocks cannot be changed or deleted; they can only add new ones. Therefore, in the blockchain, registries with data in asset transactions are almost impossible to forge, because this will require corrections on all the network participants' computers.

In the conventional databases, the responsibility for security rested with the administrators, and when using blockchain technologies, protection for information loss and blockchain transactions the "miners" provide. The miner's number in the network can be unlimited and the more there are, the transaction is more reliable. In

order to improve transaction security in the blockchain technology uses various means, for example, caching and cryptography.

As a study result of the above problems, we concluded that the most promising for ensuring the security of financial transactions are cryptography tools provided in the Python programming environment. Among distributed software for cryptography data in the Python environments are the elementary ones like “PyCrypto” (a kind of “PyCryptodome”) and “Cryptography”.

A “PyCrypto” add-software is intend for use in dynamic modules for data cryptography. We believe, among the proposed modules, perspectives for the implementation of cryptography of data in financial transactions is the RSA module, with private and public keys, which provide increased security of data encryption. In the RSA module using the “ExportKey” method is generates an access code to the RSA key, which is used by the PKCS standard to create the private key encryption scheme. Based on the private key, is to create the public key by the “Publickey” module. Wherein, "nonce" generates an arbitrary random or pseudo-random number for the public key. The user gains access to the encrypted transaction data only if the file is open in binary mode and the private access key is successfully import, by transferring the previously generated access code. A public key and the file remainder is a read based on a correctly entered private key. The information is display on the screen after decrypting the session key and transaction data.

Another software application in the Python environment is “Cryptography”, which is also securing capable data encryption. The “Fernet” module used in it implements a simple authentication scheme and symmetric data encryption algorithm. The rotation key through “MultiFernet” provides access to encrypted data and is in the form of a random bytes string. Such a key is dynamic since it is generate by the “Generate_key” method each time. Due to its dynamism, such a key can be consider as the first authentication level, which makes it much more difficult for an attacker to guess a key. Based on this key, strong cipher models are create, which are used by the “Encrypt” and ”Decrypt” methods to appropriately encrypt and decrypt sensitive transaction data.

Based on the above material, it can be note that the advantages of using “PyCrypto” and “Cryptography” with multilevel authentication of miners to ensure the security of the use of blockchain technologies in financial transactions are obvious. The indicated advantages of these additional software applications in the Python programming environment can be use in design the government programs and strategies of applying complex blockchain technologies in various economic sectors, in particular, to ensure a high-security level of financial transactions.

References:

1. Zhmurkevych, A.E., & Vakulin, R.S. (2018). Characteristics of blockchain technology usage in digital economy. *International science journal «Interscience». Economical science*, 6(46), 14-17. Retrieved from http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=mnj_2018_6%282%29__5 [in Ukrainian].
2. Raikwar, M., Gligoroski, D., & Kravlevska, K. (2019). SoK of Used Cryptography in

- Blockchain. *Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE)*. Vol.7, 148550-148575. Retrieved from <https://ieeexplore.ieee.org/document/8865045> [in English].
3. Varma, J.R. (2019). Blockchain in Finance. *Vikalpa: The Journal for Decision Makers*, 44(1), 1-11. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0256090919839897> [in English].
  4. Guerrero-Sanchez, A.E., Rivas-Araiza E.A., Gonzalez-Cordoba J.L. Toledano-Ayala M., & Takacs, A. (2020). Blockchain Mechanism and Symmetric Encryption in a Wireless Sensor Network. *Sensors. MDPI*. Vol.20. 1-20. Retrieved from <https://www.mdpi.com/1424-8220/20/10/2798> [in English].
  5. Khandelwal, P.M., Patil, S.H., & Reddy, D.A. (2019). Cryptocurrency mining through blockchain using Python. *International journal for emerging trends in engineering and management research (IJETEMR)*. 5(2). 1-6. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/342039079_CRYPTOCURRENCY_MINING_THROUGH_BLOCKCHAIN_USING_PYTHON [in English].
  6. Er-Rajy, L., El Kiram My, A., El Ghazouani, M., & Achbarou, O. (2017). Blockchain: Bitcoin wallet cryptography security, challenges and countermeasures. *Journal of Internet Banking and Commerce* 22(3). 1-29. Retrieved from <https://www.icommercecentral.com/open-access/blockchain-bitcoin-wallet-cryptography-security-challenges-and-countermeasures.pdf> [in English].

УДК 657

Лахтіонова Людмила

кандидат економічних наук, доцент

заступник директора

Інститут інноваційних освітніх технологій

Лесько Марія

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Іщенко Наталія

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Національний авіаційний університет

м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

На сьогоднішній день економічний розвиток України знаходиться на такому рівні, що більшість діючих підприємств та організацій беруть активну участь у залученні та розробці до свого процесу діяльності саме об'єкти нематеріальних активів. Те, що нематеріальні активи зараховані до складу ресурсів підприємства, є причиною збільшення його ринкової вартості, зростання інвестиційної привабливості та безпосередній захист прав господарюючого суб'єкта. Нормативна база, що стосується питань з обліку нематеріальних активів, являє собою досить широкий простір. Слід зазначити, що серед національних нормативних документів наявні міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності [1].

Проте ефективне регулювання всіх необхідних, але в той же час суперечливих положень щодо обліку нематеріальних активів в Україні

потребує конкретизації та уточнення нормативних та теоретичних аспектів. Варто зазначити, що частка нематеріальних активів у балансі вітчизняних підприємств у порівнянні з зарубіжними компаніями незначна. Це пояснюється недостатньо сформованим ринком нематеріальних активів в Україні та заважає нашим підприємствам активно рухатися вперед.

Питання обліку нематеріальних активів є завжди актуальним у практиці роботи підприємств. Воно пов'язане передусім з визначенням і класифікацією нематеріальних активів. Проблематика визначення поняття, поділу на групи та правильного ведення бухгалтерського обліку в українському законодавстві завжди хвилювала провідних науковців і є спірною через неоднозначність поглядів. Різноспрямованість в науковому аспекті сприяла появі дискусій щодо правильної організації обліку нематеріальних активів і потребує подальшого вдосконалення. Тому ця тема є актуальною.

Головною метою є дослідження проблемних питань щодо обліку нематеріальних активів в Україні, а також визначення шляхів їх покращення.

Категорія «нематеріальні активи» потребує подальших глибоких та всебічних досліджень. Незважаючи на поступове впровадження міжнародного досвіду до вітчизняного законодавства, значні відмінності щодо обліку нематеріальних активів в Україні та світі спостерігаються і зараз.

Диспропорції, що спостерігаються на сьогодні, є причиною низки невідповідностей у даній сфері. Вирішення таких проблем потрібно починати саме з трансформації законодавства, що стане підґрунтям для розв'язання інших, більш масштабних питань.

Основними питаннями, які потребують негайного та ефективного втручання, слід зазначити: проблема з визначенням термінів корисного використання полягає в тому, що нематеріальні активи не мають речової форми, а, значить, організації можуть зазнавати труднощів з визначенням достовірного і точного терміну корисного використання. Можна запропонувати два шляхи визначення терміну корисного використання: перший – на основі маркетингових досліджень ринку на предмет тривалості попиту на продукцію або послуги, вироблені за допомогою даного нематеріального активу. Другий спосіб – виходячи з намірів організації за тривалістю використання активу [2].

Вагомою проблемою є недостатня кваліфікація вітчизняних бухгалтерів щодо обліку нематеріальних активів. Але в Україні такі питання хвилюють лише суб'єктів підприємницької діяльності, які особисто зацікавлені у багатопрофільному працівнику, тоді як інші вважають за доцільне не витратити власні кошти в цьому напрямі. В створенні умов, які б сприяли ефективній організації, раціональному веденню та управлінню об'єктами нематеріальних активів, треба зацікавити не тільки власників підприємств, що забезпечують виконання цих вимог, а й державу, яка має можливість глибоко і детально підійти до даного питання. Потрібно оновлювати методичні рекомендації з обліку нематеріальних активів, проводити лекції, вебінари та курси підвищення кваліфікації для бухгалтерів. Необхідність розробки методичного забезпечення щодо контролю над обліком нематеріальних активів підприємства дасть можливість ефективно їх використовувати у процесі фінансово-господарської

діяльності шляхом чіткого декларування усіх ситуацій, що можуть виникнути.

Також проблемою є вибір способу амортизації нематеріального активу. Щоб правильно визначити потрібний спосіб, необхідно чітко розуміти функціональну роль нематеріального активу. Наприклад, спосіб нарахування амортизації пропорційно обсягу випущених товарів є сенс встановлювати в тому випадку, коли потрібно розрахувати обсяг продукції, який буде проведений з використанням даного НМА (наприклад, можна підібрати патент, розрахований на випуск певної кількості продукції) [3].

Таким чином, сфера обліку нематеріальних активів недостатньо конкретизована. Є безліч неточностей, які зустрічаються як у законодавстві, так і виникають вже у процесі практичної діяльності підприємства. Тому наразі потрібно спрямувати безліч зусиль та коштів для створення таких умов, які б змогли покращити існуючу ситуацію та створили б підґрунтя для раціонального та ефективного обліку нематеріальних активів на вітчизняних підприємствах.

Література:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи»: Міжнародний документ від 01 січ. 2012 р. / веб-сайт. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_050 (дата звернення: 15.11.2020)
2. Гончар О.І., Павельчук І.В. Нематеріальні активи у формуванні потенціалу підприємства. *Вісник Хмельницького аграрного університету*. 2009. № 3, Т.1. С. 77-80.
3. Тарасова І. Пропозиції щодо вдосконалення класифікації нематеріальних активів у Плані рахунків та П(С)БО 8 «Нематеріальні активи». *Бухгалтерський облік і аудит*. 2004. № 4. С. 38-41.

УДК 332.1:34

Лисенко Алла

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ГЕНЕЗИС НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІТИЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Спроби запровадження досконалого нормативно-правового регулювання процесу комплексного аналітичного оцінювання результатів соціально-економічного розвитку регіонів в Україні робилися неодноразово. Так, у відповідності з Методикою визначення комплексної оцінки результатів соціально-економічного розвитку регіонів, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 04.02.2004 р. № 113, яка втратила чинність на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 06.04.2005 р. № 263, для оцінювання

стану розвитку територій передбачалось використовувати 35 показників [1]. Комплексна оцінка підлягала коригуванню у разі уточнення статистичних даних та супроводжувалася факторним аналізом у розрізі регіонів.

Постановою Кабінету Міністрів України від 06.04.2005 р. № 263, яка втратила чинність на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 20.06.2007 р. № 833, було затверджено Порядок проведення моніторингу результатів діяльності Кабінету Міністрів України та Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій [3], у відповідності з яким встановлювалися:

- 1) показники соціально-економічного розвитку України в цілому;
- 2) показники соціально-економічного розвитку України в розрізі галузей економіки та сфер діяльності;
- 3) показники соціально-економічного розвитку регіонів.

Постановою Кабінету Міністрів України від 20.06.2007 р. № 833, яка втратила чинність на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 09.06.2011 р. № 650, було затверджено Порядок проведення комплексної оцінки соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя [2], у відповідності з яким:

- 1) встановлювалися показники соціально-економічного розвитку;
- 2) запроваджувалася Методика рейтингової оцінки соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя.

Постановою Кабінету Міністрів України від 09.06.2011 р. № 650, яка втратила чинність на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 р. № 654, було затверджено Порядок проведення оцінки результатів діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій [4], у відповідності з яким:

- 1) встановлювалися напрями проведення оцінки (економічний розвиток; інвестиційна, наукова та інноваційна діяльність; державні фінанси; підтримка бізнесу; споживчий ринок; населення та ринок праці; житлово-комунальне господарство; освіта та охорона здоров'я; рівень злочинності; екологія);
- 2) запроваджувалася Методика проведення оцінки результатів діяльності Ради міністрів АР Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, встановлювався набір показників для проведення такої оцінки, здійснювалося узагальнення інформації в таблиці за встановленою формою;

- 3) розроблялися аналітичні записки (додатки 4 та 5 Постанови № 650).

З 2015 року в Україні проводиться реформа адміністративно-територіального устрою, здійснюється поступовий перерозподіл повноважень між центральними та місцевими органами влади. Постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 р. № 856 (у редакції від 17.09.2020 р.) Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики [5] затверджено:

- Порядок проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики, відповідно до якого:

1) розроблено напрями оцінювання та встановлено у межах кожного напрямку показники щоквартальної та щорічної оцінки соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя;

2) систематизовано підходи щодо узагальнення інформації для проведення оцінки соціально-економічного розвитку регіонів та результатів оцінювання;

➤ Методику проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики.

Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів нині проводиться щоквартально та щорічно шляхом здійснення рейтингового оцінювання (ранжування) регіонів за встановленими напрямами та розрахунку загальної рейтингової оцінки в цілому за всіма напрямами. Для квартальної оцінки соціально-економічного розвитку АР Крим, областей, міст Києва та Севастополя використовують 27 показників, для щорічної оцінки – 64.

Комплексне аналітичне оцінювання результатів соціально-економічного розвитку регіонів України здійснюється з урахуванням рейтингового підходу на основі підрахунку відносних відхилень показників кожного регіону від максимальних та мінімальних значень таких показників по інших регіонах за формулою [5]:

$$R_j = \sum_{i=1}^n \frac{x_{\max i} - x_{ij}}{x_{\max i} - x_{\min i}} + \sum_{i=1}^n \frac{x_{ij} - x_{\min i}}{x_{\max i} - x_{\min i}}, \quad (1)$$

де R_j - сума рейтингових оцінок конкретного регіону за кожним з показників, що характеризують окремий напрям діяльності;

x_{ij} - значення i -го показника j -го регіону;

$x_{\max i}$ - максимальне значення i -го показника;

$x_{\min i}$ - мінімальне значення i -го показника.

Першу частину формули застосовують для оцінки показників, зростання яких має позитивне значення, а другу частину формули – для показників, зростання яких має негативне значення. Після цього визначають середнє арифметичне значення суми рейтингів конкретного регіону за всіма показниками окремого напрямку. Інтегральна рейтингова оцінка визначається як середнє арифметичне значення суми рейтингових оцінок конкретного регіону за всіма напрямами.

Отже, нормативно-правове регулювання процесу комплексного аналітичного оцінювання результатів соціально-економічного розвитку регіонів України з плином часу поступово удосконалювалося, перш за все, шляхом розширення набору економічних показників, систематизованих за відповідними напрямами, забезпечувалася обґрунтованість методичних підходів у здійсненні оцінок. Водночас, реалії сьогодення вимагають подальшого удосконалення нормативно-правового регулювання процесу комплексного аналітичного оцінювання результатів соціально-економічного розвитку з урахуванням особливостей реформування адміністративно-територіального устрою України.

Література:

1. Методика визначення комплексної оцінки результатів соціально-економічного розвитку регіонів : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 04 лют. 2004 р. № 113 (втрата чинності від 06 квіт. 2005 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2004> (дата звернення: 15.11.2020).
2. Порядок проведення комплексної оцінки соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 20 черв. 2007 р. № 833 (втрата чинності від 29 черв. 2011 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2007> (дата звернення: 15.11.2020).
3. Порядок проведення моніторингу результатів діяльності Кабінету Міністрів України та Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 06 квіт. 2005 р. № 263 (втрата чинності від 20 черв. 2007 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-2005> (дата звернення: 15.11.2020).
4. Порядок проведення оцінки результатів діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 09 черв. 2011 р. № 650 (втрата чинності від 10 груд. 2014 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/650-2011> (дата звернення: 15.11.2020).
5. Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовт. 2015 р. № 856 (редакція від 17.09.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2015> (дата звернення: 15.11.2020).

УДК 330.322+330.15

Литвинчук Анна

научный сотрудник сектора эколого-экономических проблем
отдела человеческого развития и демографии
ГНУ «Институт экономики НАН Беларуси»
г. Минск, Республика Беларусь

СОВЕРШЕСТВОВАНИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ПРИВЛЕЧЕНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ В ПРИРОДООХРАННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ

Экономическое, социальное и экологическое развитие территорий любого государства, в том числе и Республики Беларусь, напрямую зависит от уровня обеспечения их финансовыми ресурсами. Переход экономики Беларуси на рыночные отношения кардинально изменил структуру управления финансами, что привело к существенным переменам в перераспределении финансовых ресурсов страны, определения их достаточности и обусловило необходимость преобразования всей системы формирования и использования этих ресурсов.

В Республике Беларусь финансовым ресурсам как инструменту обеспечения производства общественных товаров и регулирования внешнего эффекта придается существенное значение. В настоящее время накоплена практика использования финансовых ресурсов для регулирования экономики и достигнутые положительные экономические показатели в стране в прошедшей пятилетке свидетельствуют о положительных тенденциях, наметившихся в социально-экономическом развитии страны, таких, как рост ВВП, увеличение объемов капитальных вложений в основной капитал и реальных доходов населения. Однако имеют место и негативные моменты [1]: наличие большого числа убыточных предприятий; чрезмерно большая кредиторская и дебиторская задолженность организаций, что приводит к существенным потерям налоговых источников бюджета, сокращает долю прибыли в финансовых ресурсах; низкий уровень денежных средств в кредитно-банковской сфере в финансовом обороте; незначительный объем средств населения, вовлекаемых в хозяйственный оборот; утечка промышленного капитала через теневые структуры и др.

Для преодоления отрицательных явлений в экономике республики необходимо создать условия для укрепления финансовой базы страны, основанной на финансовых ресурсах с учетом государственной поддержки, эффективное управление которыми будет способствовать обеспечению его инвестиционного роста и стабильности развития. Так, например, развитие источников «зеленых» инвестиций в природоохранную деятельность для обеспечения экологической безопасности невозможно без государственной поддержки, благодаря которой оно приобрело устойчивость развития, сосредоточив основное внимание на решении ряда коренных проблем, обеспечивающих условия для самоинвестирования, самохозяйствования и саморазвития всей совокупности предприятий-природопользователей.

Однако, несмотря на существенную поддержку и значительный рост инвестиций в основной капитал, наблюдалось снижение показателя объема инвестиций в основной капитал, направленных на охрану окружающей среды и рациональное использование природных ресурсов. Основной причиной невысокого уровня природоохранных инвестиций в республике, может являться низкий реальный спрос на улучшение состояния окружающей среды и, следовательно, спрос на финансовые ресурсы для достижения этой цели. При этом следует отметить, что само понятие «спрос» является достаточно абстрактной категорией, поскольку трудно поддается измерению. Спрос на бюджетное финансирование всегда будет практически неограниченным и его никогда не смогут в полном объеме удовлетворить даже самые богатые страны мира. Спрос на кредиты реально не оценить, так как главными факторами, ограничивающими доступ к финансированию, по-прежнему являются низкий уровень кредитов на экологические цели и высокий уровень кредитных ставок. Коммерческие банки также не наблюдают какого-либо интереса со стороны предприятий-загрязнителей к финансированию природоохранных проектов на рыночных условиях). На практике готовность предприятий осуществлять инвестиционные проекты не всегда совпадает с возможностями,

ограниченными способностью хозяйствующих субъектов реально оплачивать экологические мероприятия. В связи с этим в экономике определяется платежеспособный спрос, т.е. состояние, когда предприятия не только готовы платить, но и имеют для этого необходимые финансовые средства.

Общий платежеспособный спрос зависит от многих экономических и социальных факторов.

К экономическим факторам можно отнести: финансовые возможности предприятий загрязнителей; стоимость экологических проектов; условия предоставления кредитов для реализации природоохранных инвестиций и т. д.

Под социальными факторами подразумеваются следующие: научно-технические возможности в регионе и стране в целом; количество и размер инвестиционных проектов; экологический имидж предприятия и др.

Одним из главных показателей платежеспособности предприятий при реализации природоохранных мероприятий является соотношение стоимости экологического проекта и их финансовых возможностей. Так, среди основных факторов, влияющих на привлечение инвестиций в природоохранную деятельность, особую роль играет высокая стоимость инвестиционных проектов экологического назначения. Поэтому необходимо создавать предприятиям благоприятные возможности для реализации инвестиционных проектов природоохранного значения.

При этом следует учесть, что повышение спроса без разработки новых финансовых инструментов для финансирования экологических проектов (т. е. увеличения предложения финансовых ресурсов) может привести к недостатку денежных средств. Для этого необходимо рассмотреть следующие мероприятия стимулирования процесса привлечения «зеленых» инвестиций в природосберегающую деятельность республики, для недопущения дисбаланса между спросом и предложением [2]:

1) установление ставок нормативных и сверхнормативных платежей, т. е. по принципу «загрязнитель платит» – хозяйственная или иная деятельность органов государственной власти страны и ее субъектов, органов местного самоуправления, юридических и физических лиц, оказывающая воздействие на окружающую среду, должна осуществляться с учетом принципа платности природопользования и возмещения вреда окружающей среде.

2) реализация действенного экологического контроля органами местного самоуправления областей и городских территорий, наделенными отдельными государственными полномочиями для осуществления государственного экологического контроля на объектах хозяйственной и иной деятельности независимо от форм собственности, за исключением объектов, контроль которых проводится уполномоченным органом в сфере охраны окружающей среды региона.

3) сокращение субсидирования природоемких и неэкологичных производств – предприятия-загрязнители в полном объеме должны оплачивать затраты на соблюдение требований, установленных соответствующими административными органами без субсидий.;

4) внедрение наиболее прогрессивного метода системного экологического

управлення на підприємствах, отримавшого широке розповсюдження в промислово розвинутих країнах, з ним зв'язують найбільш значимі успіхи в підвищенні ефективності при розв'язанні екологічних проблем.

Література:

1. Направлення застосування в Республіці Білорусь досвіду Китайської Народної Республіки по підвищенню якості життя населення: науковий доповідь / А.Г. Боброва, Д.В. Примшиц, Н.Н. Батова, Н.М. Щербина, К.В. Пилецкий, Ю.Н. Петракова, Т.В. Анділевко, А.А. Литвінчук, О.Ю. Ребенко, М.В. Лебедевич, Д.В. Самцова, А.А. Михайлова, А.А. Типун, Е.В. Куриленок, А.П. Ашуров, Ю.Е. Щербаков, А.А. Авсюк; під наук. ред. Д.В. Примшица, А.Г. Бобрової; Ін-т економіки НАН Білорусі. Мінськ : Право і економіка, 2020. 58 с.
2. Батова Н.Н., Левкевич В.Е., Хоробрых Э.В., Литвінчук А.А. Формування «зеленої» економіки. *Республіка Білорусь-25 лет створення і здійснення*. В 7 т. Т.3 економічне розв'язання / Н.А. Абрамчук [и др.] ; редсовет В.П. Андрейченко [и др.]. Мінськ : Білоруська наука, 2020. 795 с.

УДК 338.48:631

Лісовий Андрій

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри аудиту та економічного аналізу

Сікач Анастасія

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна

ТУРИЗМ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

Однією з найважливіших соціальних проблем, специфічною для українського села, є скорочення зайнятості. За 29 років існування нашої держави в результаті зменшення обсягів сільськогосподарського виробництва, руйнування наукового потенціалу, безробіття в Україні набуло абсолютно іншого характеру, ніж в інших країнах. У числі безробітних опинилися люди не низькокваліфікованої праці або позбавлені освіти, а саме високопрофесійні фахівці в області сільського господарства, висококваліфіковані працівники.

Відношення до безробіття – це не просто питання про роздачу матеріальної допомоги людям, а цілий комплекс проблем, які необхідно вирішувати. Ми вважаємо, що без допомоги держави вирішити їх дуже складно. Головна проблема їх вирішення полягає в наданні людям можливості реалізувати свої знання, професійну майстерність і підприємницьку ініціативу. Необхідно створити надійну, достатньо повноцінну систему зайнятості, при якій вимушене безробіття може коливатися в межах 1-1,5%. Це є стратегічна установка для нашої держави, орієнтована на найближчу перспективу. Тому основною ціллю даної публікації є обґрунтування напрямів розвитку туризму на сільських територіях з метою вирішення проблем безробіття в сільській місцевості, прискорення розвитку сільської соціальної інфраструктури та

підвищення доходів сільського населення.

У більшості розвинених країн населення сільських поселень зайняте переважно несільськогосподарською діяльністю. Наприклад, у США лише 8% працюючих зайнято в сільському господарстві, в промисловості та будівництві працюють 23%, а сфері торгівлі та обслуговування – 48% сільських жителів [3, с. 296]. В Україні ж майже все сільське населення (включаючи школярів та пенсіонерів) займається часто неефективним малопродуктивним (особливо в приватному секторі) сільським господарством. Тому розвиток зайнятості в несільськогосподарському секторі сільської місцевості є стрижнем політики розвитку сільських територій.

Одним із актуальних видів несільськогосподарської зайнятості, який може не тільки суттєво зменшити безробіття, але й кардинальним чином змінити інфраструктуру села і можливо навіть стати одним із основних джерел доходів для селян – є туризм на сільських територіях (сільський туризм чи агротуризм).

Сільський туризм дуже широке поняття, яке не має поки що загальновизнаного визначення. З геодемографічної точки зору – це туризм за межами міста, на території з низькою густиною населення. З точки зору туристського продукту – це набір різноманітних послуг від проживання в сільському будинку, цікавих походів, риболовлі, полювання до безпосередньої участі в житті місцевого населення. Селу є що запропонувати: сільські пейзажі, традиційний селянський спосіб життя, екологічно чисті продукти.

Україна володіє ресурсами, необхідними для розвитку сільського туризму. Визначні пам'ятки України роблять її вкрай привабливою країною для всіх видів туризму: краса природи (озера, річки, ліси), доброзичливе, гостинне населення, різноманіття агроландшафтів, своєрідна культурно-історична спадщина.

Транспортне сполучення в Україні відносно розвинуте (повітряний, залізничний, автомобільний транспорт) і не є перешкодою для розвитку агротуризму. Є в наявності карти всіх регіонів, запроваджений безвізовий режим.

Основною проблемою для активного розвитку сільського туризму є недосконалість податкового законодавства. В Законі України «Про особисте селянське господарство», який дозволяє займатись наданням послуг з агротуризму, не визначено спосіб, форми та ставки оподаткування цього виду бізнесу. На нашу думку, сільський туризм недоцільно обкладати додатковим оподаткуванням, краще стягувати фіксований податок, як з підприємця – фізичної особи.

Серйозною проблемою є також відсутність якісного житла для туристів у сільській місцевості. Організація мережі сільських готелів могла б стати визначальним фактором, сприяючим розвитку агротуризму.

Попередня оцінка попиту на агротуризм виявляє наявність великого ринку потенційних покупців. У першу чергу це міське населення України (до 30 млн осіб) і особливо населення великих міст. Крім того село може залучити на відпочинок до 20% загальної кількості іноземних туристів. Таким чином, потенційний попит і ресурси для розвитку сільського туризму в Україні є. Є і гостра економічна необхідність в цьому.

Створення мережі сільських будинків, придатних для проживання туристів вимагає деяких інвестицій (гроші власників будинків, можливо, спонсорів чи кредити). Йдеться про невеликі суми для впорядкування садиб (душ, туалет, лазня). Будинки необхідно сертифікувати, щоб виділити декілька категорій різної «зірковості». Господарям будинків бажано пройти навчання по спеціальній програмі. Для розвитку сільського туризму повинні бути створені економічні та організаційні передумови, має бути бажання місцевих органів влади розвивати цей рух.

Зараз особливо важлива програма просування самої ідеї агротуризму в Україні. Метою її повинне бути підвищення обізнаності населення і створення позитивного відношення до цього виду відпочинку. В першу чергу повинні бути задіяні такі види маркетингових комунікацій як PR-статті, інтерв'ю, прес-конференції, семінари, брифінги, телепередачі, які, не будучи комерційними, викликають довіру і позитивну реакцію. На наступному етапі, коли з'явиться конкурентоздатний «агротурпродукт», потрібно зайнятися комерційною рекламою, яка може проходити в двох напрямках:

- пряма реклама будинків і маршрутів сільських господарів, видання каталогів з їх адресами і телефонами;
- робота з посередниками – турагенствами, агентами і т.д. При наявності конкурентоздатного продукту вони будуть рекламувати і продавати його на комісійних умовах.

Повертаючись до поняття сільського туризму, хочеться підкреслити, що це не тільки проживання туриста в сільському будинку, але й функціонування цілої інфраструктури, включаючи добре транспортне сполучення, місця проведення дозвілля, інформаційні послуги, ресторани, кафе. За підрахунками, на кожну гривню, витрачену на житло – приходиться інша гривня, яку турист витрачає ще на щось (розваги, сувеніри і т.д.).

Є надія, що з розвитком сільського туризму, ця галузь несільськогосподарської зайнятості стане не просто додатковою сферою прикладання праці, а основним джерелом доходів для значної частини селян. Таким чином, ми сподіваємося, що сільський туризм зі своєю інфраструктурою стане тією силою, що витягне село з «болота» соціально-економічної депресії на шлях розвитку і процвітання.

Література:

1. Лукомська О.І. Сільський «зелений» туризм як інноваційний напрям диверсифікації агробізнесу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2016. № 1 (29). С. 13-17.
2. Ніколаєв К.Д. Екологізація та розвиток сільського зеленого туризму в Україні : монографія. К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. 153 с.
3. Тищенко С.В. Сільський зелений туризм у контексті розвитку нетрадиційної форми господарювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Вип. 8. С. 293-301.
4. Юрченко Ю.Ю. Концептуальні напрями розвитку внутрішнього туризму в Україні. *Економіка України*. 2016. № 6. С. 29-39.

Лучик Світлана

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри обліку і оподаткування

Рилєєв Сергій

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри обліку і оподаткування
Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Чернівці, Україна

МАЛИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ: ФІСКАЛЬНІ АСПЕКТИ

Мале та середнє підприємництво є рушійною силою економік всіх європейських держав. Для України суб'єкти малого підприємництва складають 99% від загальної кількості, з них 95,9% – це суб'єкти мікропідприємництва. У 2019 р. в малому бізнесу було зайнято 4958,6 тис. осіб, які склали 46% від загального показника зайнятості. Обсяг виробленої ними продукції становив 779,2 млн. грн., або 21,6% від загального обсягу. В цілому малий та середній бізнес в економіці України забезпечує близько 64% доданої вартості та 37% податкових надходжень до бюджету держави [1].

Роль малого підприємництва у світі зростає великими темпами. Якщо ще кілька років тому мале підприємництво відкривалося тільки з метою задоволення свого інтересу – мати свою справу, то зараз жодна країна не може обійтися без участі малого бізнесу в економіці. Малий бізнес швидко прилаштовується до зміни кон'юнктури ринку, економічних і політичних перетворень в державі. Підприємці гнучко реагують на появу нових потреб споживача та їх зміну, оскільки зазвичай їхня діяльність відбувається у сфері послуг. Саме від якості їхньої роботи залежить комфорт нашого життя. Від діяльності суб'єктів малого підприємництва держава має додаткові доходи у вигляді податкових надходжень, надходжень до фонду соціального страхування та пенсійного фонду. Підприємці складають значну частину середнього класу.

З іншого боку, мале підприємництво є найуразливішою сферою в національній економіці, тому що першими потрапляють під дію фінансових криз та пандемій. Відсутність достатнього фінансового резерву, який би дозволив утриматися в скрутні часи, може призвести до скорочення працівників та згорання бізнесу. В результаті довготривалого карантину, викликаного Covid-19, в Україні дуже постраждала сфера послуг. Її діяльність має безпосередньо контактний характер, тому ресторани, спортивні зали, перукарні зупинили свою роботу. До роботи в цій сфері у нашій державі залучені 3-4 мільйони осіб.

На допомогу малому бізнесу уряди розвинених країн розгорнули програми підтримки. Так, Німеччина розгорнула найбільш масштабну програму економічної підтримки, на яку було виділено 37% ВВП країни. По-

перше, було скасовано оподаткування прибутку як для фізичних осіб, так і для підприємств до кінця 2020 року. Окрім того, підприємства, в яких працюють до 10 людей, мають право подати заяву на отримання фінансової допомоги у розмірі від 9 до 15 тисяч євро упродовж 3 місяців. На виплату прямих субсидій фізичним особам підприємцям та мікробізнесу буде надано 10 млрд євро. Також були прийняті заходи щодо пільгових умов отримання кредиту та оформлення короткострокових трудових договорів [2]. Італія спрямувала 20% ВВП, щоб протидіяти економічним наслідкам пандемії. Самозайнятим виплачувалось 600 євро упродовж 3 місяців, а роботодавцям компенсували до 50% від зарплат протягом 9 тижнів максимум. У Франції для маленьких підприємств скасована сплата податків та комунальних послуг. Бізнесу, чий щорічний дохід становить менш ніж 1 мільйон євро, або який зазнав 70% збитку через коронавірус, видали щомісячний грант у розмірі 1500 євро [2].

Для боротьби з наслідками коронавірусу державним бюджетом України передбачено 97 млрд гривень, що становить 3% ВВП країни. 3 квітня Верховна Рада ухвалила зміни до Закону про держбюджет на 2020 рік, згідно з якими був створений спецфонд по боротьбі з коронавірусом обсягом 64,7 мільярда гривень. 17.03.2020 р. набрав чинності Закон України від 17 березня 2020 року № 530-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)». Даним документом внесено зміни до Податкового кодексу України щодо тимчасового звільнення від оподаткування ПДВ операцій з ввезення на митну територію України лікарських засобів, медичних виробів та/або медичного обладнання, необхідних для виконання заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій коронавірусної хвороби (COVID-19).

18.03.2020 р. набрав чинності Закон України від 17 березня 2020 року № 533-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)». Згідно даного закону: за порушення податкового законодавства суб'єктами господарювання штрафні санкції не застосовуються, окрім визначених в законі випадків; встановлено мораторій на проведення документальних та фактичних перевірок; продовжено терміни заповнення до 1 липня 2020 р. річної декларації про майновий стан і доходи; не нараховується та не сплачується плата за землю та інші зміни. Дія зазначених змін була обмежена як правило терміном до 31 травня 2020 р.

Протягом 2020-2022 рр. з метою впровадження комплексної системи нових можливостей стабілізації та сталого розвитку економіки України і підвищення рівня зайнятості населення шляхом збереження існуючих і стимулювання створення нових високопродуктивних робочих місць з гідними умовами праці постановою Кабінету Міністрів України від 27.05.2020 р. № 534 затверджено Державну програму стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-

19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 рр.

У той же час Верховна Рада України 17.11.2020 р. відхилила та відправила на доопрацювання Законопроект № 4313-д «Про внесення змін Податкового кодексу України та інших законодавчих актів про перенесення термінів набрання чинності норм щодо детінізації розрахунків в сфері торгівлі та послуг та лібералізації застосування реєстраторів розрахункових операцій фізичними особами – платниками єдиного податку», який передбачав тільки перенесення строків запровадження нових правил роботи з ПРРО/РРО з 01.04.2021 р. на 01.01.2022 р. (крім тих, які здійснюють «ризикові» операції), без додаткових обмежень.

Відбуваються й інші зміни у податковому законодавстві України, які спрямовані аж ніяк на підтримку бізнесу в умовах COVID-19, а носять скоріше за все фіскально-контролюючий характер.

Слід зазначити, що за даними Міністерства фінансів, станом на 6 листопада 2020 року з фонду боротьби з COVID-19 вже витрачено 39 мільярдів гривень, що становить 59% від загальної суми. Кошти фонду були розподілені таким чином: на стимулювання економіки – 32,6 млрд грн, з них 31,5 млрд грн – на ремонт і реконструкцію доріг; на охорону здоров'я – 16,3 млрд грн; на соцзахист – 11,7 млрд грн; на забезпечення правопорядку – 2,7 млрд грн; на освіту – 0,1 млрд грн. Окремого «коронавірусного фонду» наступного року в Україні не буде: його не передбачає проект бюджету на 2021 рік. Парламент планує лише окремо передбачити кошти на вакцинацію населення від коронавірусу – 2,6 млрд грн, а також 1 млрд на підтримку шкіл у межах боротьби з пандемією [3].

Вважаємо, що підтримка малого бізнесу з боку держави має бути більш відчутна. Також, в даних умовах особливого значення набуває удосконалення обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень, насамперед у напрямку оптимізації податкового навантаження на бізнес. Враховуючи обмеженість ресурсів та постійні зміни у податковому законодавстві, все більше підприємств користуються послугами аудиторських та спеціалізованих консалтингових компаній, які надають такі послуги: аудит обліку та звітності за нормами податкового законодавства; рекомендації з мінімізації податкових ризиків, виявлених за підсумками податкового аудиту; розробка податкової стратегії, проекту, компанії або групи, включно з розробкою пропозицій щодо вимог замовника і аналіз альтернатив; податкове консультування, включаючи питання міжнародного оподаткування, такі як «постійне представництво», «звичайні ціни», «валютне регулювання»; супровід при проведенні перевірок податковими органами та іншими фіскальними органами; підготовка та супровід адміністративного або судового оскарження рішень податкових та інших контролюючих органів тощо. Реакція та дії бізнесу в цих умовах мають бути теж бути швидкими. Плани та стратегії розвитку бізнесу повинні постійно переглядатись залежно від змін ситуації.

Література

1. Показники діяльності суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва.

- Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 05.11.2020)
2. Еро О. Як врятувати малий бізнес в умовах карантину. URL: <https://delo.ua/opinions/jak-vrjatuвати-malij-biznes-v-umovah-karantinu-367890>. (дата звернення: 05.11.2020)
3. Куди пішли кошти: на що вже витратили більше половини «ковідного» фонду та на що спрямують залишок. Офіційний сайт ТСН. URL: <https://coronavirus.tsn.ua/kudipishli-koshti-na-scho-vzhe-vitratili-bilshe-polovini-kovidnogo-fondu-ta-na-scho-spryamuyut-zalishok-1669087.html> (дата звернення: 05.11.2020)

УДК 656.1.7:658.5:338.3

Ляшенко Вячеслав
доктор економічних наук, професор
завідувач відділу проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва

Трушкіна Наталія
кандидат економічних наук
старший науковий співробітник відділу
проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва

Шевченко Андрій
провідний економіст відділу
проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва
Інститут економіки промисловості НАН України
м. Київ, Україна

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ВИРОБНИЧА ІНФРАСТРУКТУРА ТРАНСПОРТУ»

Найважливішою умовою збалансованого сталого розвитку економічних районів України визнано формування й ефективне функціонування транспортно-логістичної системи [1-6], ключовим елементом якої є виробнича інфраструктура.

Аналіз наукової літератури з виробничого менеджменту та транспортної логістики дозволив встановити відсутність єдиного підходу та розуміння категорії «виробнича інфраструктура». Одні вчені пропонують розглядати виробничу інфраструктуру як сукупність інженерних, меліоративних та інших споруд, які забезпечують нормальне функціонування всього комплексу виробництва в межах певної території; інші – як поєднання діючих споруд, будинків, мереж і систем. Існує погляд на виробничу інфраструктуру як на сукупність галузей, тобто організаційно відокремлених об'єктів, що забезпечують нормальний хід суспільного виробництва через надання послуг з обміну результатами діяльності між підприємствами матеріального виробництва. Деякі дослідники вважають, що виробнича інфраструктура являє собою форму організації виробничого процесу і характеризує розміри підприємства в цілому, склад і розподіл транспортних засобів за філіями,

особливості організації їх зберігання, технічного обслуговування і ремонту.

Разом з тим, незважаючи на таку пильну увагу до окресленої проблеми з боку науковців, актуальним і необхідним залишається проведення подальших наукових досліджень у напрямі уточнення сутності й змісту цього терміна з урахуванням специфіки транспортної сфери та використання комплексного підходу.

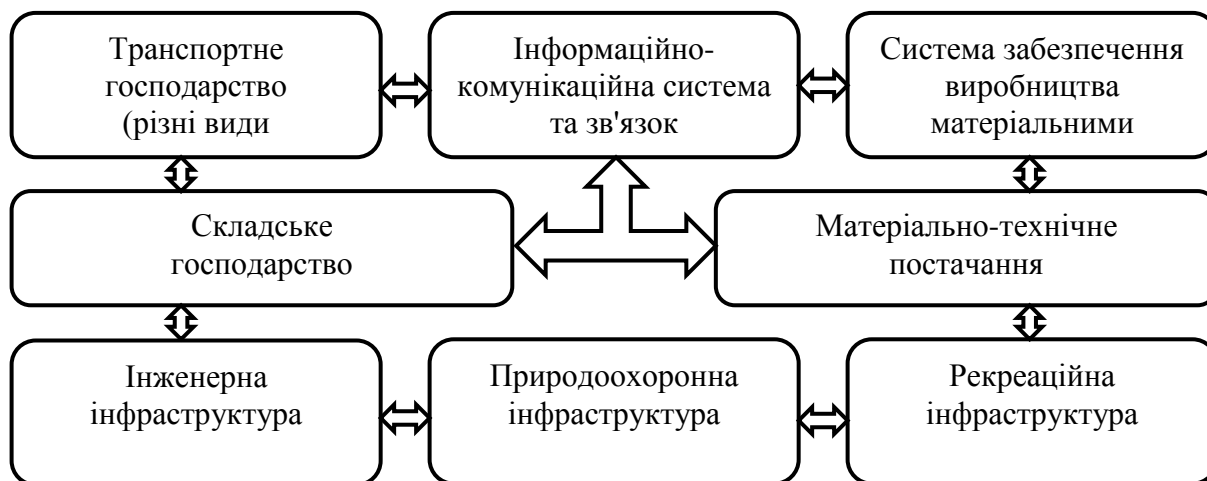
Слід відзначити, що нині відсутнє єдине бачення поняття «виробнича інфраструктура» та його основних складових. Як свідчить аналіз, наукові погляди вчених на сутність виробничої інфраструктури є достатньо різними (табл. 1). Виробнича інфраструктура має ряд істотних ознак і специфічних рис, до яких можна віднести такі: результати функціонування відіграють роль корисних дій, не набуваючи вигляду продукції в матеріально-речовій формі, тобто користь від діяльності виробничої інфраструктури виявляється лише в процесі виробництва; результат діяльності інфраструктури є послугою виробничого характеру; продукція як вид послуги не існує самостійно, поза виробничим процесом; елементам інфраструктури притаманна просторова незалежність.

Таблиця 1 – Тракткування виробничої інфраструктури, які запропоновано різними науковими школами

Визначення	Джерела
Така підсистема господарства, яка створює і реалізує загальні умови для функціонування виробництва і життя населення, в рівній мірі необхідні для діяльності всіх сфер суспільного виробництва	[7]
Об'єкти і галузі, що забезпечують процес матеріального виробництва	[8]
Комплекс галузей, що обслуговують основне виробництво і забезпечують його ефективну економічну діяльність	[9]
Господарська підсистема, яка створює оптимальні умови для розвитку матеріального виробництва, зокрема, за допомогою створення транспортних шляхів, інженерних систем тощо	[10]
Мережа енергопостачання, транспорту й зв'язку	[11]
Сукупність одиниць національної економіки, основною метою розвитку яких є забезпечення нормального функціонування виробничого процесу	[12]
Комплекс галузей, за допомогою яких відбувається рух засобів і результатів виробництва між суб'єктами відносин виробництва і споживання матеріальних благ	[13]

У структурі виробничої інфраструктури можна виділити дві складові: стаціонарну і динамічну. Саме динамічна складова виробничої інфраструктури реалізує потреби населення та суспільного виробництва в перевезеннях. Склад виробничої інфраструктури наведено на рис. 1.

Виробнича інфраструктура виконує ряд функцій, ключовими з яких є: забезпечення обміну між окремими компонентами територіальної інфраструктури національного господарства; підтримка матеріальної бази в процесі здійснення господарських зв'язків; збереження виробничого потенціалу і створеної продукції; організація економічного простору в районах і країні в цілому; забезпечення розподілу праці за географічним принципом.

Рисунок 1 – Структура виробничої інфраструктури (побудовано авторами)

Отже, у результаті проведеного дослідження узагальнено існуючі наукові точки зору до визначення виробничої інфраструктури. Виявлено, що здебільшого науковці під нею розуміють господарську підсистему, яка створює належні умови для розвитку матеріального виробництва. Встановлено, що транспортні комунікації, засоби та споруди входять до складу виробничої інфраструктури.

Однак у наукових джерелах відсутній термін «виробнича інфраструктура транспорту». У зв'язку з цим пропонується авторське формулювання поняття «виробнича інфраструктура транспорту» як комплексу об'єктів транспорту, функціонування яких спрямовано на надання якісних транспортних послуг населенню та суб'єктам господарської діяльності, а також забезпечення збалансованого сталого розвитку транспортної системи.

У подальших наукових дослідженнях планується уточнити суть і зміст поняття «транспортна інфраструктура».

Література:

1. Kharazishvili Y., Shevchenko A. Strategic planning for sustainable development from the standpoint of economic security on the example of the railway transport of Ukraine. *Research Papers in Economics and Finance*. 2017. Vol. 2. No 4(4). P. 7-17. URL: <https://doi.org/10.18559/ref.2017.4.1>. (Last accessed: 20.11.2020)
2. Харазішвілі Ю.М., Ляшенко В.І., Шевченко А.І. Стратегічні сценарії модернізації сталого розвитку залізничного транспорту України з позицій економічної безпеки: наук. доповідь / НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2017. 60 с.
3. Іванов С.В., Ляшенко В.І., Шамілева Л.Л., Трушкіна Н.В. Тенденції розвитку транспортно-логістичної системи Придніпровського економічного району. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2(37). С. 143-150. URL: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\)](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37)) (дата звернення: 15.11.2020)
4. Іванов С.В., Ляшенко В.І., Трушкіна Н.В. Особливості розвитку транспортно-логістичної системи Придніпровського економічного району. *Регіональна економіка та управління*. 2019. № 3(25). С. 22-27.
5. Trushkina N. Features of sustainable development of the transport and logistics system in Ukraine [Особливості сталого розвитку транспортно-логістичної системи в Україні].

- Mechanisms for Ensuring Sustainable Development of Society*: monograph / Edited by T. Nestorenko, A. Ostenda; Katowice School of Technology. Katowice: Wydawnictwo WST w Katowicach, 2019. P. 128-139.
6. Trushkina N. Improving the efficiency of the transport and logistics system in the context of sustainable development: the EU experience [Підвищення ефективності функціонування транспортно-логістичної системи в контексті сталого розвитку: досвід ЄС]. *Territories' development: social, economic and humanitarian issues*: monograph / Edited by T. Nestorenko, S. Sliwa; The Academy of Management and Administration in Opole. Opole: Publishing House WSZiA, 2019. P. 142-149.
  7. Виробнича інфраструктура. URL: <http://bibliograph.com.ua/geografia-2/107.htm> (дата звернення: 14.11.2020).
  8. Данилишин Б.М., Клиновий Д.В., Пепа Т.В. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка України / за наук. ред. Б.М. Данилишина. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. 522 с.
  9. Виробнича інфраструктура. Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Виробнича_інфраструктура (дата звернення: 15.11.2020).
  10. Производственная инфраструктура. URL: <https://utmagazine.ru/posts/14366-proizvodstvennaya-infrastruktura> (дата обращения: 15.11.2020).
  11. Большой экономический словарь: 19000 терминов. 2-е изд. перераб. и доп. / Авт. и сост. М.Ю. Агафонова, А.Н. Азрилиян, О.М. Азрилиян и др.; под ред. А.Н. Азрилияна. Москва: Ин-т новой экономики, 1997. 864 с.
  12. Инфраструктура. Энциклопедия инвестора. URL: <https://investments.academic.ru/1013/Инфраструктура> (дата обращения: 14.11.2020).
  13. Сокотенюк С.М. Стан та перспективи розвитку виробничої інфраструктури України. *Ефективна економіка*. 2012. № 2. URL: <http://www.economy.ua/?op=1&z=939> (дата звернення: 17.11.2020).

УДК 336.25

Ляшенко Вячеслав

доктор економічних наук, професор
завідувач відділу проблем регуляторної політики
та розвитку підприємництва

Толмачова Ганна

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
старший науковий співробітник
відділу проблем регуляторної політики та розвитку підприємництва
Інститут економіки промисловості НАН України
м. Київ, Україна

ВПЛИВ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ НА ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

У сучасних економічних умовах мале і середнє підприємництво може і повинне стати потужним економічним стимулом для стійкого фінансово-економічного розвитку регіонів, територій, рішення соціально-економічних завдань, що стоять перед ними. Зарубіжні країни важливу роль відводять податковому регулюванню діяльності малого бізнесу. Від динамічного

розвитку підприємництва цього рівня особливо залежать невеликі західноєвропейські країни. У зв'язку з цим як на національному рівні, так і у рамках Євросоюзу в цілому приймаються різні заходи по стимулюванню цього сегменту економіки, що проявляється в спрощенні процедури створення малого бізнесу, наданні різних пільг і стимулів для швидкого розвитку.

Досвід країн Європейського Союзу, США, Японії показує, що малий бізнес безпосередньо впливає на показники економічного розвитку держави, оскільки надає робочі місця, забезпечує певні надходження до державного і місцевих бюджетів. Враховуючи такі чинники, європейські країни всіляко сприяють розвитку малого бізнесу через спеціальні режими оподаткування, кредитування на пільгових умовах, спрощення порядку реєстрації бізнесу, іншу інформаційну та фінансову підтримку [1].

У Донецькій області мале і середнє підприємництва тривалий час функціонує у складних політичних та соціально-економічних умовах. Проте дослідження стану підприємницького сектору показало, що спостерігався ряд позитивних тенденцій у його розвитку. У 2019 році відбувалося покращення основних структурних показників діяльності малого і середнього підприємництва (загальної кількості підприємств, кількості найманих працівників, кількості фізичних осіб-підприємців, обсягу реалізованої продукції та відрахувань до бюджетів усіх рівнів). За даними Державної служби статистики України у Донецькій області станом на 01.01.2020 р. налічувалось 65107 суб'єктів малого і середнього підприємництва, з яких 578 (або 0,9%) – середні підприємства, 9691 (або 14,9%) – малі підприємства, з них 8391 (або 12,9%) – мікропідприємства, 54838 – фізичні особи-підприємці, з яких 15 (або 0,02%) – суб'єкти середнього підприємництва, 54823 (або 84,2%) – суб'єкти малого підприємництва. При цьому у порівнянні з 2018 роком кількість малих підприємств збільшилась на 5,3%, кількість середніх підприємств – на 14,9%, кількість фізичних осіб-підприємців – на 4,6%.

Після зниження у 2018 р. показника кількості малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення з 24 до 22 одиниць (- 8,3%), у 2019 р. цей показник відновив свої позиції та знову склав 24 одиниці. Показник кількості фізичних осіб-підприємців (суб'єктів малого підприємництва) у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення у 2018 р. склав 125 осіб, тоді як у 2019 р. цей показник підвищився і склав 133 особи (+ 6,4%) [2].

У структурі суб'єктів малого і середнього підприємництва за видами економічної діяльності, як і раніше, превалюють сфери діяльності не виробничого характеру. Кількість малих підприємств, які займалися оптовою та роздрібною торгівлею, ремонтом автотранспортних засобів і мотоциклів, хоча й зменшується з кожним роком, але продовжує складати найбільшу питому вагу в загальній кількості підприємств – 26,7%, кількість фізичних осіб-підприємців, які займалися цими видами економічної діяльності склала 55,3%. Причому в останні роки відсоток суб'єктів малого підприємництва в загальній кількості збільшується в основному за рахунок підприємств, що функціонують в оптовій, роздрібній торгівлі і сфері послуг. Ця тенденція з'ясовна, оскільки цей сектор економіки характеризується недовгими термінами обігу капіталу,

що істотно знижує ризики підприємницької діяльності. Також середній рівень рентабельності в цьому секторі економіки вищий, ніж, наприклад, в промисловості. Але ці чинники мають негативне значення з точки зору ефективності існуючої системи оподаткування: оскільки серед малих переважає доля підприємств оптової і роздрібною торгівлі і сфери послуг, інвестиції в основний капітал на цих підприємствах не збільшуються, не капіталізуються мікропідприємства, не переходять в розряд малих, а малі в розряд середніх.

За підсумками 2019 р. підприємствами малого бізнесу було реалізовано продукції (товарів, послуг) на суму 34183,1 млн грн, що на 2,9%, більше, ніж у 2018 році. Частка малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) по області збільшилась з 7,3% (2018 р.) до 8,0% (2019 р.). Це найвищий показник з 2014 року. У 2019 р. обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) фізичних осіб-підприємців склав 25484,9 млн.грн., що на 17,5% більше, ніж у 2018 р. [2].

Податкові платежі від малого підприємництва є основним джерелом наповнення місцевих бюджетів громад фінансовими ресурсами. Податкова система держави має бути побудована таким чином, щоб збалансувати потреби сторін податкових відносин та мінімізувати витрати на дотримання податкового законодавства. У цей час важливою є реалізація нових принципів державної бюджетної політики та податкового регулювання, що передбачають економічну самостійність бюджетів усіх рівнів, їх реальне формування на стабільній нормативній базі; необхідність узгодження самостійних бюджетів із фінансуванням державного бюджету; раціональне поєднання інтересів доходної частини бюджету та стимулювання роботи суб'єктів малого і середнього бізнесу.

За даними Головного управління Державної казначейської служби України у Донецькій області надходження до бюджетів усіх рівнів від діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва за 2019 рік склали 8,4 млрд грн, за січень-серпень 2020 року – майже 5,2 млрд. грн. Надходження доходів до загального фонду обласного бюджету – власні та закріплені (без урахування трансфертів з державного та місцевих бюджетів) склали 2764,5 млн.грн., що на 5,7% , або на 151,1 млн.грн. більше, ніж відповідний показник минулого року.

Надходження податку та збору на доходи фізичних осіб, питома вага якого у власних та закріплених доходах перевищує 67%, склали 1859,2 млн.грн., приріст надходжень проти 2018 р. склав 341,3 млн.грн. або 22,4%. На податок на прибуток підприємств припадає 9,3% загального обсягу власних та закріплених доходів та його обсяг склав 256,3 млн.грн., що на 307,3 млн.грн. менше ніж у 2018 році [3].

Не зважаючи на певні позитивні результати, проблеми у сфері малого і середнього підприємництва Донецької області залишаються актуальними. Підприємницький сектор розвивається уповільнено та нерівномірно. Його потенціал не реалізується в достатній мірі внаслідок ряду проблем як на місцевому, так і на державному рівні, що є стримуючим фактором розвитку підприємництва. Продовжують негативно впливати на розвиток малого і

середнього підприємництва процеси, які спостерігались у регіоні протягом попередніх років: руйнування виробничих потужностей та транспортної інфраструктури, втрата міжгалузевих і логістичних зв'язків, погіршення фінансової ситуації, втрата суб'єктами господарювання окремих ринків збуту продукції. У 2020 році і перед малим і середнім бізнесом, і перед органами влади усіх рівнів постали нові виклики, пов'язані з епідемією Covid-19 і введенням карантинних обмежень [4].

З огляду на вищезазначене виникає необхідність впровадження та реалізації ініціатив, спрямованих на розвиток малого і середнього підприємництва, як підґрунтя для диверсифікації економіки регіону, вжиття заходів, направлених на залучення до підприємницької діяльності працівників вугледобувних та вуглепереробних підприємств, що вивільнюються у зв'язку з їх ліквідацією. Ефективне вирішення проблем, з якими стикається малий та середній бізнес регіону, можливе лише при застосуванні комплексного підходу, налагодження ефективної співпраці влади, бізнесу, громадських інституцій.

Література:

1. Shome P. (2004) Tax Administration and the Small Taxpayer. IMF Policy Discussion Paper PDP/04/2. IMF.
2. Сайт Головного управління статистики у Донецькій області. URL: http://donetskstat.gov.ua/statinform1/activity_pidpr.php (дата звернення: 20.11.2020)
3. Сайт Головного управління у Донецькій області Державної казначейської служби України. URL: <https://don.treasury.gov.ua/ua> (дата звернення: 20.11.2020)
4. Проект Регіональної програми розвитку малого і середнього підприємництва в Донецькій області на 2021-2022 рр. URL: <https://dn.gov.ua/ua> (дата звернення: 20.11.2020)

УДК 336.2:332.02

Магонець Олена

кандидат економічних наук, доцент

в.о. завідувача кафедри аудиту, обліку та оподаткування

Магонець Михайло

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІНИ ФІСКАЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ

Одним із завдань Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки [6] визначено збільшення власних фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, спрямованих на посилення матеріальної та фінансової бази об'єднаних територіальних громад

та їх фінансової спроможності щодо забезпечення стабільного місцевого розвитку та надання населенню високоякісних й доступних публічних послуг.

Динаміка показників формування загального фонду місцевих бюджетів свідчить, що за останні роки фінансової децентралізації їх величина зросла з 99,8 млрд. грн. у 2015 р. до 275,0 млрд. грн. – у 2019 р. [1]. Спостерігається зростання частки власних доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України з 17% у 2015 році до 23% за підсумками 2019 року [5].

Основним джерелом власних фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, за рахунок якого формується загальний фонд місцевих бюджетів, є податкові надходження. Їх величина протягом 2015-2019 рр. зросла з 76,4 млрд. грн. у 2015 р. до 238,2 млрд. грн. у 2019 р. [1]. Впродовж 2015-2019 рр. підвищилась роль місцевих податків та зборів у доходах місцевих бюджетів, що пов'язано із змінами, які були внесені до Податкового кодексу України наприкінці 2014 року. Так, якщо у 2014 році їхня частка становила 8,8% від доходів місцевих бюджетів, то у 2015 році вона зросла до 15,2% і продовжує щорічно зростати. У 2019 році частка місцевих податків та зборів у загальному фонді місцевих бюджетів становила 26,5%.

Серед місцевих податків і зборів найбільші надходження генеруються за рахунок єдиного податку (48,3% від усіх надходжень від місцевих податків і зборів у 2019 році) та плати за землю (45,0% від усіх надходжень від місцевих податків і зборів у 2019 році) [1].

Проте, слід вказати на те, що органами місцевого самоврядування не повною мірою реалізується фіскальний потенціал щодо місцевих податків і зборів. Мова йде про закріплене Конституцією України (ч. 1 ст. 143) [2] право територіальних громад безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування встановлювати місцеві податки і збори. Такі повноваження закріплено за місцевими радами Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» (п. 24 ч. 1 ст. 26) [4] та Податковим кодексом України (ст. 10; п. 12.3, 12.4, 12.5 ст. 12) [3]. При цьому сплаті підлягають тільки ті місцеві податки та збори, справляння яких передбачено Податковим кодексом України (п. 4.2 ст. 4) [3].

Аналізуючи можливості реалізації повноважень органів місцевого самоврядування щодо встановлення місцевих податків і зборів слід вказати на те, що ці повноваження фактично обмежується визначенням розміру ставок та пільг з місцевих податків та зборів, але тільки в межах тих положень і граничних розмірів, що передбачені нормами Податкового кодексу України. Всі інші обов'язкові елементи місцевих податків та зборів фактично визначаються згідно з вимогами ПКУ. Тобто, Податковий кодекс визначає максимально можливу ставку, а органи місцевого самоврядування можуть прийняти її в такому (максимально допустимому) розмірі, або ж прийняти рішення щодо встановлення нижчого розміру ставки. Отже, в розрізі місцевих податків і зборів можливості встановлення ставок є щодо: єдиного податку для першої та другої групи; податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; плати за землю; збору за місця для паркування транспортних засобів; туристичного збору (табл. 1).

Таблиця 1 – Можливості реалізації повноважень органів місцевого самоврядування щодо встановлення ставок місцевих податків і зборів

Вид податків/зборів		Особливості встановлення ставки
Місцеві податки	Єдиний податок першої групи	Не більше 10% прожиткового мінімуму для працездатної особи
	Єдиний податок другої групи	Не більше 20% мінімальної заробітної плати
	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	У межах 1,5% від розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року, за 1 кв. м бази оподаткування
	Плата за землю	У межах: за земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено, - не більше ніж 3% від їхньої нормативної грошової оцінки; для земель загального користування – не більше ніж 1% від їхньої нормативної грошової оцінки; для сільськогосподарських угідь – не менше ніж 0,3% й не більше ніж 1% від їхньої нормативної грошової оцінки; за земельні ділянки, які перебувають у постійному користуванні суб'єктів господарювання, крім державної та комунальної форми власності, - не більше ніж 12% від нормативної грошової оцінки
Місцеві збори	Збір за місця для паркування транспортних засобів	У межах за 1 кв. м площі земельної ділянки, відведеної для організації та провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів, у розмірі до 0,075% від мінімальної заробітної плати, устанвленої законом на 1 січня податкового (звітного) року, за кожний день провадження такої діяльності
	Туристичний збір	У межах 1% до бази справляння збору – вартості всього періоду проживання (ночівлі), за вирахуванням податку на додану вартість, у готелях, кемпінгах, мотелях, гуртожитках, інших закладах готельного типу, санаторно-курортних закладах, будинках (квартирах), що належать фізичним особам на праві власності або на праві користування за договором найму

Повноважень щодо зміни розміру ставки транспортного податку органи місцевого самоврядування не мають, оскільки вона є стандартною (п. 267.4., ст. 267 Податкового кодексу України) [3].

Щодо можливостей надання податкових пільг з місцевих податків і зборів, то повноважень у органів місцевого самоврядування не дуже багато, оскільки такі можливості є тільки щодо податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (установлення пільг із податку, сплачуваного на відповідній території, з об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, що перебувають у власності фізичних або юридичних осіб, громадських об'єднань, благодійних організацій, релігійних організацій України, статути (положення) яких зареєстровані в устанвленому законом порядку та які використовують для забезпечення діяльності, передбаченої цими статутами (положеннями) та плати за землю (вилучення з об'єкта оподаткування певних категорій земельних ділянок).

Враховуючи наявні можливості органів місцевого самоврядування щодо

встановлення ставок податків і зборів та податкових пільг, слід вказати на недостатньо ефективно їх використання в контексті забезпечення збільшення власних фінансових ресурсів. Проблема полягає у тому, що більшість громад ухвалюють рішення про застосування ставок податку на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки, плати за землю та єдиного податку на рівні значно меншому від граничного рівня ставок, або ж взагалі на мінімальному рівні, що знижує фіскальну спроможність місцевих бюджетів. Звичайно, встановлення ставок місцевих податків і зборів нижче граничного рівня – це право громади, але з іншого боку – це означає, що органи місцевого самоврядування не використовують усіх резервів залучення власних коштів та зменшують потенційні можливості розвитку громади. Таким чином, встановлення мінімальних ставок повинно бути економічно обґрунтованим як з точки зору податкового навантаження на платників податків і так і з точки зору отриманих вигід і втрат для громади.

Література:

1. Виконання доходів місцевих бюджетів. *Міністерство фінансів України*: веб-сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhativ> (дата звернення: 16.11.2020).
2. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.11.2020).
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 12.11.2020).
4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.11.2020).
5. Статистичний збірник. *Міністерство фінансів України*: веб-сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (дата звернення 15.11.2020).
6. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 лют. 2017 р. № 142-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 13.11.2020).

УДК 331.526

Махсма Марія

доктор економічних наук, доцент
доцент кафедри управління персоналом та економіки праці
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

В умовах затяжного карантину, спричиненого пандемією, реальний сектор економіки країни зазнав значних збитків та істотного скорочення

кількості робочих місць. Значна частина працівників зайнятих у різних галузях, особливо у сфері освітніх, ділових та інформаційно-комунікаційних послуг була переведена на дистанційний режим роботи. В цих умовах все більшої актуальності набуває розвиток дистанційної зайнятості населення. Особливо важливим є її поширення у сільській місцевості, де проблеми нестачі робочих місць та низьких доходів гостро стояли ще задовго до пандемії. Хоча аграрний сектор, в якому зайнята переважна більшість працездатного сільського населення, практично, не зазнав втрат від карантинних заходів, водночас, високий рівень концентрації сільськогосподарського виробництва у великих агропромислових формуваннях зумовив вивільнення значної частини працездатних селян. Відтак, поширення на селі дистанційної форми зайнятості може стати прийнятною альтернативою формальної традиційної зайнятості для певної частини сільських мешканців, які залишилися без роботи і без доходу.

Як відомо, сільська місцевість, істотно відстає від міської за рівнем розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури, що обмежує доступ селян до послуг Інтернету. За даними Державної служби статистики України у 2019 р. кількість сільського населення, яке користувалося послугами Інтернету склала лише 56%, тоді як серед мешканців міст таких – 77% [1, с. 11]. Поступаються сільські жителі містянам і за доступом до Інтернету з дому, таких домогосподарств на селі – 44,1% проти 76,3% міських домогосподарств. Слід відмітити, що 1786,2 тис. осіб (14,2% загальної чисельності населення), які проживають у сільській місцевості не мали можливості користуватися Інтернетом. Серед жителів міст таких у двічі менше (7,4%). Щодо причин такого становища слід відмітити, що переважну більшість (57%) з тих селян, які не користувалися Інтернетом склали ті, що не потребували таких послуг. Разом з тим, варто звернути увагу, що майже 40% селян зазначили, що вони не могли користуватися Інтернетом через відсутність відповідних знань та навичок. Дійсно, серед селян, що користуються Інтернетом лише 34,3 % зазначили, що мають навички відправлення електронної пошти з вкладеним файлом. А підключити та встановити нові пристрої (модем, камеру, принтер та ін.) здатні тільки 11,3% [1, с. 46]. Зазначене свідчить про низький рівень комп'ютерної грамотності сільських користувачів Інтернету. На високу вартість обладнання скаржаться 13,2% селян, тоді як для жителів міст ця проблема актуальна лише для 4,7%. Іншою перешкодою на шляху користування Інтернетом на селі виступає зависока вартість послуг, що надаються Інтернет провайдерами. На неї вказали 9,5% сільських мешканців. Очевидно, що вищезазначене значно перешкоджає поширенню дистанційної зайнятості у сільській місцевості, оскільки вона передбачає доступ до Інтернету, наявність гаджета та вмінь й навичок використання Інтернет послуг.

Створення умов для розвитку дистанційної зайнятості у сільській місцевості проблема комплексна та багатоаспектна. Разом з тим, значною перешкодою на шляху до її розв'язання є недостатність, а подекуди і відсутність статистичної інформації щодо забезпеченості сільських населених пунктів об'єктами інформаційно-комунікаційної інфраструктури. Віддаючи належне Держстату України за створену потужну статистично-інформаційної

базу, варто акцентувати увагу на деяких її прогалинах у зазначеній сфері. Так, у статистичному бюлетені «Стан і розвиток зв'язку України» по сільській місцевості наводиться лише інформація про кількість абонентів Інтернету та про фіксований телефонний зв'язок [2]. Інформація щодо розподілу широкопasmового доступу до Інтернету відсутня в цілому по сільській місцевості, немає її і в регіональному розрізі. Разом з тим, зазначені показники важливі для аналізу стану ІК інфраструктури та розроблення програм соціально-економічного розвитку регіонів, до складу яких повинні входити і програми поширення дистанційної зайнятості [3, с. 80].

Крім того, зважаючи на те, що значна частина селян задіяна в організаціях аграрного сектору, важливою є інформація щодо використання ІКТ на цих підприємствах. Зазначена інформація подається Держстатом України в розрізі галузей переробної промисловості, торгівлі, транспорту та багатьох інших у статистичному бюлетені «Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України» [4]. Сільське господарство у цьому бюлетені відсутнє, і, відповідно відсутні показники кількості працівників, які використовують цифрові технології, напрями їх використання та інші численні показники ІКТ, що значно обмежує можливості діагностики стану ІКТ як в аграрних підприємствах, так і, загалом, у сільській місцевості.

Повністю відсутнє виокремлення інформації по сільській місцевості і у статистичному бюлетені «Використання інструментів електронної демократії органами державної влади та місцевого самоврядування» [5]. Хоча така інформація потрібна для аналізу стану розвитку сільських громад та розробки стратегій подальшої їх розбудови, у тому числі, і шляхом сприяння поширенню дистанційної зайнятості сільського населення.

Слід зазначити, що це далеко не повний перелік статистичних бюлетенів, у яких інформація про стан розвитку сільської інформаційно-комунікаційної інфраструктури або взагалі не наводиться, або наводиться в цілому по сільській місцевості без конкретизації її по областях. Це істотно обмежує можливості аналізу їх сучасного стану та ускладнює прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо стратегічного планування їх розвитку в контексті розв'язання проблем зайнятості сільського населення.

Література:

1. Доступ домогосподарств України до Інтернету у 2019 році : Статистичний збірник. К.: Державна служба статистики України, 2020. 77 с.
2. Стан і розвиток зв'язку України за 9 місяців 2017 року : Статистичний бюлетень. К.: Державна служба статистики України, 2017. 27 с.
3. Махсма М. Б., Гаврилов В.М., Волощук С.Д. Передумови розвитку дистанційної зайнятості сільського населення. *Економіка України*. 2019. № 4. С. 72-81.
4. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України у 2016 році : Статистичний бюлетень. К.: Державна служба статистики України, 2017. 30 с.
5. Використання інструментів електронної демократії органами державної влади та місцевого самоврядування у 2019 році. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.11.2020).

ПРУДЕНЦІЙНИЙ НАГЛЯД ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Нестабільність вітчизняної економіки обумовлює необхідність для кожної страхової компанії постійно адаптуватися та шукати шляхи підвищення ефективності своєї діяльності. Важливим фактором у стабільності інтегрованого страхового ринку є наявність ефективного та пруденційного регулювання, що випереджає розвиток несприятливих подій.

Аналіз положень Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку дозволяє відокремити наступні види регулювання:

- пруденційне (запобіжне) регулювання (попередження нестабільності фінансової системи та запобігання неплатоспроможності страховиків);
- правове регулювання відносин (страховиків, посередників та споживачів);
- економічне регулювання (податкові важелі для стимулювання або обмеження певних дій на страховому ринку);
- боротьба з відмиванням грошей та протидія фінансування тероризму.

Мета пруденційного регулювання полягає у збільшенні його ефективності через мінімізацію ціни ризику банкрутств для суспільства, у яку включається вартість прямих втрат від неплатоспроможності страховиків, вартість попередження такої неплатоспроможності та вартість, пов'язана з фінансуванням тих банкрутств, що неминуче відбуваються [6].

При розгляді євроінтеграції страхового ринку України заслуговує на увагу запровадження на національному страховому ринку вимог Європейського Союзу, що дозволить поступово вводити Положення Директиви Solvesy I та Solvesy II.

Також необхідно сприяти запровадженню та посиленню пруденційного нагляду за діяльністю страховиків, який розпочався з прийняттям у 2015 році Положення щодо пруденційних нормативів професійної діяльності на фондовому ринку та вимог до системи управління ризиками [1]. В якому зазначено, що внутрішній аудит (контроль) входить до елементів внутрішньої системи заходів із запобігання та мінімізації впливу ризиків страховиків. Таким чином пропонуємо на законодавчому рівні урегулювати врахування особливостей сертифікації аудиторської діяльності страхових організацій.

Відповідно до статті 34 Закону України «Про страхування» страховики публікують свій річний баланс та звітність достовірність яких повинна бути підтверджена аудитором (аудиторською фірмою) [2]. Таким чином, здійснення зовнішнього аудиту у страхових компаніях передбачає складання аудиторського звіту.

На страховому ринку України довгі роки відбувається парадокс. З одного боку, вітчизняні страховики здають до Уповноваженого органу фінансову звітність з позитивними аудиторськими висновками щодо достовірності інформації та задовільного фінансового стану [5, с. 114]. Проте реальні показники діяльності на страховому ринку України демонструють незадовільний стан справ, а саме: рівень страхових виплат на низькому рівні, ступінь капіталізації страховиків відстає від інфляції [4], велика кількість шахрайства як з боку страхувальників так і з боку страховиків [3, с. 244-245].

Така ситуація доказує, що існуюча система аудиту фінансової звітності страхових організацій є неефективною та потребує термінового осучаснення. Також на сьогодні контроль за діяльністю страхових організацій зі сторони Уповноваженого органу (з 1 липня 2020 року функції якого покладено на Департамент нагляду за страховим ринком Національного банку України) містить формальний характер, тобто збір інформації.

Таким чином, запровадження пруденційного нагляду за діяльністю страхових організацій надасть можливість своєчасно реагувати на зміни в діяльності страховиків, постійно аналізувати можливість виникнення різних ризиків та запроваджувати превентивні заходи для їх зменшення або унеможливлення.

Пруденційний нагляд за діяльністю страхових організацій повинен стати більш проактивним та перспективним, тобто діяти на упередження ризиків, а не боротися зі вже існуючими проблемами. Таким чином, необхідно Національному банку України як найшвидше запроваджувати ризик-орієнтований підхід у нагляді за діяльністю страховиків.

В умовах ринкових відносин зростає попит на якісні страхові послуги, тому запровадження фінансового аудиту як елементу пруденційного нагляду страховиків дозволить посилити конкуренцію на страховому ринку, вчасно виявити нечесних учасників страхового ринку.

Література:

1. Про затвердження Положення щодо пруденційних нормативів професійної діяльності на фондовому ринку та вимог до системи управління ризиками : Рішення Нац. комісії з цінних паперів та фондового ринку від 01 жовт. 2015 р. № 1597. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1311-15#Text> (дата звернення: 11.11.2020).
2. Про страхування : Закон України від 07 бер. 1996 р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 11.11.2020).
3. Семенович Т.А. Проблеми і перспективи становлення страхового ринку в Україні. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2007. № 12. ч. 1. С. 242-247.
4. Шірінян Л.В. Конкурентоспроможність страхового ринку України в сучасних умовах. *Економіка України*. 2011. № 7. С. 37-48.
5. Шірінян Л.В. Фінансовий аудит страховика як метод контролю і регулювання діяльності страхової компанії. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 7 (134). С. 114-119.
6. Barth M. (2003) Risk-Based Insurance Solvency Regulation in the U.S., Presented at World Bank Contractual Savings Conference Supervisory and Regulatory Issues in Private Pensions and Life Insurance, November.

Мехришвили Теона
Помощник Президента
Международная Академия социально-экономических наук
г. Тбилиси, Грузия

**НАЛОГОВАЯ ПОЛИТИКА ГОСУДАРСТВА
В ОТНОШЕНИИ СФЕРЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ
С УЧЁТОМ СПЕЦИФИКИ ДАННОЙ СФЕРЫ
И ПАНДЕМИИ КОРОНАВИРУСА COVID-19**

Исследование и решение проблем налоговой политики государства имеет принципиальное значение как для эффективного функционирования сферы высшего образования, также и для эффективного функционирования общества и государства в целом.

Следовательно, эффективное управление общественно-государственной системой не представляется возможным без наличия налоговой политики государства, учитывающей, с одной стороны, необходимость эффективного функционирования экономики, и, с другой стороны, что самое главное, для эффективной реализации интересов народа. Притом, важно обратить внимание здесь на то, что было бы глубоко ошибочно считать проблемы налоговой политики государства одинаковыми применительно к разным – ко всем – сферам общественной жизни, без учета их специфических особенностей.

В связи с этим, принципиально важно обратить особое внимание на необходимость учёта специфических особенностей сферы высшего образования, ибо от эффективного функционирования данной сферы во многом зависит эффективное функционирование общества и государства. Следовательно, с учетом специфики сферы высшего образования необходим особый подход к проблеме налоговой политики государства применительно к данной сфере.

Несмотря на вышеотмеченное, проблеме налоговой политики государства применительно к сфере высшего образования не уделяется должное внимание. Целью данного научного исследования является внедрение особого подхода к проблеме налоговой политики государства применительно к сфере высшего образования, с учетом специфики и социальной значимости данной сферы. Задачей же исследования является обоснование необходимости особого подхода к проблеме налоговой политики государства применительно к сфере высшего образования, опять-таки с учетом специфики и социальной значимости данной сферы.

Актуальность решения проблем высшего образования, и, в частности, решения проблемы подготовки высококвалифицированных специалистов в сфере высшего образования не вызывает сомнения, ибо без решения данных проблем, как отмечалось и выше, не представляется возможным эффективное функционирование общества и государства.

Исходя из вышеотмеченного, в системе государственного управления

особое внимание должно быть уделено решению проблем высшего образования. Притом, в связи с проблемами высшего образования, необходимо отметить, что было бы ошибочно обойти без внимания проблему налоговой политики государства применительно к сфере высшего образования.

Необходимость особого подхода к проблеме налоговой политики государства применительно к сфере высшего образования становится весьма актуальной с учетом наличия в обществе и в государстве финансирования образования не только за счет государства – не только за счет государственного бюджета, но и с учетом наличия финансирования образования за счет самих студентов высших образовательных учреждений. В связи с этим принципиально важно учесть, что образование вообще, и, в частности, высшее образование – это дело особой государственной важности, это дело, требующее особой государственной заботы и особого государственного внимания, ибо когда финансирование высшего образования осуществляется за счет самих студентов, то тем самым экономятся финансовые средства государственного бюджета, которые должны были бы быть направлены на обучение тех, кто сами финансируют свое обучение. Следовательно, налоговая политика государства должна учитывать специфику сферы образования, и, в том числе, специфику сферы высшего образования, а значит, государственная власть должна разработать особый подход к данной сфере, с точки зрения налоговой политики.

В частности, государственная власть, при разработке налоговой политики и при совершенствовании налоговой системы, должна учитывать, что сфера образования, которая финансируется за счет самих обучающихся, во многом способствует экономии государственных бюджетных средств, ибо фактически обучающиеся (и их семьи) сами финансируют свое обучение, а тем самым, обучающиеся сами – за свой счет – готовят кадры для государства, что должно было бы финансироваться из государственного бюджета.

Именно с учетом всего отмеченного, необходим особый подход к проблеме налоговой политики государства применительно к сфере образования, и, в частности, к сфере высшего образования, что должно способствовать развитию образования и науки, а, следовательно, должно способствовать эффективному функционированию общества и государства в интересах народа. Притом, принципиально важно учесть, что развитие образования является необходимым условием развития науки, а без творческого развития науки социально-экономический прогресс не представляется возможным. С этой точки зрения особый интерес представляет проблема творческого развития науки, что немислимо без развития высшего образования, и что требует особой заботы со стороны государства.

В частности, в процессе государственного управления принципиально важно учесть необходимость создания условий для творческого развития науки в сфере высшего образования. В этой связи следует исходить из того, что, как отмечает профессор Альфред Кураташвили: «Творческое развитие науки – необходимая интеллектуальная основа эффективного функционирования общества, государства и человечества в целом. Для решения вышеотмеченной

проблемы принципиальное значение имеет создание условий, способствующих творческому развитию науки, ибо нередко создающиеся искусственные препятствия на пути творческого развития науки могут стать лишь причиной торможения общественного и государственного развития» [1, с. 92-93].

Несмотря на вышеотмеченное, такие случаи нередко имеют место, хотя в соответствии с Конституцией Грузии (Статья 20): «1. Свобода творчества обеспечивается. Право на интеллектуальную собственность защищено. 2. Вмешательство в творческий процесс, цензура в сфере творческой деятельности не допускаются» [2].

Следовательно, именно с учетом всего отмеченного, необходим особый подход к проблемам творческого функционирования сферы высшего образования, и, в том числе, к проблемам налоговой политики государства применительно к сфере высшего образования, что должно способствовать развитию образования и науки, а значит, должно способствовать эффективному функционированию общества и государства в интересах каждого человека – в интересах народа. Притом, принципиально важно отметить, что со стороны государственной власти (со стороны государственных властей) требуется особый подход к сфере высшего образования, вообще, и, в том числе, к налоговой политике государства в отношении сферы высшего образования.

Заслуживает специального внимания тот факт, что проблемы высшего образования, так же, как и проблемы общества, государства и человечества в целом, особенно усложняются и обостряются в условиях пандемии коронавируса COVID-19, что требует принятия неотложных и неординарных мер со стороны государственных властей.

Литература:

1. Кураташвили Альфред А. Интеллектуальная собственность ученого – главный критерий аккредитации его докторской образовательной программы!!! *Государственное управление: Проблемы теории и практики* : Материалы Междунар. науч. конф. 11-12 сент. 2012 г., Тбилиси : Международное издательство «Прогресс», 2012. С. 92-102.
2. Конституция Грузии от 24 авг. 1995 г. № 786. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/30346/36/ru/pdf> (дата обращения: 20.11.2020)

Мици Алексей

доктор экономических наук, доцент
заведующий кафедрой финансов и банковского дела

Зусин Владимир

доктор технических наук, профессор
профессор кафедры финансов и банковского дела
ГВУЗ «Приазовский государственный технический университет»
г. Мариуполь, Украина

Міци Олексій

доктор економічних наук, доцент
завідувач кафедри фінансів та банківської справи

Зусін Володимир

доктор технічних наук, професор
професор кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
м. Маріуполь, Україна

ЭТИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ, КАК ФАКТОР ЕЁ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ, ЯК ФАКТОР ЇЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Экономика, включая все её подсистемы, относится к социальным наукам, то есть не может существовать в отдельности от социума – человеческого общества, отношений людей внутри него, их взаимодействий и объединений. Поэтому, в отличие от физических законов, эффективность действия законов экономики и связанных с ними инструментов напрямую зависят от особенностей развития социума. Действительно, сложно представить современную фондовую биржу с её опционами, фьючерсами, свопами и другими инструментами где-нибудь в Древнем Риме.

Более свежим примером может служить работоспособность рыночных законов на историческом поле, оставшемся после разрушения командно-административной системы регулирования, принятой в СССР. В течение 70 лет на огромной территории практически не действовали фундаментальные законы спроса и предложения. Когда же был осуществлен поворот в сторону рыночной экономики, это было сделано настолько резко и неэтично, что негативные последствия ощущаются до сих пор. В частности, в Украине практически отсутствует полноценный фондовый рынок, который является обязательным условием для эффективного функционирования и устойчивого развития экономики.

Рассмотрим основные предпосылки и ключевые точки его формирования.

Начальные этапы развития финансовой системы Украины приходятся на первую половину 1990-х годов. В это время, пользуясь несовершенным законодательством, недостаточной компетентностью, а зачастую и

коррупционностью контролирующих органов, отсутствием финансовой грамотности, в стране появилось множество откровенно мошеннических организаций, предлагавших к продаже различные «ценные» бумаги. Энтузиазм населения в плане приобщения к финансовым рынкам был большим, и вкладчиков было много. Но большинство из тех, кто тогда вложили деньги в эти бумаги, в итоге остались ни с чем. При этом практически никаких попыток по поиску мошенников и возврату вкладов со стороны государства не последовало. Это резко охладило интерес к таким операциям со стороны населения и первый шанс создать полноценный финансовый рынок был упущен.

С этой же позиции крайне неудачным следует признать время начала приватизации крупных государственных предприятий во второй половине 1990-х годов. В ходе приватизации работники таких предприятий получили на руки сравнительно большие пакеты акций. Однако ничего сделать с ними было нельзя. Дивиденды предприятия не платили и, в конце концов, большинство акций было продано намного дешевле номинала представителям нарождающихся финансово-промышленных групп. Это стало началом возникновения крупного бизнеса в Украине и окончательно повлияло на выбор между американской моделью акционирования (много мелких собственников) и европейской (несколько крупных собственников) в пользу последней. Большинство недавних акционеров вскоре почувствовали себя обманутыми, и второй шанс финансовой системы стать на рыночные рельсы также был упущен.

В конце 1990-х – начале 2000-х годов в Украине была проведена серьезная работа по кодификации финансового законодательства. Была создана полноценная инфраструктура, соответствующая уровню развитых стран с рыночной экономикой. Время с 1999 по 2008 год является самым длительным периодом экономической стабильности и роста в истории независимой Украины. Но только к концу этого периода снова можно наблюдать оживление интереса к финансовым рынкам. Возросли объемы операций, большую часть в которых занимали акции и облигации предприятий (88% от общего объема организованного рынка в 2007 году) [1]. Стали появляться многочисленные инвестиционные фонды, позиционирующие себя как посредники между физическими лицами и фондовым рынком. Но очередную попытку становления полноценного фондового рынка в Украине похоронил финансовый кризис 2008 года, а потом окончательно добил кризис 2014 года, после которого главным инструментом на фондовых биржах в нашей стране окончательно и безальтернативно стали облигации внутреннего государственного займа (ОВГЗ). По состоянию на 2020 год операции с ними составляют более 98% объема торгов на украинских биржах [2].

Самым очевидным выводом из приведенной хронологии является вывод о том, что процесс формирования полноценных фондовых рынков постоянно нарушался внешними стрессами. То есть «так получилось». Однако при более детальном рассмотрении проблемы этот вывод сложно признать правильным. Действительно, примеры из прошлого других стран показывают, что, несмотря

на регулярные кризисы, финансовые рынки в них не только не ослабевали, но и каждый раз возрождались с новой силой. Это свидетельствует о том, что внешние причины не главные, а основная причина в том, что за четверть века в Украине акции так и не стали привлекательным инструментом для большинства групп акционеров.

Действительно, вкладывая деньги в ценные бумаги, акционер может преследовать такие цели, как:

- получение дивидендов;
- участие в управлении предприятием;
- кратковременная спекуляция на изменении курса.

Первая из них в Украине практически недоступна, поскольку подавляющее большинство предприятий не выплачивают дивиденды. При этом большинством исследователей в качестве основы функционирования рынка называется именно функция получения дивидендов, размер которых формирует и курс акций.

Именно дивиденды привлекают мелких инвесторов и обеспечивают реализацию эмитируемых предприятиями акций, что обеспечивает эффективное посткризисное восстановление и последующий рост экономики. Но этическая модель отечественного бизнеса (при явном попустительстве государства) сформировалась таким образом, что мелкие акционеры воспринимаются им не как поддержка, а скорее – как обуза. Поэтому бизнес на протяжении почти всего периода своего развития препятствовал их появлению. Это подтверждает и ситуация вокруг принятого в 2017 году Закона о принудительном выкупе акций миноритарных акционеров.

Такая этическая модель имеет некоторые преимущества в краткосрочной перспективе, уменьшая расходы и давая дополнительный инструмент по управлению финансовыми потоками. Но в долгосрочной перспективе она лишает предприятия одного из наиболее эффективных инструментов долгосрочного финансирования и резко ухудшает долгосрочную стабильность финансовой системы и её способность к восстановлению.

Концентрация акций в одних руках и укрупнение пакетов приводит к затуханию биржевой активности, упрощает вывод капиталов за рубеж (что наглядно показал кризис 2014 года), увеличивает уровень финансовой безграмотности, увеличивает степень социального и экономического расслоения населения. Кроме того, это практически лишает страну эффективных макроэкономических рычагов управления экономикой.

Резюмируя изложенный материал, необходимо отметить, что, поскольку экономика неотделима от социума, одним из её свойств является свойство «забывать» потерявшие актуальность правила и законы. Поэтому Украина всё еще имеет шанс получить в будущем полноценный и эффективный финансовый рынок. Но для этого должны быть созданы соответствующие условия на различных уровнях: на законодательном уровне – стимулирование выплат дивидендов акционерными обществами, эффективное антимонопольное законодательство; на экономическом – стабильность; на образовательном – финансовая грамотность; на этическом – отказ от концепции «моя хата с краю».

Література:

1. Назарчук М.И. Фондовый рынок Украины в 2008-2010 годах. *Управління економікою: теорія та практика*: зб. наук. праць. Донецьк, 2011. С. 183-205.
2. НКЦПФР: Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом січня-вересня 2020 року. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/user_files/content/62/veresen_2020.doc (дата звернення: 20.11.2020).

УДК 657

Мустеца Ірина

кандидат економічних наук

доцент кафедри обліку і оподаткування

Чернівецький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

м. Чернівці, Україна

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ РОЗРАХУНКІВ ЗА ПОДАТКАМИ І ПЛАТЕЖАМИ СУБ'ЄКТАМИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Облікова політика залежить від інтересів різних груп користувачів облікової інформації. Тому на її формування впливають внутрішні та зовнішні фактори. До основних внутрішніх факторів, що впливають на вибір облікової політики, слід віднести: вид діяльності; правовий і організаційний статус (форма власності); організаційну структуру; поточні та перспективні плани розвитку; кадрове та матеріально-технічне забезпечення бухгалтерської служби. Відповідно до зовнішніх – система оподаткування; підпорядкованість (ступінь свободи дій); система інформаційного забезпечення підприємства. У контексті обліку розрахунків за податками на підприємствах, одним із найголовніших зовнішніх факторів впливу є система оподаткування, зокрема вимоги законодавства щодо механізму визначення розміру зобов'язань за розрахунках за податками і зборами та відображення їх в обліку.

Облікова політика в частині розрахунків за податками й платежами, в тому числі на підприємствах малого бізнесу, націлена на пошук раціональних шляхів зниження навантажень на облікових працівників у частині здійснення вибірки необхідних даних із облікової інформації та здійснення відповідних податкових розрахунків, забезпечення утворення такої методики бухгалтерського обліку податкових розрахунків, яка б дала змогу зменшити податкове навантаження на підприємство, уникати помилок та убезпечувала підприємство від штрафних санкцій за недостовірно відображену інформацію у податковій звітності [1].

На формування облікової політики розрахунків за податками також впливають положення вже діючої облікової політики підприємства в частині тих положень, які взаємопов'язані з обліком розрахунків за податками.

Загалом на практиці формування облікової політики підприємства здійснюється поетапно. Проте, в економічній літературі наводять різні підходи до визначення кількості етапів формування облікової політики. Пропонуємо

процес формування облікової політики в частині розрахунків за податками та зборами здійснювати за наведеними етапами (рис. 1). Також процес формування облікової політики полягає у виборі та розробці методичних прийомів, способів і процедур ведення й організації бухгалтерського обліку з числа затверджених нормативними актами з бухгалтерського обліку та аналізі їх придатності до умов діяльності малого підприємства.

Рисунок 1 – Етапи формування облікової політики розрахунків за податками і платежами [6, с. 377–392]

Послідовність дій підприємства при формуванні облікової політики в частині питань, які не регламентовані однозначно чинним законодавством не передбачена, а рекомендації щодо складання розпорядчого документа про облікову політику підприємства повною мірою не враховують облікового стандарту бухгалтерського обліку МСБО 8 «Облікові політики, зміни в

облікових оцінках та помилки», при відсутності прописаних чинними МСБО вимог, слід використовувати домовленості, національні правила та облікову практику [4].

Обліковці під час формування облікової політики на малих підприємствах можуть спиратися на власне професійне бачення та досвід, виходячи з галузевої практики, щодо конкретних операцій, а також використовувати теоретичні розробки науковців і фахові літературні джерела.

Основним завданням облікової політики є вибір найбільш прийнятних для конкретного підприємства методів обліку та на їх основі складання фінансової звітності, що відповідає встановленим якісним характеристикам. Зазначене дає можливість накопичити необхідну для користувачів інформацію та своєчасно її надати, тобто реалізувати інформаційну функцію обліку. Оскільки складовими обліку, що ведеться на підприємстві, є фінансовий, управлінський та облік для потреб оподаткування, тому не можна розглядати облікову політику, базуючись лише на Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [3] та П(С)БО [5]. Підприємство, крім фінансової звітності, складає інші види звітності, в тому числі і податкову, тому до складу його облікової політики треба віднести також добір елементів обліку для потреб оподаткування, форми його ведення з урахуванням умов господарювання підприємства. Потрібно зважити і на норми Податкового кодексу України [2], оскільки при формуванні робочого плану рахунків доцільно включити до нього не тільки рахунки для ведення фінансового обліку, а й ув'язати їх із рахунками, які дозволяють накопичувати інформацію для податкової звітності.

Отже, усі складові обліку потребують розробки переліку форм первинних документів, облікових реєстрів, що використовуються підприємством для узагальнення інформації тощо. Крім того, при формуванні політики обліку для потреб оподаткування слід враховувати розбіжності в методиці, передбаченій правилами бухгалтерського обліку та податковим законодавством, а також обрані підприємством механізми узгодження їх показників. Отже, організовуючи свою роботу, бухгалтеру передусім необхідно знати послідовність своїх дій, тобто в якому порядку слід записувати інформаційні дані і в які облікові реєстри.

Література:

1. Бухгалтерський облік : навч. посібник / Давидюк Т.В., Манойленко О.В., Ломаченко Т.І., Резніченко А.В. Харків : Видавничий дім «Гельветика», 2016. 392 с.
2. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 11.11.2020)
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-14-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. (дата звернення: 11.11.2020)
4. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг 2016-2017 рр. URL: <http://apu.com.ua/> (дата звернення: 11.11.2020)
5. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 11.11.2020)
6. Коблянська О.І. Фінансовий облік : Навчальний посібник. 2-ге вид., випр. і доп. К. : Знання, 2007. 471 с.

Мустеца Ірина
кандидат економічних наук
доцент кафедри обліку і оподаткування
Дячук Валерія
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Чернівці, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАЛОГО БІЗНЕСУ

На сучасному етапі розвитку та формування сфер малого бізнесу відіграє важливу роль контроль та результативність діяльності підприємства, його ефективність на ринку в цілому. Саме для цього, помічником слугує служба внутрішнього аудиту. Аудит в першу чергу виконує управлінську функцію, вказує на недоліки та дає змогу зменшити ризик помилок, а також дійти до поставлених цілей в найближчий час.

Вивчивши напрацювання науковців можна сказати, що визначення поняття внутрішнього аудиту хоча й різні за змістом, але їх можна об'єднати в підходи, які наведені на рис. 1

Рисунок 1 – Різні підходи до визначення поняття внутрішній аудит [7]

У нашій державі малий бізнес в порівнянні з іншими країнами є лідером по наданню послуг та реалізації великої кількості товару. Сплата податків та надання робочих місць в Україні є невід'ємною частиною саме цієї сфери. Однак є і інша сторона цієї діяльності – це крадіжки, ухилення від сплати платежів, недостовірна інформація тощо. Проведення внутрішньої аудиторської діяльності грає важливу роль не тільки на підприємстві, а і в економіці. Проте, кожен керівник чи власник приймає сам рішення про необхідність внутрішнього аудиту на підприємстві [6].

Важливо зазначити, що згідно із Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» відповідальний в першу чергу за надійність та удосконалення в системі внутрішнього контролю і всього бухгалтерського обліку, є його директор або уповноважена особа [1].

Перевірка фінансової звітності аудиторами, дає певний обсяг інформації та показує загальну картину щодо відображення стану справ з метою покращення фінансових результатів. Прийняття правильних і цілеспрямованих рішень можливе лише у випадку повноти та достовірності звітності, при правильній організації заповнення даних та обробки інформації. Ще одним головним чинником для внутрішнього аудиту можуть слугувати відомості про інвентаризацію.

Завдяки цьому процесу забезпечується виявлення шляхом зіставлення фактичної наявності із даними бухгалтерського обліку. Результати по перевірці аудитори вносять в аудиторський звіт передаючи в кінці власнику підприємства із можливо зазначеними порушеннями. Можна виділити декілька позитивних факторів проведення аудиту для підприємства:

- збільшує ефективність роботи та усуває недоліки;
- контролює виробництво, реалізацію, надання послуг;
- слугує для удосконалення системи бухгалтерського обліку;
- вказує на причини та дає поштовх на вирішення.

Але, нажаль, є і негативні риси внутрішнього контролю, а саме:

- існує хибна можливість створення уявлення зовнішніх аудиторів про стан підприємства на основі ознайомлення звітів внутрішніх аудиторів;
- принцип незалежності виконується не завжди в належній мірі [5].

Варто зазначити, що внутрішній аудит в Україні достатньо відрізняється від аудиту зарубіжних країн. Основними проблемами розвитку аудиту в нашій державі є недостатня кількість нормативного та методологічного забезпечення.

Ефективність служби внутрішнього аудиту на малих підприємствах в більшості випадків залежить від того, наскільки логічно і детально сформовано положення даної служби. Також відомо, що аудит не існує без дотримання принципів, що є необхідною умовою досконалості, що наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Принципи та ознаки внутрішнього аудиту на підприємстві [4]

Принцип	Ознака
Повноти	Цей принцип означає, що всі елементи контролю мають підлягати перевірці
Незалежності	Оцінку об'єкту аудитор має винести на свій професійний розсуд, без тиску з тієї чи іншої сторони
Визначеності	Проведення внутрішнього контролю повинно підпорядковуватися вирішенню певного завдання і подачі його конкретним користувачам
Єдності	Це єдине методичне управління аудиторською діяльністю по відношенню до однакових об'єктів аудиту
Економічності	При здійсненні діяльності аудитора, отримання даних має понести мінімальні затрати часу і праці
Циклічності	Застосування усіх форм аудиту в правильній послідовності: попередній, поточний, наступний
Узгодженості	Узгодження аудиторської діяльності з іншими управлінськими функціями

Отже, система внутрішнього аудиту на підприємствах малого бізнесу є доцільною та ефективною для успішного розвитку суб'єкта господарювання в постійних змінах середовища та збільшення складності процесів управління.

Внутрішній контроль позначається на фінансовій діяльності підприємства, є методом перевірки інформації, яку використовують для усунення зловживань, попередження помилок у бухгалтерському обліку та уникнення ризиків.

Література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-14-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. (дата звернення: 11.11.2020)
2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 груд. 2017 р. № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#n322> (дата звернення: 11.11.2020)
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. 2015 року. К.: АПУ. 985 с. URL: <http://apu.com.ua/> (дата звернення: 11.11.2020)
4. Кодекс етики професійних бухгалтерів (КЕПБ). URL: <http://apu.com.ua/> (дата звернення: 11.11.2020)
5. Азима В.І. Позитиви аудиту ефективності. *Фінансовий контроль*. 2004. № 6. С. 14-15
6. Поліщук О.В., Цимбал В.В. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/392> (дата звернення: 11.11.2020)
7. Мустеца І.В. Теоретичні та практичні аспекти внутрішнього аудиту суб'єктів державного сектору. *Вісник ЧТЕІ КНТЕУ*. 2019. Вип. II (74). С. 178-186.

УДК 657

Мустеца Ірина
кандидат економічних наук
доцент кафедри обліку і оподаткування
Гаврилюк Катерина
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Чернівці, Україна

ОСНОВИ ПОБУДОВИ ТА ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЗВІТНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

У сучасних умовах стану економіки України особливо важливим для забезпечення беззбиткової діяльності суб'єктів господарювання та запобігання їх банкрутству є систематичний і якісний аналіз фінансової діяльності, зокрема, аналіз фінансових звітів [1, с. 228].

Фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [1, с. 230].

Метою ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства [1, с. 232].

Фінансова звітність класифікують за такими ознаками:

I. За економічним змістом звітність поділяють на оперативну, фінансову, бухгалтерську, податкову та статистичну.

II. За періодами складання фінансова звітність поділяється на періодичну (місячну, квартальну) і річну звітність.

III. За обсягом показників розрізняють індивідуальну, консолідовану та зведену фінансову звітність.

IV. За порядком регулювання та роллю в управлінні звітність поділяється на державну і внутрішньогосподарську.

V. За місцем використання розрізняють звітність зовнішню і внутрішню [1, с. 235].

Для прийняття економічних рішень користувачам фінансових звітів необхідна інформація про фінансовий стан, результати діяльності і зміни у діяльності підприємства. Вказані інформаційні потреби обумовили склад фінансової звітності, до якої в Україні відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» належать:

- Форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» ;
- Форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» ;
- Форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів»;
- Форма № 4 «Звіт про власний капітал»;
- Форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» [4].

1) Основною формою фінансової звітності є Баланс. Бухгалтерський Баланс – це звіт про стан засобів установи, що відображає її активи, капітал і зобов'язання у синтезованому вигляді на певну дату. За формою бухгалтерський Баланс представляє собою двосторонню таблицю, ліва сторона якої називається «Актив», який відображає інформацію про стан і наявність господарських засобів підприємства за їх складом і виникненням на певну дату в єдиному вимірнику. Права сторона «Пасив» відображає інформацію про стан джерел господарських засобів на певну дату в єдиному грошовому вимірнику. Головною властивістю Балансу є рівність підсумків активу і пасиву, тобто підсумків активу балансу повинен дорівнювати сумі зобов'язань та власного капіталу, що ґрунтується на подвійному запису господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку:

$$\text{Активи} = \text{Власний капітал} + \text{Зобов'язання}$$

Активи включають у себе всі ресурси, які контролюються підприємством у результаті минулих подій і використання яких, як очікується, призведе до одержання економічних вигод у майбутньому. Зобов'язання – це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої у майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди. Власний капітал являє собою частину в активах підприємства, яка залишилася після вирахування його зобов'язань [2, с. 256].

2) Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), визначення якого наведено у НП(С)БО 1 – це звіт про доходи, витрати, фінансові

результати та сукупний дохід. Метою складання цього звіту є надання користувачам повної, правдивої і неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки та сукупний дохід підприємства за звітний період. Основними елементами Звіту про фінансові результати є доходи та витрати [2, с. 258]. Форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» подається зацікавленим користувачам щоквартально та за звітний рік. Структура Звіту про фінансові результати за НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: I – Фінансові результати; II – Сукупний дохід; III – Елементи операційних витрат; IV – Розрахунок показників прибутковості акцій [4].

3) Звіт про рух грошових коштів – це звіт, який відображає надходження і видаток грошових коштів у результаті діяльності підприємства у звітному періоді. Звіт про рух грошових коштів складається з трьох окремих розділів, в яких відображають рух грошових коштів за видами діяльності: Розділ I – Рух коштів у результаті операційної діяльності; Розділ II – Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності; Розділ III – Рух коштів у результаті фінансової діяльності [2, с. 260].

4) Звіт про власний капітал – це звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду. Метою складання звіту про власний капітал є розкриття інформації про зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду. До власного капіталу, який відображають у Звіті про власний капітал, належить: зареєстрований капітал, капітал у дооцінках, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток, неоплачений капітал, вилучений капітал. В основу складання Звіту про власний капітал покладено фінансову концепцію капіталу, яка математично виражається похідним балансового рівняння:

$$\text{Капітал} = \text{Активи} - \text{Зобов'язання}$$

5) Примітки до річної фінансової звітності. Усі підприємства у ньому розкривають призначення та умови використання кожного елемента власного капіталу (крім зареєстрованого (пайового) капіталу). Акціонерні товариства наводять у Примітках інформацію про: загальну кількість та номінальну вартість акцій, на які передбачається здійснити передплату; загальну кількість та номінальну вартість акцій, на які здійснено передплату, порівняно з передбаченими величинами; загальну суму коштів, одержаних у ході передплати на акції [3, с. 36].

Отже, бухгалтерська фінансова звітність підприємств являє собою систему узагальнених показників, які характеризують підсумки господарсько-фінансової діяльності підприємства за минулий період (місяць, квартал, рік). Вона складається підрахунком, групуванням, і спеціальною обробкою даних поточного бухгалтерського обліку і є його завершальною стадією.

Література:

1. Бутинець Ф.Ф. Звітність підприємств : навчальний посібник. Житомир : ЖДТУ, 2006. С. 428-435
2. Верига Ю.А. Звітність підприємств : навчальний посібник. Київ : Цент навчальної літератури, 2005. С. 656-660 с.

3. Гуцаленко Л.В., Марчук У.О. Фінансова звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності: вимоги та реалії впровадження. *Економіка АПК*. 2019. 36 с.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ М-ва фінансів України від 07 лют. 2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 20.10.2020)

УДК 338.2:65.011.56

М'ялик Мирослава
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Таращенко Володимир
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри аудиту та економічного аналізу
Університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна

ЕЛЕКТРОННИЙ КАБІНЕТ ПЛАТНИКА ПОДАТКІВ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА АВТОМАТИЗОВАНИХ ЕЛЕКТРОННИХ СЕРВІСІВ В ОПОДАТКУВАННІ

Пріоритетним напрямом державної політики в Україні є розвиток сучасного інформаційного суспільства та впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, а саме Інтернет-технологій, в усі сфери державного і суспільного життя.

Наявність електронних сервісів – це реформування формату відносин з платниками, завдяки якому скорочується час на оформлення та подання звітності до органів податкової служби, підвищується оперативність надання та якість звітності, знижуються корупційні ризики завдяки уникненню безпосереднього спілкування з працівниками контролюючих органів [1].

Електронні сервіси для платників податків постійно вдосконалюються. Наразі до послуг платників – близько сорока сучасних електронних сервісів, які забезпечують дистанційне спілкування громадян і представників бізнесу з фахівцями органів ДПСУ [2]. Тобто, кожен з платників податків може обрати для себе зручний формат послуг в електронному вигляді, який заощадить робочий час.

На сьогоднішній день, однією з найбільш важливих автоматизованих інформаційних систем, що використовується контролюючими органами для адміністрування податків, є Електронний кабінет платника податків – новий електронний сервіс вебпорталу ДПС України, який за допомогою спеціального інструмента доступу (наприклад, електронної картки платника податків) з використанням електронно-цифрового підпису дозволить платнику податків працювати з органами податкової служби в режимі реального часу [1]. Електронний кабінет платника податків дещо спрощує роботу як фізичних, так і юридичних осіб, оскільки ним можна користуватися лише за допомогою персонального комп'ютера підключеного до інтернету та встановленого на

нього браузеру за умови попередньої авторизації платника податків на веб-порталі ДПС України.

Електронний кабінет платника податків є захищеним, персоналізованим та безпечним електронним сервісом, який надає безконтактні способи взаємодії платників податків та ДПСУ з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Призначенням Електронного кабінету платника податків вважається надання платнику податків можливості реалізувати свої обов'язки та права у сфері оподаткування в режимі online.

До основних переваг комп'ютеризованої обробки даних платників податків в електронному кабінеті платника входять:

- режим онлайн – не потрібно встановлювати програму на комп'ютер;
- можливість роботи як з ПК, так і зі смарт-пристроями;
- режим роботи «24/7», окрім часу, необхідного для технічного обслуговування електронного кабінету платника;
- використання електронного цифрового підпису будь-якого акредитованого центру сервісу ключів;
- ключі електронно-цифрового підпису можна завантажувати не лише із зовнішнього носія (флешки, диска), але і безпосередньо з комп'ютера (файловий ключ).

Сучасний Електронний кабінет платника податків дозволяє перевести в електронний формат певні види реєстрів податкового обліку, спростити технології електронних перевірок, провести спрощення процедури адміністративного оскарження, скоротити кількість перевірок платників податків. Функціональні можливості надають користувачу електронного кабінету можливість створювати, редагувати, підписувати та надсилати податкову, пенсійну та статистичну звітність до ДПСУ, Пенсійного фонду України та органів статистики [2].

Однак попри те, що даний електронний сервіс автоматизує облік розрахунків за податками і платежами, систематизує інформацію, дозволяє в кілька разів зменшувати трудові витрати в даній області, що, безсумнівно, має позитивний вплив, його використання супроводжується і низкою проблемних аспектів. Незважаючи на те, що такі сервіси як Електронний кабінет суттєво спрощують ведення обліку податкових платежів і розрахунків по них, ускладнюється процес застосування ІТ, наприклад, підвищеною складністю програмного забезпечення. Тобто переважно ці програми дуже складні, а відтак дорогі і потребують періодичного сервісного обслуговування висококваліфікованими програмістами.

Проте, не зважаючи на певні недоліки, Електронний кабінет є надійним сервісом ДПС України і дозволяє платнику співпрацювати з органами податкової служби в режимі реального часу. Він є захищеним, персоналізованим та безпечним і надає можливість безконтактної взаємодії платників та фахівців органів ДПС.

Література:

1. Єланська Ж.Ю., Лега О.В. Можливості електронного кабінету платників податків.

Наукове забезпечення економічного розвитку, правового регулювання і управління в агропромисловому комплексі : Міжнар. наук.-практ. конф., 29 бер. 2019 р. Полтава. ПДАА. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/6564/1/%...%B0.pdf> (дата звернення: 19.11.2020)

2. Електронні сервіси Державної фіскальної служби. URL: <http://kyivobl.sfs.gov.ua/diialnist/ya-mayu-pravo!/print-375316.html> (дата звернення: 19.11.2020)

УДК 330.369.011.519.24

Надрага Василь

доктор економічних наук, доцент
професор кафедри управління персоналом та економіки праці
Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України

Баланда Анатолій

доктор економічних наук, професор
професор спеціальної кафедри
Національна академія Служби безпеки України
м. Київ, Україна

МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ ПРИВАТНОГО СЕКТОРА У ФІНАНСУВАННІ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ

Поняття соціального ризику безпосередньо пов'язане з проблемою визначення причини небезпек та загроз, які виникають і проявляються в межах соціальної сфери суспільства; вони є результатом невідповідності дій суб'єкта і об'єкта ризику змінам соціального середовища. У широкому розумінні, соціальні ризики – це можливі негативні прояви у функціонуванні соціальних інститутів, евентуальне уповільнення процесів суспільного відтворення, формування соціальної нестабільності та напруженості; у вузькому – це цілеспрямована поведінка суб'єкта соціуму, яка спостерігається за умови невизначеності результату.

Зобов'язання держави щодо фінансування соціальних послуг мотивують приватний сектор до поліпшення їх якості та оптимізації управління об'єктами соціальної інфраструктури. Упровадження соціальних критеріїв ефективності бюджетного фінансування створить додаткові стимули для вирівнювання можливостей державного та приватного секторів у соціальній сфері. За такої оптимізації уряди багатьох країн отримують можливість вирішувати нагальні проблеми фінансування інших, наприклад, екологічних проблем [1].

Невизначеність моделі та параметрів бюджетного фінансування окремих видів соціальних ризиків на сьогодні є досить поширеною практикою. Якщо у людини виникає неоднозначна складна ситуація, то для її формалізації доцільно застосовувати стохастичну модель, однак існує також і вибір між іншими моделями. Навіть після побудови конкретної параметричної моделі правильне визначення її параметрів залишається досить складним завданням. Однак,

застосування стохастичних моделей надає нові можливості щодо їх спрощення, особливо для вирішення фінансових задач. [2]. У найближчі роки повинні бути запроваджені нові правила фінансування соціальних ризиків, які зможуть активізувати розвиток альтернативних шляхів вирішення питань, пов'язаних із зростанням ризиків старіння населення. В числі практичних заходів виділяється жорстка урядова політика економії бюджетних коштів, в теоретичному плані – це побудова математичних моделей фінансової реплікації, що пов'язані з демографічними факторами [3].

У даний час фінансування соціальних витрат в Україні здійснюється не лише за рахунок бюджетних надходжень, але також за рахунок накопичених страхових внесків. Фінансування соціального страхування тією чи іншою мірою здійснюється всіма основними соціальними партнерами – працівниками, підприємцями й державою, витрати яких із соціального страхування є суспільно необхідними для відтворення робочої сили й віднесення їх до собівартості продукції, що є визнанням неподаткового характеру цих витрат.

Оптимальна стратегія соціально-орієнтованої поведінки приватного сектора виходить із можливостей отримання прибутку за мінімізацією власних витрат, а також врахування специфіки соціальних внесків. Узагальнена модель такої стратегії може мати наступний вигляд. Орієнтація на мінімізацію витрат у процесі планування діяльності на довготривалу перспективу можлива в результаті вирішення задачі виду: знайти таке значення y^0 , яке б забезпечувало виконання наступних умов:

$$\begin{aligned} & \max_{0 \leq y \leq F(x)} J(y), \\ & \max_{0 \leq y \leq F(x)} \{-C(y)\}, \quad x \geq 0, \end{aligned} \quad \text{де:}$$

$F(x)$ – виробнича функція,

$J(y)$ – величина доходу,

$C(y)$ – витрати на випуск продукції в об'ємі y .

Поставлену задачу можна дещо видозмінити за допущення рівної важливості для інвестора критеріїв $J(y)$ та $C(y)$, використавши теорему Карліна [4, с. 559] для задач виду: знайти таке значення y^0 , яке буде забезпечувати

$$\max_{0 \leq y \leq F(x)} [J(y) - C(y)].$$

Для знаходження оптимального рішення:

$$y^0 = \arg \max_{0 \leq y \leq F(x)} [J(y) - C(y)]$$

доцільно скористатися умовами Куна-Таккера [5, с. 411]:

$$\begin{cases} P \frac{dy}{dx_i} - \omega_i \leq 0, & i = \overline{1, n} \\ \left(P \frac{dy}{dx_i} - \omega_i \right) \cdot x_i = 0, & \text{якщо } x_i > 0, & i = \overline{1, n} \\ \left(P \frac{dy}{dx_i} - \omega_i \right) \cdot x_i < 0, & \text{якщо } x_i = 0, & i = \overline{1, n} \\ y = F(x), & x = (x_1, x_2, \dots, x_n). \end{cases}$$

Далі реалізуються стандартні методи розв'язання системи чотирьох рівнянь з чотирма змінними. У результаті отримуємо дані, що вказують на інституціональну недосконалість держави – проблема полягає у недосконалості ефективних правових та соціальних інститутів. Разом з цим, бізнес-структури вимушені витратити значні кошти там, де повинна робити це держава. Своєрідною його реакцією стає недотримання норм законодавства як у податковій, так і в соціальній сферах, що призводить до дефіциту бюджетних асигнувань.

Бюджетне фінансування соціальних ризиків виступає однією з ключових функцій соціальної держави. Проте поширення бідності у суспільстві, що традиційно характерна для окремих соціально-демографічних груп (сім'ї з дітьми, інвалідами або безробітними працездатного віку), свідчить про недостатню ефективність соціальної допомоги найбільш незахищеним категоріям населення. Підвищення ефективності бюджетних видатків на соціальний захист населення можливе лише в умовах подальшого реформування як системи соціальної допомоги, що фінансується з бюджету, так і соціального страхування. Підвищення ефективності соціальних видатків в умовах обмеженості бюджетних ресурсів потребує впровадження нових управлінських підходів до планування соціальних видатків. Однією з важливих складових теорії управління соціальними процесами є сукупність кількісних методів дослідження, за допомогою яких можна не лише оптимізувати процес управління, але й звести до мінімуму елемент суб'єктивності при виборі управлінського рішення.

Видатки, пов'язані з управлінням соціальними ризиками можуть успішно перерозподілятися і це дозволить у майбутньому значно скорегувати рівень споживання та наявні на сьогодні пропорції розподілу. Для цього в якості основного пропонується обрати модальний критерій прийняття рішень: орган державного управління буде виходити із найбільш ймовірного стану соціального середовища на протязі визначеного проміжку часу.

Література:

1. Lu Z. et al. Social impact project finance: An innovative and sustainable infrastructure financing framework. *Procedia Engineering*. 2015. Т. 123. С. 300-307.
2. Bannör K.F., Scherer M. Model risk and uncertainty – illustrated with examples from mathematical finance. *Risk-A Multidisciplinary Introduction*. Springer, Cham. 2014. С. 279-306.
3. Mircea I., Covrig M., Serban R. Some mathematical models for longevity risk in the annuity

- market and pension funds. *Procedia Economics and Finance*. 2014. Т. 15. С. 115-122.
4. Benaroya H., Han S.M., Nagurka M. Probabilistic models for dynamical systems. *CRC Press*. 2013. 739 p.
  5. Kuhn H.W. Nonlinear programming: a historical view / Traces and Emergence of Nonlinear Programming. *Birkhäuser, Basel*. 2014. С. 393-414.

УДК 339.54

Назарова Галина

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

Калашнікова Анастасія

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Хоча Держава Україна була юридично утворена у день проголошення незалежності 24 серпня 1991 року, вважаємо, за початок становлення її нормативної бази з регулювання валютного контролю більш правильно брати 1990-ті, коли вона ще була у складі СРСР, оскільки прийняті в ці роки закони ще деякий проміжок часу продовжили функціонувати і після проголошення незалежності. Так, Закон УРСР «Про зовнішньоекономічну діяльність» [6] діяв аж до 1998 року, коли до нього було внесено зміни та замінено слова «Українська Радянська Соціалістична Республіка» на «Україна». Першим спеціальним нормативним документом у сфері саме валютного контролю став Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання та валютного контролю» [8] від 19.02.1993 р. У ньому було окреслено визначальні цілі і напрями валютного контролю, введено поняття органу валютного контролю, положення про звітність по валютних операціях і відповідальності за порушення валютного законодавства.

Декрет Кабінету Міністрів України «Про порядок використання надходжень в іноземній валюті» [9] від 19.02.2020 р. запровадив обов'язковий продаж 50% валютної виручки. Декретом «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» [7] від 23.09.2020 р. визначено граничні терміни відстрочення платежу за експортні поставки та авансування імпорту. Ці нормативно-правові акти заклали основу для розбудови системи валютного контролю в Україні.

У 1997 році Україна оголосила про приведення до відповідності статті VIII Статуту Міжнародного валютного фонду [2], у зв'язку з чим, скасувала вимогу продажу валюти, але, вже у 1998 році ця норма буде відновлена для підтримки курсу гривні.

Серед основних проблем валютного контролю називали, жорсткі норми

валютних обмежень, застарілість законодавчої бази у сфері валютного контролю. Законодавство України передбачає загальний дозвіл на здійснення валютних операцій, але в жорстко обмеженому порядку та із заборонаю певних дій, тобто встановленого режиму валютних обмежень.

Перший крок на курс послаблення валютних обмежень було зроблено шляхом підписання у 2011 році Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» [5], яким перекваліфіковано з кримінальних злочинів у адміністративні проступки правопорушення: порушення порядку зайняття банківською діяльністю, ухилення від повернення виручки в іноземній валюті, незаконне відкриття та використання за межами України валютних рахунків.

21 червня 2018 року було прийнято Закон України «Про валюту і валютні операції» [4], який стає новою точкою розвитку валютного регулювання. Він замінює поняття валютного контролю на валютний нагляд, скасовує декларування валютних цінностей до 10 тис. євро, які переміщують фізичні особи, скасовує індивідуальні ліцензії на здійснення валютних операцій, скасовує обов'язків продаж валютної виручки, спрощує процедуру залучення зовнішніх кредитів, скасовує граничні строки розрахунків по експорту та імпорту. Вказані зміни, по-суті надають можливості юридичним та фізичним особам:

- без обмежень інвестувати за кордон у цінні папери, нерухомість, майнові права тощо;
- розміщувати іноземну валюту на закордонних рахунка з походженням як з України, так і за її межами (кожний житель України зможе перерахувати чи отримати з-за кордону без обмежень іноземну валюту);
- юридичним особам надавати кредити нерезидентам, інвестувати закордон для купівлі інших компаній, переказувати валюту для гарантійного забезпечення участі в тендерах [1].

Отже, введення в дію нового Закону дозволило значно спростити процедуру здійснення валютних операцій і ще раз підкреслило курс України на лібералізацію валютного законодавства. Проте, назвати його ідеальним не можна. Як стверджують експерти, певні норми в законі прописані розмито, а це створює загрозу вільному функціонуванню принципу «дозволено все, що прямо не заборонено». Крім того, відміна валютного контролю за операціями на суму до 150 тисяч гривень в еквіваленті є скоріше «косметичним», оскільки бізнес працює зі значно більшими обсягами коштів, а така сума для нього замала [3]. Натомість, розширення прав банків, які тепер виконують роль таких собі агентів НБУ, які контролюють фінансові операції, можуть вимагати від юридичних та фізичних осіб документи за операціями та передавати їх на перевірку Національному банку України.

Література:

1. Онищенко В. Валютне регулювання по-новому: революційний прорив чи лише косметична зміна обгортки. URL: https://www.golovbukh.ua/article/7333-valyutne-regulyuvannya-po-novomu-revolutsyniy-proriv-chi-lishe-kosmetichna-zmna-obgortki#anc_5 (дата звернення: 20.11.2020)
2. Міжнародний валютний фонд; Угода, Міжнародний документ від 22 лип. 1944 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_921#Text (дата звернення: 20.11.2020)
3. Репко М. Новий закон про валюту від НБУ: до чого готуватися Україні. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/08/17/628105/> (дата звернення: 13.02.2019)
4. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21 черв. 2011 р. № 2473-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення: 20.11.2020)
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності : Закон України від 15 лист. 2011 р. № 4025-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4025-17#Text> (дата звернення: 20.11.2020)
6. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квіт. 1991 р. № 959-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=959-12> (дата звернення: 20.11.2020)
7. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті : Декрет Кабінету Міністрів України від 19 лют. 1993 р. № 17-93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/17-93#Text> (дата звернення: 20.11.2020)
8. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : Декрет Кабінету Міністрів України від 19 лют. 1993 р. № 15-93 // *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 17. Ст. 184
9. Про тимчасовий порядок використання надходжень в іноземній валюті : Декрет Кабінету Міністрів України від 19 лют. 1993 р. № 16-93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16-93/ed19930219#Text> (дата звернення: 20.11.2020)

УДК 657.6

Немічева Юлія

аудитор

Приватна аудиторська фірма «АС Аудит»

м. Кропивницький, Україна

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПРОЦЕДУР ПРИ ПРОВЕДЕННІ АУДИТУ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

У сучасних умовах економіки України одним із головних завдань є розвиток малого та середнього бізнесу, який в світовому господарстві виступає найбільш масовою, гнучкою та динамічною формою ділового життя, що швидко адаптується в умовах мінливого зовнішнього середовища.

Починаючи з 2019 року, середні підприємства згідно до вимог абз. 2 ч. 3 ст. 14 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], зобов'язані не пізніше ніж до 1 червня року, що настає за звітним періодом, оприлюднювати річну фінансову звітність разом з аудиторським

висновком на своїй веб-сторінці. Малі підприємства не є суб'єктами обов'язкового аудиту, проте, у ході їх фінансово-господарської діяльності, деякі питання можна вирішити залучивши незалежних аудиторів, які повинні акцентувати свою увагу на особливостях, які притаманні методиці аудиту малих підприємств.

До підприємств малого та середнього бізнесу до моменту внесення в законодавчі та нормативні акти, що регулюють ведення бухгалтерського обліку та подання фінансової звітності, органи державного нагляду не виявляли особливої уваги, так як основна маса цього сектору обрала для себе спрощену систему обліку та оподаткування. І саме це створило умови, в яких підприємства не приділяють достатньої уваги веденню документообігу та впровадженню системи внутрішнього контролю.

Аудит таких підприємств повинен проводитися із застосуванням всіх правил проведення аудиторських перевірок. Зокрема, необхідно враховувати наступні моменти:

- обмеження і відсутність поділу повноважень співробітників, відповідальних за ведення обліку та підготовку звітності (у більшості випадків тільки директор відповідає за ведення обліку, підготовку фінансової звітності, він же є і засновником);
- переважний вплив власника і (або) менеджменту на всі сторони діяльності, на прийняття всіх управлінських рішень;
- слабкість систем внутрішнього контролю (або відсутність взагалі), а також можливість керівника обходити засоби контролю.

Аудиторські перевірки малих підприємств зазвичай характеризуються підвищеним ступенем ризику, а потенційними факторами ризику можуть бути:

- нерегулярність ведення бухгалтерських записів;
- велика ймовірність навмисних і ненавмисних помилок в обліку за рахунок людського фактора;
- підвищений ризик спотворення звітності;
- неточність розуміння завдань аудиту;
- неточність розуміння вимог до відновлення обліку;
- відсутність внутрішнього контролю ;
- безпосередній контакт співробітників, які ведуть облік, з матеріальними цінностями;
- можливе використання нелегальних податкових схем;
- формальне і (або) неправильне проведення контрольних процедур, у першу чергу, інвентаризацій.

Зазначені фактори ризику диктують необхідність ретельного планування і документування аудиту. Можливе застосування різноманітних аудиторських процедур, оскільки їх обсяг (наприклад, розмір вибірок) зазвичай невеликий і виконання не займає багато часу.

На стадії планування і розуміння бізнесу клієнта особливого значення набуває така процедура, як усне та письмове опитування керівників і працівників бухгалтерії. Тут виникає проблема – відсутність бажання надавати

будь-яку інформація, вважаючи її комерційною.

При проведенні аудиту можуть застосовуються аналітичні процедури, що значно заощадить час за рахунок скорочення потреби в проведенні інших процедур перевірки по суті. Аналітичні процедури зазвичай дозволяють отримати прийнятні аудиторські докази.

Аналітичні процедури на стадії планування аудиту суб'єкта малого бізнесу можуть обмежуватися за характером і обсягом у зв'язку з встановленими суб'єктом строками обробки даних про господарські операції і відсутністю надійної фінансової інформації на момент планування. Суб'єкти малого бізнесу найчастіше не мають проміжної або щомісячної фінансової інформації, яка використовується в аналітичних процедурах на стадії планування.

Ще одним з моментів, на який хочеться звернути увагу, це аудиторська вибірка. Згідно з МСА 530 «Аудиторська вибірка» [3], мають місце різні методи вибірки статей обліку для перевірки: відбір всіх об'єктів обліку; відбір конкретних об'єктів обліку; аудиторська вибірка. Розробляючи аудиторську вибірку, потрібно врахувати мету, якої потрібно досягти, та поєднання аудиторських процедур, що сприятиме досягненню означеної мети.

Враховуючи незначний обсяг генеральної сукупності даних суб'єктів малого підприємництва, доцільно перевіряти 100% елементів генеральної сукупності або 100% елементів певної частини генеральної сукупності. При цьому аналітичні процедури потрібно застосовувати до залишку сукупності у випадку його істотності.

Проблеми і особливості аудиту при перевірці тих або інших підприємств (у тому числі суб'єктів малого та середнього бізнесу) з різними напрямками діяльності, є недостатньо дослідженими у наукових виданнях та не регламентуються жодним стандартом аудиту. Також слід відзначити, що аудит малих підприємств не регламентується жодним стандартом чи положенням, а тому, з метою зменшення аудиторського ризику та запобігання викривлення даних при перевірці, необхідно проводити суцільну перевірку, що також нереально, враховуючі час, який необхідно витратити, на виконання усіх аудиторських процедур. Ці особливості потрібно враховувати при актуалізації системи контролю якості суб'єктів аудиторської діяльності та розробці методики аудиту малого підприємства.

Література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14/conv#Text> (дата звернення: 20.11.2020)
2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 груд. 2017 р. № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#n322> (дата звернення: 20.11.2020)
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016–2017 років. Аудиторська палата України, 2018. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2016-2017-IAASB-Handbook-Volume-1_%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf (дата звернення: 20.11.2020)

4. Царенко О.В., Кармазіна Н.В. Умови забезпечення керованого впливу міжнародних стандартів аудиту на ефективність діяльності малого бізнесу в регіонах України. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 2. С. 103-107. URL: http://journals.urau.ua/nvp_chntu/article/viewFile/77430/73145 (дата звернення: 20.11.2020).
5. Аудит (Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту) : підручник / за ред. проф. Немченко В.В., Редько О.Ю. К. : Центр учбової літератури, 2012. 540 с.

УДК 339.187.62

Ніколаєва Світлана

кандидат економічних наук

завідувач кафедри обліку, оподаткування та грошового обігу

Кропивницький інститут державного та муніципального управління

м. Кропивницький, Україна

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОНЯТТЯ «ЛІЗИНГ»

Станом на кінець 2019 року в Україні налічувалося 439 фінансових установ із правом надання послуг фінансового лізингу, на них припадає 6,1% обсягу цього ринку, решта 93,9% складають 113 юридичних осіб, які не є фінансовими установами, але отримали ліцензію на надання послуг з фінансового лізингу. При цьому 93,4% лізингових послуг припадає на 20 найбільших юридичних осіб-лізингодавців. Найбільше зростання надання послуг фінансового лізингу юридичними особами-лізингодавцями за 2019 рік було наступним категоріям: фізичні особи – 149,7%, фізичні особи-підприємці – 61,4%, юридичні особи – 16%.

У структурі галузей фінансового лізингу договорів, укладених у 2019 році, переважають сільське господарство (6759 млн грн), транспорт (5262 млн грн), сфера послуг (1723 млн грн), харчова промисловість (1557 млн грн), будівництво (1133 млрд грн), металургія (455 млн грн), комп'ютерна та телекомунікаційна сфера (353 млн грн), добувна промисловість (27 млн грн), переробна промисловість (199 млн грн) і медичне обладнання (81 млн грн) [1].

Незважаючи на стрімкий розвиток лізингових відносин в Україні, законодавче визначення поняття «лізинг» є неоднозначним, альтернативним і залежить від виду нормативно-правових актів.

Лізинг та лізингова діяльність в Україні регулюється такими основними нормативними актами як: Закон України «Про фінансовий лізинг», Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Податковий кодекс України. Крім того, в Україні ратифіковані такі міжнародні нормативно-правові документи як: Конвенція УНІДРУА про міжнародний фінансовий лізинг та модельний Закон про лізинг (СНГ). В ряді нормативно-правових актах, дається визначення поняття лізинг в інших дається тлумачення поняттю лізингова

операція, виходячи з цього впливає сутність лізингу. Визначення лізингу та лізингових операцій, які містяться в нормативно-правових актах, а також які даються міжнародними професійними організаціями представлено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Визначення лізингу в офіційних джерелах

Джерело	Визначення
Нормативно-правові акти	
Закон України «Про фінансовий лізинг» [2] (Стаття 1)	Фінансовий лізинг - це вид <i>цивільно-правових відносин</i> , що виникають із договору фінансового лізингу. За договором фінансового лізингу лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі).
Господарський кодекс України [3] (Стаття 292)	Лізинг - це <i>господарська діяльність</i> , спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за <i>договором</i> лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів
Цивільний кодекс України [4] (Стаття 806)	За <i>договором</i> лізингу одна сторона (лізингодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (лізингоодержувачеві) у користування майно, що належить лізингодавцю на праві власності і було набуто ним без попередньої домовленості із лізингоодержувачем (прямий лізинг), або майно, спеціально придбане лізингодавцем у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов (непрямий лізинг), на певний строк і за встановлену плату (лізингові платежі)
Податковий кодекс України [5] (Стаття 14.1.97)	Лізингова (орендна) операція - <i>господарська операція</i> (крім операцій з фрахтування (чартеру) морських суден та інших транспортних засобів) фізичної чи юридичної особи (орендодавця), що передбачає надання основних фондів у користування іншим фізичним чи юридичним особам (орендарям) за плату та на визначений строк
Конвенція Міжнародного інституту з уніфікації приватного права (УНІДРУА) про міжнародний фінансовий лізинг [6] (Стаття 1)	<i>Операція фінансового лізингу</i> в якій одна сторона (лізингодавець), (а) на умовах іншої сторони (лізингоодержувача) укладає <i>договір</i> (договір поставки) з третьою стороною (постачальником), згідно з яким лізингодавець одержує виробниче обладнання, засоби виробництва або інше обладнання (обладнання) на умовах, схвалених лізингоодержувачем настільки, наскільки вони стосуються його інтересів, та (б) укладає <i>договір (договір лізингу)</i> з лізингоодержувачем, надаючи лізингоодержувачеві право користування обладнанням за лізингові платежі
Модельний закон про лізинг [7] (Стаття 1)	Лізинг – <i>сукупність економічних та правових відносин</i> , як виникають у зв'язку з реалізацією <i>договору лізингу</i> , в тому числі з придбанням предмета лізингу. Договір лізингу - договір, відповідно до якого лізингодавець зобов'язується надати за плату в тимчасове володіння та користування лізингоодержувачу майно, придбане ним за договором купівлі-продажу у власність у продавця (постачальника) за вибором лізингоодержувача з метою отримання прибутку, доходу або досягнення іншого корисного ефекту.

Джерело	Визначення
Міжнародні професійні організації	
Європейська федерація національних лізингових асоціацій	Лізинг являє собою договір про оренду заводу, промислових товарів, нерухомості для використання їх у виробничих цілях орендаром, тоді як товари купуються орендодавцем і він зберігає за собою право власності
Міжнародна фінансова корпорація	Лізинг – це договір, що укладений двома сторонами, відповідно до якого одна сторона (лізингодавець) надає в користування іншій стороні (лізингоодержувачу) об'єкт лізингу на визначений період за певну плату

Проаналізувавши визначення лізингу в нормативних документах та документах міжнародних професійних організацій, можна зробити висновок про відсутність єдиного тлумачення даного підходу. Проте, варто погодитися з рядом ознак які притаманні лізингу відповідно до представлених визначень:

- економічний процес (сукупність господарських операцій);
- цивільно-правові відносини;
- обов'язковість укладання договору;
- існування, щонайменше двох суб'єктів лізингової угоди, один з яких є професійним учасником ринку небанківських фінансових послуг;
- операція з передачі майна в користування за відповідну плату.

Таким чином, зазначенні ознаки характеризують сутність лізингу, а тому їх розглядати варто в сукупності, адже кожна з них є відповідною складовою лізингу, без якої він втрачає свої риси, характерні власне даному економічному явищу. Зазначенні риси вказують на багатоаспектність лізингу й, відповідно, потребують різних точок тлумачення, адже навіть для суб'єктів лізингової угоди лізинг як економічне явище буде проявлятися по різному.

Виходячи із зазначеного пропонуємо розглядати лізинг з різних точок зору, зокрема: як економічний процес (явище), як вид договору, договірних (цивільно-правових відносин), вид господарської діяльності, галузь економіки (ринок небанківських фінансових установ), галузь знань (місце лізингу в системі економічних наук). Кожен з зазначених напрямів лізингу буде регулюватися відповідними нормативно-правовими актами (таблиця 2).

Таблиця 2 – Нормативно-правове забезпечення лізингу в різних сферах його прояву

Прояв лізингу	Галузь права	Законодавчий акт
Як економічний процес (явище, операція)	Податкове законодавство	Податковий кодекс України [5]
Як вид договору	Цивільне законодавство	Цивільний кодекс України [4]
	Господарське законодавство	Закон України «Про фінансовий лізинг» [2]
Як господарська діяльність	Господарське законодавство	Господарський кодекс України [3]
Як галузь економіки	Господарське законодавство	Господарський кодекс України [3]
		Закон України «Про фінансовий лізинг» [2]
Як галузь знань	Освітнє законодавство	

Отже, стосовно законодавчого регулювання лізингу, слід наголосити на відсутності єдиного тлумачення поняття лізингу, що обмовлено, в першу чергу, різною сферою застосування нормативно-правових актів та рівнем регулювання лізингових відносин. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що зважаючи на свою багатогранність, лізинг знаходиться на перетині різних галузей права.

Література:

1. Фінансовий лізинг в Україні в 2019 р. збільшився на 18% / Офіційний портал Українського об'єднання лізингодавців. URL: <https://uul.com.ua/2020/ua-finansovuj-lizyng-v-ukrayini-v-2019-r-zbilshyvsvya-na-18/#:~:text=%...%83>. (дата звернення: 11.11.2020)
2. Про фінансовий лізинг : Закон України від 16 груд. 1997 р. № 723/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.11.2020)
3. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 12.11.2020)
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 12.11.2020)
5. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 11.10.2020)
6. Конвенція УНІДРУА про міжнародний фінансовий лізинг : Конвенція, Міжнародний документ від 28 трав. 1988 р. / Дата приєднання України: 11 січ. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_263#Text (дата звернення: 12.11.2020)
7. Модельний закон про лізинг : Модель, Міжнародний документ, Закон від 14 квіт. 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_a37#Text (дата звернення: 12.11.2020)

УДК 658.152

Овсак Оксана

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки та бізнес-технологій

Ярковий Павло

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний авіаційний Університет
м. Київ, Україна

КЛЮЧОВІ ПИТАННЯ ВИБОРУ МОДЕЛІ ВОЛОДІННЯ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ АЕРОПОРТУ

Історично склалось, що основною формою власності аеропортів була державна. Важливою складовою сучасної політики розвитку інфраструктури є обґрунтований вибір відповідної моделі володіння та експлуатації аеропорту, зокрема за рахунок залучення приватного сектору. За останні 30 років, що минули з часу першої приватизації аеропорту – «ВАА», великої на той час

авіаційної компанії, що надавала послуги з авіахендлінгового обслуговування у семи аеропортах Великої Британії: Хітроу, Гатвік, Станстед, Глазго, Единбург, Абердін та Саутгемптон, значна кількість країн залучала приватний сектор до інвестування в аеропортову інфраструктуру, хоча у різних масштабах. Так, відмічається участь приватного сектору у володінні та експлуатації 51 аеропорту зі 100 найбільших міжнародних аеропортів. Але вже серед 500 найбільших за пасажиропотоком аеропортів частка приватного сектору у володінні та експлуатації знижується до 39%. У той же час, приватна участь у володінні та експлуатації спостерігається лише у 14% з 4300 комерційних аеропортів різних розмірів, але вони забезпечують біля 40% загального пасажиропотоку [1-3].

Популярними моделями на ранніх етапах приватизації було розміщення акцій (первинне публічне розміщення акцій – IPO). Пізніше набула популярності модель вільного продажу та тривалої оренди, як правило, одному консорціуму інвесторів [4]. Хоча зазначені дві моделі мали значний вплив на зміну моделі володіння та експлуатації міжнародних аеропортів, не менш часто застосовувалась модель концесії або державно-приватного партнерства (ДПП). Згідно цієї моделі, аеропорт передається в управління приватній компанії чи групі компаній на 20-30 років, але за урядом зберігається право власності на цей стратегічний об'єкт інфраструктури. Зазвичай така модель володіння та експлуатації частіше застосовувалась щодо аеропортів з високим зростанням пасажиропотоку, що потребувало розширення аеропортової інфраструктури. За результатами 2016 року на цю модель припадало близько 41% усіх угод щодо приватизації аеропортів [1].

Причини та мотиви проведення приватизації аеропортів різноманітні та складні, залежать від загальноекономічних особливостей розвитку країни, стану розвитку її авіаційної галузі. Проведений аналіз джерел дозволив виявити наступні основні цілі зміни державної моделі володіння та управління аеропортом на моделі з використанням приватного сектору: доступ до інвестиційних ресурсів, підвищення ефективності діяльності, якості управління та якості обслуговування, можливість здійснення диверсифікації, отримання фінансової вигоди державним сектором, а також зменшення впливу державного сектору. Ступінь державного контролю та передача власності повністю або частково приватному сектору, як правило, вважається суперечливим рішенням, зважаючи на те, що аеропорти розглядаються стратегічними та життєво важливими національними (регіональними, місцевими) активами, що приносять як економічні вигоди, так і екологічні витрати для громад, до яких вони відносяться [5]. Також важливо враховувати, що мотивації щодо управління аеропортами у приватного та державного секторів є різними. Тому уряди країн, приймаючи рішення про приватизацію мають враховувати зобов'язання та ризики, пов'язані із зміною моделі володіння та управління певним аеропортом. Державно-приватне партнерство, як модель володіння та управління, дозволяє здійснювати розподіл ризиків між приватним експлуатантом та урядом. Але серед основних проблем практичного застосування цієї моделі є складність укладання контрактів на ДПП, а також забезпечення позитивного ефекту від її

використання для усіх зацікавлених сторін, включаючи пасажирів.

Невід'ємною складовою, що підлягає розгляду при розробці рішення щодо зміни моделі володіння та експлуатації аеропортів в країні є економічне регулювання щодо порядку розрахунку, величин аеропортових зборів, що здійснюється урядом країни. Адаже різняться як типи регулювання, регуляторний порядок так і застосовувані механізми: використовуються механізми обмеження цін, доходів щодо приватизованих аеропортів, в той же час як база застосовується і величина витрат аеропортів для визначення норми прибутковості, що підлягає регулюванню. До ключових питань зміни моделі володіння та експлуатації належить і питання оцінювання ефективності такого стратегічного рішення, що має спиратись на обґрунтовані критерії оцінювання. Важливим елементом оцінки ефективності є оцінювання рівню якості послуг, наданих аеропортом до та після проведення приватизації. Але цей аспект важко об'єктивно дослідити, через дуже суб'єктивний характер сприйняття якості послуг та швидкий розвиток технологій в аеропортовому бізнесі, що виключає проведення досліджень з використанням методу абстрагування – «за інших рівних умов».

Як було зазначено вище, важливо враховувати економічне регулювання та конкуренцію, оцінюючи, чи сприяє приватизація підвищенню ефективності діяльності аеропортів. Відомі експлуатаційні та фінансові показники можуть служити такими критеріями, але треба зважати на те, що, як правило, через приватизацію проходять ефективні аеропорти зі зростаючим пасажиропотоком. Тому залучення приватного інвестора, навіть на умовах часткової участі, забезпечує капіталовкладення та пришвидшує розвиток інфраструктури для забезпечення пасажиропотоку, а також забезпечує і розвиток прилеглої до аеропорту території, що є джерелом розвитку як економіки регіону, так і країни в цілому за рахунок створення робочих місць, зростання обсягів торгівлі та послуг, зростання податків до бюджетів тощо. У приватизованих аеропортів спостерігається зростання неавіаційних доходів, також відомо, що такі аеропорти стають більш ефективними у розробці стратегій розвитку маршрутів, таких як підтримка маршрутів та розподіл ризиків із існуючими та новими залученими авіакомпаніями [6, 7]. Враховуючи сьгоднішні умови господарювання, що склались під тиском необхідності впровадження проти пандемічних заходів, потреба в інвестиційному капіталі, а також у додатковому доході уряду є достатньо важливими аргументами щодо зміни державної моделі володіння аеропортами на користь моделей державно-приватного партнерства.

Література:

1. ACI, 2017. *Airport Ownership, Economic Regulation and Financial Performance*. ACI, Montreal.
2. ACI, 2018. *Creating Fertile Grounds for Private Investment in Airports*. ACI, Montreal.
3. Deloitte, 2018. *Balanced Concessions for the Airport Industry*. IATA, Geneva.
4. Graham A. *Airport privatisation: A successful journey?* *Air Transp Management*. 2020 Oct; Sep 19. URL: [j.jairtraman.2020.101930](https://doi.org/10.1016/j.jairtraman.2020.101930) (Last accessed: 20.11.2020)
5. Brutsch U. *International airport management: the government perspective*. *Airport*

- Management*. 2013. № 8 (2). P. 100-104.
6. Aguirre J., Mateu P., Pantoja C. Granting airport concessions for regional development: evidence from Peru. *Transport*. 2019. Pol. 74. P. 138-152.
  7. Rolim P.S., Bettini H.F., Oliveira A.V. Estimating the impact of airport privatization on airline demand: a regression-based event study. *Air Transport Management*. 2016. № 54. P. 31-41.

УДК 657

Оганесиани Ана
магистр макроэкономики
профессиональный преподаватель
Грузинская Бизнес Академия
Тбилисский государственный университет
г. Тбилиси, Грузия

РАЗВИТИЕ УЧЕТА, АУДИТА И НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ В ГРУЗИИ В УСЛОВИЯХ ИННОВАЦИОННОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

Современные социально-экономические системы развиваются довольно быстрыми темпами на фоне технического прогресса и инноваций, а развитие экономики, в свою очередь, требует гибкости административных механизмов, чтобы последние не становились препятствием для процесса развития. Международные стандарты финансового/бухгалтерского учета и аудита стремительно развиваются и постоянно трансформируются параллельно с современным экономическим развитием.

Закон о бухгалтерском учете, отчетности и аудите устанавливает правовые основы ведения в Грузии в соответствии с международно признанными стандартами: бухгалтерского учета, подготовку и представление финансовой отчетности, управленческой отчетности и отчетности по предусмотренным выплатам, осуществляемым в отношении государства, профессиональной сертификации, осуществление аудиторской деятельности (оказание аудиторских услуг) и обеспечение ее качества, осуществление государственного надзора за указанными сферами и возложения ответственности.

Целью Закона о бухгалтерском учете, отчетности и аудите является содействие финансовой прозрачности и экономическому росту путем приближения отчетности и аудита субъектов к требованиям соответствующих регулирующих директив Евросоюза.

Налоговым Кодексом определяются общие принципы формирования и функционирования налоговой системы, правовое положение налогоплательщиков и уполномоченных органов, виды налоговых правонарушений, ответственность за нарушение налогового законодательства Грузии, порядок и условия обжалования неправомерных деяний

уполномоченных органов и их должностных лиц, порядок разрешения налоговых споров и регулируются правовые отношения, связанные с исполнением налоговых обязательств

Учитывая все это, бухгалтерское и налоговое законодательство необходимо постоянно обновлять, чтобы постоянно реагировать на инновации. Обновлению обычно предшествуют выявленные на практике требования. Это происходит, когда меняются социально-экономические процессы и современные требования экономики не учитываются в законодательных нормах. Внесение изменений в законодательство – сложный и бюрократический процесс, так же как и внесение реализованных изменений в исполнительную власть государства.

Ввиду всего вышесказанного важно, чтобы современная система образования быстро реагировала на изменения. Во многих случаях образовательные программы разрабатываются и планируются несколько лет назад, поэтому уже не соответствуют современным требованиям.

Дуальный метод обучения, внедренный в Грузинской бизнес-академии, позволяет студентам постоянно знакомиться с проблемами и задачами на практике параллельно с теоретическим обучением. Краткосрочные курсы отличаются гибкостью в отличие от долгосрочных учебных программ и позволяют постоянно обновляться и учитывать все современные подходы и изменения.

Студенты участвуют в теоретическом обучении в процессе практического обучения, которое осуществляется с помощью компаний-партнеров. Теоретическое образование проводят практикующие специалисты. Практикующий учитель постоянно получает информацию об их текущих тенденциях и подходах из собственной практики. Что касается рабочего процесса, то студенты знакомятся с ним прямо на рабочем месте. Это гибкая система образования. Имея такое образование, Грузинская бизнес-академия готовит опытных сотрудников для рынка труда.

Литература:

1. Налоговый кодекс Грузии / Законодательный Вестник Грузии от 12.10.2010.
2. О бухгалтерском учете, отчетности и аудите : Закон Грузии / Законодательный Вестник Грузии от 24.06.2016
3. Официальный информационный ресурс. URL: <http://mastsavlebeli.ge/?p=11851> (дата обращения: 20.11.2020)
4. Официальный информационный ресурс. URL: <https://mes.gov.ge/content.php?id=8814&lang=geo> (дата обращения: 20.11.2020)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СФЕРИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Розвиток цифрової економіки зробив можливим цифрову обробку бухгалтерської інформації та використання програмних засобів для ведення бухгалтерського обліку та складання бухгалтерської (фінансової) звітності. Поряд з цим, актуальним є безперервне оновлення і вдосконалення таких програмних засобів з урахуванням реформування самого бухгалтерського обліку, а також змін економічних умов, в яких функціонують організації. Слід зазначити, що, починаючи з інтеграції України в світовий економічний простір, система стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності безперервно реформується і вдосконалюється. Причиною цього є як зміна економічних умов, так і той факт, що вітчизняна бухгалтерська система цілеспрямовано зближується з міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). При цьому слід врахувати, що сама система МСФЗ також безперервно змінюється і це призводить до необхідності постійної адаптації національної системи бухгалтерських стандартів до оновлених міжнародних стандартів. В таких умовах застосування програмних продуктів для ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності ставить за мету забезпечення якісної та належної взаємодії між фахівцями з програмування та фахівцями з бухгалтерського обліку при розробці програмних продуктів.

Розвиток цифрової економіки призвів до появи нових об'єктів, які стали використовуватися в діяльності організацій. Зокрема, таким об'єктом виступає криптовалюта як своєрідний електронний засіб розрахунків. Розширення сфери застосування даного платіжного засобу ставить для організацій, які застосовують криптовалюту, завдання обліку та відображення в звітності цього нового об'єкта. Звертаємо увагу на недостатню вивченість даного об'єкта з точки зору його визнання, обліку та відображення в звітності.

Розвиток цифровізації економіки впливає і на облікові аспекти щодо вже відомих і давно використовуваних організаціями об'єктів.

Так, у зв'язку зі збільшенням можливостей цифрової обробки великих масивів інформації в діяльності організації посилюється роль таких видів нематеріальних активів, як бази даних (наприклад, клієнтські та ін.). Це обумовлює актуальність приділення більше уваги проблемам оцінки, обліку та відображення у фінансовій звітності таких об'єктів, як нематеріальні активи.

Подання звітності в електронному вигляді - це, по суті, простий переклад інформації з паперового на цифровий носій. При цьому зміст фінансової звітності, представленої в паперовому і цифровому вигляді, є ідентичним.

Однак сучасна цифрова техніка може надати великі можливості для представлення звітної інформації про діяльність організації, ніж просте копіювання даних паперових носіїв. Такі можливості забезпечуються на сьогоднішній день формуванням XBRL-звітності.

Цифрова економіка, яка зачіпає всі аспекти формування і використання фінансової звітності, актуалізує питання про те, в якій мірі при цьому зачіпаються якісні характеристики цієї звітності.

Очевидно, що цифровізація сфери бухгалтерського обліку безпосередньо впливає на його наступні основні аспекти:

- отримання, накопичення, зберігання та надання необхідної облікової інформації;
- систематизацію одержуваної облікової інформації;
- доступ до зібраної та систематизованої інформації.

Разом з тим, подальша цифровізація економіки, а, власне, і сфери бухгалтерського обліку неминуче буде пов'язана з необхідністю вирішення ряду питань, серед яких необхідно виділити наступні:

- по-перше, адаптація облікової політики та системи бухгалтерського обліку, виходячи з нових умов цифровізації і віртуалізації економічного простору;
- по-друге, враховуючи те, що чим вищий ступінь цифровізації економіки, тим більшою мірою дані стають економічним активом, очевидно, що в майбутньому виникне потреба у єдиній стандартизованій, формалізованій системі ідентифікації та обліку цифрового активу як об'єкта бухгалтерського обліку;
- по-третє, наявності достатньої кількості фахівців відповідної кваліфікації та ін.

Подальша цифровізація сфери бухгалтерського обліку в найближчій перспективі призведе до наступних процесів і явищ:

- підвищення якості та оперативності обліку;
- збільшення кількості нових об'єктів обліку;
- формування інноваційних методів оцінки нових об'єктів обліку;
- формування нових підходів до комплексного інтегрування різних видів обліку;
- вдосконалення застосовуваних цифрових технологій обліку.

Разом з тим, подальші процеси цифровізації економіки та безпосередньо системи бухгалтерського обліку підійматимуть вирішення ряду питань, обумовлених цифровою трансформацією системи економічних взаємовідносин.

Цифрова архітектура зміни обліково-аналітичного забезпечення управління має відповідати часовому контексту діяльності підприємства та його готовності до перетворень. Відповідно головною рисою стає своєчасність, що забезпечується необхідним обсягом інформації про стан та перспективи бізнесу без мінімізації ймовірних ризиків. Цифровізація має відбуватись не стихійно, а прораховано з чітким розумінням наслідків змін і нового проекту розвитку. В іншому випадку цифрові перетворення матимуть зворотній ефект –

імітаційний розвиток, що спричиняє формування ризикованої моделі розвитку підприємства [1].

Таким чином, перспективи розвитку та впровадження у бухгалтерський облік цифрових технологій відповідає вимогам сьогодення, які продиктовані цифровим розвитком економіки. Виникає нагальна потреба у формуванні належної нормативної бази, існуванні високих вимог щодо технічного забезпечення підприємства та відповідних вмій і навичок професійних бухгалтерів та аудиторів.

Література:

1. Бочуля Т.В. Цифровий базис інноваційного розвитку обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/4627/1/%...8F.pdf> (дата звернення: 20.11.2020)

УДК 657.6: 658.5.012.7

Остапенко Олена

старший викладач кафедри права та соціально-економічних відносин
Кіровоградський інститут розвитку людини
м. Кропивницький, Україна

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Пандемія диктує нові умови для різних напрямків у бізнесі. Для компаній сьогодні вкрай важливо реально оцінювати всі можливі ризики і вибудовувати стратегію, виходячи з чіткого розуміння ситуації всередині, а тому внутрішній контроль виходить на одну з провідних позицій.

У таких умовах особлива увага повинна бути приділена оцінці готовності IT-інфраструктури до переведення більшості співробітників на віддалену роботу. Виникає наступне питання: «Які дії повинні бути зроблені, щоб запас ліквідності залишався на прийнятному рівні до проходження піку пандемії і повернення суспільства до нормального життя?». Правильна організація внутрішнього контролю дає можливість керівництву компанії відповісти на це питання.

Внутрішній контроль – це процес постійного впливу на об’єкти через відстеження відхилень та корекції управлінських рішень задля приведення фактичного стану об’єктів до бажаного [3, с. 13].

При організації внутрішнього контролю необхідно розуміти пріоритети, які стоять перед бізнесом тут і зараз. Безумовно, перш ніж робити якісь кроки, необхідно узгодити стратегію роботи служби внутрішнього контролю та використати переваги консультативної функції [2, с. 15].

Компетенції внутрішнього контролера можуть бути задіяні в наступних напрямках: оцінка поточного фінансового стану бізнесу; оцінка плану антикризових заходів, підготовленого менеджментом; оцінка розрахунків по

скороченню витрат; перевірка фінансових моделей, перевірка прогнозних моделей з фінансової стійкості в різних умовах; оцінка достовірності розрахованого грошового розриву і дати його виникнення; пошук неврахованих в антикризовому плані напрямків скорочення витрат; повторне висунення пропозицій щодо економії витрат, які були раніше відхилені (з огляду на, що змінилася картина світу вони можуть стати актуальними); оптимізація процедур великих закупівель з використанням платформ електронних торгів; перевірка всіх великих постачальників, які впливають на діяльність компанії, з метою забезпечення безперервності каналів поставок і зниження ризику завищених цін на товари; аналіз ринкової ситуації; пошук альтернативних некласичних для бізнесу каналів збуту і асортиментних напрямків, в які змістився фокус покупців тощо.

У всіх зазначених напрямках правильно організовані заходи внутрішнього контролю можуть допомогти вищому керівництву та частково замінити зовнішніх консультантів. Також це можливість допомогти бізнесу порадами в режимі онлайн, запропонувати неординарні рішення проблем, оцінити ризики і дати негайний зворотний зв'язок у той момент, коли він так гостро необхідний. Але найважливіше – це можливість брати участь в реалізації антикризового плану. Як правило, його виконання вимагає значних людських ресурсів, які в період пандемії складно швидко знайти.

У процесі реалізації антикризового пакету заходів найчастіше виникають конфлікти між підрозділами компанії, що погіршує і так непросту ситуацію. На даному етапі внутрішній контролер може бути арбітром для прискорення реалізації тих чи інших рішень, а саме: переклад всіх офлайн-каналів збуту (для бізнесів, які потрапили під дію карантинних заходів) в онлайн з мінімізацією витрат; відмова від традиційного банерного маркетингу, зовнішньої реклами, реклами в друкованих виданнях на користь digital-напрямку (контроль за припиненням всіх діючих договорів); перехід співробітників на віддалену роботу; забезпечення безпеки власних і клієнтських даних під час переходу на дистанційну роботу; прийом інтернет-замовлень; посилення дієвості служби підтримки; пошук партнерів і терміновий запуск доставки (якщо до цих пір не було впроваджено); налагодження роботи в режимі «кухні на виніс» (для громадського харчування); посилення роботи з клієнтами в соціальних мережах із метою отримання у т.ч. і швидкого зворотного зв'язку від покупців; перенесення всіх відряджень; мінімізація інших витрат, які не впливають на функціонування бізнесу в режимі онлайн. За даними напрямками внутрішній контролер може надати впевненість керівництву в реалізації (неможливості їх реалізації) заходів у зазначений термін та одночасно підштовхнути відповідальних осіб до безумовного виконання дій, що передбачені антикризовим планом.

Внутрішній контролер в умовах дистанційної роботи може підготувати онлайн-тренінги для співробітників компанії по актуальним питанням (рекомендації з напрямів за якими було найбільше помилок, документальне оформлення закупівель, контроль на торговельних об'єктах, поділ повноважень і т.д.). Доцільним буде також зайнятися автоматизацією і стандартизацією

внутрішніх процесів, у тому числі підготовкою аналітичних шаблонів, чек-листів, рейтингових моделей, тобто зайнятись всім тим, на що не вистачало часу раніше.

Службі внутрішнього контролю необхідно переконатися, що компанія повністю слідує рекомендаціям влади з протидії епідемії. Керівництво підприємства повинно бути в курсі, де знаходяться співробітники, отримувати відомості про їх здоров'я і місцезнаходження [1, с. 11].

При плануванні антикризових проектів слід враховувати, що дистанційна робота по своїй природі може викликати труднощі у деяких співробітників (недостатність технічних пристроїв, проблеми з інтернет-з'єднанням, відволікання на догляд за дітьми). Крім того, необхідно підтримувати постійний зв'язок з членами компанії і посилити контроль за термінами виконання робіт, регулярно проводить «one-to-one» і «fullteam» онлайн-зустрічі з метою підтримки командного духу і позитивної атмосфери в ці непрості часи [4, с. 35].

Корисною буде робота (із обов'язковим залученням внутрішнього контролера) з побудови єдиної команди та соціалізації, незважаючи на фізичну відстань між співробітниками. Наприклад, можна організувати віртуальний простір, де колеги могли б вільно спілкуватися між собою та ділитися особистим досвідом, аби й надалі відчувати себе частиною однієї команди.

Попри особливості пандемічної ситуації, внутрішні контролери не повинні забувати про свою лідерську роль та супутні обов'язки. Так, варто пам'ятати, що контролери – це висококваліфіковані професіонали, які показують кращі результати, коли їм дають можливість самостійно знайти рішення проблеми, а не просто вказують що робити. Також внутрішньому контролеру не варто забувати про важливість створення безпечного та комфортного середовища для осіб, дії яких контролюються, особливо у стресовій ситуації пов'язаній із впровадженням пандемічного стану. Для цього необхідно ділитися з колективом доступною інформацією про заплановані топ-менеджментом заходи реагування на кризу, обговорювати зміни в роботі служби внутрішнього контролю, а також не перевантажувати співробітників у цей стресовий період.

Література:

1. Акентьева О.Б. Сучасні тенденції побудови та розвитку системи внутрішнього контролю промислових підприємств в Україні. *Схід*. 2005. № 4 (70). С. 11-15.
2. Белік В.Д. Контроль в системі управління підприємством. *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*. 2010. № 1 (51). С. 15-16.
3. Внутрішній контроль процесів матеріального забезпечення в системі управління підприємством : Монографія / Т.В. Фоміна, О.Б. Пугаченко; за ред. Г.М. Давидова. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 200 с.
4. Костирко Р.О., Шевчук В.О. Внутрішній контроль фінансово-економічної стійкості підприємства: зміна існуючої парадигми в кризових умовах. *Статистика України*. 2009. № 3. С. 34-39.

Павлусів Христина
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Плиса Зоряна
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри обліку і аудиту
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПРЯМИМИ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Сьогодні дедалі більше підприємств приділяють особливу увагу внутрішньому аудиту, оскільки він є найважливішим елементом налагодженого механізму управління. Серед різних видів аудиту особливе місце займає внутрішній аудит, який сьогодні глибоко проникає у функції менеджменту, організаційну діяльність підприємства, забезпечує інформацією про якість управлінської діяльності, представляє керівництву дані аналізу, оцінки, рекомендації, поради, а також фінансові прогнози щодо об'єктів, які перевіряються.

Вважаємо, що цілями організації внутрішнього аудиту прямих витрат на підприємстві можуть бути такі: інформаційне забезпечення системи управління прямими витратами для одержання можливості прийняття ефективних рішень; забезпечення ефективного функціонування підприємства, його стійкості й прибутковості в умовах багатопланової конкуренції; забезпечення дотримання політики керівництва кожним працівником підприємства; «гарантувати повноту відображення усієї важливої фінансової інформації в публічній звітності» [1, с. 8]; забезпечення збереження майна підприємства й ефективне використання його ресурсів і потенціалу; своєчасна адаптація підприємства до змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі.

Для підвищення ефективності процесу управління прямими витратами на підприємстві необхідне впровадження контрольних процедур на кожній його стадії. Так наприклад, на стадії планування треба реалізувати такі контрольні функції: оцінка раціональності можливих варіантів запланованих рішень; відповідність запланованих рішень загальній стратегії підприємства. На стадіях організації й регулювання реалізації управлінських рішень вважаємо за необхідне впровадити аудит правильності процесу реалізації прийнятих запланованих рішень для досягнення необхідних результатів. На стадії обліку повинен бути забезпечений аудиторський контроль: за доцільністю прямих витрат; раціональним використанням виробничих ресурсів відповідно до затверджених норм та нормативів; доцільності законності господарських операцій підприємства тощо. На стадії аналітичних оцінок треба провести оцінку інформації про результати виконання управлінських рішень на основі її групування на різні складові.

Внутрішній аудит прямих витрат включає в себе певний набір елементів,

які визначаються характером управління і об'єднані з механізмом функціонування підприємства в єдине ціле. Зазвичай виділяють у структурі внутрішнього аудиту прямих витрат три складові елементи: контрольне середовище; систему бухгалтерського обліку підприємства; процедури аудиту. Вважаємо, що можна додати ще два елементи: інформаційне забезпечення й техніку аудиту. Основними елементами внутрішнього аудиту прямих витрат є: середовище аудиту (сукупність принципів і стандартів діяльності економічного суб'єкта, які визначають загальне розуміння внутрішнього аудиту й вимоги до внутрішнього аудиту на рівні економічного суб'єкта загалом); оцінка ризиків (процес виявлення й аналізу поєднання ймовірності та наслідків недосягнення економічним суб'єктом цілей діяльності); процедури внутрішнього аудиту прямих витрати (дії, спрямовані на мінімізацію ризиків, що впливають на досягнення цілей економічного суб'єкта); інформація, що забезпечує функціонування внутрішнього аудиту прямих витрат й можливість досягнення ним поставлених цілей; комунікація (поширення інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень і здійснення внутрішнього аудиту прямих витрат); оцінка внутрішнього аудиту прямих витрат, щодо елементів внутрішнього аудиту, з метою визначення їх ефективності й результативності, а також необхідності зміни.

Ефективність діяльності підприємства прямо залежить від організації внутрішнього аудиту прямих витрат (як фінансового, так і технічного), здійснюваного на усіх рівнях управління. У світовій господарській практиці існує аксіома: «Внутрішній аудит прямих витрат витратами повинен існувати на всіх рівнях підприємства, тому що неможливо делегувати вниз відповідальність за аудит». Система внутрішнього аудиту прямих витрат організовується керівництвом підприємства – це основна відмінність внутрішнього аудиту від інших видів аудиту. «Для формування аудиторських доказів можна використовувати будь-яку інформацію, яка допомагає аргументувати аудитору свою думку про прямі витрати на підприємстві» [2, с. 562].

Слід зауважити, що в наш час проблема створення ефективно функціонуючої системи внутрішнього аудиту прямих витрат на більшості підприємств далека від вирішення, незважаючи на всю її актуальність. Підприємства, що мають недоліки в організації системи внутрішнього аудиту прямих витрат несуть серйозні фінансові втрати, а підприємства, які приділяють серйозну увагу внутрішньому аудиту прямих витрат, мають кращий результат і у виробничо-господарській, і у фінансовій діяльності. Багато керівників підприємств починають розуміти необхідність добре налагодженої системи внутрішнього аудиту прямих витрат.

Внутрішній аудит прямих витрат – це складна діяльність, яка вимагає певної координації. Різноманіття об'єктів і предметів аудиту, їх функціональні розходження визначають необхідність пошуку універсальної структури й організації аудиторської діяльності. В економічній літературі сьогодні немає загальноприйнятого визначення поняття форми внутрішнього аудиту й загальноновизнаної класифікації його форм, у порівнянні, наприклад, з формами

бухгалтерського обліку. Вважають, що внутрішній аудит прямих витрат може здійснюватися у двох організаційних формах: аудит прямих витрат, здійснюваний безпосередньо на кожному робочому місці. Прикладом такої форми організації внутрішнього аудиту можуть бути: аудит при виконанні операцій бухгалтерського обліку, здійснюваний паралельно з обліковою діяльністю й органічно з нею пов'язаний; самоаудит або сумісний аудит на виробничих ділянках; аудит у функціональних відділах; аудит реалізації управлінських рішень; аудит прямих витрат, здійснюваний спеціально створеним підрозділом внутрішніх аудиторів.

Зазвичай виділяють такі форми внутрішнього аудиту прямих витрат: внутрішній аудит і структурно-функціональний внутрішній аудит. Вибір форми внутрішнього аудиту залежить від складності управлінської структури, організаційно-правової форми, видів і масштабів діяльності, доцільності охоплення аудиторським контролем різних сторін діяльності, ставлення керівництва підприємства до аудиту.

На нашу думку, створити ефективну систему внутрішнього аудиту прямих витрат, тобто, «витрати, що можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об'єкта витрат економічно доцільним шляхом» [3, с. 34], вкрай складно. Це пов'язано, по-перше, з організаційними труднощами; по-друге, з високими професійними вимогами, що пред'являються до працівників підрозділів внутрішнього аудиту, які повинні мати кваліфікацію принаймні не нижче кваліфікації осіб, діяльність яких перевіряється.

Найоптимальнішим способом уникнути «звичності» і сформувати ефективно діючу систему внутрішнього аудиту є косорсинг, який припускає розподіл функцій між відповідальними особами підприємства й зовнішньою спеціалізованою організацією, що залучається на стадії постановки системи внутрішнього аудиту, а також для вирішення окремих завдань у процесі її функціонування. Косорсинг дозволяє забезпечити якісне вирішення завдання при раціональних витратах.

Таким чином підсумовуючи усе зазначене вище, можемо стверджувати те, що на кожному підприємстві повинна бути створена й функціонувати система внутрішнього аудиту прямих витрат, спроможна виявляти та попереджати недоліки у стані безпеки, надійності й ефективності роботи підприємства, підвищувати якість діяльності на всіх етапах виробничого циклу економічного суб'єкта, ефективно забезпечувати процес виробництва продукції (товарів, робіт, послуг).

Література:

1. Плиса В.Й., Плиса З.П. Бухгалтерський облік : підручник 2-ге вид., випр. і доп. Львів : Видавництво ННВК „АТБ”, 2020. 420 с.
2. Плиса В.Й., Плиса З.П. Облік і аудит : навчальний посібник, 3-тє вид., випр. і доп. Львів : Видавництво ННВК „АТБ”, 2020. 688 с.
3. Плиса В.Й., Ріль З.П. Бухгалтерський облік : Довідник. Львів : Видавництво ННВК „АТБ”, 2009. 200 с.

ПРОБЛЕМИ ПОБУДОВИ ОБЛІКУ НЕВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ

У сучасних умовах зростає роль та значення підсистем підтримки виробництва таких як маркетинг, наукові дослідження та інновації, загальне адміністрування. В зв'язку з чим посилюється увага до дослідження проблем побудови обліку невиробничих витрат.

Діюче законодавство, що регламентує фінансовий облік, розмежовує витрати на дві складові: витрати, що формують виробничу собівартість і витрати, що відносяться на фінансовий результат безпосередньо [1]. Відповідно до діючого законодавства невиробничі витрати включають три складові: адміністративні витрати, витрати на збут та інші витрати операційної діяльності і списуються повністю на фінансовий результат періоду. Такий підхід є надзвичайно спрощеним, оскільки у складі невиробничих витрат присутні витрати, які прямо пов'язані з продукцією і є, фактично, завершальною стадією процесу виробництва (затарювання, упаковка, гарантійний ремонт). Частина невиробничих витрат є витратами, що передують виробничому процесу (реклама, маркетингові дослідження, науково-дослідницькі роботи). Включення їх до витрат періоду порушує принцип відповідності доходів та витрат.

Невиробничі витрати це витрати, які є необхідними для діяльності підприємства, але не пов'язані безпосередньо з технологічним процесом виробництва [2]. Вони обумовлюються не технологічним процесом, а виконанням певних функцій. Тому ефективність невиробничих витрат оцінюється не стільки зниженням їх обсягу, скільки ступеню реалізації певних функцій (збутова, маркетингова, інноваційна, адміністративна). Невиробничі витрати важко ідентифікуються із традиційними об'єктами калькулювання (продукція, роботи, послуги). Це викликає необхідність використання функціонального підходу до їх обліку та нетрадиційних об'єктів калькулювання (центри відповідальності, сегменти бізнесу, види діяльності).

Невиробничі витрати включають різноманітні елементи, мають стохастичний характер, їм притаманна нечіткість причинно-наслідкових зв'язків, наявність великої кількості комплексних статей, які часто об'єднують відмінні за призначенням та функцією витрати. Таким чином, невиробничі витрати мають специфічний характер, який потребує специфічних методів управління і особливих підходів до їх обліку.

Вихідним моментом при побудові бухгалтерського обліку невиробничих витрат є визначення мети ведення обліку. Остання залежить, в першу чергу, від функціональної ролі витрат у процесі створення доданої вартості або її споживання [3]. Зокрема, для невиробничих витрат, що прямо або

опосередковано забезпечують створення доданої вартості, метою ведення обліку є забезпечення формування фінансових результатів та інформаційне забезпечення управління витратами. При цьому, облікова інформація повинна надавати можливість оцінки доцільності певних витрат та ступеню їх ефективності, що дозволить визначити їх оптимальний розмір при плануванні та нормуванні, здійснювати поточний контроль фактичних витрат, оцінювати їх відповідність плану та нормативу. А це, у свою чергу, позитивно впливатиме на фінансовий результат діяльності підприємства.

Іншою є мета ведення обліку невиробничих витрат, які здійснюються в процесі споживання доданої вартості (витрати на утримання об'єктів соціальної інфраструктури та інші соціальні потреби колективу, непродуктивні витрати, науково-дослідні розробки). При побудові облікової системи таких витрат на перший план повинна виступати не інформаційна, а контрольна функція обліку. Відповідно, метою ведення обліку таких невиробничих витрат є контроль витрат з метою забезпечення інтересів власника, як на стадії попереднього контролю при визначенні необхідності та розмірів фінансування виділеного власником на утримання відповідних об'єктів та проектів, так і на стадії поточного контролю, з метою недопущення нецільового використання коштів та перевитрат кошторисів.

Побудова моделі обліку невиробничих витрат на певному підприємстві передбачає наступне:

- визначення об'єктів та суб'єктів господарського процесу (центрів витрат, центрів відповідальності та місць виникнення витрат);
- визначення об'єктів обліку невиробничих витрат (статей калькулювання та елементів витрат);
- визначення статей кошторису невиробничих витрат та їх складу по окремих підвидах невиробничих витрат;
- розробка робочого Плану рахунків відповідно до класифікації невиробничих витрат;
- формування схем облікових регістрів;
- визначення методики формування та використання резервів майбутніх витрат;
- відпрацювання методики обліку та списання частки невиробничих витрат, що відноситься до майбутніх періодів;
- виділення прямих витрат у складі невиробничих витрат та визначення процедури їх списання;
- визначення методики розподілу та процедури списання непрямих невиробничих у фінансовому та управлінському обліку.

Проведені дослідження дозволили запропонувати процедуру побудови обліку невиробничих витрат, яку доцільно здійснювати в чотири етапи. При цьому вихідним моментом повинно бути визначення мети ведення обліку невиробничих витрат. На основі цільової функції (мети) обліку витрат з врахуванням принципів ведення обліку та суті видів діяльності, що спричиняють невиробничі витрати, визначаються конкретні завдання обліку,

що становить зміст першого етапу процедури побудови обліку невиробничих витрат.

Визначені завдання дозволяють окреслити предмет обліку витрат та конкретизувати його до рівня облікових об'єктів, а саме: виділення об'єктів обліку невиробничих витрат; визначення об'єктів та суб'єктів господарського процесу. Для визначення об'єктів обліку невиробничих надзвичайно важливим чинником є класифікація витрат. При цьому, основними об'єктами обліку витрат повинні бути елементи витрат та статті калькулювання. На етапі визначення об'єктів аналітичного обліку невиробничих витрат необхідно визначити місця виникнення витрат, центри витрат та центри відповідальності, в розрізі яких будуть обліковуватися витрати. По відношенню до невиробничих витрат особливо важливі є дві останні категорії. Вибір центрів витрат та центрів відповідальності при побудові обліку невиробничих витрат доцільно здійснювати із врахуванням таких чинників, як технологічні та організаційні особливості підприємств, функціональна характеристика видів діяльності, що спричиняють невиробничі витрати. Це становить зміст другого етапу побудови обліку невиробничих витрат.

Третій етап побудови обліку невиробничих витрат передбачає розробку робочого Плану рахунків.

Визначення завдань обліку невиробничих витрат, його предмету, об'єктів, та розробка робочого Плану рахунків дозволяє сформувати облікову модель невиробничих витрат, що становить зміст четвертого етапу процедури побудови обліку невиробничих витрат. При цьому останній повинен передбачити накопичення невиробничих витрат відповідно до обраних об'єктів обліку, центрів витрат та центрів відповідальності; розподіл невиробничих витрат між звітними періодами при формуванні фінансового обліку та видами реалізованої продукції при формуванні повної собівартості у внутрішньогосподарському обліку, а також методику списання невиробничих витрат.

Вищевикладений підхід до побудови обліку функціональних невиробничих витрат є універсальним і може застосовуватися не лише по відношенню до невиробничих витрат, а й до інших витрат.

Література:

1. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ М-ва фінансів України від 31 груд. 1999 р. № 318. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>. (дата звернення: 20.11.2020)
2. Гуцаленко Л.В., Дерій В.А., Козаченко А.Ю. Організаційно-методичні аспекти обліку та контролю невиробничих витрат : монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 240 с.
3. Портер Майкл Э. Конкуренция / пер. с англ.: учебное пособие. М.: Издательский дом Вильямс, 2001. 495 с.

Плиса Володимир

кандидат економічних наук, професор
професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту

Плиса Зоряна

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри обліку і аудиту
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ДЕКОНСТРУКЦІЯ ПІДСИСТЕМИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛОГІСТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Проведення деконструкції підсистеми облікового забезпечення логістики підприємства є важливим етапом у процесі розроблення теоретичних і методичних засад та практичних рекомендацій щодо формування ефективної моделі облікового супроводу логістичних операцій, спрямованої на забезпечення обліково-аналітичною інформацією механізму управління логістичними ланцюгами підприємства.

Під деконструкцією підсистеми облікового забезпечення логістики підприємства розуміємо логічний аналіз складових (структурних елементів) процесу виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації в часі про потокові процеси.

Інформація, отримана підсистемою облікового забезпечення логістики, є основою для ухвалення більшої частини рішень в системі управління поточковими процесами на підприємстві. Дані, які згруповані та деталізовані за відповідними ознаками, дають змогу зробити висновок про ефективність логістичних операцій, з'ясувати перспективи розвитку логістичної системи, оцінити фінансові ризики.

В організації підсистеми облікового забезпечення логістики підприємства важливу роль відіграють загальноприйняті принципи, що виражають основні положення теорії, яку вивчають. Принцип означає вихідне, базове положення науки, яке зумовлює усі наступні твердження. Вони можуть бути закріплені в законодавчому порядку або сформульовані та рекомендовані професійними бухгалтерськими організаціями, ґрунтуватися на теорії і практиці обліку, правових прецедентів і господарських традицій [1, с. 9].

Суть логістичного підходу до управління поточковими процесами на підприємстві полягає в інтеграції окремих учасників логістичного ланцюга в єдину систему.

Логістичне управління характеризується системною комплексністю, яка забезпечується логістичним підходом до управління товарно-матеріальними потоками в нерозривному зв'язку з фінансовими, інформаційними й іншими потоками як по вертикалі, так і по горизонталі, а також інтеграцією спеціалізованих управлінських структур і підрозділів підприємства. Логістичне управління потребує застосування оптимізаційних економіко-математичних

моделей стратегічного і поточного планування з урахуванням інтересів усіх ланок логістичного ланцюга, формування системи облікового супроводу логістичних операцій у виробничо-збутових системах.

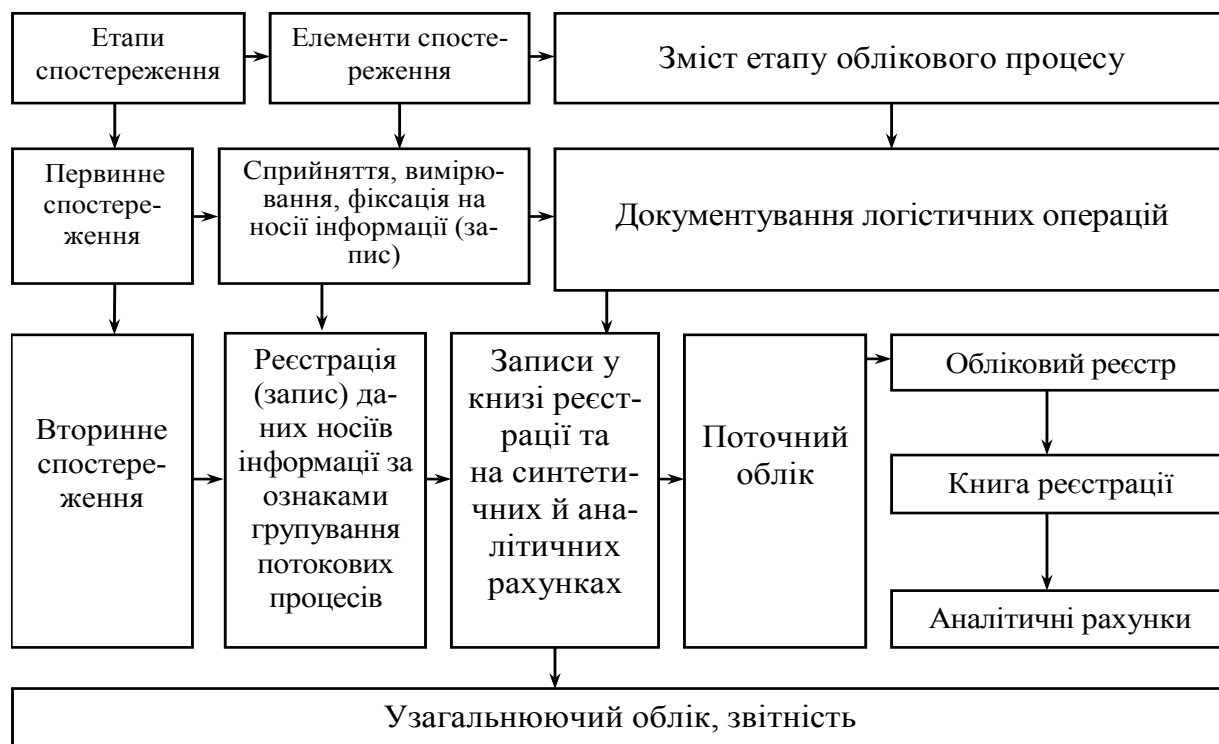
Організація облікового процесу у виробничо-збутових системах – це система методів, способів і заходів, які забезпечують оптимальне функціонування бухгалтерського обліку й подальший його розвиток. Така організація полягає в цілеспрямованому впорядкуванні та вдосконаленні механізму, структури та процесів бухгалтерського обліку. Впорядкування системи обліку означає організацію цієї системи, зокрема її функціонування в часі та просторі.

Формування підсистеми облікового забезпечення (організація облікового супроводу) логістичних операцій у виробничо-збутових системах потребує системного підходу. При цьому обов'язковим є дотримання таких принципів: цілісності, всебічності, системоутворювальних відносин, динамічності, субординації та випереджувальних відносин, а також адаптивності, паралелізму, ритмічності, безперервності, прямопливності та пропорційності.

Бухгалтерський облік логістичних операцій – це сукупність прийомів, за допомогою яких ідентифікують об'єкт обліку. Їхня сутність: документування, оцінювання, рахунок, подвійне (балансове) узагальнення логістичних операцій, подвійне відображення логістичних операцій у системі рахунків, індивідуалізація та персоніфікація, прийом історизму, періодизація, повнота та ін.

Разом із тим відносно відокремлені прийоми тільки у своїй єдності та сукупності забезпечують повне вивчення предмета бухгалтерського обліку логістичних операцій, одержання необхідної для логістичного управління інформації. Поєднання різних прийомів бухгалтерського обліку логістичних операцій забезпечує суцільне й безперервне вивчення його об'єкта – товарно-матеріальних потоків в нерозривному зв'язку з фінансовими, інформаційними й іншими потоками як по вертикалі, так і по горизонталі. При цьому досягається основна мета – отримання правдивої інформації про стан потокового процесу, його ефективність та вплив на результати господарської діяльності.

Загальну модель підсистеми облікового забезпечення (бухгалтерського обліку логістичних операцій виробничо-збутової системи) логістики підприємства зображено на рисунку 1.

Рисунок 1 – Модель підсистеми облікового забезпечення логістики підприємства

Формування ефективної підсистеми облікового забезпечення логістичних операцій дасть змогу інтегрувати отримані інформаційні потоки (результати облікових реєстрацій) в єдину систему інформаційного забезпечення управління виробничо-збутовою системою, що в свою чергу підвищить рівень її безпеки.

Література:

1. Плиса В.Й., Плиса З.П. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посібник. Львів : Видавництво ННВК „АТБ”, 2020. 200 с.
2. Плиса В.Й., Плиса З.П. Бухгалтерський облік : навчальний посібник. 3-тє вид., випр. і доп. К. : Каравела, 2019. 560 с.
3. Плиса В.Й., Плиса З.П. Облік і аудит : навчальний посібник, 3-тє вид., випр. і доп. Львів : Видавництво ННВК „АТБ”, 2020. 688 с.
4. Плиса В.Й., Ріль З.П. Бухгалтерський облік : Довідник. Львів : Видавництво ННВК „АТБ”, 2009. 200 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

Туристична сфера в сучасних умовах, враховуючи світові та локальні тенденції 2020 року, одна із сфер, що зазнали суттєвого скорочення як у результатах діяльності, так і в загальній кількості підприємств. В Україні кількість суб'єктів підприємницької діяльності, які займалися наданням туристичних послуг станом на початок 2020 року складала 4664 підприємств, переважна більшість яких становила фізичні-особи підприємства [1]. Кількість підприємств, які займалися наданням туристичних послуг до 2020 року характеризувалася позитивною динамікою як у зростанні кількості підприємств (у 2019 році кількість юридичних осіб зросла на 2,8% по відношенню до 2018 року, а фізичних осіб на 13,7%), так і особливо у підвищенні доходів від надання туристичних послуг (у 2019 році загальна сума доходів усіх суб'єктів туристичної діяльності зросла на 51,7% у порівнянні з 2018 роком, сума комісійних та агентських винагород характеризувалася зростанням на 14,1% у 2019 році). Тобто туристична сфера вважалася однією із прибуткових та таких, що мають суттєвий потенціал до розвитку. Однак події 2020 року, масштаб яких поки можна оцінювати орієнтовно (за даними ЮНВТО за період першого півріччя індустрія туризму зазнала збитків на суму понад 460 млрд. дол. по всьому світу [2]), змінили тенденції цілої сфери кардинально.

Підприємницьку діяльність у туристичній сфері здійснюють наступні суб'єкти підприємницької діяльності: туристичні оператори, туристичні агенти та суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність. При чому переважна більшість суб'єктів підприємницької діяльності у цій сфері є фізичними особами (майже 70% станом на початок 2020 року).

Особливостями ведення підприємницької діяльності для підприємств туристичної сфери, як і для більшості інших підприємств є те, що значна частина відноситься до мікропідприємств та веде облік власної діяльності за спрощеною системою оподаткування. Це, у свою чергу, має ряд переваг, починаючи від часу відкриття бізнесу, до подання офіційної звітності. Більшість підприємств туристичної сфери є туристичними агентами, відповідно облік діяльності також є відносно простішим та вимагає меншої кількості подання офіційних звітів. З однієї сторони облік здійснюється, як і для більшості інших сфер діяльності та регулюється чинним законодавством, з іншої – при формуванні і реалізації туристичного продукту характерні певні правові відносини.

Лише 12% від загальної кількості підприємств, що надають туристичні

послуги (станом на 2019 рік) є туристичними операторами, які для здійснення діяльності обов'язково повинні мати ліцензію.

Основні завдання обліку та аналізу для підприємств туристичної сфери повинні відображати наступні складові: ефективна система формування достовірних даних про майновий та фінансовий стан підприємства; проведення результативного контролю за використанням усіх видів ресурсів; виявлення загальних тенденцій розвитку підприємства та вжиття корегуючих заходів щодо поліпшення фінансового стану.

Оскільки туристичний агент виступає, в основному, посередником у діяльності між туристичним оператором та споживачем туристичних послуг, відповідно існують суттєві відмінності у обліку діяльності даних підприємств. Перша відмінність полягає у обліку доходів та його часовому відображенні. Так, туристичний оператор може відображати отримання доходів або датою надходження коштів, або датою отримання доходів визнається дата завершення туру [3].

Також відмінністю обліку можна вважати базу нарахування ПДВ у туризмі, під якою прийнято розглядати саме винагороду, як різницю між вартістю туристичного продукту та витратами, що пов'язані зі створенням даного продукту. При чому для туристичного агента, якщо знаходиться на загальній системі оподаткування факт нарахування відбувається у момент продажу туристичної послуги, а для туристичного оператора діє пролонгований період нарахування, тобто ПДВ нараховується за фактом надання туристичної послуги.

Особливостями обліку також можна виокремити ще роботу з валютою, що пов'язано зі специфікою туристичної сфери, де спочатку, в залежності від виду туризму, кошти обліковуються у національній валюті, а потім розрахунки проводяться іноземною, з урахуванням курсових різниць та їх відповідного обліку, та регулюються окремими положеннями бухгалтерського обліку.

Формування та здійснення облікової політики туристичного оператора здійснюється з використанням сучасних автоматизованих програм, що мають на меті покращити як управлінський, так і фінансовий облік. При цьому для обліку та подальшого аналізу використовуються як загальні бухгалтерські програми, так і спеціалізовані програмні продукти, що спеціально створюються для підприємств туристичної сфери. Аналіз результатів діяльності туристичних операторів є значно глибшим та потребує більших витрат ресурсів, у порівнянні з оцінкою основних результатів роботи турагентів.

Література:

1. Туристична діяльність в Україні у 2019 році. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 03.11.2020).
2. Всесвітня туристична організація (ЮНВТО). URL: <https://www.unwto.org/news/international-tourist-numbers-down-65-in-first-half-of-2020-unwto-reports> (дата звернення: 03.11.2020).
3. Туристична діяльність: облік та оподаткування. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100005703-turistichna-diyalnist-oblik-ta-opodatkuvannya> (дата звернення: 03.11.2020).

Попівняк Юлія
кандидат економічних наук
доцент кафедри обліку і аудиту
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ДОКУМЕНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ В ОБЛІКОВУ ПРАКТИКУ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

При веденні бухгалтерського обліку стикаємося сьогодні зі збільшенням обсягів задокументованої інформації, при цьому важливою є здатність підприємства до такої організації документообігу, яка б забезпечила незмінну швидкість та ефективність її обробки. В умовах застосування інформаційних технологій процес документування набуває нового змісту, трансформуються підходи до його організації та ведення, переосмислюються способи останнього. Гнучкість до появи нових розробок у сфері інформаційних технологій, вміння вдало використовувати корисні їх властивості дозволяють підприємству суттєво автоматизувати, а, відтак, спростити бухгалтеру роботу з документами, перевести її з рутинної фіксації фактів господарської діяльності у більш продуктивне русло.

Загалом документ розглядають в різних аспектах: як право на здійснення господарської операції, як письмове свідцтво факту здійснення операції, як підставу для бухгалтерського запису, як імпульс до руху облікової інформації. Причому тип документа визначає його форму і зміст [1, с. 101].

Документування як методичний прийом бухгалтерського обліку вимагає в сучасних умовах господарювання нового розуміння через практично повну автоматизацію операцій з фіксації та опрацювання інформації, як і формування інформаційних потоків для її користувачів [2, с. 15]. Розвиток інформаційних технологій у бухгалтерському обліку трансформує формат документа та переводить його у електронну форму, відповідно документообіг – у електронний формат із використанням електронних довідників, каталогів, баз та сховищ зберігання документів. У цьому випадку, поряд зі звичними реквізитами паперових документів, виникає обов'язок застосування кваліфікованого електронного підпису, який має свої особливості використання і відображення в обліку.

У випадку переходу на електронний документообіг, поряд з застосуванням спеціалізованих програмних рішень для його здійснення, сучасне підприємство дедалі частіше вдається до використання електронних засобів комунікації: соціальних мереж, електронної пошти, мобільних додатків тощо. Також, для опрацювання великих масивів задокументованої інформації і занесення її в базу даних, впроваджують технологію великих даних, а для надання інформації користувачам – спеціальні чат-боти.

Впровадження в облікову практику технологій штучного інтелекту

змінює, наприклад, процеси розпізнавання й обробки документів, відслідковування їх статусу, перевірки узгодженості даних в таких документах.

У деяких випадках, до прикладу, при застосуванні в бухгалтерському обліку технології блокчейн, потреба у паперових копіях багатьох документів (накладних, договорів тощо), як і в окремих їх видах, взагалі зникає.

Застосування бухгалтером у процесі документування сьогоденних інформаційних технологій має ряд беззаперечних переваг, зокрема пришвидшує цикл обробки і затвердження документа, оптимізує роботу облікового персоналу та керівництва підприємства, підвищує прозорість і доступність даних бухгалтерського обліку в межах підприємства, уніфікує і стандартизує процедури опрацювання документів, зменшує вплив «людського чинника» і ризик виникнення помилок в документації, знижує рівень споживання паперу та енергозатрат на підприємстві.

Так як процес документування значно піддається автоматизації та підвищенню ефективності за рахунок впровадження інформаційних технологій, підприємствам не варто нехтувати можливостями, які згадані технології їм відкривають, для збільшення продуктивності роботи бухгалтера і здобуття переваг над більш консервативними у цьому контексті конкурентами.

Література:

1. Осмятченко В., Матюха М. Електронне документування у бухгалтерському обліку. *Вісник КНТЕУ*. 2013. № 2. С. 98-108.
2. Гуцайлюк З.В. Деякі питання реформування системи бухгалтерського обліку: концепція та реалізація. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2007. № 10. С. 11-17.

УДК 334.012:364:330.332 (476+470)

Попкова Анна

кандидат экономических наук, доцент
заведующий отделом мониторинга социально-экономического развития
Институт экономики Национальная академия наук Беларуси
г. Минск, Беларусь

ПОЛИТИКА В СФЕРЕ УЧЕТА И НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Природа социальных предприятий имеет многогранный характер. В литературных источниках делается акцент на гибридном характере деятельности таких структур, сочетающих в себе элементы как традиционных коммерческих, так и некоммерческих операционных моделей. Доминантной целью функционирования социального предприятия является достижение социальных результатов посредством осуществления коммерческой деятельности. Социальные предприятия пытаются разработать устойчивые модели финансирования общественно полезной деятельности, которые при этом не полагаются на традиционные источники финансирования

благотворительного сектора – государственные гранты и частные пожертвования.

Анализ зарубежного опыта показывает, что в ряде стран есть специализированные организационно-правовые формы для социальных предприятий (США, Великобритания), в других же такие организации действуют в существующем нормативном поле. В этом случае наиболее распространенными формами социальных предприятий являются благотворительные организации, коммерческие корпорации, некоммерческие организации и кооперативы. Каждая из этих форм имеет определенные преимущества.

Социальные предприятия при соблюдении определенных критериев могут быть зарегистрированы как благотворительные. Это означает, что они должны направлять все ресурсы на благотворительную деятельность с учетом затрат на сбор средств и административных расходов. Регистрация в такой форме дает два основных преимущества. Во-первых, зарегистрированные благотворительные организации пользуются освобождением от уплаты налогов. Во-вторых, регистрация дает возможность выдавать квитанции об уплате благотворительных пожертвований, что позволяет донорам получить налоговые льготы или вычеты на благотворительные взносы [1]. Такой подход стимулирует благотворительность в зарубежных странах.

Как правило, опорой благотворительных организаций в значительной степени составляют государственные гранты и общественные пожертвования. Однако в сложных экономических условиях, когда финансирование целевых фондов ограничено, а частные пожертвования сокращаются, такие организации могут заниматься связанным бизнесом. Для определения связанных бизнес-операций может использоваться критерий целевого использования ресурсов: если коммерческая деятельность благотворительной организации генерирует средства, которые расходуются исключительно на благотворительность, то тогда деловая деятельность признается связанной. Таким образом, благотворительные организации не всегда надежны в качестве источника оборотных средств для социальных целей. Они могут лишь ограниченно использовать коммерческую деятельность как источник дохода.

Наиболее гибкой структурой для социальных предприятий выступают коммерческие корпорации, поскольку они могут свободно вести любую деятельность согласно своему уставу и использовать доходы по своему усмотрению. Еще одним преимуществом бизнес-корпорации является гибкость структуры капитала, которая позволяет привлекать частные инвестиции [2]. Определенный процент прибыли может направляться на социальные цели корпорации и корректироваться в зависимости от сложившихся экономических условий. При желании могут быть приняты формальные ограничения на доход акционеров, что позволит корпорации представить себя как общественно полезную организацию.

Однако коммерческая корпорация не получает налоговых льгот, доступных благотворительным и некоммерческим организациям. Бизнес-корпорации облагаются налогом на доходы и не могут выдавать донорам

квитанции о пожертвованиях. При этом они могут структурировать свои операции таким образом, чтобы снизить налогообложение. Направление доходов на достижение социальных целей посредством грантов другим благотворительным организациям или иным получателям помощи может существенно снизить налоговые обязательства корпорации. Кроме того, могут быть приняты различные инструменты планирования для снижения налогов, в результате чего социально-ориентированная бизнес-корпорация может платить ненамного больше, чем благотворительная или некоммерческая организация.

Еще один возможный вариант для социального предприятия – это некоммерческая организация. Некоммерческие организации, как и благотворительные пользуются налоговыми льготами, хотя они не могут выдавать налоговые квитанции на пожертвования [3]. Однако им разрешается преследовать более широкий круг целей. Такая диверсификация позволяет использовать структуру некоммерческой организации для ведения социально полезной деятельности, не соответствующей юридическому определению благотворительности. Для организаций, которые предпочитают полагаться на членские взносы для достижения социальных целей, это может быть приемлемым вариантом. Однако некоммерческим организациям не разрешается предоставлять какой-либо доход своим членам. Это ограничивает возможности использования некоммерческой организации по привлечению частных инвестиций.

Если в стране не разработано специализированных корпоративных форм для социальных предприятий, можно создать социально ориентированный бизнес в рамках существующего нормативно-правового поля. Каждая из форм имеет свои преимущества и ограничивающие условия, которые определяются в зависимости от выбранной операционной модели функционирования субъектов социального предпринимательства.

По мере совершенствования законодательной базы в ответ на возникающие социальные вызовы и потребности должны формироваться и развиваться гибридные социальные предприятия. Национальные законодательства стран могут реагировать на эти изменения путем создания так называемых гибридных юридических лиц. Они не подпадают под тот же уровень регулирования, что и благотворительные организации, и обладают некоторыми преимуществами коммерческих компаний. В целом это будет способствовать формированию благоприятной среды для социального предпринимательства.

Литература

1. Terrance S. Carter and Theresa L.M. Man (2008) Canadian Registered Charities: Business Activities and Social Enterprise – Thinking Outside the Box. *National Centre on Philanthropy and the Law Annual Conference*. October 24.
2. Thomas J. Billitteri (2007) Nonprofit Sector Research Fund: Mixing Mission and Business: Does Social Enterprise Need a New Legal Approach? *Highlights from an Aspen Institute Roundtable*. January.
3. Lloyd Hitoshi Mayer & Joseph R Ganahl (2014) Taxing Social Enterprise. 66:2 *Stan L Rev* 387.

Прокопишин Оксана
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний аграрний університет
м. Дубляни, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Система оподаткування є ключовим інструментом формування дохідної частини бюджетів європейських країн і регулятором їх соціально-економічного розвитку. Податкова політика країн ЄС будується відповідно до міжнародних норм і правил, що регламентують взаємовідносини підприємств, фірм різних форм власності з державою. Вона спрямована на стимулювання ефективного й сталого зростання національних економік. Кожна європейська країна має специфічні особливості системи оподаткування, функціонування й розвиток якої регулюється відповідними міністерствами й податковими відомствами (табл. 1).

Таблиця 1 – Органи податкового регулювання, які функціонують у різних європейських країнах

Країна	Міністерства й відомства з податкового регулювання
Болгарія	Національна агенція з питань податків
Велика Британія	Королівська податкова та митна служба
Греція	Міністерство фінансів
Ізраїль	Державне податкове управління у складі Міністерства фінансів
Ірландія	Податкова та митна служба
Нідерланди	Податкова та митна адміністрація
Німеччина	Федеральне Міністерство фінансів
Польща	Міністерство фінансів
Угорщина	Державна адміністрація податкового та фінансового контролю
Україна	Державна фіскальна служба України
Франція	Генеральна дирекція державних фінансів
Чорногорія	Податкова адміністрація
Чехія	Податкова адміністрація
Швеція	Податкова агенція

Джерело: Складено за інформаційно-аналітичними матеріалами Державної фіскальної служби України

Як видно з табл. 1, у деяких країнах не створено спеціалізованого податкового органу, а функції управління системою оподаткування покладено на Міністерство фінансів (Греція, Німеччина, Польща). У ряді країн функціонує адміністрація, що поєднує функції з податкового й митного регулювання (Великобританія, Ірландія, Нідерланди). В Угорщині діє орган, у якому інтегровано функції податкового й фінансового контролю. Контроль за нарахуванням і сплатою податків здійснюється в Ізраїлі Міністерством фінансів, у складі якого є управління державними доходами. У свою чергу, до

його складу входять два великих підрозділи, які й здійснюють стягнення податків: управління прибутковими податками та нерухомого майна (прямі податки) і управління мита та податку на додану вартість, тобто управління непрямих податків. При Міністерстві фінансів також діє великий розрахунковий центр з обробки даних щодо податків. Управління державними доходами встановлює та визначає систему роботи, розробляє інструкції та вказівки щодо розрахунків для будь-яких підприємств, які знаходяться на території держави.

Податкова система Болгарії є дворівневою й формується з республіканських і місцевих податків. Республіканські податки поділяються на прямі (корпоративний податок і податок на доходи фізичних осіб) і непрямі (акцизи і податок на додану вартість).

У Німеччині встановлено різні рівні корпоративного податку для нерозподіленого прибутку і прибутку, що розподіляється у вигляді дивідендів. На перший погляд, має місце подвійне оподаткування прибутку: спочатку на рівні фірми, а потім – на рівні акціонерів. З метою усунення подвійного оподаткування застосовують систему заліків. Система заліків діє за досить складною процедурою. До 2004 р. сума нерозподіленого прибутку оподатковувалася за ставкою 40%, після розподілу прибутку – 30%. Залишок розподіленого прибутку, тобто дивіденди акціонерів готівкою, повторно обкладаються податком на доходи від капіталу (ставка 25%). Нараховані суми за даними двома актами оподаткування порівнюють із податком, розрахованим за шкалою прибуткового податку. Якщо податок, розрахований за схемою прибуткового податку, перевищує суму податку на розподілений прибуток, то акціонер доплачує відповідну різницю, в протилежному разі він одержує компенсацію. Для акціонера податок на розподілений у його користь прибуток по формі є авансовим платежем прибуткового податку.

Податкова система Швеції включає безліч прямих і непрямих податків і зборів. Найбільш важливий вид національного податку в Швеції – прибутковий податок. Він розподіляється на три категорії: податок на трудові доходи фізичних осіб, майновий та корпоративний (табл. 2).

У 2020 р. спостерігається тенденція реформування європейської системи оподаткування в ряді країн [1]. Наприклад, у Франції в законі «Про бюджет на 2020 рік» закладено зміни прогресивної шкали прибуткового податку, зокрема мінімальна ставка податку знизиться з 14 до 11%. При цьому 12 млн домогосподарств (найбільша група платників податків) отримають від реформи по 350 євро.

Таблиця 2 – Системи оподаткування підприємств, які застосовуються у європейських країнах

Податки	Зміст й особливості	Країна
Податок на прибуток	З 2007 р. ставку знижено до 10%. Цим податком обкладається прибуток фірм, який не підпадає під єдиний податок. Він вноситься до республіканського та місцевого бюджетів. Ставка податку до республіканського бюджету залежить від розміру річного прибутку: прибуток до 50000 лв. – ставка 15% (до 31 грудня 2000 р. – 20%); прибуток понад 50000 лв. – ставка 20% (до 31 грудня 2000 р. – 25%)	Болгарія
Прибутковий податок з юридичних осіб	Ставка податку становить 36%. Об'єкт оподаткування – чистий дохід у формі нерозподіленого прибутку. Суб'єкти оподаткування: промислові підприємства, комерційні організації, фінансово-кредитні установи, в тому числі їх філіали за кордоном	Італія
Податок на прибуток корпорацій (корпоративний податок)	Податок на фактично отриманий прибуток корпорацій (компаній) усіх форм власності. У доходах бюджету питома вага цього податку протягом багатьох років знаходиться на рівні 2-6%. З 1 січня 2004 р. максимальну ставку корпоративного податку знижено до 28,5%, а оподаткування прибутку, розподіленого в порядку дивідендів, залишається на рівні 30%	Німеччина
Податки для підприємств	Податок з обороту стягується з додаткової вартості – ставка 20%. Податок на прибуток – ставка 16% з 2008 р. Місцевий індустріальний податок – основна ставка 2%	Угорщина
Корпоративний податок	Стягується з підприємств за ставками у межах 20-30%	Швеція

Джерело: Складено за інформаційно-аналітичними матеріалами Державної фіскальної служби України

Крім цього, у Німеччині запроваджено з 1 січня 2020 р. Директиву ЄС щодо механізмів вирішення податкових спорів (Directive on tax dispute resolution mechanisms). Нові правила мають на меті забезпечити швидше й ефективніше вирішення податкових спорів між країнами-членами ЄС та більшу впевненість бізнесу, який стикається з подвійним оподаткуванням. Німеччина запровадила закон ЄС, який вимагає від посередників повідомляти про певні механізми транскордонного планування податків до податкових органів. Шоста Директива ЄС про адміністративне співробітництво (DAC 6) вимагає від посередників (зокрема, податкових консультантів, бухгалтерів, банків та адвокатів) повідомляти про відповідні домовленості перед їх реалізацією.

Таким чином, доцільним є використання європейської практики задля реформування вітчизняної системи податкового регулювання. Встановлено, що на даний час в Україні актуалізується необхідність змін у частині контролю публічних фінансів з використанням сучасних інформаційних технологій. Імплементация європейського досвіду до вітчизняної практики покликана сприяти більш прозору та справедливому перерозподілу ВВП через

бюджетно-податкову систему [2; 3]. Реформування є необхідною умовою для модернізації національної економіки через структурну перебудову для підвищення добробуту громадян.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі полягають в розробленні механізмів інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку системи оподаткування аграрних підприємств з урахуванням їх специфіки функціонування.

Література:

1. Стадник М. Міжнародні податкові новації – 2020. URL: https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ002076 (дата звернення: 17.11.2020).
2. Прокопишин О.С. Податок на додану вартість: особливості оподаткування та обліку в експортно-імпортних операціях. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. № 4(1). С. 72-75.
3. Гнатишин Л.Б., Прокопишин О.С., Малецька О.І. Модернізація системи оподаткування підприємств з урахуванням європейського досвіду. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.70>. (дата звернення: 17.11.2020).

УДК 658.3

Пронюк Ганна

кандидат технічних наук, доцент
доцент кафедри охорони праці

Пронюк Олена

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Харківський національний університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах постійної конкуренції, безперервного розвитку сучасних технологій та зростаючого напруження техносфери бажання підприємців утриматися на ринку зростає, що в деякій мірі змушує їх до пошуку та впровадження ефективних методів управління, у тому числі й управління безпекою усіх процесів виробництва.

У зв'язку з цим на будь-яких підприємствах створюють регламентовану правовими нормативними і технічними документами систему управління охороною праці та ризиками. Така система управління безпекою має бути ризик-орієнтованою та передбачати логічний поетапний підхід до розробки необхідних заходів безпеки та оптимального їх застосування. При цьому необхідно контролювати темпи досягнення безпеки з метою ефективного розподілення ресурсів підприємства, а також визначення напрямків, які потребують вдосконалення. Крім цього, розроблена система менеджменту має адаптуватися до різних змін у технологічній діяльності підприємства та

нормативно-правових стандартів безпеки.

Побудова такої системи сприяє зростанню компетентності та відповідальності працівників, зменшенню рівня виробничого травмування. Сучасні витрати на щоденні трагедії величезні, і економічний тягар неефективних методів безпеки праці і здоров'я щорічно оцінюється в 4% від глобального ВВП. За даними Світового банку за рік загальні втрати країн світу складають приблизно 3,05 трлн доларів, Україна втратила у 2016 році 3,73 млрд доларів. Дійсно, витрати на виплату штрафів і компенсацій внаслідок нещасних випадків значно позначаються на фінансових показниках будь-якої організації. Крім того, нещасні випадки негативно впливають на діяльність в цілому, так як викликають іміджеві проблеми, додаткові перевірки з боку контролюючих і регулюючих держорганів.

Тому найважливішою складовою стратегії організації в галузі безпеки праці та управління ризиками є система менеджменту охорони праці та виробничої безпеки. У 2018 році був розроблений новий стандарт ISO 45001:2018 «Системи менеджменту охорони здоров'я і безпеки праці», який має бути впровадженим на всіх підприємствах України до березня 2021 року.

Сучасні стандарти пропонують будувати систему управління безпекою на основі циклу Демінга, відомого також як цикл Plan-Do-Check-Act (PDCA). PDCA – це циклічна послідовність дій при виконанні якої-небудь задачі, що спрямована на постійне поліпшення якості (рис.1). Вперше даний цикл описав У. Шухарт у 1939 р., пізніше його учень Е. Демінг надав PDCA циклу велику розповсюдженість, оскільки надихнув японців на його застосування, вони і назвали PDCA цикл – циклом Демінга.

Застосування циклу Демінга дозволяє підвищити якість процесів управління, забезпечуючи досягнення стабільних результатів діяльності, що відповідають встановленим нормам і вимогам, при раціональному витрачання ресурсів.

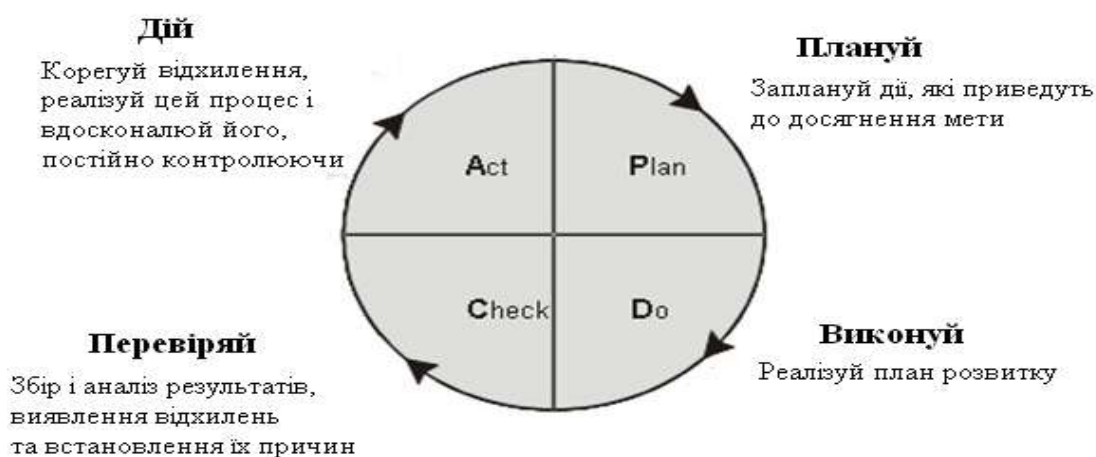

Рисунок 1 – Етапи циклу Демінга

Побудована у такий спосіб система управління охороною праці та ризиками є універсальним логічним інструментом, що адаптується залежно від розміру і профілю організації як на загальні, так і на специфічні чинники і

ризиками, пов'язані з її діяльністю. Вона здатна охоплювати як прості потреби малого підприємства з одним виробничим процесом і небезпеками/ризиками, що легко ідентифікуються, так і галузі з цілим спектром небезпечних чинників, таких як видобуток корисних копалин, хімічна промисловість, атомна енергетика або будівництво.

Для оцінювання ефективності системи управління виробничою безпекою є доцільним, за аналогією з економічними науками, використовувати систему Key Performance Indicators (KPI – Ключові показники ефективності), яку розробив Пітер Друкер (1909-2005). Використання ключових показників ефективності дає організації можливість оцінити свій стан і допомогти в оцінці реалізації стратегії, вона підвищує ефективність роботи підприємства та мотивацію співробітників на кращі результати роботи.

В системі KPI показники роботи кожного співробітника пов'язуються із загальними ключовими показниками компанії (прибуток, рентабельність, безпека тощо). Мета використання KPI – підвищення ефективності роботи компанії при зменшенні непродуктивного використання ресурсів. Система формування винагороди стимулює працівника до того, щоб сприяти зростанню як своїх індивідуальних результатів, так і колективних показників і досягнення стратегічних цілей.

KPI і мотивація персоналу стали нерозривними поняттями, за допомогою даних показників можна створити досконалу та ефективну систему мотивації і стимулювання працівників дотримуватися безпечних принципів праці. Тобто таку систему управління ефективністю роботи можна застосувати з метою формування сучасної системи управління безпекою. Наприклад, на підставі посадової інструкції спеціаліста відділу охорони праці можна виділити KPI з охорони праці. Але крім самих показників необхідно визначити ще і критерій їх оцінки. Процес розробки KPI необхідно проводити в кілька етапів:

1. Планування робочої системи, її схвалення топ-менеджерами; формування робочої групи; проведення початкових методичних досліджень.

2. Методологічна підтримка системи KPI включає оптимізацію наявної організаційної структури; моделювання сучасних організаційних процесів через впровадження показників ефективності; розробку процесів управління організацією на основі KPI; розробку системи нормативно-методичної документації (регламентація).

3. Розробка інформаційної системи KPI містить розробку технічних параметрів та налаштування системи; навчання користувачів; проведення попередньої експлуатації.

4. Введення системи KPI в експлуатацію.

Література:

1. Гогіташвілі Г.Г., Карчевські Є.Т., Лапін В. М. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами : навч. посібник. К. : Знання, 2007. 367 с.
2. ISO 45001:2018 Occupational health and safety management systems. Requirement with guidance for use URL: <http://iso-management.com/wp-content/uploads/2018/04/ISO-45001-2018-perevod-ot-31-03-2018.pdf> (дата звернення 12.11.2020).
3. Филановский Алексей Главная маркетинговая книга. К. : Фабула. 2018. 304 с.

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ КРІ ПРИ ОЦІНЮВАННІ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ, ЩО ПЕРЕЙШЛО У ВЛАСНІСТЬ ДЕРЖАВИ

У сучасній світовій теорії і практиці управління одним з загальноновизнаних інструментів є система КРІ – Key Performance Indicators (в Росії її називають системою КПЕ – ключових показників ефективності).

Під системою КРІ в спрощеному розумінні називають систему фінансових і нефінансових показників, що впливають на кількісне або якісна зміна результатів діяльності по відношенню до стратегічної цілі. Ці показники й застосовуються при вимірюванні ефективності функціонування державних органів.

В Україні оцінювання ефективності роботи митних органів було розпочато у 2006 році, проте, саме ефективність розпорядження митницями майном, що перейшло у власність держави, не оцінювалось. Лише у 2010 році було затверджено наказ Держмитслужби від 28.05.2010 р. № 546 задля забезпечення оцінювання показників роботи митних органів України за напрямом розпорядження майном, що переходить у власність держави, а також взаємодії з органами ДВС з питань розпорядження конфіскованим майном яким встановлено відповідний порядок щоквартального оцінювання, а також визначення узагальненого рейтингу показників роботи митних органів України. У листі Держмитслужби України від 07.11.12 р. № 11.1/5-11.2/12560-ЕП у подальшому було деталізовано критерії оцінки поточного стану роботи митниць та порядок їх розрахунку в порівнянні із попереднім листом [1, с. 171-172, 177].

Проведений аналіз моделей публічного управління майном, що перейшло у власність держави наприкінці 2000-х років, засвідчив застосування саме централізованого розпорядження відповідними уповноваженими органами. При цьому конкретні показники ефективності такої діяльності не встановлюються. Лише у РФ, де на сьогодні реалізовано централізовану модель роботи з майном, що перейшло у федеральну власність з 01 січня 2011 року набрав чинності Федеральний закон від 13.12.2010 року № 357-ФЗ «Про федеральний бюджет на 2011 рік і на плановий період 2012 і 2013 років» [2]. Згідно з додатком 6 зазначеного Закону «Перелік головних адміністраторів доходів федерального бюджету» повноваження з адміністрування доходів федерального бюджету від реалізації конфіскованого та іншого майна, що перейшло у федеральну власність, покладено на Федеральне агентство з управління державним майном (далі – Росмайно). Тобто, з 01 січня 2011 року грошові кошти, виручені від

реалізації товарів, що перейшли у федеральну власність, переданих митними органами для розпорядження, повинні перераховуватися до федерального бюджету Федеральним агентством з управління державним майном (його територіальними управліннями).

Проте, така діяльність є доволі збитковою, про що неодноразово відзначала Рахункова палата РФ [3], оскільки витрати на зберігання таких товарів значно вищі за доходи від реалізації такого майна та неефективну взаємодію державного уповноваженого органу з Федеральною митною службою Росії, неналежне ведення обліку майна. Це слугувало й підставою для того, щоб у 2019 році в РФ було прийнято рішення про знищення майна, що перейшло у федеральну власність, окрім високоліквідних товарів.

Федеральне агентство з управління державним майном наказом від 29.01.2014 р. № 23 «Про затвердження переліку і методики розрахунку ключових показників ефективності діяльності територіальних органів Росмайна у частині управління федеральним майном» [4] сформувало систему оцінки діяльності територіальних органів Росмайна за допомогою ключових показників ефективності (далі – КПЕ). Зокрема, за напрямом 9 – «Реалізація та знищення арештованого та конфіскованого майна» було встановлено такі відносні показники:

- частка реалізованого заарештованого майна (9.1);
- частка реалізованого і утилізованого конфіскованого майна (9.2).

У системі КПЕ використовуються контрольні та інформаційні показники. Контрольні показники поширюються на сфери діяльності, де територіальний орган (Росмайна) має достатньо повноважень, щоб ефективно справлятися із завданнями управління державним майном. Територіальний орган несе відповідальність за досягнуті значення за контрольними показниками КПЕ. Інформаційні показники призначені для оцінки ситуації в сфері управління майном і вказують на можливі зовнішні причини недосягнення результатів за контрольними показниками. Територіальні органи оцінюються з точки зору досягнення поставлених цільових значень КПЕ. Кожен територіальний орган повинен прагнути до максимального виконання цільових значень. До інформаційних показників відноситься показник «дотримання строків реалізації/утилізації об'єктів майна».

Наказом ФМС Росії «Про затвердження показників результативності та ефективності діяльності ФМС Росії, територіальних митних органів та центрального апарату ФМС Росії» від 30.10.2017 р № 1720 [5] у додатку 1 встановлено серед показників ефективності діяльності показник «Ефективність діяльності з передачі уповноваженій організації майна, що перейшло у федеральну власність» (який відповідно до кварталів встановлено від 53% до 62%).

У 2018 році на підставі наказу Росмайна від 23.07.2018 року № 241 [6] відбулися зміни у системі КПЕ у відповідній частині й оновлено назву й зміст напряму, зокрема на «Реалізація та розпорядження заарештованим, що перейшло у федеральну власність та іншим вилученим майном» та джерел їх розрахунку. Для оцінки встановлено наступні показники, які вимірюються

щорічно:

– 9.1 «частка реалізованого заарештованого майна» (відношення вартості реалізованого протягом звітного періоду арештованого майна та вартості майна, яке надійшло на реалізацію).

– 9.2 «частка реалізованого і утилізованого вилученого майна» визначається як частка реалізованого / утилізованого майна і загального обсягу майна, що надійшло на реалізацію / утилізацію протягом року.

– 9.3 – «частка реалізованого та переробленого майна, що перейшло у федеральну власність» (частка реалізованого/переробленого майна, що перейшло у федеральну власність та загального обсягу такого майна, що надійшло на реалізацію/переробку впродовж року).

– 9.4 – «частка знищеного майна, що перейшло у федеральну власність» (частка знищеного майна, що перейшло у федеральну власність та загального обсягу такого майна, що надійшло на знищення впродовж року).

– 9.7 – «співвідношення вартості реалізованого майна, що перейшло у федеральну власність, до оціночної вартості вказаного майна, визначеної для цілей реалізації» (співвідношення фактичної вартості реалізованого майна, що перейшло у федеральну власність, визначеного до реалізації та у відношенні якого проводилися процедури реалізації, та оціночної вартості майна, що перейшло у федеральну власність, визначеного до реалізації й у відношенні якого проводилися процедури реалізації). Цільове значення встановлюється Управлінням майна з спеціальними режимами обігу щорічно у програмному модулі «КПЕ ТО», у відповідності до рівня показника, затвердженого у державній програмі. При цьому показники 9.1-9.4, 9.7 є інформаційними.

Співвідношення вартості реалізованого майна, що перейшло у федеральну власність, і оціночної вартості вилученого майна, визначеної для цілей реалізації (у відсотках) є одним з цільових показників (індикаторів) підпрограми 1 «Підвищення ефективності управління федеральним майном та приватизації» державної програми РФ «Управління федеральним майном» [7] з 2017 року.

Дані показники доцільно враховувати при розробці національної системи оцінювання ефективності розпорядження майном, що перейшло у власність держави, зокрема при порушенні митного законодавства. Застосування КРІ в процесі оцінювання ефективності розпорядження майном, що переходить у власність держави – це ефективний інструмент, який базується на запровадженні системи показників та дозволяє здійснювати операції так, що отримуватимуться максимальні надходження від цієї діяльності до державного бюджету при використанні оптимального рівня ресурсів.

Література:

1. Концептуалізація оцінювання митних процедур в умовах активізації зовнішньоекономічної діяльності : монографія. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2015. 196 с.
2. О федеральном бюджете на 2011 год и на плановый период 2012 и 2013 годов : Федеральный закон от 13 дек. 2010 р. № 357-ФЗ URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_107827/ (дата обращения

- 11.11.2020)
3. Конфискация имущества оказалась убыточной для государства. URL: http://www.ach.gov.ru/press_center/publications-in-mass-media/35290?sphrase_id=10427084 (дата обращения 11.11.2020)
  4. Об утверждении перечня и методики расчета ключевых показателей эффективности деятельности территориальных органов Росимущества в части управления федеральным имуществом : Приказ Федерального агентства по управлению государственным имуществом от 29 янв. 2014 г. № 23. URL: <http://www.rosim.ru/documents/232014> (дата обращения 11.11.2020)
  5. Об утверждении показателей результативности и эффективности деятельности ФТС России, территориальных таможенных органов и центрального аппарата ФТС России : Приказ ФТС России от 30 окт. 2017 г. № 1720 URL: <https://www.alta.ru/tamdoc/17pr1720/> (дата обращения 11.11.2020)
  6. О системе оценки эффективности деятельности территориальных органов Росимущества в части управления федеральным имуществом по ключевым показателям эффективности : Приказ Росимущества от 23 июля. 2018 г. № 241 URL: https://rosim.ru/documents/?doc_type=3326&page=5 (дата обращения 11.11.2020)
  7. Государственная программа «Управление федеральным имуществом» URL: <http://government.ru/rugovclassifier/824/about/> (дата обращения 11.11.2020)

УДК 657.6

Пугаченко Ольга

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ, ФОРМ І ВИДІВ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ АУДИТОРІВ

Пунктом 16 статті 19 «Атестація аудиторів» однойменного розділу IV Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [1] передбачено, що аудитор повинен дотримуватися вимог щодо безперервного професійного навчання.

Безперервне професійне навчання аудиторів – це участь аудиторів у заходах з метою забезпечення професійного розвитку, підтримання на високому рівні та удосконалення практичних навичок з аудиту і набуття нових теоретичних знань за напрямками, визначеними частиною другою статті 19 Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність». Тобто, теоретичні знання підтверджуються за такими напрямками: 1) стандарти професійної етики та професійна незалежність; 2) міжнародні стандарти аудиту; 3) законодавчі засади аудиторської діяльності та методика проведення аудиту (професійні навички); 4) управління ризиками та внутрішній контроль; 5) фінансовий аналіз; 6) управлінський облік; 7) міжнародні стандарти фінансової звітності; 8) теорія бухгалтерського обліку та законодавчі засади ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності; 9) податкове

законодавство та законодавство про єдиний соціальний внесок; 10) господарське, цивільне та трудове законодавство; 11) корпоративне законодавство та законодавство про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом; 12) інформаційні технології та комп'ютерні системи; 13) фінанси підприємств; 14) економіка підприємства та статистика.

На виконання п. 17 статті 19 «Атестація аудиторів» Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» де вказано, що порядок безперервного професійного навчання аудиторів затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері бухгалтерського обліку та аудиту, 06 липня 2020 року Міністерством фінансів було затверджено відповідний законодавчий акт, який Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 13 жовтня 2020 р. [2]

Безперервне професійне навчання аудиторів ґрунтується на таких принципах:

- вільний вибір аудитором форм і видів безперервного професійного навчання;
- конкурентного середовища у сфері надання послуг з безперервного професійного навчання аудиторів.

Порядок безперервного професійного навчання аудиторів визначає форми, види, обсяг, тривалість, умови та порядок контролю за проходженням аудиторами безперервного професійного навчання (Таблиця 1).

Таблиця 1 – Структура Наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку безперервного професійного навчання аудиторів»

Розділ	Назва	Структура
I	Загальні положення	5 пунктів
II	Форми та види безперервного професійного навчання аудиторів	5 пунктів
III	Особи, які можуть проводити освітні заходи	16 пунктів
IV	Порядок контролю за проходженням аудиторами безперервного професійного навчання	7 пунктів

Аудитори можуть проходити безперервне професійне навчання за різними формами та видами (Таблиця 2 і 3).

Таблиця 2 – Основні форми та види безперервного професійного навчання аудиторів

Форми безперервного професійного навчання аудиторів (п. 2, розділ II)		Види безперервного професійного навчання аудиторів (п. 3, розділ II)
Очна	Форми безперервного професійного навчання аудиторів можуть поєднуватись	Освітні заходи
Заочна		Короткострокові заходи
Дистанційна		Інші заходи

Мінімальний обсяг, тривалість безперервного професійного навчання аудитора становлять 120 годин протягом трьох років поспіль за накопичувальною системою, але не менше 20 годин на рік. При цьому має бути забезпечено диференціацію видів безперервного навчання аудиторів.

Таблиця 3 – Основні види безперервного професійного навчання аудиторів

Вид	Заходи	Тривалість
Освітні заходи (п. 2, розділ I)	Навчання аудиторів за програмами, розробленими професійними організаціями аудиторів та/або бухгалтерів, юридичними особами, які відповідають вимогам, встановленим Комісією з атестації, а також за розробленими аудиторськими фірмами програмами, які визнані професійними організаціями – членами Міжнародної федерації бухгалтерів	
Коротко-строкові заходи (п. 4, розділ II)	Участь у конференціях, семінарах та інших заходах, організованих Міністерством фінансів України, Органом суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, Аудиторською палатою України, професійними організаціями аудиторів та бухгалтерів	Обсяг та тривалість проходження безперервного професійного навчання аудиторів шляхом участі у цих заходах визначаються відповідно до фактичної тривалості навчання в годинах, але не більше ніж 20 годин на рік, на підставі підтверджуючих документів
	Участь у заходах, організованих Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Державною службою фінансового моніторингу України, контролюючими органами, з питань бухгалтерського обліку, оподаткування, аудиту та фінансового моніторингу	
	Участь у науково-практичних конференціях з питань бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту з публікацією тез	
	Участь у міжнародних заходах з питань бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту	
	Участь у семінарах, практикумах, вебінарах, тренінг-програмах з питань бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту	
Інші заходи (п. 5, розділ II)	Публікації у вигляді монографій, підручників чи навчальних посібників з питань аудиту, бухгалтерського обліку та оподаткування (у рік їх видання), видані одноосібно або у співавторстві	Проходження безперервного професійного навчання аудиторів у цих заходах, визнається в обсязі не більше 20 годин на рік
	Публікації у національних та міжнародних фахових виданнях з питань аудиту, бухгалтерського обліку та оподаткування обсягом не менше 0,5 авторського аркуша (у рік їх видання)	
	Безпосередня участь у підготовці проектів нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку та аудиту, які розробляються Міністерством фінансів України, НБУ, Органом суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, Аудиторською палатою України	
	Викладання у закладах вищої освіти, у юридичних особах, які відповідають вимогам, встановленим Комісією з атестації, професійних організаціях аудиторів та/або бухгалтерів предметів з бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту	Проходження безперервного професійного навчання аудиторів у цих заходах,
Успішне складання аудитором будь-якого окремого іспиту під час отримання кваліфікації або диплома (сертифіката), що підтверджується відповідним документом професійних організацій, сертифікат (диплом) яких свідчить про високий рівень відповідних знань, перелік яких затверджує Рада нагляду за аудиторською діяльністю Органу		

Вид	Заходи	Тривалість
	суспільного нагляду за аудиторською діяльністю відповідно до законодавства	визнається в обсязі 40 годин на рік
	Виконання аудитором, який є членом Асоціації присяжних сертифікованих бухгалтерів (Association of Chartered Certified Accountants – ACCA) або Американського інституту сертифікованих громадських бухгалтерів (Association of International Certified Professional Accountants – AICPA), або Інституту присяжних бухгалтерів Англії і Уельсу (The Institute of Chartered Accountants in England and Wales – ICAEW), програми постійного професійного розвитку (Continuing Professional Development – CPD)	
	Отримання аудитором вченого ступеня доктора філософії або доктора наук за напрямом, визначеними частиною другою статті 19 Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» (у рік отримання)	

Аудитор забезпечує контроль за власним проходженням безперервного професійного навчання за різними формами і видами та зберігає підтверджувальні документи про його проходження [2].

За недотримання вимог щодо безперервного професійного навчання до аудиторів може застосовуватися одне зі стягнень, встановлених частиною шостою статті 42 Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», а саме: 1) попередження, що вимагає від аудитора та суб'єкта аудиторської діяльності, відповідального за порушення, припинення неприйнятної поведінки або усунення порушення та утримання від будь-яких подібних повторних дій; 2) зупинення права на надання послуг з обов'язкового аудиту фінансової звітності або обов'язкового аудиту фінансової звітності підприємств, що становлять суспільний інтерес, на строк від одного місяця до трьох років; 4) накладення штрафу на аудитора або суб'єкта аудиторської діяльності; 5) виключення аудитора або суб'єкта аудиторської діяльності з Реєстру.

Література:

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 груд. 2017 р. № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#n322> (дата звернення: 12.11.2020)
2. Про затвердження Порядку безперервного професійного навчання аудиторів : Наказ М-ва фінансів України від 06 лип. 2020 р. № 400. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0999-20/conv#Text> (дата звернення: 12.11.2020)

Рилєєв Сергій

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри обліку і оподаткування

Лучик Світлана

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри обліку і оподаткування

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Чернівці, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗМІСТУ КАТЕГОРІЇ «ПОДАТКОВИЙ АУДИТ»

Послідовна імплементація норм ЄС у вітчизняне законодавство призвела до розширення переліку суб'єктів господарювання для яких аудит фінансової звітності є обов'язковим. Насамперед це підприємства, які викликають суспільний інтерес, публічні акціонерні товариства, середні підприємства, а також інші суб'єкти господарювання відповідно до чинного законодавства тощо. Для інших аудит зазвичай є ініціативним.

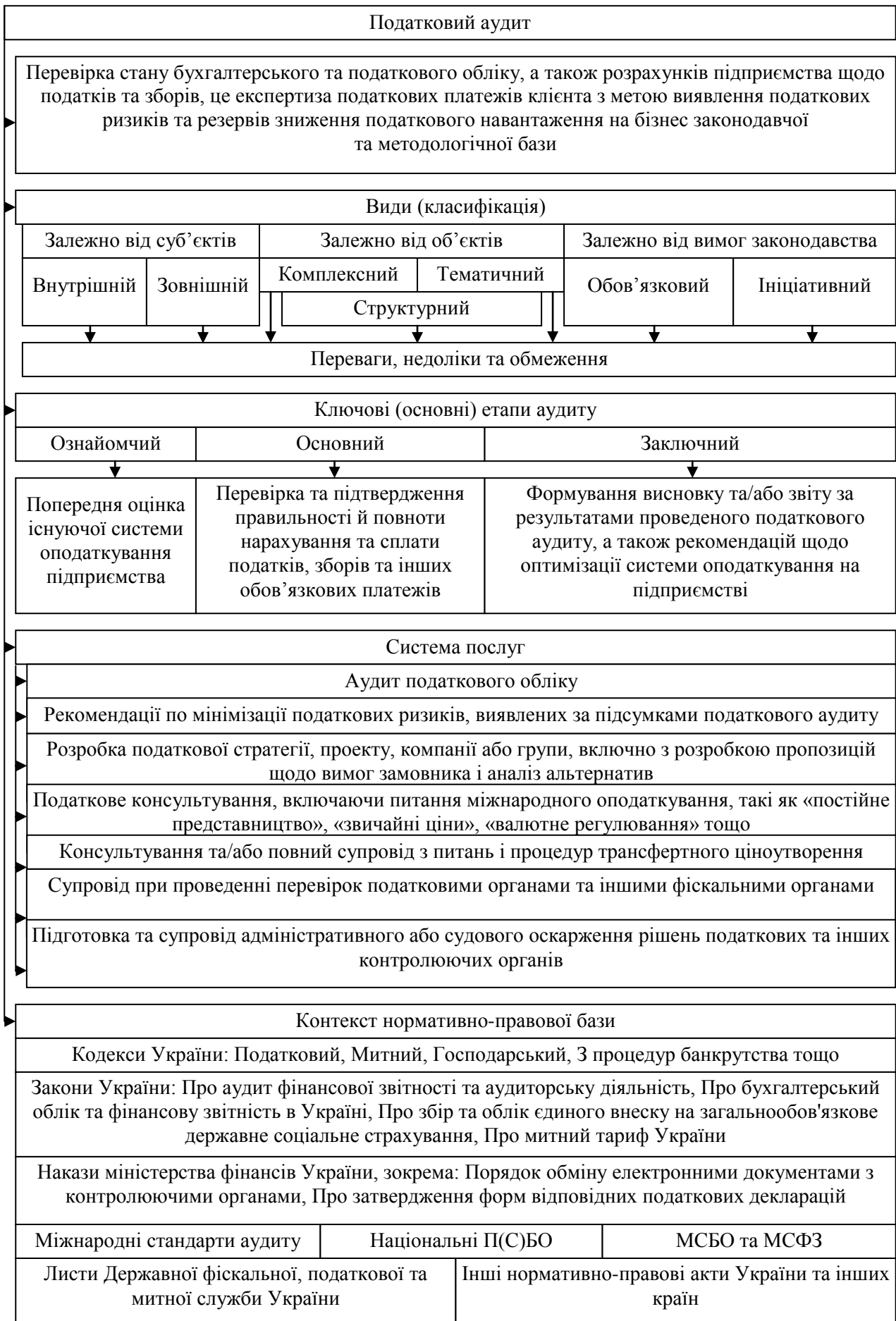
Будь-яке підприємство є платником податків та зборів, неправильне обчислення яких або несвоєчасна сплата може призвести до виникнення штрафних санкцій, блокування операцій по рахункам і навіть арешту майна. Знизити ймовірність настання податкових ризиків допомагає незалежний податковий аудит.

У вітчизняному законодавстві відсутнє як поняття «податковий аудит», так і деяких інших видів супутніх аудиторських послуг, зокрема «стратегічний аудит», «екологічний аудит» тощо. При цьому аналіз опублікованих праць дозволив окреслити два основні підходи до змісту «податковий аудит»:

1. Податковий аудит – перевірка працівниками податкових (фіскальних) органів повноти нарахування та своєчасної сплати податків і зборів платниками до бюджетів усіх рівнів. У даному контексті це поняття ближче до категорії «державний податковий контроль» або «державний податковий аудит». Перша категорія може бути обґрунтована тим, що Державна податкова та фіскальна служби України є центральними органами виконавчої влади, однією з функцій яких є контроль за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів. Друга лише за семантикою обґрунтовується наявністю Державної аудиторської служби України, яка реалізує державну політику у сфері державного фінансового, а не податкового контролю.

2. Податковий аудит або аудит оподаткування – це насамперед незалежна перевірка стану бухгалтерського обліку, правильності нарахування та сплати податків і зборів, формування та подання податкових декларацій тощо (рис. 1). У цьому контексті дана категорія ближча саме до визначення «аудиторська діяльність – незалежна професійна діяльність аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, зареєстрованих у Реєстрі аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, з надання аудиторських послуг» [4].

Рисунок 1 – Концептуальні засади податкового аудиту [2-3]

МСА 610 «Розгляд роботи внутрішнього аудиту» містить таке визначення «внутрішній аудит – оцінювальна діяльність служби, створеної суб'єктом господарювання [1, с. 76].

Хоча незалежно від ступеня самостійності та об'єктивності внутрішнього аудиту він не може досягнути такого ступеня незалежності, якого вимагають від зовнішнього аудитора при висловленні ним думки щодо фінансових звітів.

Існують обмеження щодо надання аудиторських та деяких неаудиторських послуг підприємствам, що викликають суспільний інтерес, під час проведення обов'язкового аудиту, зокрема:

- складання податкової звітності, розрахунку обов'язкових зборів і платежів, представництва юридичних осіб у спорах із зазначених питань;
- ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності;
- консультування з питань управління, розробки і супроводження управлінських рішень;
- розробка та впровадження процедур внутрішнього контролю, управління ризиками, а також інформаційних технологій у фінансовій сфері тощо [4].

Даний факт підкреслює, що майже весь спектр отриманих супутніх послуг незалежного зовнішнього аудиту оподаткування, під час проведення обов'язкового аудиту на даних підприємствах, ставить їх «поза законом».

Податковому аудиту притаманні загальні класифікаційні ознаки аудиту, тобто його поділ на: зовнішній та внутрішній; обов'язковий та ініціативний; комплексний, тематичний та структурний тощо.

У цьому контексті на особливу увагу заслуговує структурний податковий аудит як симбіоз комплексного та тематичного видів, так як перевірки підлягають всі види податків та зборів в розрізі структурних підрозділів компанії. А оскільки останні взагалі можуть не бути платниками окремих або всіх податків, які нараховує та сплачує головна компанія, то обсяг перевірки обмежиться лише деякими їх видами.

Отже, з метою чіткого розмежування окреслених вище понять та підвищення ефективності податкового контролю необхідно навести зміст «податковий аудит» у нормативних документах, розробити та впровадити методологічні підходи щодо термінології та стандартизації аудиту оподаткування як напряму аудиторської діяльності у контексті Міжнародних стандартів аудиту й задоволення відповідних потреб суб'єктів господарювання в межах чинного законодавства.

Література:

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2016-2017. Міжнародна Федерація Бухгалтерів, Аудиторська Палата України. URL: http://www.apu.com.ua/files/temp/Audit_2018_1.pdf (дата звернення: 08.11.2020)
2. Попова Л.В., Никулина Л.Н. Аудит налогообложения. Москва : Дело и Сервис, 2014. 192 с.
3. Податкове планування та управління податковими ризиками. *ТОВ «Аудиторська фірма» М.Т.Д. Аудит* : веб-сайт. URL: <http://mtdaudit.kiev.ua/ua/poslugi/podatkovive-planuvannya-ta-upravl-nnya-podatkovimi-rizikami> (дата звернення 10.11.2020).

4. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення 11.11.2020).

УДК 657.6

Роєва Ольга

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЗОВНІШНІХ ПІДТВЕРДЖЕНЬ ПРИ ВИКОНАННІ АУДИТУ ЗАПАСІВ ЯК ОКРЕМОГО ЗАВДАННЯ ТА В РАМКАХ ЗАВДАНЬ З АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Міжнародні стандарти аудиту (МСА) серій 100-700 застосовуються до аудиту фінансової звітності та мають бути в разі необхідності належним чином адаптовані для проведення аудитів іншої історичної фінансової інформації. МСА 805 «Особливі положення щодо аудитів окремих фінансових звітів та окремих елементів, рахунків або статей фінансового звіту» (далі – МСА 805) розглядає особливі положення використання вищезазначених МСА під час аудиту окремого фінансового звіту або окремого елемента, рахунку або статті фінансового звіту.

Запаси, як важлива складова активів будь-якого підприємства, виступають об'єктом перевірки при виконанні аудиту фінансової звітності. Також слід враховувати можливість існування двох варіантів виконання завдань з аудиту запасів, які аналізуються в МСА 805. Перший варіант полягає в тому, що аудитор виконує аудит повного комплекту фінансової звітності і додатково – аудит запасів як окремого елемента, статті або рахунку. Другий варіант передбачає виконання аудиту запасів як окремого завдання і не залучення аудитора до аудиту повного комплекту фінансової звітності.

Міжнародний стандарт аудиту (МСА) 505 «Зовнішні підтвердження» розглядає використання аудитором процедур зовнішнього підтвердження для отримання аудиторських доказів відповідно до вимог МСА 330 «Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики» і МСА 500 «Аудиторські докази». Зовнішнє підтвердження – аудиторські докази, отримані як пряма письмова відповідь аудитору від третьої сторони (сторони, яка підтверджує) у паперовій формі або на електронних чи інших носіях інформації. Безперечно, що в контексті аудиту запасів зовнішні підтвердження є одним з найважливіших джерел доказів, оскільки: по-перше, процедури зовнішнього підтвердження часто виконуються для отримання підтвердження або запиту щодо інформації про залишки на рахунках та їх елементи; по-друге, вони також можуть використовуватися для підтвердження умов угод, контрактів або операцій між компанією та іншими сторонами, або для підтвердження відсутності певних умов, наприклад додаткової угоди.

В інших МСА визнається важливість зовнішніх підтверджень як аудиторських доказів, наприклад:

1. У МСА 330 «Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики» розглядається відповідальність аудитора за розробку та виконання дій у відповідь на оцінені ризики суттєвого викривлення на рівні фінансової звітності, а також розробку й виконання подальших аудиторських процедур, характер, час і обсяг яких ґрунтуються та відповідають оціненим ризикам суттєвого викривлення на рівні твердження. Крім того, МСА 330 вимагає від аудитора незалежно від оцінених ризиків суттєвого викривлення розробки й виконання процедур по суті для кожного суттєвого класу операцій, залишку на рахунку або розкриття даних. Аудитор також має розглянути, чи мають процедури зовнішнього підтвердження виконуватись як аудиторські процедури по суті.

2. Згідно з вимогами МСА 330 «Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики», чим вища оцінка аудитором ризику, тим переконливіші аудиторські докази він має отримати. Для цього аудитор може збільшити кількість даних або отримати більш доречні та надійні дані, або здійснити те й інше. Наприклад, аудитор може робити більший наголос на отриманні доказів безпосередньо від третіх сторін або отриманні підтверджуючих доказів із кількох незалежних джерел. У МСА 330 «Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики» також зазначено, що процедури зовнішнього підтвердження можуть допомогти аудитору отримати аудиторські докази з високим рівнем достовірності, які потрібні йому для дій у відповідь на значні ризики суттєвого викривлення внаслідок шахрайства або помилки.

3. У МСА 240 «Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансової звітності» вказано, що аудитор може так формулювати запити щодо підтвердження, щоб отримати додаткову підтверджуючу інформацію як відповідь на оцінені ризики суттєвого викривлення внаслідок шахрайства на рівні твердження.

4. У МСА 500 «Аудиторські докази» визначено, що підтвердження, отримані з незалежних стосовно суб'єкта господарювання джерел, наприклад зовнішні підтвердження, можуть збільшити впевненість, яку аудитор отримує від доказів, існуючих серед облікових записів, або від пояснень управлінського персоналу.

При використанні процедур зовнішнього підтвердження аудитор повинен контролювати запити про зовнішнє підтвердження, включаючи:

- визначення інформації, яку слід підтвердити або надати (параграф Д1);
- вибір належної сторони, що надає підтвердження (параграф Д2);
- формулювання запитів про підтвердження, включаючи визначення належного одержувача запитів і наявність реквізитів для надсилання відповідей безпосередньо аудитору (параграфи Д3-Д6);
- надсилання запитів, у тому числі подальших запитів, якщо це потрібно, стороні, яка надає підтвердження (параграф Д7).

Запити про підтвердження можуть бути двох видів. Запит про позитивне підтвердження – запит, згідно з яким сторона, що надає підтвердження,

надсилає свою відповідь безпосередньо аудитору і зазначає свою згоду або незгоду з наведеною у запиті інформацією чи надає зазначену в запиті інформацію. Запит про негативне підтвердження – запит, згідно з яким сторона, що надає підтвердження, надсилає свою відповідь безпосередньо аудитору тільки в разі незгоди з наведеною у запиті інформацією. Негативні підтвердження надають менш переконливі аудиторські докази порівняно з позитивними підтвердженнями.

Може виникнути ситуація, коли управлінський персонал відмовляється дозволити аудитору надіслати запит про підтвердження певної інформації, яка стосується операцій із запасами. В такому випадку аудитор має зробити запит про причини відмови управлінського персоналу, а також намагатись отримати аудиторські докази щодо правомірності й обґрунтованості цих причин; оцінити наслідки відмови управлінського персоналу для своєї оцінки відповідних ризиків суттєвого викривлення, включаючи ризик шахрайства, а також характер, час та обсяг інших аудиторських процедур; здійснити альтернативні аудиторські процедури, призначені для отримання достатніх і прийнятних аудиторських доказів.

Відмова управлінського персоналу в дозволі аудитору на запит про підтвердження є обмеженням аудиторських доказів, які аудитор бажає отримати. Отже, аудитор має звернутися із запитом про причини обмеження. Звичайною причиною відмови з пояснень управлінського персоналу є наявність правового спору або переговори зі стороною, що надає підтвердження, на результати яких може вплинути несвоєчасний запит про підтвердження. Аудитор повинен шукати аудиторські докази правомірності й обґрунтованості причин через ризик, що управлінський персонал може намагатися відмовити аудитору в доступі до аудиторських доказів, які можуть розкрити шахрайство або помилку.

Аудитор повинен оцінити, чи надають результати процедур зовнішнього підтвердження доречні та достовірні аудиторські докази, чи потрібні подальші аудиторські докази.

Оцінюючи результати окремих запитів про зовнішнє підтвердження, аудитор може класифікувати їх так:

- відповідь належною стороною, що надає підтвердження, де зазначається згода з інформацією, що надається у запиті про підтвердження або надається необхідна інформація без винятків;
- відповідь, що вважається недостовірною;
- відсутність відповіді;
- відповідь, що вказує на виняток.

Аудиторська оцінка, яка враховується разом із іншими аудиторськими процедурами, що їх міг виконати аудитор, може допомогти йому дійти висновку, чи було отримано достатні та прийнятні аудиторські докази або чи є необхідними подальші аудиторські процедури відповідно до вимог МСА 330 «Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики».

Література:

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016-2017 років. Частина I. URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/1151/2017_%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C1.pdf (дата звернення: 01.10.2020).

УДК 657:658.6

Савченко Віра

кандидат економічних наук, професор
професор кафедри аудиту, обліку та оподаткування

Юрченко Оксана

асистент кафедри аудиту, обліку та оподаткування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ТОРГОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах виникає об'єктивна потреба в здійсненні нових підходів до змісту та організації обліку для управління. Так, багатьом підприємствам доводиться працювати в умовах конкуренції і різних етапів економічної кризи, що посилюється пандемією. В Україні, як і в світі, переважна більшість суб'єктів господарювання в малому бізнесі здійснюють саме торговельну діяльність. Отримує значний розвиток та зміни торговий бізнес, а як наслідок, більш складними стають його цілі і завдання, що обумовлює необхідність пошуку шляхів вирішення проблем ефективного управління. Об'єктивною передумовою дієвого управління є адекватне інформаційне забезпечення, що здійснюється в системі обліку. Найбільш ефективною системою інформаційного забезпечення управління є управлінський облік.

Основними напрямками управлінського обліку в торгових організаціях є отримання і використання інформації для управління товарно-матеріальними запасами, продажами і дебіторською заборгованістю, витратами і фінансовими результатами діяльності. На цей час немає ніякої нормативної бази, що регулює діяльність з ведення управлінського обліку в межах підприємств та загальновідомим є те, що управлінський облік є ефективним лише за умови його відповідності організаційним особливостям суб'єкта господарювання та його побудови згідно із стратегічними та оперативними цілями управління. Форми організації і методи ведення обліку для внутрішнього управління – внутрішня справа кожного торгового підприємства. Є особливості управлінського обліку як на галузевому рівні торгівлі так і відповідно до організаційної специфіки управління малих підприємств.

Основними етапами діагностики системи управлінського обліку на підприємствах торгівлі є:

- оцінка системи управління підприємством;
- оцінка технології (діючого інструментарію) управлінського обліку на підприємстві;
- формування звіту за результатами діагностики системи управлінського обліку та проекту програми заходів щодо підвищення ефективності діяльності підприємства [7, с. 529].

На підставі вивчення літератури [1, 2, 3, 4, 5, 6] встановлено, що базовими складовими організації управлінського обліку є процеси вибору, систематизації, визначення зв'язків за процесами діяльності підприємства торгівлі (постачання, складування, продаж), їх організації, об'єднанні в часі здійснення та просторі зовнішнього і внутрішнього середовища суб'єкта господарювання. Саме тому система внутрішнього нормативного регулювання управлінського обліку має бути гармонізована з іншими корпоративними (внутрішніми) стандартами підприємства. Для цього на кожному підприємстві має бути прийнято внутрішній регламент управлінського обліку, який визначає об'єкти управлінського обліку та підходи до відображення інформації про них в управлінській звітності. Це дозволить упорядкувати і пов'язати всі функції і сфери управління організацією на основі уніфікованих описів бізнес-процесів.

На нашу думку заслуговує на увагу пропозиції науковців [5, 6] щодо розробки для торговельних підприємств такого регламенту управлінського обліку, як «Положення про діагностику методики і організації управлінського обліку».

При розробці організаційної моделі управлінського обліку підприємства в першу чергу має бути визначено організаційні особливості управління та інформаційні запити управлінців. Для підприємств, що здійснюють діяльність у сфері виробництва основний акцент здійснюється на інформаційне забезпечення управління виробництвом, зокрема витратами та собівартістю. Для торговельних підприємств система інформаційного забезпечення має бути спрямована на управління фінансами.

Для торговельного підприємства, з огляду на специфіку галузі, найважливішими складовими управління фінансами є оптимізація товарних запасів, прискорення оборотності товарних запасів, мінімізація витрат збутової діяльності, максимізація реалізованої торговельної націнки.

Велику увагу на малих підприємствах потрібно приділити об'єктам управлінського обліку – витратам і доходам, фінансовим результатам, попередньо відображеним у фінансовому обліку. Для торговельних малих підприємств важливими об'єктами управлінського обліку є реалізована торговельна націнка і витрати збутової діяльності та їх рентабельність. Враховуючи це, визначається структура управлінського обліку на підприємстві.

Таким чином раціональна організація системи управлінського обліку торгових підприємств забезпечує своєчасне реагування на зміни у зовнішньому середовищі, що впливає на ефективність функціонування підприємства в довгостроковій перспективі.

Література:

1. Васюк Н.В. Методологія організації управлінського обліку на підприємстві. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. № 1 (48). С. 40-45.
2. Коблянська Г. Актуальні аспекти впровадження управлінського обліку на підприємствах України. *Економіка*. 2019. № 130. С. 45-47.
3. Куцик П.О. Розвиток управлінського обліку міжнародний контекст і перспективи. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ptmbo/2011_3_1Z23.pdf. (дата звернення: 20.11.2020)
4. Матвійчук М.З. Теоретичні аспекти функціонування управлінського обліку на підприємстві. *Інноваційна економіка : Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. 2013. Вип. 6 (44). С. 299-305.
5. Медвідь Л.Г. Організаційно-методичні аспекти внутрішнього контролю діяльності торговельних підприємств у конкурентному. *Ефективна економіка*. 2014. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/3524> (дата звернення: 20.11.2020)
6. Полянська О.А. Доцільність впровадження управлінського обліку в практичну діяльність вітчизняних підприємств. *Modemi vuzoznenosti vedy. : Mater. VII mezinar. vedec.-prakt. konf. Ekonomicke vedy*. 2011. Dil 4. Praha. Publishing House «Education and Science» S. 24-26.
7. Полянська О.А. Методи управлінського обліку та доцільність їх заснування на підприємствах оптової торгівлі. *Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету*. 2010. № 7 (25). С. 527-534.

УДК 338.2:657

Селіщева Єлизавета

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЙ

В умовах існування кризових явищ в економіці України однією з головних проблем, вирішення якої забезпечує виживання в навколишньому середовищі та досягнення стратегічних цілей підприємства, є ефективне управління ним. Процес управління потребує відповідної системи забезпечення, до якої входять підсистеми інформаційного, методологічного, організаційного та управлінського забезпечення. Серед зазначених підсистем найбільш невизначеною є підсистема інформаційного забезпечення, метою якої є інформаційне забезпечення всіх фаз процесної підсистеми.

Ефективне управління будь-якими процесами на підприємстві можливе тільки за умов ефективного використання інформаційних ресурсів для аналізу і прийняття управлінських рішень. Степанова Є.Є. зазначає, що вдосконалення функціонування будь-якого підприємства неможливе без обґрунтованого накопичення, відбору, обробки і аналізу інформаційних ресурсів [8].

Інформація є однією із найскладніших, ще повною мірою недослідженою

сферою. Це підкреслюється нечіткістю визначень власне поняття «інформація». Так, у теорії управління використовується визначення «інформації» як сукупності даних про зміни, що відбуваються у системі й навколишньому оточенні та зменшують ступінь невизначеності знань про конкретний об'єкт.

Категорія «інформаційне забезпечення» є предметом дослідження багатьох науковців [3, 5, 6, 10]. Титаренко Г.А. інформаційне забезпечення визначає як сукупність систем класифікації і кодування техніко-економічної інформації, уніфікованих систем документації та масивів інформації, що використовуються у процесі управління [9].

На думку Бушуєвої Л.І. інформаційне забезпечення – це процес задоволення потреб менеджерів і маркетологів в інформації, що забезпечує управлінську діяльність за допомогою спеціальних методів та способів використання цієї інформації, а також професійних знань фахівців, що ухвалюють рішення [2].

Алексеев С.Б. розглядає інформаційне забезпечення як процес створення умов для задоволення потреб менеджерів в інформації про зміни, що відбуваються у стані зовнішнього та внутрішнього потенціалу, необхідного для здійснення ефективного стратегічного управління і досягнення цілей підприємства [1].

Набока Л.В. визначає, що «переважно науковці розглядають поняття «інформаційне забезпечення» з двох точок зору: як діяльності, що пов'язана з опрацюванням інформації на всіх етапах її проходження аж до кінцевого результату, та як системи показників, які потрібні для визначення стану системи управління чи основою для визначення кращої альтернативи у процесі прийняття управлінського рішення» [7].

У правовій доктрині, як вказує Іванова Г.С., «найпоширенішим є визначення інформаційного забезпечення через процес забезпечення інформацією шляхом використання технологій, зокрема комп'ютерних» [4].

На сучасному етапі розвитку створення і функціонування управлінських інформаційних систем підприємства неможливе без використання інформаційних технологій. Виокремлення ключових функціональних елементів інформаційної технології управління та визначення інформаційних взаємозв'язків між ними має вирішальне значення при побудові автоматизованої інформаційної системи управління підприємством, яке застосовує інформаційних технологій.

Система інформаційного забезпечення в значній мірі залежить від суб'єктів сприйняття інформації. Функції персоналу інформаційних систем та їх взаємозв'язок, на різних рівнях управління є різними. Це впливає на вибір і використання інформаційних технологій управління.

Інформаційне забезпечення дуже тісно пов'язане з бухгалтерською інформаційною системою. Формування достовірної і повної інформації на рівні підприємства як для облікових потреб, так і для потреб аудиторів, аналітиків, економістів та менеджерів усіх рівнів здійснюється саме у бухгалтерській інформаційній системі.

Бухгалтерська інформаційна система є відкритою кібернетичною

системою, а отже активно впливає на об'єкт управління та зовнішнє середовище шляхом створення, накопичення та забезпечення їх достовірною та повною інформацією, а об'єкт управління і зовнішнє середовище – на бухгалтерську інформаційну систему, що обумовлює зворотній зв'язок між обліковим процесом і управлінням. Система інформаційного забезпечення управління відноситься до складних, має цілісну ієрархічну структуру з багатогранними зв'язками та складними функціями управління, що пов'язано з обміном зовнішніх і внутрішніх інформаційних потоків, багатоваріантністю видів інформації, яка циркулює у цій системі. Отже, ефективне управління будь-якими процесами на підприємстві можливе тільки за умов ефективного використання інформаційних ресурсів.

Література:

1. Алексеев С.Б. Формування механізму інформаційного забезпечення управління стратегічним потенціалом торговельного підприємства. *Економічний часопис-XXI*. 2013. № 11-12 (2). С. 60-63. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado201311-12\(2\)17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado201311-12(2)17) (дата звернення 15.11.2020).
2. Бушуева Л.И. Информационная поддержка социально-ответственного маркетинга. *Вестник научно-исследовательского центра корпоративного права, управления и венчурного инвестирования Сыктывкарского гос. ун-та*. 2007. № 3. URL: <http://www.syktu.ru> (дата обращения: 13.02.2020).
3. Галаган Л.М. Специфіка інформаційного забезпечення органів державної влади в Україні контексті впровадження електронного урядування. *Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору* : Міжнар. наук. конф. 2014. № 1. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/298> (дата звернення: 20.11.2020).
4. Иванова Г.С. Інформаційно-правове забезпечення сфери агропромислового комплексу України. *Економічна теорія та право*. 2019. № 3. С. 115-140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2019_3_9 (дата звернення 11.11.2020).
5. Коваль Р.А. Інформаційне забезпечення діяльності органів державної влади в умовах глобалізації на регіональному рівні. *Вісник НУЦЗ України*. 2015. С. 103-111.
6. Лапін А.В. Інформаційне забезпечення вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Житомир, 2015. 184 с.
7. Набока Л.В. Сутність інформаційного забезпечення діяльності органів публічної влади в умовах розвитку інформаційного суспільства. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. № 1. С. 118-125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2019_1_17 (дата звернення 12.11.2020).
8. Степанова Е.Е. Основы системы информационного обеспечения. М. : ИНФРА-М, 2002. 154 с.
9. Титаренко Г.А. Информационные технологии управления : учеб. М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 218 с.
10. Shalimova N. Approaches To The Interpretation Of The Term “Historical Financial Information” As The Criterion For The Classification Of Audit, Review, And Other Assurance Engagements. *Baltic Journal of Economic Studies*. Tom 4 № 3 P. 333-342

Смірнова Ірина

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри аудиту, обліку і оподаткування

Спирidonov Денис

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ ЗАКУПІВЕЛЬ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

В епоху швидкого розвитку інформаційних систем і технологічного прогресу, кожна держава повинна стежити за інноваціями і проводити реформи, спрямовані на вдосконалення роботи державних інститутів з метою їх спрощення, модернізації та підвищення ефективності.

У зв'язку з реформуванням бюджетної системи України значна увага наразі приділяється питанням управління і використання державних фінансів, які включають створення прозорої нормативно-правової бази та ефективної інституційної інфраструктури для здійснення державних закупівель, а також забезпечення підзвітності та цілісності органів державної влади в сфері закупівель.

Одним із пріоритетних напрямків реформування економіки в Україні є інститут державних закупівель, що вимагає використання новітніх технологій для спрощення та прозорості його роботи. Саме тому для вдосконалення роботи даного інституту було запроваджено здійснення державних закупівель за допомогою електронних торговельних майданчиків, що дозволяє витратити бюджетні кошти більш прозоро і економити за рахунок збільшення кількості постачальників та їх конкуренції.

Ефективна система державних закупівель забезпечує надання преференцій національним виробникам, стратегічну підтримку провідних промислових підприємств, захист та розвиток галузей промисловості, дотримання національних стандартів якості. При цьому економічний ефект від використання публічних закупівель проявляється не тільки в масштабах прямої економії коштів від зниження цін на об'єкти постачання, а також у зменшенні експлуатаційних витрат при використанні придбаних благ, підвищенні якості ресурсів при незмінній ціні угоди, наявності додаткових вигод.

Робота над гармонізацією процедури державних закупівель до стандартів ЄС в Україні почалася ще в 2013 році. Ця робота триває і досі. Так, з 19.04.2020 року вступила в силу нова редакція Закону України «Про публічні закупівлі» відповідно до змін, внесених Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення державних закупівель» [2].

Нова редакція вводить ряд концептуальних змін щодо здійснення державних закупівель, а саме:

- порядок проведення спрощених закупівель;
- нову процедуру закупівель – торги з обмеженою участю;
- визначення аномально низької ціни тендерної пропозиції, яка визначається системою автоматично;
- можливість виправлення невідповідності в інформації і / або документах, представлених у складі тендерної пропозиції. Одним з нововведень є обов'язок замовника звернутися через електронну систему закупівель учасника шляхом розміщення повідомлення про усунення невідповідності в інформації і / або документах, поданих учасником у складі тендерної пропозиції. Учасник виправляє невідповідності шляхом завантаження через електронну систему закупівель уточнених або нових документів протягом 24 годин;
- зміни в критерії оцінки (при закупівлі будь-яких товарів, робіт і послуг можуть бути застосовані альтернативні критерії оцінки: ціна; вартість життєвого циклу; ціна / вартість життєвого циклу разом з іншими критеріями оцінки).

Необхідно відзначити, що Закон України «Про публічні закупівлі» [1] є ефективним важелем регулювання в сфері державних закупівель, він має сприяти:

- забезпеченню прозорого і ефективного здійснення закупівель;
- створенню конкурентного середовища в сфері державних закупівель;
- запобіганню проявам корупції у цій сфері;
- розвитку добросовісної конкуренції.

Фундаментальна модернізація державного сектора була здійснена з метою переходу всіх суб'єктів державного сектора до єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що враховують вимоги міжнародних стандартів. Реформування ще не закінчено. Загалом, зазначені вище зміни, мають позитивний характер. Однак ризиком є той факт, що функції уповноваженого особи може виконувати взагалі стороння особа, яка не є працівником замовника, або взагалі централізована закупівельна організація, які теоретично можуть лобювати інтереси задалегідь визначених учасників торгів, а не виконувати своєю безпосередню функцію – організацію максимально вигідних закупівель. Також не врегульованим залишилося питання визначення ринкової вартості предмета закупівлі.

Література:

1. Про публічні закупівлі : Закон України від 25 груд. 2015 р. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>. (дата звернення: 19.11.2020)
2. Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення публічних закупівель : Закон України від 19 вер. 2019 р. № 114-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-20#Text> (дата звернення: 19.11.2020)
3. Порядок визначення предмета закупівлі : Наказ М-ва економічного розвитку і торгівлі України від 17 бер. 2016 р. № 454. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0448-16> (дата звернення: 19.11.2020)

ЕКОЛОГІЧНА ЕКОНОМІКА ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах загострення екологічної кризи екологізація суспільного розвитку як комплекс заходів для забезпечення екологічної безпеки стає об'єктивною закономірністю. Останнім часом приділяється велика увага техногенному впливу на навколишнє середовище як на національному, так і на міжнародному рівні.

Система управління навколишнім середовищем дає можливість організаціям упорядковано та послідовно вирішувати екологічні проблеми шляхом розподілу ресурсів, визначення обов'язків і регулярного оцінювання технічних правил, методик та процесів. Вона є суттєво важливою для забезпечення спроможності організацій визначати свої екологічні цілі та досягати їх, а також для забезпечення постійної відповідності діяльності, продукції чи послуг національним та міжнародним вимогам.

Потреба цілеспрямованого й ефективного розв'язання проблем екології, оптимізації природокористування в Україні зумовлена як внутрішніми чинниками (незадовільне, нераціональне природокористування, надмірне забруднення довкілля, особливо водних і земельних ресурсів, атмосфери, прогресуюча загалом деградація довкілля), так і зовнішніми чинниками і вимогами міжнародного співжиття, оскільки стратегічною метою України є розвиток всебічного співробітництва з іноземними державами, вихід на європейські стандарти як у політико-правовому і соціально-економічному, так й екологічному ракурсі.

На сучасному етапі всесвітнього цивілізаційного поступу еколого-природний чинник стає дедалі більш актуальним і одним із найпріоритетніших у міжнародних відносинах, економічному, науково-технічному співробітництві практично всіх держав світу.

Екологічна економіка як синтезуюча наука поєднує підходи й досягнення різних наукових шкіл і дисциплін і базується на іншому, більш комплексному підході до економічної діяльності людей у контексті її взаємозв'язків із природним середовищем та людськими спільнотами.

Екологічна економіка – це нова міждисциплінарна наука, де зінтегровано економічні, екологічні та соціальні аспекти господарської діяльності людини.

Традиційне бачення екологічної економіки відповідає моделі, в якій економіка за своїми фізичними характеристиками розглядається як відкрита підсистема матеріально замкнутої екологічної системи зі скінченними розмірами. Тобто економіка є відкритою підсистемою екосистеми Землі та діє в

межах природних (біофізичних) обмежувальних факторів.

Між усією екосистемою та економічною підсистемою відбувається фізичний обмін у вигляді потоку від джерел вхідної низькоентропійної речовини/енергії (ресурсів) до звалищ вихідної високоентропійної речовини/енергії (відходів). На відміну від кругообігу обмінних вартостей, що відповідає механістичним уявленням, ентропійний ресурсопотік є незворотним і якісним за своєю природою. Ентропія є мірою якісної відмінності між корисними ресурсами і непотрібними відходами. Ентропійний ресурсопотік матерії/енергії є більш фундаментальним, ніж кругообіг обмінних вартостей. Жодна економіка не може, в принципі, існувати без ентропійного потоку, тоді як можна легко уявити собі економіку без усякого кругообігу обмінних вартостей – наприклад економіку селян, які самі себе забезпечують і нічим не обмінюються.

Із зростанням економіки розмір екосистеми залишається постійним, тому з часом масштаб економіки відносно екосистеми, яка її в собі містить, неминуче збільшується. Відбувається перехід від «порожнього світу» до «наповненого світу», що породжує такі запитання: наскільки великою може бути економіка, щоб не зруйнувати екосистему, яка її утримує? Наскільки великою їй слід бути, щоб оптимізувати наше життя? Зазначимо, що оптимальне розміщення потоку ресурсів певного масштабу в межах економіки – це мікроекономічна проблема, яку вирішує ринок. Оптимальний (або екологічно сталий) масштаб усієї економіки відносно екосистеми – це зовсім інша макропроблема.

Стандартна економіка зростання ігнорує скінченність світу, ентропію й екологічний взаємозв'язок, тому що концепція ресурсопотоку відсутня в її доаналітичному баченні, в якому домінує принцип ізольованого кругообігу обмінної вартості, в чому можна пересвідчитись, ознайомившись із першими кількома розділами будь-якого базового підручника. Від фізичного аспекту товарів і факторів у кращому разі повністю абстрагуються (або зовсім не розглядають), а в гіршому – вважають, що він існує у кругообігу так само, як і обмінна вартість. Відсутність концепції ресурсопотоку в баченні економістів означає, що економіка не здійснює ніякого обміну навколишнім середовищем.

Але кожна людина знає, що сировина береться з довілля і назад повертаються відходи. То чому ж цим безперечним фактом нехтують при розгляді парадигми кругообігу? Річ у тому, що економісти цікавляться лише тим, чого бракує. Вони абстрагуються від усіх факторів, які не характеризуються дефіцитом або рідкістю. Джерела ресурсів і звалища відходів у навколишньому середовищі вважалися безмежними з точки зору потреб економіки, що більш-менш відповідало дійсності під час становлення економічної теорії. Тому це не було такою вже необґрунтованою абстракцією. Але було б дуже недоречно продовжувати ігнорувати концепцію ресурсопотоку і після того, як масштаби економіки збільшились до такого рівня, коли джерел і звалищ для потоку ресурсів явно не вистачає, навіть якщо ця нова абсолютна нестача не відображається у відносних цінах.

Концепція природного капіталу як економічної категорії, причому виробничий капітал та природний капітал розглядаються як доповнення, а не

замінники. За неокласичною моделлю припускається, що природний капітал та капітал, створений людиною, є взаємозамінними, а отже, вважається цілком припустимим позбавлятися природного капіталу, якщо в результаті інвестування створюється еквівалентна вартість штучного капіталу. З точки зору екологічної економіки природний капітал і капітал, створений людиною, переважно доповнюють і тільки частково замінюють одне одного. Таким чином, більш доречною є концепція сильної сталості, коли кожна зі складових повинна лишатися незмінною, оскільки продуктивність однієї залежить від наявності іншої.

«Парадигма коеволюції» має принаймні два наслідки в контексті сталого розвитку. По-перше, еволюція не обов'язково означає прогрес, що забезпечить людям як кінцевій ланці довічне виживання. По-друге, коеволюційна суть наших відносин із природою залишає неминучий мінімум непередбачуваності в них. Як природні системи, так і людська культура є складними динамічними системами, яким властиве виникнення випадкових нових елементів та структур.

Тож здатність людини прогнозувати й контролювати природу є достатньо обмеженою. А отже, згідно з «парадигмою коеволюції» спроможність людства до адаптації залишається винятково важливим чинником, що вимагає збереження різноманітних стосунків зі світом природи та проведення політики для збереження різних можливостей у майбутньому.

Таким чином, екологічна економіка як новітня міждисциплінарна наука є фундаментом економічної теорії сталого розвитку.

УДК 657

Смолева Тетяна

головний спеціаліст Управління молоді та спорту Міської ради
м. Кропивницький, Україна

ЯКІСНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ПРОДУКТ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

На якість фінансової звітності впливає ряд об'єктивних і суб'єктивних факторів, вплив яких можна нівелювати. Показники фінансової звітності є кінцевим інформаційним продуктом, який необхідний внутрішнім та зовнішнім користувачам.

Сьогодні серед вчених немає єдиного підходу стосовно набору критеріїв, на основі яких визначається рівень якості фінансової звітності. Крім того, сьогодні бухгалтерська повинна сприяти наданню відповіді на актуальні проблеми функціонування соціально-економічних систем, у тому числі на нагальні соціальні, екологічні та управлінські проблеми.

Інформація, яка наводиться у фінансових звітах є цінним ресурсом для прийняття рішень. Інтереси користувачів різняться, що можна узагальнити шляхом переліку ознак, які регулюють зміст облікової звітності та є основою

для її складання, на підставі вимог нормативно-правових норм і правил. Розширення кола користувачів зумовлює ускладнення запитів на дані [6]. Інформаційні запити сьогодення характеризуються зацікавленістю в отриманні відомостей через узагальнені показники, а отже, поглиблює інформативність фінансової звітності.

Фінансова звітність узагальнює результати облікового забезпечення, є його продуктом. Саме облік є першоджерелом створення інформаційної бази для прийняття основних рішень економічного характеру в режимах поточного, навіть оперативного управління [3, с. 7].

Ефективність обліку податкових розрахунків і платежів визначається його інформаційним забезпеченням, що передбачає розробку комплексу заходів щодо узгодження системи оподаткування із організаційно-методологічними аспектами бухгалтерського обліку, інформаційна база якого складає основу для визначення податкової бази та здійснення розрахунків з бюджетом [4]. Таке узгодження є необхідною мірою удосконалення інформаційного забезпечення різних груп користувачів, що сприяє уникненню інформаційних ризиків і мінімізації інформаційної невизначеності, які є причиною невиконання підприємствами податкових зобов'язань та є важливим і складним завданням, що передбачає поступову роботу з удосконалення механізму регулювання їх організації та методики.

Підвищення рівня якості облікової інформації, що надається зовнішнім користувачам для прийняття інвестиційних та позикових рішень в цілому сприятиме підвищенню ефективності функціонування ринку капіталу.

Серед вчених відсутня єдність в поглядах стосовно того об'єкта, якість якого має оцінюватись та враховуватись при оприлюдненні облікової інформації. Окрім того, значна кількість дослідників одночасно використовує декілька понять в якості синонімів, наприклад, поняття якості облікової інформації та якості бухгалтерської звітності, не проводячи розмежування між ними та не розкриваючи їх суть.

Проблематику використання концепції якості в бухгалтерському обліку також можна досліджувати в контексті системи його нормативного регулювання. Як зазначає з цього приводу К. Хеллстром, сьогодні якість в бухгалтерському обліку розглядається в контексті облікових стандартів та їх характеристик (оскільки облік фіксує відповідні аспекти фірми та особливості її діяльності), застосування облікових стандартів підприємствами (ступеня використання реалізованих в стандартах альтернатив), вимог до розкриття інформації (обрана облікова політика може бути недостатньо зрозумілою, якщо вона не розкрита належним чином), оцінки інвесторами бухгалтерської інформації [2]. Згідно такого підходу виділяються дві основні групи факторів, які впливають на якість бухгалтерського обліку. Перша група факторів пов'язана зі специфікою облікової методології, що створює можливість для прояву професійного судження бухгалтера при визнанні та оцінці об'єктів обліку. При цьому облік повинен бути організованим і вестись таким чином, щоб фінансова звітність була достовірною і неупередженою. Друга група факторів пов'язана з поінформованістю користувачів фінансової звітності про

рівень її якості. Тобто, навіть за умови надання користувачам високоякісної фінансової звітності, якщо вони проінформовані про це, їх оцінка може бути суб'єктивною, що значно вплине на прийняття ними відповідних рішень. Таким чином, інформування про рівень якості фінансової звітності забезпечує взаємозв'язок між обліковими показниками та їх реальним сприйняттям з боку користувачів облікової інформації.

За О.С. Соколовою слід проводити оцінку якості облікових показників, що передбачає визначення досяжності системою облікових показників заданого рівня критеріїв [5]. Під обліковими показниками автор розуміє інформацію, що генерується системою бухгалтерського обліку, якість якої має бути оцінена з метою створення адекватних передумов для забезпечення її контролю.

Американські дослідники Д. Ебоді, Дж. Хьюз та Дж. Лю розглядають якість прибутку як показник, що вимірюється за допомогою аномальних нарахувань, які виступають в якості постійної для інформаційної асиметрії, впливаючи на вартість капіталу [1]. За підходом авторів слід визначати не лише якісь фінансової звітності, як певного інтегрованого набору звітів, а безпосередньо слід оцінювати якість прибутку, як основного її показника. Якість прибутку визначається за допомогою розрахунку відхилень між грошовими потоками і прибутком підприємства, що є досить корисним для інвесторів, оскільки дозволяє їм побачити відмінність між реальною економічною картиною підприємства та її бухгалтерською моделлю, що одержується завдяки застосуванню принципу нарахування, який дозволяє відображати в обліку і звітності доходи і витрати у момент їх виникнення, незалежно від часу надходження і сплати грошей.

На нашу думку, найбільш доцільним є використання поняття «якість в бухгалтерському обліку» стосовно фінансової звітності. На якість фінансової звітності також впливають суб'єкти, відповідальні за реалізацію професійного судження – фінансовий менеджмент або головні бухгалтери. Існування можливості здійснення вибору методів обліку із представлених в стандартах альтернатив надає їм можливість впливати на показники, від яких залежить якість фінансової звітності. З метою підвищення її рівня власники повинні забезпечити належний стан корпоративного управління компанією, що в кінцевому випадку сприятиме залученню додаткового капіталу, збереженню акціонерів та побудові дієвої системи внутрішнього контролю.

Література:

1. Корягін М.В., Куцик П.О. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності. К. : Інтерсервіс, 2016. 276 с.
2. Корягін М.В. Внутрішня звітність щодо ринкової вартості підприємства як основа прийняття управлінських рішень. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.9. С. 220-225. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvnlту_2012_22.9_41.pdf (дата звернення: 12.11.2020).
3. Пугаченко О.Б. Облік процесів матеріального забезпечення в системі управління хлібопекарними підприємствами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : 08.00.09. Одеса, 2008. 17 с.
4. Савченко В.М. Інформаційне забезпечення податкового менеджменту

- Центральноукраїнський науковий вісник . Економічні науки. 2018. Вип. 1. С. 214-220. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2018_1_25 (дата звернення: 11.11.2020).*
5. Соколова Е.С. Методы оценки качества учетной информации. *Экономические науки. 2009. № 5 (54). С. 293-299.*
  6. Шалімова Н.С. Взаємозв'язок процесів формування та оприлюднення фінансової звітності і якості аудиту. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2013. Вип. 24. С. 279-287. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2013_24_44 (дата звернення: 11.11.2020).*

УДК 336.221

Соболевська Катерина
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Таращенко Володимир
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри аудиту та економічного аналізу
Університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна

ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Розвиток підприємницької діяльності є однією з головних передумов формування та реалізації експортного потенціалу держави, її матеріального збагачення та зростання рівня життя населення.

У сучасних умовах господарювання невід'ємним елементом ринкових відносин є мале підприємництво. Активізація діяльності малого бізнесу є досить важливою для України, адже в умовах нестабільної економічної ситуації він може забезпечити вихід із тривалої рецесії економіки та наповнити місцеві бюджети фінансовими ресурсами, які дозволять реалізувати ряд ініціатив органів місцевого самоврядування.

Роль малого підприємництва в економіці важко переоцінити, воно покликане пом'якшити соціальну напруженість у суспільстві, створити нові робочі місця, забезпечити країні необхідну насиченість ринку, сформувати середовище конкуренції й умови для стабільного економічного розвитку. Більшість розвинених країн заохочує і підтримує діяльність малих підприємств через широку мережу фінансових інститутів, використанням різноманітних пільг та преференцій. І хоча в Європейському союзі дотації приватним компаніям заборонені, це положення не стосується малого підприємництва, для якого створюються різноманітні програми фінансової підтримки [1].

Мале підприємництво потребує підтримки з боку держави, яка на сьогодні проявляється за допомогою фіскальних методів впливу через систему оподаткування. Податковим кодексом України (Розділ XIV Спеціальні податкові режими) передбачено функціонування спрощеної системи оподаткування [2].

В Україні малий бізнес переважно асоціюється з роздрібною торгівлею

або зі сферою обслуговування. Одним з важелів, що впливають на розвиток малого підприємництва є можливість використання підприємствами малого бізнесу різних систем оподаткування. Успіх від здійснення підприємницької діяльності багато в чому залежить від правильного та обґрунтованого вибору системи оподаткування. Зазвичай, такі підприємці обирають спрощену систему оподаткування [3, с. 335].

Перевагами спрощеної системи оподаткування є: простіша процедура нарахування єдиного податку; спрощене ведення бухгалтерського обліку; простота заповнення звітності; звільнення від сплати платником єдиного податку низки податків і обов'язкових платежів тощо. Недоліками спрощеної системи оподаткування є: обмеження у видах діяльності, обсязі доходу й кількості працівників; обов'язкова сплата ЄСВ у мінімальному розмірі для 1-ї та 2-ї груп платників єдиного податку – незалежно від результату діяльності тощо. Для бухгалтерської служби малих підприємств важливим є знати та слідкувати за ходом новацій спрощеної системи оподаткування в Україні метою запобігання штрафів, пені й інших санкцій [3, с. 336].

Міжнародна практика оподаткування передбачає щодо суб'єктів малого й середнього підприємництва такі основні підходи:

- запровадження в межах стандартної національної податкової системи сукупності податкових пільг для малого підприємництва по окремих податках (переважно по податку на прибуток, рідше по ПДВ);
- запровадження особливих режимів оподаткування малого підприємництва [4].

Спрощена система оподаткування у вигляді сплати єдиного податку існує в багатьох країнах світу, зокрема в Австрії, Канаді, Нідерландах, Росії, Швейцарії тощо.

У податкових системах провідних країн світу застосовується переважно спрощене оподаткування. Поставлене оподаткування, тобто стягнення єдиного податку на поставлений дохід, в чистому вигляді використовується рідше, хоча у багатьох країнах оцінка податкової бази, за аналогією з іншими платниками податків, має місце в тих випадках, коли фіскальні органи мають сумніви стосовно правильності обчислення податкових зобов'язань [4].

Таким чином, практичний досвід застосування спрощеної системи оподаткування в Україні дає достатньо підстав говорити про позитивний вплив цього режиму оподаткування на сектор малого підприємництва, що дозволяє максимально спростити облік і контроль за діяльністю суб'єктів підприємництва і забезпечує стабільні надходження в бюджет. Податкову систему для малого підприємництва варто реформувати з метою покращення умов ведення бізнесу, залучення інвестицій, в т. ч. іноземних. Тоді така система буде стимулюючою для підприємств, що призведе до зменшення відсотку тінізації економіки.

Література:

1. Демиденко В.І. Удосконалення інституційних умов оподаткування суб'єктів малого підприємництва. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4095&i=24> (дата звернення:

- 21.11.2020)
2. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 21.11.2020)
  3. Лега О.В. Оподаткування малого бізнесу як напрям розвитку підприємництва : доповідь. Сучасні технології менеджменту, інформаційне, фінансове та облікове забезпечення розвитку економіки в умовах євроінтеграції : збірник тез доповідей учасників Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 16-17 квіт. 2020. Черкаси, С. 333-336
  4. Атамас П.Є. Облік та оподаткування підприємств малого бізнесу. URL: http://pidruchniki.ws/19580302/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/opodatkuvannya_subyektiv_malogo_biznesu (дата звернення: 21.11.2020)

УДК 658.231

Соловійова Олена

кандидат економічних наук, доцент
професор кафедри економіки та бізнес-технологій

Енес Ольга

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ АВІАКОМПАНІЇ

У Міністерстві інфраструктури вже розроблено концепцію створення державної авіакомпанії і зараз працюють над бізнес-планом. Для висновків з цього питання необхідно проаналізувати історію та ринок національних авіакомпаній світу.

Були часи, коли більшість авіакомпаній належали державам. Ці перевізники проклали складний шлях становлення сучасної авіації. Зараз для країн є менш привабливим мати власні авіакомпанії, і багато хто приватизував своїх так званих національних перевізників. Але, коли фінансова допомога для збереження галузі стає суттєвою, уряди все більше беруть участь у визначенні майбутнього своїх авіаперевізників і ми можемо спостерігати повернення більшої кількості державних авіакомпаній [1].

Державна власність дозволила урядам визначити, що їхня авіакомпанія іноді забезпечувала ширший набір з державних цілей, ніж ті, що пов'язані виключно в спробі отримання прибутку. Ці широкі цілі були розроблені, щоб забезпечити максимальний внесок авіакомпанії у просування національних інтересів. Це також давало урядам впевненість, що їхня авіакомпанія зможе вижити всупереч загрозі конкуренції з наявними світовими гравцями.

До середини 1980-х років у світі майже всі великі авіакомпанії, за винятком американських, були в державній власності. З часом багато відомих авіакомпаній перейшли до приватного сектору: British Airways, Qantas, Lufthansa, Turkish Airlines, Air Canada та інші.

Конкуренція на ринку з державною авіакомпанією завжди відрізнялася від конкуренції з приватним перевізником. Державна власність завжди була

умовною гарантією того, що авіакомпанії не дозволять припинити діяльність, а державні субсидії використовуватимуться для покриття операційних збитків.

Варто зазначити, що в умовах кризи, з якою стикається галузь під час пандемії, вбачається розворот до тенденції реприватизації авіакомпаній. Наприклад, авіакомпанія Alitalia в перші дні локдауну фактично була повернута в державну власність. Дуже ймовірно, що, якби її не ренаціоналізували, вона б зазнала краху. Криза в галузі призвела до того, що був застосований безпрецедентний рівень державної підтримки. Крім того, пролунали заклики щодо націоналізації низки авіакомпаній, особливо на європейському ринку.

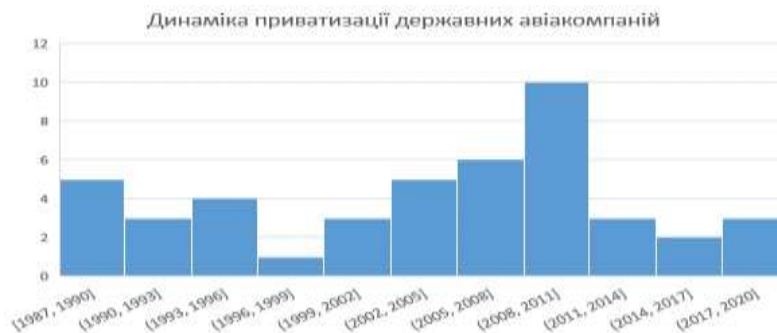
З іншого боку, є й такі авіакомпанії, від яких уряди відчайдушно хочуть позбутися. Air India намагається знайти приватного покупця, а Malaysia Airlines уже деякий час намагається повернутись у приватний сектор. Проте на Близькому Сході, в Індії і Африці уряди тримаються власності своїх національних авіакомпаній, незалежно від того, вигідні вони економічно чи ні.

Розглядаючи переваги та недоліки державних авіакомпаній, важливо розглянути плюси та мінуси націоналізації та приватизації загалом. Серед ключових факторів, які слід врахувати:

- мотивація робочої сили – у приватній компанії власники та менеджери прив'язані до системи мотивації, зазвичай їхні заробітні плати залежать від результативності та ефективності компанії. На державних підприємствах працюють люди, які отримують зарплату незалежно від того, чи є прибуток, тобто вони можуть почуватися не дуже мотивованими на досягнення результату;
- ефективність – приватні компанії мають стимул бути максимально ефективними і можуть бути більш схильними інвестувати в нові технології для підвищення продуктивності робочої сили. Державний бізнес, як правило, робить все так само, як завжди, і часто намагається оптимізувати надлишок працівників;
- рівень сервісу – авіакомпанії, що управляються урядами, як правило, мають продукт нижчого рівня, низьку операційну ефективність, вони пропонують менше послуг і не орієнтуються на клієнта. Державні авіакомпанії демонструють нижчий рівень задоволеності пасажирів, ніж приватні авіакомпанії та перевізники змішаної власності;
- кадровий потенціал – приватні фірми можуть шукати талановитих працівників, наймаючи висококваліфікованих менеджерів для ведення бізнесу. Націоналізовані компанії можуть мати політичну мотивацію щодо того, кого вони наймають на керівні посади;
- довгостроковий погляд – однією з постійних тенденцій у державних авіакомпаніях є відсутність у них здатності йти в ногу з часом. Іноді це може означати, що вони менш схильні інвестувати в покращення інфраструктури, для чого знадобиться деякий час, щоб отримати вигоду.

Враховуючи ці моменти, здається, що для державних авіакомпаній взагалі не залишається нічого позитивного. Однак у деяких ситуаціях це працює добре, але не завжди. Наприклад, у Китаї всі домінуючі перевізники контролюються

урядом. Це означає, що вони суворо регулюються, працюють в інтересах людей, а не для отримання прибутку, і все ж торгуються на фондовому ринку. Це модель, яка там добре працює [2]. На рисунку 1 представлена динаміка приватизації державних авіакомпаній.

Рисунок 1 – Динаміка приватизації державних авіакомпаній світу

Водночас державні компанії часто мають все більший вплив на економічну політику уряду, який захищає їх від наслідків ринкової конкуренції, а у разі настання кризи – забезпечує державну підтримку як інструмент соціальної та галузевої політики.

Щодо створення українського національного авіаперевізника, слід зазначити, що поява такої авіакомпанії забезпечить тисячі робочих місць як у самій авіакомпанії, так і в суміжних областях [3].

І якщо поставити в управління досвідчених менеджерів, зацікавлених в успіху та розвитку як компанії, так і держави, ми отримаємо джек-пот. Для визначення нагальної потреби в умовах падіння економіки не тільки країни, а й в усьому світі необхідно зробити кілька висновків.

По-перше, державна авіакомпанія це добре за умов якісного менеджменту, достатнього фінансування та сприятливого економічного клімату. За інших рівних умов приватні фірми в повністю регульованому середовищі більш ефективні, ніж державні.

По-друге, прибутковість регульованої приватної олігополії здебільшого залежить від ефективності та гнучкості її фірм для адаптації до змін попиту, а не від їхнього розміру.

По-третє, дерегульовані (регульовані) авіакомпанії, приватні чи державні, реагують краще, ніж їхні регульовані (дерегульовані) аналоги, на нормальні або сприятливі (несприятливі) умови. У кризові періоди ця реакція змінюється.

По-четверте, приватні міжнародні авіалінії демонструють вищі показники ефективності, ніж їхні державні аналоги. Серед останніх орієнтовані на ринок цивільної авіалінії виявляються ефективнішими, ніж державні авіакомпанії, що працюють за бюрократичною моделлю.

Також доцільно сформулювати декілька рекомендацій щодо політики, що випливають із наведених висновків, зокрема:

- урядам краще прагнути приватизувати державні авіалінії, враховуючи більш ефективну роботу приватних авіакомпаній;
- у перехідний період до приватизації уряди мають забезпечити відповідну

правову базу, яка дозволить працювати згідно умов ринкової моделі.

Отже, державі, перш ніж ухвалювати рішення про створення «з нуля» національного перевізника, варто розглянути варіанти державно-приватного партнерства або повної/часткової приватизації тих компаній, що вже існують.

Література:

1. Чи варто Україні створювати національного авіаперевізника: світовий досвід : веб-сайт. URL: <https://cfts.org.ua/blogs>. (дата звернення: 20.11.2020)
2. Центр транспортних стратегій : веб-сайт. URL: <https://cfts.org.ua/analitika>. (дата звернення: 20.11.2020)
3. Центр транспортних стратегій : веб-сайт. URL: cfts.org.ua. (дата звернення: 20.11.2020)

УДК 657.1

Столярчук Наталія

старший викладач кафедри менеджменту та економіки

Коваленко Надія

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри менеджменту та економіки

Льотна академія Національного авіаційного університету

м. Кропивницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ІННОВАЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

Вже більше десяти років в Україні вивчається питання переходу бухгалтерського обліку на Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). Встановлено як недоліки національної системи, наприклад, суперечність між показниками бухгалтерського та податкового обліку, яка ускладнює роботу і бухгалтерів, і працівників податкової служби; проблеми державного регулювання обліку та непостійності нормативно-правової бази. Так визначені і переваги переходу на МСФЗ, це міжнародна уніфікація обліку, тобто фінансова звітність, складена відповідно до МСФЗ, є зрозумілою для всіх представників бізнесу – як для вітчизняних, так і для іноземних; суттєва допомога бухгалтерам у веденні обліку, складанні звітності та наданні швидкої та достовірної інформації користувачам; підприємства мають можливість отримувати необхідну інформацію для прийняття управлінських рішень шляхом порівняння своєї діяльності з діями конкурентів; можливість отримання іноземних інвестицій та позик, а отже й виходу на зарубіжні ринки [1].

Міністерство фінансів України як центральний орган виконавчої влади з питань реалізації державної політики у сфері бухгалтерського обліку відповідає за реалізацію заходів щодо удосконалення законодавчих засад ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності відповідно до положень європейського законодавства, що сприятиме виконанню зобов'язань,

узятих Україною згідно з Угодою про асоціацію, а також підвищенню рівня прозорості та співставності показників фінансової звітності вітчизняних компаній, що покращуватиме інвестиційний клімат в Україні [2, 3].

Одним із головних завдань Міністерства фінансів України є запровадження системи фінансової звітності (СФЗ), що передбачає подання фінансової звітності в уніфікованому електронному форматі iXBRL, підготовленої відповідно до таксономії UA XBRL МСФЗ, за принципом «єдиного вікна». Формат XBRL є загальноновизнаним міжнародним стандартом, що дозволяє опрацьовувати великі обсяги якісних та кількісних показників.

XBRL (англ. eXtensible Business Reporting Language – розширювана мова ділової звітності) – відкритий стандарт обміну бізнес-інформацією. У багатьох розвинутих країнах XBRL є загальноновизнаним стандартом для подання фінансової звітності за МСФЗ в електронному вигляді. На цей час XBRL офіційно рекомендований до використання і підтримується Радою з МСФЗ для електронного складання звітності за стандартами МСФЗ.

Перехід України на новий формат iXBRL відкриє низку переваг як для користувачів, так і для тих, хто готує фінансову інформацію. Переваги використання СФЗ для суб'єктів звітування: коректне складання фінансової звітності; виключення дублювання при поданні фінансової звітності регуляторам; якісна фінансова звітність сприятиме залученню інвесторів. Переваги використання СФЗ для користувачів (регуляторів): швидкість і автоматичність обробки і аналізу фінансової звітності; своєчасне виявлення ризиків та оперативне реагування на них; більш ефективний і менш затратний регуляторний процес.

Правова база для впровадження СФЗ – Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», відповідно до якого підприємства, що становлять суспільний інтерес, зобов'язані складати фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність відповідно до Таксономії UA XBRL МСФЗ (далі – Таксономія) і подавати її органам державної влади в єдиному електронному форматі iXBRL [4].

Таксономія фінансової звітності UA XBRL МСФЗ затверджена та опублікована Міністерством фінансів України та поширена іншими регуляторами фінансового сектору – Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Нацкомфінпослуг.

Таксономія – це класифікаційна система, яка може бути використана для ідентифікації та структурування інформації з метою полегшення її пошуку та обробки користувачем, іншими словами це затверджена класифікація можливих рядків у фінансовій звітності, яка потім кодується у формат XBRL.

Система Таксономії МСФЗ перераховує та визначає конкретні коди, якими можна скористатися для ідентифікації інформації, розкритої у фінансовій звітності за МСФЗ. Таксономія МСФЗ також включає зміст, який описує значення елемента бухгалтерського обліку або допомагає розробнику знайти правильний елемент. З метою полегшення навігації по Таксономії МСФЗ елементи відповідним чином згруповані.

Оновлення змісту Таксономії МСФЗ відбувається протягом усього року в результаті: опублікування нових або змінених МСФЗ та МСБО; проектів звичайної практики; або вдосконалень Таксономії МСФЗ.

В світі існує загальна таксономія фінансової звітності, яка публікується Радою з МСФЗ (International Accounting Standard Board). В Україні таксономія фінансової звітності – Таксономія UA XBRL МСФЗ – вперше була розроблена і оприлюднена у 2018 році Міністерством фінансів України. Вона адаптована до особливостей складання фінансової звітності в Україні та включає в себе також звіт аудитора і звіт про управління. Крім того, Таксономія UA XBRL МСФЗ має два розширення – для банківського та страхового секторів.

Таксономія UA XBRL МСФЗ надає можливість обрати один з двох варіантів складання фінансової звітності для суб'єктів господарювання (за виключенням банків), а саме: фінансову звітність, яка містить Звіт про фінансовий стан, складений у порядку ліквідності разом з іншими звітами та примітками, або фінансову звітність, яка містить Звіт про фінансовий стан, складений згідно з розподілом активів та зобов'язань на поточні/непоточні разом з іншими звітами та примітками [5].

Проект USAID «Трансформація фінансового сектору в Україні» офіційно передав Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) програмний комплекс, необхідний для функціонування Системи фінансової звітності (СФЗ).

СФЗ виступатиме «єдиним вікном» для подання фінансової звітності підприємствами, що становлять суспільний інтерес згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Цей закон відносить до категорії підприємств, що становлять суспільний інтерес, близько 5000 українських компаній, які починаючи з 2020 року зобов'язані складати фінансову звітність та подавати її регуляторам в єдиному електронному форматі iXBRL [6].

Запровадження системи фінансової звітності є дуже важливим кроком для підвищення стандартів розкриття інформації суб'єктами звітування. Подання фінансової звітності через «єдине вікно» в електронному вигляді прискорить перехід системи бухгалтерського обліку на безпаперові технології. Крім того, у регулятора з'явиться можливість швидкої та автоматичної обробки стандартизованих і консолідованих даних фінансової звітності для її аналізу й виконання наглядних функцій. Ще однією перевагою цієї системи є те, що фінансова звітність подаватиметься у міжнародному форматі, зрозумілому усім іноземним інвесторам та стейкхолдерам, які слідкують за розвитком бізнесу та банківського сектору України.

Таксономія фінансової звітності відкриє нові можливості для залучення інвестицій, підвищить рівень довіри споживачів та відкриє нові можливості щодо реалізації проектів державно-приватного партнерства на фінансовому ринку України.

Література:

1. Лоя М.І. Проблемні аспекти розвитку бухгалтерського обліку в сучасних умовах

- нестабільності економічного середовища. *Збірник Ужгородського національного університету «Молодий вчений»*. Сер. Економічні науки. 2015. № 3(18). С. 16-19. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/3/45.pdf> (дата звернення: 20.11.20).
2. Про річну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язану звітність певних типів підприємств : Директиви Європейського Парламенту та Ради ЄС від 26 черв. 2013 р. № 2013/34/ЄС. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU13169> (дата звернення: 20.11.20).
  3. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» : Закон України від 05 жовт. 2017 р. № 2164-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19#Text> (дата звернення: 20.11.20).
  4. Система фінансової звітності : веб-сайт М-ва фінансів України. URL: <https://frs.gov.ua> (дата звернення: 20.11.20).
  5. Основи Таксономії UA XBRL МФЗ : веб-сайт М-ва фінансів України. URL: <https://frs.gov.ua/learning/taxonomy/> (дата звернення: 20.11.20).
  6. Запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності : веб-сайт М-ва фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/zaprovadzhennja-mizhnarodnih-standativ-finansovoi-zvitnosti> (дата звернення: 20.11.20).

УДК 338.2

Сторожук Оксана
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності
Лубяна Анастасія
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Проблеми забезпечення економічної безпеки України як ніколи останнім часом привертають до себе увагу політиків та економістів. Масштаби загрози появи залежності від зовнішніх ресурсів економічного розвитку як в технічному оснащенні виробничої та управлінської практики, так і в забезпеченості продовольством виводять ці проблеми на перший план.

Агропромисловий комплекс (АПК) є важливою та перспективною сферою економіки України. На жаль, в цій сфері спостерігаються кризові явища. Ефективність використання потужного потенціалу аграрної сфери України є досить низькою. У структурі експорту продукції АПК переважає сировинна продукція, яка не містить глибокого ступеню переробки, натомість, наприклад, за 2019 р. порівняно з 2018 р. експорт сирів знизився на 45%, вершкового масла – майже на 40%.

Важливим напрямом подолання кризової ситуації в Україні є посилення управління економічною безпекою підприємств агропромислового комплексу.

На жаль, в 2019 році було ліквідовано Міністерство аграрної політики України. І таким чином замість посилення менеджменту агропромисловий

комплекс практично отримав його відсутність.

Формуванням та реалізацією державної політики в сфері сільського господарства займається Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, створене у серпні 2019 року.

Разом із тим для економіки України агропромисловий комплекс є надзвичайно важливою ланкою, яка гарантує продовольчу безпеку держави, особливо це актуалізується у зв'язку із намірами нашої держави подальшого входження до світового економічного простору, посиленням процесів глобалізації та лібералізації торгівлі. Продовольча безпека, яку має забезпечувати агропромисловий комплекс України, являє собою забезпечення країни відповідними ресурсами і гарантіями задовольняти потреби населення в продуктах харчування не нижче медично обґрунтованих норм незалежно від внутрішніх і зовнішніх умов. Виходячи з цих позицій, слід відмітити, що державна підтримка аграрного сектора є найважливішим напрямком політики країни. Вона визначається як система заходів фінансового, організаційного, інформаційного та консультаційного характеру.

Сучасна ситуація в АПК країни не дозволяє розраховувати на його швидку стабілізацію і перехід до стійкого зростання. У цих умовах державне регулювання агропромислового виробництва має бути невід'ємною частиною сучасної аграрної політики. Незважаючи на всі спроби уряду діюча на сьогоднішній момент система державної фінансової підтримки агросектора не здатна забезпечити доступ сільгоспвиробників до ринку фінансових ресурсів, що не сформувати сприятливу інституційне середовище для залучення інших джерел фінансування підприємств галузі, в першу чергу інвестицій. Необхідно формувати аграрну політику за рахунок використання форм, методів і механізмів державного регулювання. Це визначить роль і місце держави в забезпеченні сталого розвитку агропромислового виробництва.

Ситуація в аграрному секторі країни свідчить про те, що сільське господарство України залишається в стані системної кризи, рівень виробничо-господарської діяльності українських сільськогосподарських організацій і підприємств не дозволяє їм бути конкурентоспроможними по відношенню до аналогічних господарюючим суб'єктам в аграрній сфері зарубіжних країн. Ця криза має кілька відмінних рис:

- низький рівень оснащення фінансовими, кадровими та технологічними ресурсами сільськогосподарських організацій і підприємств, що наближають їх до кризи;
- значне скорочення обсягу орних земель в багатьох регіонах країни внаслідок їх виведення з сільськогосподарського обороту або переведення до категорії несільськогосподарських земель;
- ослаблення інноваційної компоненти аграрної політики держави і недостатня державна підтримка агропромислового комплексу;
- відставання соціального розвитку села, скорочення робочих місць через ліквідацію сільськогосподарських підприємств.

Важливим чинником досягнення економічної безпеки підприємства АПК є інформація, тобто відомості, що забезпечують йому стійке функціонування

відповідно до вимог і критеріїв економічної безпеки.

Слід визнати, що інформаційні ресурси, що відповідають сучасним технічним можливостям, включаючи засоби комунікації, програмне забезпечення, для багатьох підприємств АПК не є нормою, а, отже, не сприяють підвищенню їх фінансової стійкості та рівня економічної безпеки.

Для підвищення економічної безпеки підприємств агропромислового комплексу потрібно розробити систему нецінових заходів, адаптовану до специфіки підприємств АПК, переробних підприємств, підприємств з виробництва сільськогосподарського обладнання та машин, отрутохімікатів для сільського господарства, а також для об'єктів виробничої і соціальної інфраструктури. До таких заходів можна віднести диверсифікацію (підприємства, виробництва, ринків і ін.), підвищення якості роботи і продукції, використання сучасних технологій продажів, організацію реклами тощо.

З метою забезпечення економічної безпеки підприємств агропромислового комплексу в процесі впровадження та реалізації на підприємствах АПК інновацій і нововведень особливий акцент повинен робитися на конкретні вектори інноваційності АПК, а саме: підвищення рівня конкурентоспроможності та експортного потенціалу високотехнологічних напрямів інноваційної діяльності на основі розробки і впровадження ефективних ресурсозберігаючих технологій.

Важливою також є розробка сукупності ноу-хау, що визначають можливість формування нових ринків високотехнологічної продукції та швидкий розвиток окремих сучасних технологій в сільському господарстві, якому властива горизонтальна орієнтація; технічна і технологічна модернізація сільськогосподарських підприємств і суб'єктів інфраструктури.

Література:

1. Агро Бізнес: Інфографічний довідник 2018/19MP. URL: https://agribusinessinukraine.com/get_file/id/the-infographics-report-ukrainian-agribusiness-2019.pdf (дата звернення: 20.11.2020).
2. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник. К. : КНЕУ, 2013. 780 с.

Сторожук Оксана

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Пастух Петро

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Для медичних закладів завдання поліпшення якості надання медичних послуг завжди є актуальним. Сучасна система охорони здоров'я є дуже важливою складовою економіки України, беручи до уваги стратегічні пріоритети побудови соціально-орієнтованої держави. Система охорони здоров'я є однією з найбільш складних галузей економіки, що ставить перед управлінням не тільки питання економічної ефективності, але і великі моральні проблеми повсякденної діяльності. Значущість системи охорони здоров'я для життя суспільства безсумнівна, оскільки непередумані дії можуть призвести до істотного соціального резонансу.

Крім цього, надання адекватної та якісної медичної допомоги населенню є однією з найважливіших завдань в сфері охорони здоров'я в усьому світі. Цей аспект перебуває під пильною увагою Всесвітньої організації охорони здоров'я [1]. Саме якість надання медичних послуг є найважливішою силою, що забезпечує успіх і процвітання медичних установ на національному і міжнародному ринках.

Міжнародні підходи до визначення якості медичного обслуговування, як правило, визначаються оцінюванням його за такими критеріями:

- середня очікувана тривалість життя;
- фізична доступність медичного обслуговування для населення;
- фінансова доступність охорони здоров'я для домогосподарств населення.

Сучасна система управління якістю надання медичних у медичному закладі повинна охоплювати командну роботу, застосування процесного підходу, використання бази достовірної інформації про реальний стан діяльності медичного закладу, а також наявні проблеми та можливі ризики кожного відділення та структурного підрозділу.

З наукової точки зору, аудит – це систематичний процес збору, документування та оцінки інформації з метою визначення відповідності роботи медичної установи встановленим стандартам якості. У практиці роботи медичних установ аудит відіграє важливу роль у всіх своїх формах.

Метою внутрішнього аудиту, який здійснюється безпосередньо адміністрацією медичної установи, є, перш за все, підвищення ефективності управління персоналом, виявлення помилок в роботі та підготовка до зовнішнього аудиту. До основних принципів проведення внутрішнього аудиту

можна віднести такі: однаковості, незалежності, системності, регулярності, відкритості, попередження та документального оформлення його результатів.

Контроль безпеки медичної діяльності і якості надання медичних послуг здійснюється за допомогою визначення певних індикаторів якості діяльності медичної установи і відповідності її роботи чинному законодавству.

Проведення аудиту вимагає попереднього планування і чіткого розуміння необхідного обсягу запитуваної інформації та кваліфікованої її обробки. Як правило, метою незалежних і відомчих аудитів є перевірка якості надання медичних послуг загалом або її окремих компонентів. Безумовно, оцінка якості надання медичних послуг повинна відповідати певним стандартам, а не базуватися на суб'єктивній думці експертів.

Оскільки метою аудиту є поліпшення якості надання медичних послуг, то за його результатами необхідно надати медичним зворотний зв'язок і в подальшому проконтролювати наявність або відсутність позитивних результатів перевірки. Крім того, проведення аудиту може сприяти оптимізації витрачання грошових коштів медичної установи.

Внутрішній аудит істотно відрізняється за формою і цілі проведення. Часто внутрішній аудит являє собою підготовку до зовнішнього аудиту, мета якого – уникнути адміністративних наслідків, що настають за виявленням дефектів якості допомоги. Разом з тим при правильному застосуванні внутрішній аудит може бути цінним інструментом для підвищення якості надання медичної допомоги.

У межах внутрішнього аудиту в медичних установах можуть створюватися спеціальні етичні комісії, які будуть займатися всіма питаннями, пов'язаними з дотриманням і реалізацією прав пацієнта щодо вирішення певних питань, в тому числі отримання якісних медичних послуг. Створення етичних комісій є формою попередження та вирішення конфліктних ситуацій, що виникають в процесі надання медичних послуг. Вони можуть об'єднувати представників різних зацікавлених у підвищенні якості надання медичних послуг, сторін: лікарів, які користуються авторитетом серед колег, пацієнтів, посадових осіб охорони здоров'я. Включення їх до команди дозволить оптимально вирішувати найбільш актуальні питання.

Важливим при проведенні аудиту є управління людським фактором. Іноді не розуміючи суті організаційних заходів стосовно заходів, спрямованих на покращення якості медичних послуг, співробітники медичної установи переживають почуття глибокого скептицизму. Спроби форсувати досягнення короткострокових цілей можуть наштовхуватися на опір адміністративного персоналу.

Необхідно також зберегти практику перевірок позаповідомчим рівнем контролю відомчого рівня. Для залучення приватного сектору медичних організацій в систему обов'язкового медичного страхування, необхідно створити незалежну структуру позаповідомчого контролю, тобто аудит якості медичних послуг, метою оцінки якого буде виявлення недоліків і їх раннє усунення з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Для приватних медичних організацій це знизить ризик несплати рахунків

за надані медичні послуги. Для медичних організацій приватної медицини даний вид контролю буде обов'язковим, а для державного сектора охорони здоров'я він буде проводитися в добровільному порядку. В приватній медицині це знизить ризики надання надмірної кількості медичних послуг з метою отримання грошей зі страховиків.

Література:

1. Предоставление качественных услуг здравоохранения: обязательное условие всеобщего охвата услугами здравоохранения на мировом уровне [Delivering quality health services: a global imperative for universal health coverage]. Женева: Всемирная организация здравоохранения, Организация экономического сотрудничества и развития и Международный банк реконструкции и развития / Всемирный банк, 2019. 106 с.
2. Богомаз В.М. Впровадження клінічного аудиту в закладах охорони здоров'я. Україна. *Здоров'я нації*. 2010. № 2. С. 108-115.
3. Горачук В.В. Управління якістю медичної допомоги в закладі охорони здоров'я : Монографія. Вінниця : ПП Балюк І.Б., 2012. С. 18-23

УДК 657.22/.474:622.333

Струк Наталія

доктор економічних наук, доцент
доцент кафедри обліку і аудиту

Крпін Марія

аспірант кафедри обліку і аудиту

Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧОЇ СОБІВАРТОСТІ ВИДОБУТКУ ВУГІЛЛЯ

У період реформ та економічних перетворень у вугільній промисловості зниження собівартості продукції набуває особливої актуальності. Для відновлення інвестиційної привабливості вугледобувної сфери економіки важливими є зацікавлення державних структур, правильна організація обліку витрат і належний контроль за ними.

Як відомо, інформацію про виробничі витрати та собівартість використовують внутрішні користувачі під час формування звітності й управління підприємством. Звітні калькуляції готової вугільної продукції свідчать про значну витратність виробничого процесу та потребу зниження витрат [2, с. 43]. Саме тому доречно звернути увагу на організаційні засади обліку виробничої собівартості видобутку вугілля та виокремити їх визначальні проблеми.

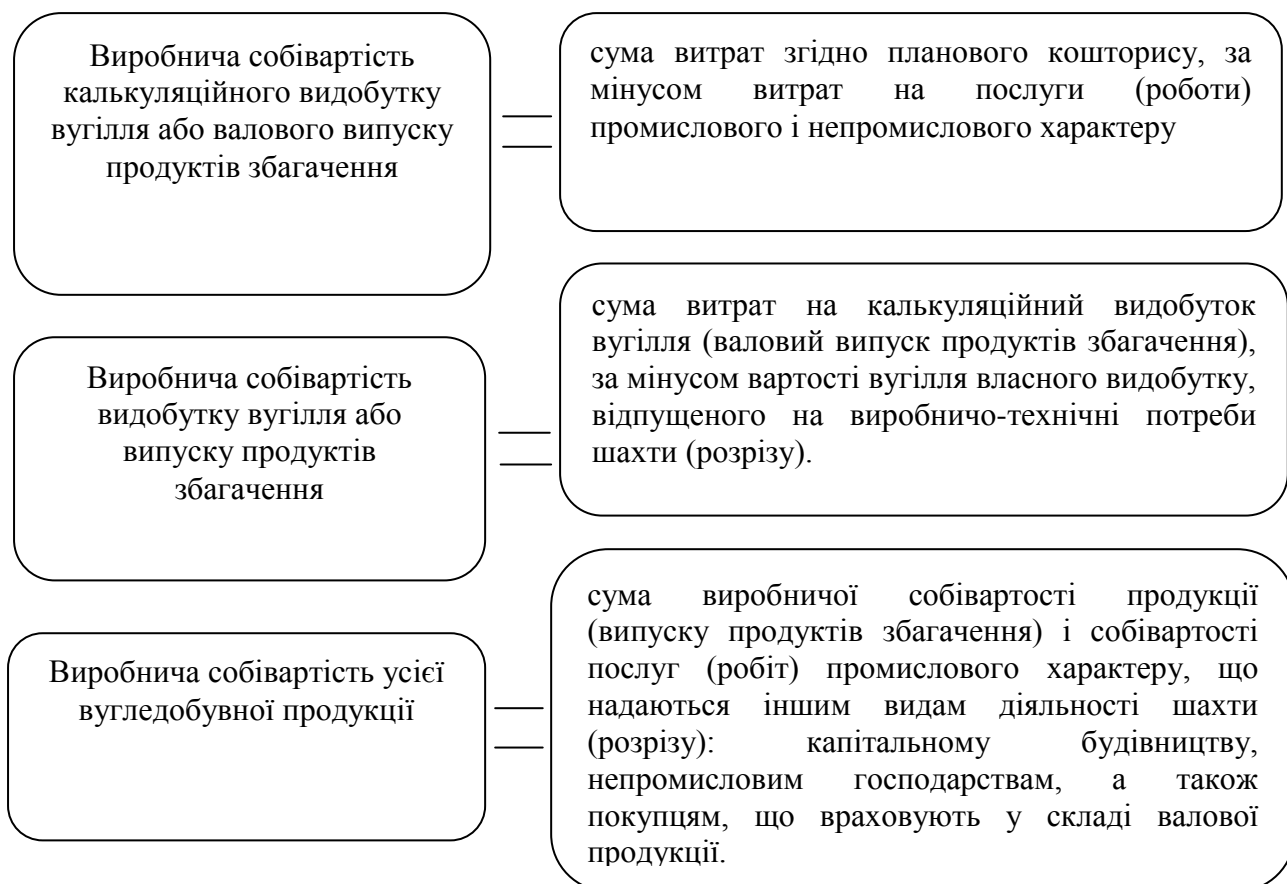
На вугільному підприємстві групування витрат здійснюють згідно Методичних рекомендацій обліку витрат на виробництво вугільної продукції [1]. Відтак, витрати групують за цехами, дільницями, іншими адміністративно

відособленими структурними підрозділами. На шахті виробництво поділяють на основне і допоміжне. Основне виробництво «призначене для випуску (підготовки, видобування) товарної продукції» [1]. До допоміжних виробництв відносять господарства, які обслуговують основне виробництво: «макшейдерсько-геологічна служба; енергомеханічна служба; відділ матеріально-технічного постачання; електромеханічні майстерні (вагоноремонтні та локомотивні депо в розрізах); дільниця шахтного транспорту; відділ технічного контролю; інші господарства» [3, с. 38].

Згідно методичних рекомендацій облік витрат, калькулювання видобутку вугілля та його збагачення на шахті ведуть за такими статтями калькуляції:

- матеріали на технологічні цілі та послуги виробничого характеру;
- основна і додаткова заробітна плата;
- відрахування на соціальне страхування;
- витрати на підготовку та освоєння виробництва;
- витрати на утримання і експлуатацію устаткування;
- загальновиробничі витрати;
- інші виробничі витрати.

На вугільних підприємствах калькулюють собівартість вугілля (рис. 1) за попроцесним методом обліку витрат, де об'єктом калькулювання є вугілля, калькуляційною одиницею – 1 т вугілля.

Рисунок 1 – Формування виробничої собівартості видобутку вугілля

У калькуляційний видобуток на вугільній шахті включають:

- вугілля, видобуте на діючих шахтах (розрізах), що підлягає реалізації покупцям без збагачення;
- продукти збагачення (концентрат, промисловий продукт), отримані на збагачувальних фабриках, що перебувають на балансі шахтних розрізів);
- вугілля, передане збагачувальній фабриці за договором для надання послуг зі збагачення вугілля, якщо вартість сировини фабрикою не оплачена.

Собівартість 1 т вугілля визначають діленням загальної суми витрат з видобутку вугілля у звітному періоді на кількість видобутих тонн вугілля.

Гірничодобувні підприємства, які проводять розвідку власними силами, облік витрат можуть вести на рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів» із подальшим їх віднесенням у дебет рахунку 23 «Виробництво», 949 «Інші витрати операційної діяльності» або 15 «Капітальні інвестиції». Організації, які надають послуги з геологорозвідувальних робіт, на підставі отриманої ліцензії, повинні вести їх облік на рахунку 23 «Виробництво».

Особливості виробництва у вугільній промисловості пов'язані зі значною трудомісткістю добування корисних копалин. На шахтах роботи виконують під землею, порівняно часто змінюються гірничо-геологічні умови, великий вплив на організацію виробничих процесів добування вугілля має гірничий тиск, вологість. Усе це призводить до потреби створення оперативної інформації про собівартість продукції за окремими елементами, статтями витрат і місцями їх виникнення.

У вугільній промисловості важливо не лише встановити відхилення фактичної собівартості від планової, а й виявити їх причини. Простий метод калькулювання й обліку не дає змоги з'ясувати вплив природного фактора на рівень витрат на виробництво. Підземний характер ведення робіт, віддаленість робочих об'єктів один від одного, короткочасність багатьох допоміжних операцій потребують з'ясування величини витрат на виробництво, відхилення від норм витрат, причин відхилення і їх винуватців. У цьому контексті слушним є твердження Корнеєвої Т. І. про те, що оцінювання технічного рівня вугільних шахт і аналіз техніко-економічних показників у вугільній промисловості можливі лише за умов належної організації обліку витрат, пошуку резервів зменшення затрат на видобування вугілля [2].

Отже, серед визначальних проблем обліку витрат у вугільній промисловості – належна його організація за місцями їх виникнення. Тому доречно виділити в окремі групи: витрати на природоохоронну діяльність шахти, витрати за кожним підрозділом шахти, причини відхилення витрат від норми, виявлення резервів для зменшення витрат за підрозділами. Важливо також переоснастити вугільну промисловість інноваційним обладнанням, адже наявне є морально і фізично застарілим. Організація первинного обліку виробничої собівартості видобутку вугілля повинна передбачати детальне бюджетування витрат, ретельне простежування за місцями їх виникнення і напрямками списання, що дасть змогу посилити контроль за правильністю й ефективністю їх здійснення.

Література:

1. Галузеві методичні рекомендації обліку витрат на виробництво готової продукції : Наказ М-ва вугільної промисловості України від 31 січ. 2008 р. № 48 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0479644-08#Text>. (дата звернення: 20.11.2020)
2. Корнеєва Т.І. Класифікація витрат на вугільних шахтах України: проблеми та шляхи вирішення. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2010. № 4(8). С. 42-52.
3. Кузів М.С., Михайлишин Н.П., Гудзь Н.В., Берестецька О.М. Облік в галузях промисловості : навч. посіб. Тернопіль: КРОК, 2013. 316 с.

УДК 631.1

Тарасюк Антон

аспірант кафедри цифрової економіки та системного аналізу
Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

АВТОМАТИЗОВАНІ РОБОЧІ МІСЦЯ В КОНЦЕПЦІЇ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ CSRP ДЛЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сільське господарство за останні роки стало лідером за часткою у експорті України при цьому реалізації сучасних технологій у галузі все ще являється прерогативою агроходингів, а основна частка землевласників застосовують сучасні технології не системно та не відслідковують їх вплив на свою діяльність.

Підприємство сьогодні являє собою набір інформаційних та грошових потоків які необхідно контролювати та організовувати. З кінця 60-х років впровадження, удосконалення існуючих та розробка нових інформаційних технологій та концепцій систем управління. Весь період розвитку концепцій управління підприємством можна поділити на 4 етапи:

1. Розвиток систем для планування виробничих ресурсів – MPS і MRP;
2. Системи планування виробництва – MRP II(MRP +CRP);
3. Повне фінансове управління підприємством – ERP;
4. Управління підприємством синхронізоване з клієнтом – CSRP.

Останній етап пов'язаний безпосередньо із такими поняттями як четверта промислова революція, індустрія 4.0 циркулярна та зелена економіки і являє собою систему ефективного та раціонального застосування ресурсів для задоволення потреб клієнтів та забезпечення ефективної діяльності клієнта.

І поки на сьогодні ще змінюються думки що до даної концепції та складових такої системи управління можна стверджувати що програмні засоби на основі цієї концепції будуть повинні швидко та якісно приймати рішення на основі великого масиву даних (Big Data), для отримання правильних управлінських рішень необхідні отримувати чіткі прогнози для яких можливо реалізувати технології машинного навчання та штучного інтелекту (ML).

Такі системи будуть постійно підключені до глобальної мережі що

передбачає одночасну як потребу у захисті від зовнішнього вторгнення так і можливість працівникам підприємства отримувати обмежений (необхідний для їх роботи) масив інформації, тому постає питання як одночасно забезпечити і високий рівень безпеки інформаційних ресурсів підприємства так і забезпечити працівників необхідної інформацією для планування діяльності?

Одним з виходів у даній ситуації можуть бути автоматизовані системи управління (АРМ). АРМ являють собою спеціалізований програмний засіб в якому реалізований доступ працівника до необхідною йому інформації відповідно до посади та обов'язків.

Автоматизоване робоче місце (АРМ) можна визначити як сукупність інформаційно-програмно-технічних ресурсів, що забезпечує кінцевому користувачеві обробку даних і автоматизацію управлінських функцій у конкретній предметній галузі.

Створення АРМ передбачає, що основні операції з накопичення, зберігання й переробки інформації покладаються на обчислювальну техніку, а економіст виконує частину ручних операцій і операцій, що вимагають творчого підходу при підготовці управлінських рішень. Користувач застосовує персональну техніку для контролю за виробничо-господарською діяльністю, зміни значень окремих параметрів у ході вирішення завдання, а також введення вихідних даних в автоматизовану інформаційну систему (АІС) для вирішення поточних завдань та аналізу функцій управління

Інформаційне наповнення АРМ при визначенні кола користувачів і з'ясуванні сутності розв'язуваних ними завдань здійснює інформаційне забезпечення АРМ. У сфері організаційного управління користувачі можуть бути умовно поділені на три категорії: керівники, персонал керівників і обслуговуючий персонал. АРМ, що створюються для різних категорій користувачів, відрізняються видами подання даних. Наприклад, обслуговуючий персонал зазвичай має справу з внутрішніми даними організації. Керівникам потрібні як внутрішні, так і зовнішні дані для реалізації мети управління або ухвалення рішення.

Застосування АРМ не повинно порушувати звичний користувачеві ритм роботи. АРМ концентрують увагу користувача на логічній структурі розв'язуваних завдань, а не на характеристиці програмної системи, що їх реалізує. Однак якщо задана системі дія не виконується, користувач повинен знати причину, а інформація про це має видаватися на екран.

Математичне забезпечення АРМ являє собою сукупність алгоритмів, що забезпечують формування результативної інформації, воно служить основою для розробки комплексу прикладних програм [1].

У складі програмного забезпечення (ПО) АРМ можна виділити два основні види забезпечення, що розрізняються за функціями, – загальне (системне) і спеціальне (прикладне). До загального програмного забезпечення належить комплекс програм, що забезпечує автоматизацію розробки програм та організацію економічного обчислювального процесу на ЕОМ. Спеціальне програмне забезпечення являє собою сукупність програм вирішення конкретних завдань користувача.

Для ефективної реалізації потенціалу АРМ необхідне застосування технологій машинного навчання та штучного інтелекту для аналізу отриманих даних та прийняття оптимальних рішень. Систем управління, у цьому випадку, є не лише автоматизованим програмним забезпеченням, а й як системою прийняття і підтримки рішень для мінімізації людського фактору та забезпечення більшої точності при прийнятті рішення [2].

Що ж до аграрних підприємств то за наявності таких джерел інформації як дрони, сенсори на полях, датчики та мітки на худобі а також необхідність постійного контролю за негативними факторами як погодні явища та шкідники вимагає реалізації в системах управління концепції АРМ за для підвищення ефективності діяльності та мінімізації негативних впливів природного характеру.

Література:

1. Рекун І.І. Особливості побудови та використання автоматизованих робочих місць на підприємстві. *Інституціональний вектор економічного розвитку / Institutional Vector of Economic Development* : зб. наук. праць МІДМУ «КПУ». Мелітополь: Вид-во КПУ, 2014. Вип. 7 (1). С. 186- 193
2. Карімов Г.І. & Карімов І.К. Інформаційні технології в управлінні персоналом підприємства. *Збірник наукових праць Дніпродзержинського державного технічного університету. Технічні науки.* 2013. (1). С. 181-185.

УДК 657:336.2

Таращенко Володимир

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри аудиту та економічного аналізу

Буличов Олександр

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ НЕЗАЛЕЖНОГО ПОДАТКОВОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

З прийняттям Податкового кодексу України з'явилася необхідність виділення з системи аудиту незалежного податкового аудиту зі специфічними для нього цілями і завданнями. Сучасне суперечливе податкове законодавство, впровадження нових аспектів податкових розрахунків та відображення їх у податковій звітності, постійні ініціативи щодо реформування системи оподаткування здійснюють вагомий вплив на методикау й організацію незалежного податкового аудиту [1].

Сутність незалежного податкового аудиту полягає в незалежній перевірці податкової звітності з метою встановлення ступеню її достовірності, відповідності у всіх суттєвих аспектах нормам податкового законодавства, порядку формування, відображення в обліку і сплати економічним суб'єктом

законно встановлених податків. Проблема розвитку податкового аудиту полягає в тому, що цей вид аудиту не є остаточно врегульованим як на законодавчому рівні, так і в Міжнародних стандартах аудиту.

Незважаючи на існування, розроблених податковою службою, в незалежному податковому аудиті. Залишається поза увагою питання розробки та використання єдиних для всіх аудиторів методичних рекомендацій щодо перевірки того чи іншого виду податку, збору, іншого обов'язкового платежу, що дозволило б уніфікувати алгоритм перевірки.

Об'єктом незалежного податкового аудиту є податкова звітність, а тому він не задіює форми фінансової звітності. Виняток становить податкова звітність по податку на прибуток, в якій фінансова звітність є обов'язковим додатком до декларації по податку на прибуток

У процесі незалежного податкового аудиту вивчаються показники кожного з перевірених видів податку, проводиться аудит податкового обліку та податкової звітності, як загалом – комплексно, так і по окремих податках – тематично.

Комплексний незалежний податковий аудит – це перевірка правильності складання декларацій і розрахунків по всіх податках, що сплачуються підприємством за певний період.

Тематичний незалежний податковий аудит – це перевірка правильності складання декларацій і розрахунків по окремих податках, що сплачуються підприємством за певний період.

За результатами проведення незалежного податкового аудиту можуть надаватися пропозиції щодо поліпшення фінансово-господарської діяльності підприємства. У межах підприємства виконання таких функцій варто покладати на головного бухгалтера та фінансового директора, адже перевірка правильності й своєчасності нарахування та сплати податків компанією є прямими посадовими обов'язками цих спеціалістів [2, с. 125].

Обсяг і масштаби проведеного незалежного податкового аудиту встановлюються замовником, проте для найбільш ретельної перевірки необхідно проведення повного податкового аудиту, що охоплює всі сторони діяльності компанії, які впливають на її систему оподаткування. Кожна компанія при цьому проводить аудит по власній методиці, бо загальної, більш ефективної не існує. Останнє спричинено особливостями діяльності компанії, які впливають на обчислення та нарахування накладених на них податків.

Процес незалежного податкового аудиту можна умовно розділити на кілька етапів: експертиза системи оподаткування; перевірка обчислення податків і здійснення виплат; складання звіту з описом виявлених помилок і запропонованих заходів щодо їх усунення. Застосовуючи аналітичні процедури при проведенні податкового аудиту, є можливість одержати набагато більше інформації для здійснення більш якісного і повного аудиту та визначити фактори, що впливають на величину податкових зобов'язань, структуру і динаміку податкових платежів організації, оцінити потенційні податкові ризики організації та податкові порушення тощо [3, с. 37].

Таким чином, незалежний податковий аудит являє собою перевірку

податків та зборів, але з тією різницею в порівнянні з перевітками податкових інспекцій, що за її підсумками не буває штрафів і донарахувань та розкриваються невикористані податкові резерви. Основними проблемами організації незалежного податкового аудиту на підприємстві є відсутність чітко закріпленої стратегії, нормативно-законодавчих актів, які регламентують проведення такого виду аудиту і, головне, постійні зміни в податковому законодавстві, що ускладнюють його проведення.

Література:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 19.11.2020)
2. Костюк Б.В. Організація податкового аудиту на підприємстві. *Економіка і регіони*. 2015. № 1 (50). С. 124-129
3. Ахметшин А.Ф. Налоговый аудит как отдельный элемент в системе общего аудита. *Экономика. Статистика. Информатика*. 2014. № 6. С. 37-41

УДК 336.22

Твердун Сергій

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Таращенко Володимир

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри аудиту та економічного аналізу

Університет Державної Фіскальної служби України

м. Ірпінь, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК

Ринкова економіка України в основі формування та функціонування має підприємницьку діяльність у будь-яких сферах. Конституцією України передбачено, що кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законодавчо. Проте іноді таке право може бути обмеженим. Будь-які обмеження з боку держави завжди викликані вирішенням певних завдань і виконанням цілей. Однак уже тривалий час спостерігається певне необґрунтоване обмеження прав суб'єктів господарювання, яке виражено в безпідставному призначенні численних перевірок дотримання вимог податкового законодавства. Відповідно, дана ситуація потребує дослідження задля визначення межі між правовідповідними податковими перевітками та тими, що порушують права платників податків.

Проведення контролюючими органами перевірок щодо дотримання вимог податкового законодавства являє собою один із способів здійснення податкового контролю, що передбачено Податковим кодексом України (ПКУ). Згідно пункту 1 статті 75 ПКУ: «Контролюючі органи мають право проводити

камеральні, документальні (планові або позапланові; виїзні або невиїзні) та фактичні перевірки» [1].

Камеральна перевірка проводиться посадовими особами контролюючого органу без будь-якого спеціального рішення керівника (його заступника або уповноваженої особи) такого органу або направлення на її проведення [1]. Проводиться вона на основі даних податкової звітності, поданої платником, відповідно до законодавства. Перевірка даних звітності фактично і є перевіркою. Важливо, що податкова звітність є єдиним об'єктом перевірки. Тому податкові органи не можуть вимагати від платника надання будь-яких інших документів так як це не передбачено перевіркою (п. 1 ст. 85 ПКУ). Будь-яка така вимога податкових органів має право бути відхиленою.

Проте щодо даного виду перевірок не зазначено чи можуть контролюючі органи отримувати додаткову інформацію про діяльність платника не від платника, а інших джерел. Такими джерелами можуть бути, наприклад, банки та подібні фінансові установи, що діють відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність». Так, згідно Наказу Міністерства фінансів України: «Банки та інші фінансові установи зобов'язані надіслати повідомлення про відкриття або закриття рахунку платника податків до контролюючого органу, у якому обліковується платник податків, у день відкриття/закриття рахунку» [2]. Крім цього пп. 20.1.5 п. 20.1 ст. 20 ПКУ передбачена можливість отримання довідки про стан рахунків платника, а за рішенням суду – також іншу інформацію. Хоча такі дії доцільні стосовно інших видів перевірок, а не камеральної, а отже, можуть бути оскаржені платником. Загалом, камеральні перевірки є невідчутними для платника і є лише основою для призначення інших видів перевірок.

Документальною перевіркою вважається перевірка, предметом якої є своєчасність, достовірність, повнота нарахування та сплати усіх передбачених ПКУ податків, зборів, дотримання інших видів законодавств, правильність ведення обліку тощо. Планова документальна перевірка проводиться за визначеним Планом-графіком. Обов'язково вручити письмове попередження платника щонайменше за 10 днів до початку перевірки. Відповідно, проведення перевірки без попередження може бути оскаржене платником у судовому порядку. Крім цього результати перевірки також можуть бути оскаржені платником.

Для проведення позапланової документальної перевірки необхідні підстави та рішення судді. Визначаючи однією із підстав для проведення позапланової податкової перевірки винесене відповідно до закону судове рішення, законодавець посилається на положення нормативно-правових актів, що регламентують порядок прийняття такого рішення. Зазвичай такі перевірки проводяться у контексті розслідування злочинів проти податкового законодавства.

Контролюючі органи, посилаючись на винесену в рамках кримінального провадження постанову слідчого судді, зобов'язані здійснити позапланову документальну перевірку з питань дотримання вимог податкового законодавства. Важливо, що з 15.07.2015 р. Законом України «Про

прокуратуру» вилучено слідчого та прокурора як осіб, що можуть ухвалювати рішення про проведення позапланової документальної перевірки [3]. До 16.01.2020 р. у ПКУ існувало положення щодо неприйняття рішення органу, що проводить слідчу (розшукову) діяльність як підставу для проведення податкової перевірки. Також в Кримінальному процесуальному кодексі України не зазначено в повноваженнях слідчого виносити рішення щодо проведення податкових перевірок (п. 2 ст. 40) [4]. Відповідно, проведення позапланової документальної перевірки як частини кримінального провадження є законним лише за ухвалою слідчого судді. Також законодавством не чітко регламентується можливість застосування позапланової документальної перевірки в таких випадках і більше рекомендується посилатися на результати минулих перевірок.

Як зазначають Омельчук Л.В. та Лазаренко А.С.: «тривалі непоодинокі спроби аргументувати власну позицію на захист суб'єктів підприємницької діяльності і бізнесу як такого, принесли правозахисникам вагомий результат у вигляді позиції судів апеляційної інстанції щодо невідповідності ухвал суду першої інстанції, якими надано дозвіл на проведення перевірок, вимогам ст. 370 КПК України» [5, с. 244]. Таким чином, можливість оскарження ухвали про призначення позапланової перевірки забезпечує доступ платника до правосуддя.

Фактичною є перевірка, що проводиться за місцем провадження платником діяльності щодо правильності ведення РКО, дотримання вимог щодо ліцензування, патентування тощо. Проводиться вона без попередження, але перед початком перевірки копія наказу про її проведення вручається платнику під розписку. За результатами проведення перевірки складається довідка або акт, яка підписується платником. Якщо платник податку відмовляється ставити підпис, то робиться відповідний акт про відмову від підпису. Відсутність наказу керівника є підставою для платника не допустити контролюючий орган до проведення перевірки.

Отже, проведення безпідставних податкових перевірок чинить тиск на діяльність платника, що в дечому обмежує його конституційні права. При проведенні перевірок контролюючі органи повинні дотримуватися встановленого процесуального порядку. Недотримання порядку є підставою для оскарження результатів такої перевірки платником. Оскарження дій податкових органів під час проведення податкових перевірок є єдиним можливим способом відстоювання платником прав, які були порушені.

Література:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення: 19.11.2020).
2. Про затвердження Порядку подання повідомлень про відкриття/закриття рахунків платників податків у банках та інших фінансових установах до контролюючих органів : Наказ М-ва фінансів України від 18 серп. 2015 р. № 721. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>. (дата звернення: 19.11.2020).
3. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#n997>. (дата звернення: 19.11.2020).

4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (дата звернення: 19.11.2020).
5. Омельчук Л.В., Лазаренко А.С. Призначення позапланової податкової перевірки у кримінальному провадженні та її оскарження. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С. 242-245.

УДК 658

Терещенко Елеонора

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки та технологій бізнесу

Миронович Єлизавета

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ РЕІНЖИНІРИНГУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

В умовах динамічної та нестабільної економічної ситуації в країні вижити та адаптуватися до швидких змін у зовнішньому середовищі підприємствам дуже важко, адже прискореними темпами розгортається небачений раніше процес змін та турбулентності, що призводить до глобалізації технологій, інновації стають рушійними силами у розвитку економіки країни, а умови конкуренції набувають все жорсткішого характеру [1]. Тобто зростає практичний та теоретичний інтерес до реінжинірингу як сучасного інструментарію управління бізнес-процесами.

Реінжиніринг – найбільш радикальний із всіх підходів до покращення бізнес-процесів. Його також часто називають інновацією процесу, оскільки його успіх в основному ґрунтується на інноваціях та творчих здібностях команди по покращенню процесу. Такий підхід забезпечує новий погляд на цілі процесу і повністю ігнорує існуючий процес і структуру організації [2].

Нинішня ситуація в нашій державі стала масштабним потрясінням для українського підприємництва. Бізнес зіткнувся із безпрецедентною ситуацією. Україна має одночасно конфлікт на Донбасі, політичну нестабільність та пандемію COVID-19 [3]. Саме тому перед сучасними вітчизняними підприємствами все актуальнішою постає проблема зростання ефективності управління бізнес-процесами.

Зважаючи на нові реалії життя, бізнеси шукають свої шляхи виходу із ситуації. Сьогодні головним антикризовим кроком для підприємців стало скорочення витрат на персонал (відпустки, зменшення окладів тощо), пошук нових можливостей (нові бізнес-моделі, продукти, ринки), скорочення видатків на інші види діяльності (реклама, участь в подіях тощо). У зв'язку з цим, українські організації потребують суттєвого поліпшення їх розвитку, з чим може допомогти реінжиніринг, забезпечивши перехід до якісно нового рівня ефективності бізнесу, здійснення прориву у діяльності, підвищення результатів

функціонування.

Реалізація проектів реінжинірингу бізнес-процесів є абсолютно доцільним організаційно-перетворюючим заходом і забезпечує здобуття таких основних переваг:

- вирішується проблема подолання неузгодженості або протиріч між цілями діяльності різних функціональних підрозділів;
- з'являється можливість у виконавців діяти за власною ініціативою і в рамках значно розширених їх повноважень;
- підприємство об'єктивно визначатиме ефективність роботи персоналу, стимулюватиме його відповідно до отриманого результату;
- відбудеться зміна критеріїв кар'єрного зростання: стан виконання роботи замінить здатність ефективно виконувати роботу;
- організаційна структура оновленого підприємства стане більш плескатою, що сприятиме скороченню значної кількості рівнів управління;

Безумовна користь реінжинірингу пояснюється стрімкими перетвореннями на підприємствах, оскільки саме радикальність та стрімкість визначають відрив компанії від ситуації, в якій вона перебуває на даному етапі. Також успіх реінжинірингу обумовлений формуванням у кожного працівника єдиного для всіх розуміння пріоритетного майбутнього для компанії і свого особистого внеску в його досягнення.

Можна зробити висновок, що в зв'язку з сьогоdnішніми подіями в Україні вітчизняні компанії будуть все активніше залучені до процесів покращення стану їх розвитку. Саме реінжиніринг є ефективним способом удосконалення бізнес-процесів, що забезпечить колосальний резерв для підвищення конкурентоспроможності компаній та ефективності їх діяльності.

Література:

1. Яковенко С.І. Реінжиніринг бізнес-процесів шляхом інформатизації управління на підприємствах України. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 9 (39)
2. Череп А.В., Потопа А.В., Ткаченко О.В. Реінжиніринг – філософія управління підприємством харчової промисловості : монографія. К. : Кондор, 2019. 368 с.
3. Європейська бізнес асоціація. Криза в Україні: малий бізнес стрімко втрачає доходи – опитування. URL: <https://eba.com.ua/>. (дата звернення: 20.11.2020)

ПРОГРЕССИВНАЯ КОНЦЕПЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМ КАПИТАЛОМ

Обобщая изложенные подходы к формированию концептуальных подходов управления человеческим капиталом, следует отметить, что приоритеты и направления развития агропромышленного комплекса обуславливают необходимость адаптации изложенных подходов к реалиям современного времени [1]. Базируясь на исходной парадигме капитализации человеческого потенциала, гуманистическая концепция трансформируется в усовершенствованный контекст содержательного смысла «управление человеческим капиталом» существенно расширяющего границы и глубину понятия «управление персоналом», которую можно назвать как прогрессивную. В рамках прогрессивного подхода человеческий капитал агропромышленного комплекса в процессе своей эволюции рассматривается с четырех точек зрения, как:

- человеческие ресурсы, характеризующиеся способностью индивидов к осуществлению определенного вида деятельности, обусловленной исходными предпосылками их формирования в аграрном секторе;
- трудовые ресурсы (рабочая сила), выступающие экономическим фактором производства, обеспечивающим достижение исходных целей деятельности сельскохозяйственных организаций;
- персонал, являющийся неотъемлемой и важнейшей частью производственно-организационной системы агропромышленного комплекса, деятельность которого основана на двустороннем характере взаимоотношений;
- капитал, который в совокупности с материализованной основой факторов производства, представляет собой невещественную форму в виде знаний, умений, навыков, опыта.

Отличительной особенностью прогрессивной концепции управления человеческим капиталом является его капитализация вследствие приращения на каждом этапе формирования и развития. Человеческий потенциал, преобразовываясь во времени (стадии развития) и пространстве (аграрный сектор), реализует свою исходную сущность (трудовую деятельность), создавая, тем самым, новые формы (приращение знаний, инноваций) его проявления. Данный процесс можно назвать капитализацией человеческого потенциала, одновременно раскрывающегося сквозь призму количественной составляющей – получение добавленной стоимости, и качественной – образования новых форм и видов знаний. Отсутствие этой стадии ограничивает

возможности его раскрытия и как бы «замораживает» во времени и пространстве, тем самым обеспечивая его простое воспроизводство. В масштабах агропромышленного комплекса количественная реновация человеческого капитала не только не позволяет сформировать подушку безопасности его прогрессивного развития, но и лимитирует возможности объективного функционирования [2, с. 168].

Прогрессивность представленной концепции обусловлена циркуляризацией жизненного цикла человеческого капитала, обеспечивающей его образование как такового. Высокая скорость его устаревания в эпоху активных научно-технологических сдвигов порождает необходимость формирования новых моделей и инструментов управления этим процессом, а также совершенствование категориального аппарата. По мнению автора, управление человеческим капиталом в аграрном секторе представляет собой комплексную систему синергетического взаимодействия социально-экономических, территориально-отраслевых и институционально-правовых инструментов, создающих условия для формирования, развития, накопления и приращения человеческого капитала. Исходя из этого, менеджмент человеческого капитала в агропромышленном комплексе осуществляется посредством совершенствования социально-экономической и нормативной правовой среды, обеспечивающей возможности самореализации и высокопродуктивной деятельности его представителей, способствующей ускорению оборачиваемости циклов саморазвития и инновационного роста, постоянного обновления и увеличения капитализированной части, т.е. посредством циркуляризации процесса управления человеческим капиталом.

Литература:

1. Варакулина М.В. Система управления персоналом предприятия: концептуальная модель и механизм ее реализации : монография. Брест. гос. ун-т им. А.С. Пушкина, Брест. обл. исполн. ком. Брест : БрГУ. 2019. 178 с.
2. Школьный Д.В. Управление человеческим капиталом современного предприятия как системообразующим ресурсом. *Теоретический и практический потенциал современной науки: сборник научных статей.* 2019. С. 167-170.

VIRTUAL TOURISM AS A NEW KIND OF TOURISM

All new types of tourism are emerging, new destinations are emerging, the types of communication, transport, service are improving, the consumer of services is becoming more informed, educated and experienced. In a changing environment, travel companies are increasingly aware of the need to bring new products and services to the market [1]. Innovation in tourism is an indispensable condition for increasing competitiveness, increasing consumption of tourism services, and achieving economic success. Considerable attention is paid to the development of innovations in tourism, as well as to the innovative development of the economy in general. The authors focus on various aspects of innovation. It is pointed out that innovation in tourism is the introduction to the market of services that have higher consumer qualities at a certain point in time, while they are aimed at increasing the level of tourist satisfaction, his quality of life [2]. Thus, in general, when they talk about innovations in tourism, they primarily mean the development and promotion of new tourism products, the introduction of new management and organizational solutions, the application of new principles of service provision using modern information and communication technologies. In many respects, innovations in tourism are due to the emergence of an information society that forms digital, virtual reality with specific social, cultural, consumer practices.

One of the earliest innovations is the “e-ticket” service (or “paperless ticket”, which also allows online check-in for a flight), as well as e-sales in general, making it possible to receive the necessary information about hotels, cultural institutions, events in the destination and various services accompanying the trip. A separate trajectory is made up of innovations in the types of tourism, due to the emergence and widespread use of information, telecommunication and Internet technologies.

Virtual tourism stands out among the new types of tourism today. Note that due to the electronic integration of all types of communications, a new symbolic environment is being built, where virtuality becomes reality, and reality becomes virtuality. Today, the topic of virtual tourism is undoubtedly relevant, but it has not yet been sufficiently covered in the scientific literature. First, the very concept of virtual tourism requires clarification. Virtual tourism is the activity of an individual that allows, using modern computer technology and communication networks, to create and obtain the most realistic sensual information about the desired destination from among the really existing ones without actually moving to it. Let us make a few comments on our definition. First, we note that when speaking of sensory information, we mean not only visual and auditory perception, because 4D technologies can simulate sensory sensations, and it is reasonable to assume that in

the near future, there will be ways to simulate olfactory sensations, but the completeness and realism of the virtual space will grow every year. Secondly, in our opinion, it is fundamentally important in the conditions of the rapid development of virtual reality to emphasize the fact that by virtual tourism we mean, "moving" to an arbitrarily remote, but really existing place. It is also necessary to note the important difference between virtual tourism and tourism in the classical sense. Going on an offline trip, the tourist specifies the country, region, city and, much less often, a specific institution as the purpose of the visit. Even if the final destination is still a specific institution: a museum, an excellent restaurant, a hotel (in cases where it is not planned to leave its territory), then on the way to it, the traveler involuntarily receives a set of impressions from the features of the region in which he finds himself. In the case of a virtual tour, firstly, the scale of the "visited" object can be significantly smaller, and secondly, the virtual tourist is relieved of the need to be acquainted with the objects that are on the way to the final point.

Virtual tourism is developing rapidly, as it has a number of attractive properties for both the consumer of the service and the manufacturer. Let us note the most significant attractive aspects for the consumer.

1) Minimum expenditure of personal resources: time and money - virtual tours are currently free, they do not require time to "get ready for the trip", besides, at any time such a trip can be interrupted and then, if desired, continue at a convenient time.

2) The ability to virtually visit regions and objects that are not available in offline travel. Speaking about this point, most often they mention the prospects that virtual tourism opens up for persons with disabilities. However, the list of population groups for which virtual tourism provides a chance to visit inaccessible territories is much wider. For example, these are unmarried European women, for whom entry to a number of Muslim countries is closed; and teenagers who cannot cross the border unaccompanied by their parents; and people burdened with family obligations that do not allow them to freely move around the world: mothers with babies, parents with many children, etc.

3) Security. Obviously, there are fewer risks when traveling online than when traveling offline.

4) A contactless way of exploring the region is comfortable for travelers who do not speak foreign languages, because it does not imply direct verbal communication with the indigenous population and thus avoids the difficulties associated with not knowing the language and lack of knowledge about the region of residence.

Virtual tourism is also a promising means of promoting a particular destination, it gives a potential tourist an opportunity to be acquainted with the cultural, historical, recreational opportunities of places of visit and choose the most interesting objects and activities for themselves. Virtual tourism sharpens the desire to visit interesting places and see everything with your own eyes, thereby informing and stimulating to a real trip.

When classifying virtual tours, firstly you can, adapt the classifications used to describe tours in the classical sense. Let us single out three criteria for dividing virtual tours, which now seem to us the most significant.

1) The type of basic need satisfied. Not all types of tourism can be applied to virtual tourism, but such types as ethnic, household, historical, cognitive, cult, nostalgic may well be used to characterize virtual travel.

2) The degree of manufacturability of information presentation. With a certain presentation of information, in our understanding, a group of video files can be considered a primitive example of a virtual tour. We will consider this option as low-tech. However, there is also the most realistic simulation of reality, which requires special equipment for operation: chairs to transmit sensory sensations, glasses to create the effect of a 360-degree view. Accordingly, a tour created in this way, we recognize as high-tech.

3) Purpose of creating a tour. The following purposes of creating virtual tours can be distinguished: informational and familiarization (the implementation of this goal allows showing not only open, but also, for example, collections of museums stored in storerooms); advertising and demonstration (helps to attract attention to the destination or hotel establishments); educational and cultural and educational (make it possible to expand the boundaries of visual acquaintance with the objects of the show); social rehabilitation (allows for better socialization of groups of persons with disabilities).

Note that in this article we talked about virtual travel in the form in which they exist at the moment, i.e. about virtual tourism as an auxiliary part of tourist activity, which is used by various economic actors to maintain and develop their main activities. It is reasonable to assume the formation in the future of an industry in which virtual tours will become the final self-valuable consumer product, examples of which we already see today. For example, at Disneyland in Orlando (USA) there is an attraction that simulates for people sitting in a hall to travel over various natural landscapes at a bird's eye view using video sequences and various special effects, from aromas and soundtracks to the illusion of wind, the speed and direction of which are adjusted depending on from the picture on the screen. Changing the behavior model of the consumer of travel services will only actualize the tasks of innovative development of the tourist business and the search for a new offer for an IT-literate user who is able to search the Internet [3]. One of the possible directions may be consulting services, which allow not only to carry out a search, but also to make it fast and effective. In addition, a travel company can focus more on an individual offer, on the development of a route for an individual tourist, taking into account the needs and preferences of a particular customer, who has already made a virtual trip and now decided to visit the objects that interest him.

Reference:

1. UNWTO *World Tourism Barometer* (2014). Vol. 1. URL: <http://mkt.unwto.org/ru/barometer>. (Last accessed: 20.11.2020)
2. Buriak, L.H., & Dukhovnaia, L.L. (2011). K voprosu ob ynnovatsyiakh v turyzme [To the question of innovation in tourism] *Servys v Rossyy y za rubezhom - Service in Russia and abroad*, 25 (6).
3. Tymoshenko, K.V. (2020). Methods of formation of the tourism brand of Ukraine as a factor of increasing competitiveness. *Vcheni zapy`sky`TNU V.I. Vernads`kogo - Scientific notes of TNU named after V.I. Vernadskiy*, 31 (2), 47-54.

Ткаченко Віталіна
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Таращенко Володимир
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри аудиту та економічного аналізу
Університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна

СТАНОВЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК ПОВНОЦІННОЇ ЛАНКИ СИСТЕМИ ПОДАТКОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Податкове консультування сприяє оптимізації адміністрування податків, зростанню рівня податкової культури, гармонізації відносин усіх суб'єктів податкових правовідносин. Тобто, виконує роль посередника між державою та платником податків, сприяючи формуванню ефективних моделей бізнесу, мінімізації ризиків його ведення в сфері оподаткування, при цьому залишаючись в рамках діючого законодавства. Саме ці фактори визначають актуальність досліджуваної теми

Серед тих, чиї праці характеризуються змістовним наповненням та критичним аналізом ситуації, слід виділити наступних: Андрущенко В.Л., Безпалько І.Р., Бочуля Т.В., Ващук К.Т., Коробкіна І.С., Мельник В.М., Тарангул Л.Л., Ткачик Ф.П., та інші.

У Податковому кодексі України під податковим консультуванням розуміється допомога контролюючого органу конкретному платнику податків стосовно практичного використання конкретної норми закону або нормативно-правового акту з питань адміністрування нарахування [1]. Ткачик Ф.П. розглядає податкове консультування як різновид професійної діяльності, спрямованої на співпрацю фахівця з питань оподаткування та клієнта щодо врегулювання різнобічних аспектів податкової політики, яка передбачає пошук оптимальних варіантів та гарантує законність їх реалізації [2, с. 11-12].

Наразі в Україні питання податкового консультування є одним із предметів діяльності юридичних, адвокатських, аудиторських та інших господарюючих суб'єктів. Проте сучасні реалії не передбачають податкових консультантів як окремої категорії фахівців.

На противагу Україні міжнародний досвід демонструє, що ця професія зарекомендувала себе невід'ємним елементом економічного життя. Так, наприклад, професія податкового консультанта в Німеччині є однією з найпрестижніших та високооплачуваних, користується зростаючим попитом протягом останніх років. Користування послугами податкових консультантів позитивно впливає на безпеку ведення бізнесу, складання податкових звітностей та сприяє балансу інтересів держави та платників податків.

Значним кроком до формування податкового консультування в Україні було створення в 2001 році Співки податкових консультантів та внесення в

2004 році до Державного класифікатору професій України «консультант з податків і зборів (податковий консультант)» як окремої професії.

У 2008 році була спроба врегулювання відносин у сфері податкового консультування шляхом внесення на розгляд Законопроекту «Про податкове консультування в Україні», який мав би визначати зміст податкового консультування і статус податкового консультанта. Важливою рисою і відмінністю від Податкового кодексу є те, що даний законопроект сконцентрований на розвитку приватної або індивідуальної сфери податкового консультування в Україні, але зачіпає окремі права юридичних, адвокатських, аудиторських та інших господарюючих суб'єктів [3]. Його прийняття означало б запровадження системи державного регулювання такого виду діяльності. Але у зв'язку з численними зауваженнями законопроект було відправлено на доопрацювання.

Базою для розвитку податкового консультування як «вільної» професії виступає вищезгадана Спілка податкових консультантів України. Нею розроблена програма сертифікації податкових консультантів, яка також включає підготовку до сертифікаційних іспитів. Спілкою розроблені наступні кваліфікаційні вимоги [4]:

- повна вища освіта
- стаж роботи за фахом економіста, аудитора, бухгалтера, юриста не менше 5 років;
- післядипломна освіта в галузі оподаткування та зборів з отриманням сертифікату.

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що в Україні поряд з Податковим кодексом України фактично існує законопроект «Про податкове консультування в Україні» та положення громадських організацій у сфері податкового консультування, які разом формують платформу для розвитку податкового консультування

Для поліпшення розвитку інституту податкового консультування в Україні слід удосконалити і прийняти законодавчо-нормативні основи його функціонування, поставити чіткі вимоги щодо фахової освіти, ліцензій на право здійснення податкового консалтингу, а також підвищити рівень впливу професійних об'єднань консультантів (Спілки податкових консультантів) на діяльність, надійність і професіоналізм окремого консультанта або консалтингової компанії.

Література:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 19.11.2020)
2. Ткачик Ф.П. Податкове консультування : Навчальний посібник. Тернопіль: Вектор, 2015. 252 с
3. Про податкове консультування в Україні : Проект Закону України від 10 лип. 2008 р. № 2745. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF24900A.html (дата звернення: 19.11.2020)
4. Спілка податкових консультантів: Кваліфікаційна характеристика професії «Консультант з податків і зборів». URL: <http://www.taxadvisers.org.ua/certification/characterist.html> (дата звернення: 19.11.2020)

Трушкіна Наталія
кандидат економічних наук
старший науковий співробітник
відділу проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва
Шкригун Юлія
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Інститут економіки промисловості НАН України
м. Київ, Україна

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ ЛОГІСТИКА 4.0

Наразі актуалізується розвиток концепції Індустрія 4.0 як четвертої промислової революції, яка поєднує людей і з цифровим управлінням з Інтернетом, і інформаційними технологіями. Матеріали, які вироблені або використовуються у виробництві, можна завжди визначити. Окрім того, вони мають можливість незалежного спілкування між собою. Потік інформації реалізується по вертикалі: з окремих компонентів в ІТ-відділ підприємства та з ІТ-відділу в компоненти. Інший напрямок інформаційного потоку реалізується по горизонталі: між машинами, що залучені в процес виробництва, та виробничою системою підприємства [1]. Індустрія 4.0 розглядається також в більш широкому контексті, як елемент Інтернету речей і нової серії інтелектуальних технологій, пов'язаних з мобільністю, будівлями або Smart Grid (Розумна Мережа – набір технологій, що перетворюють енергетичну інфраструктуру старого типу в сучасну цифрову систему [2]).

Протягом багатьох років механізація (Індустрія 1.0), масове виробництво (Індустрія 2.0) та автоматизація (Індустрія 3.0) мали прямий вплив на виробництво. Наразі фокус уваги спрямовано на процес оцифровки тобто Інтернету речей і послуг. Це пропонує надзвичайні можливості зростання та нові конкурентні переваги на ринку. За прогнозами [3], цифрові перетворення та автоматизація можуть збільшити продуктивність приблизно на 30%. За оцінками компанії Henkel [4], використання технологій Індустрії 4.0 дозволить підвищити ефективність ресурсів ланцюга постачань на 5-6% і буде сприяти зростанню прибутковості компанії до 2030 р. на 30%.

Необхідно зазначити, що певні цілі четвертої промислової революції можливо досягти лише за умови відповідної адаптації логістики з урахуванням основних особливостей Індустрії 4.0 [3]: єдина мережа; децентралізація; можливість операційної діяльності у режимі реального часу; орієнтація на обслуговування. У контексті Індустрії 4.0 поняття логістики розглядається як діяльність, у якій бере участь багато рухомих частин і процесів.

Логістика 4.0 акумулює в собі інформаційні та комунікаційні системи, які дозволяють взаємодіяти транспортним компаніям, логістичним операторам і виробникам у режимі реального часу [5]. Ця концепція фокусується на використанні нових, інноваційних технологій, таких як управління ланцюгами поставок на основі прогнозів. За допомогою технологій можна оптимізувати

такі ключові логістичні показники, як надійність доставки; якість; гнучкість; можливість доставки; рівень обслуговування. Кінцевою метою є включення всіх рівнів корпоративної логістики в цифрову трансформацію та визначення придатних технологій для оптимізації [6-10].

Незважаючи на стрімкі цифрові процеси, важливим залишається людський елемент, оскільки не всі дії можуть бути або мають бути автоматизовані. Отже, логістика 4.0 полягає не лише у створенні цифрового ланцюга постачань для окремих компаній, але також у тому, щоб зробити різні ланцюги вартості та постачання сумісними між собою та об'єднати їх у мережі.

Належний рівень автономії та інтелектуальних технологій у логістиці є запорукою можливості ефективного функціонування галузі в умовах поширення економіки в режимі реального часу [11]. Під економікою в режимі реального часу (RTE) розуміється цифрова екосистема, де здійснюються операції між різноманітними суб'єктами економічної діяльності в реальному часі або поблизу нього. Це означає заміну паперових ділових операцій та адміністративних процедур автоматичним обміном цифрових, структурованих та автоматично зчитаних даних у стандартизованих форматах [12].

Логістична компанія DHL стала технологічним лідером завдяки розумній стратегії цифрової трансформації. Однак Amazon поставила своїх клієнтів у центр бізнес-процесів і створила новий логістичний стандарт. Zalando також відрізняється не тільки як розумний Інтернет-магазин роздрібної торгівлі взуттям, але і як професіонал у сфері зворотної логістики. Існуючі бізнес-моделі, включаючи декілька традиційних компаній, що замовляють поштою, які занадто довго не впроваджували у своїй діяльності цифрові технології, втратили свої позиції на ринку, а в деяких випадках і зовсім зникли.

Компанії, які покладаються на діджиталізацію бізнес-процесів та автоматизацію, можуть створити значні конкурентні переваги, зменшуючи свої витрати і одночасно підвищуючи задоволеність споживачів транспортуванням товарів і мінімізацією помилок при доставці. До переваг використання Логістики 4.0 можна віднести [3]: забезпечення якості та актуального взаємозв'язку даних; більший обсяг переговорів з огляду на міжнародну мережу контактів; глобальні закупівлі ресурсів, адже світові джерела також дозволяють середнім та меншим компаніям отримати доступ до сировини та деталей постачальників у всьому світі; відкриття нових міжнародних ринків збуту. Одночасно з підвищенням рівня цифровізації змінюється і сучасний ринок праці. Різні нові технології сприяють спрощенню і удосконаленню процесів, спрямованих на підвищення ефективності та екологічності. Змінюється також і робоча культура: негнучкі організаційні структури поступаються місцем динамічним, гнучким, самонавчальним системам. З'являються нові професії, які вимагають освоєння нових цифрових навичок.

Варто відмітити, що цифровізація сприяє формуванню й розвитку зелених ланцюгів постачань. Це допомагає побудувати надійну та екологічну транспортну систему та постачання товарів. Так, дослідження APICS, Supply Chain Management Review та Університету Лойоли в Чикаго виявляють, що функціонування такого ланцюга поставок стає все більшим пріоритетом для

83% опитаних.

З цифровою революцією з'являються безмежні можливості сприяти зростанню управління зеленим ланцюгом поставок шляхом зменшення до 2025 р. викидів, пов'язаних з логістичною діяльністю на 10-12%, тим самим декарбонізуючи глобальну економіку. Деякі компанії вже вжили заходів у відповідь на зростаючу потребу в глобальній трансформації ланцюга поставок. Наприклад, DHL здійснила свою місію досягти нульових викидів до 2050 р. та стати галузевим еталоном відповідальної ділової практики. FedEx також збирається скоротити обсяги негативного впливу на екологію, зменшивши викиди літаків на 30% та отримавши до 2030 р. на 30% більше альтернативних видів палива. Крім того, FedEx прагне використовувати менше енергії та поширення використання енергоефективного освітлення. Зелена цифрова логістика має на меті переробити цифрові бізнес-моделі та бізнес-процеси в ланцюгу поставок на стійку інженерію та збалансувати стійкість з урахуванням економічних, соціальних, екологічних аспектів із стійкими зв'язками між ними. Як показують логістичні практики [13], це дозволить одержати позитивні зміни у бізнесі шляхом: покращення загального іміджу компанії; істотної економії за рахунок скорочення енерговитрат; створення нових потоків доходу; пошуку нових партнерів; прискорення логістичних процесів.

Отже, у результаті досліджень встановлено, що до пріоритетних напрямів логістичної діяльності підприємств в епоху цифровізації віднесено такі: подальший розвиток транскордонної електронної торгівлі та смарт-логістики із супутніми послугами; поширення використання технології блокчейну, як «відкритої книги транзакцій», та управління ланцюгами поставок у режимі реального часу; оптимізація складських операцій за рахунок впровадження цифрових технологій; автоматизація транспортних засобів з урахуванням перспектив підключення наявних автопарків у глобальну мережу, у тому числі поширення використання безпілотних літальних апаратів; застосування клієнтоорієнтованості до управління клієнтським досвідом; використання комплексного підходу до управління логістичними ризиками.

Література:

1. Trans. Info. Логистика 4.0 на практике. От создания грузов до их транспортировки. 2018. 30 октября. URL: <https://trans.info/ru/logistika-4-0-na-praktike-ot-sozdaniya-gruzov-do-ih-transportirovki-114218>. (дата обращения: 15.11.2020)
2. НВ. Что такое Smart Grid? URL: <https://nv.ua/ukraine/so-skorostyu-sveta/chto-takoe-smart-grid-50055452.html>. (дата обращения: 15.11.2020)
3. MM International. Basic Knowledge. What is Logistics 4.0? Everything you need to know about digitization & logistics. 2019. 26 October / J. Scherf, T. Knell. URL: <https://www.maschinenmarkt.international/what-is-logistics-40-everything-you-need-to-know-about-digitization-logistics-a-876611/>. (Last accessed: 20.11.2020)
4. Henkel. Индустрия 4.0. Как цифровизация преобразует производство и логистику. URL: <https://www.henkel.ru/spotlight/industry-4-0>. (дата обращения: 15.11.2020)
5. CustomsForum. Логистика 4.0: экономия времени, правильный анализ информации и безопасность. 2019. 2 августа. URL: <https://customsforum.ru/news/opinion/logistika-4-0-ekonomiya-vremeni-pravilnyy-analiz-informatsii-i-bezopasnost-552813.html>. (дата обращения: 15.11.2020)

6. Zaloznova Yu., Trushkina N. Management of logistic activities as a mechanism for providing sustainable development of enterprises in the digital economy. *Virtual Economics*. 2019. Vol. 2. No 1. P. 63-80. URL: [https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.01\(4\)](https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.01(4)). (Last accessed: 20.11.2020)
7. Tryfonova O., Trushkina N. Application of information technologies in logistic activities of enterprises. *Conceptual aspects management of competitiveness the economic entities: collective monograph* / Edited by M. Bezpartochnyi, I. Britchenko. In 2 Vol. / Higher School of Social and Economic. Przeworsk: WSSG, 2019. Vol. 1. P. 161-172.
8. Kwilinski A., Trushkina N. Digital transformation of business processes of enterprises in the context of globalization. *Science and innovation: collection of scientific articles*. May 30, 2019, Fachhochschule Oberosterreich. Shioda GmbH, Steyr, Austria, 2019. P. 12-15.
9. Trushkina N. Transformation of customer relationship management in the digital economy. *Digital economy and digital society: monograph* / Edited by T. Nestorenko, M. Wierzbik-Stronska; Katowice School of Technology. Katowice: Wydawnictwo Wyzszej Szkoły Technicznej w Katowicach, 2019. P. 311-316.
10. Trushkina N. Organizational-economic mechanism of management logistic activity of enterprise: essence and structure. *Strategies for sustainable socio-economic development and mechanisms their implementation in the global dimension: collective monograph* / VUZF University of Finance, Business and Entrepreneurship. Sofia: VUZF Publishing House «St. Grigorii Bogoslov», 2019. Vol. 3. P. 117-125.
11. I-Scoop. Logistics 4.0 and smart supply chain management in Industry 4.0. URL: <https://www.i-scoop.eu/industry-4-0/supply-chain-management-scm-logistics/>. (Last accessed: 20.11.2020)
12. Real-time economy. key findings from the study “real-time economy: definitions and implementation opportunities”. 2019. 31 August. URL: https://www.mkm.ee/sites/default/files/taltech_rte_uuring_en_infoleht_31.08.19.pdf. (Last accessed: 20.11.2020)
13. Inovecs. How digitalization makes green supply chain achievable. 2020. 5 June. URL: <https://innovecs.com/blog/green-supply-chain/>. (Last accessed: 20.11.2020)

УДК 624.012.4.

Турманидзе Темур

доктор технических наук

ассоциированный профессор департамента инженерии и строительства

Батумский государственный университет имени Шота Руставели

г. Батуми, Грузия

**МАТЕМАТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ ЗАВИСИМОСТИ
МЕЖДУ НАПРЯЖЕНИЕМ И ДЕФОРМАЦИЕЙ БЕТОНА
С УЧЕТОМ ФАКТОРОВ ДЕЙСТВУЮЩИХ
ЭКСПЛУАТАЦИОННЫХ УСЛОВИЙ**

В работе исследована зависимость между напряжением и деформацией легкого бетона с учетом их прочности, возраста, условия твердения и скорости нагружения. Представленная математическая модель комплексного влияния зависимости между напряжением и деформацией значительно отличается для тяжелого и легкого бетона. В общем случае для оценки напряженно-деформированного состояния бетона в эксплуатационных условиях

необходимо располагать зависимостью $\sigma(\varepsilon)$ во всем диапазоне нагрузок от $\varepsilon=0$ (соответствующей $\sigma=0$) до $\varepsilon=\varepsilon_{lim}$ (соответствующей $\sigma=R$).

Искомая зависимость с целью обобщения выражается в безразмерных величинах в виде функции:

$$\frac{\sigma}{R_0} = \left(\frac{\varepsilon}{\varepsilon_{lim}} \right)^c \quad (1), \text{ где:}$$

c – эмпирическая величина, функция основных характеристик бетона

Прочность бетона R данного состава зависит от его возраста (t), относительной влажности воздуха (w), как среды твердения бетона, скорости нагружения (v , МПа/с). Считая температуру среды и размеры образцов во всех случаях одинаковыми, исследована зависимость величины R от комплексного влияния остальных упомянутых факторов:

$$R_0 = RF(v, t, w) \quad (2), \text{ где:}$$

R_0 – прочность бетона при принятых значениях $V=V_0$, $t=28$ сут., $w=w_0$.

В исследовании использовано известное положение, что функция нескольких аргументов равна произведению функций каждого аргумента:

$$F(v, t, w) = f_1(v) \cdot f_2(t) \cdot f_3(w) \quad (3)$$

Исследование выполнено путем обработки собственных экспериментальных данных и опубликованных материалов других авторов для тяжелого бетона различных составов прочностью R_0 . По этим данным для подбора аппроксимирующей функции $f_1(v)$ построены рабочие графики зависимости $R(\lg v)$ для каждого состава бетона. Графики представляют собой прямые которые описываются уравнением:

$$R = R_0 + (\lg v - \lg v_0) \operatorname{tg} \alpha \quad (4)$$

Построив для нескольких значений $\lg(v/v_0)$ отдельные графики зависимости $\operatorname{tg} \alpha(R)$, получены прямые с различными углами наклона β , величина которого зависит от $\lg(v/v_0)$, определив на нем значение $\operatorname{tg} \beta = \operatorname{tg} \alpha / R$. Для нескольких значений $\lg(v/v_0)$, графически получена линейная зависимость в виде:

$$\operatorname{tg} \beta = A_1 - a_1 \cdot \lg \frac{v}{v_0} \quad (5)$$

тогда:

$$\operatorname{tg} \alpha = R (A_1 - a_1 \cdot \lg \frac{v}{v_0}) \quad (6)$$

подставив (6) в (4) имеем:

$$R = \frac{R_0}{1 - (A_1 - a_1 \cdot \lg \frac{v}{v_0}) \cdot \lg \frac{v}{v_0}} \quad (7)$$

Две однофакторные функции в формуле (3) взаимосвязаны – кинетика роста прочности бетона во времени зависит от влажности среды w . На основе графического анализа массива экспериментальных данных подобрана аппроксимирующая функция двухфакторной зависимости:

$$\varphi(t, w) = R_t = R_{28} \frac{(\lg t)^{mw}}{\lg 28} \quad (8)$$

Значение коэффициентов определены в результате совместной обработки всего массива экспериментальных данных путем минимизации x^2 относительно параметров, входящих в формулу (7) и (8).

В результате графической обработки экспериментальных данных по методике описанной выше, подобрана следующая аппроксимирующая функция для ε_{lim} входящего в основную зависимость (1):

$$\varepsilon_{lim} = (A_2 + a_2 R_0) [1 - (A_3 - a_3 R_0)(1 - w)^\alpha] \quad (9)$$

На дальнейшем этапе исследования, с помощью графической обработки экспериментальных данных, получена аппроксимирующая функция показателя степени C в основной зависимости (1):

$$C = A_4 - a_4 \frac{\varepsilon}{\varepsilon_{lim}} \quad (10), \text{ где:}$$

$$A_4 = A_5 + a_5 R_0; \quad a_4 = A_6 - a_6 R_0$$

Значение коэффициентов определены в результате совместной обработки всего массива экспериментальных данных путем минимизации x^2 относительно соответствующих параметров.

Таким образом, для легкого бетона члены основной зависимости (1) аппроксимируются функциями:

$$R_0 = R \left[1 - (0,102 - 0,00078 \lg \frac{V}{V_0}) \lg \frac{V}{V_0} \right] \frac{\lg 28}{(\lg t)^w}$$

$$\varepsilon_{lim} = (102 + 5,3 R_0) 10^{-5} \quad (11)$$

$$C = (0,636 + 0,0039 R_0) - (-1,346 + 0,125 R_0) \frac{\varepsilon}{\varepsilon_{lim}}$$

Для легких бетонов не отмечено влияние влажностных условий твердения бетона на величину ε_{lim} . Это объясняется тем, что прочность и предельная деформация легких бетонов определяются, в основном, прочностью и растяжимостью зерен легкого заполнителя, которые в свою очередь относительно мало зависят от влажности воздуха и среды твердения бетона.

Аналогичное исследование раньше были проведены для тяжелого бетона, где для членов основной зависимости (1) получены аппроксимирующие функции:

$$R_0 = R \left[1 - (0,098 - 0,0053 \lg \frac{V}{V_0}) \lg \frac{V}{V_0} \right] \frac{\lg 28}{(\lg t)^w}$$

$$\varepsilon_{lim} = (191,174 + 3,513 R_0) [1 - (0,0023 R_0)(1 - W)^{0,392}] 10^{-5} \quad (12)$$

$$C = (0,563 - 0,006 R_0) - (-0,494 + 0,0024 R_0) \frac{\varepsilon}{\varepsilon_{lim}}$$

На основе указанной зависимости получено, что полные относительные

деформации при испытании образцов с различными скоростями нагружения в условиях одинаковой интенсивности нагрузки отличаются одна от другой незначительно, а полные относительные деформации при одном и том же напряжении уменьшаются с увеличением скорости нагружения. Предельная деформация бетона, затвердевшего в одинаковых температурно-влажностных условиях, увеличивается с повышением класса бетона. С понижением влажности среды, в которой твердеет бетон, величина предельной деформации уменьшается. Разработанная аналитическая зависимость дает возможность в эксплуатационных условиях определить напряжение в бетоне при заданной деформации. Указанная зависимость доведена до такой стадии, что возможно осуществление конкретных инженерных задач. На основе полученной зависимости можно решить обратную задачу – определить соответствующую деформацию при заданном напряжении.

Литература:

1. Турманидзе Т.О. Комплексное влияние эксплуатационных условий на физико-механические характеристики бетона : Автореферат диссертации. Тбилиси, 1996. 35 с.
2. Турманидзе Т.О. Исследование зависимости между напряжением и деформацией бетона с учетом факторов действующих эксплуатационных условиях. *Вестник научных конференций «Актуальные вопросы образования и науки»* 2018. № 1-1(29). С. 105-107.
3. Турманидзе Т.О., Дидманидзе И.Ш. Математическая модель для прогнозирования длительной прочности бетона. *Международный технико-экономический журнал*. 2010. № 1. С. 43-45.
4. Турманидзе Т.О. Длительная прочность бетона с позиций адсорбционной теорий ползучести твердых тел. *Вестник научных конференций «Современное общество, образование и наука»*. 2018. № 4-1(32). С. 110-114
5. Турманидзе Т.О., Путкарадзе Г.Н., Дидманидзе И.Ш. Математическая модель прогнозирования прочности бетона. *Сучасні тенденції розвитку математики та її прикладні аспекти* : Матеріали II Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., Донецьк. 2013. С. 116-118
6. Тошин Д.С., Ровенская Е.А. Влияние условий длительного твердения на прочность тяжелого бетона. *Академический вестник УралНИИпроект РААСН*. 2020. № 2 (45). С. 71-75.
7. Turmanidze T. Strength of concrete from the positions of adsorption and its computer software. *Problems of Decision Making Under Uncertainties (PDMU-2018)* : Materials of the XXXI International Conference, Lankaran-Baku. 2018. P. 127-128
8. Turmanidze T. Investigation of the relationship between tension and deformation of concrete considering the factors of operating conditions and its computer software. *MMOTI-2018*. Materials of the VI International Scientific Conference, Chişinău. 2018. P. 225-228
9. Turmanidze T. Long-term strength of concrete from the positions of adsorption theories of creep of solids and its computer software. *Science is the Earth of Education* : Abstracts of the XXVI International Scientific Conference, Zaporozhye. 2017.
10. Турманидзе Т., Путкарадзе Г. Математическая модель комплексного влияния эксплуатационных условий на прочность бетона. *Theoretical and Applied Aspect of Program Systems Development* : 13th International conference, Kiev. 2016. P. 309-301.
11. Турманидзе Т., Путкарадзе Г. Математическая модель определения прочности бетона. *Теоретические и прикладные аспекты построения программных систем* : Матеріали XII Междунар. науч.-практ. конф., Киев. 2015. С. 213-214.
12. Берг О.Я., Шербаков Е.Н., Писанко Г.Н. Высокопрочный бетон. М.: Стройиздат, 1971,

- пер. 2012. 208 с.
13. Турманидзе Т., Путкарадзе Г. Исследование зависимости между напряжением и деформацией бетона. *Сучасні тенденції розвитку математики та її прикладні аспекти* : Матеріали III Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., Донецьк. 2014. С. 87-88.
  14. Турманидзе Т., Путкарадзе Г., Дидманидзе И. Исследование зависимости между напряжением и деформацией бетона с учетом факторов действующих эксплуатационных условиях и его программное обеспечение. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Запоріжжя. 2013. С. 288-290.
  15. Гвоздев А.А., Яшин А.Б. и др. Прочность, структурные изменения и деформации бетона. М.: Стройиздат, 1978. 299 с.

УДК 338.2

Унінець Ірина

кандидат економічних наук, доцент
докторант кафедри міжнародного менеджменту
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОСИСТЕМІ

Сучасна епоха розвитку суспільства характеризується безпрецедентним зростанням ролі знань та уваги до соціальних та екологічних проблем людства. Екологізація як посилення уваги людства до проблем збереження довкілля виступає важливим трендом сучасного глобального розвитку. Актуальною проблемою виступає дослідження чинників та драйверів такого розвитку країн, який врівноважений із природним середовищем. У новому суспільному контексті актуалізується питання інновацій чи забезпечення інноваційного розвитку не просто саме по собі, а у першу чергу – в контексті забезпечення розвитку екосистем. За такого підходу підкреслюється сприйняття економіки в якості екосистеми, в якій врівноважені різні сфери діяльності та їх суб'єкти.

Новим поняттям у новому столітті є поява смартекономіки, що уособлює поширення нових розумних технологій з метою управління економічними, соціальними, екологічними процесами. Проявом сучасного розвитку є зростання уваги до соціальних та екологічних проблем, що зумовило формування нового підходу до дослідження економічних явищ та процесів, а саме дослідження їх в якості елементів екосистеми. Поява поняття «зелена економіка» є характерною ознакою цих нових трендів.

Посилення процесів інтелектуалізації в світогосподарському розвитку зумовило появу поняття смартекономіка, що є уособленням послідовної та все проникаючої інтелектуалізації та екологізації економіки. Новітні технології забезпечують не тільки виконання окремих важливих функцій, а дозволяють управляти процесами та зв'язками між різними елементами та суб'єктами. Причому – «розумно» управляти, з позицій досягнення глобальних і стратегічно важливих цілей: збереження довкілля, забезпечення комфортного

середовища (економічного, соціального, політичного, бізнес-середовища тощо). З'ясування особливостей поняття смартекономіки та основних трендів його прояву виступає актуальною проблемою сучасної світової економічної науки.

Екологізація реалізується в системі забезпечення еколого-економічних інтересів, забезпечення цілісності природних систем, захисту навколишнього середовища та ін. Причому ця тенденція знаходить прояв не тільки у декларуванні важливих принципів та цілей, вона стає неодмінною складовою всіх різноманітних видів суспільної діяльності. При реалізації будь-яких економічних, соціальних, бізнес-проектів врахування екологічного контексту все більше стає обов'язковою нормою.

У міжнародній спільноті екологізація відома під терміном «greening», причому в його розумінні можна відмітити різні підходи. На наш погляд, можемо говорити про «greening» у широкому та вузькому сенсі. У широкому сенсі – це процес все більш активного захисту навколишнього середовища; процес початку уваги до захисту природного середовища (таке визначення дається у Кембріджському словнику). У більш вузькому розумінні під «greening» маються на увазі конкретні дії або процеси щодо збереження довкілля, або навіть просто «озеленення». У тому ж Кембріджському словнику цей процес визначається і як такий, що «робить зеленіше траву, дерева і всі рослини» [1].

У матеріалах Європейської Комісії під «greening» розуміється політика підтримки фермерів, що має на меті збільшення виробництва екологічно чистої продукції. Фермери отримують прямі зелені платежі за збереження природних ресурсів і надання суспільних благ для населення не за ринковими цінами. Ці прямі екологічні виплати здійснюються, якщо фермери дотримуються трьох обов'язкових правил на користь навколишнього середовища: диверсифікація культур (більша різноманітність культур робить ґрунти та екосистеми більш стійкими); підтримання постійних пасовищ (пасовища підтримують зв'язування вуглецю і захищають біорізноманіття (довкілля)); виділення 5% орних земель під території, корисні для біорізноманіття (екологічні пріоритетні зони (EFA), наприклад дерева, живоплоти або землі, залишені під паром), що покращує біорізноманіття та середовище проживання [2].

Поруч із поняттям «greening» часто використовується і поняття «зелена економіка», яке також має різні тлумачення. Так, Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) визначає цей термін в рамках широкого економічного, соціального та екологічного порядку денного: це така економіка, «що призводить до поліпшення добробуту людей та соціальної справедливості, при цьому суттєво зменшуючи екологічні ризики та дефіцити» [3]. Інші джерела визначають зелене зростання як «сприяння економічному росту та розвитку з одночасною підтримкою природних активів, що забезпечує ресурси та екологічні послуги, на яких ґрунтується наш добробут. Посилення занепокоєння щодо стійкості нинішніх моделей економічного зростання лежить в основі попиту на екологічну модель зростання» [4].

Таким чином, екологізація економіки сприймається як інструмент для досягнення сталого розвитку та викорінення бідності. У цьому контексті,

зелена економіка лежить в основі всіх зусиль щодо інтеграції екологічних та соціальних цілей в основу прийняття економічних рішень. Незважаючи на різницю у поглядах, багато зацікавлених сторін наголошують на важливості не лише дискусії щодо визначень, але й зосередження на переході до зеленої економіки без подальших зволікань.

Економіка екосистем та біорізноманіття (The Economics of Ecosystems and Biodiversity, ТЕЕВ) – це глобальна ініціатива, орієнтована на «надання природним цінностям видимості». Її основною метою є включення цінностей біорізноманіття та екосистемних послуг у процес прийняття рішень на всіх рівнях. Вона націлена на досягнення цієї мети, дотримуючись структурованого підходу до оцінки, який допомагає особам, що приймають рішення, визнати широкий спектр переваг, що надаються екосистемами та біорізноманіттям, продемонструвати свої цінності в економічному відношенні та врахування цих цінностей при прийнятті рішень [5].

Зростання уваги світової спільноти до вирішення проблем забезпечення екологізації, екологічно орієнтованого розвитку економіки знаходить прояв у численних ініціативах, програмах та реальних діях, що підтверджено вищенаведеними прикладами. Подальшим розвитком концепції зеленої економіки, на наш погляд, виступає її включення до більш широкого сприйняття в межах осмислення реалій та сутності смартекономіки. Остання уособлює в собі такий тип економіки, в якій посилена інтелектуалізація супроводжується диджиталізацією (поширенням цифрових та інших новітніх технологій), поєднанням економічних інтересів, етичних та культурних цінностей (соціалізації та екологізації економіки) та включенням всіх цих важливих цілей в управління на різних рівнях.

Література:

1. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/greening> (Last accessed: 30.10.2020).
2. Sustainable land use (greening). European Comission. URL: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/income-support/greening_en (Last accessed: 03.11.2020)
3. The Green Economy Initiative encompasses the recently launched report, UNEP (2011a) (Last accessed: 02.11.2020).
4. Policy Instruments to Support Green Growth in Agriculture. OECD Green Growth Studies URL: Users/%D0%98%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0/Downloads/oecd_policy_instruments_to_support_green_growth_in_agriculture.pdf (Last accessed: 05.11.2020).
5. The Economics of Ecosystems and Biodiversity. URL: <http://teebweb.org/> (Last accessed: 05.11.2020)

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПРОЦЕДУР ПРИ АУДИТІ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ ТА ВІДІВ ДІЯЛЬНОСТІ

Аудиторські перевірки без належної організації не можуть бути ефективними. В будь-який час, за будь-якої ситуації, аудитор застосовує різний набір методів перевірки та аудиторських процедур. Даний набір не є остаточним і єдиним для всіх підприємств, проте без застосування методики і процедур аудиту неможливо здійснити ефективну перевірку. Нижче наведено найбільш уразливі ділянки обліку, які мають ряд проблем, пов'язаних із використанням аудиторських процедур у різних галузях економіки.

Перевірка матеріальних активів – це аудиторські процедури, які полягають у встановленні фізичної наявності активів. Перевірка матеріальних активів може дати достовірні докази щодо їх існування, але не обов'язково докази прав і зобов'язань або оцінки вартості активів. Перевірка повинна супроводжуватися наглядом та інвентаризацією.

Одна з проблем, які часто виникають в ході встановлення фізичної наявності необоротних активів, є як раз підтвердження того, що наявний об'єкт є саме тим, що обліковується на балансі. Це пов'язане з відсутністю технічної документації виробника та нанесеного інвентарного номеру на об'єкті. Але у такому випадку можливо залучити спеціаліста, який ідентифікує цей об'єкт основних засобів. Проблеми виникають коли, наприклад, це основні засоби підприємства, яке здійснює постачання газу і всі газопроводи знаходяться під землею, або при перевірці доріг та їх технічного стану без наявності технічної документації. Різноманітні складнощі виникають і в ході підтвердження наявності оборотних активів на підприємствах різних напрямків діяльності. Найчастіше підприємства агропромислового комплексу передають свою готову продукцію для зберігання іншим підприємствам, які обладнані відповідними приладами та механізмами, що дозволяють підтримувати температурний режим, сушити, чистити готову сільгосппродукцію тощо. На елеваторах зерно зберігається не окремо, а в єдиній ємності насипом разом із зерном інших контрагентів елеватора, тому при проведенні інвентаризації неможливо ідентифікувати, чиє саме зерно є в наявності.

Перевірка розрахунків з контрагентами. Однією з головних та найпоширеніших процедур є аудиторська процедура отримання зовнішніх підтверджень суми боргу аудитором безпосередньо від контрагента. Якщо у клієнта існує суттєвий податковий борг (або борг держави по відшкодуванню ПДВ), борги перед іншими державними установами, то, як свідчить практика, їх підтвердження отримати неможливо. Альтернативні процедури найчастіше

не ефективні, якщо борг виник декілька років назад та не погашений до моменту закінчення аудиту.

Також є проблеми, якщо підприємство більшою частиною працює з населенням (наприклад, постачальники електроенергії, водопровідно-каналізаційних послуг), адже при отриманні підтверджень від фізичних осіб виникають додаткові складнощі. По-перше, фізичні особи не ведуть бухгалтерський облік, тому чітко вказати суму боргу на конкретну дату не можуть, крім того, є проблема з довірою такому доказу, оскільки підпис фізичної особи під показниками і розмірами платежів ніяк та ніким не завірено. По-друге, і сама сума боргу не підтверджена по суті первинними документами, адже договори з населенням не укладаються, використовується лише стандартний електронний шаблон договору на сайті, акти виконаних робіт відсутні, показники лічильників указуються контролерами, постають об'єктивні сумніви щодо достовірності такої інформації.

Перевірка здійснення облікових оцінок. Процедура перерахунку дисконтування довгостроковій заборгованості, починаючи з фінансової звітності станом на 31.12.2019 року, дуже складна, оскільки стандарти бухгалтерського обліку (як національні, так і міжнародні) передбачили процедуру перерахунку, але не визначили, яку саме ставку дисконту застосовувати. В різних галузях підхід до визначення ставки дисконтування різний. Фінансові установи використовують дані про ставки кредитування, інформацію про які беруть на сайтах різних банків, у тому числі НБУ. Інші підприємства, у яких довгострокова заборгованість виникла не пов'язана з кредитуванням або отриманням фінансової допомоги, для ставки дисконтування використовують міжнародну практику – процентні ставки за облігаціями державних позик та інше. Аудитору оцінити доцільність та правомочність застосування того або іншого підходу дуже складно, відповідно можуть виникати проблеми при здійсненні процедур перерахунку.

Аналогічні проблеми виникають і при перевірці оцінки вкладів підприємств до статутних внесків інших підприємств, при оцінки цінних паперів, які не котуються на біржі. Дані фінансові інвестиції рахуються не лише на балансі фінансових установ, дуже поширена практика створення діючими підприємствами інших підприємств для організації іншого напрямку діяльності, або напрямку діяльності з виключним видом діяльності.

Облік операцій з довгострокової оренди за МСФЗ. Наразі постала проблема, що багато підприємств (де це обов'язково або доцільно) не застосовують Міжнародний стандарт фінансової звітності 16 «Оренда». Це пов'язано з тим, що ні управлінський персонал, ні працівники фіскальних (податкових) служб не розуміють: які та в якій сумі виникають активи та зобов'язання по договорам довгострокової оренди; які в подальшому виникають витрати (амортизація орендованого активу, фінансові витрати); яким чином ці операції пов'язати, враховуючі, що їх бухгалтерський та податковий облік повністю відрізняється. Крім того, отримати аудиторам зовнішні підтвердження на суму боргу по таким операціям взагалі не можливо, оскільки дані суми боргу є розрахунковими. При визначенні суми

заборгованості також застосовується ставка дисконтування, яка не визначена нормативними документами, що збільшує аудиторські ризики.

Література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14/conv#Text> (дата звернення: 20.11.2020)
2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 груд. 2017 р. № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#n322> (дата звернення: 20.11.2020)
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016–2017 років. Аудиторська палата України, 2018. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2016-2017-IAASB-Handbook-Volume-1_%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf (дата звернення: 20.11.2020)
4. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку URL: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1> (дата звернення: 20.11.2020)
5. Міжнародні стандарти фінансової звітності URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti> (дата звернення: 20.11.2020)

УДК 657.6

Ускова Марина

Директор

Приватна аудиторська фірма «АС Аудит»

голова Кіровоградського територіального відділення

Спілки аудиторів України

м. Кропивницький, Україна

ПРОБЛЕМИ РОЗШИРЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ АУДИТУ В СЕРЕДОВИЩІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Наразі існує багато проблем, пов'язаних із взаємодією аудиту і бізнесу.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] визначив кілька категорій підприємств, які мають проводити аудит річної фінансової звітності (обов'язковий аудит). У першу чергу – це великі підприємства і підприємства, що становлять суспільний інтерес. Крім того, існує ряд законодавчих актів, які вимагають проведення обов'язкового аудиту підприємств, що здійснюють діяльність у визначених законодавчо сферах. У другу чергу – середні і малі. Аудиторські фірми також обмежені вимогами до них, адже законодавчо створені різні реєстри за принципом – великі підприємства можуть перевіряти великі аудиторські компанії з певними рівнями знань, умінь, чисельності; малі та середні підприємства можуть працювати відповідно з такими ж малими і середніми аудиторськими фірмами. Практика аудиторської діяльності свідчить, що середні і малі підприємства в основному проводять ініціативний аудит, або використовують інші послуги, які їм можуть надати аудиторські компанії. Саме це і спричиняє ряд нижче

представлених проблем.

По-перше, однією з важливих причин чому малі і середні підприємства не користуються аудиторськими послугами (крім обов'язкового або вимушеного – отримання кредиту, за рішенням суду тощо) – це відсутність розуміння клієнтом нормативної бази, яка регулює аудиторську діяльність, розуміння, які саме послуги можуть бути надані аудиторською компанією.

Як свідчить авторський аудиторський досвід, найпоширенішими питаннями Клієнтів є: «Чи можете Ви зробити аудит мого підприємства?», «Мені потрібно, щоб Ви перевірили все, особливо, як працює мій бухгалтер?», «Скільки буде коштувати аудит?», а от що саме стоїть за цими фразами залишається додумувати. У ході бесіди приходиться розуміти, що аудит фінансової звітності взагалі нікому не потрібен, а існує потреба лише у підготовці підприємства до податкової перевірки, хоча, навіть це не завжди може сформулювати керівник підприємства. Причина в тому, що управлінський персонал Клієнта не володіє термінологією, яка визначена Міжнародними стандартами аудиту. Термінологію, яка викладена в МСА, фактично використовують лише самі аудитори і фахівці в навчальних закладах профільних спеціальностей, а Клієнти міркують іншими категоріями.

Вирішення даної проблеми вбачається у введенні хоча б мінімального курсу з основ аудиту у всіх навчальних закладах, за всіма спеціальностями. У такому разі фахівці з вищою освітою, які організують власну справу, будуть розуміти, що ведення бізнесу без якісної системи обліку і контролю неможливо. Також прийде розуміння суті і необхідності незалежної форми контролю – аудиту фінансової звітності.

Як похідна від першої проблеми, виникає друга – небажання оплачувати послуги аудиторської компанії в тому розмірі, який необхідний для проведення якісної роботи. У більшості випадків, Клієнт не розуміє, що аудит (аудиторські послуги), крім процедур по суті, передбачає ще й систему контролю за його виконанням, документування всіх процедур, збір доказів тощо. А на це потрібен додатковий час та витрати, без яких аудиторська перевірка не може бути завершена і надано звіт про виконану роботу.

По-третє, вимоги щодо якості аудиторських послуг – це не тільки моральна складова кожної аудиторської компанії, а й вимоги щодо контролю якості аудиторських послуг, які затверджено на законодавчому рівні [3, 4, 5]. Виникає протиріччя: з одного боку аудитори, як самодостатні фахівці, повинні виконувати всі вимоги міжнародних стандартів аудиту, і при цьому формувати робочі документи, які підтверджують таке виконання, з іншого – відсутні нормативно затверджені вимоги вже до самих робочих документів, які формує аудитор (кількість зібраних доказів, форма представлення і групування, порядок обробки, використання, опису). Як наслідок, при перевірці відділу відповідального за контроль якості з боку АПУ, фахівці висловлюють свою суб'єктивну думку, яка може не збігатися з думкою фахівців даної аудиторської компанії (наприклад, представники АПУ можуть вважати, що для певних висновків не досить доказової бази, або прикладений як доказ не той документ). Визначити чи є достатнім і прийнятним доказом той чи інший документ та

порядок їх оформлення – це судження конкретного аудитора, але питання і проблеми під час перевірки контролю якості, залишаються.

По-четверте, найбільш гостро стоїть проблема не врегульованих нормативних актів, у тому числі не стикування вимог регуляторів по відношенню до звітів аудиторів до вимог МСА, що однозначно ускладнює відносини з Клієнтом та роботу аудитора. Наприклад, щоб підтвердити витрати, які понесло підприємство (організація) за отриманим Грантом [6], необхідно надати Звіт про надання впевненості незалежного аудитора [7]. При цьому до кошторису, який є невід'ємною частиною Договору Гранта, вже закладена вартість аудиту, яку розраховували невідомо хто, керуючись невідомо якими принципами і критеріями (не відомий обсяг документів, не відомі критерії перевірки, які можуть бути затверджені Грантодавачем тощо), тобто, аудитор на даному етапі взагалі не бере участь в розрахунку суми послуг. Надалі ще може бути проведено тендер для зниження витрат по Гранту і для забезпечення прозорості. Таким чином, аудитора змушують підкорятися чужим правилам гри, без урахування часу, який має бути виділено для формування робочих документів та якісної роботи. Форма і назва Звіту також визначені у вимогах регуляторів, не дивлячись на те, що здебільшого вони не відповідають вимогам МСА. Крім того, Звіт аудитора повинен бути наданий датою фінального звіту грантоотримувачів, тобто в звіті грантоотримувачів вже повинна бути відображена остаточна сума за актом виконаних робіт аудиторської компанії. Таким чином, протягом усього часу аудитор працює не з остаточним варіантом звіту грантоотримувачів про використані кошти, а з проміжними даними. Виконання завершального етапу робіт із урахуванням всіх стандартів має відбутися протягом одного дня, в тому числі написання Звіту аудитора або іншого незалежного фахівця, узгодження, отримання підтверджень, внутрішня перевірка і т.д. У багатьох випадках дотриматися вказаних термінів надзвичайно важко, але відповідно до вимог нормативних актів регуляторних органів це є обов'язком аудитора.

Безумовно, регулятори враховують звернення фахівців АПУ, які регулярно досліджують вже опубліковані і діючі нормативні акти (дуже рідко фахівці АПУ мають можливість брати участь при розробці нормативних документів), надають аналіз невідповідностей таких нормативних актів вимогам МСА, проте ця процедура дуже тривала, а невідповідностей ще дуже багато.

По-п'яте, хотілося б відзначити і факт переродження аудиторської професії в бухгалтерську. Здебільшого це пов'язано з численною і багаторівневою системою оподаткування, передбаченою Податковим кодексом України [2]. Наразі бухгалтеру все складніше встигати стежити за всіма змінами в податковому законодавстві, за піднормативними актами фіскальних органів, які найчастіше офіційно не публікуються (навіть суд визнає їх як протиправні), однак якими керуються всі працівники фіскальних органів при здійсненні контрольних заходів. Саме тому клієнти все більше звертаються до аудиторських фірм з пропозиціями вести податковий облік з умовою повної матеріальної відповідальності та з пропозиціями підготовки підприємства до

податкової перевірки. При цьому достовірність даних, особливо фінансової звітності, клієнтів, як правило, не цікавить, адже саме податковий облік (нарахування, сплата зобов'язань по податкам, зборам та обов'язковим платежам) це та сфера в якій ризик виникнення порушень, а, відповідно, і нарахування штрафних санкцій є величезним. Тому клієнти готові працевлаштовувати аудиторів на своїх підприємствах з метою ведення обліку, переважно податкового, представлення інтересів клієнта при перевірці фіскальних органів і т.д.

Вказані проблеми загальновідомі, існують протягом десятка років та потребують усунення всіх невідповідностей, впровадження нових систем, у т.ч., пов'язаних із навчанням, усвідомленням ролі і значення аудиту, посиленням довіри до результатів аудиторських перевірок. Наразі ж аудиторські компанії знаходяться між молотом і ковадлом, оскільки хочуть працювати якісно та заслуговувати довіру клієнтів, саме тому вирішення означених проблем є необхідним, важливим і нагальним.

Література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14/conv#Text> (дата звернення: 20.11.2020)
2. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 20.11.2020)
3. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 груд. 2017 р. № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#n322> (дата звернення: 20.11.2020)
4. Про затвердження Порядку проведення перевірок з контролю якості аудиторських послуг : Наказ М-ва фінансів України від 29 серп. 2019 р. № 362. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1026-19#Text> (дата звернення: 20.11.2020)
5. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016–2017 років. Аудиторська палата України, 2018. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2016-2017-IAASB-Handbook-Volume-1_%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf (дата звернення: 20.11.2020)
6. Порядок здійснення контролю за виконанням суб'єктами, які отримують фінансування, зобов'язань перед Українським культурним фондом : Наказ Українського культурного фонду від 20 лип. 2020 р. № 147.
7. Вимоги до Звіту незалежного аудитора з надання впевненості щодо достовірності та відповідності фінальної звітності Грантоотримувача про реалізацію проекту вимогам Українського культурного фонду : Наказ Українського культурного фонду від 20 лип. 2020 р. № 80. URL: <https://ucf.in.ua/storage/docs/31102019/%...%202020.PDF> (дата звернення: 20.11.2020)

Утенкова Каріна

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту

Іващенко Ірина

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва
м. Харків, Україна

ОБЛІК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19: АМОРТИЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

В умовах пандемії COVID-19 чимало підприємств вимушені тимчасово скорочувати виробництво чи навіть повністю зупиняти його. У разі якщо підприємство тимчасово призупиняє використання основних засобів у виробництві, воно може законсервувати їх за власним рішенням. Нормативне визначення консервації надано у Положенні про порядок консервації основних виробничих фондів підприємств, затвердженому постановою КМУ від 28.10.1997 р. № 1183: консервація – це комплекс заходів, спрямованих на довгострокове (але не більш як три роки) зберігання основних фондів підприємств у разі припинення виробничої й іншої господарської діяльності з можливістю подальшого відновлення їх функціонування [1].

Консервацію проводять з метою збереження об'єктів і зменшення витрат на утримання основних засобів, які тимчасово не використовуватимуть у господарській діяльності.

Як правило, про консервацію не йдеться, якщо об'єкт планують не використовувати протягом 1-2 місяців. Коли ж очікується тривалий простій (наприклад, шість місяців й більше), оцінюють доцільність консервації. Необхідно зазначити, що варто зважати на такий аспект як витрати на консервацію основних засобів, що можуть виявитися вищими за майбутню економію витрат на їх утримання. Тому мають бути враховані всі істотні обставини, проаналізовані перспективи (зокрема, очікувані строки простою), після чого приймається рішення стосовно консервації.

Механізм консервації, який регламентовано Положенням № 1183, обов'язковий лише для підприємств: які мають стратегічне значення для економіки й безпеки держави (їх перелік визначено законодавчо); заснованих на державній власності (крім підприємств, установ Державної кримінально-виконавчої служби). Для решти підприємств Положення № 1183 має рекомендаційний характер.

Головними етапами процедури консервації основних засобів з огляду на норми Положення № 1183 [1] є такі:

1. На підприємстві наказом (розпорядженням) керівника утворюється комісія з питань проведення консервації основних засобів на чолі з керівником підприємства (головою виконавчого органу).

2. Комісія готує техніко-економічне обґрунтування необхідності

проведення консервації основних засобів, до якого входять:

- відомості про основні засоби, що підлягають консервації: найменування та місцезнаходження підприємства, найменування власників, балансова вартість;
- проект консервації, утримання й розконсервації основних засобів, затверджений та погоджений власниками підприємства, у складі: пояснювальної записки, технологічної документації проведення консервації та переліку робіт, ресурсів (матеріальних і трудових) і кошторису витрат, пов'язаних із проведенням консервації, та розконсервації основних засобів;
- акт технічного стану основних засобів на момент їх консервації. Установленої форми акта немає, тому його складає комісія в довільному порядку;
- дані про облік основних засобів, що підлягають консервації, з розподілом за групами бухгалтерського обліку.

3. Комісія виносить рішення про доцільність консервації – складає акт за формою згідно з додатком № 1 до Положення № 1183.

4. Проводяться роботи з консервації, установлені проектом консервації. Усі роботи оформлюють відповідними первинними документами.

5. За участю комісії складають акт про прийняття основних засобів на консервацію, який затверджують власники. В акті вказують дату, починаючи з якої основні засоби вважаються законсервованими. Установленої форми акта немає, тому його варто складати в довільному порядку.

Якщо підприємство складає фінансову звітність за національними П(С)БО, то на період консервації (розпочинаючи з місяця, наступного за місяцем переведення на консервацію) нарахування бухгалтерської амортизації призупиняється (п.п. 23, 29 НП(С)БО 7 «Основні засоби») [2].

Залишкову вартість основних засобів, які тимчасово не використовують (консервація, реконструкція тощо), розкривають у примітках до фінансової звітності (п. 37.5 НП(С)БО 7).

Якщо підприємство на час вимушеного простою не переводитиме основні засоби на консервацію (або ж на реконструкцію, модернізацію, добудову чи дообладнання), а також не виводитиме їх з експлуатації, на думку автора, підстави призупинити нарахування бухгалтерської амортизації будуть відсутні.

У випадку якщо підприємство складає фінансову звітність за МСФЗ, призупинити бухгалтерську амортизацію не потрібно ні на період тимчасового простою, ні на період консервації об'єктів основних засобів. Згідно з § 55 МСБО 16 «Основні засоби» [3] амортизацію активу припиняють на одну з двох дат, яка відбувається раніше:

- на дату, з якої актив класифікують як утримуваний для продажу (або включають до ліквідаційної групи, яку класифікують як утримувану для продажу);
- на дату, з якої припиняють визнання активу.

Тобто амортизацію не припиняють, коли актив не використовують або

він вибуває з активного використання, доки актив не буде амортизований повністю. Проте згідно з використаними методами амортизації амортизаційні відрахування можуть дорівнювати нулю, якщо немає виробництва.

Остання теза стосується основних засобів, які амортизують методом суми одиниць продукції. За ним амортизація звітного періоду ґрунтується на випуску продукції протягом такого періоду. Відповідно, якщо ці основні засоби у звітному періоді не використовують у виробництві, їх амортизація буде нульовою.

Література:

1. Про порядок консервації основних виробничих фондів підприємств : затв. постановою КМУ від 28 жовт. 1997 р. № 1183. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP971183> (дата звернення: 09.11.2020)
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : затв. наказом М-ва фінансів України від 27 квіт. 2000 р. № 92. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/REG4509?an=147> (дата звернення: 09.11.2020)
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16) «Основні засоби». IASB; Міжнародний документ від 01 січ. 2012 р.. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU17035?an=927> (дата звернення: 09.11.2020)

UDC 334.72

Natalya Ushenko

Doctor of Economics, Professor

Head of the Department of Economics and Business Technology

Eleonora Tereshchenko

PhD in Economics, Associate Professor

Associate Professor of the Department of Economics and Business Technology

National Aviation University

Kyiv, Ukraine

REGULARITIES OF THE FUNCTIONING OF ENTREPRENEURIAL STRUCTURES IN THE CONTEXT OF ACHIEVING SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Given the role and importance of entrepreneurial structures in achieving the goals of sustainable development, it seems appropriate to determine the patterns of management of the functioning of trade enterprises, as its main structural business units. The basic laws of functioning of entrepreneurial structures in the conditions include the quality, irreversibility, and focus of changes that occur in the process of achieving sustainable development goals. In this way, sustainable development is different from the simple process of functioning, changing, or reproducing. Based on the essence of the quality of objects and phenomena, it is possible to conclude that the process was a development characterized by a change in the aggregate of the most important and necessary properties of trading enterprises, which characterize their

integrity and certainty.

The structure of entrepreneurial structures, which characterizes the distribution and interaction in the space of elements, objects, and phenomena, is closely connected with quality. Quantitative changes can lead to changes in quality and structure. Thus, considering entrepreneurial structures as a set of interconnected and purposefully combined elements of material, technical, economic, and social nature, we can conclude that in the course of their development the quantitative and structural characteristics of the enterprise's potential will change. As a result, the qualitative transformation of the entrepreneurial sector will occur under certain conditions:

- cooperation of all kinds of potentials of trade enterprises with the formation of a new correlation of factors and sources of sustainable development, goals, and priorities of vector formation – a new transformational potential led by financial capital;

- the presence of a process of emergence and resolution of contradictions as the main source of sustainable development. In accordance with the principles of materialistic dialectics, the following contradictions can be attributed: the contradictions between constantly changing quantity and former quality, old and new, the desire for order and chaos, the goals of the functioning of the entrepreneurial sector and the goals of its components, the desire to establish a stable state and achieve a stable state; processes of functioning and development, functioning and structure. In this case, quantitative changes are due primarily to contradictions with the external environment, qualitative changes are contradictions within the enterprise;

- a complication of directions of activity of entrepreneurial structures and increase of its internal diversity in case of successful development. If such internal diversity is adequate external, the result of development is an increase in the survival property of the enterprise, its ability to resist the destructive effects of the environment. Thus, sustainable development is a necessary form of the functioning of entrepreneurial structures beyond which it ceases to exist;

- coincidence, uncertainty, and nonlinearity of development, which imply the necessity of temporary unstable states due to the openness and imbalance of the entrepreneurial structures.

In this regard, the process of development is not identical to evolution, because it involves the change of periods of translational motion, characterized by the preservation of stability, periods of instability. As a result, achieving sustainable development is carried out continuously discreetly, through the passage of crisis situations. When the possibility of adaptive sustainable development (reserve of translational modification) is exhausted, linear movement stops, the enterprise passes a critical point and enters a state of instability.

The state of instability is a new impetus to the development of the enterprise. In this process, there is a contradiction between the process of sustainable development and functioning: in order to develop, an enterprise must function and cannot function without developing. In the evolutionary period, the processes of functioning inhibit development, smoothing fluctuation [2]:

– an alternative to the development process. Admitting the accumulation of contradictions in its functioning, the enterprise passes through a critical point (bifurcation point), where there is a "splitting" of development into many variants, the realization of which depends on the whole set of factors that determine the state of the enterprise at that point. Understanding this mechanism leads to awareness, on the one hand, of alternatives to sustainable development, and on the other, to certain programmability of future options, the possibility of their implementation in a certain space-time field of possible solutions;

– a difference of reaction of structure and model of functioning of the enterprise on the processes of development – in the period of the progressive development of the model of functioning more plastic than the structure of the enterprise itself, but their change, encounters the rigidity of the unchanging structure. At a critical point, the structure, on the contrary, changes very quickly, and functioning lags behind;

– the relationship of tactical and perspective levels of development. Thus tactical or operational level is connected with the realization of the existing potential of the enterprise, and perspective determines the development of the future potential. These contradictory processes are interrelated since only the current capacity of the present can ensure the creation of the potential of the future by reducing consumption in the present;

– stability of the form of future development – in the process of developing the possibility of an appearance of not any combination of properties and states of elements forming the enterprise in the future, but only one that forms a certain stable form (its invariant), which reflects its essence. Only such an option can actually be implemented in the future.

The regularities identified indicate that the following principles should be followed in the process of achieving the goals of sustainable development:

– the principle of purposefulness. Achieving sustainable development has a specific orientation in accordance with the set goal, which shapes the motives of trading business units for its support;

– the systematic principle. The functioning and development of entrepreneurial structures should be result-oriented, expressing the degree of compliance of all quantitative parameters of sustainable development that meet the requirements of the national economy and reflect the effectiveness of the mechanism for managing this process;

– the principle of obligation. Provides for establishing the responsibility of trading companies for the lack of planning of their activities in order to ensure the achievement of sustainable development goals;

– the principle of stability. Indicates that the legislation in force has remained in place for a certain period of time in the process of achieving the goals of sustainable development of entrepreneurial structures;

– the principle of scientific validity. It envisages the establishment of normative parameters for ensuring the goals of sustainable development, as well as the timing of their achievement on the basis of the real state of technical,

technological, organizational, communication and financial and economic resources;

- the principle of stimulation. Development of trading enterprises is carried out on the basis of anticipatory managerial influence and prevention of various contradictions that arise inside the enterprise and in its interaction with the external environment;

- the principle of coordination. It involves the interaction of different levels of development management of a trading enterprise (state and enterprise-level) with a clear definition of the place and role of each link in its provision to achieve the goal;

- the principle of uniform and systematic achievement of sustainable goals. Indicates the need to maintain certain proportions between the technical, technological, organizational, financial, and economic directions of entrepreneurial structures. The presence of versatility and inconsistency in the process of ensuring the achievement of sustainable development goals implies the complexity of formulating targets in the functioning of trading enterprises.

The analysis of entrepreneurial structures development trends in Ukraine, determination of the role and importance of entrepreneurial structures in securing the achievement of sustainable development goals, scientific substantiation of the laws and principles of functioning of entrepreneurial structures make it expedient and necessary to develop an integrated development strategy.

The entrepreneurial structures Development Strategy presents its further integration into the global economy through three components, namely: expansion of entrepreneurial structures by increasing access to markets, diversification, and formation of an effective institutional trading environment.

Market access will be enhanced by adopting a free trade policy and enhancing customs co-operation, as well as integrated trade facilitation to reduce trade costs.

In order to facilitate diversification, it is necessary to create a supportive environment that will mobilize the necessary funding and establish links with global and regional value chains.

The formation of an institutional trading environment entails the strengthening of trade-related institutions through coordinated sectoral policies, policy-making based on priorities and evidence-based, and negotiation. The institutional environment for trade is essential because it is based on a "sense of commitment" from countries and partners to develop and strengthen engagement with the private sector and civil society.

The entrepreneurial structures development through more rational and efficient use of resources, increase in production volumes, increase of income, increase of investments leads to an economic, increase of employment of the population, growth; economic growth, if the country is able to benefit from entrepreneurial structures development, which in turn depends on institutional and social prerequisites both domestically and abroad, leads to greater human capacity, more equitable distribution of income, guarantees for future generations to increase their well-being, increase their full participation in the life of society and, consequently, to sustainable human development. Sustainable human development, ensuring a dignified life, prosperity, and partnership, will ensure success in achieving sustainable development goals.

This means that sustainability must be achieved today in the interconnected

solution of micro- and macro-environment problems.

In recent decades, entrepreneurial structures have helped to increase the pace of national economic growth and development and to provide the population with a wide range of goods and services [2].

The patterns of development of entrepreneurial structures complement their national and regional strategies of the state, should be development-oriented in order to reduce poverty, create jobs and/or provide social protection mechanisms for disadvantaged segments of the population and promote sustainable development.

References:

1. Information resource: Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development. Retrieved from: <http://www.un-documents.net/our-commonfuture.pdf> [In English].
2. Second Geneva Dialogue explores links between international trade talks and post-2015 development goals. Website of United Nations Conference on Trade and Development. Retrieved from: <http://unctad.org/en/pages/newsdetails>. [In English].
3. Information resource: World DataBank. Retrieved from: <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>. [In English].

УДК 657

Фінько Карина

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Калінін Олександр

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

м. Маріуполь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ СИСТЕМ ОБЛІКУ КОМПЛЕКСІВ ЗАХОДІВ З ПРОСУВАННЯ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ – SOCIAL MEDIA MARKETING (SMM)

У сучасному житті актуальність реклами не піддається сумніву. З точки зору реклами Інтернет – одна з найбільш агресивних середовищ. Внаслідок поступово мозок людини виробляє спеціальні антирекламні фільтри. У медійної інтернет-реклами є навіть термін «Банерна сліпота»: це коли людина заходить на сайт, і його мозок блокує сприйняття тих ділянок сторінки, де зазвичай розміщуються банери. У випадку з соціальними мережами антирекламні фільтри не включаються, а сумарна аудиторія соціальних майданчиків перевищує мільярд користувачів і за деякими оцінками найближчим часом обжене аудиторію пошукових систем. При цьому активність середнього користувача в соціальних мережах досягає в найбільш популярних проектах до ста сторінок в день. Особливістю поведінки людей в соціальних мережах стало те, що вони набагато легше, ніж на інших майданчиках, діляться інформацією про себе, про свої особисті і професійні інтересах.

Для маркетологів це відкрило додаткові можливості сегментувати і індивідуалізувати своє рекламне послання. Справа в тому, що в SMM не використовується рекламний формат [1, 4]. Основний механізм взаємодії – це спілкування на актуальні для користувача теми і поширення цікавого для нього контенту. маркетологи стали розробляти спеціальний інструментарій, для того щоб максимально ефективно вибудовувати взаємодію з користувачами. так з'явився Social Media Marketing (SMM) – комплекс заходів по просуванню в соціальних мережах.[5]

Актуальність SMM в даний момент усі більш очевидна. Усе більше компаній пропонують товари і послуги через інтернет. Соціальний маркетинг – це прекрасна можливість позиціонувати товар або послугу, зайняти певну економічну нішу і займатися її продуктивним просуванням. У соціальних мереж є цілий ряд переваг як перед іншими інструментами онлайн-маркетингу (Пошуковою оптимізацією, контекстною і банерної рекламою), так і перед традиційними рекламними інструментами (телевізійної та зовнішньої рекламою, BTL, product placement). До них відносяться таргетинг, не рекламного формату, інтерактивне взаємодія, широке охоплення аудиторії [2, 3].

У 2020 р. зростання ринку Інтернет-реклами продовжиться, ключовими факторами зростання стануть домінуючі обороти глобальних гравців Facebook для банерної реклами, Google (Youtube) для онлайн-відео і пошуку, а також прогнозується подальше зростання частки мобільного трафіку, що пояснюється позитивною динамікою мобільного споживання Інтернету населенням України.

Вплив епідемії та наступних контрзаходів і обмежень, зроблених урядом, мінімально впливають на напрямки пошукової реклами (її об'єм близько 12000 млн. грн., які відносяться до діджитал ринку в цілому, але не входять в зведену таблицю медіа ринку) і онлайн відео (3800 млн. грн., враховані в об'ємі медіа інтернет реклами) в річній перспективі. У той же час на банерну рекламу (включаючи спонсорство, нестандартні та інтегрований контент) й інший діджитал вплив буде швидше негативним.

Література:

1. Буднікевич І.М., Романюк Н.В. Формування конкурентних переваг ВНЗ: маркетинговий підхід. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2014. Вип. 681. Економіка С. 108-113.
2. Хандій О.О. Дослідження особливостей ринку освітніх послуг вищих навчальних закладів. *Економіка та держава*. 2015. № 4. С. 44-47.
3. Костяєв Р.А. Концепція створення конкурентних переваг із застосуванням можливостей мережі Інтернет. *Проблеми сучасної економіки*. 2013.
4. Шкляєва Г.О. Інтерактивні маркетингові комунікації у менеджменті підприємства. *Економічний нобелівський вісник*. 2014. №1 (7). С. 513. URL: <http://duer.edu/uploads/vidavnitstvo14/ekonomichnij-nobelivskij-visnik-114/7653.pdf> (дата звернення: 20.11.2020)
5. Литовченко І.Л. Інтернет-маркетинг : Навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2011. 332 с.

ВИДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОДАТКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Підставою для застосування відповідальності в будь-якій сфері є скоєння правопорушення. Правопорушення – винне, протиправне діяння (дія або бездіяльність) суб'єкта відповідних правовідносин, яке полягає у невиконанні або неналежному виконанні своїх обов'язків, за що встановлена юридична відповідальність.

Податковими правопорушеннями є протиправні діяння (дія або бездіяльність) платників податків, податкових агентів та/або їх посадових осіб, а також посадових осіб контролюючих органів, які призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, установлених ПКУ та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи. Вчинення платниками податків, їх посадовими особами та посадовими особами контролюючих органів порушень законів з питань оподаткування та порушень вимог, встановлених іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, тягне за собою відповідальність, передбачену ПКУ та іншими законами України [5].

Об'єктом податкового правопорушення є відносини, які регулюють установлений порядок реалізації податкового обов'язку платником податку, порядок обчислення, сплати, стягнення податків, податкової звітності і податкового контролю. Фактично об'єктом податкового правопорушення є фінансові інтереси держави, що охоплюють процес формування (мобілізації доходів) централізованих фондів коштів.

Суб'єкти податкового правопорушення – платники податків, які мають об'єкт оподаткування і зобов'язані у зв'язку з цим сплачувати відповідний податок, тобто відповідальність за правильність обчислення, своєчасність сплати податку та інших обов'язкових платежів і додержання законодавства про оподаткування покладається на платників податків та інших обов'язкових платежів [6, с. 187].

Податкове правопорушення має дві сторони: суб'єктивну та об'єктивну. Об'єктивна сторона – протиправні дії або бездіяльність суб'єкта податкового правопорушення. Вона включає в себе: приховування об'єкта оподаткування; зменшення об'єкта оподаткування; ухилення від сплати податків у будь-якій формі; недотримання термінів сплати; неподання або несвоєчасне подання декларацій, звітів, розрахунків або іншої податкової документації; недопущення перевіряючих до обстеження приміщень; несвоєчасне виконання установами банків платіжних доручень платників податків; безпідставне завищення об'єктів оподаткування за наслідками перевірки контролюючих

органів тощо. Суб'єктивна сторона – вина. Вина є необхідною умовою для застосування адміністративної та кримінальної відповідальності. Для застосування фінансових санкцій вина не є необхідною умовою, вони застосовуються як за наявності вини, так і без вини, лише за фактом порушення правових норм [1].

За порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, застосовуються такі види юридичної відповідальності: фінансова; адміністративна; кримінальна. Усі статті глави 11 ПКУ «Відповідальність» можна умовно розділити на дві групи:

- загальні статті, що містять визначення загального поняття податкового правопорушення, перелік санкцій, правил їх застосування тощо (статті 109-116); вони поширюються на всі випадки порушень податкового законодавства;
- статті, що містять особливості конкретних податкових правопорушень та санкцій за їх вчинення (статті 117-128); кожна з них застосовується у випадку вчинення передбаченого нею правопорушення.

Фінансова відповідальність застосовується у вигляді штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) та/або пені.

Штрафи включаються до поняття грошового зобов'язання платника податків – сума коштів, яку платник податків повинен сплатити до відповідного бюджету як податкове зобов'язання та/або штрафну (фінансову) санкцію, що справляється з платника податків у зв'язку з порушенням ним вимог податкового законодавства та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, а також санкції за порушення законодавства у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Граничні строки застосування штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) до платників податків відповідають строкам давності для нарахування податкових зобов'язань і становлять 1095 днів. Тобто контролюючий орган має право провести перевірку та самостійно визначити суму грошових зобов'язань платника податків не пізніше закінчення 1095 дня (2555 дня у разі проведення перевірки контрольованої операції відповідно до ст. 39 ПКУ), що настає за останнім днем граничного строку подання податкової декларації, звіту про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації та/або граничного строку сплати грошових зобов'язань, нарахованих контролюючим органом, а якщо така податкова декларація була надана пізніше – за днем її фактичного подання. Варто відзначити, що податкові штрафи зараховуються до адміністративно-господарських санкцій (ст. 239, 241 Господарського кодексу України). Водночас строки давності, установлені ч. 1 ст. 250 ГКУ, на встановлені ПКУ штрафи не поширюються, оскільки це прямо вказано в нормах ч. 2 ст. 250 ГКУ [2].

Відповідно до ч. 1 ст. 250 ГКУ адміністративно-господарські санкції можуть бути застосовані до суб'єкта господарювання протягом шести місяців з дня виявлення порушення, але не пізніш як через один рік з дня порушення цим

суб'єктом встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності, крім випадків, передбачених законом.

Адміністративна відповідальність передбачена статтями Кодексу України про адміністративні правопорушення [4]. Відповідно до п. 5 підрозділу 1 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України [4] якщо норми інших законів містять посилання на неоподатковуваний мінімум доходів громадян, то для цілей їх застосування використовується сума в розмірі 17,00 грн., крім норм адміністративного та кримінального законодавства в частині кваліфікації адміністративних або кримінальних правопорушень, для яких сума неоподатковуваного мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної пп. 169.1.1 ст. 169 розділу IV ПКУ для відповідного року.

Статтею 212 Кримінального кодексу України [3] передбачено, що за умисне ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), що входять в систему оподаткування, введених у встановленому законом порядку, вчинене службовою особою підприємства, установи, організації, незалежно від форми власності або особою, що займається підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи чи будь-якою іншою особою, яка зобов'язана їх сплачувати, якщо ці діяння призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у значних розмірах, - карається штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Ті самі діяння, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у великих розмірах, - карається штрафом від п'яти тисяч до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Діяння, вчинені особою, раніше судимою за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах, - караються штрафом від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.

Під значним розміром коштів слід розуміти суми податків, зборів і інших обов'язкових платежів, які в три тисячі і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під великим розміром коштів слід розуміти суми податків, зборів і інших обов'язкових платежів, які в п'ять тисяч і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під особливо великим розміром коштів слід розуміти суми податків, зборів, інших обов'язкових платежів, які в сім тисяч і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Література:

1. Відповідальність в податковій сфері. URL: <https://juresprudency.com.ua/vidpovidalnist-v-podatkovij-sferi/> (дата звернення: 06.10.2020)
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 01.10.2020)
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 01.10.2020)
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 – 212-21) : Закон України від 07 груд. 1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 06.10.2020)
5. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 01.10.2020)
6. Фоміна Т.В., Пугаченко О.Б. Організація і методика податкових перевірок : навчальний посібник. Дніпро : Середняк Т.К., 2020. 292 с.

УДК 37:008:004

Хандій Олена

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки і підприємництва

Кобцева Дарина

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля
м. Северодонецьк, Україна

ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ТА ДОСТУПНІСТЬ ЦИФРОВИХ ПОСЛУГ НА ШЛЯХУ ДО ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ

Цифровізація економіки та всіх сфер життя потребує готовності суспільства до відповідних змін. Глобалізаційні цифрові процеси та світове поширення коронавірусної хвороби з наступними карантинними обмеженнями прискорили запровадження цифрових технологій в соціальній, культурній сферах, актуалізували потребу в онлайн-сервісах для надання публічних послуг. Внесення змін до Кодексу законів про працю України, пов'язаних зі застосуванням гнучкого режиму робочого часу та дистанційної (надомної) роботи [1] забезпечили гарантування дотримання трудових прав працівників, які виконують роботу дистанційно та активне поширення перетворення традиційних робочих місць на цифрові робочі місця не тільки в сфері державного управління, але й у сфері бізнесу, комунальній сфері та окремих галузях економіки. Дистанційна робота потребує базового та високого рівня цифрових навичок працівників, а отримання публічних послуг онлайн передбачає наявність відповідних навичок у населення та забезпечення доступу до широкопasmового інтернету. Метою даного дослідження є оцінка стану готовності суспільства до цифровізації робочих місць та всіх сфер життя відповідно до стратегічних напрямів розвитку цифрової економіки України.

Подолання цифрового розриву, що було передбачено Концепцією

розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [2], протягом останніх років не відбулось, і на сьогодні 65% сіл та 2% міст не покриті широкосмуговим інтернетом, зокрема «4,2 млн населення проживає у населених пунктах, де немає жодного оптичного провайдера, ще 1,55 млн сільського населення не має можливості підключитися до оптичного інтернету через його високу ціну... До оптичних мереж не підключені: 16040 навчальних закладів, 8163 медичних закладів, 3873 закладів, де надають послуги населенню, та 33857 закладів культури і спорту» [3].

Результати соціологічного дослідження цифрової грамотності населення України, оприлюднені Міністерством цифрової трансформації України [4] у 2019 році, свідчать, що 37,9% українців у віці 18-70 років мають цифрові навички на рівні «нижче базового», а 15,0% – взагалі не володіють ними. Середнім рівнем цифрових навичок володіє 21,5% українців, а вище середнього – 25,5%. Від 18 до 70 років лише 47% українців зацікавлені у навчанні цифровим навичкам.

Населення у віці 30-60 років неоднорідне у своїх запитах на навчання цифровим навичкам. Аудиторія до 45 років більше орієнтована на розширення існуючих знань та вмінь з основним акцентом на безпеці як для себе, так і для дітей, а також на підвищенні базових професійних компетенцій — навчитись розробляти візитівки, робити шаблонні сайти, сформувати SMM-компетенції, можливості використання таких інструментів як QR-код у професійній діяльності [4]. Державний онлайн-сервіс «Дія. Цифрова освіта» пропонує освітні послуги з розвитку цифрових навичок у формі освітніх серіалів для всіх вікових груп безкоштовно [5]. Існує безліч платних онлайн та офлайн курсів з розвитку цифрових навичок, також ці освітні послуги для соціально незахищених категорій громадян та людей старшого віку пропонують громадські організації безкоштовно. В той же час для 38,5% українців таке навчання не є актуальним, а 13,7% взагалі не бажають навчатись цифровим навичкам та не мають підключення до мережі інтернет.

Цифрова трансформація виступає невід'ємною складовою сучасних перетворень світу. Цифрові навички є важливими як в реалізації робочих завдань, так і в побуті. В організаціях формується своя цифрова корпоративна культура, а в житті пересічних громадян цифрова культура спілкування та споживання цифрових послуг. Цифровізація впливає на рівень і якість життя, роботи, змінює обсяг та характер праці й інструменти роботи, призводить до зниження витрат робочого часу та втрати робочих місць, створюючи нові цифрові робочі місця, змінює, якість та доступність послуг.

Отже, значна частина населення все ще не має базових цифрових навичок, частково через відсутність мотивації, частково через відсутність підключення до Інтернету вдома у зв'язку з тим, що витрати на доступ до інтернету чи на обладнання для доступу занадто високі для окремих груп споживачів. Диспропорції у доступі до якісного широкосмугового інтернету між сільською та міською місцевістю зберігаються, зокрема, у об'єктів соціальної інфраструктури. Подальші зміни на шляху цифровізації економіки та суспільства мають бути пов'язані з подоланням інфраструктурних проблем

цифрового розвитку та удосконаленням інституційного забезпечення для урегулювання питань безкоштовного доступу до цифрових гаджетів всіх вікових категорій в громадських місцях з системою офлайн підтримки (бібліотеках, соціальних службах тощо) та гарантування дотримання трудових прав і соціальних гарантій у віртуальному світі в умовах розвитку цифрової зайнятості.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України від 30 бер. 2020 р. № 540-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#top> (дата звернення: 14.11.2020)
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження КМУ від 17 січ. 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 05.11.2020)
3. Більше 65% сіл не покриті ширококутовим доступом до інтернету / Мінцифри. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/07/30/663522/> (дата звернення: 19.10.2020)
4. Цифрова грамотність населення України / Міністерство цифрової трансформації України. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/0/585-cifrova_gramotnist_naselenna_ukraini_2019_compressed.pdf (дата звернення: 10.10.2020)
5. Дія. Цифрова освіта. Дивись і вчись. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/> (дата звернення: 14.10.2020)

УДК 336.02

Цецхладзе Лейла

доктор бизнес-управления, ассистент-профессор
департамент управления бизнесом, менеджментом и маркетингом

Джабнидзе Нато

кандидат экономических наук, ассистент-профессор
департамент управления бизнесом, менеджментом и маркетингом
Батумский государственный университет имени Шота Руставели
г. Грузия, Батуми

СОВРЕМЕННЫЕ ВЫЗОВЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКЕ МАЛОГО БИЗНЕСА

Роль малых и средних предприятий важна в развитии экономики всех стран. Не является исключением и Грузия, где они выполняют такие экономические и социальные функции, как: развитие конкурентной рыночной среды, наполнение потребительского рынка товарами и услугами, создание новых рабочих мест, формирование широкого круга собственников и многое другое. Экономическая маневренность, гибкость принятия решений, территориально-пространственная мобильность делают малый бизнес необходимым для экономического развития любой страны.

Основой инновационного развития считается малый бизнес.

Современные рыночные процессы характеризуются высокой степенью сегментации, что способствует повышению инновационной активности предприятий. В современных условиях определяющими факторами бизнес-тенденций являются разнообразие и изменчивость потребительских запросов [2]. Малые предприятия могут быстро и гибко реагировать на запросы клиентов, стремясь поставлять небольшие, специфические продукты для определенных сегментов рынка. С целью увеличения доходов и прибыли в конкурентной среде, им необходимо ориентироваться на новшества.

Опыт государств современного мира подтверждает необходимость наличия высокоразвитого сектора малого бизнеса в любой экономике. Более того, малый бизнес – один из крупнейших секторов экономики по объему. Экономика Грузии также существенно зависит от развития этого сектора. В 2017 году критерии определения размера предприятий были ближе к соответствующим критериям Евростата, а его размер был определен числом сотрудников до 50 трудоустроенных и оборотом в 12 миллионов лари.

Указанный их вклад в экономику, аналогичен вкладу в развитых странах. Согласно статистике 2018 года 98,4% экономических субъектов принадлежали малым предприятиям, которые обеспечивали 45% занятости, 33% выпуска продукции и 34,5% добавленной стоимости. К 2019 году доля малых предприятий в общем объеме производства составила 32%, 44,8% в общей занятости и 33,9% в добавленной стоимости [5].

Как уже упоминалось выше, вклад сектора малого бизнеса в формирование среднего класса, в преодолении бедности и безработицы, очень велик, поэтому становится очевидной необходимость усиления государством мер его поддержки. В последние годы правительство Грузии предприняло позитивные шаги по улучшению законодательной, институциональной и деловой среды. Был разработан и принят план действий по имплементации Соглашения об ассоциации. В этой связи заслуживает внимания Стратегия развития малого и среднего предпринимательства на 2016-2020 годы, которая основана на принципе Европейского закона о малом бизнесе «Сначала думай о малом». Также были созданы два новых института – Агентство по развитию предпринимательства, инноваций и технологий, запущены государственные программы, основной целью которых является повышение предпринимательско-экономической активности населения и государственная поддержка развития малого предпринимательства.

Также стоит отметить шаги, предпринятые государством в направлении налоговой поддержки. 1 июля 2017 года с целью поощрения и развития малого бизнеса в Грузии был введен льготный налоговый режим, согласно которому, с одной стороны, на субъектов малого бизнеса была возложена минимальная налоговая нагрузка в размере 1% от оборота, а с другой – для предпринимателей предусмотрена упрощенная налоговая нагрузка, что снижает им затраты на налоговое администрирование. Статус малого бизнеса предоставляется физическим лицам малого предпринимательства, общий доход которых в течение календарного года составит до 500 000 лари вместо прежних 100 000 лари. Льготный налоговый режим является важным стимулом для

дальнейшего развития малого бизнеса в Грузии, более 120 тысяч малых предпринимателей воспользовались этой налоговой реформой [4].

Несмотря на усилия по выработке единой государственной политики развития малых предприятий, остается множество проблем, требующих дальнейшей разработки и постановки новых целей и задач для их решения.

Постоянно растущие конкурентные условия на внутреннем и внешнем рынках доказывают важность повышения уровня предпринимательских знаний и навыков, создания добавленной стоимости, получаемой за счет использования знаний. Большим недостатком являются низкие предпринимательские способности. Предприниматели не имеют опыта ориентированного на клиента, а также возможности приобретения инновационных знаний [1]; по-прежнему остается проблема формирования финансовой инфраструктуры, консалтинга, системы информационно-консультационной поддержки, которая необходима для усиления предпринимательской деятельности – бизнес-планирование, менеджмент, маркетинг, патенты, управление персоналом, бухгалтерский и налоговый учет, юридические услуги; сюда же можно отнести поиск и обработку информации, разработку программного обеспечения, разработку баз данных, управление электронным бизнесом и многое другое. Также необходимо увеличить экспорт Грузии в будущем за счет высокотехнологичного производства и продаж за рубежом.

Малый бизнес за последний год столкнулся с особыми проблемами, связанными с пандемией COVID-19 и сопутствующими ограничениями для предпринимательства. В условиях снижения экономической активности даже интернет-компании сталкиваются с проблемами из-за снижения покупательной способности населения и изо всех сил пытаются справиться с проблемами, которые повлекла за собой пандемия, а именно: снижение спроса, просроченные платежи от клиентов, сокращение персонала из-за снижения ликвидности и необходимость дополнительного финансирования и т.д. Исключением в данной сложившейся ситуации не является и Грузия, которая также как и все государства мира с большим трудом справляется с глобальными вызовами пандемии.

Литература:

1. Цецхладзе Л. Развитая инфраструктура – фактор развития малого и среднего бизнеса. *Инновационная экономика и менеджмент*. 2017. № 4
2. Цецхладзе Л. Стратегия развития и управления малым бизнесом в современной рыночной системе. 2013. Издательства «Универсал»
3. Стратегия социально-экономического развития Грузии – Грузия 2020;
4. Налоговый кодекс Грузии. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/download/1043717/171/ge/pdf> (дата обращения: 20.11.2020)
5. Официальный сайт Национального статистического управления Грузии. URL: <https://www.geostat.ge/> (дата обращения: 20.11.2020)
6. Производи в Грузии. URL: <http://www.enterprisegeorgia.gov.ge/ka> (дата обращения: 20.11.2020)

КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ СТАНОВЛЕННЯ ЛІДЕРСТВА В ПРОЦЕСІ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ

Поняття інтелектуального лідерства на сучасному етапі розвитку глобальної економіки потребує осмислення як самого феномену, так і факторів та умов його досягнення. В першу чергу це викликано необхідністю розуміння самого інтелектуального лідерства, а також – сукупності факторів, що сприяють його досягненню та активізації. Розуміння основ лідерства є важливим і в аспекті визначення спроможності національної економіки реалізовувати власні чи залучені можливості, варіанти їх поєднання для виробництва сучасних товарів з використанням сучасного рівня технологій [1, с. 46].

Фактори інтелектуального лідерства національних економік власне можна розуміти як основні чинники досягнення лідерських позицій за тими чи іншими інтелектуальними показниками. Всю сукупність численних факторів умовно можна поділити на такі групи: залежно від рівня впливу (середовищні та індивідуальні) і залежно від участі в економічній діяльності (ресурсні та результативні). І фактори і передумови перебувають в тісній взаємодії (рис.1.).

Рисунок 1 – Систематизація факторів досягнення інтелектуального лідерства

Середовищні фактори включають в себе всю базу інноваційних суб'єктів та їх можливостей, зокрема: дослідницькі університети, академічне середовище, випускники технічних та інженерних спеціальностей, бізнес, його інвестиції, інновації та взаємодія із сферою освіти і науки, можливості обміну знаннями та участь країни в глобальних процесах. Ці фактори визначають можливості та рівень інноваційної ефективності країни.

Індивідуальні фактори полягають у можливостях індивідуального

інтелектуального потенціалу, що значною мірою визначають досягнуті результати. До таких факторів відносимо особистісні якості, підприємницькі характеристики та ін. Синергетичний ефект реалізації як середовищних, так і індивідуальних факторів стає необхідною передумовою реалізації індивідуального потенціалу в рамках економічних утворень.

За участю у процесі можна виділити ресурсні та результативні фактори залежно від того, чи вони є необхідними ресурсами або – результатами їх реалізації та основою для подальшої роботи. Ресурсні фактори визначаються лише наявністю необхідних ресурсів для забезпечення інтелектуалізації виробництва та розвитку національної економіки. До них відносимо: наявність людських та інтелектуальних ресурсів; кількісні та якісні показники освіти і науки; наявність фінансових ресурсів; виробничі ресурси та ін. Крім того, до ресурсних факторів не можемо не віднести такі як інститути, інфраструктура, складність ринку та бізнесу.

Результативні фактори виділяються тому, що вони, будучи результатом інтелектуальної діяльності, виступають потужними активаторами і генераторами прискорення її в подальшому. До цих факторів ми відносимо: рівень розвитку високотехнологічного сектору, рівень участі країни в глобальних потоках високотехнологічної продукції, високотехнологічне виробництво за секторами, частка роялті та ліцензійних надходжень в експорті, кількість патентів та ліцензій та ін. Результативні ресурси можуть визначатися і як ресурси, і як результат діяльності. Для посилення ролі інтелекту і досягнення лідируючих позицій кожен суб'єкт намагається реалізувати існуючі можливості та ресурси. При цьому досить цікавою видається думка, що вторинні фактори можуть стати результатом реалізації первинних, і в свою чергу стають основою для подальшого розвитку. Так, задля зростання інноваційності та технологічності виробництва необхідно реалізувати інтелектуальні ресурси підприємства, при цьому зростання інноваційності приводить до зростання якості інтелектуальних ресурсів.

Результативні ресурси являють собою результат освоєння первинних і в свою чергу стають фактором подальшого забезпечення інтелектуального лідерства. Становлення інтелекту як одного із факторів глобального лідерства визначалося ще в роботах Портера, який зазначав, що «тривалі конкурентні переваги в глобальній економіці знаходяться в локальних речах – знаннях, відносинах, мотивації» [2, с. 275].

Варто відмітити, що актуальним питанням економічної науки залишається як дослідження системи факторів досягнення інтелектуального лідерства, так і побудова синергетичного механізму їх поєднання між собою. Наявність факторів сама по собі не визначає інтелектуального лідерства національної економіки на світовій арені, а лише створює можливості для його досягнення. Саме здатність країни визначати існуючі можливості та включати їх до інтелектуального та інноваційного процесу надає істотного соціального та комерційного виграшу. Проте актуальним питанням лишається подальша розробка та удосконалення системи обміну знаннями. Саме доступ до потоків ідей, формування середовища реалізації «ноу-хау», участь у глобальних та

регіональних центрах знань та передачі технологій стають визначальними можливостями для досягнення інтелектуального лідерства.

До факторів лідерства в сучасному середовищі слід віднести і можливості суб'єкту реалізувати власні чи залучені можливості, варіанти їх поєднання для виробництва сучасних товарів з використанням сучасного рівня технологій [1, с. 46]. Інноваційність, підприємницький талант визначається як основа конкурентоспроможності і в праці «Конкурентоспроможність локальних утворень та територій» [3]. Так, визначено дерево конкурентоспроможності, яке ілюструє взаємозв'язок факторів та передумов конкурентоспроможності. До цієї системи факторів належать: інновації та підприємницький капітал (визначені як домінант), здатність використовувати наявні переваги та формувати нові, продуктивність праці та промислова структура, рівень зайнятості, прибутків та податків [3].

Такі фактори як складність бізнесу, складність ринку, можливості обміну знаннями є досить важливими для посилення участі економіки в глобальних процесах. При чому таку активність може продукувати як сама держава через свої інститути, так і приватні суб'єкти економічної діяльності. Так, в межах корпорацій відбувається трансфер технологіями в рамках внутрішньо корпоративного обміну.

Стимулювання інноваційної та наукової діяльності малих підприємств може бути активізовано на державному рівні, через надання податкових пільг для інноваційно активних підприємств, підтримку бізнесу з високим ступенем ризику, підтримку стратегічних малих глобальних підприємств. Окрім того, невеликі компанії досить часто мають менші організаційні витрати, вищий рівень мобільності та можливостей реакції на зміни на ринку. Саме тому великі компанії створюють такі специфічні підрозділи, використовуючи всі можливості в ринковому середовищі. Така компанія може бути залежною, квазісамостійною та самостійною, що визначається рівнем і структурою фінансування і управління.

Наступним фактором, що сприяє досягненню лідерства корпорацій чи країн є зростання фінансування наукових розробок, особливо у високотехнологічному секторі, зокрема фармацевтиці. Уречевленим результатом такої діяльності найчастіше стають патенти та ліцензії, що формують вже власні потоки та ринок прав інтелектуальної власності. В свою чергу, такі результати інтелектуальної діяльності стають генераторами подальшого розвитку, впливають на участь країни в глобальних процесах та її можливості до обміну знаннями.

Індивідуальні ж можливості розвитку інтелектуального потенціалу є досить специфічними, оскільки визначаються досить суб'єктивними факторами та залежать від активності самого індивіда. Проте в межах держави така активність може бути стимулюватися за допомогою наявності та доступу до специфічних можливостей особистісного розвитку та його реалізації. Так, формування індивідуального інтелектуального потенціалу відбувається в системі сімейного виховання, освіти та науки, а його реалізація – відбувається вже в умовах конкретної професійної діяльності.

Таким чином, на розвиток можливостей та досягнення інтелектуального лідерства впливає величезна кількість факторів, кожен з яких не є визначальним, але сукупність яких забезпечує економіці її положення на світовій економічній арені. Як можна відмітити, найбільший вплив на формування цих факторів справляють держава та її інститути, а також великі корпорації як ключові гравці ринку. При цьому, можна відмітити, що різні фактори здійснюють різний вплив на кінцевий результат. Так, держава більше усього впливає на ресурсні та середовищні фактори (створюючи умови для розвитку неприбуткового сектору економіки, інфраструктури, освіти, науки, культури, доступ до них населення та ін.), тоді як бізнес значною мірою впливає на досягнення результатів інтелектуальної діяльності (патентна активність, формування потоків роялті та ліцензійних платежів, високотехнологічне виробництво та ін.) та їх практичну реалізацію.

Література:

1. Романюк С. Конкуентоспроможність регіонів: теоретичні і практичні підходи / *Робочі матеріали до круглого столу «Конкуентоспроможність регіонів України: стан і проблеми*. К. : 28 травня 2008. С. 46-48.
2. Портер М. Конкуентція. пер. с англ. М.: Вільямс, 2000. 495 с.
3. Назаров М.І. Конкуентоспроможність регіону: суть та властивості. *Ефективна економіка*. 2013. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2438>.<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2438> (дата звернення: 14.11.2020)

УДК 338 33

Чан Сі Цо

аспірант кафедри економіки підприємства
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ОТРИМАННЯ КОМПАНІЄЮ КОНКУЕНТНИХ ПЕРЕВАГ

Основою інноваційного розвитку компанії служить успішно впроваджена у виробництво інновація, яка має найвищу цінність, оскільки ні скорочення витрат, ні відкриття вигідних сировинних ресурсів, ні зміна в стилі управління і керівництва не зрівняються в отриманому ефекті від інноваційного рішення на стадії комерціалізації. Належна оцінка ефективності впровадження інновацій є базою для примноження доходів компанії, отримання конкурентних переваг, зацікавленості зі сторони споживача і залучення інвестицій в капітал.

Відомо чимало різних методів оцінки інновацій: методи, що спираються на технократичний та фінансовий підходи, а також комплексні методи. Прибічники технократичного підходу розглядають інноваційний розвиток виробництва як процес реальної заміни старого устаткування новим. У даному випадку інноваційне зрушення можна виміряти за допомогою кількості

пов'язаних з ним індикаторів (факторів): обсягу впроваджених технічних заходів, кількості запатентованих винаходів, кількості одиниць нової техніки. При оцінці інноваційного зсуву особлива увага приділяється унікальності інновацій. Втім основним недоліком даного підходу вважаємо те, що рішення про впровадження, прийняте на засадах розрахунку порівняльного ефекту або оцінки експертів, не може служити головним способом управління процесом інноваційного розвитку.

У розрізі зазначеного, оцінку інновації, на наш погляд, доцільно проводити на засадах результативності використовуваного устаткування. В якості індикатора, що характеризує рівень результативності застосовуваних інновацій, пропонується використовувати їх питому вагу в загальному обсязі виготовленої продукції, питому вагу персоналу, зайнятого на нових виробництвах, індикатор рівня автоматизації. На практиці для порівняння різних інновацій з кількісної та якісної сторони проводять оцінку інновацій з використанням індикатора рівня автоматизації. Цей індикатор дозволяє вимірювати рівень розвитку продуктивних сил і ступінь участі людини у процесі виробництва.

Фрагментарно розглянемо підходи до визначення рівня автоматизації.

1. Показник рівня автоматизації обчислюється шляхом зіставлення обсягу робіт, виконаних за допомогою механічної енергії, з усім обсягом робіт. Формула розрахунку не враховує якісні характеристики автоматів [1].

2. Рекомендується коефіцієнт технічного розвитку, процеси автоматизації представляються у вигляді ступенів переходу від нижчих рівнів до вищих. Втім у даному випадку відсутня шкала ступеню автоматизації, хоча сама пропозиція розробки такої шкали з урахуванням особливості галузі заслуговує на увагу.

3. Обчислення інтегрального індикатора автоматизації як відношення трудомісткості, зекономленої за рахунок автоматизації, до всіх трудових витрат. Для точності визначення цього індикатора в основу розрахунку необхідно покласти умовно-постійну величину початкової трудомісткості, яку варто вибрати за умови повного використання ручної праці по даній операції. Але це значно ускладнює розрахунки, збільшує їх трудомісткість.

4. Визначення рівня автоматизації за допомогою арготичного індикатора, який обчислюється на основі корисної потужності як устаткування і механізмів, так і працюючих. Такий розрахунок можна виконати тільки на рівні компаній і тільки у виняткових випадках, оскільки при значній кількості процесів і операцій обчислення корисної потужності устаткування вимагає великих витрат часу. Ураховуючи сказане, рівень автоматизації варто визначати в залежності від ступеня участі людини в здійсненні типових елементів трудового процесу при виконанні виробничих операцій.

Технократичний підхід до визначення рівня автоматизації має ряд переваг. По-перше, дозволяє диференційовано обчислювати рівень автоматизації по кожній функціональній групі операцій, що підвищує точність оцінки стану і можливостей процесу виробництва, сприяє планомірному і комплексному покращенню не тільки основних операцій, а і всіх його елементів. По-друге, з'являється база для порівняння й оцінки інноваційного

розвитку виробництва на основі кількісних критеріїв. Однак у розрізі даного підходу не можна вирішити питання щодо оптимального розподілу ресурсів. Крім того, залишаються осторонь фінансові аспекти інноваційної діяльності, роль технологічних факторів, а також специфіка окремих технологій залишаються нерозкритими.

Фінансові методи оцінки інновацій спираються на вартісні показники й індикатори продуктивності (фондовіддача, випуск продукції, продуктивність праці) й інші індикатори, що характеризують раціональне використання ресурсів і ефект інвестицій в інновації. Використання показників продуктивності при оцінці інновацій застосовувалося в умовах адміністративно-командної економіки. Така методика планування обмежувала впровадження інновацій, збут був завчасно забезпечений, стара технологія мала вельми високу продуктивність, що забезпечувало виконання планових завдань.

Ще одним напрямком фінансового підходу до оцінки інновацій є вибір інновацій на засадах аналізу їх впливу на певний фактор виробництва. При цьому ключовим завданням є вибір керованих факторів виробництва, зміна яких має привести до поліпшення його результатів. При цьому в основу оцінки інновації беруться індикатори, що характеризують корисність використання ресурсів. Коефіцієнт корисного використання ресурсів (КВР) обчислюється як відношення обсягу ресурсів, перероблених у процесі вигідної роботи інновації (перейшло у корисний результат), до повних витрат ресурсів. Він відображає ступінь енергетичної і територіальної економії від інновацій, рівень екологічності інновації, ступінь дестабілізуючого впливу інновації на навколишнє середовище. У цьому його основна прерогатива. Але алгоритм розрахунку коефіцієнта не зовсім точний, що призводить до відносної оцінки інновацій.

Методи оцінки інновацій з використанням вартісних індикаторів мають ряд переваг: відображають ефективність виробництва; прості при використанні, отже доцільні при застосуванні в процесі управління розвитком виробництва. З позиції системного підходу, інновація характеризується сталою функціональною залежністю між витратами ресурсів на виробництво і випуском продукції.

Дослідженням встановлені недоліки розглянутих методів. Якщо витрати на розробку, впровадження та експлуатацію нововведення можна вимірювати у вартісному вимірі, то правильна вартісна оцінка корисності інновації утруднена. На ранніх етапах розробки інновації неможливо точно показати, з якими технічними проблемами зустрінуться розробники та її користувачі. Зважаючи на вказане, оцінка ефективності інновацій має імовірнісний характер.

Комплексний підхід до оцінки інновацій передбачає послідовне застосування методів структурного аналізу і багатокритеріальної оптимізації для визначення нормованої корисності інновацій і витрат ресурсів на кожну з них, а також методи системного аналізу. При структурному аналізі завдання інноваційного розвитку виробництва розподіляється на окремі компоненти, підпрограми. Цей метод з точки зору прийняття рішення повно відображає всі складові елементи технічних проблем, що вирішуються у процесі створення

інновації. Багатокритеріальна оцінка передбачає врахування групи критеріїв, що відображають наукові, технічні, фінансові, виробничі характеристики інновацій. Втім оцінки критеріїв є ймовірними, а процес їх отримання складний.

Метод оцінки інновацій, заснований на розкритті соціально-економічного змісту інновацій має ряд переваг. По-перше, кількісні параметри, що дозволяють відобразити функціональні характеристики інновації, відомі і кількісно вимірювані. По-друге, ці параметри можуть бути використані в процесі управління виробництвом. По-третє, функціональні характеристики дозволяють враховувати як фундаментальні, так і приватні технологічні нововведення і визначати їх ваги в залежності від значення. Недоліком даного методу є складність опису змісту інновації через цілу низку технологічних вимірювань.

Комплексно інноваційний розвиток можна оцінити на основі рівня знань $L_{knowledge}$ (грн / чол.) (рівня інноваційного розвитку) з використанням формули [1].

$$L_{knowledge} = \frac{1}{a^2} \times \frac{P^2}{C} = \frac{1}{a^2} \times P \times A \quad (1)$$

де:

a – коефіцієнт, який визначається специфікою галузі;

P – продуктивність праці (грн / чол);

C – фондоозброєність одного працюючого (грн / чол);

$A = P/C$ – середня фондівіддача.

За допомогою цієї формули можна точно визначити інноваційний розвиток різних локальних виробничих комплексів і окремих виробництв, а також загальнонаціональний виробничий комплекс України. Вона базується на аналізі закономірностей розвитку виробничої системи і технологічних процесів. Проте індикатор рівня знань, на наш погляд, неповно відображає зміни інноваційного розвитку виробництва і внаслідок цього не дає якісної оцінки розвитку інновацій.

Література:

1. Brem A., Maier M. & Wimschneider C. (2016). Competitive Advantage through Innovation: The Case of Nespresso. *European Journal of Innovation Management*, Vol. 19, Issue 1, pp. 133-148. <https://doi.org/10.1108/EJIM-05-2014-0055>

ОСНОВНІ ПЕРЕДУМОВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА В ОЛІЙНО-ЖИРОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Всі суб'єкти господарювання прагнуть отримати якомога більший дохід від своєї діяльності. Будь-яке підприємство намагається не тільки реалізувати свій товар за вигідною і високою ціною, але і скоротити свої витрати на виробництво і реалізацію продукції. Якщо перше джерело збільшення доходів підприємства багато в чому залежить від зовнішніх умов діяльності підприємства, то друге – практично виключно від самого підприємства, точніше, від ступеня ефективності організації процесу виробництва і подальшої реалізації виготовленої продукції.

В умовах ринкової економіки не тільки значно підвищується роль витрат виробництва в забезпеченні ефективної роботи підприємств будь-якої форми власності, але й збільшуються можливості адміністрації та менеджерів в управлінні витратами.

Представники західної та вітчизняної економічної науки досить вичерпно розглянули теоретичні проблеми щодо обліку та контролю витрат виробництва. Серед них можна виділити як зарубіжних економістів Р. Адамс, К. Друрі, Б. Нідлз так і вітчизняних М.В. Кужельний, В.В. Сопко, М.Г. Чумаченко. Разом з тим ряд практичних проблем потребує більш поглибленого вивчення, зокрема виділення передумов удосконалення обліку та контролю витрат саме для підприємств олійно-жирової галузі харчової промисловості. Тому, метою дослідження є вивчення таких передумов удосконалення обліку і контролю витрат як: структура, найсуттєвіші елементи обліку та контролю витрат, визначення ознак раціональної класифікації витрат, вдосконалення методів обліку та розподілу витрат, врахування впливу галузевих особливостей, визначення та класифікація інформаційних систем обліку для контролю та прийняття рішень, рівень автоматизації обліку досліджуваних підприємств, вплив організаційно-правової форми та побудови виробничої структури підприємств на прикладі досліджуваної галузі. Визначення цих передумов дасть можливість спрямувати увагу на ті моменти, які відіграють в організації обліку та контролю витрат ключові ролі. Зупинимося більш детально на кожній з цих передумов.

1. Визначення найсуттєвіших елементів обліку і контролю витрат в олійно-жировій промисловості, зокрема до них належать: матеріали основні; матеріали додаткові; витрати на енергоносії; витрати на оплату праці; витрати на утримання та експлуатацію машин та обладнання (ВУЕР); адміністративні

витрати; фінансові витрати.

Протягом останніх років, структура витрат олійно-жирових підприємств значно змінилася. Ці зміни обумовлені на наш погляд такими причинами як: підвищення обсягів виробництва, залучення все більшої суми кредитних ресурсів (в основному для придбання сировини), застосуванням сучасного обладнання та підвищенням кваліфікації працівників підприємств. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що опорними об'єктами обліку та контролю витрат є ті об'єкти (групи елементів витрат), які займають значне місце в їх складі, а саме: основна сировина та ТЗВ, додаткові матеріали, енергоресурси, непрямі витрати на оплату праці, непрямі витрати на ВУЕР, непрямі адміністративні витрати, відсотки за користування залученими коштами (фінансові витрати). Таким чином під впливом виробничих, економічних і соціальних факторів витрати набувають певних ознак. Проведені дослідження дають можливість зробити висновки, що в олійно-жировій промисловості склалися такі групи витрат, які в цілому залежать від:

- обсягу виробництва – змінні;
- способу перенесення вартості на продукцію – прямі;
- можливості регулювання – нерегульовані;
- відношення до собівартості продукції – витрати періоду;
- відношення до господарського процесу (технології) – основні.

Особливе значення в управлінні діяльністю підприємства набуває проблема формування і визначення реальної собівартості матеріалів основних, яка складається з: вартості придбання матеріалів основних; транспортно-заготівельних витрат на матеріали основні; витрат на зберігання матеріалів основних; фінансових витрат пов'язаних з придбанням матеріалів основних. Ці витрати по відношенню до сировини є прямими і ми пропонуємо класифікувати їх як витрати прямі на сировину основну.

2. Визначення ознак раціональної класифікації витрат. Для застосування в практичній роботі необхідна перш за все раціональна класифікація витрат. На наш погляд, раціональну класифікацію витрат в олійно-жировій промисловості будуть складати постійні та змінні, прямі і непрямі, основні і накладні, витрати на продукт та витрати періоду, регульовані та нерегульовані витрати.

3. Вдосконалення методів обліку та розподілу витрат. Облік витрат на виробництво доцільно здійснювати за допомогою методів, що відповідають вимогам і специфіці окремих виробництв, забезпечують складання достовірних калькуляцій собівартості продукції й організацію діючого контролю за зниженням витрат на виробництво.

4. Врахування галузевих особливостей для побудови системи обліку та контролю витрат, а саме: сировина, що використовується; виробники (концентрація і спеціалізація виробництва); особливості відносин підприємств олійно-жирової промисловості з постачальниками сировини; отримання готової продукції, шляхи та умови її подальшого використання; вплив технологічного процесу; відносини зі споживачами продукції; організаційно-правові форми діяльності підприємств олійно-жирової промисловості; науково-технічний

прогрес.

5. Визначення та класифікація інформаційних систем обліку для контролю та прийняття рішень. Управління економікою ґрунтується на інформації та породжує нову інформацію. Ефективність функціонування економіки будь-якого об'єкта (підприємства) багато в чому залежить від уміння керівників різного рівня ретельно готувати й обґрунтовувати прийняті рішення. Саме тому сьогодні значна увага управлінців зміщується на інструменти обробки фінансової інформації. Для того, щоб здобути конкурентні переваги, компанії повинні працювати ефективніше – звідси і стимул для застосування в управлінні самих передових технологій обробки інформації.

6. Рівень автоматизації обліку підприємств олійно-жирової промисловості. На сьогоднішній день рівень автоматизації обліку на підприємствах олійно-жирової промисловості є дуже високим, але існує два рівня автоматизації: облік виробництва є повністю автоматизованим або автоматизованим є тільки бухгалтерський облік, але не автоматизований рух сировини і готової продукції.

7. Вплив організаційно-правової форми та побудови виробничої структури підприємств на облік та контроль витрат на виробництво.

Процес зведення витрат та визначення собівартості продукції в цілому по господарству здійснюють напівфабрикатним або безнапівфабрикатним методом. У зв'язку з тим, що для олійно-жирових та олійно-екстракційних комбінатів основною сировиною є нерафінована олія, тобто сировина власного виробництва, ці підприємства використовують напівфабрикатний метод. Підприємства ж для яких основна сировина є покупною (маргаринові заводи, миловарні комбінати) використовують безнапівфабрикатний метод зведення витрат та визначення собівартості продукції. Розглядаючи переваги і недоліки варіантів калькулювання, більшість спеціалістів вважає [1], що напівфабрикатний варіант має більше переваг з точки зору системного обліку і контролю за рухом напівфабрикатів власного виробництва, а безнапівфабрикатний – з точки зору достовірності і точності калькулювання.

Таким чином, лише чітке визначення передумов удосконалення обліку та контролю витрат надасть змогу більш ефективно організувати процес виробництва та спрямувати увагу на ті ключові моменти, які відіграють найважливішу роль. Лише чітко налагоджена система обліку, управління та контролю за складом та структурою витрат дозволить виявити резерви економії, що в свою чергу призведе до отримання кращих показників діяльності.

Література:

1. Мякота В. Собівартість продукції: від випуску до реалізації. 2-ге вид., перероб. і доп. Х. : Фактор, 2003. 268 с.

директор Центру сприяння працевлаштуванню «Перспектива»
старший викладач кафедри управління персоналом та економіки праці
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ НЕРІВНОСТІ НА ЗАЙНЯТІСТЬ МОЛОДІ

Цифрові технології стали ключовим компонентом майже в усіх галузях і зробили великий крок вперед зазнавши подвійного удару від Четвертої промислової революції та пандемії. Особливо ці трансформації відбилися на освітній галузі, ринку праці й електронній комерції. Поряд з цим посилюється розрив між тими, що мають доступ до мережі Інтернет, і тими, хто позбавлений такої можливості. «Цифровий розрив» може стати «новим обличчям нерівності» – це означає, що ті, хто не має доступу до цифрових технологій, будуть відставати все більше і більше.

Згідно з актуалізованим всеукраїнським дослідженням ПАТ «Укртелеком» щодо скорочення цифрового розриву, в Україні мешкає близько 6,3 млн громадян (15% від загального населення), які не охоплені мережами жодного з операторів інтернет послуг. Ці дані були опубліковані наприкінці 2019 року, але 2020 рік став настільки непередбачуваним, що важко оцінити наслідки для частини населення, яка обмежений доступ до інформаційних мереж [1].

У Міністерстві цифрової трансформації України є бачення забезпечити 100-відсоткове покриття населених пунктів та їхніх соціальних об'єктів високошвидкісним інтернетом до 2024 року. Для цього Міністерство створило сайт для збору якісної інформації про реальне покриття, якої досі ще ніколи не було в Україні. Також у Мінцифри відзначили, що до якісного оптичного інтернету не підключені 40% шкіл, 92% бібліотек, 37% лікарень [2].

Слід зазначити, що дисбаланс в освоєнні цифрового простору всередині України пояснюється не тільки проблемами телекомунікаційної інфраструктури, а в основному, проблемами, пов'язаними з незадовільним матеріальним становищем. Люди з низькими статками не можуть повноцінно інтегруватися в сучасний цифровий простір або мають ризик виключення з нього. Це як через відсутність техніки, її недостатню якість, так і неможливість вчасного оновлення.

Ринок праці під впливом цифрових технологій відрізняється рядом особливостей. Пандемія та локдаун 2020 року, окрім економічних втрат, надали вагомий поштовх для розвитку українського ринку праці, що до цього практично був незмінним. Гостро постали питання дистанційної праці, запровадження гнучкого режиму робочого часу, домашньої праці, відповідальності за безпеку праці, що знайшли своє відображення в Кодексі законів про працю та низці законопроектів. Проте, жоден з документів не

пропонує варіантів підтримки молоді у пошуках першого робочого місця.

За таких суперечливих умов на ринок праці виходить так зване покоління Z, покоління людей, що народилося після 2000 року. Його особливостями є: розмивання меж між реальним та віртуальним світом; важливість персоналізації та практичності; прагнення робити все самостійно, починаючи від здобуття знань, опановування вмінь та пошуків заробітку вже у підлітковому віці; висока технологічність та адаптивність до нових технологій.

Поряд з цим молодь, як соціально-вікова група, характеризується певними особливостями. Зокрема, для осіб цієї категорії характерним є недостатня сформованість ціннісних орієнтирів, кваліфікаційних навичок, соціальних і економічних ресурсів, відсутність життєвого досвіду, що збільшує ймовірність ризику прийняття нераціональних рішень у сфері прикладання праці. Молодь, на відміну від населення старшого віку, більш сприйнятлива до змін, здебільшого соціально мобільна, здатна до професійного росту та здійснення трудової діяльності в більш тривалий період [3].

Прогнози та статистика поточного року демонструють негативні тенденції й збільшення чисельності безробітної молоді. Так, за даними Державної служби зайнятості скорочення рівня зайнятості відбулося серед громадян усіх вікових груп, за винятком осіб віком 50-59 років, серед яких цей показник зріс з 67,0% до 68,6%. Найвищий рівень зайнятості спостерігається серед осіб віком від 30 до 50 років (від 76% до 79%), а найнижчий – серед осіб у віці 60-70 років (13,6%) та у віці 15-24 роки (26%). Низький рівень зайнятості молоді обумовлений тим, що значна кількість осіб цього віку навчається [4].

Для молодих людей пандемія стала потрійним ударом. Вона не тільки позбавляє їх зайнятості, а й зриває навчання та професійну підготовку, а також створює серйозні перешкоди на шляху тих, хто збирається виходити на ринок праці вперше або змінити роботу. І до окреслених подій, молоді люди мали більшу ймовірність бути не зайнятими або ризикували мати менший заробіток та бути звільненими у першу чергу, а також частіше погоджувалися працювати у неформальному секторі. За прогнозами, посилюватиметься нерівність між працівниками з меншими і середніми доходами, а молодь постраждає сильніше ніж під час світової кризи у 2008 році й нерівність тільки поглибиться. Об'єктивні ризики цифрової нерівності в межах країни криються також у неухильному процесі цифровізації майже усіх систем життєзабезпечення сучасного суспільства.

Попри складність ситуації, позитивні зрушення в питаннях скорочення цифрового розриву всередині країни є. Таким прикладом можна вважати національний тест на цифрову грамотність – «Цифрограм», який дозволяє не лише перевірити базові знання, деякі навички та ставлення до цифрових технологій, а й сприяти підвищенню усвідомлення громадянами, як уникати небезпек у цифровому просторі, не боятися засвоювати нові технології та застосунки [5]. Утім проблема цифрової нерівності між містами та селами, а також за віковою ознакою все ще залишається актуальною.

Отже, необхідність прийняття рішень у відповідь на кризові явища мають бути невідкладними, широкомасштабними й цілеспрямованими на підтримку

молоді, включаючи всеосяжні програми гарантій зайнятості та професійної підготовки.

Література:

1. 15% населення України живе в зоні цифрового розриву. URL: <https://ukrtelecom.ua/presscenter/15-naselennya-ukraini-zhive-v-zoni-tsifrovogo-rozrivu/> (дата звернення: 20.11.2020).
2. Понад 5,5 млн українців не мають доступ до якісного фіксованого інтернету / Мінцифри. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/tech/mincifri-5-5-mln-ukrajinciv-ne-mayut-dostup-do-yakisnogo-internetu-novini-ukrajini-50103234.html> (дата звернення: 20.11.2020).
3. Близнюк В.В., Яценко Л.Д. Молодіжна зайнятість в Україні: виклики та шляхи їх подолання. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2019. № 1-2 (58). С. 18-28. URL: <http://ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/1-2-do-druku2.pdf>. (дата звернення: 20.11.2020)
4. Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/analytika-ta-statystyka> (дата звернення: 20.11.2020).
5. Мінцифри запускає «Цифрограм» - національний тест на цифрову грамотність. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifra-zapuskaye-cifrogram-nacionalnij-test-na-cifrovu-gramotnist> (дата звернення: 20.11.2020).

УДК 369.032

Шалімов Володимир

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Чорноглазов Віктор

Головний спеціаліст з питань опіки та піклування – юрисконсульт
управління соціального захисту населення виконавчого комітету
Фортечна районна в місті Кропивницькому рада
м. Кропивницький, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Питання державного управління з питань соціального захисту населення, в особливості в період пандемії та обмеженості фінансових можливостей держави, окреслює потребу в науковому обґрунтуванні механізмів управління соціальним захистом населення на регіональному рівні відповідно до загальноприйнятих міжнародних норм, стандартів та суспільних потреб. Механізми такого управління спрямовані на поліпшення соціального захисту населення з утворенням рівнів поліпшення, функції й структури. Роль управління держави в сфері соціального захисту населення стосується центральних, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Проблематику складає оптимальне поєднання регіональних та

загальнодержавних інтересів в питаннях проведення соціальної політики на місцях. В цих процесах важливим є роль регіональних органів соціального захисту, їх теоретичні та правові засади діяльності в наданні соціальних послуг населенню та реалізації соціальної політики держави.

Регіональні органи виконавчої влади (державні адміністрації) та органи місцевого самоврядування складають систему управління соціальним захистом населення на регіональному рівні. В регіонах реалізацію державної політики та виконання регіональних програм соціального захисту населення, як суб'єкти управління соціальним захистом населення, забезпечують органи виконавчої влади в регіонах та органи місцевого самоврядування. Функції районних державних адміністрацій та функції міських, районних в місті рад визначені згідно з різними законами України: «Про місцеві державні адміністрації» [1] та «Про місцеве самоврядування в Україні» [2], і в частині управління соціальним захистом є практично однаковими, оскільки виконання їх забезпечують управління соціального захисту населення, які підпорядковані, крім названих органів, департаментом соціального захисту населення облдержадміністрацій. Відмінність в тому, що Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», окрім передбачених власних повноважень соціального захисту населення, встановлює повноваження, делеговані державою. Дублювання повноважень обласних та районних державних адміністрацій, відповідно, обласних та районних рад потребує, на нашу думку, законодавчого врегулювання (впорядкування, виключення).

Формування системи управління соціальним захистом населення на регіональному рівні за роки незалежності України дали можливість сформувати підхід до організації управління соціального захисту населення в регіоні, який включає: орган управління системи соціального захисту, що здійснює організаційні функції, внутрішній контроль, надає методичну допомогу, здійснює контрольні функції щодо реалізації законів України; підрозділи виробничого забезпечення соціального захисту населення – центри соціального захисту населення при виконкомах сільських та селищних Рад, центри у віддалених мікрорайонах міст, альтернативні служби, засновані на різних формах власності.

Така модель управління органічно вписується в ринкову економіку і значно посилює контрольні функції за реалізацією державної політики в цілому, а не лише своєї безпосередньої функціональної діяльності. Основна ідея такої моделі управління соціальним захистом населення в регіоні полягає в максимальній децентралізації діяльності всіх органів соціального захисту населення при збереженні чіткої багаторівневої вертикалі управління, широкому використанні можливостей владних структур на всіх рівнях, розвитку інформаційного забезпечення як основи переходу до адресної допомоги найменш соціально захищеним верствам населення в об'єктивно доступному і необхідному обсязі.

Головними умовами створення оптимальної системи на регіональному рівні мають стати: адресність та наближення органів соціального захисту населення до одержувачів пільг та допомог, що дасть можливість поглиблення

адресної допомоги завдяки визначенню права на призначення допомоги виходячи з конкретних обставин, що склались в окремій сім'ї, та її фактичного майнового стану. Це створення центрів соціального захисту в селах та мікрорайонах міст, робота уповноважених сільських та селищних рад.

У напрямі соціального обслуговування з урахуванням демографічної ситуації – це створення будинків-інтернатів в сільській місцевості при фермерських господарствах, колективних сільгоспідприємствах; медико-соціальних комплексів на базі сільських лікарень за активної участі органів місцевого самоврядування і значною мірою територіальних громад. Для управління системою соціального захисту населення обов'язковим є наявність персоніфікованого обліку одержувачів пільг та належне програмне забезпечення (автоматизоване опрацювання документів) щодо надання пільг та допомог громадянам. Прийом громадян з усіх питань, що стосуються соціального захисту, має здійснюватися працівниками відповідних органів в одній приймальні, призначення допомог повинно проводитися за однією заявою, що дасть можливість виключити факт зловживань з боку окремих громадян. Важливим чинником удосконалення системи управління соціальним захистом має стати і розширення поінформованості населення щодо соціальних реформ.

Ці та інші завдання в повному обсязі за умов ефективної діяльності можуть виконувати Департаменти соціального захисту населення облдержадміністрації та відповідні управління райдержадміністрацій (у подальшому з набуттям чинності змін до Конституції України [3] – районних рад), районних у містах ради та їх структурні підрозділи: відділ соціальних гарантій і компенсацій малозабезпеченим громадянам, відділ по наданню населенню субсидій, відділ з питань соціального захисту громадян, відділ з питань інвалідів війни та учасників бойових дій (АТО, ООС), постраждалих від наслідків аварії на ЧАЕС, відділ персоніфікованого обліку пільгових категорій громадян, відділ контролю призначення та виплати пенсій, територіальний центр по обслуговуванню пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян.

Система соціального захисту населення потребує створення відповідної нормативно-правової бази з розмежуванням компетенції держави, регіонів та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування в питаннях соціального захисту населення.

Література:

1. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09 квіт. 1999 р. № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення: 01.10.2020).
2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 01.10.2020).
3. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 01.10.2020).

ВПЛИВ ІНСТИТУТУ АУДИТУ НА МІЖНАРОДНІ РЕЙТИНГИ КРАЇНИ

Аудиторська діяльність має важливе значення як для розвитку сучасної економіки зокрема, так і суспільства в цілому. Аудит є тим формальним інститутом, який діє як механізм реалізації довіри (особливої неформальної норми в суспільстві), що проявляється в послідовності її появи. Система незалежного аудиту виконує роль стабілізуючого та гармонізуючого елемента в складній системі соціально-економічних відносин суспільства. Разом з тим, його вплив оцінюється та аналізується з точки зору мікрорівня, а поза увагою залишаються питання впливу аудиту як інституту на соціально-економічний розвиток країни в цілому.

Значне розповсюдження в соціально-економічній сфері, де необхідною є кількісна інтерпретація багатомірного явища, отримали індекси, зокрема для оцінки таких складних понять, як «ведення бізнесу», «конкурентоспроможність». Для здійснення міжкраїнних порівнянь розрахунками таких багатомірних індексів займаються світові організації: Світовий банк, ООН, ОЕСР тощо, що підтверджує їх важливість. Зокрема, цікавими та важливими є індекси, які характеризують рівень соціально-економічного розвитку: Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index), Індекс соціального прогресу (Social Progress Index). Найбільш популярним міжнародним рейтингом оцінки простоти здійснення підприємницької діяльності в країнах світу в останні роки є індекс «Ведення бізнесу» (Doing Business), який дозволяє визначити якість правил регулювання підприємницької діяльності, що підвищують чи обмежують ділову активність, та їх застосування країнах світу, регіонах, а також вибраних окремих містах. Серед напрямів оцінювання значна увага приділяється системі оподаткування. Індикатор «Оподаткування», який є важливим складовим даного рейтингу, додатково публікується в окремих звітах «Paying Taxes», які складаються Світовим банком у співпраці з аудиторською фірмою PricewaterhouseCoopers (PwC) з метою оцінки якості системи оподаткування для бізнесу.

Разом з тим, їх аналіз дозволяє зробити висновок, що, незважаючи на те, що в них широко використовуються показники, пов'язані із інституційним середовищем, лише в одному індексі – Індексі глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index – враховується інститут аудиту. Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competiveness Index, GCI) включає такі показники:

- Доступне середовище (Enabling Environment): інституції (Pillar 1.

Institution), інфраструктура (Pillar 2. Infrastructure), інформаційні технології (Pillar 3. ICT adoption), макроекономічна стабільність (Pillar 4. Macroeconomic Stability);

- Людський капітал (Human Capital): здоров'я (Pillar 5. Health), навички (Pillar 6. Skills);
- Ринки (Markets): ринки продуктів (Pillar 7. Product Market), ринок праці (Pillar 8. Labour Market), фінансова система (Pillar 9. Financial System), розмір ринків (Pillar 10. Market Size);
- Інноваційні екосистема (Innovation Ecosystems): динамізм бізнесу (Pillar 11. Business Dynamism), інноваційна спроможність (Pillar 12. Innovation capability).

Україна в 2019 році втратила дві позиції в Індексі глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) й опустилася на 85-те місце з 141 країни [1] (табл. 1).

Таблиця 1 – Місце України в Індексі глобальної конкурентоспроможності 2019 (Global Competitiveness Index 2019)

Загальний рейтинг та рейтинг за основними вимірами (категоріями)		Показники з найнижчим рейтингом з категорії «інституції»	
Загальний рейтинг (57 балів)	85		
Інституції (48 балів)	104	Організована злочинність	110
Інфраструктура (70 балів)	57	Рівень самогубств	100
Впровадження ІКТ (52 бала)	78	Тероризм	132
Макроекономічна стабільність (58 балів)	133	Надійність послуг поліції	101
Здоров'я (66 балів)	101	Соціальний капітал	109
Навички (70 балів)	44	Незалежність судової системи	105
Ринок товарів (57 балів)	57	Корупція	104
Ринок праці (61 бал)	59	Право власності	128
Фінансова система (42 бали)	59	Захист інтелектуальної власності	118
Розмір ринку (63 бали)	47	Сила стандартів аудиту та звітності	118
Динаміка бізнесу (57 балів)	85	Забезпечення урядом політичної стабільності	115
Інноваційна спроможність (40 балів)	60	Довгострокове бачення перспектив урядом	104

При цьому в такій категорії, як «інституції» Україна займає одне з найнижчих місць – 104. Саме в цій категорії присутній показник «сила стандартів аудиту та звітності», який знаходиться серед 12 показників, за якими Україна не спромоглася потрапити в перші сто країн. За показником «Сила стандартів та аудиту» Україна займає 118 місце з 141 країн.

Така позиція України, зважаючи на досягнення в сфері аудиту в контексті застосування Міжнародних стандартів та відповідності європейським стандартам потребують додаткових досліджень.

Література:

1. The Global Competitiveness Report 2019. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення: 15.10.2020).

Шалімова Наталія

доктор економічних наук, професор
декан факультету обліку та фінансів

Решетов Валерій

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

СВІТОВИЙ ПОДАТКОВИЙ КОДЕКС (THE BASIC WORLD TAX CODE (BWTC)): ІСТОРІЯ РОЗРОБКИ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Розглядаючи питання глобалізації та інтеграції соціально-економічних систем можна помітити, що проблеми оподаткування піднімаються в різних контекстах, зокрема, подвійне оподаткування, міжнародне оподаткування, офшорні зони і т.п. Разом з тим, хотілося б звернути увагу на такий цікавий етап розвитку світових систем та світової економіки, як: розробка Світового Податкового Кодексу – Basic World Tax Code (BWTC) [1].

BWTC – це проект, який фінансувався Міжнародною Податковою Програмою Гарвардського Університету, ідея якого виникла, коли директор Міжнародної Податкової Програми Гарвардського Університету Гленн Дженкінс запропонував Уорду М. Хассі та Дональду С. Люїку описати результати великої роботи з підготовки проекту Податкового кодексу для Домініканської Республіки, який розроблювався під егідою Гарвардського Інституту Міжнародного розвитку, Міжнародної Податкової Програми, з фінансуванням за рахунок коштів Програми Економічного Розвитку ООН.

Метою було створення прикладу системи законів, необхідних для формування дієвої та ефективної податкової системи, забезпечення спеціалістів у галузі податкової політики та законодавства в країнах, які здійснюють реформи, певною структурною схемою та переліком того, що потрібно (або не потрібно) для створення основ податкової системи. Перше, так зване «Попереднє видання» Світового Податкового Кодексу, було опубліковано в 1992 році, а в 1996 році було опубліковано Видання 1996 року.

У BWTC міститься кілька загальних принципів або припущень (assumptions or principles) побудови податкових систем.

Перший принцип передбачає необхідність узагальнення всіх законів, що відносяться до оподаткування, в єдиному документі, з тим, щоб потреби в податкових надходженнях могли бути оцінені з однієї загальної точки зору. Передбачається, що простота, ясність і зрозумілість є бажаними цілями законодавства.

Другий принцип передбачає, що економіка буде розвиватися найкращим чином, якщо вона стане ефективним виробником у світовій економіці. Тому вважається, що не в інтересах країни приймати протекціоністські системи

оподаткування, в яких віддається перевага вітчизняному капіталу перед іноземними інвестиціями, або при яких окремим секторам економіки надаються привілеї за допомогою тимчасового звільнення від податків або інших податкових пільг.

Третій принцип – надання податкових пільг (tax preferences) менш ефективно, ніж виплата прямих бюджетних субсидій (direct subsidy), так як податкові пільги важко піддаються контролю. У BWTC відкидається ефективність пільг, звільнення, тимчасового звільнення («податкових канікул») та інших спеціальних преференцій і угод.

Четвертий принцип полягає в тому, що, з огляду на специфіку економіки країн, що розвиваються, основна частина доходів повинна формуватися за рахунок непрямих податків (indirect taxes) (мито, ПДВ і акцизів) і податку на прибуток корпорацій. Прибутковий податок з фізичних осіб та майнові податки не повинні відігравати суттєву роль. При такій структурі податків адміністративні витрати на одиницю зібраних податків будуть нижчими, ніж при прибутковому оподаткуванні. Однак у BWTC підкреслюється, що багато з колишніх соціалістичних країн, зберегли високий податок на заробітну плату або диференційований податок широкого охоплення на оплату праці, щоб фінансувати виплати соціальних допомог.

П'ятий принцип передбачає інтеграцію в єдиний прибутковий податок (income tax) всіх податків, що стягуються з усіх видів доходів без необхідності подавати податкову декларацію.

І нарешті, BWTC базується на припущенні, що розробка і написання законів є тільки прелюдією до головного в податковій реформі – розвитку ефективної системи адміністрування. Наявність чесної і високо компетентної податкової адміністрації є абсолютною необхідністю.

Крім загальних принципів Кодекс включає чотири розділи за кількістю основних податків, які рекомендуються для введення в країнах з ринковою економікою, що розвиваються: розділ I – прибутковий податок; розділ II – ПДВ; розділ III – акцизні податки; розділ IV – податок на нерухомість. Окремий розділ (розділ V) розкриває принципи організації податкового адміністрування.

BWTC майже не досліджується вітчизняними науковцями, хоча його принципи є актуальними і мають бути критично проаналізовані в контексті необхідності підвищення ефективності вітчизняної системи оподаткування.

Література:

1. Basic World Tax Code. URL: [http://www.taxhistory.org/www/bwtc.nsf/PDFs/basica.pdf/\\$file/basica.pdf](http://www.taxhistory.org/www/bwtc.nsf/PDFs/basica.pdf/$file/basica.pdf) (дата звернення 15.10.2020).

Шехурдіна Ольга
керівник групи бухгалтерського обліку
Інгульська шахта ДП «Схід ГЗК»
м. Кропивницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Важливим напрямком підвищення ефективності податкового контролю в зарубіжних країнах є координація дій різних органів державної влади та розробка комплексних методів протидії ухиленню від сплати податків і зборів та виконання положень податкового законодавства.

Значні зусилля в зарубіжних країнах спрямовані на спрощення умов оподаткування. Робота спрямована на позбавлення громадян від збирання і представлення інформації про самих себе в податкові органи і передачу цієї функції у відання податкових органів. Платникам податків залишається тільки сплатити податки у разі згоди з пред'явленою сумою податку. Даний спосіб втілюється у вигляді системи утримання податку у джерела виплати, яка вже давно й успішно застосовується практично у всіх європейських країнах [2, с. 172].

У зарубіжних країнах діють системи, які дозволяють платникам податків не тільки дізнаватися, але контролювати діяльність фіскальних органів, тим самим оцінювати її роботу та пропонувати певні шляхи її покращення [3, с. 40].

При забезпеченні податкового контролю у відносинах платника податків та податкових органів важлива роль належить спеціалізованим фірмам – податковим агентам, які займаються підготовкою податкових декларацій. Всі країни намагаються створити для них пільгові умови, проводять державну політику, підтримуючу дану технологію обліку податків (коли платникам вигідно звернутися до податкового агента та податковим агентам вигідно здійснювати свій бізнес).

У США одна з найбільш великих компаній, що виконують послуги податкового агента, нараховує по країні більше 26 тисяч пунктів по консультуванню платників податків та надання послуг сприяння в заповненні податкових декларацій. В Австралії послугами податкових агентів користуються 75% платників податків.

Судова практика найкрупніших країн Заходу свідчить про те, що злочини в фінансовій сфері, у т.ч. і при податкових правопорушеннях, практично завжди є «консенсусними», тобто здійснюються за попередньою домовленістю сторін (наприклад, між суб'єктами оподаткування або між ними і корумпованими представниками влади). При цьому використовується як недосконалість законодавчих актів і «допомога» корумпованих чиновників, так і традиційні способи ухилення від сплати податків шляхом приховування прибутків, проведення складних міжбанківських комбінацій і багатоканального «просування» грошей в різні сфери тіньової економіки. Спеціалісти

відзначають складність документування і формування доказової бази подібних злочинів, оскільки основні учасники протиправних дій глибоко законспіровані, а їх дії, як правило, ретельно сплановані і добре організовані.

Тому в більшості західних країн податкові судові позови виключені із сфери майнових позовів і по суті прирівняні до карних справ. Відповідно, за навмисне приховування прибутків від оподаткування законодавством передбачені такі ж суворі покарання, як і за карні злочини.

Специфіка податкового законодавства і складність судового розгляду справ про правопорушення в податково-фінансовій сфері обумовили створення в деяких західних країнах, наприклад, в США і Німеччині, інституту «податкових судів», які, діючи в загальних рамках системи юстиції, займаються виключно розглядом позовів із податкових питань. В ці ж судові органи можуть бути оскаржені рішення податкових властей про застосування фінансових санкцій (про накладення штрафу, арешту на майно тощо).

У різних національних системах податкового контролю неоднозначно визначено, кому делеговано обов'язок доведення вини платника податків. Так, у США, Великобританії, Німеччині податкові закони зобов'язують платника податків збирати докази для обґрунтування своєї позиції і доводити її. Якщо він цього не робить або робить не відповідно до встановлених правил, то визнається винним у вчиненні податкових правопорушень [1, с. 91].

Необхідно зазначити, що всеохоплюючий контроль над грошовими операціями населення зі сторони податкових служб, а через них і зі сторони правоохоронних органів, став можливим лише на основі бурного розвитку систем безготівкових розрахунків. Основною формою платежів в таких країнах, як США, Німеччина, Англія, Франція, Японія, Канада та ряді інших країн стало використання пластикових кредитних карток. В США, наприклад, лише 3% розрахунків за товари і послуги здійснюється за готівку. До початку 90-рр. на виплату заробітної плати через банківські рахунки було переведено 99% робочих і службовців в США і Канаді, 95% – в Англії [4, с. 150-151].

Зазначимо, що податкові служби в західних країнах у значній мірі наділені повноваженнями правоохоронних органів. Органи податкових розслідувань (слідчий апарат) по суті являють собою спеціалізовані поліцейські служби, які часто використовують при проведенні фінансових розслідувань такі специфічні методи, як негласне спостереження, опитування свідків із оточення підозрюваної особи, перевірка поштових відправлень і прослуховування телефонних розмов, залучення платних інформаторів. Співробітники органів податкових розслідувань часто проводять розслідування негласно, використовуючи в якості прикриття документи різних урядових і навіть приватних організацій.

Таким чином, наділення податкових служб західних країн деякими правами і функціями правоохоронних органів, зокрема створення в рамках цих служб підрозділів податкових розслідувань, які використовують специфічні методи роботи, характерні для спецслужб, дозволяє істотно підвищити ефективність фінансового контролю в області оподаткування. З іншого боку, тісна взаємодія податкових органів з правоохоронними та спецслужбами

насамперед по лінії обміну інформацією сприяє помітній боротьбі з іншими, загальнокримінальними видами злочинності [4, с. 154].

Не можна не сказати про важливість розвитку інформаційних технологій. Автоматизація форм податкового контролю дозволяє: скоротити трудомісткість аналітичної роботи; підвищити результативність проведених заходів податкового контролю за рахунок обґрунтованого відбору платників податків; знизити кількість податкових правопорушень; створити інформаційні ресурси для накопичення даних про податкові порушення та їх використання в подальшому. Крім того, впровадження нових інформаційних технологій сприяє економії фінансових і тимчасових витрат у податковому процесі.

В Україні податковий контроль визначається як система заходів, яка вживається контролюючими органами та координується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [5, с. 11]

Практику діяльності податкових органів і методи податкового контролю зарубіжних країн, можна сміливо назвати універсальними, і використовувати їх для вдосконалення податкового контролю в Україні. Необхідно взяти на «озброєння» податковим органам України, такі напрями розвитку контролю:

- налагодження довірчих взаємин платника податків та податкових органів;
- робота над правовою грамотністю і інформованістю суспільства;
- налагодження попереднього податкового регулювання;
- узгодження платниками податків з податковими органами нових схем організації бізнесу;
- посилення координації дій різних органів державної влади та розробка комплексних методів протидії ухиленням від сплати податків і зборів та виконання положень податкового законодавства;
- спрощення умов оподаткування фізичних осіб шляхом позбавлення громадян від збирання і представлення інформації про самих себе в податкові органи, шляхом об'єднання баз даних різних відомств;
- автоматизація форм податкового контролю, поліпшення методик податкового контролю [2, с. 175].

Позитивною рисою вже є те, що останнім часом збільшилась кількість контактів між податковими органами України та відповідними органами зарубіжних країн, у т.ч. і щодо практики організації податкового контролю. Це призведе до обміну досвідом вітчизняних та закордонних працівників податкових органів, виявлення позитивних рис та впровадження їх у діяльність органів ДПС України.

Література:

1. Василенко С.В. Правове регулювання податкового контролю в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Класич. приват. ун-т, Запоріжжя, 2019. 235 с.

2. Пугаченко О.Б. Діяльність податкових органів у зарубіжних країнах. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки*. 2012. Вип. 22. Ч. II. С. 169-176
3. Пухальський В.В. Оцінка стану, ефективності та результативності податкового контролю в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 1. С. 35-42
4. Степанюк О.І. Відповідальність юридичних осіб за податкові правопорушення. – Тернопіль, 2001. 160 с.
5. Фоміна Т.В., Пугаченко О.Б. Організація і методика податкових перевірок : навчальний посібник. Дніпро : Середняк Т.К., 2020. 292 с.

УДК 657.421

Шинкаренко Алла

кандидат економічних наук

доцент кафедри обліку та оподаткування

Кропивницький інститут державного та муніципального управління

м. Кропивницький, Україна

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ В ОБЛІКУ

Частина нематеріальних економічних ресурсів, які є важливою складовою власного капіталу, на вітчизняних підприємствах в останній час зростає. Формування та використання нематеріальних активів у сучасних умовах є важливим фактором інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств на мікрорівні та країни в цілому на макрорівні.

Ефективність використання нематеріальних активів сприяє розвитку підприємницької діяльності, підвищує конкурентоспроможність, забезпечує конкурентні переваги на галузевих ринках, надає сучасному підприємству певні переваги у розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності. Також нематеріальні активи зараховані до складу ресурсів підприємств є причиною збільшення їх ринкової вартості.

Нематеріальні активи є важливим об'єктом бухгалтерського обліку за своїм складом, за своїми характеристиками, за рівнем впливу на результати господарсько-фінансової діяльності. Тому одночасно постає питання щодо обліку нематеріальних активів, що зумовлено недосконалою нормативно-законодавчою базою, розбіжностями облікового регулювання, неповним висвітленням методології обліку тощо.

Зокрема, у практиці підприємницької діяльності все частіше виникають проблеми, пов'язані з інформацією щодо вартісної характеристики наявних на вітчизняних підприємствах нематеріальних економічних ресурсів. Ця проблема належить до методичного забезпечення оцінювання нематеріальних активів для можливостей бухгалтерського відображення.

Вагомий внесок у дослідження зазначеного питання щодо облікового процесу нематеріальних активів здійснили такі провідні вітчизняні науковці як: Бутинець Ф.Ф., Валуєв Б.І., Кірейцев Г.Г., Кужельний М.В., Сопко В.В.,

Шевчук В.О. Проблематикою окремих питань оцінки нематеріальних активів займались Банасько Т.М., Вақун О.В., Касич А.О., Корнух О.В., Фаріон В.Я. та інші.

Складність вартісної оцінки нематеріальних активів зумовлена:

- різноманітністю об'єктів інтелектуальної власності, кожний з яких за законом має бути оригінальним;
- різними способами їхньої появи на підприємстві;
- різними формами їхнього практичного використання;
- ймовірнісним характером отриманих результатів вартісної оцінки [4].

Для того щоб управляти будь-яким об'єктом, необхідно виміряти його вартість, що стосовно нематеріальних активів то на практиці даний напрям є досить складним завданням, зважаючи на їх невідчутну природу та прогнозований характер щодо визначення розміру майбутніх економічних вигод. Тобто вартість нематеріальних активів – одна з ключових характеристик таких об'єктів.

Під оцінкою звикли розуміти представлення розмірів господарських засобів, їх джерел формування і результатів господарських процесів у грошовому вимірнику. Проте практика показує, що на сьогоднішній день для інвесторів недостатньо грошової оцінки об'єктів бухгалтерського обліку, які існують у фінансовій звітності. Все більшої популярності набувають звіти із сталого розвитку, а в деяких країнах вони є необхідною умовою для котирування акцій на біржі. Показники цих звітів часто представлені в не грошовому вимірнику [5].

Механізм формування та порядок визначення вартості нематеріальних активів для зарахування їх на баланс залежить від способу та джерела надходження на підприємства. У свою чергу вартісна оцінка залежить від правильної ідентифікації нематеріальних активів і зарахування до належних облікових груп як в бухгалтерському, так і в податковому обліку.

Слід відмітити, що у вітчизняній практиці оцінка нематеріальних активів ще не набула свого поширення. Але якщо підприємства зможуть достовірно оцінити об'єкти нематеріальних економічних ресурсів, то вони зможуть отримати ряд переваг, наприклад: збалансування обліку всіх активів на підприємстві, оптимізацію співвідношення активів, а також їх структури, підвищення ринкової вартості конкретного підприємства, врахування повної вартості нематеріальних активів при злитті чи поглинанні даного підприємства, а також можливість здійснення контролю за величиною амортизаційних відрахувань.

Також слід зауважити, що в умовах сьогодення, на момент визначення ринкової ціни неможливо сказати наскільки вона приближена до фундаментальної вартості, оскільки на неї впливають очікування та спекуляції інвесторів які є інструментом впливу на фондовий ринок. Тому необхідно зосередити увагу на зарубіжних підходах щодо оцінки даних активів з метою запозичення їх досвіду та удосконалення обліку нематеріальних активів на вітчизняних підприємствах.

Для того, щоб визначити цінність нематеріальних активів, у світові

практиці використовують наступні підходи оцінки їх вартості [2]:

- витратний – полягає у розрахунку витрат на відтворення нематеріального активу;
- дохідний – полягає у врахуванні економічних вигод, які планується отримати від використання даного об'єкта активу в майбутньому;
- порівняльний (ринковий) – полягає в порівнянні об'єкта нематеріального активу, який оцінюється з аналогічними об'єктами на ринку.

Кожний із цих підходів має свою методологію, і тому внаслідок їх одночасного використання підприємство отримує різні значення оцінки нематеріальних активів. Щоб уникнути цього, слід використовувати порівняльний аналіз оцінки вартості даних активів на основні вище наведених підходів. У свою чергу, це дасть змогу більш достовірно визначити вартість будь-якого об'єкта нематеріальних активів.

Методичний підхід до оцінки нематеріальних активів підприємства бажано відтворювати у таких етапах [4]:

- визначення термінологічного апарату нематеріальних активів;
- ідентифікація тих нематеріальних активів підприємств, які відповідають критеріям інноваційності;
- аналіз частки нематеріальних активів у структурі необоротних активів та у структурі капіталу для оцінки балансової та ринкової вартості підприємств тощо.

Варто зазначити, що складність оцінки нематеріальних активів зумовлена також відсутністю методики оцінки майбутніх економічних вигод від використання конкретного об'єкта. При визнанні нематеріального активу припускається, що він буде використовуватись протягом тривалого періоду часу.

Отже, можна наголосити на відсутності єдиного підходу до оптимального способу визначення вартості нематеріальних активів. Порядок вибору методів оцінки має бути закріплений на рівні облікової політики підприємства. Система обліку нематеріальних активів підприємств повинна відповідати новим ринковим умовам і системі ведення обліку та подання звітності за МСФЗ. Такі заходи дадуть змогу мати детальне уявлення про здійснення складної та неоднозначної процедури оцінювання нематеріальних активів з урахуванням специфіки діяльності саме на конкретному підприємстві.

Література:

1. Груздова Т.В. Поняття та оцінка нематеріальних активів (об'єктів інтелектуальної власності). *Український соціум*. 2011. № 3. С. 99-112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2011_3_10 (дата звернення 20.11.2020)
2. Касич А.О. Теоретичні основи оцінки та обліку нематеріальних активів в Україні. *Вісник Національного технічного університету «ХПИ»*. 2013. № 50. С. 61-67. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vspiauy_2013_50_14 (дата звернення 18.11.2020)
3. Малюга Н.М. Шляхи удосконалення оцінки в бухгалтерському обліку : монографія. Житомир : ЖІТІ, 1998. 384 с.
4. Мамонтова Н.А. Новітні підходи до визначення вартості нематеріальних активів. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 5. С. 228-235.

5. Романів Р.В. Оцінка нематеріальних активів та принципи її формування. *Сучасні кризові явища в економіці і проблеми облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством*. Луцьк, 2012. С. 205-206.

УДК 656.7

Школенко Оксана

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки та бізнес-технологій

Кузьменко Валерія

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному світі значення вивчення бізнес-процесів підприємства збільшується зі зростанням складності виробничих процесів. Вітчизняні компанії здатні конкурувати з конкурентами з економічно розвинених країн. Однак для цього необхідно детальне дослідження цих процесів, всебічна модернізація і створення механізмів їх ефективного використання.

В умовах нестабільності економічного та політичного середовища, кризових явищ в економіці, що викликані пандемією у світі, особливої актуальності набувають питання підвищення ефективності їх фінансово-економічного забезпечення. Чинний механізм фінансово-економічного забезпечення бізнес-процесів підприємства не може бути визнаний ефективно працюючим, так як його основні принципи визначаються звичайними умовами господарювання, що не ускладнені дією багатьох факторів.

У нинішній ситуації стають актуальними питання розширення формування в системі освіти нормативно-правових і організаційно-економічних механізмів залучення і використання додаткових джерел фінансування.

Механізм фінансово-економічного забезпечення системи бізнес-процесів підприємства в ринкових умовах знаходиться в початковій стадії розвитку, що обумовлено процесом становлення ринкових відносин. У зв'язку з цим доцільно дослідження зарубіжного досвіду фінансування бізнес-процесів та можливості його застосування у вітчизняних умовах.

Розроблюваний механізм фінансово-економічного забезпечення бізнес-процесів підприємства повинен привести до оптимального співвідношення і ефективного використання джерел фінансування, підвищення рівня фінансової стійкості підприємств при реалізації цілей комплексного розвитку системи.

Таким чином, побудова механізму фінансово-економічного забезпечення системи бізнес-процесів підприємства є важливою науковою задачею, що актуалізує тему магістерського дослідження.

Відаючи належне внеску сучасних дослідників у розробці даної

тематики, відзначимо, що їхні праці багато в чому визначають теоретичні та методологічні основи фінансування діяльності підприємства в цілому, але без урахування специфіки окремих бізнес-процесів підприємства.

Вперше фінансовий механізм як систему розглянуто В.К. Сенчаговим [7, с. 6-9]. На складеній ним схемі фінансово-кредитний механізм представлений у вигляді системи, що складається з трьох підсистем, семи блоків і більше 80 елементів. Таке розчленування фінансово-кредитного механізму, на думку автора, до певної міри носить умовний характер.

Слід відрізнити фінансово-економічний механізм від невпорядкованої сукупності деяких правил і норм: деталі фінансового механізму, перебуваючи в строго визначеній послідовності – порядку, складають той чи інший механізм, що носить цілеспрямований характер. Відсутність або невідповідність однієї з них певним параметрам веде до втрати працездатності фінансового механізму в цілому. Очевидно, що фінансовий механізм не зводиться до простої суми його складових частин; у силу очевидних системних властивостей він стає чимось більшим, переважаючим сукупність його деталей. Окремі механізми можуть бути частиною інших, більш загальних економічних і господарських механізмів.

Таким чином, фінансово-економічний механізм є складовою частиною господарського механізму, за допомогою якого відбувається реалізація розподільчої, контрольної, регулюючої і стабілізаційної функцій фінансів підприємства.

Для більш глибокого розкриття ролі і змісту механізму фінансово-економічного забезпечення необхідно його зіставлення з іншими відомими типами механізмів. Так, у сучасних енциклопедичних словниках термін «механізм» визначено як [8, с. 144]:

- система тіл, призначена для перетворення руху одного або декількох твердих тіл в необхідні цілком певні рухи інших твердих тіл, наприклад: підйомний механізм;
- внутрішній устрій, система чого-небудь, наприклад: державний механізм управління;
- сукупність і послідовність станів і елементарних стадій процесів, з яких складається будь-яке явище, наприклад: механізм соціального явища, механізм хімічної реакції.

До однієї з найбільш аргументованих і серйозних робіт, присвячених темі дослідження, відносять роботу Ю.М. Осипова [5, с. 22], у якій дано філософсько-економічний аналіз цього соціально-економічного явища, розкрита його сутність. Так, на його думку, механізм взагалі – це організація певного процесу. Бути організованим – означає бути розділеним і бути об'єднаним одночасно. Розкрити організацію – значить встановити роздільність і об'єднаність природи, її структуру, в той же час – показати саму дію поділу-об'єднання, його процес.

При аналізі механізму фінансово-економічного забезпечення в центрі уваги перебувають проблеми планування і фінансування: джерела фінансування, механізм розподілу фінансових ресурсів (хто і яким чином

розподіляє), ефективність використання фінансових коштів.

Механізм фінансово-економічного забезпечення функціонування підприємства є органічною частиною єдиного механізму господарювання країни, він виступає як підсистема. Тип економіки і модель єдиного господарського механізму визначає природу її складових частин, найважливіші тенденції їх зміни, основні принципи розвитку.

На нашу думку, специфіка механізму фінансового забезпечення бізнес-процесів підприємства пояснюється характерними особливостями бізнес-процесів.

Більш загальним підходом до поняття «механізм фінансово-економічного забезпечення бізнес-процесів підприємства» є економічна категорія «фінансово-економічне забезпечення». Існуючі в фінансовій літературі визначення поняття «фінансово-економічне забезпечення» наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Підходи до визначення поняття «фінансово-економічне забезпечення»

Автор і джерело	Зміст поняття
Економічний словник-довідник [1, с.349]	Фінансове забезпечення – система заходів, які організуються і проводяться в цілях своєчасного і повного задоволення потреб підприємств у грошових коштах. Фінансове забезпечення містить: фінансове планування і фінансування, залучення, отримання, зберігання, економічне і доцільне витрачання грошових коштів, контроль за їх використанням, облік і звітність
Квасниця О.О. [3, с.349]	Фінансовий механізм – сукупність конкретних фінансових методів та важелів впливу на формування і використання фінансових ресурсів з метою забезпечення функціонування й розвитку державних структур, суб'єктів господарювання і населення
Економічний тлумачний словник [2, с. 219]	Економічне забезпечення – сукупність заходів і засобів, створення умов, що сприяють нормальному протіканню економічних процесів, реалізації намічених планів, програм, проектів, підтримання стабільного функціонування економічної системи і її об'єктів, запобігання збоїв, порушення законів, нормативних установок, контрактів.
Енциклопедичний словник бізнесмена [8, с. 419]	Фінансово-економічне забезпечення – сукупність засобів, умов і факторів, що сприяють нормальному протіканню фінансово-економічних процесів на підприємстві, в організації, регіоні, країні.
Фролов С.М., Чоботар О.І. [6, с. 7]	Фінансове забезпечення – це система фінансових відносин, які здійснюються за допомогою залучення та використання фінансових ресурсів.
Козій І.С. [8, с. 224]	Фінансове забезпечення є складовою фінансового механізму та передбачає формування та використання фінансових ресурсів підприємств за допомогою оптимізації співвідношення всіх його форм і дає змогу створити такі обсяги фінансових ресурсів господарської діяльності, від яких підприємство мало б змогу функціонувати не тільки беззбитково, але і підвищувати ефективність діяльності та зміцнювати економіку країни загалом

На основі критичного аналізу різних підходів виділимо загальні істотні риси у визначенні фінансово-економічного забезпечення:

- за економічним змістом – це система економічних відносин, пов'язаних з формуванням і використанням фондів грошових коштів;
- з організаційної точки зору – це комплекс або система заходів, які організуються і проводяться з метою своєчасного і повного задоволення потреб у грошових коштах.

Таким чином, фінансово-економічне забезпечення являє собою подвійну систему: організуючу і організовану. Такий специфічний взаємозв'язок функцій несе в собі характерні риси фінансового механізму. А як економічна категорія «фінансово-економічне забезпечення» є відправною точкою в дослідженні поняття «механізм фінансово-економічного забезпечення бізнес-процесів підприємства».

Література:

1. Економічний словник-довідник / під ред. С.В. Мочерного. К. : Femina, 1995. 367 с.
2. Економічний тлумачний словник / під ред. Гордієнко Д.Д. (2-е вид.). К. : ТОВ "КНТ", 2007. 360 с.
3. Квасниця О.О. Фінансовий механізм забезпечення розвитку малих підприємств в Україні. *Світ фінансів*. 2014. Вип. 4. С. 63-71.
4. Козій І.С. Місце і значення фінансового забезпечення в структурі фінансового механізму. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018. Вип. 18. С. 223-229.
5. Осипова Ю.М. Основы теории хозяйственного механизма. М. : Экономика. 2019. 436 с.
6. Фролов С.М., Чоботар О.І. Сутність фінансового забезпечення та його місце у зовнішньоекономічній діяльності підприємств. *Економіка та держава*. 2014. Вип. 9. С. 6-9.
7. Сенчагов В.К. Экономическая безопасность. М. : Дело, 2005. 896 с.
8. Энциклопедический словарь бизнесмена: менеджмент, маркетинг, информатика. К. : Техника, 2003. 856 с.

УДК 659.4.012.12

Якіменко Ірина

аспірантка кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування

Зозуля Файна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
м. Маріуполь, Україна

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ

На сьогоднішній день світ без Інтернету неможливо уявити. Інтернет, який пов'язує мільярди людей у всьому світі, є основною опорою сучасного інформаційного суспільства. Глобальний рівень проникнення Інтернету складає 59%, а в Північній Європі займає 95% серед населення, що є першим місцем за швидкістю проникнення. Країни з найвищими у світі рівням проникнення Інтернету є ОАЕ, Данія, Південна Корея. На протилежному кінці спектру знаходиться Північна Корея, яка практично не має доступу до Інтернету серед

загального населення та посідає останнє місце у світі. Станом на 2019 рік Азія була регіоном з найбільшою кількістю користувачів Інтернету – понад 2,3 млрд. За останніми підрахунками Європа посіла друге місце з майже 728 мільйонами користувачів Інтернету.

Китай, Індія та США випереджають усі інші країни за рівнем користувачів Інтернету. У Китаї понад 854 млн. користувачів Інтернету, а в Індії – приблизно 560 млн. Однак, в обох країнах все ще є значна частина населення, яка перебуває поза мережею.

Улюбленцями Всесвітньої павутини є соціальні медіа, які існують у багатьох формах, включаючи блоги, форуми, ділові мережі, платформи обміну фотографіями, соціальні ігри, мікроблоги, чат-програми та не в останню чергу соціальні мережі. У 2020 році рівень глобального соціального проникнення досяг 49%, причому Східна Азія та Північна Америка мали найвищий рівень проникнення відповідно 71% та 69%, а потім Північна Європа – 67%.

Дослідник Дж. Клімент прогнозує, що потужність соціальних мереж така, що до 2023 року кількість користувачів у всьому світі, як очікується, досягне близько 3,43 мільярда активних користувачів соціальних мереж щомісяця, що становить приблизно третину всього населення Землі. Очікується, що в 2023 році 800 мільйонів цих користувачів будуть лише з Китаю і приблизно 450 мільйонів з Індії [1].

Провідні соціальні мережі зазвичай можуть похвалитися великою кількістю облікових записів користувачів або потужними показниками їх залучення. Наприклад, Facebook є першою соціальною мережею, яка перевищила 1 мільярд активних користувачів щомісяця і станом на перший квартал 2020 року має 2,6 мільярда MAU у всьому світі. Платформа також посідає перше місце серед найпопулярніших соціальних мереж у всьому світі. Інші провідні соціальні програми та мережі включають фото- та відеозв'язок платформи Instagram, яка має понад 1 мільярд активних користувачів щомісяця і нещодавно повідомляла про 500 мільйонів активних користувачів щодня завдяки своїй функції Stories. Програми обміну повідомленнями, включаючи WhatsApp, Facebook Messenger і WeChat, також є популярними соціальними каналами для користувачів Інтернету.

Незважаючи на всюдисущість соціальних мереж, ринковий потенціал все ще зростає, оскільки не тільки цифри користувачів, але й залученість користувачів продовжує зростати. За даними Statista Global Survey Consumer у середньому глобальні користувачі Інтернету витрачають близько 144 хвилин на день, переглядаючи соціальні мережі [2]. Це спонукає світові бренди та їх маркетологів використовувати цей час та екранний простір для просування різних продуктів та послуг за допомогою маркетингу в соціальних мережах або соціальної реклами.

В останні роки соціальні мережі продемонстрували чіткий перехід до мобільних платформ. Програми для смартфонів і планшетів, а також мобільний доступ до Інтернету сприяють постійній присутності платформ, що працюють першими для мобільних пристроїв або лише для мобільних пристроїв, таких як Twitter, Instagram або Snapchat. Крім того, такі типи додатків покращили

профіль таких служб, як Foursquare, і дозволили користувачам зручно отримувати доступ до візуальних веб-сайтів, зокрема Tumblr та Pinterest через планшет. Станом на 2018 рік 99,2 мільйона користувачів Інтернету в США отримували доступ до сайтів соціальних мереж виключно через мобільні пристрої.

Станом на жовтень 2020 року два мільярди користувачів щомісяця отримували доступ до месенджера WhatsApp. Досягнення програми полягає у тому, що рівень поширення використання особливо сильний на ринках за межами США, і це одна з найпопулярніших мобільних соціальних програм у всьому світі [2]. У лютому 2014 року соціальна мережа Facebook придбала мобільний додаток за 19 мільярдів доларів США. Миттєві повідомлення – це тип онлайн-чату, який пропонує передачу тексту в режимі реального часу через Інтернет. З моменту появи смартфона та подальшого вибуху мобільних додатків недорогі або безкоштовні програми для чату та соціальних повідомлень зарекомендували себе як дешева альтернатива текстовим повідомленням на основі операторів за допомогою SMS. Багато додатків месенджера пропонують такі функції, як групові чати, обмін графікою, відео та навіть аудіо повідомленнями, а також наклейки або смайлики.

Серед професіоналів світової галузі найчастіше цитується перевага маркетингу в соціальних мережах – пов'язане з цим збільшення експозиції. Враховуючи величезну кількість активних щомісячних користувачів, це не дивно. Світові фахівці галузі також повідомили про збільшення трафіку як перевагу використання маркетингу в соціальних мережах.

Таким чином, аналіз доводить, що сучасним підприємствам потрібно впроваджувати програми щодо активізації роботи зі споживачами через використання ресурсів глобальної мережі Інтернет.

Література:

1. Міжнародний статистичний портал. URL: <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/> (дата звернення: 05.10.2020)
2. Statista Global Survey Consumer. URL: [statista.com/press/p/global_consumer_survey_update_2019_statista_expands_its_extensive_online_analysis_tool_for_global_consumer_data/](https://www.statista.com/press/p/global_consumer_survey_update_2019_statista_expands_its_extensive_online_analysis_tool_for_global_consumer_data/) (дата звернення: 06.10.2020)

Яцишин Світлана
кандидат економічних наук, доцент
докторант кафедри обліку і оподаткування
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ, ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ ПОНЯТТЯ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Діяльність усіх суб'єктів господарювання здійснюється в умовах ринку, де ризик є ключовим елементом підприємництва. У Господарському кодексі України (ГКУ) [1] визначено, що підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку (ст. 42). ГКУ стверджує, що підприємництво є процесом прийняття відповідальності і в той же час, є процесом прийняття на себе ризику. Отже, здатність і готовність до ризику – це якість, яка притаманна підприємцю. Господарюючим суб'єктам не слід уникаати ризику, а треба вміти керувати ним. Оскільки одне з головних правил фінансово-господарської діяльності свідчить: не уникай ризику – передбач його, намагайся знизити його рівень. Тому рішення, які приймає суб'єкт господарювання в особі його керівника, майже завжди поєднані з економічним ризиком. Це зумовлено наявністю ряду факторів невизначеності, які заздалегідь не передбачені.

Незалежно від бажання, починаючи свою діяльність, а отже, вступаючи в ринкову економіку, будь-якому суб'єкту господарювання доведеться мати справу з невизначеністю. Як наслідок цього – випробувати на собі (протягом усієї діяльності) вплив тих видів ризиків, які притаманні даній економічній ситуації як в країні, так і в світі, а також даному напрямку діяльності.

Діада «невизначеність – ризик» є визначальною у системі понять, пов'язаних з ризиком. Невизначеність – достатньо широка дефініція, яка відображає об'єктивну неможливість суб'єктом господарювання отримати абсолютне знання про внутрішні та зовнішні умови його функціонування, неоднозначність параметрів [2].

Формування людиною думок та суджень щодо майбутнього розвитку подій є найкращим прикладом невизначеності у повсякденному житті наприклад, вартості нерухомості через місяць, величини попиту на нову комп'ютерну програму чи розміру врожаю сільськогосподарських культур восени. Адже можливість отримання абсолютного точного знання існує лише у випадках, пов'язаних із визначенням фізичних параметрів (розміру, маси, сили тощо) об'єктів оточуючого середовища та за умови використання складних лабораторних досліджень. Щоденні знання щодо майбутнього, яке знаходиться під впливом значної кількості факторів, які не піддаються вивченню та

передбаченню, базуються на основі приблизних оцінок, що і формує поняття невизначеності.

У загальному сенсі «невизначеність» означає неможливість оцінки майбутнього розвитку подій як з точки зору ймовірності їх реалізації, так і з точки зору видів їх прояву. Тобто невизначеність не піддається оцінці.

Пол Ентоні Сем'юелсон (відомий американський економіст, лауреат Нобелівської премії з економіки 1970 року; перший американський вчений, котрий отримав Нобелівську премію з економіки за наукову роботу, що розвинула статичну і динамічну економічну теорію та сприяла підвищенню рівня аналізу в економічній науці) зазначає, що «невизначеність створює невідповідність між тим, чого люди чекають, і тим, що насправді відбувається».

Отже, ступінь невизначеності залежить як від характеру невизначених параметрів, так і від терміну прогнозування (зростає зі збільшенням останнього).

В економічній сфері невизначеність пов'язана з обмеженістю інформаційного ресурсу та означає недостатність інформації (як ресурсу), яка необхідна для прийняття господарських рішень, про умови, у яких буде здійснюватися економічна діяльність чи реалізовуватися проект.

У даному випадку обмеженість інформаційного ресурсу викликана невідповідністю його основним якісним характеристикам, серед яких:

- повнота – відображення всіх економічних процесів та явищ, які є суттєвими та важливими для прийняття раціонального господарського рішення;
- зрозумілість – доступність, усвідомлення тими користувачами, для яких вона призначена;
- достовірність – об'єктивність та відповідність реальному стану речей;
- актуальність – відповідність поточному моменту часу.

Виходячи з цього, невизначеністю є недостатність інформації про умови, в яких будуть здійснюватися операції економічної діяльності чи реалізовуватися проект. А це обумовлює складність визначення кінцевих результатів господарської діяльності на всіх рівнях економічної системи.

В економічному енциклопедичному словнику [6] дається таке трактування досліджуваної категорії: «Невизначеність – відсутність надійної інформації про умови економічної діяльності та низький ступінь передбачуваності цих умов». Отож, невизначеність – це:

- недостатність інформації про умови, у яких буде здійснюватися економічна діяльність, низький ступінь передбачуваності, прогнозування цих умов. Невизначеність пов'язана з ризиком в плануванні, прийнятті рішень, здійсненні заходів на усіх рівнях економічної системи;
- неможливість оцінки майбутнього розвитку подій як з точки зору ймовірності їх реалізації, так і з точки зору виду їх прояву.

Специфічною характеристикою невизначеності є те, що суб'єкти підприємницької діяльності повинні враховувати вплив не тільки невизначеності розвитку власного (внутрішнього) ринку, але і зовнішнього, що

є наслідком розширення міжнародних господарських зв'язків і процесу інтеграції економік різних країн.

Умови невизначеності, що мають місце в підприємницькій діяльності, є предметом дослідження й об'єктом постійного спостереження економістів різних профілів, а також фахівців інших галузей (юристів, соціологів, політологів тощо) [3]. Такий комплексний підхід до вивчення даного явища (невизначеності в бізнесі) пов'язаний з тим, що суб'єкти господарювання в процесі свого функціонування залежать від цілого ряду умов. Дані умови залежності можна класифікувати за місцем їхнього виникнення на: соціально-політичні; адміністративно-законодавчі; комерційні; виробничі; фінансові.

Невизначеність в економіці зумовлена таким причинами [5] – по-перше, перебіг планованих і керованих процесів, а також зовнішній вплив на ці процеси, не можуть бути точно передбаченими через вплив випадкових чинників і обмеженість людського пізнання в кожний момент (особливо характерно це для прогнозування науково-технічного прогресу, потреб суспільства, економічної поведінки тощо); по-друге, загальнодержавне планування й управління не лише не охоплює, але і не всесильні, а наявність множини самостійних економічних суб'єктів з особливими інтересами не дозволяє точно передбачити результати їх взаємодії. Неповнота і неточність інформації про об'єктивні процеси й економічну поведінку підсилює істинну невизначеність.

Отже, причини виникнення невизначеності функціонування підприємств в конкурентному середовищі можна об'єднати в кілька основних груп [4]:

1. Недетермінованість процесів, що проходять у суспільстві в цілому, і в економічному житті – зокрема, і, як наслідок, відсутність можливості повного їхнього передбачення й прогнозування даних.

2. Відсутність повної інформації або її суб'єктивного аналізу при плануванні поведінки (об'єкта) суб'єкта господарювання або її суб'єктивний аналіз.

3. Вплив суб'єктивних факторів на результати проведених досліджень (рівень кваліфікації працівників, які проводять аналіз, величина тимчасового простору аналізованого періоду тощо).

Виходячи з цього у процесі оцінки невизначеності й кількісного визначення рівня ризику використовують імовірнісні розрахунки.

Література:

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 18.11.2020).
2. Артими-Дрогомирецька З.Б. Економічний ризик. К. : Центр учбової літератури, 2013. 316 с.
3. Яцишин С.Р. Групування та класифікація видів невизначеності функціонування підприємств в конкурентному середовищі. *Соціально-економічні проблеми сучасності*: Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 31 трав. 2020 р. Маріуполь : 2020. С. 52-56. URL: <http://dSPACE.tneu.edu.ua/handle/316497/38414> (дата звернення: 18.11.2020)
4. Яцишин С.Р. Прийняття рішень в умовах невизначеності та економічного ризику: принципи і підходи. *Облік, оподаткування і контроль : теорія та методологія* : зб.

- матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 12 черв. 2020 р. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. С. 65-68. URL.: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/38540> (дата звернення: 18.11.2020)
5. Яцишин Світлана. Невизначеність як причина виникнення ризику. *Вектори розвитку науки і бізнесу в глобальному середовищі: тренди та перспективи* : матеріали Нац. наук.-практ. конф., 7 лист. 2019 р. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. С. 254-256. URL.: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/36601> (дата звернення: 18.11.2020)
  6. Економічний енциклопедичний словник. URL.: <https://subject.com.ua/economic/slovník/4589.html> (дата звернення: 18.11.2020)

**РОЗВИТОК ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ
В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ**

Матеріали

VIII Міжнародної науково-практичної конференції
25 листопада 2020 року

Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк ризограф. Ум. друк. арк. 25,25
Наклад 100 прим. Зам. №0530

Приватне підприємство «Ексклюзив-Систем»
Свідоцтво держ. реєстру ДК№4470 від 17.01.2013р.
25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 25
тел. 050-92-20-913

Шановні колеги!

Запрошуємо подавати наукові статті до збірника наукових праць «Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки», який включений до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних досліджень в галузі економічних наук. Збірник включений до міжнародних наукометричних баз: **Central and Eastern European Online Library (CEEOL), Index Copernicus, Ulrich's Periodical Directory, ResearchBib (Akademic Resource Index), CrossRef.**

«Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки»
ISSN 2663-1636 (Print) 2663-1644 (E)

Вимоги до матеріалів розміщені на офіційному сайті збірнику:

<http://economics.kntu.kr.ua>

Dear colleges!

Authors/researches are invited to submit research papers to the collection of scientific works. Collection is included to the international databases **Central and Eastern European Online Library (CEEOL), Index Copernicus, Ulrich's Periodical Directory, ResearchBib (Akademic Resource Index), CrossRef.**

«Central Ukrainian Scientific Bulletin. Economic Sciences»
ISSN 2663-1636 (Print) 2663-1644 (E)

Requirements for materials are at the official website of the collection:

<http://economics.kntu.kr.ua>

Уважаемые коллеги!

Приглашаем подавать научные статьи в сборник научных трудов, включенный в перечень научных изданий Украины, в которых могут публиковаться результаты диссертационных исследований по экономическим наукам. Сборник включен в международные наукометрические базы: **Central and Eastern European Online Library (CEEOL), Index Copernicus, Ulrich's Periodical Directory, ResearchBib (Akademic Resource Index), CrossRef.**

«Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки».
ISSN 2663-1636 (Print) 2663-1644 (E)

Требования к материалам размещены на официальном сайте сборника:

<http://economics.kntu.kr.ua>
